

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK,

OF

BEKENDTE LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN

MASSEN, DIE, VAN HET BEGIN DER WERELD TOT OP ONZEN
TIJD, ZICH DOOR VERNUFT, BEGAAFTHEDEN, DEUGDEN,
DWAALINGEN OF MISDADEN HERBEN BEROEFD OF BERUCHT
GEMAAKT; VOORAFGEGAAN DOOR EENETIJDRIEKENKUNDIGE
VERHANDLING, OM DE VERSCHILLENDE ARTIKKELN,
IN HET WOORDENBOEK VERSTREID, TOT EEN
GESCHIEDKUNDIG GEHEEL TE MAKEN,

door den Abt

F. X. DE FELLER.

NAAR HET FRANSCH.

Alles een groot aantal nieuwe artikels verrijkt, en men
deurke vermeeden, die eens meer onmiddellijks be-
telling ten des Nederlanden hebben.

Convenientia cuique.

HORAT. ART. poet.

ZESTIENDE DEEL.

TE 'SHERTOGENBOSCH,
BIJ J. J. ARKESTEYN EN ZOON.

1837.

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK.

M A R.

MARACCI of MARRACCI (Lodewijk), lid van de congregatie der reguliere geestelijken van de Moeder-Gods, te *Lucca*, in 1612 geboren, overleed in 1700. Hij heeft eenen heroemden naam verworven, in het gebied der letteren, door verscheiden geleende werken, maar voornamelijk door zijnen *Acorani textus universus, Padua*, 1698, 2 dl.ⁿ in fol. Dit is de Arabische tekst van den koran, met eene zeer naauwkeurige Latijnsche vertaling. De schrijver heeft er een *Leven van MAHOMED* bijgevoegd, alsmede aantekeningen en eene wederlegging van den koran, bekrachtigd door uitdrukkelijke aanhalingen der meest gezaghebbende Muzelmansehe schrijvers. Het is van hem dat SALE zijne geheele Arabische geleerdheid heeft ontleend, zonder er hem de eer van toe te kennen, terwijl hij

hem zelfs ten onpas hekelt. Hij had grootelijks deel aan de uitgave van den *Arabischen Bijbel*, Rome, 1671, 3 dl.ⁿ in fol. Deze geleerde onderwees met veel vrucht, het Arabisch, in het collegie *Sapientia*. INNOCENTIUS XI, die zijne deugden evenzeer eerbiedigde, als hij zijne kunde op prijs stelde, verkoos hem tot zijnen biechtvader.

† MARAGNOX (Don ANTONINO), meer algemeen bekend onder den naam van *Trapist*, bevelhebber eener afdeling van het Spaansche geloofsleger, in 1778, in een vlek van *Navarre* geboren. Hij ging als een eenvoudige vrijwilliger onder dienst, en volbragt zijne eerste wapenfeiten, in den oorlog, welken de Spanjaards met roem, tegen de overwinnaars van *Europa* voerden. Zijn moed, die dikwerf in vermetelheid ontaarde, verhief hem in het

regiment der prinses tot den rang van kapitein, maar hij scheen toenmaals de vereischte hoedanigheden niet te vereenigen om hooger te klimmen, noch zelfs, om zich in dien rang te handhaven, waarom hij, alsook om zijnen hartstogt voor het spel tegen te gaan, de loopbaan der wapens verliet, en zich in een klooster van de orde van *la Trappe* ging opsluiten, waarvan hij het gewaad aanvaardde. Toen de koningsgezinden van het schier-eiland eenen nieuwen krijgskreet, tegen de, ten gevolge der gebeurtenissen van het eiland *Leon*, in 1820, herstelde constitutie der Cortes aanhieven, nam de *Trapist* de gelegenheid der beleedigde godsdienst te baat, om zich andermaal in de gelederen van derzelve verdedigers te scharen. Hij behield zijn monniksgewaad, maar deed de kap, door de epauletten vervangen, even gelijk de kap vroeger de plaats der epauletten had ingenomen. Het gelukte hem onder zijne bevelen, een aantal partij-gangers te vereenigen, die alle, door zijne redevoeringen opgewonden, zijne vermetelheid op eene bijzondere wijze ondersteunden, door zich, in eenen plotselijken aanval, van de sterkte *Urgel*, aan de zuidelijké helling der oos-

telijke *Pyreneeën* gelegen, meester te maken. Zulks geschiedde op den oogenblik, waarop de hoofden van het leger des geloofs een regentschap aanstelden. *MARAGNON* maakte van deze gelegenheid gebruik, om zijne overwinning en zijne *guérillas* aan dit nieuwe bestuur aan te bieden, legde den eed in handen van hetzelfde af, en ontving den titel van generaal. Het regentschap vestigde zich van dien oogenblik af te *Urgel*, waarvan het den naam aannam, en deze heldendaad van den *Trappist*, is welligt de voornaamste, waardoor hij zijnen roem verwierf. Hij was zoo gelukkig niet in eene onderneming, welke hij kort daarna op *Aragon* maakte, en waarbij hij geheel en al het hoofd stiet. Den 19 Augustus 1822, door den generaal *ZARCOBEL-VALLE*, op de hoogte van *Azerbi* aangerand, verloor hij zijnen geheelen krijgsvoorraad, zijn gevolg, zijnen standaard, dertig paarden, een aantal manschappen en het eenige kanon, hetwelk hij bezat. Na achtereenvolgend op andere punten geslagen te zijn, zag hij zich, even als de meeste andere hoofden van het geloofsleger, verplicht om naar *Frankrijk* te vlugten, ten einde niet in handen te vallen, van de

toenmaals alomt zeegevierende constitutionelen. MARAGNON kwam in een klooster van *Toulouse*, eene schuilplaats zoeken. Hij is weder uit die stad vertrokken, op den oogenblik, waarop het Fransche leger in *Spanje* viel, om over de koninklijke divisie van *Biskajje*, onder de bevelen van den generaal QUESADA het bevel te voeren. Deze monnik, die buiten het gevecht, steeds zacht, eenvoudig en zedig scheen, vertoonde zich aan zijne soldaten, niet anders dan met een kruisbeeld in de linkerhand, hetwelk hij in de lucht verhief, en, eene zweep in de rechterhand. Zijn lang gewaad was vol kogelgaten, die, zoo als hij zeide, hem niet hadden kunnen treffen. Hij droeg over breede generaals-epauletten, eene lange in eenen gordel hangende karabijn. Het koddig voorkomen, welke deze zonderlinge uitdossing hem gaf, droeg niet weinig bij, om de algemeene aandacht op hem te trekken. Hij was omtrent vijf voeten lang. MARAGNON was een der voornaamste Spaansche legerhoofden, die zich met den meesten nadruk tegen de uitvoering van het dekreet van *Andujar* verzetten. In zijn klooster teruggekeerd, toen er

geene constitutionelen meer te bestrijden waren, verzekert men, dat hij van koning FERDINAND eenen brief van gelukwensching over zijn gehouden gedrag heeft ontvangen. Don ANTONIO MARAGNON, aan het woelige leven der legerplaatsen gewoon, kon de stilte des kloosters niet verduren; hij trad in eene nieuwe partij, tegen den koning gesmeed, en nam de wapens op, te gunste van KAREL V. Men maakte uit *Madrid* bekend, dat hij reeds verscheiden duizenden manschappen onder zijne bevelen had, en dat de koning, woedende, toen hij deze trouweloosheid vernam, 25,000 piasters had beloofd, aan dengenen, die zich van den *Trappist*, levend of dood, zou meester maken. Men heeft niet vernomen, dat de 25,000 piasters gegeven zijn; maar men verzekert dat de *Trappist*, te *Viana* gevangen genomen en naar *Pampeluna* gevoerd werd, alwaar de geestelijkheid hem, als tot haren regtsdwang behoorende, terug geëischt, en in een klooster geplaatst heeft, waarin hij den 9 October 1826 is overleden.

MARAI (MARINUS), een beroemde toonkunstenaar, te *Parijs*, in 1656 geboren,

maakte zulke snelle voor-
ringen in de kunst van het
vioolspelen, dat SAINTRE-CO-
LONBE, zijn meester, hem,
na verloop van zes maanden,
geenè les meer wilde geven.
Hij bragt de viool tot der-
zelve hoogsten trap van vol-
maaktheid. Men heeft van hem
verscheiden *Stukken voor de*
Viool; en *Opera's*; die van
HALCYONE wordt voor zijn
meesterstuk gehouden. Men
bewondert er vooral eenen
storm in, die een buiten-
gewoon uitwerksel te weeg
brengt; terwijl een dof en
treurig geluid, zich met de
scherpe toonen der fluiten
en andere instrumenten ver-
eenigt, zoo draagt zulks al
het ontzettende eener ont-
roerde zee, en het geloei der
verbolgen winden voor. Deze
toonkunstenaar overleed in
1728.

MARAI. — Zie MARETS en
REGNIER.

MARALDI (JACOBUS PHILIP-
PUS), een geleerde wiskun-
stenaar, en beroemde ster-
rekundige der akademie van
wetenschappen, te *Perinal-
do*, in het graafschap *Nizza*,
den 21 Augustus 1665 gebo-
ren, was de zoon van FRAN-
CISCUS MARALDI, en van AN-
GELINA CATHARINA CASSINI,
zuster van den beroemden
sterrekundige van dien naam.

Zijn oom deed hem in 1687
in *Frankrijk* komen, en MA-
RALDI verwierf aldaar eenen
grooten roem, door zijne
kunde en zijne waarnemin-
gen. In 1700 werkte hij aan
de verlenging van den be-
ruchten meridiaan, tot aan
de zuidelijke uitgestrektheid
des koninkrijks. In 1718 ging
hij met drie andere *acade-
mici* den grooten meridiaan,
naar de noorderzijde voltooi-
jen. » Op deze reizen na,
zegt FONTENELLE, bragt hij
zijn geheele leven, opgesloten
in het *observatorium*, of
liever in den Hemel door,
welke zijne bliken en zijne
nasporingen nooit verlieten.»
Zijne inborst was die, welke
de wetenschappen gewoonlijk
aan diegene geven, welke er
zich uit smaak, en zonder
ijdelheid mede bezig houden:
ernstig, eenvoudig, opregt.
De akademie en zijne vrien-
den verloren hem, in 1729.
Hij leverde een aantal zeld-
zame en belangrijke *Waar-
nemingen*, in de *Memoriën*
der Akademie opgenomen.
Die, welke hij over de *bijen*,
en de *versteeningen* maakte,
werden met onderscheiding
opgenomen. FONTENELLE heeft
over dezen sterrekundige eene
Lofrede uitgesproken, waarin
hij vele belangstelling aan
den dag legt.

* MARALDI (JOANNES DOMI-

nicus), neef van den voorgaande, was mede een beroemde sterrekundige, en men heeft hem verscheiden geleerde *Verhandelingen* te danken. Hij liet het *Caelum australe* van LA CAILLE, zijnen vriend, drukken. Na zich langen tijd te *Parijs* te hebben opgehouden, alwaar hij, in 1731 tot adjunct-sterrekundige, in 1732 tot lid der akademie van wetenschappen, in 1758, tot academicus-pensionaris, en in 1772 tot veteraan werd benoemd, keerde hij naar *Perinaldo*, zijne geboorteplaats, terug, alwaar hij in 1788 overleed. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de schijnbare beweging der poolstar tegen de polen der aarde*, en verscheiden andere belangrijke stukken, onder anderen over de *wachters van JUPITER*, in de *Memoriën der akademie van wetenschappen*. De heer CASSINI, zijn kweekeling, heeft in Januarij 1810 zijne *lofrede* in het instituut uitgesproken.

MARAN (*dom PRUDENTIUS*), een benediktijner van de congregatie van den H. MAURUS, in 1683, te *Sézanne* en *Brie* geboren, legde zijne gelofte af in 1703, en overleed in het huis der

Wit-Mantels, den 2 April 1762, na zijner orde door zijne geleerdheid en zijne werken tot eer verstrekt te hebben. Hij werd om zijne liefdadigheid, zijne zucht voor de kerk, en de hoedanigheden van zijn hart, door alle weldenkenden betreurd. Men heeft van hem: 1.° Eene goede *uitgave* der werken van den H. CYPRIANUS. Hij vervolgde dit werk, door den dood van BALUSIUS gestaakt; voegde er eene uitmuntende voorrede; benevens het leven van den H. leeraar bij, en verbeterde de aantekeningen. Hij heeft grootelijks deel gehad aan die van den heiligen BASILIUS en van den heiligen JUSTINUS. — 2.° *Divinitas Domini nostri JESU CHRISTI manifesta in Scripturis et traditione*, 1746, in fol. — 3.° *La divinité etc. (De Godheid van onzen Heer JESUS CHRISTUS, tegen de kettters bewezen)*, 1751, 3 dl.ⁿ in 12.mo Dit is de vertaling van het voorgaande; en ofschoon beide bondig zijn, hebben dezelve weinig aftrek gehad, hetzij, dat dezelve, eene onder de geloovigen erkende waarheid bevatten, hetzij omdat de smaak eener beuzelachtige en verstrooide wereld, zich niet tot zulke ernstige en godvruchtige wer-

ken bepaalt. Het waren ongetwijfeld de bekommerende vorderingen van het *Socinianismus*, die den ijverigen en vooruitzienden schrijver bewogen hadden hetzelfde te ondernemen, vorderingen, die eenige jaren later, tot eene algemeene afvalligheid en zamenzwering zijn geklommen. — 4.º *Doctrine etc.* (*Leer der H. Schrift en der Kerkvaders, over de wonderdadige genezingen*), 1754, in 12.mo — 5.º *Les Grandeurs etc.* (*De grootheden van JESUS CHRISTUS, en de verdediging zijner Godheid*), 1756, in 12.mo Deze verschillende voortbrengselen verraden een geleerd man, maar men vindt er zelden den sierlijken en naauwkeurigen schrijver in. De dood verraste hem, toen hij zich bezig hield met eene nieuwe *Uitgave* der werken van den heiligen GREGORIUS van *Nazianzi*. Döm CLÉMENT heeft er het eerste deel van in het licht doen verschijnen, *Parijs*, 1778, in fol. Zie *Letterkundige geschiedenis der congregatie van den H. MAURUS*, door D. TASSIN, en de *Bibliotheek van D. LECERE*.

MARANA (JOANNES PAULUS), in 1642, te *Genua*; of in de omstreken, uit eene aanzienlijke familie geboren, was

pas 27 of 29 jaren, toen hij in de zamenzwering werd betrokken van RAPHAËL DELLA TORRE, die *Genua* aan den hertog van *Savooije* wilde overleveren. Na eene vierjarige gevangenschap, begaf hij zich naar *Monaco*, alwaar hij de *Geschiedenis* dier zamenzwering schreef. Zich naar *Lyon* begeeven hebbende, deed hij dezelve in 1682, in het Italiaansch, in 12.mo drukken. MARANA had altijd smaak voor *Parijs* gehad; hij begaf zich in 1682 derwaarts, en won aldaar de welwillendheid van pater LA CHAISE die van LODEWIJK XIV eene jaarwedde voor hem yekreeg. Het is gedurende zijn verblijf in die hoofdstad, dat hij zijnen *Turkschen Verspieder*, in 6 dl.ⁿ in 12.mo, in het licht gaf; welk werk in 1742, met een zevende deel vermeerderd werd: deze titel was uitgedacht, om stoute en berispelijke zaken uit te kramen, en om valsche of ware berigten te verspreiden. Men heeft een *Vervolg* aan dit werk gegeven, hetwelk tegenwoordig uit 9 deelen, in 12.mo bestaat, maar dat enkel door de ledige en ligtgeloovige jeugd gelezen wordt. Vele schrijvers hebben hem nagevolgd, en er zijn eene menigte *Verspieders* der hoven in het licht verschenen,

die nooit hunne schrijfkamers of vlieringen verlaten hadden. MARANA leefde te *Parijs* van 1682 tot 1689. [Gedurende dien tijd schreef hij, behalve den reeds aangevoerden *Verspieder*, eene *Geschiedenis van LODEWIJK XIV*, waarvan de hertog van SAINT-PLON een *Uittreksel* heeft in het licht gegeven, *Parijs*, 1690. MARANA heeft ook *Zedelijke Zamenkomsten* in het licht gegeven, *Parijs*, 1696, in 8. vo]. Het verlangen naar de afzondering bewoog hem, om zich naar eene eenzame plaats, in *Italië* te begeven, alwaar hij in 1693, is overleden.

MARANDE (N. DE), raadsheer en aalmoezenier van LODEWIJK XIII en LODEWIJK XIV, heeft in 1654 een belangrijk werk in het licht gegeven, getiteld: *Inconvéniens etc. (Ongelegenheden van den staat, uit het Jansenismus voortvloeiende)*, in 4. to De schrijver spreekt in hetzelfde over een ontwerp, beraamd, om de godsdienst te ondermijnen, en haalt te dien einde eenen rondgaanden brief aan, waarin men den geheelen geest der vergadering van *Bourfontaine* vindt (zie FILLEAU). Maar onafhankelijk van een wezenlijk en voorbedacht plan, bewijst hij, dat de geest en

de werken der sekte, dit noodlottige uitwerksel te weeg brengen, en tevens den ondergang van den staat na zich zullen slepen: eene gebeurtenis, welke de volgende eeuw volkomen heeft verwezenlijkt gezien. Want het is ontegensprekelijk aan het Jansenismus, sedert langen tijd heimelijk, en eindelijk openlijk, met philosophismus en het huguenotismus vereenigd, dat men de tooneelen van 1789 en volgende jaren, en voornamelijk den geest van goddeloosheid, en van godsdiensthaat moet toeschrijven, die, zoo als het klaarblijkelijk is, er de groote beweegraderen van waren. » Behalve, zegt een oordeelkundige godgeleerde, noodlottige gevolgtrekkingen, die men uit de leer van JANSENIUS kan afleiden, heeft de wijze, waarop dezelve verdedigd is, de treurigste uitwerkselen opgeleverd; zij heeft zelfs den grondslag der godsdienst, in de geesten geschokt, en de wegen tot het ongeloof gebaad. De hevige uitvaringen en de hekelschriften der Jansenisten tegen de opperpriesters, tegen de bisschoppen, tegen al de orden der hiërarchie, hebben de kerkelijke magt vernederd; hunne minachting jegens de kerkvaders, die vóór den H. AUGUSTINUS geleefd hebben,

heeft de voorgevingen der Protestanten en Socinianen, tegen de overleveringen der eerste eeuwen bevestigd. De valsche wonderen, die zij gesmeed hebben, om de eenvoudigen te misleiden, en die zij met onbeschaamdheid hebben verdedigd, hebben voor de Deïsten, al de getuigenissen betrekkelijk de mirakelen, verdacht gemaakt; de vermetelheid, met welke de verscheiden dweepers, de wetten, bedreigingen en kastijdingen hebben getrotseerd, heeft eenen nevel over den moed der oude martelaren geworpen. De kunst, met welke de schrijvers der partij, de daadzaken naar mate van hun belang hebben weten te vermommen, of uitte vinden, heeft de geschiedkundige kwakzalverij, der nieuwere letterkundigen gewettigd. Het masker van godsvrucht eindelijk, waaronder men duizenden bedriegerijën en dikwerf misdaden bedekt heeft, heeft de vromen in het algemeen, als schijnheiligen en gevaarlijke menschen doen beschouwen." Het werk van MARANDE is zeer zeldzaam geworden: men kan den beknopten inhoud van hetzelfde zien in het *Journal Hist. et Litt.* van 1.º September 1771, bladz. 13. Zie JANSENIUS, MONTGERON, PARIS, VERGER, enz.

* MARANGONI (JOANNES), een geleerde oudheidkundige, kanonik der hoofdkerk van *Agnani*, werd te *Vicence* in 1673 geboren, en tot proto-notaris-apostolicus benoemd. Hij was een vriend der letteren en beoefende dezelve. Een bijzondere smaak deed hem tot de beoefening der oude gedenkstukken overhellen, en hij had in dat geleerde vak zeer uitgebreide kundigheden opgedaan. Hij werd gedurende dertig jaren aan BOLDETTI toegevoegd, ter opdelving van de lichamen der Heiligen uit de begraafplaatsen van *Rome*. Op het einde zijner dagen nam hij zijnen intrek, in het gesticht van den H. HIERONYMUS *della Carità*, en overleed aldaar in groote gevoelens van godsvrucht, den 5 Februarij 1753. Men heeft van hem verscheiden werken over de gewijde en ongewijde letterkunde, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Thesaurus parochorum, seu Vitæ et monumenta, parochorum qui sanctitate, martyrio, pietate etc., illustrarunt ecclesiam, Rome, 1726, 2 dl.ⁿ* — 2.º *De passione CHRISTI, considerationes sexdecim.* — 3.º *Esercizj per la novena del santo natale.* — 4.º *Delle memorie sacre e civili dell' antica città di Novarra, oggidi Città-Nuova, nella*

provincia di Piceno. — 5.º *Delle cose gentilesche e profane trasportate ad uso e ad ornamento delle chiese.* — 6.º *Delle memorie sacre e profane dell' anfiteatro Flavio del Roma.* — 7.º *Chronologia romanorum pontificum, superstes in pariete australi basilicæ sancti-Pauli apostoli, Ostiensis, depicta seculo V* enz. Men vindt in de *Storia letteraria d'Italia*, 7.^e deel, de lijst van al de gedrukte of onuitgegevene werken van dien geleerden. Italiaan, met zijne lofrede.

* MARAT (JOANNES PAULUS), in 1744 te *Boudry*, in het prinsdom *Neuchatel*, van Calviniste ouders geboren, beoefende de geneeskunde in *Zwitserland*, en kwam zich te *Parijs* met er woon vestigen. Met de noodzakelijke kundigheden, in het door hem omhelsde beroep, vereenigde hij er vrij uitgebreide, in de ontleed-, natuur- en scheikunde. Hij worstelde echter langen tijd tegen de armoede, en verkocht geneeskundige

kruiden, en een middel, dat alle kwalen genas. Verscheidene schriften, die hij in het licht deed verschijnen, en die niet zonder verdiensten waren, verschaften hem beschermers; hij kreeg den titel van geneesheer der lijfwacht van den graaf van ARTOIS, en leefde gedurende eenige jaren van de vergelding aan dezen post verbonden, en van de opbrengst zijner werken. Deze man, die eenen eervollen rang onder de geleerden had kunnen bekleeden, werd zoo zeer met de Fransche omwenteling ingenomen, dat hij een der voornaamste handlangers derzelve werd, vooral in 1793, toen de Jacobijnen, dat is, de woedendste democraten, alle partijen hadden ten onder gebracht, om alleen te heerschen. Hij was het hoofd der partij, en haakte naar het dictatorschap, toen hij den 13 Julij 1793, door een meisje CHARLOTTE CORDAY (zie dat art.) genaamd, vermoord werd. MARAT was slechts vijf voeten lang, had een groot hoofd, en afschuwelijke gelaatstrekken (*);

(*) Men heeft welligt niet genoegzaam opgemerkt, wordt er in de *Biographie Universelle* van MICHAUD gezegd, welk eene naauwkeurige overeenkomst er tusschen het hoofd van MARAT en dat van CARTOUCHE bestond. Een pleister-afgietsel van dezen struikroover, is in de bibliotheek van de *Heilige Genève-Kerk*, naast zijn hoofd geplaatst, en men kan zich van deze bijzonderheid overtuigen, welke ongetwijfeld aan LAVATER, indien hij er mede bekend ware geweest, stof tot eenige aanmerkingen zou hebben geleverd. Fr. V.

hij schepte er behagen in, in morsige kleederen gehuld te zijn. De revolutionnaire woede, welke hem bezielde scheen al zijne trekken te misvormen, en er scheen in zijnen blik eene soort van dwaasheid door, die te gelijkertijd het medelijden en den afschuw verwekte; hij vereenigde met eene vurige verbeeldingskracht, vele heerschezucht, den dorst naar rijkdommen, en de vermetelheid van den uitgeleerdsten booswicht. Hij sprak met hevigheid, en steeds met eene soort van nadruk. Zijne uitdrukkingen waren echter onnaauwkeurig, doch schilderden volkomen het afschuwelijke zijner ontwerpen. Op geen anderen tijd, in geen ander land heeft ooit eenig mensch, de misdaad zoo openlijk gepredikt, en de wandaden zoo openlijk aangeraden. Elken dag noodigde hij het volk tot de plundering en den moord uit. Hij spoorde de legerbenden aan, om hunne veldheeren ontbrengen, de bedienden om hunne meesters te verklagen, en beloofde hun de geheimhouding en eene belooning. Indien hij aangeklaagd en vervolgd werd, ontsnapte hij aan alle nasporingen, nu door vermetelheid en onbeschaamdheid, dan door zich te verbergen. De kelders van

den vleeschhouwer **LEGENDRE**, en de onderaardsche gewelven van de Franciskanerkerk dienden hem dikwerf tot toevlugtsoorden. Het is van daar, dat hij zijn oproer wekkend blad, *l'Ami du peuple* (*de Volksvriend*) genaamd, onder het volk verspreidde. Op den 6 December deed hij het voorstel, *dat de dood des dwingelands bij naamswijze oproeping zou gestemd, en dat deze oproeping publiek zou gemaakt worden, opdat zeide hij, het volk de verraders leere kennen, die in de conventie waren.* Deze gruwelijke maatregel besliste over het lot van den ongelukkigen **LODEWIJK XVI.** Verscheiden afgevaardigden, wankelbaar in hetgene, wat hun te doen stond, stemden voor den dood, uit vreeze van slagtoffers van de heerschende partij te worden. **MARAT** verzettede er zich ook tegen, dat aan dien vorst verdedigers werden toegevoegd, en hij vraagde, » dat de veroordeeling en het doodvonnis binnen de vier en twintig uren zoude voltrokken worden." Deze woeste demagoog hield niet op in zijne bladen, den haat tegen de adellijken, de priesters en de eigenaars op te wekken. » Vermoort, zeide hij tot het volk, vermoort

tweemaal honderd duizend voorstanders der oude regeringsvorm, en brengt het getal van de leden der conventie tot het vierde gedeelte." Reeds in de maand Augustus 1789 had hij verklaard, dat men 800 afgevaardigden aan 800 boomen van den tuin der *Tuileries* behoorde ophangen. MALUET klaagde hem aan, en vorderde, dat hij aan de justitie zou worden overgeleverd. MIRABEAU, wiens naam het eerst op de lijst geplaatst was, meende hem te moeten verachten, en deed tot de orde van den dag overgaan. De gemeente van *Parys* vervolgde MARAT, en de generaal LA FAYETTE liet zijn huis bezetten; maar DANTON deed hem ontsnappen. Later in de conventie aangerand, wyl hij in zijn dagblad 270,000 hoofden gevraagd had, beroemde hij zich hierop, en verklaarde, dat zulks zijn gevoelen was. Bij verschillende gelegenheden, door zijne ambtgenooten, die hem verachtten, uitgejouwd, antwoordde hij hen door beleedigingen, en noemde hen *schelmen, varkens, domkoppen, bedelaars*. Wie zou hebben kunnen gelooven, dat zulk een man, de schrik van de magtigste natie van *Europa* had kunnen zijn? Tot voorzitter der commissie van toezigt be-

noemd, welke de *insurrectionele municipaliteit*, op den 10 Augustus had aangesteld, lief hij de gevangnissen vol stoppen, en deed het voorstel, om dezelve door eene algemeene vermoording op te ruimen, welke op den 2 en 3 September plaats had. De departementen ontvingen van hem de uitnoodiging, om het voorbeeld der hoofdstad te volgen, waarvan de kiezers hem weinige dagen daarna, tot afgevaardigde bij de conventie benoemden. Reeds in de eerste zittingen beschuldigd, van tot de benoeming van ROBESPIERRE tot het dictatorschap, te hebben aangezet, beklom hij de tribune, waarop hij door kreten en gemor onthaald werd. Hij hield echter vol, en door LACROIX beschermd, gelukte het hem, zich te doen hooren: » Ik heb, zeide hij, in deze vergadering een aantal persoonlijke vijanden." Bij deze woorden verhieven er zich eene menigte stemmen: alle! alle! MARAT ging voort » Ik heb in deze vergadering een aantal persoonlijke vijanden: ik herinner hen aan de bescheidenheid, ik vermaan hen, zich van alle woedend geschreeuw en onbescheidene bedreigingen, tegen eenen man te onthouden, die de vrijheid en hen zelve meer gediend

heeft, dan zij denken: dat zij eenmaal hooren, ik zal van hun geduld geen misbruik maken. Ik erken de verbor-gen hand, die in uw mid-den een ijdel spooksel heeft geworpen, om de schroom-vallige menschen te verschrik-ken, de goede burgers te verdeelen, en de afgevaar-digden van *Parijs* te laste-ren! Men beschuldigt dezelve van naar het dictatorschap te staan. Ik ben aan de regtvaardigheid verschuldigd, te verklaren, dat mijne ambt-geenooten, namelijk **ROBES-PIERRE** en **DANTON**, het denk-beeld van het dictatoriaat hetwelk ik in mijne schrif-ten heb ontwikkeld, steeds van zich verwijderd hebben: dat ik zelfs te dien opzigte verscheiden woordwisselingen met hen heb gehad. Ik ge-loof de eerste staatkundige schrijver of liever de eenige in *Frankrijk* te zijn, die zulks publiek heeft gemaakt, als het eenige middel, om de verraders en zamenzweer-ders te verpletteren. Indien dit gevoelen berispelijk is, zoo ben ik alleen de schul-dige, het is op mijn hoofd alleen, dat ik de wraak der natie beroep; doch alvo-rens de veroordeeling of het zwaard te doen vallen, zoo hoort mij...!" Lager: »Zult gij het mij tot eene misdaad aanrekenen, de bijl der volks-

wraak op misdadige hoofden te hebben ingeroepen? Neen! het volk zelf zou u logen-straffen! want, ofschoon het mijnen raad niet heeft ge-volgd, heeft het later zelf gevoeld, dat aan hetzelfde geen ander hulpmiddel over bleef, om aan de woede zij-ner dwingelanden te ontsnap-pen, en het is, door zelf dictator te worden, dat het zich van zijne verraders heeft bevrijd...! Voor het overige strekt het genoegzaam tot be-wijs, dat ik van deze soort van dictator geen' dwingeland wilde maken, zoodanig als de dwaasheid zich dezelve, volgens dit woord zou kunnen voorstellen, maar een aan het vaderland toegedaan slagtof-fer, dat ik namelijk te ge-lijker tijd wilde, dat zijn gezag slechts weinige dagen duurde, dat hetzelfde tot de magt bepaald was, om de verraders te kunnen veroor-deelen, en zelfs dat men hem gedurende dien tijd, eenen kogel aan de voeten beves-tigde, ten einde hij altijd in de handen des volks ware. Al de hevige maatregelen, hebben aan vele anderen, aan de lasthebbers des volks voor-al ongerijmd toegeschenen; zij hebben zich veel wijzer gewaand, ook zouden zij het vaderland te gronde hebben geholpen, indien het volk hunne lafhartige stelsels niet

met de voeten had getrapt! hoe aanstootelijk mijne denkbeelden, ook schijnen mogen, zoo hadden dezelve echter geene andere strekking dan het algemeene geluk Indien gij zelve niet op de hoogte waart, om mij te verstaan, zoo veel te erger voor u. . . .!" Hij voegde er bij: »men heeft mij heerschzuchtige inzigten willen aanwrijven! ik zal mij niet tot mijne regtvaardiging verlagen: zie en oordeel mij! indien ik mijn stilzwijgen slechts op prijs had willen stellen, zou ik met goud overladen zijn, en ik ben arm. Om mijn vaderland te dienen, heb ik de armoede de gevaren, de kwellingen getrotseerd; onophoudelijk door legioenen van moordenaars vervolgd, heb ik gedurende drie jaren van het eene onderaardsche gewelf naar het andere gevlugt; ik heb de waarheid gepredikt met het hoofd op het slagblok! . . . » VERGNIAUD en BOILEAU beklommen, na MARAT, de tribune, en de redevoering van den laatste werd gevolgd met de kreten van MARAT naar de abdij! MARAT naar de guillotine! de vergadering, intusschen door de hevige woordwisselingen vermoeid, maakte er een einde aan, door tot de orde van den dag

XVI. DEEL.

overtegaan, en MARAT verklaarde, terwijl hij een pistool uit zijn zak haalde, dat indien de vergadering hem ongunstig ware geweest, hij zich, zelfs in de zaal, voor het hoofd zou hebben geschoten. Hij was het, die in Maart 1793, de oprigting eener revolutionnaire regtbank voorstelde, en die op den 4 April de zamenstelling door drong eener commissie van algemeene veiligheid, ten einde de *verdachten* in hechtenis te nemen. De wet, welke te dien opzichte werd uitgevaardigd, bragt meer dan vierhonderd duizend personen in de gevangenis. Als voorzitter van de club der Jacobijnen, onderteekende MARAT een adres, hetwelk het volk tot den opstand aanhitste, en hetzelfde uitnoedigde, om alle verraders te vermoorden. Dit adres verwekte de verontwaardiging van het grootste getal afgevaardigden, en een hunner bewerkte, dat de vermete MARAT, aan de revolutionnaire regtbank zou worden overgeleverd. Hij werd zulks in de daad; maar deze regtbank behandelde hem voeleer als eenen zegepraler dan als eenen van eene groote misdaad beschuldigden man. Hij werd met algemeene stemmen vrijgesproken, onder vreugdekreten weder

B

naar de conventie gevoerd, en geheel met burgerkroonen bedekt. Den 31 Mei wreekte hij zich op zijne vijanden, door 22 afgevaardigden der *Gironde*-partij in hechtenis te doen nemen, die later door beulshanden omkwamen. Dit was zijne laatste zegepraal. Door eene laagtelijke ziekte aangetast, verscheen hij bijna niet meer in de conventie. De dolk verhaastte slechts eenige dagen het eindperk van zijn bestaan, dat welligt aan *Frankrijk* minder noodlottig zou zijn geweest, dan zijn dood. Zijne voorstanders maakten er gebruik van, om aan zijne gedachtenis een verbazend aantal slagtoffers te doen sneven. Men bewees hem bijna goddelijke eer. Zijn borstbeeld werd op alle openbare plaatsen, en in vele bijzondere huizen geplaatst. De dichters vierden hem op het tooneel en in hunne werken. Eene wet, den 14 November 1793, op het verslag van den dichter *CHENIER* uitgevaardigd, beval dat zijne overblijfselen in het *Pantheon*, in de plaats van die van *MIRABEAU* zouden worden opgenomen; hij werd er werkelijk met veel toestel ingebracht; maar na den 9 thermidor, werd zijne asch er op eene verachtelijke wijze uitgehaald, en in de drekplaats van *Montmartre* ge-

worpen. Men heeft van *MARAT*: 1.º *Les chaines etc.* (*De ketens der slavernij*), *Edimburg*; 1774, in 8.vo, in het Engelsch, doch door hem zelf in het Fransch vertaald, 1792, in 8.vo — 2.º *De l'Homme etc.* (*Over den mensch of over de grondbeginselen en de wetten van den invloed der ziel op het ligchaam en van het ligchaam op de ziel*), *Amsterdam*, 1775, 3 dl.ⁿ in 12.mo; men vindt in de letterkundige mengelingen van *VOLTAIRE*, een artikel over dit werk. — 3.º *Découvertes etc.* (*Ontdekkingen betrekkelijk het vuur, de electriciteit en het licht, bevestigd door een aantal nieuwe proefnemingen, en bekrachtigd door de commissarissen der akademie van wetenschappen*), 1779, in 8.vo — 4.º *Recherches etc.* (*Natuurkundige nasporingen over de electriciteit*), 1782, in 8.vo; deze drie werken zijn in het Hoogduitsch vertaald, *Leipzig*, 1782 — 1784, in 8.vo — 5.º *Recherches etc.* (*Nasporingen over de geneeskundige electriciteit*), door de akademie van *Rouanen* bekroond, *Parijs*, 1784, in 8.vo — 6.º *Plan van criminele wetgeving*, 1787, in 8.vo — 7.º *Mémoires etc.* (*Akademische memorien of nieuwe ontdekkingen betrekkelijk het*

licht), Parijs, 1788, in 8.vo
 — 8.º *Complot etc.* (Za-
 menspanning eener algemeene
 bankbreuk van Frankrijk
 en Spanje, en bij gevolg
 van Engeland en Holland).
 — 9.º *Offrande etc.* (Offer
 aan het vaderland of redev-
 voering aan den burgerstand
 van Frankrijk) — Parijs —
 in den tempel der vrijheid,
 1789, in 8.vo, met eene bij-
 lage in hetzelfde jaar in het
 licht gegeven. — 10.º *Pro-
 jet etc.* (Ontwerp van ver-
 klaring van de regten van
 den mensch en den burger,
 gevolgd door een plan van
 regtvaardige, wijze en vrije
 staatsregeling), Parijs, 1790,
 in 8.vo — 11.º *Dénonciati-
 on etc.* (Aanklagte voor de
 regtbank van het publiek,
 door MARAT, den volks-
 vriend, tegen NECKER),
 1786, in 8.vo — 12.º *Nou-
 velle etc.* (Nieuwe aanklag-
 te van MARAT den volks-
 vriend tegen NECKER),
 1790, in 8.vo — 13.º *Ap-
 pel etc.* (Beroeping op de
 natie, tegen den minister
 van financiën, de municipa-
 liteit, en de regtbank het
Châtelet van Parys), 1790,
 in 8.vo — 14.º *Les Char-
 latans etc.* (De hedendaag-
 sche kwakzalvers, of brie-
 ven over de akademische
 kwakzalverij), 1791, in
 8.vo en meer andere revolu-

tionnaire gelegenheidsstukken.

MARATTI (CARLO), een
 schilder en graveur, in 1625
 te Camerino, in het Mark-
 graafschap Ancona geboren.
 Reeds in zijne kindsheid
 drukte hij het sap uit de
 kruiden en bloemen, om de
 figuren, welke hij op de mu-
 ren van het huis zijns vaders
 schilderde, te kleuren. In
 den ouderdom van 11 jaren
 naar Rome gezonden, werd
 hij de kweekeling van SAC-
 CHI, en meester in die school.
 Hij beoefende de werken van
 RAPHAËL, der CARRACCIO's
 en van GUIDO, en verwierf
 door die groote mannen een-
 nen uitstekenden roem. Paus
 CLEMENS XI. verleende hem
 eene jaarwedde en den titel
 van ridder der CHRISTUS-or-
 de. LODEWIJK XIV, be-
 noemde hem tot hoogstde-
 zelfs gewonen schilder. Hij
 overleed met eerbewijzen o-
 verladen te Rome, in 1713.
 Eene buitengewone zedigheid,
 vele wellevendheid en zacht-
 moedigheid waren de grond-
 slag van zijne inborst. Niet
 te vreden, van tot het be-
 houd der schilderstukken van
 RAPHAËL in het Vatikaan
 en van die van CARRACCIO,
 in de galerij van het paleis
Farnese, die op het punt
 stonden van te vervallen, te
 hebben bijgedragen, liet hij

voor dezelve nog gedenkteeken in de kerk der *Ronde* oprigten. Deze schilder heeft het edele met het eenvoudige in de hoofdhou- dingen weten te vereenigen; hij bezat eenen grooten smaak in de teekening. Zijne uit- drukking is verrukkelijk, zij- ne denkbeelden gelukkig en vol majesteit, zijn koloriet bezit eene bewonderenswaar- dige frischheid. Hij heeft de geschiedenis en de fabel- kunde volmaakt wel behan- deld. Hij was zeer ervaren in hetgene, wat de bouw en vergezigtkunde betreft. Men heeft van hem verscheiden met sterkwater geëtste *platen*; ook heeft men naar de- zen bekwamen meester ge- graveerd. Hij heeft verschei- den kweekelingen gevormd; de meest bekende zijn CHI- ARI, BERRETTONI en PASSO- RI. Zijne voornaamste wer- ken zijn te *Rome*. [Het mu- seum van het *Lowre*, te *Parijs* bezit van MARATTI 1.º eene geboorte van J. C. — 2.º de heilige *Maagd*, het slapende kind *JESUS*, met de *H. CATHARINA*, en drie engelen aan het hoof- den-einde van het bed. — 3.º De *H. JOANNES*, in de woestijn. — 4.º Het ge- heimzinnige huwelijk van de *H. CATHARINA*. — BELLO- RI, LÉPICIE en CRESCIM- BENI hebben elk een leven

van MARATTI geschreven].

MARBACH (JOANNES), een protestantsch predikant, te *Lindau* in 1521 geboren, en te *Straatsburg* in 1581 overleden, is de schrijver van een hekelschrift tegen de Jesuiten, in 1578, onder dezen titel gedrukt: *Fides JESU et Jesuitarum, hoc est Collatio doctrinae Domini JESU CHRISTI, cum doctrina Jesuitarum*. Hij schreef ook tegen pater CANISIUS, een' der geduchtste kampvechters tegen zijne sek- te. — Men moet hem niet ver- warren met PHILIPPUS MAR- BACH, een protestant, te *Straatsburg*, den 29 April 1550 geboren, en den 28 Sep- tember 1611 overleden, die een verdedigingschrift heeft in het licht gegeven van het be- ruchte boek der *Overeenstem- ming*, in 1580 door eenige Lutheranen zamengesteld, en dat aanleiding heeft gegeven tot de sekte der *Concordisten*.

* MARBEUF (YVES ALEXAN- DER DE) aartsbisschop van *Lyon*, te *Rennes* in 1734, uit eene door hare militaire diensten beroemde familie ge- boren, bestemde zich vroeg- tijdig voor den geestelijken staat, tegen de gebruiken van dat tijdvak, waarin men zel- den aan den oudsten toestond die loopbaan in te treden.

In den ouderdom van 12 jaren begaf hij zich in het collegie van *Plessis*, begon vervolgens in dat gesticht zijne godgeleerde cursus, welke hij in het gesticht van *St. Sulpice* te *Issy* volbragt. In 1758 werd hij kanonik, graaf van *Lyon*; in 1759, groot-vikaris van *Rouanen*, en in 1767 bisschop van *Autun*. Overtuigd, dat om op eene waarlijk nuttige wijze zijne herderlijke bedieningen waartenemen, het krachtdadigste middel was, om onder zijne geestelijkheid, de wetenschap en de godsvrucht te onderhouden en aan te kweeken, zoo hield deze prelaat, zich gedurende den geheelen tijd zijner bisschoppelijke bediening, met ijver en scherpzinnigheid, met dit voorname onderwerp bezig. Gelukkig van in zijne bisschoppelijke stad, een oudtijds gesticht, en wijselijk door de direktours van *St. Sulpice* bestuurd groot en klein seminarie te vinden; legde hij er zich bijzonder op toe, om hunne werkzaamheden te ondersteunen, en om aan deze beide bronnen der kerkelijke opvoeding, de geheele volmaaktheid te geven, waarvoor dezelve vatbaar waren. Toen de bevelen zijns konings den heer **DE MARBEUF** bij zijne majes-

teit beriepen, tot het belangrijk beheer der beneficiën, verloor deze prelaat zijn diocees niet uit het gezigt: hij nam maatregelen, opdat de orde welke hij in hetzelfde had ingevoerd, stiptelijk werd in acht genomen, en hij onderhield steeds eene zeer levendige briefwisseling met zijne groot-vikarissen, en zelfs met de pastoors, die zich regtstreeks tot hem wendden. Door dit middel had hij steeds het roer van het bestuur van zijn diocees in handen, en de goede geest, welchen hij er in gelaten had, werd ongeschonden onderhouden. Jaarlijks verkreeg hij van den koning de vergunning, om drie weken of eene maand te *Autun* te gaan doorbrengen, om er in alle deelen, de tot het algemeene welzijn noodige orde en overeenstemming te vernieuwen, en in dien tusschentijd hield hij menigvuldige raadsvergaderingen. Gedurende twaalf jaren, dat deze eerbiedwaardige prelaat het beheer der beneficiën had, bragt hij in die administratie, den geest van wijsheid en regtvaardigheid, waarvan hij de gelukkige gewoonte in zijn diocees had aangenomen. Het is eene zeer opmerkenswaardige, en voor zijne gedachtenis zeer eervolle zaak, dat er op het groote aantal bis-

schoppen, die gedurende zijn ministerie tot hunne stoelen benoemd zijn (men telt er 47), er zich slechts drie hebben opgedaan, die den eed afgelegd en de constitutionele kerk erkend hebben: de bisschop van *Viviers*, de bisschop van *Orleans* en de bisschop van *Autun*, nog werd de benoeming van dezen laatste, door den koning bevolen; maar deze was de eenige, waarin de koning het gevoelen van zijnen minister heeft tegengewerkt. Te midden van alle voorwerpen van herderlijke zorg, welke het bestuur van een groot diocees en het beheer der beneficiën aan dezen prelaat gaven, werd hij tot vertegenwoordiger der geestelijkheid van de provincie *Bourgondië* verkozen. Deze benoeming legde hem de verplichting op, om gedurende drie jaren gemeenschappelijk met den vertegenwoordiger van adel en dien van den burgerstand, al de drijfveren van het inwendige bestuur van dit grootte gewest te leiden. Hij kweet zich van dezen nieuwen post met dezelfde naauwgezetheid, als of hij met geen anderen belast was. De volgende staten juichten zijn bestuur toe en het diocees van *Autun*, zal zich langen tijd de menigvuldige en onwaardeerbare

voordeelen van dit beheer te binnen brengen, dat al de wegen deed herstellen, die door hetzelfde loopen, die er nieuwe deed openen, die aldus voor den handel uitgestrekte gewesten verlevendigde, welke sedert lang verwaarloosd waren, waar alles bij gebrek van middelen van vertier, kwijnde. Daar de bisschop van *Autun*, door een bijzonder voorregt van zijnen zetel, geboren voorzitter, der staten van *Bourgondië* is, die gewoonlijk, om de drie jaren vergaderden, verkreeg de *MARBEUF* van den koning de vergunning, om zich naar dezelve te begeven, en hij deed zich aldaar steeds bewonderen door de welsprekendheid zijner redevoeringen, door de waardigheid, met welke hij in de kamer der geestelijkheid voorzat, door de wijsheid zijner raadgevingen, door de uitgebreidheid zijner administratieve inzigten, en vooral door den bevredigenden geest, die hem kenmerkte. In de laatste vergadering der staten, welke de Franschs omwenteling vooraf ging, was er eene groote gisting, vooral in de kamer des adels. Maar het gelukte den bisschop van *Autun* de geesten, door de zachtheid zijner welsprekendheid te bevredigen. De koning had van pas geoordeeld,

om te *Moulins* eene provinciale vergadering te beleggen, gelijk aan die, welke in *Berry* en in *Rouergue* reeds tot stand waren gebragt; daar de stad *Moulins*, tot het diocees van *Autun* behoorde, zoo werd DE MARBEUF ook weder voorzitter dier vergadering. Om aan zoo vele bezigheden te beantwoorden, moest DE MARBEUF in eenen zeer zeldzamen graad, eene groote verscheidenheid van talenten; eenen buitengewonen geest van orde, en eene voorbeeldelooze scherpzinnigheid in de behandeling van zaken aan den dag leggen; toen dus in 1788 den aartsbisschoppelijken stoel van *Lyon* kwam open te staan, meende de koning hem dien gewigtigen zetel te moeten toevertrouwen. Deze benoeming veroorzaakte eenen algemeenen rouw in de stad en het diocees van *Autun*, en eene levendige tevredenheid in dat van *Lyon*. Reeds bij zijne aankomst was de behoefte klasse het voorwerp zijner vaderlijke zorgvuldigheid: hij ondersteunde dezelve uit zijne eigene fondsen, en riep voor de ongelukkige werklieden de aalmoezen der rijken in. Zijn eerste *mandement* door de liefdadigheid in de pen gegeven, was met geesdrift onthaald, in eene stad, waar

de armoede zich zoo dikwerf naast den rijkdom bevindt. Om zijne nieuwe diocesanen, tegen den geest van opstand te wapenen, van welken men toenmaals onder hen de zaden uitstrooide, rigtte de prelaat, bij het naderen van de vaste van 1789, een nieuw mandement aan hen, dat vol zalving was. Dit mandement werd als oproerwekkend, en als meer geschikt uitgekreten, om onlusten te verwekken, dan om dezelve te beletten; maar de koning, die er slechts de taal van eenen goeden herder en getrouwen onderdaan in zag, ging voort dezen prelaat, bij hoogstedszelfs persoon te houden. Deze vorst, genoodzaakt, om tegen wil en dank, zijne beste onderdanen weg te zenden, zag zich ook weldra verplicht, hem het beheer der beneficiën te ontnemen; maar hij schreef hem tegelijker tijd eenen zeer toegenegen brief, waarin hij hem de tevredenheid over zijne diensten te kennen gaf. De aartsbisschop van *Lyon* was er op bedacht, om zich naar zijn diocees te begeven, toen hij vernam, dat de vijanden der Godsdienst eenen opstand, bij gelegenheid van zijne aankomst in die stad, voorbereidden: hij wilde die ergerlijke tooneelen vermijden, en

begaf zich naar een in de nabijheid van *Parijs* gelegen landgoed. Door de municipal-officiëren van *Lyon* gedrongen, om den eed aan de constitutie te komen afleggen, weigerde hij moediglijk, en schreef hun zelfs bij die gelegenheid eenen welsprekenden brief. Dit berigt, in dagteekening van 8 Februarij 1791, werd door den druk publiek gemaakt, en alom verspreid. De nieuwsgezinden vreesden de uitwerkselen van hetzelfde en klaagden het bij de constituerende vergadering aan. Door zijne vrienden aangespoord, om in zijne veiligheid te voorzien, begaf hij zich naar *België*, op twee mijlen afstands van *Nivelles*, van waar hij verscheiden nadrukkelijke herderlijke brieven, aan de wereldlijke en geordende geestelijkheid en aan de geloovigen van zijn diocees schreef. Deze eerbiedwaardige prelaat is den 15 April 1799 na tien maanden met eene geheel christelijke onderwerping geleden te hebben, overleden. Pius VI, die dezen kerkvoogd eene bijzondere achting toedroeg, had hem in verscheidene breven, treffende verklaringen, zijner bijzondere toegenegenheid gegeven, voornamelijk in die van de maand Julij 1798, aan den aartsbisschop van *Reims* gerigt,

waarin hij zegt: » dat hij den aartsbisschop van *Lyon* kent als een man, onderscheiden door allerlei deugden, bewonderenswaardig door zijne wetenschap, zijn geloof, zijne godsvrucht, zijne standvastigheid in het verdragen der grootste ongelukken, voor de Catholijke eenheid." Het is moeilijk om bij dezen, uit de eerbiedwaardigste bron voortvloeienden lof, iets bij te voegen, maar men moet niet vergeten, dat deze eerbiedwaardige opperpriester als een gevolg van zijne achting voor den heer **DE MARBEUF**, hem reeds in 1791, met het geestelijk beheer van het diocees van *Autun* had belast, hetwelk hij tot aan zijnen dood met dezelfde zorg, en denzelfden ijver als zijn eigen diocees heeft bestuurd: en met dat van het verlaten gedeelte van het diocees van *Sens*, in welks behoefte hij met zijne gewone wijsheid heeft voorzien, tot aan den dood des aartsbisschops van *Sens*, in 1794 voorgevallen. Omtrent dezen tijd zond de Opperpriester hem eene nieuwe breve, om hem de geheele zorg van het diocees van *Sens* toe te vertrouwen; maar daar de heer **DE MARBEUF** vreesde van in deze nieuwe betrekking, niet op eene behoorlijke wijze aan de verplichtingen van dezelve

te kunnen beantwoorden, deed hij te dien einde aan den heiligen Vader eerbiedige verzoeken, en noemde hem den bisschop van *Auxerre*, als meer geschikt, en bekwaamer dan hij, om zich van die taak te kwijten, en de H. Vader vertrouwde hem dezelve toe. — Zijn tweede broeder, de markgraaf DE MARBEUF, was de eerste Fransche landvoogd, van het eiland *Corsika*; hij was het die den jongen BONAPARTE, in wien de aartsbisschop van *Lyon*, ook het levendigste belang stelde, naar de militaire school van *Brienne* zond: geen van beide waren getuigen van de verbazende fortuin, die voor dezen jongeling was weggelegd.

MARBODE of MARBODIUS, bisschop van *Rennes*, in de elfde eeuw te *Angers* en volgens anderen te *Mans* geboren, verdienden dezen stoel door zijne kunde en zijne godsvrucht: hij had er te *Angers*, alwaar hij kanonik was geweest, en alwaar hij van 1067 tot 1081 de scholen had bestuurd, bewijzen van gegeven. Hij werd tot aartsdiaken derzelfde kerk, en in 1096 tot den bisschoppelijken stoel van *Rennes* verheven. Hij bestuurde zijn diocees met vele wijsheid en bekwaamheid, ook werd hij, gedu-

rende de afwezigheid van RAINAUD, bisschop van *Angers*, met het beheer van dat diocees belast. Zijn geest schitterde luisterrijk in de kerkvergadering van *Tours* in 1096, en in die van *Troyes*, in 1114. MARBODIUS, blind geworden zijnde, deed op het laatste van zijn leven afstand van zijn bisdom, om in de abdij van den H. AUBINUS, te *Angers*, het kloostergevaad te aanvaarden. Hij overleed heiliglijk in die afzondering, in 1123, in den ouderdom van bijna 88 jaren. Men heeft van hem zes *Brieven*, de *Levensbeschrijvingen* van den heiligen LICINIUS, bisschop, en van den heiligen ROBERTUS, abt van *Chaise-Dieu*; berijmde *Lofreden der Heiligen*; een *Commentarium* op het *Hooglied*; en verscheiden andere werken, door dom BEAUGENDRE verzameld, en te *Rennes*, in 1708, achter die van HILDEBERT, in fol. gedrukt. Deze in hunnen tijd geachte werken, kunnen in den onzen dienen, om verscheiden punten der kerkelijke tucht optehelderen. Tot meerdere bijzonderheden, kan men raadplegen: *Hist. litt. de France*, 10.^e dl., bladz. 343 — 392.

MARCA (JACOBUS CORNELIUS), een benedictijner van de

abdi van *Mont-Blondin*, te *Gend*, in 1570 geboren, beoefende met roem de schoone letteren, en overleed te *Douai*, in 1629. De Vlaamsche levensbeschrijvers, zwaaijen hem loftuitingen toe, die overdreven schijnen, ofschoon men niet kan miskennen, dat hij een goede redenaar en nog beter dichter is geweest. Een gedeelte zijner werken, is te *Leuven*, in 1613, in 8.vo gedrukt. Deze verzameling bevat redevoeringen treurspelen en eene lofrede op de hertogen van *Bourgondië*. Nog heeft men van hem: 1.º *Diarium Sanctorum*, in Jambische verzen, *Douai*, 1628, in 4.to, en 2.º *Musæ Lacrymantes*, 1628, in 4.to dit zijn zeven treurspelen, waarvan de onderwerpen uit de H. Schrift ontleend zijn.

MARCA (PETRUS DE), bischop van *Conserans*, den 24 Januarij 1594, te *Gant*, in *Bearn*, uit eene oude uit *Spanje* oorspronkelijke familie geboren, onderscheidde zich reeds vroegtijdig door zijnen geest, en zijnen ijver voor de Catholijke godsdienst: hij werkte, om dezelve in *Bearn* te doen herstellen, en had het geluk van er in te slagen. Het is uit erken-tenis voor zijne zorgen, dat hij, in 1621 den post van president bij het parlement

van *Pau*, en in 1639 dien van staatsraad verwierf. Na den dood zijner echtgenoot, omhelsde hij den geestelijken staat, en werd in 1642 tot het bisdom van *Conserans* benoemd. Maar het hof van *Rome*, ontevreden, dat hij in het werk *Concorde etc.* (*Overeenstemming van het Priesterschap met de Keizerlijke waardigheid*), de voorregten van den H. Stoel had aangerand, weigerde hem langen tijd zijne bullen, en hij verkreeg dezelve eerst in 1647, na zijne gevoelens op eene gunstige wijze verklaard, en de noodige verbeteringen in een ander werk beloofd te hebben, hetwelk hij te *Barcelona* in 4.to liet drukken, en hetwelk zich in de uitgave in fol. van het voorgaande werk bevindt. Hij ging verder, en droeg aan INNOCENTIUS X, *negen Stellingen* op, door elf regels wederlegd, waarin de ware leer der hierarchie ontwikkeld wordt: men bemerkt dat deze negen stellingen bijna het geheele stelsel van FABRONIUS bevatten. De bekwaamheid, met welken hij eenen last vervulde, dien men hem in *Katalonië* gaf, verwierf hem in 1652 het aartsbisdom van *Toulouse*. Hij had zich in *Katalonië* zoo bemind gemaakt, dat, toen hij door eene ziekte werd aangetast,

die hem tot het titerste bragt, de stad *Barcelona* onder anderen eene openbare gelofte deed aan onze L. V. van *Montserrat*, hetwelk er eene dag-reize van verwijderd is, en in haren naam twaalf capucijnen, blootvoets zonder voet-zolen, en twaalf jonge maagden mede blootvoets, met hangende haren, en in lange witte gewaden derwaarts henen zond. MARCA maakte zich gereed, om zich naar *Toulouse* te begeven, toen de koning hem in 1658 tot minister van staat benoemde. Hij bezat eene toegevende en buigzame inborst, zonder zich echter ooit tot ingevingen te laten medeslepen, die met den pligt streden. Van het belangrijke overtuigd, om zich tegen de ontluikende sekten te verzetten, legde hij er zich op toe, om den voortgang van het Jansenismus tegen te gaan. Hij vereenigde zich met de Jesuiten, tegen het werk van den beruchten bisschop van *Iperen*, en vervaardigde het eerst het ontwerp van *formulier*, waarin men de vijf stellingen, in den zin des schrijvers zou veroordeelen. Zijn ijver werd beloond door het aartsbisdom van *Parijs*; maar hij overleed op denzelfden dag, waarop zijne bullen aankwamen, in 1662. Zijn dood gaf aanleiding tot dit boertige grafschrift:

Cigit l'illustre DE MARCA,
Que le plus grand des rois mar-
qua

Pour le prélat de son église;
Mais la mort qui le remarqua,
Et qui se plait à la surprise,
Tout aussitôt le démarqua.

Deze prelaat vereenigde eene groote verscheidenheid van talenten: geleerdheid, oordeelkunde, regtskennis. Zijn stijl is stout en mannelijk, vrij zuiver, zonder gewrongenheid en zonder verwarring. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *De concordia sacerdotii et imperii*, waarvan de beste uitgave is die, welke na zijnen dood, door BALUZE werd in het licht gegeven, *Parijs*, 1704, in fol. Dit is een der geleerdste werken, welke over dit onderwerp bestaat. Men kan niets met dezelve vergelijken dan de uitmuntende verhandeling: *De l'autorité etc.* (*Over het gezag der beide magten*); indien de grondbeginselen niet altijd nauwkeuriglijk dezelfde zijn, moet men zulks daaraan toeschrijven, dat BALUSIUS, aan den uitdrukkelijken wil des prelaats niet heeft beantwoord, daar deze hem bij zijn overlijden verscheiden veranderingen had opgegeven, om in het werk te brengen. Wat de bijlage en aantekeningen van BALUSIUS betreft, zoo zijn dezelve aan DE MARCA geheel vreemd. — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van*

Bearn), *Parijs*, 1640, in fol. Men vindt er nuttige ophelderingen in, over den oorsprong der koningen van *Navarre*, der hertogen van *Gascogne*, der graven van *Toulouse* enz.: men maakt uit dit werk groote denkbeelden op van de geleerdheid des schrijvers. — 3.º *Marca Hispanica*, 1688, in fol. Dit is eene geleerde en belangrijke beschrijving, van *Katalonië*, *Roussillon* en de grenzen. Het geschiedkundige gedeelte en de aardrijkskunde worden er met naauwkeurigheid in behandeld, en dit werk kan zeer nuttig zijn, om de ware grenzen van *Frankrijk* en *Spanje* te kennen. — 4.º *Dissertatio de primatu Lugdunensi et ceteris primatibus*, 1644, in 8.vo, zeer geleerd. — 5.º *Relation etc. (Verhaal van hetgene er sedert 1653, in de vergaderingen der bisschoppen, ten opzichte van de vijf stellingen verhandeld is)*, *Parijs*, 1657, in 4.to Het is tegen dit, het Jansenismus niet zeer gunstige verhaal, dat *NICOLE*, in 1657 zijn *Belga percontator*, in 4.to in het licht gaf, in hetwelk hij de bezwaren van eenen gewaanden Vlaamschen godgeleerde, over de vergadering der geestelijkheid, van 1656 ontwikkelt. — 6.º Eeni-ge belangrijke *Verhandelin-*

gen, onder anderen: *De tempore susceptæ in Galliis fidei*, *De eucharistia et missa*, *De poenitentia*, *De matromonio*, *De patriarchatu constantinopolitano*, *De stemmate CHRISTI*, *De magorum adventu*, *De singulari primatu PETRI*, *De discrimine clericorum et laicorum ex jure divino*, *De veteribus collectionibus canonum*. — 7.º Eene *Verzameling* van eenige *Godgeleerde Verhandelingen*, eenige in het Latijn, anderen in het Fransch, door den abt *FAGET*, vollen neef van den geleerden aartsbisschop, in 1668, in 4.to in het licht gegeven. De uitgever versierde deze verzameling met eene Latijnsche *Levensbeschrijving* van zijnen beroemden bloedverwant. Dezelve is uitgebreid en belangrijk.

MARCASSUS (PETRUS DE), te *Gimont* in *Gascogne* in 1584 geboren, werd met de opvoeding van den neef des kardinaals *DE RICHELIEU* belast, en werd vervolgens hoogleeraar der *rhetorica*, in het collegie *la Marche*, te *Parijs*, alwaar hij in 1664 overleed. Men heeft van hem *Geschiedenissen*, *Romans*, en *Tooneelstukken*, die niet zoo veel verdiensten bezitten, met betrekking tot de zamenstelling, als tot de zeden.

Men heeft ook van hem *Vertalingen*, (in het Fransch) welke beneden die van den abt DE MAROLES, zijnen vriend, zijn, [en Fransche verzen, onder anderen, eene berijmde vertaling der *Herderszangen* van VIRGILIUS, *Parijs*; 1621, in 4.to enz. Zie de *Memoriën* van NICERON, 31.^e dl.].

* MARCEAU (FRANCISCUS SEVERINUS DESGRAVIERS DE), veldheer der legerbenden van de Fransche republiek, te *Chartres* den 1 Maart 1769, geboren, was de zoon van eenen procureur in het scheidendom dier stad, en werd in het begin voor de balie bestemd. Maar hij verbond zich in den ouderdom van zeventien jaren, in het regiment van *Savooije Carignan*, en hij was sergeant op den oogenblik, waarop de Fransche omwenteling losbarstte. Toen MARCEAU zich den 14 Julij 1789 met verlof te *Parijs* bevond, mengde hij zich onder de voor de zaak der omwenteling gewapende burgers, en trok op aan het hoofd van een detachement der afdeeling van den *Goeden Raad (Bon Conseil)*. Tot belooning voor zijne trouw verkreeg hij een onbepaald verlof. Te *Chartres* teruggekeerd, verbond hij zich op nieuw in het eerste batail-

lon van *Eure en Loire*, werd bijna even zoo spoedig tot bevelhebber van hetzelfde benoemd, en vertrok naar de grenzen; hij maakte den veldtogt van 1792 mede in het leger van LAFAYETTE, en bevond zich met zijn bataillon in de stad *Verdun*, toen dezelve zich aan de Pruiszen overgaf: men weet, dat bij die gelegenheid, BEAUREPAIRE zich uit wanhoop van het leven beroofde. Ofschoon MARCEAU tegen de overgave dier plaats had geprotesteerd, was hij het echter, die als de jongste der officieren, werd verkozen, om de capitulatie aan den koning van *Pruissen* over te brengen; die zijne tranen zag vloeijen, en er den beweeggrond van bewonderde. Hij onderscheidde zich gedurende het overige van dezen eersten veldtogt, verzocht vervolgens om van het bevel van zijn bataillon vrijwilligers, welker denkbeelden van vrijheid met de krijgstuicht onbestaanbaar waren, ontslagen te worden. Hij verkreeg eene compagnie ruitery in het pas opgerigte Duitsche legioen, dat naar de Westelijke departementen werd gezonden. Naauwelijks was hij in zijne bestemming aangekomen, of hij werd door BOURBOTTE aangeklaagd, en als medepligtige van WESTERMANN in hechtenis genomen; maar

men gaf hem de vrijheid weder. Eenigen tijd daarna ter hulp optrekkende van het door de koningsgezinden aangerande *Saumur*, ontmoet hij dezen zelfden volksvertegenwoordiger, die door eene bende Vendeërs wordt medegesleept; hij valt op hen aan, bevrijdt *BOURBOTTE*, geeft hem zijn paard, en zegt hem: » Beter is het, dat een soldaat, zoo als ik, omkome, dan een volksvertegenwoordiger!" In den ouderdom van 22 jaren brigade-generaal geworden, voerde hij *ad interim* het opperbevel, en won den 12 December, door *KLEBER* ondersteund, den geduchten slag van *Mans*, waarin tien duizend republikeinen, en twintig duizend Vendeërs sneuvelen. Vóór het gevecht, gaven de naar de *Vendée* gezondene afgevaardigden, hem de afzetting van *WESTERMANN* over, en bevolen hem, denzelven oogenblikkelijk van het leger te verwijderen. *MARCEAU* behield de afzetting in zijnen zak, en na het winnen van den slag, riep hij openlijk de verplichtingen uit, welke hij aan den generaal *WESTERMAN* had, en deed hem behouden blijven. Het was in deze omstandigheid, dat eene jonge en schoone Vendeesche vrouw, met eenen stormhoed op het hoofd en

eene lans in de handen, door soldaten achtervolgd, voor de voeten van *MARCEAU* nederstort, en uitriep: » red mij!" hij rigt haar op, stelt haar gerust, en besluit haar te redden; maar eene wet strafte met den dood, dengenen, die aan eenen Vendeër, met de wapens in de handen gevangen genomen, genade schonk. *MARCEAU*, aangeklaagd, stond op het punt, om ter strafplaats gevoerd te worden, toen *BOURBOTTE* van *Parijs* kwam aansnellen, en hem aan den dood ontrukte; maar noch de bescherming van dezen afgevaardigde, noch de tranen van *MARCEAU*, waren in staat, om de jonge Vendeesche vrouw te redden, zij werd onthoofd. Na de nederlage van *Mans* achtervolgde *MARCEAU* de Vendeërs, met den meesten nadruk, en haalde hen bij *Savenay* in, alwaar hij andermaal, door *KLEBER* en *WESTERMANN* ondersteund, hun leger vernielde, waarvan de ongelukkige overblijfselen naar *Nantes* werden gezonden, om aldaar verdrongen of doodgeschoten te worden. *MARCEAU* verliet eindelijk dezen met het Fransche bloed besproeiden grond. Het is van dit tijdstip af, dat de verbindtenis tusschen *MARCEAU* en *KLEBER* dagteekent, die den jongen *MARCEAU* had voorgedragen, om

het opperbevel over de beide legers van het westen te voeren. In hoedanigheid van divisie-generaal, tegen de buitenlandsche vijanden, naar het leger van *Ardennes*, en vervolgens naar dat van *Sambre en Maas* gezonden, ging hij voort, met zich door zijne dapperheid, zijne talenten, en zijne menschlievendheid te onderscheiden. Zijne hoedanigheden maakten hem aan de Fransche soldaten, en zelfs aan de vijandelijke troepen dierbaar. Te *Fleurus* voerde hij het bevel over den regter-vleuger des legers, en er werden twee paarden onder hem gedood. Zijne divisie werd bijna vernietigd; hij vocht toen als eenvoudige soldaat, aan het hoofd van eenige bataillons. In de veldslagen der *Ourthe* en der *Roër*, voerde hij de voorhoede aan. In October 1794 maakte hij zich, aan het hoofd zijner afdeeling, meester van het verschanst leger der stad *Koblentz*, en diende met dezelfde dapperheid, gedurende den veldtocht van 1795. In den *Hundsrück*, sloeg hij, ondanks de hinderpalen, welke de grond hem in den weg stelde, den vijand alom. In 1796 werd hij met de berenning van *Mentz*, en met het dekken der Fransche grenzen belast, terwijl *JOURDAN*

in *Frankenland* doordrong, en den 24 Julij maakte hij zich meester van de sterkte *Königstein*. Nadat *JOURDAN* door den aartshertog *KAREL* was teruggedreven, belastte zich *MARCEAU* met het bevel van eene der afdeelingen, belast om den aftogt van dit teruggeslagen leger te dekken, en het gelukte hem, den vijand, op alle punten, waar hij zich bevond, te bedwingen. In twee gevechten, welke hij bij *Limburg* leverde, ontwikkelde hij zijne gewone dapperheid en talenten; maar, toen hij op den 19 Augustus, den vijand ophield, om aan het Fransche leger den tijd te geven, de naauwe wegen van *Altenkirchen* door te trekken, ontving hij een geweeschot, waaraan hij, na verloop van eenige dagen, stierf. Op den oogenblik, waarop hij gekwetst werd, omringden hem de officieren en de soldaten met de tranen in de oogen; en hij zelf troostte hen, met den grootsten moed, en daar hij weigerde van naar gene zijde van den *Rijn* vervoerd te worden, viel hij den volgenden dag in handen der Duitschers, die *Altenkirchen* binnen trokken. De veldheeren *KRAY* en *HADDICK*, bezochten hem dadelijk, en gaven hem alle bewijzen van achting en belangstelling. De

aartshertog KAREL zond hem zijnen lijfarts; maar zijne wonde was doodelijk, en den 23 September 1796 gaf hij den geest. Nadat zijn lijk, door de Franschen was teruggevraagd, gaf de aartshertog het over, op voorwaarde, dat men hem kennis gawe, van den dag, waarop hetzelfde zoude begraven worden, opdat het Oostenrijkschen leger zich met het Fransche zou kunnen vereenigen, om hem de militaire eer te bewijzen. In de daad, werd hij den 25 September, onder het gebulder van het geschut der beide legers, in het verschanst leger van *Koblenz*, waarvan hij zich, in 1794 had meester gemaakt, begraven. Zijne overblijfselen werden in 1799 met die van HOCHÉ en CHERIN vereenigd; en in 1801, stemde de stad *Chartres*, zijne geboorteplaats, de oprigting van een openbaar gedenkteeken te zijner eer. Het graf, waarin zijne asch rust, werd volgens de teekeningen van KLEBER vervaardigd. Ook heeft men hem, op de plaats, waar hij het doodelijke schot ontving, eene gedenkzuil opgericht: dit gedenkteeken, hetwelk de vijandelijke legerbenden steeds geëerbiedigd hadden, tot dat de landen aan den linker-Rijn-oever met *Pruissen* vereenigd werden, is ten gevol-

ge van eenige territoriale schikkingen, door het Pruisisch bestuur aangenomen, van gedaante veranderd, welk bestuur echter door de dagbladen heeft gemeend te moeten aankondigen, dat er niets in de bestemming van hetzelfde is veranderd. MARCEAU is zonder tegenspraak, een der Fransche veldheeren, die door hunnen moed, hunne begaafdheden en hunne deugden, hun vaderland het meeste tot eer hebben verstrekt. De beroemde dichter BYRON heeft in deze bewoording, de gedachtenis van dezen krijgsheld gevierd: *Zijn leven was roemrijk, kort, onsterfelijk. Hij vocht om aan zijn vaderland de vrijheid weder te geven; hij was zuiver, zoo als de zaak, welke hij had omhelsd, edel zoo als PAULUS ÆMILIUS en BRUTUS. Hij was grootmoedig en zijne vijanden hebben op zijn graf geweend.* Men vindt belangrijke bijzonderheden over den generaal MARCEAU in de *Notices etc. (Geschiedkundige aantekeningen door SERGENT MARCEAU)*, 1820, in 12.mo, met platen.

MARCEL (WILLEM), door zijne verzen, zijne redevoeringen en overige geschriften bekend, was bij *Bayeux* geboren. Onder de paters van

het *Oratorium* gegaan zijnde, werd hij in 1640, als hoogleeraar naar *Rouanen*, in het door den aartsbisschop FRANCISCUS DE HARLAI herstelde collegie gezonden. Hij verliet eenigen tijd daarna het *Oratorium*, om in het collegie *des Grassins*, te *Parijs*, den hoogleeraarsstoel der welsprekendheid te bekleeden. Hij stond op het punt, om openlijk de lijkrede van den maarschalk DE GASSION uit te spreken, toen het hem verboden werd, om in eene Catholijke universiteit, den lof van eenen man voor te dragen, die in de protestantsche godsdienst overleden was. De zucht voor de geboorteplaats, riep hem naar *Bayeux* terug, alwaar hij kanonik en principaal van het collegie dier stad werd. Daar hij eindelijk van de vermoijenissen van dien lastigen post, wilde uitrusten, begaf hij zich in 1671, naar de pastorij van *Basli*, bij *Caen*, alwaar hij in 1702, in den ouderdom van 90 jaren overleed. Het is op zijnen raad, dat de dichter BRÉBEUF, zijn vriend, de vertaling (in het Fransch) der *Pharsalia* van LUCANUS ondernam.

MARCEL (WILLEM), een tijdrekenkundige, en advocaat in den raad van *Tou-*

louse, in 1647 geboren, en te *Arles*, den 27 December 1708, als commissaris der marine overleden, [was in den beginne onder-bibliothecaris der abdij van den H. VICTOR. Hij volgde den heer GERARDIN in het gezantschap van *Konstantinopel*. MARCEL bezat veel lust voor den handel: tot commissaris bij den Deij van *Algiers* benoemd, sloot hij, in 1677, den vrede van *Algiers* met LODEWIJK XIV, en deed den handel van *Frankrijk* in *Egypte* bloeijen]. Hij heeft nagelaten: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den oorsprong en voortgang der Fransche monarchie*), 4 dl.ⁿ 12.mo Dit is minder eene volledige geschiedenis, dan eene dorre en onnaauwkeurige kronijk. — 2.° *Tablettes etc.* (*Tijdrekenkundige tafels voor de ongewijde geschiedenis*), in 12.mo, welke men minder leest, sedert het bestaan van den abt LENGLET DU FRESNOY, maar welke aan deze niet ondienstig is geweest. — 3.° *Tablettes etc.* (*Tijdrekenkundige tafels voor de kerkelijke geschiedenis*), *Parijs*, 1682, in 8.vo; een geacht werk, dat de naauwkeurigheid, en den geest van nasporingen met de regtzinnigheid en de wijsheid der grondbeginselen vereenig-

de; door aan hetzelfde eenige meerdere uitgebreidheid en ontwikkeling te geven, zou men er het beste leerboek voor de kerkelijke geschiedenis van maken; eene soort van werk, waaraan wij de grootste behoefte hebben, daar de Jansenisten en filozofen, dit gedeelte der onderwijsboeken geheel besmet hebben. (Zie MACQUER). De *Beknopte kerkelijke geschiedenis* door LOMOND, is bijna het eenige werk in die soort, dat tot het onderwijs der jeugd kan dienen. (Zie *Journ. hist. et litt.* 15 Sept. 1787, blz. 99).

MARCELLA (*Heilige*), eene Romeinsche dame, omhelsde, toen zij, na een huwelijk van zeven maanden, weduwe was geworden, het kloosterleven. Verscheiden aanzienlijke maagden stelden zich, onder hare leiding, en de stad Rome was weldra vol kloosters, waarin men de levenswijze der Oostersche kluizenars navolgde. MARCELLA raadpleegde in hare twijfelingen dikwerf den H. HIERONYMUS, en wij hebben de antwoorden van dezen H. Kerkleeraar, in de elf *Brieven*, welke hij haar schreef. Zij stelde haar grootste genoegen in het lezen der gewijde boeken, » niet uit twistzucht, of om er even

gelijk de Farizeërs, mede te pronken, zegt de H. HIERONYMUS, maar om er nut uit te trekken; en te verdienen van dezelve te begrijpen, door de naauwkeurige vervulling aller wetten, die dezelve bevatten." *Meditationem legis non in replicando quæ scripta sunt, ut Judæorum existimant pharisæi sed in opere intelligens . . . ut postquam mendata complisset, tunc se sciret mereri intelligentiam scripturarum.* (Zie EUSTOCHIUM). Zij had veel te lijden gedurende de plundering der stad Rome in 409; de barbaren wilden haar de schatten, welke zij in navolging van den H. LAURENTIUS, in den schoot der armen verborgen had, doen ontdekken. Bekommerd over het gevaar, aan hetwelk de onschuld van PRINCIPIA, hare geliefde geestelijke dochter, was blootgesteld, wierp zij zich voor de voeten der soldaten, en smeekte hen, haar te sparen; deze, hünne woestheid vergetende, geleidden MARCELLA en PRINCIPIA, naar de kerk van den H. PAULUS, die, volgens de bevelen van ALARICH, hunnen aanvoerder, even als die van den H. PETERUS, tot vrijplaats moest dienen. Zij overleefde slechts korten tijd den ramp van haar vaderland, en overleed in 810. De H. HIERONYMUS

heeft haar *Leven* op eene sierlijke wijze beschreven, in den *Brief* aan PRINCIPIA, 3^e Boek 9^e Brief, uitg. van CANISIUS.

MARCELLINUS (*Heilige*), een Romein van geboorte, was de zoon van PROJECTUS, volgde den 22 December 295, den heiligen Paus CAJUS op, en onderscheidde zich door zijnen moed, gedurende de vervolging. De donatisten hebben hem beschuldigd van aan de afgoden te hebben geofferd; de heilige AUGUSTINUS regtvaardigt hem volkomen, in zijn boek: *De unica bapt. contra Petilianum*, cap. 16. EUSEBIUS, die men van zulk een aanmerkelijk verzuim niet kan verdenken, spreekt geen woord over deze daadzaak; en THEODORETUS bewijst nog meer, wjl hij uitdrukkelijk over MARCELLINUS, alsmede over de vervolging spreekt, waarin men wil, dat hij afgoderij zou hebben gepleegd: deze geschiedschrijver verzekert in tegendeel, dat deze Paus zich door de standvastigheid van zijnen moed onderscheidde. Het is echter op deze lastering, dat men de gewaande geschiedenis van het berouw van MARCELLINUS, in een concilie van Sinuessa, dat nooit heeft bestaan, gebouwd heeft. De

uitvinder van dit sprookje, even zoo onhandig, als onkundig, valt in de tastbaarste en belagchelijkste tegen spraken (Zie pater PAGI, *ad. an.* 303, pater ALEXANDRE, TILLEMONT, en den kardinaal ORSI). Slechts de donatist PETILIANUS en de sektarissen van zijnen tijd, hebben deze beschuldiging volgehouden; hoe oplettend de eerste donatisten ook waren, om ter ondersteuning van hunne slechte zaak de geringste gebreken der Catholijke bisschoppen en vooral die der Pausen op te sporen, hebben zij nooit aan de Catholijke Kerk eenen dergelijken val van haar hoofd verweten. MARCELLINUS bekleedde den H. Stoel acht jaren, en overleed den 24 October 304, even beroemd door zijne heiligheid als door zijne kunde. De Kerk vereert hem als martelaar op den 26 April. Na zijnen dood stond de Stoel van den H. PETRUS, tot in 308 open, zoo gevaarlijk was het denzelve te beklimmen; uit hoofde van de onverzoonbare wreedheid der vervolgers. De H. MARCELLUS volgde hem op.

MARCELLINUS (*Heilige*), wordt als de eerste bisschop van Embrun beschouwd. Hij overleed in 374. De *Hun-*

delingen van zijn leven, zijn zeer onzeker. — Men moet hem niet verwarren met den H. MARCELLINUS, priester, die met den H. PETRUS *den duivelbezweerder*, in 304 te Rome, de martelkroon ontving; noch met FLAVIUS MARCELLINUS, volkstribuun, aan wien de H. AUGUSTINUS, zijne eerste schriften tegen de Pelagianen, en zijn groot werk over de *Stad Gods* opdroeg. Hij overleed in 413.

MARCELLINUS, officier van het Romeinsche rijk en graaf van *Illyrië*, in *Dalmatië* geboren, was kanselier van keizer JUSTINUS, en, volgens CASSIODORUS, van keizer JUSTINIANUS. Hij is de schrijver eener Kronijk, getiteld: *Chronicon verum Orientalium in Ecclesia gestarum*, die daar begint, waar die van den H. HIERONYMUS eindigt, in 371, en die met 534 ophoudt. De nauwkeurigste uitgave van dit werk, is die, welke pater SIRMOND, in 1616, in 8.º leverde. Men heeft dezelve voortgezet tot in 566. CASSIODORUS spreekt er met lof over, en zegt dat MARCELLINUS, nog twee andere werken in het licht had gegeven, het eene getiteld: *De temporum qualitatibus et positionibus locorum*, het andere: *De urbibus Cæli et Hierosolymis*; maar dezel-

ve zijn niet tot ons gekomen.

MARCELLINUS. — Zie AMMIANUS MARCELLINUS.

MARCELLINUS, bisschop van Arezzo. — Zie INNOCENTIUS IV.

MARCELLINUS. — Zie FABIUS MARCELLINUS.

MARCELLO (CHRISTOPHORUS), een Venetiaan, kanonik van Padua, en aartsbisschop van Corfu, had het ongeluk om bij de plundering van Rome, in 1527, gevangen genomen te worden. Daar hij geene middelen bezat, om zijnen losprijs te betalen, hecchten de Luthersche soldaten, die in het keizerlijke leger waren, hem bij Gaëta, in het open veld aan eenen boom, en rukten hem dagelijks eenen nagel uit. Hij stierf aan de gevolgen dezer mishandeling en door de guurheid der lucht. Men heeft van hem eene verhandeling *De anima*, 1508, in fol. en eene uitgave der *Ritus Ecclesiasticæ*, 1510, in fol. een werk door AUGUSTINUS PATRICIUS, onder het pauselijk bestuur van INNOCENTIUS VIII. zamen gesteld.

MARCELLUS. — Zie NONIUS.

MARCELLUS (MARCUS CLAU-

DIUS), *de Grootte of de Oude*, een beroemde Romein, werd, na bouwmeester en voorwikker te zijn geweest, voor de eerste maal, in het jaar 222 vóór J. C. tot consul benoemd; hij voerde met voorspoed den oorlog tegen de Galliërs, en doodde eigenhandig den koning VIRDOMARUS, [die in *Insubrië*, (*het Milanesche*), regeerde. Bij deze gelegenheid was hij de laatste kapitein, die veldheersbuit behaalde; slechts twee Romeinen ROMULUS en CORNELIUS CASSUS, hadden denzelven vóór hem behaald]. Na bevel te hebben ontvangen, om naar *Sicilië* over te steken, kon hij de Sijrakuzers met zachtheid niet bedwingen, zoodat hij dezelve te land en ter zee belegerde. ARCHIMEDES vertraagde de inneming van *Syrakusa* gedurende drie jaren, door werktuigen, die de werken der belegeraars geheel en al vernielden; maar de stad zag zich eindelijk verplicht, om zich over te geven. (Zie ARCHIMEDES, TZETZES.) MARCELLUS had bevolen, dat men den schranderen krijgswaardkundige, die dezelve, zoo wel verdedigd had, zou sparen, en vernam zijnen dood met eene buitengewone smart. Deze veldheer onderscheidde zijne dapperheid in den oor-

log tegen HANNIBAL. Hij overwon hem tot twee malen onder de muren van *Nole*, en verdiende, dat men hem den *degen der republiek* noemde, even gelijk FABIUS, zijn ambtgenoot in het consulaat en in het veldheerschap, *het Schild* was genoemd. De voorspoed van MARCELLUS, verwekte hem benijders: hij werd bij het volk aangeklaagd, door eenen zijnen roem benijdenden tribuun. Deze groote man komt te *Rome*, en regtvaardigt er zich, enkel door het verhaal zijner heldendaden: den volgenden dag werd hij voor de vierdemaal tot consul verkozen, en vertrekt oogenblikkelijk om den oorlog voort te zetten. Zijn dood was zulk eenen grooten veldheer niet waardig. Ofschoon 60 jaren oud, bezat hij de levendigheid van eenen jongeling. Deze levendigheid sleepte hem zoo ver mede, dat hij zelf, en bijna zonder geleide, ter verkenning van eenen post ging, welke de legerplaats der Romeinen van die van HANNIBAL scheidde. De Karthaagsche veldheer, had er een detachement Numidische ruitery in doen verbergen, welke onverwachts op de kleine bende der Romeinen aanviel, die bijna geheel in de pan gehakt werd. In deze hinderlaag werd MAJ-

CELLUS in het jaar 208 vóór J. C. gedood. HANNIBAL deed hem met luister begraven. Het *Leven* van MARCELLUS, is door PLUTARCHUS beschreven, die hem met PELOPIDAS heeft gelijk gesteld. [Bij zijne terugkomst van *Syracusa*, bragt MARCELLUS, standbeelden en schilderijen te Rome; en het gezigt dier meesterstukken, boezemde den Romeinen voor de eerste maal smaak voor de schoone kunsten in. De andere Romeinsche veroveraars volgden zijn voorbeeld. FABIUS dacht er geheel anders over. Toen men hem na de verovering van *Tarente* voorstelde, om er de schilderijen uit weg te nemen, zeide hij: »Laat ons den Tarentijnen hunne verbolgen goden laten behouden.»]

MARCELLUS (MARCUS CLAUDIUS): consul, een der afstammelingen van den voorgaande, speelde eene rol in de burgeroorlogen, en koos de partij van POMPEJUS tegen CAESAR. Nadat deze overwinnaar was geworden, verbande hij MARCELLUS en riep hem vervolgens op verzoek van den senaat terug. [MARCELLUS had geen genot van deze terugroeping. Toen hij zich te *Pyrea* zoude inschepen, om naar *Italië* terugtekeeren, doodde hem een zijner sla-

ven, de deelgenoot zijner ballingschap, gebelgd dat hem dezelfde genade niet te beurt viel, met twee messteken, in het jaar 46 vóór J. C.]. Het is voor hem dat CICERO, zijne lijkrede *pro MARCELLO*, eene der schoonste van dien redenaar, uitsprak.

MARCELLUS (MARCUS CLAUDIUS), klein-zoon van den voorgaande, en zoon van MARCELLUS en OCTAVIA, zuster van AUGUSTUS, huwde met JULIA, de dochter van dien keizer. De senaat verhiel hem tot bouwmeester. Gedurende die waardigheid, wist MARCELLUS de algemeene toegenegenheid te winnen. Niets vleide de Romeinen meer, dan het denkbeeld, dat hij AUGUSTUS eenmaal zoude opvolgen. Zijn vroegtijdige dood vrijdelde deze hoop: hetwelk aan VIRGILIUS deed zeggen, dat *de schikgodinnen hem slechts aan de wereld getoond hadden*. Het *Tu MARCELLUS eris*, hetwelk die groote dichter met zoo veel kunst, in het 6.^e Boek van zijnen *Aeneis* wist aan te wenden, deed den Romeinen, en vooral der familie van MARCELLUS vele tranen storten. [OCTAVIA viel in onmagt, bij het lezen van deze uitdrukking, en beloonde daarna den dichter, door hem 10,000 ses-

tercen, voor elk zijner verzen te doen toetellen — omtrent *f* 500 —» in het geheel ruim *f* 21,000 —]. Zijne lijkplegtigheid werd op algemeene onkosten gevierd, en zijne gedachtenis, door alles wat de achting en het leedwezen wisten uittedenken. [Men hield LIVIA verdacht van hem te hebben doen vergeven, ten einde daardoor den troon aan haren zoon TIBERIUS te verzekeren. AUGUSTUS wijdde hem het tooneel toe, hetwelk CÆSAR had begonnen, en dat door hem voltooid was.]

MARCELLUS, een arts van *Seïs* en *Pamphylie*, leefde onder keizer MARCUS AURELIUS. Hij vervaardigde twee heldendichten: het eene over de *ijlhoofdigheid* (*lycanthropie*), eene soort van zwaarmoedigheid, welke degene die er mede aangetast zijn, in het overzettelijke denkbeeld brengt, van in wolven te zijn veranderd: het andere over de *visschen*. Men vindt fragmenten van het eerste in het *corpus poetarum* in MAITTAIRE.

MARCELLUS I (*Heilige*) een Romein, volgde den 30 Junij 308, den heiligen Paus MARCELLINUS op; hij onderscheidde zich door zijnen ijver en zijne

wijsheid. De regtvaardige gestrengheid, welke hij ten opzichte van eenen afvallige aanwendde, maakte hem gehaat bij den tiran MAXENTIUS, die hem uit *Rome* verbandde. Hij overleed in 309 volgens pater PAGI, of in 310 volgens anderen. Hij wordt door Paus GELASIUS I, door den H. GREGORIUS, en in de Martelaarsboeken, aan den heiligen HIERONYMUS en aan BEDA toegeschreven, een martelaar genoemd. De H. Paus DAMASCUS heeft zijn grafchrift in dichtmaat vervaardigd.

MARCELLUS II (MARCELLUS-CERVIUS), in 1501, te *Fano* geboren, was de zoon van den algemeenen ontvanger der inkomsten van den heiligen stoel; hij volbragt met roem zijne studiën, en behaagde aan Paus PAULUS III, die hem tot hoogsteszelfs eersten secretaris benoemde. Hij vergezelde den kardinaal FARNESE, neef van dien paus; naar *Frankrijk*, en maakte zich aldaar bemind door zijne zeden en zijne kunde. Te *Rome* teruggekeerd, verkreeg hij van zijnen weldoener den kardinaalshoed, en werd tot een der voorzitters van de kerkvergadering van *Trente* verkozen. Den 9 April 1555, volgde hij onder den naam van MARCELLUS, Paus Ju-

LIUS III op, en overleed aan eene beroerte 21 dagen na zijne verheffing, terwijl hij zich gereed maakte, om de onlusten te bevredigen, de misbruiken uitteroeyen, en de wetenschap en de godsvrucht in de kerk te doen bloeyen. Hij was zulk een vijand van het *nepotismus*, dat hij aan zijne neven zelfs niet toe wilde staan in *Rome* te komen.

MARCELLUS, of MARCEAU (*Heilige*), een beroemd bisschop van *Parijs*, op den 1 November in het begin der 5.º eeuw overleden, was den heiligen PRUDENTIUS op dien bisschoppelijken stoel opgevolgd. Zijn feest wordt den 3 November gevierd. Zijne overblijfselen vindt men te *Parijs*, alwaar dezelve in de hoofdkerk bewaard worden. — Er zijn verscheiden andere Heiligen van dien naam geweest: de H. MARCELLUS, te *Châlons-sur-Saône* in 179 gemarteliseerd; de H. MARCELLUS, kapitein in het trajaansche legioen, die te *Tanger* op den 30 October 198, voor het Geloof van J. C. onthoofd werd; de heilige MARCELLUS bisschop van *Apamea*, en martelaar in 383.

MARCELLUS, beroemde bisschop van *Ancyra*, in het jaar

325 bij de kerkvergadering van *Nicea* tegenwoordig, en onderscheidde er zijne welsprekendheid, tegen de ari-aansche goddeloosheid. Hij verzette zich tegen de veroordeeling van den heiligen ATHANASIUS, in de kerkvergadering van *Tyrus*, in 335, en in die van *Jeruzalem*, waarin hij met nadruk zijne stem tegen ARIUS verhief. De arianen gebelgd, vervolgden hem met woede, en veroordeelden zijne *verhandeling tegen ASTERUS*, bijgenaamd den advocaat der arianen, als de dwalingen van SABELLIUS bevattende; zij zetten hem te *Konstantinopel* in 336 af, en stelden in zijne plaats BASILIUS, die zich door zijne welsprekendheid roem had verworven. MARCELLUS begaf zich van *Ancyra* naar *Rome*, om Paus JULIUS te bezoeken; want het is altijd tot den Stoel van den heiligen PETRUS, dat de verdrukten of de gelasterde bisschoppen als tot het punt des gezags en der kerkelijke eenheid, hunne toevlugt namen. (Zie ATHANASIUS, JULIUS I, INNOCENTIUS I). De Paus, die hem onschuldig oordeelde, ontving hem in zijne gemeenschap, en verklaarde in eene te *Rome* gehouden kerkvergadering, dat de leer, in zijn boek, tegen de arianen bevat, overeenkomstig die der

kerk was. De beroemde vervolgde werd andermaal ontslagen, en in de kerkvergadering van *Sardica*, in 347, hersteld. Nadat MARCELLUS op het einde van zijn leven vernomen had, dat de heilige BASILIUS aan den heiligen ATHANASIUS, verdenking betrekkelijk zijne catholiciteit had gegeven, zond hij hem eene geloofsbelijdenis, waarin hij uitdrukkelijk het sabellianismus veroordeelde. Hij overleed hoog bejaard, in 374. Na deze voor MARCELLUS zoo gunstige getuigenissen, kan men er niet aan twijfelen, of de heilige HILARIUS, de heilige BASILIUS, de heilige CHRYSOSTOMUS, SULPITIUS SEVERUS, die den bisschop van *Ancyra* van sabellianismus hebben beschuldigd, zijn door het geschreeuw der arianen bedrogen geworden. (Men vindt dit onderwerp zeer wel behandeld in *Collect. Patr.*, 2 dl. van dom MONTFAUCON). Er blijft ons van MARCELLUS slechts een Brief over aan Paus JULIUS, benevens twee *Geloofsbelijdenissen* in den H. EPIPHANUS, en eenige fragmenten van zijn *Boek tegen ASTERUS*, in de critiek, welke EUSEBIUS van *Cæsarea* er van geleverd heeft.

MARCELLUS (*Heilige*), te

Apamea, uit eene adellijke en rijke familie geboren, deelde al zijn goed aan de armen uit, om zich naar den H. ALEXANDER, insteller der *acemeten* (nimmer slapers) te begeven. De heilige MARCELLUS werd abt van dit klooster, na JOANNES, opvolger van ALEXANDER, in 447, en overleed na het jaar 485. Zijne heiligheid, en zijne wonderen hebben hem in het Oosten beroemd gemaakt.

* MARCET (ALEXANDER), een beroemde geneesheer, te *Geneve*, in 1770 geboren, onderscheidde zich in den loop zijner eerste studiën, en ondernam, in 1793, met TH. DE SAUSSURE, de reis naar *Engeland*. In 1794 met zijnen beroemden reizgezel te *Geneve* teruggekeerd, werd MARCET, onder voorwendsel van het door hem gehouden gedrag, als officier der stedelijke krijgsmagt, door de democratische partij, weldra in de gevangenis geworpen. De gebeurtenissen van den 9 thermidor deden de deuren zijner gevangenis openen. Maar door een vonnis van de regtbank van dat tijdvak, werd hij tot een jaar huiselijke opsluiting veroordeeld. Intusschen verkreeg hij, niet zonder vele moeite dat dit

vonnis veranderd werd, in vijf jaren ballingschap en eene zware boete: hij werd naar de Zwitsersche grenzen gebracht, en begaf zich naar *Edimburg*, alwaar hij door de geleerden dier universiteit met de edelmoedigste gastvrijheid ontvangen werd. Gedurende drie jaren studeerde hij aldaar, onder de beroemde hoogleeraars **BLACK**, **GREGORY**, **MONRO** enz, en in 1797, werd hij tot doctor in de geneeskunde bevorderd. Kort daarna kwam hij te *Londen* practiseren. Verkreeg aldaar den post van tweeden geneesheer der gestichten onder den naam van *geneeskundige bekend*, waarin de menigte van onvermogen de zieken, kosteloos raadplegingen en hulpmiddelen komt halen. Nog geen twee jaren later, werd **MARCET** tot geneesheer van een der grootste ziekenhuizen van *Londen*, dat van **GUY**, benoemd, in hetwelk hij, gedurende verscheiden jaren, den leerstoel der scheikunde bekleedde. Hij huwde met de dochter van eenen uit *Zwitserland* oorspronkelijken koopman van *Londen*, en in 1802, werd hij, bij eene bijzondere acte van het parlement genaturaliseerde Engelschman. **MARCET** werd lid van de koninklijke maatschappij, vervolgens van de aardrijkskundige maat-

schappij, en hij is een der stichters geweest van de medico-heelkundige maatschappij. Toen in 1809, na den togt van *Walcheren*, eene besmettelijke ziekte groote verwoestingen onder de Britsche troepen aanrigtte, bood **MARCET** zijne diensten aan, en werd naar het militaire ziekenhuis van *Portsmouth* gezonden; hij werd zelf door de besmetting aangetast, en was bijna een slagtoffer derzelve geworden. Kort daarna deed hij afstand van den post van geneesheer in het ziekenhuis, en liet zelfs de praktijk varen, om zich uitsluitend met het onderwijzen der scheikunde, en het nemen van proefnemingen in dezelve bezig te houden. In 1814, kwam hij te *Geneve* terug, alwaar hij in de akademie werd opgenomen, en door de stem zijner medeburgers, tot lid van den vertegenwoordigenden en oppersten raad werd verkozen. **MARCET** gaf met den meesten roem, eene scheikundige cursus in het *Laboratorium* van het museum, en in 1820 en 1821 deed hij eene reis naar *Italië*. **MARCET** is te *Londen* den 19 October 1822 overleden. De voornaamste zijner werken zijn: 1.° *Verhandeling over eene ziekte, onder den naam van Erythema mercuriale bekend.* —

2.º *Over het gebruik van Stramonium.* — 3.º *Verslag aan het Fransche instituut betrekkelijk de minerale wateren van St. Paul, met eene voorrede.* — 4.º *Over het moeder-gasthuis te Parijs.* — 5.º *Briefwisseling tusschen doctor MARCET en doctor JENNER, over de wijze, om zich de vaccine-vloeistof te verschaffen.* — 6.º *Over de openbare scholen van Geneve.* — 7.º *Over de koepok-inënting, en eene menigte andere genees- en scheikundige verhandelingen; meest alle in de verschillende tijdschriften van Londen opgenomen.*

MARCHAND (JOANNES LOUWIJK), te Lyon, den 2 Februarij 1669 geboren, wordt voor den grootsten orgelspeler gehouden, die ooit bestaan heeft; RAMEAU erkende hem voor zijnen meester, en leerde van hem de meest ophelderende gronden der harmonie. MARCHAND kwam zeer jong te Parijs, en daar hij zich als bij geval in de kapel van het collegie van LODEWIJK den Grooten bevond, op den oogenblik, waarop men den organist wachtte, om de goddelijke Dienst te beginnen, bood hij zich aan, om hem te vervangen. Zijn spel behaagde

zoo wel, dat de Jesuiten hem in het collegie behielden, en alles in het werk stelden, om zijne talenten verder te ontwikkelen. MARCHAND behield steeds het orgel hunner kapel, en wees gestadige voordeelige posten van de hand, die men hem aanbood. De belangeloosheid had even zoo veel deel aan die weigeringen als de erkentenis. Hij bezat zulk eenen onafhankelijken geest, dat hij evenzeer zijnen roem als zijne fortuin verzuimde. Hij overleed te Parijs, in 1732. Men heeft van hem twee Boeken met *Stukken voor het Klavier*, door de kenners hoogelijk op prijs gesteld; en alles wat RAMEAU over de toonkunst geschreven heeft, is grootendeels de vrucht der lessen van dezen grooten meester.

MARCHAND (PROSPER), in 1675, te Guise in Picardye geboren, werd reeds vroegtijdig te Parijs in den boekhandel, en in de kennis der boeken opgevoed. Hij onderhield eene geregelde briefwisseling met verscheiden geleerden, onder anderen met BERNARD, vervolger der *Nouvelles etc.* (*Berigten uit het gebied der letteren*), en verschafte hem de letterkundige anekdoten van Frankrijk. MARCHAND volg-

de hem in 1711 naar *Holland*, om er in vrijheid het protestantismus uit te oefenen, hetwelk hij omhelsd had. Hij zette aldaar eenigen tijd den boekhandel voort; maar liet denzelven vervolgens varen, om zich uitsluitend met de letterkunde bezig te houden. De kennis der boeken en derzelver schrijvers, en de beoefening der geschiedenis van *Frankrijk*, waren steeds zijne geliefkoosde bezigheid. Hij was ook een der voornaamste bewerkers van het *Journal littéraire* (*Letterkundig Dagblad*) van 's *Gravenhage*, van 1713 tot 1737, en hij leverde uittreksels aan de meeste der overige dagbladen. Hij heeft deel gehad aan het *Chef d'oeuvre etc.* (*Meesterstuk van eenen onbekende*), een hekelschrift van ST. HYACINTHE, en aantekeningen geleverd op het hekelschrift *MENIPPEUS*. Deze geleerde overleed hoog bejaard in 1756. Hij vermaakte aldaar het geringe vermogen, dat hem overbleef, aan een genootschap te 's *Hage*, voor de opvoeding van een zeker aantal armen opgericht. Zijne Bibliotheek, eene der best zamengestelde voor de letterkundige geschiedenis, is met zijne handschriften, bij zijnen uitersten wil aan de Leijdsche universiteit verbleven.

Men heeft van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der boekdrukkunst*). Dit werk, vol nasporingen en aantekeningen, verscheen te 's *Gravenhage*, in 1740, in 4. to in het licht. De geleerde aanmerkingen zijn er zoo rijkelijk in verspreid, de schrijver heeft de aantekeningen en aanhalingen zoo zeer opeengestapeld, dat, wanneer men aan het einde van dit mengelmoesis, men niet weet, waaraan men zich ten opzichte van de behandelde onderwerpen houden moet. MERCIER, abt van *Saint Leger* van *Soissons*, heeft in 1773 eene bijlage tot deze *Geschiedenis* geleverd, vol nasporingen, en in den tegenwoordigen staat der wetenschappen, met eene zeldzame nauwkeurigheid, er is in 1775, eene tweede uitgave in 4. to van in het licht verschenen. — 2.º *Dictionnaire etc.* (*Geschiedkundig Woordenboek enz.*) 's *Gravenhage*, 1758, 2 dl.n, in fol. Men vindt in hetzelfde geschiedkundige bijzonderheden, letterkundige anekdoten, bibliographische verhandelingen; maar er komen al te veel beuzelingen in voor; de stijl is niet zuiver, en de schrijver viert al te veel bot aan de driftigheid zijner inborst. Het is moeilijk meer geleerdheid, over zoo weinig beteken-

de onderwerpen, ten minste voor het gewone soort van lezers opeen te stapelen. — 3.º Eene nieuwe uitgave van het *Woordenboek* en de *Brieven* van BAYLE, van het *Cymbalum mundi*, enz.

* MARCHANGY (LODEWIJK ANTONIUS FRANCISCUS DE), advokaat-generaal bij het hof van cassatie, ridder van het legioen van eer, en van de orde van den H. JOANNES van *Jeruzalem*, den 28 Augustus 1782, te *Clamecy*, in het Fransche dep.^t der *Nievre* geboren, maakte goede studiën, en wijdde zich vroegtijdig aan de magistratuur toe, waarin hij eenen grooten roem behaalde. In den ouderdom van 22 jaren, tot plaatsvervangend regter, bij de regtbank van eersten aanleg te *Parijs* benoemd, werd hij vier jaren later substitueert van den prokureur-generaal, daarna algemeen advokaat bij het koninklijke hof, en eindelijk in 1822, algemeen advokaat bij het hof van cassatie. De eerste zaak, welke de aandacht op hem vestigde was die van VIGIER. Hij sprak vervolgens in die van de *Biographie universelle*, in 1809; in die van den heer FÉRET, uitgever van den *Homme Gris*, en van eene staatkundige verzameling, getiteld: *Le père Mi-*

CHEL; in de zaak van het testament van den prins van *Henin*, en van de erfgenamen van den maarschalk LANNES in 1816, van den heer FIÉVÉE in 1818, en eindelijk in de zamenzwering van *la Rochelle*, bij welke gelegenheid hij met veel nadruk de ontwerpen ontwikkelde, door eenige geheime genootschappen, en voornamelijk door de *Carbonari*, tegen de *dynastie* der BOURBONS gevormd. De verschillende posten, welke hij met even zoo vele regtschapenheid als moed vervuld heeft, beletten hem niet, om zich met ijver op de beoefening der letteren toeteleggen. Zijn eerste werk was een Dichtstuk *over het geluk*, in vier zangen, 1804, in 8.vo Dit dichtstuk is slechts de proeve eens jongelings; ondanks de talrijke onvolkomenheden, werd hetzelfde vrij wel opgenomen, want het verraadde eene ware dichtelijke begaafdheid. Het werk, dat zijnen letterkundigen roem vestigde, is *la Gaule etc.* (*Het dichtelijke Gallië of Geschiedenis van Frankrijk, in deszelfs betrekkingen tot de dichtkunde, de welsprekendheid en de schoone kunsten*), waarvan hij achtereenvolgend, acht dl.ⁿ in 8.vo in het licht gaf: de eerste aflevering, 1^e en 2.^e deel, verscheen in 1813. De dagbla-

den zwaaide dit werk grooten lof toe, en het verdiende denzelfen in verscheiden opzigten. Hetzelve is vol geleerde aanmerkingen, maar vrij dikwijls in eenen verwaanden en romantischen stijl geschreven; het schiet dikwerf in bevalligheid en zelfs in naauwkeurigheid te kort. Men herleest hetzelve echter altijd met vermaak; de bijzonderheden welke men er in aantreft, bieden der nieuwsgierigheid een gestadig voedsel aan, wijl dezelve oneindig en onuitputtelijk zijn, en wijl de schrijver dezelve, met eene bewonderenswaardige kunst, rondom de gedenkwaardigste gebeurtenissen der schoonste instellingen, en de beroemdste personen der fransche geschiedenis geschaard heeft. MARCHANGY heeft later dit werk tot 6 deelen gebragt. *Tristan de reiziger of Frankrijk in de 14 eeuw*, Parijs, 1825 — 1826, in 8. vo, is eene soort van bijlage, tot eenige tijdvakken van *Het dichterlijke Gallië*, met dit onderscheid, dat de schrijver er zich niet meer op toelegt, om ons de letterkundige rijkdommen van *Frankrijk* aan te toonen, maar om de zeden, gebruiken en gewoonten, van het door hem gekozen tijdvak te schilderen: het schijnt, dat de schrijver gewild heeft,

dat *Tristan de reiziger* voor *Frankrijk* was, hetgene, wat de ANACHARSIS voor *Griekenland* is geweest. Ofschoon zijn werk met dat van den abt BARTHÉLÉMY niet kan gelijk gesteld worden, sleept hij steeds den weetlust des lezers mede, door het dubbele bekoorlijke des onderwijjs en des vermaaks; wijl zijne reisverhalen door eene aaneenschakeling van belangrijke tooneelen, van schilderachtige tafereelen, van geschiedkundige verhalen en van vurige verdochtselen, verlevendigd zijn. » Een denkbeeld, zeide de *Quotidienne*, heerscht in dit werk, hetwelk aan onzen lof niet moet ontsnappen; want het zal niet ontsnappen aan de beleediging der onverdraagzame onkunde, die onverschilliglijk, alle tijdvakken en alle gestichten van onzen ouden maatschappelijken staat verstoort: DE MARCHANGY bewondert openhartiglijk de zeden en instellingen der tijden, welke hij ons doet kennen. Hij ontveinst de verkeerdheden, de dwalingen, de ondeugden en misdaden derzelve niet; maar in deze onvermijdelijke vermenging van goed en kwaad, waaruit al het menschelijke is zamen gesteld, vindt hij, dat het deel van het goede veel sterker is, en dat hetzelve uit

sterk ingewortelde gewoonten voortvloeide, die heiliglijk gehandhaafd werden, en minder dan de geschrevene wetten, en de staatkundige overeenkomsten aan de dagelijkse wisselvalligheden der trotschheid en heerschzucht onderworpen zijn." DE MARCHANGY heeft een aantal pleitgedingen nagelaten, waarvan er eenige tot de verzameling der Fransche balie behooren en verscheiden belangrijke werken, te weten: 1.º *Essai etc.* (*Proeve over de maatschappelijke wedergeboorte en over de onsterfelijkheid der ziel*). — 2.º *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften over de Fransche omwenteling*). — 3.º *Voyage etc.* (*Reis in Zwitserland*). — 4.º *Commentaire etc.* (*Verklaring van het Charter*), welke de schrijver heeft nagelaten. — 5.º *Le Siège etc.* (*Het beleg van Dantzig*), in 1813 en andere. MARCHANGY is den 2 Februarij 1826 overleden. Zijn uiteinde was dat van een gelaten Christen, en zijne laatste oogenblikken; zijn met al de troostmidde-len der godsdienst vergezeld geweest; het Fransche Noorder dep.^t had hem in 1823; tot afgevaardigde benoemd, maar daar zijne toelating tot de kamer, uit hoofde van het ontoereikende van zijn

aandeel in de belastingen, eenige moeilijkheden onderging, zag hij zich genoodzaakt, om zich te verwijderen. Maar hij werd in het volgende jaar op nieuw door hetzelfde collegie derwaarts gezonden, en kon alstoen aan zijnen lastbrief beantwoorden.

MARCHANT (PETRUS), te *Couvin*, in de Belgische provincie *Namen*, in 1585 geboren, werd rekollet-monnik, onderscheidde zich door zijne kunde en de nauwkeurige waarneming der kloosterregels, en werd tot de eerste posten zijner orde verheven. In 1639 werd hij tot algemeen commissaris benoemd, met volmagt over de provinciën zijner orde in *Duitschland*, de *Nederlanden*, de *Brittannische Eilanden* enz. Hij is de stichter der provincie, van den *Heiligen JOZEF* genaamd, in *Vlaanderen*; en met de eerwaardige zuster JOANNA VAN JESUS, is hij de voornaamste bewerkervan de hervorming der franciskanen van *Gend*, *Neering* genaamd; deze congregate is bekend onder den naam van *Hervorming der franciskanerzusters, der boetvaardigheid van Limburg*, die door URBANUS VIII, in 1634 werd goedgekeurd. Deze voor de kloostertucht volijverige man,

overleed te *Gend*, den 11 November 1661. Men heeft van hem: 1.º *Expositio literalis in regulam Sancti FRANCISCI*, *Antwerpen*, 1631, in 8.vo — 2.º *Sacramentele regtbank*, *Gend*, 1643, 2 dl.ⁿ in fol., en een derde te *Antwerpen*, 1650. Eene godgeleerdheid, die tegenwoordig vergeten is, die vele meer godvruchtige dan bondige zaken bevat, onder anderen de verhandeling getiteld: *Sanctificatio sancti JOSEPH in utero*, welke afzonderlijk, en te *Rome*, den 19 Maart 1633, zoo als dezelve billijk verdiende, veroordeeld is — 3.º *Regelen*, voor de door hem gestichte religieuzen, enz. — Zijn broeder JACOBUS MARCHANT, deken en pastoor van *Couvin*, heeft zich mede door zijne kunde en zijne godsvrucht onderscheiden; nog wordt op prijs gesteld zijn *Hortus pastorum*; eene geleerd stichtelijk en nuttig werk, ofschoon geene gestrengte critiek bevattende, en waarin zeldzame zaken voorkomen, die men bezwaarlijk ergens anders zou vinden; en eenige andere verhandelingen in 1 dl. in fol. gezamenlijk uitgegeven, *Keulen*, 1635. Hij overleed in 1648.

* MARCHANT (FRANCISCUS), te *Kamerijk*, en volgens an-

deren te *Caen* in 1761 geboren. Na uitmuntende studiën te hebben gemaakt, wilde hij den geestelijken staat omhelzen; maar de omwenteling belette hem zulks. Daar hij de onheilen van zijn land niet kon afweren, gebruikte hij zijne pen, om diegene in een belagchelijk licht te stellen, welke dezelve veroorzaakten. Al zijne voortbrengselen ademen vrolijkheid en eene geestigste critiek, en zijn met vuur en oorspronkelijkheid geschreven, zie hier de lijst derzelve: 1.º *Jacobinéide*, een comisch-heldendicht, in 12 gezangen, *Parijs*, 1792, in 8.vo — 2.º *Les Sabbats etc.* (*Het Jacobijnsche getier*). *Parijs*, 1791 — 1792, 3 dl.ⁿ in 8.vo, met platen, dit was een dagblad, dat wekelijks tweemaal in het licht verscheen. — 3.º *Chronique du manège.* (*Kronijk der listen*), 1790, in 8.vo; dit was mede een dagblad, in onrijm en dichtmaat, er zijn 8 N.^{os} van in het licht verschenen. — 4.º *La constitution etc.* (*De constitutie in straatliedjes*), 1792, in 8.vo — 5.º *Les bienfaits etc.* (*De weldaden der nationale vergadering*), 1792, in 8.vo — 6.º *Het nationale A, B, C*, 1755, in 8.vo Deze vier laatste voortbrengselen, zijn in 4 dl.ⁿ in 32.mo

herdrukt. MARCHANT, overleed te *Kamerijk*, den 27 December 1793.

MARCHE (OLIVIER DE LA), kronijkschrijver en dichter, de zoon van een Bourgondisch edelman, in 1426 geboren, werd page, daarna edelman van PHILIPPUS den Goede, hertog van Bourgondië, LODEWIJK XI, ontvreden op LA MARCHE, wilde dat PHILIPPUS hem dezen getrouwen dienaar zoude uitleveren, maar deze vorst liet hem antwoorden, dat *indien de koning of iemand anders, eenigen aanslag op hem maakte, hij er voldoening voor zoude eischen.* [Hij had zich den haat diens konings op den hals gehaald, wijl hij hem belet had, den graaf DE CHAROLAIS, zoon des hertogs, en later KAREL de stoute genaamd, op te ligten]. Later hofmeester en kapitein der lijfwacht van dien vorst geworden zijnde, diende hij hem met ijver. Na den dood van KAREL, die in den slag van *Nancy*, in 1477 sneuvelde, verkreeg OLIVIER DE LA MARCHE den post van opperhofmeester van MAXIMILIAAN van Oostenrijk, die met de erfgenamen van Bourgondiën in den echt trad. Hij had denzelfden post onder den aartshertog PHI-

XVI. DEEL.

LIPPUS, en werd na den dood van LODEWIJK XI, in gezantschap naar het hof van *Frankrijk* gezonden. Hij overleed te *Brussel* in 1501. Men heeft van hem: *Memoriën of Kronijken*, van 1435 tot 1492, te *Lyon* in 1562, in fol., te *Gend* in 1566, in 4to, te *Brussel* in 1616, en te *Leuven* in 1645, in 4to gedrukt. Dezelve zijn opgenomen in de *Verzameling en memoriën, om te dienen tot de geschiedenis van Frankrijk*, 8.^e en 9.^e dl.ⁿ. Deze memoriën, welke in datgene wat den stijl betreft, bij die van COMMINES moeten onderdoen; overtreffen dezelve welligt in opregtheid. Men vindt in dezelve belangrijke bijzonderheden, over het hof der beide laatste hertogen van Bourgondië, waaraan de schrijver was verbonden geweest. De gebeurtenissen worden in dezelve op eene platte en verwarde wijze verhaald, maar dezelve ademen openhartigheid. — 2.º *Traités etc. (Verhandelingen van eenige Fransche edellieden, over de tweegevechten en onderpanden van gevechten)*, in 8.vo, *Parijs*, 1586. — 3.º *Triomphe etc. (Zegepraal der eeredames)* 1520 in 8.vo en verscheidene andere werken, in handschrift of gedrukt.

D

* **MARCHE** (JOANNES FRANCISCHUS DE LA), bisschop van *st. Pol-de-Leon* in het fr. dep.^t *Finisterre*, in 1729 in het diocees van *Quimper*, uit eene oud-adellijke familie van *Bretagne* geboren, begaf zich in de krijgsdienst, en werd in 1747 tot den rang van kapitein bij het regiment der koningin-infanterie bevorderd. Na den vrede van *Aken*, verliet hij de dienst; hervatte zijne studiën, en omhelsde den geestelijken staat. Hij was in den beginne onderwijzend-kanonik, en groot-vikaris van *Tréguier*, hij werd vervolgens met de abdij van *st. Aubin-des-Bois*, in het diocees van *St. Brieux* voorzien, en in 1772, tot het bisdom van *St. Pol de Leon* benoemd. Hij deed alstoen afstand van zijne abdij, en wijdde zich geheel toe aan de zorg voor zijne kudde. Jaarlijks bezocht hij zijn diocees, hij zat zelf voor in de afzonderingen (*retraites*), welke zijne priesters hielden, en door eene wijze bezuiniging vond hij het middel tot overvloedige aalmoezen, en zelfs tot het oprigten van nuttige gestichten. Zijn diocees heeft hem een schoon collegie en een klein seminarie te danken. In het begin der Fransche omwenteling werd zijn stoel vernietigd, maar hij

ging niettemin voort, zijne bedieningen uit te oefenen, tot op den oogenblik, waarop hij gewaarschouwd werd, dat men zich van zijnen persoon wilde meester maken, hij zich door de vlugt aan de vervolgingen meende te moeten onttrekken, waarmede toenmaals de getrouwe geestelijkheid bedreigd werd. Na eenigen tijd te hebben omgedoold, begaf hij zich in Maart 1791, te *Roscof*, aan boord van een Engelsch schip, zonder iets mede te nemen; maar hij vond te *Londen*, werwaarts hij zich begaf, de edelmoedigste gastvrijheid. De markgraaf van **BUCKINGHAM**, de beroemde **BURKE** en andere vermaarde Engelschen, droegen hem eene bijzondere vriendschap toe. Den 20 Augustus 1791 vaardigde de bisschop van *Léon* uit *Londen* eenen *herderlijken brief* en een *bevellschrift* uit, om zijne diocesanen tegen de scheuring te bewaren. Hij hield zich ook bezig, om de verbannen priesters, welke in *Engeland* aanlandden, te hulp te komen; en daar het getal derzelve dagelijks toenam, en de giften niet meer aan de oneindige behoeften beantwoordden, stelde hij eene algemeene inschrijving voor, die **BURKE**, door een klein geschrift ondersteunde. Rijke en edelmoedige Engel-

sehen vereenigden zich; de bisschop van *Leon* stelde den nood zijner landgenooten voor, en er werd overvloedige hulp aangebragt. Pius VI zond hem den 2 September 1793, eene breve, om hem geluk te wenschen met zijnen ijver jegens zijne landgenooten, en MONSIEUR schreef hem uit *Hamm*, den 10 Februarij 1793, om hem te kennen te geven, hoezeer hij door zijne zorgen getroffen was. De bijdragen van bijzondere personen, waren niet toereikende, om in de behoeften van de groote menigte priesters en uitgeweken te voorzien, die naar *Engeland* gevlugt waren, er werd dus eene voordragt aan het parlement gedaan, om eene jaarlijksche som, aan de ondersteuning dier eerwaardige ballingen toe te staan. Deze som werd eenpariglijk goedgekeurd, en de bisschop van *Leon* met het toezigt over de uitdeeling derzelve belast. Hij verkreeg daarenboven voor de Fransche geestelijken het kasteel van *Winchester*, alwaar hij er meer dan 800 bijeen verzamelde. Hij verleende daarenboven geestelijke en tijdelijke hulp aan de gevangenen zijner natie. Tot zijne laatste ziekte eindelijk; die hem naar het graf sleepte, vervulde hij met even

zoo veel ijver als goedheid, de bedieningen van liefdadigheid, welke men hem had toevertrouwd. MONSIEUR, broeder des konings, kwam hem tot tweemalen bezoeken; en wilde zijnen zegen ontvangen. Deze godvruchtige bisschop eindigde zijne loopbaan den 25 November 1806, naauwelijks zoo veel nalatende, dat men er de kosten zijner begraving van kon betalen, die, zoo als hij zulks had aanbevolen, allereenvoudigst was.

MARCHE COURMONT (IGNATIUS HUGARI DE LA), oud kamerheer van den markgraaf van *Bayreuth*, en kapitein in dienst van *Frankrijk*, onder de vrijwilligers van WURMSER, werd te *Parijs*; in 1728 geboren, en overleed op het eiland *Bourbon*, in 1768. Hij had veel gereisd in *Italië*, in *Duitschland* en in *Polen*. Men heeft van hem: 1.º *Brieven van Aza*, om tot vervolg op de *Peruviaansche brieven*, te dienen, in 12.mo; een werk, niet beter, dan datgene, waarop het geënt is. — 2.º *Staatkundige proeve over de voordeelen, welke Frankrijk uit de verovering van Minorca kan trekken*. — *De onpartijdige bevrjder*, een dagblad, dat geen gevolg had.

* **MARCHENA** (JOZEF), een Spaansche letterkundige; in 1770, te *Utrera* in *Andalusie* geboren, maakte goede studiën, en bestemde zich voor den geestelijken staat. Een toemeloos verlangen om nieuwe kundigheden op te doen, deed hem met gretigheid de wijsgeerige werken najagen, die in *Spanje* verboden waren. Hij putte uit dezelve gevoelens, die met de Catholijke godsdienst strijdig waren, en veroorloofde zich, om dezelve aan den dag te leggen; de geloofsonderzoekers noodzaakten hem, *Spanje* te verlaten, hij nam de wijk naar *Frankrijk*, alwaar de omwenteling begon los te barsten. Zijne verkleefdheid aan de grondijnsche partij, deed hem, na den 31 Mei, te *Bordeaux* in hechtenis nemen, en naar *Parijs* vervoeren, alwaar hij tot den 9 Thermidor, gevangen bleef; hij verkreeg vervolgens eenen post in de bureaux der commissie van algemeen welzijn, terwijl hij tevens aan de redactie van den *Ami des lois* medewerkte. Nadat hij later staatkundige schotschriften tegen **TALLEN**, **LEGENDRE** en **FRERON** had geschreven, klaagden deze hem den 13 *Vendémiaire* (October 1795) aan; hij zag zich verplicht, *Frankrijk* te verlaten, welk land het wet-

gevend ligchaam hem later weder toestond binnen te komen. In 1801 werd hij aan de administratie van het leger van den *Rijn* als secretaris van den generaal-en-chef **MOREAU** verbonden, en met de opneming van de staathuishoudkunde van verschillende gewesten van *Duitschland* belast. Na het vertrek van **MOREAU** naar zijne ballingschap, leefde **MARCHENA** in de vergetelheid, tot op het tijdstip van den eersten inval der Franschen in *Spanje*. Het bestuur van **JOZEF** benoemde hem tot chef eener afdeeling van het ministerie van binnenlandsche zaken: tegelijkertijd schreef hij een dagblad, ten voordeele van het nieuwe stelsel, en deed tevens zijne vertalingen in het Spaansch van den *Tartufe* en den *Menschenhater* (*Misanthrope*), te *Madrid* ten tooneele voeren. Met het leger in *Frankrijk* teruggekeerd, vestigde hij zich te *Nimes*, alwaar hij een aantal Spaansche vertalingen van Fransche wijsgeerige werken in het licht gaf. Na de omwenteling van 1820 haastte hij zich, om naar *Spanje* terug te keeren, en in het begin van 1821 is hij te *Madrid* in eenen behoefligen staat overleden. Men heeft van **MARCHENA**: 1.° *Eenige overwegingen over de Fran-*

sehe vlugtelingen, 1795, in 8.vo — 2.º *Proeve van godgeleerdheid*, 1797, in 8.vo; dit niet zeer regtzinnige geschrift, werd gehegeld, door HECKEL, in een stuk getiteld: *HECKEL aan MARCHENA over de onbeëdigde priesters*, in 8.vo — 3.º *Fragmentum PETRONII ex Bibliotheca sancti Galli antiquissimo manuscripto excerptum, hunc primum in lucem editum*, 1800, in 8.vo; dit fragment is ondergeschoven. MARCHENA zelf is er de schrijver van; de geleerden hebben het, om de zuiverheid des Latijns, lang als van PETRONIUS beschouwd. — 4.º *Blik op de magt, de welvaart en de bevolking van Groot-Brittannië door Dr. CLARKE*, 1802, in 8.vo — 5.º *Emilio o dela educacion, Bordeaux*, 1817, 3 dl.ⁿ in 12.mo — 6.º *Cartas Persianas escritas en frances por Montesquieu*, 1818, in 8.vo 1821, in 12.mo — 7.º *Novelas de Voltaire, Bordeaux*, 1819, 3 dl.ⁿ in 12.mo — 8.º *Manual de inquisidores para uso de la inquisicion*, 1819, in 8.vo, uit het Fransch vertaald. — 9.º *La Europa despues del congreso de aquisgran*, 1820, in 12.mo, naar het Fransch. — 10.º *De la libertad religiosa*, naar het Fransch van BENOIT,

1820, in 8.vo — 11.º *Leciones de filosofia moral y elocüencia*, 1820, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 12.º *Julia o la nueva Heloysa*, 1821, 4 dl.ⁿ in 12.mo enz.

MARCHESINI (N.), te Reggio geboren, werd religieus der orde van den H. FRANCISCUS. Volgens SIXTUS van Sienna, POSSERIN en OUDIN, leefde hij in 1450, en volgens WADDING en DU CANGE, in 1300. Deze godvruchtige religieus is voornamelijk bekend door een werk, getiteld: *Mammotrectus sive Expositio in singula Biblicæ capitula*, uitgegeven door de zorg van HELIE VON LAUFFEN, kanonik der stiftkerk van Lucerne, en te Mentz, door PETRUS SCHÖFFER, in 1470 of 1480, in fol. gedrukt; zeer zeldzame uitgave. Hetzelfde werk is later verscheiden malen, onder de verschillende titels van *Mammotractus*, *Mammotrectus*, en *Mammotrepton* gedrukt. SIXTUS van Sienna zegt, dat de schrijver dezen titel aan zijn werk heeft gegeven, om te kennen te geven dat zulks als eene borst was, welke hij den jongen geestelijkenaanhood, die in de wetenschappen niet ervaren waren, Voor het overige is de stijl van hetzelfde niet gekuischt.

WADDING schrijft aan dezen religieus andere werken toe, die in handschrift zijn gebleven, en die men te *Assise* en *Rome* bewaart.

MARCHETTI (ALEXANDER), een geleerde Italiaansche letterkundige, den 17 Maart 1633, te *Pontormo* in *Toskanen*, aan den weg van *Florence* naar *Pisa*, uit eene beroemde familie geboren, openbaarde reeds in zijn eerste jaren talenten voor de dicht- en wiskunde. Hij was de vriend van den geleerden BORELLI, en volgde hem in 1679 in den leerstoel der wiskunde te *Pisa* op. Hij overleed aan eene beroerte, op het kasteel van *Pontormo*, in 1714. Men heeft van hem *Gedichten* 1704, in 4.to, en geachte natuur- en wiskundige *verhandelingen*, onder welke men onderscheidt die *De resistentia fluidorum*, *Florence*, 1699, in 4.to. Men heeft van hem ook een *vertaling*, in Italiaansche verzen van LUCRETIUS, *Londen*, 1717, in 8.vo en *Amsterdam (Parijs)*, 1754, 2 dl.n, in 8.vo. Deze laatste uitgave, door GERBAULT in het licht gegeven is meer sierlijk dan naauwkeurig. Zijne *vertaling* wordt om derzelve getrouwheid op prijs gesteld, en levert met naauwgezetheid al de ongerijmdhe-

den van het oorspronkelijke terug. Hij is veel minder geslaagd, in zijne Italiaansche *vertaling* in vrije verzen, der werken van ANACREON, *Lucca*, 1707, in 4.to. Zijn *leven* is aan het hoofd zijner *gedichten* te *Venetie*, in 4.to herdrukt. Men kan ook raadplegen hetgene wat FABRONIUS in zijne *Vitae Italorum doct. excellent* er over zegt. Men ziet genoegzaam door de keuze der oorspronkelijken, welke hij vertaalde, welke zijn smaak was in het stuk van wijsbegeerte en zedekunde.

MARCHI (FRANCISCUS DE), een Romeinsch edelman, te *Bologna* in de 16.e eeuw geboren, was een der bekwaamste krijgswaarkundigen van zijnen tijd. Hij is de schrijver van een goed werk, getiteld: *Dell' architettura militare*, in 1596, te *Brescia*, in gr. fol. gedrukt, met 161 platen. Dit is de eenige uitgave welke er van bestaat, ofschoon verscheiden *bibliographen* het tegendeel hebben geschreven. Dit boek is zeldzaam; en volgens de Italianen, komt deze groote zeldzaamheid niet zoo zeer daaruit voort, wijl het niet herdrukt is, maar wijl verscheiden Fransche waarkundigen, die zich vele uitvindingen van MARCHI hebben toegeëigend, zoo vele exem-

plaren aan den handel hebben onttrokken, als hun mogelijk is geweest. **LODEWIJK MARINI** heeft er eene prachtige uitgave van geleverd. *Rome*, 1810, 5 dl.ⁿ in fol. of 6 dl.ⁿ in 4.to Het 1.^e deel bevat de voorloopige inleiding van den geleerden uitgever en de *Bibliotheca storico-critica de fortificazione permanente*; het 2.^e dl. bevat *Nuova lezione e commenti*; de oude tekst maakt het 3.^e uit. Men kan over dezen krijgswaarkundige eene zeer naauwkeurige *Levensschets* raadplegen, in het 6.^e deel der *Scrittori Bolognesi*, door den graaf **FANTUZZI**. Ook bestaat er eene door **VENTURI**.

MARCHIN of **MARSIN** (**FERDINAND** graaf van), uit eene Luiksche familie, was dezoon van **JOANNES GASPARD**, die, na onder de Fransche troepen te hebben gediend, in de dienst van *Spanje* en des rijks overging, en in 1673 overleed. Zijn zoon **FERDINAND**, te *Mechelen*, in 1656 geboren, begaf zich, na den dood van zijnen vader naar *Frankrijk*. Hij was 17 jaren oud, doch openbaarde reeds veel lust, om zich te onderscheiden. Tot brigadier der ruitery benoemd, diende hij in 1690 in *Vlaanderen*

en werd in den slag van *Fleurès* gekwetst. In 1693, was hij bij den slag van *Neerwinde*, en bij de inneming van *Charleroi* tegenwoordig, en begaf zich vervolgens naar *Italië*. In den successieoorlog, werd hij als onderhandelaar en als krijgsman gebruikt. Hij was tot beide beroepen evenzeer geschikt, wyl hij moed, beleid en een zeer gezond verstand bezat. **LODEWIJK XIV** benoemde hem in 1701, tot buitengewoon gezant bij **PHILIPPUS V**, koning van *Spanje*, die hem zijn eerste gehoor gaf aan boord van het schip, hetwelk hem naar *Italië* overbragt. Hij begaf zich vervolgens naar *Duitschland*, zijne diensten onder den hertog van *Bourgondië* voortzettende, die hem in 1703, de maarschalks-brieven terhand stelde. Hij voerde het bevel over den aftogt van den slag van *Hochstädt*, in 1704, en scheen aldaar veel eer een goede officier, dan een bekwaam veldheer te zijn. Eindelijk naar *Italië* gezonden zijnde, om de krijgsverrigtingen van den hertog van *Orleans*, volgens de bevelen van het hof, te besturen, stelde hij zich in den slag van *Turin* in 1706 geleverd, heldhaftig aan het gevaar bloot. Doodelijk ge-

kweist, werd hij krijgsgevangen gemaakt. Een wondarts van den hertog van *Savooije*, zette hem het dijbeen af, en hij overleed eenige oogenblikken na de kunstbewerking, zonder gehuwd te zijn geweest. Bij het verlaten van *Versailles*, om zich naar het leger te begeven, had hij aan den koning voorgesteld, dat men de vijanden in geval zij voor *Turin* verschenen, met de vereenigde magt behoorde te ontmoet te trekken, en hen niet in de verschansingen af te wachten, alwaar men slechts 8,000 man in slagorde kon stellen. Maar de rampen van *Frankrijk* had den raad verlagen gemaakt, en het bevel, om in de verschansingen te blijven, werd bekrachtigd. De Fransche uitgewekene, die de *Geschiedenis van prins EUGENIUS* geschreven heeft, 5 dl.ⁿ in 12.mo heeft aan DE MARCHIN niet genoeg regt doen wervaren; hij schrijft hem ten onregte het verlies van den veldslag toe; hij bedriegt zich evenzeer met te zeggen, dat de maarschalk het leven verloor door de uitbarsting van eenige vaatjes buskruid, daar hij hierin slechts eenige valsche couranten-tijdingen heeft nageschreven. De hertog van *St. SIMON* spreekt over deze zaak

evenzeer op eene voor den heer MARCHIN beleedigende en gelijkelijk onnaauwkeurige wijze.

MARCHIONI (CARLO), een bouwkunstenaar en beeldhouwer van *Arezzo*, bloeide in de 13.^e eeuw, onder het pauselijke bestuur van INNOCENTIUS III. Men maakte van zijne kunst te *Rome* en in zijne geboorteplaats gebruik. Daar hij in eene eeuw leefde, welke met de oordeelkundige regels der ouden in de bouwkunde onbekend was, moet men zich niet verwonderen, dat de meeste der werken van MARCHIONI, met beeldhouwwerk, zonder keuze en zonder smaak overladen zijn.

MARCIANA, zuster van keizer TRAJANUS, in 113 na J. C. overleden, was, naar men zegt, een voorbeeld van deugd en grootheid van ziel. Haar broeder liet haar tot *Augusta* uitroepen. Zij leefde in eene volmaakte goede verstandhouding met PLOTTINA, hare schoonzuster, en deze verbindtenis bekoorde het hof. MARCIANA werd weduwe, doch de naam van haren echtgenoot is onbekend.

MARCIANUS, keizer van *Konstantinopel* werd in 391, uit eene *Tracische* weinig

bekende familie geboren. Bestemd, om Romeinsch keizer te worden, was hij in den beginne eenvoudig soldaat. Vertrokken zijnde, om dienst te nemen, ontmoette hij het lijk van een pas gedood mensch; hij bleef stil staan, om dit lijk te beschouwen, en werd ontdekt; men hield hem voor den moordenaar, en stond op het punt, om hem de doodstraf te doen ondergaan, toen men den schuldige ontdekte. Onder de krijgsbenden opgenomen, klom hij van rang tot rang tot de eerste waardigheden des Rijks. De troon van *Konstantinopel*, door de zwakheid van THEODOSIUS II ontveerd, wachtte hem. In de daad, nadat PULCHERIA, zuster van THEODOSIUS, meesteres van het Oostersche rijk was geworden, en haar gezag wilde bevestigen, dacht zij hetzelfde te moeten deelen met MARCIANUS, eenen man, in het krijgsberoep zeer ervaren, en die met eene diepe kennis van zaken, veel ijver voor het Catholijke geloof, en eene zeldzame deugd vereenigde. Hij was weduwnaar, en had uit zijn eerste huwelijk eene dochter, EUPHEMIA genaamd, die met ANTHEMIUS, later Westersch keizer, in den echt trad. Terwijl PULCHERIA hare hand

aan MARCIANUS aanbood, maakte zij hem tevens de gelofte bekend, welke zij had afgelegd, om in den maagdelijken staat te blijven leven, en er werd onderling bepaald, dat het huwelijk geen inbreuk op deze gelofte zoude maken. (Zie PULCHERIA — *Heilige* —). Geheel het Oosten veranderde van aanzien, zoodra hij de keizerlijke kroon droeg. ATILA liet aan den nieuwen keizer de jaarlijksche schatting vragen, welke THEODOSIUS II hem betaald had. MARCIANUS antwoordde hem op eenen ouden Romein waardige wijze: » Ik heb slechts goud voor mijne vrienden, en ik bewaar het staal voor mijne vijanden." De regtzinnigen zegevierden, en de ketters werden te keer gegaan. Hij vaardigde eene strenge wet tegen deze laatsten uit, riep de verbannen bisschoppen terug, belegde op verzoek van den H. LEO I, in 451, eene algemeene kerkvergadering te *Chalcedonië*, en vaardigde verscheiden edikten uit, om datgene te doen in acht nemen, wat er in besloten was. Met genoegen herinnert men zich de schoone woorden van dezen keizer, toen hij onder de Vaders dier kerkvergadering zitting nam: » Wij komen, naar

het voorbeeld van den godvruchtigen keizer KONSTANTIJN, in uwe kerkvergadering zitting nemen, niet, om er eenig gezag uitte oefenen, maar om er het geloof te beschermen, opdat men voortaan niemand meer, door kwade raadgevingen zou kunnen verleiden, om zich van u af te scheiden." (*Conc. Chalced act. 6*). De belastingen werden afgeschaff, de ondeugd gestraft en de deugd beloond. Zijn bestuur werd de *Gulden eeuw* genoemd. Deze groote man, maakte zich gereed, om tegen GENSERICH, overweldiger van *Afrika*, op te trekken, toen de dood hem wegmaaide, en hem aan de achting en toegenegenheid onttrok, der beide rijken van het Oosten en het Westen, in 457, na een zesjarig bestuur, gedurende hetwelk hij zich den roem van eenen werkzamen vorst en eene veel omvattende genie had verworven.

MARCION, een aartsketter, in de 2.^e eeuw te *Synope* (eene stad in *Pontus*) geboren; van welke stad zijn vader bisschop was, verbond zich in den beginne aan de stoïcijnse wijsbegeerte. Na overtuigd te zijn van eene maagd tot oneer te hebben gebracht, werd hij door zijn vader uit de kerk ver-

dreven. De wanhoop noodzaakte hem, zijn vaderland te verlaten, en zich naar *Rome* te begeven; alwaar hij den ketter CERDO tot meester verkoos. Deze dweeper wijdde hem in de leer der *beide grondbeginselen* in, het eene goed en het andere kwaad, bewerkers van geluk en ongeluk en onderling het gebied der wereld verdeelende. Om dit valsche leerstelsel beter te handhaven, gaf hij zich geheel over aan de beoefening der wijsbegeerte en aan de kunst der drogredenaars. De dweezuchtige leerling van CERDO voegde nieuwe droomerijen bij die van zijn meester. Hij randde het oude Testament aan, door valsche haarklooverijen men kan er over oordeelen, door de navolgende opwerping: in het boek *Genesis*, zeide God tot ADAM, na de zonde: *ADAM, waar zijt gij?* » Waartoe deze vraag?" merkt MARCION op eene deftige wijze aan: » wist God dan niet, waar ADAM was?" Eene dergelijke spitsvinnigheid scheen hem een wijs argument toe, even gelijk de zoogenaamde Filozofen van de vorige eeuw, die niet bloosden van nog kinderachtiger tegenwerpingen te maken: VOLTAIRE vooral heeft zich in dit vak onderschei-

den. MARCION erkende geene opstanding, dan voor degene, die zijne leer zouden volgen. Deze verleider der maagden veroordeelde het huwelijk, en nam enkel diegene aan, welke in de onthouding leefden. Het vleesch was, volgens hem, het werk van het kwade grondbeginsel; en J. C. was slechts met een ingebeeld ligchaam op aarde verschenen. Hij verzekerde, dat de MESSIAS, ter helle nedergedaald, KAIN, de Sodomieten, en alle overige goddeloozen, vijanden van God den Schepper, had verlost, maar dat Hij er de aartsvaders, de profeten en de regtvaardigen, die zijne getrouwe aanbidders waren, ingelaten had. Eenige ouden hebben beweerd, dat hij drie grondbeginselen had aangenomen, een goed, vader van J. C.; een kwaad, dat de duivel was; een derde tusschen beide, dat de Schepper der wereld was. — Men verzekert, dat hij ook de zielsverhuizing en de eeuwigheid der stof aannam. Deze ketterij, in onderscheidene bijzondere sekten verdeeld, verspreidde zich te Rome, in Egypte, in Palestina, Syrië, Perzië en het eiland Cyprus. De Marcionieten onthielden zich van vleesch, gebruikten niet dan water, zelfs bij de offeranden, en vastten

dikwerf. De leerlingen van MARCION hadden eene groote minachting en eenen grooten afkeer voor God den Schepper. THEODORETUS had eenen negentigjarigen Marcioniet gekend, die van de levendigste smart doordrongen was, telkens als de behoefte, om zich te voeden, hem noodzaakte, om van de voortbrengselen van God den Schepper, gebruik te maken: »Toppunt van ongerijmdheid, zegt een schrijver, en waarvoor men den menschelijken geest niet in staat zou rekenen, indien er niet zoo vele voorbeelden van bestonden: in het ooglopende straf van de zucht, om te dogmatiseren, tegen het geloof der kerk, en die voldoende moest zijn, om aan de nieuwsgezinden alle geloof te ontnemen.» Men heeft deze dweepers den dood als een verzekerd geluk zien te ontmoet snellen; maar men ziet duidelijk genoeg, het groote verschil, dat men moet maken, tusschen de ijlhoofdigheid van eenige dolzinnigen, en den kalmen en beraden moed, met welken millioenen Christenen, wijzen, wijsgeeren, overheden, ooggetuigen, door hunne oogen en hunne zintuigen, van de daadzaken onderrigt en overtuigd, in alle gewesten des aardbols, den dood hebben ondergaan. TER-

TULLIANUS zegt, *De Praescript*, 3.^e Hoofd. 1 dat MARCION berouw gevoelde, en dat men hem te Rome beloofde, hem weder in den schoot der kerk op te nemen, op voorwaarde, dat hij zoude trachten, om diegene, welke hij misleid had, beter te onderwerpen. Hij stierf, terwijl hij aan datgene arbeide, wat men hem had voorgeschreven. Eenige schrijvers zijn van gevoelen, dat zulks veeleer op CORDO, dan op MARCION van toepassing is. Men zegt dat MARCION een werk had geschreven: *De Tegenstellingen* genaamd, in hetwelk hij beweerde, verscheiden tegenstrijdigheden in het oude en nieuwe Testament aan te toonen. Hij was het, die te Rome, den H. POLYCARPUS ontmoetende, hem vraagde: *Noscis nos?* tot antwoord ontving, *Nosco primogenitum Satanae*. LEFFLER, J. E. C. SCHMIDT en andere Duitsche godgeleerden, hebben in onze dagen bijzondere Verhandelingen geschreven, over de vervalschingen van het nieuwe Testament, aan MARCION toegeschreven. (Men zie ook SCHELLING, *De Marcione epistolarum Pauli emendatore*).

MARCIUS (CAJUS), Romeinsche consul, overwinnaar der Privernaten, der Toskanen en

de Faliskers, was de eerste der Plebejers, die in het jaar 354 vóór J. C. met de waardigheid van *Dictator* werd vereerd.

MARCK (VAN DER), een oud uit *Westfalen* oorspronkelijk geslacht. — MARCK (EVRARD VAN DER), door sommige schrijvers de kardinaal van *Bouillon* genaamd, uit een beroemd en in groote mannen vruchtbaar huis gesproten. In 1505 tot bisschop van *Luik* verkozen, was zijne eerste zorg, om over de gewichtige verplichtingen van zijnen nieuwen staat na te denken. Door eene afzondering van zes weken in het karthuizerklooster van *Luik*, bereidde hij zich voor, om het priesterschap te ontvangen en tot bisschop gewijd te worden. Na den bisschoppelijken stoel beklommen te hebben, beijverde hij zich, om de rampen te herstellen, welke de oorlogen in het hem toevertrouwde gewest hadden aangerigt, en om hetzelfde in den staat eener goede verdediging te stellen, door het versterken van steden en verscheiden kasteelen. Hij belette door gestrenge wetten, dat zijne onderdanen deel namen aan de oorlogen, welke de naburige landen verwoestten, deed de godsdienst bloeijen, en onder-

scheidde zich voornamelijk door zijnen ijver, om zijn diocees, tegen de nieuwe dwalingen te behoeden, welke te zijnen tijde de naburige natiën begonnen te besmetten. Ondanks zijne buitengewone waakzaamheid, was de ketterij in zijne staten gesloopen; hij gaf zich alzoo geene rust, alvorens dezelve uitgeroeid te hebben; hij gebruikte te dien einde, ijverige en verlichte lieden; degene, die weigerden het oor aan hunne onderrigtingen te leenen, werden verbannen en die op eene hardnekkige wijze voortgingen, de dwaling te verspreiden, met den dood gestraft. In den beginne aan de belangen van *Frankrijk* verbonden, liet *EVARD* dezelve varen, daar hij tot heil van zijnen staat, en tot dat van *Duitschland*, vermeende zich aan *KAREL* van *Oostenrijk*, koning van *Spanje* te moeten verbinden, die hem het aartsbisdom *Valencia* gaf, en voor hem in 1521, van Paus *LEO X*, den kardinaalshoed verwierf. De kardinaal *POLUS*, door *PAULUS III* naar *Engeland* gezonden, met oogmerk, om dat koninkrijk, tot den schoot der kerk terug te brengen, vernomen hebbende dat *HENDRIK VIII* zijn hoofd op prijs had gesteld, vond eene veilige schuilplaats bij

EVARD, die hem met de bewijzen van eer en onderscheiding ontving, welke aan zijne verdienste en zijne waardigheid betaamde. De Paus beloonde er hem voor door hem tot legaat *a latere* te bevorderen. Hij overleed den 15 Februarij 1538. Men ziet in de hoofdstad, en in het geheele land van *Luik* eene menigte gedenkteeken en zijner milddadigheid. Men bewondert vooral te *Luik* het ruime paleis der bisschoppen, en in de hoofdkerk, zijn verguld metalen praalgraf, bij zijn leven vervaardigd, en dat zeer schoon is uitgevoerd. Hij verrijkte de schatkamer zijner kerk, met een aantal zeldzame en kostbare stukken, en stichtte eene gedenkwaardige processie, de *vervoering van den heiligen LAMBERTUS* genaamd. *SLEIDANUS*, een kweekeling van *LUTHER*, heeft veel kwaad van dezen prelaat gesproken; men kan er ligtelijk de reden van gevoelen: hij had toegestemd, om van den koning van *Spanje*, eene abdij der *Nederlanden*, in beneficie te ontvangen; maar de Belgen verzetten zich ten sterkste tegen deze schending hunner regten. Men kan in het *Brabantia* van *SANDERUS* de geschiedenis van dit geschil zien. *LODEWIJK DONI* d' *ATTICHI* heeft het *leven*

van dien prelaat in het licht gegeven, in het tweede deel zijner geschiedenis der kardinalen.

MARCK (WILLEM VAN DER), vrijheer van **LUMEI**, [onder welken naam hij in de geschiedenis der Nederlanden gewoonlijk voorkomt]. In den beginne kanonik - penningmeester van *Luik*, daarna een der veldheeren van de Calvinisten in de *Nederlanden*, onderscheidde zich minder door zijnen moed, dan door eene bloeddorstige dweepzucht, die hem de **DES ADRETS** van *België* deed noemen. [Daar zijn gelaat veel naar dat van een wild zwijn geleek, en hij zich veel in het *Ardenner-woud* had opgehouden, zoo gaf men hem den bijnaam van het *Ardenner-wildzwijn*. Hij was uit eene beroemde *Wetfaalsche* familie gesproten]. Men kan zich geen denkbeeld vormen van de folteringen, welke hij den Catholijken, en vooral den priesters en religieuzen, die hem in handen vielen, deed verduren. Hij was het, die de beroemde martelaars van *Gorkum*, door folteringen deed omkomen, die de **BUSIRISSEN** niet zouden heb-

ben uitgevonden (zie **PIEK**), en die nog gruwelijker martelingen omtrent den geleerden en godvruchtigen **MUSIUS** (zie dat artikel (*)) uitofende. [In zijne jeugd had hij zich schuldig gemaakt aan verscheiden gewelddadigheden aan het hof van den bisschop van *Luik*, in hetwelk hij was opgevoed, en doodde er **RICHARD**, zegelbewaarder van dien prelaat. Uit het paleis verdreven, nam hij zijne toevlugt tot **LODEWIJK XI**, aan wien hij beloofde de *Luikenaars* aan het muiten te doen slaan. Hij hield woord, overrompelde den bisschop in eene hinderlaag, en doodde hem, door den houw eener bijl. Tot veldheer der *Luikenaars* benoemd, verwoestte hij *Brabant*, en vereenigde hij zich met **RENATUS** van *Lotharingen*, tegen *Oostenrijk*. De aartshertog **MAXIMILIAAN**, sloeg hem, en na **FREDERIK VAN STORN**, den vriend van **LUMEI** omgekocht te hebben, verraadde deze hem, en leverde hem aan den aartshertog over, die hem naar *Maastricht* deed vervoeren, alwaar hij in 1485, in den onderdom van 40 jaren onderhoofd werd.]

(*) En vooral ook het artikel **LUMEI**, in het 22.^e deel van het *Vaderlandsch Woordenboek*, door **J. KOK**.

MARCK (ROBERT VAN DER), tweede van dien naam, hertog van *Bouillon*, prins van *Sedan*; broeder van den voorgaande, diende onder koning **LODEWIJK XII**, en was in 1513, met twee zijner zonen, bij den slag van *Novare* tegenwoordig. Men zeide hem, dat zij gewond in eenen sloot waren blijven liggen: hij neemt honderd gewapende manschappen, snelt naar de aangewezen plaats, dringt, ondanks de hinderpalen, van een doorsneden grond, door zes of zeven gelederen van zegepralende Zwitsers, verwijdert dezelve, vindt zijne beide zonen op den grond liggen, en doet dezelve voeren. Door de aanzoeken zijns broeders overgehaald, ging hij tot de partij van **KAREL V** over, met wien hij echter weldra oneenig werd. Hij verzoende zich alstoen met *Frankrijk*, en dreef de vermetelheid zoo ver, dat hij den keizer eene uitdaging zond. **ROBERT VAN DER MARCK** overleed in 1535. **BRANTÔME** heeft hem in het 1.^e dl. van het leven van de Fransche veldheeren, 1740 een artikel toegewijd.

MARCK (ROBERT VAN DER), derde van dien naam, eerst onder den naam van heer van *Fleuranges*, daarna onder dien van hertog van *Bouil-*

lon, en prins van *Sedan* bekend, oudste zoon van den voorgaande, onderscheidde zich door zijne dapperheid onder de besturen van **LODEWIJK XII**, en **FRANCISCUS I**, en werd *de jonge waaghals* bijgenaamd. Hij was met zijnen vader bij den slag van *Novare* tegenwoordig, en ontving aldaar 46 verwondingen. Hij was evenzeer tegenwoordig bij de veldslagen van *Marrignan* en *Pavia* in 1525. In dezen laatsten gevangen genomen, werd hij naar *Sluis* in *Vlaanderen* gevoerd: hij schreef aldaar de *Geschiedenis der gedenkwaardige zaken in Frankrijk, in Italië en in Duitschland, van 1503, tot 1521 voorgevallen*. Dezelve wordt gevonden achter de *Memorien* van **MARTIN** en **WILLEM DU BELLAI-LANGEI**, door den abt **LAMBERT** in het licht gegeven, *Parijs*, 1753, in 12.mo 7.e dl. met beoordeende en geschiedkundige aantekeningen van den uitgever. De stijl derzelve is eenvoudig, duidelijk en ongekunsteld; maar de partijdigheid voor *Frankrijk* is al te duidelijk. Hij werd in 1526 tot maarschalk van *Frankrijk* bevorderd. In 1536 in *Péronne* gevallen zijnde, werd hij aldaar door een leger keizerlijken ingesloten; hij onderging vier aanvallen, ondanks het vuur van 72 stukken geschuts,

en dwong de vijanden, om met een aanzienlijk verlies den aftogt te kiezen. Hij overleed in het volgende jaar.

MARCK (ROBERT VAN DER), vierde van dien naam, zoon van den voorgaande, bijgenaamd *de hertog en maarschalk van Bouillon*, verkreeg den maarschalksstad in 1547, bij zijn huwelijk met eene der dochters, van de hertogin van *Valentinois*, minnaresse van **HENRIK II.** Hij diende bij de verovering van *Metz*, in 1552, en werd in *Normandië* tot luitenant-generaal benoemd. Toen de keizerlijken in het volgende jaar *Hesdin* belegerden, verdedigde hij zich zoo veel als hij kon, en werd bij de capitulatie krijgsgevangen gemaakt. Hij overleed in 1556, naar hij zeide, aan vergif. Hij vleide zich dat de Spanjaards hem genoegzaam vreesden, om zich van hem te ontdoen; maar deze romaneske overtuiging heeft geen geloof gevonden. — Zijn zoon **HENDRIK ROBERT VAN DER MARCK**, hertog van *Bouillon*, volgde hem op, in het bestuur van *Normandië*, begunstigde aldaar de protestanten, wier gevoelen hij heimelijk volgde en liet slechts eene dochter na in 1594 overleden. Zij was gehuwd met **HENDRIK DE LA TOUR**

D'Auvergne, dien zij tot haren erfgenaam benoemde, ofschoon hij geene kinderen bij haar had verwekt.

MARCK (JOANNES VAN DER), **MARCKIUS**, een protestantsch predikant te *Sneek*, in *Friesland*, in 1655 geboren, was hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Franker*, daarna academisch, predikant hoogleeraar in de godgeleerdheid en kerkelijke geschiedenis te *Groningen*, [in 1686, bekleedde hij het hoogleeraarsambt in de godgeleerdheid aan de Stichtsche hoogeschool], en in 1689, begaf hij zich naar *Leijden*, alwaar men hem dezelfde posten als te *Groningen* toevertrouwde. Hij overleed aldaar den 30 Januarij 1731, een aantal werken nalatende, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Verhandelingen*, tegen die van pater **CRASSET**, over de *Sybillen*, *Franker*, 1682, in 8. vo — 2.º *Compendium theologiae*, *Amsterdam*, 1722, in 4. to — 3.º Verscheiden geschriften tegen **J. BRAUNIUS**, zijnen ambtgenoot, die een voorstander van het *Coccejianismus* was. — 4.º *Commentarium op de profeten AGGEUS, ZACHARIAS en MALACHIAS*, *Amsterdam*, 1701, 2 dl.ⁿ — 5.º *Op het boek der Openbaring*, *Utrecht*,

1699, 2 dl.ⁿ Hij heeft daarenboven verscheiden andere boeken der H. Schrift verklaard, — 6.º *Exercitationes Biblicæ*, in 8 dl.ⁿ, afzonderlijk en op verschillende plaatsen gedrukt. 7.º — *Exercitationes miscellanæ*, Amsterdam, 1690. Dezelve handelen zoowel over de oude als nieuwere ketterijen: onder de laatste telt hij die der geestdrijvers en socinianen, als een echte protestant, zich wel onthoudende van het *papismus* te vergeten. Men heeft eenige zijner letterkundige werken verzameld, in 2 dl.ⁿ in 4.to, Groningen, 1748. Al deze werken bewijzen, dat JOANNES VAN DER MARCK, in de kennis der H. Schrift en der gewijde ouden ervaren was, maar zij bewijzen ook dat zijn oordeel niet tot het verlichtste behoorde. Hij schepte er vermaak in, om er eenen ijdel praal van geleerdheid in uit te kramen; zijn haat tegen de Catholijken, bekleedt bij hem dikwerf de plaats van rede. Zijn stijl is duister en verward.

* MARCK (LA), beroemde kruidkundige. — Zie LAMARCK.

MARCONVILLE, of MARCOUVILLE (JOANNES DE), heer van

Montgoubert; werd in het voormalige Fransche gewest *Pershe*, in 1540 geboren. Hij is enkel bekend, door eene zedelijke en zonderlinge verhandeling, vrijgoed voor zijnen tijd, en die nog door de boekenvrienden gezocht wordt. Dezelve is getiteld: 1.º *De la bonté etc.* (*Over de goedheid en kwaadheid der vrouwen*), in 16.mo, Parijs, 1586, herziene en verbeterde uitgave. Nog bestaat er van hem: 2.º *De l'heur etc.* (*Over het geluk en ongeluk des huwelijks*), Parijs, 1564 — 71, in 8.vo — 3.º *De la bonne etc.* (*Over de goede en de kwade tong*), Parijs, 1573, in 8.vo MARCONVILLE leefde nog in 1574, maar het tijdstip van zijn overlijden is onbekend.

MARCOUL of MARCULPHUS (*Heilige*), te *Bayeux* van adellijke ouders geboren, werd een beroemde prediker. Hij stichtte, door koning CHILDEBERT ondersteund, te *Nanteuil*, bij *Coutances*, een klooster, en overleed heiliglijk, in het jaar 558. Er bestaat onder zijnen naam eene beroemde kerk te *Corbeny*, in het diocees van *Laon*, aan den heiligen REMIGIUS van *Reims* ondergeschikt, alwaar men een gedeelte zijner relikwiën bewaart. Men roept

voornamelijk zijnen bijstand in, tegen de kliergezwellen. het is aldaar, dat de koningen van *Frankrijk*, hetzij in persoon, of door een' hunner aalmoezeniers, na te *Reims* gezalfd te zijn, eene negendaagsche devotie gaan houden, uit erkentenis voor de genade, die hun is medegedeeld, om door de voorspraak van dien Heilige, de klier- of kropgezwellen te genezen.

MARCUFFE of MARCULPHUS, een Fransche monnik, die men wil, dat in de 8^e eeuw geleefd heeft, schreef in den ouderdom van 70 jaren, eene verzameling van *Formulieren* der in zijnen tijd meest gebruikelijke akten. Indien deze formulieren in eenen barbaarschen stijl zijn, is zulks niet de schuld van den schrijver; men sprak toenmaals niet beter. Zijn werk; zeer nuttig voor de kennis der kerkelijke oudheid en der geschiedenis der koningen van *Frankrijk* van het eerste geslacht, wordt in 2 boeken verdeeld. Het eerste bevat de koninklijke *Charters*, en het tweede de *Acten* der bijzondere personen. HIERONYMUS BIGNON gaf deze verzameling in 1613, in 8. vo, met zeer geleerde aanmerkingen, in het licht. Dezelve werd tegelijkertijd in het Co-

dex legum antiquarum van LINDENBROK gedrukt, *Frankfort*, 1613, in fol., en in de *Biblioth. Patrum*. BALUZIUS leverde er eene nieuwe uitgave van in de *Verzameling der Capitularia*, 1677, 2 dl.ⁿ in fol., die de nauwkeurigste is.

MARCUS (*Heilige*), evangelieschrijver, na de verrijzenis van J. C. tot het geloof bekeerd, was de leerling en de tolk van den H. PETRUS. Men gelooft, dat hij het is, dien deze Apostel *zijn* geestelijken zoon noemt, wijl hij hem voor JESUS CHRISTUS had voortgebracht. Toen de H. PETRUS zich voor de tweede maal naar *Rome* begaf, vergezelde MARCUS hem derwaarts. Het was aldaar, dat hij zijn *Evangelie* schreef, op verzoek der geloovigen, die hem verzochten, hun datgene schriftelijk mede te deelen, wat hij door den mond van den H. PETRUS vernomen had. Er bestaat een exemplaar van dat Evangelie, hetwelk men beweert van zijne hand te zijn, en dat uit zeven katerns is zamengesteld, waarvan er twee door keizer KAROL IV medegenomen, die het geheel te *Aquilea* gevonden had, te *Praag* zorgvuldig bewaard worden; de vijf overige worden te *Venetië*

bewaard. MONTFAUCON en anderen beweren, dat dezelve op de Egyptische *papyrus*-plant geschreven zijn; anderen, zoo als SCIPIO MAFFEY, houden staande, dat dezelve van katoen-papier zijn; men zegt dat dezelve bijna onleesbaar zijn geworden. Zulks moet wel het geval zijn, wijl men niet overeenkomt, ten opzichte van de taal, in welke de H. MARCUS dezelve geschreven heeft; sommigen beweren, dat dezelve in het Grieksch, en anderen, dat ze in het Latijn zijn. Men verzekert, dat dit Evangelie bijna niets anders is dan eene verkorting van dat van den H. MATTHEUS. De schrijver gebruikt dikwerf dezelfde bewoordingen, verhaalt dezelfde geschiedenissen, en ontwikkelt dezelfde omstandigheden. Hij voegt er dikwijls nieuwe bijzonderheden bij, die over den tekst van den H. MATTHEUS een groot licht verspreiden. Men vindt in zijn Evangelie, even als bij de drie overige geschiedschrijvers van JESUS CHRISTUS, die onnavolgbare eenvoudigheid, welke de waarheid der daadzaken gevoelig maakt, door den aard van het verhaal zelve. *Het is niet aldus dat men uitvindt*, zegt een filozoof dezer eeuw (J. J. ROUSSEAU). Zij doe-

len er niet op, om bewondering voor hunnen meester in te boezemen; zij spreken koeltjes over zijne leer, zijne wonderen: zij maken geene aanmerkingen om den luister derzelve in het oog te doen vallen. Zij verhalen zijne schandelijke strafoefeningen, zoo wel als de eerbewijzen en toejuichingen des volks: *Ibi crucifixerunt eum, latrones unum a dextris et alterum a sinistris*, ziedaar de hoofdgebeurtenis dezer geschiedenis. De H. HIERONYMUS verhaalt, dat het laatste hoofddeel van het Evangelie van den H. MARCUS, van af het 9^e vers, te zijnen tijde in de Grieksche exemplaren niet wordt gevonden; maar hetzelfde is niet te min geloofwaardig, wijl het door den H. IRENEUS en door verscheiden oude kerkvaders erkend, en het daarenboven in andere exemplaren gevonden wordt. Wat de *Liturgie*, en het *Leven van den heiligen BARNABAS* betreft, die men aan dezen gewijden schrijver heeft toegeschreven, zoo is het zeker, dat geen van beide van hem is. Nadat keizer CLAUDIUS al de Joden uit Rome verdreven had, begaf zich de H. MARCUS naar *Egypte*, om er het Evangelie te prediken, en stichtte de kerk van *Alexan-*

drië. Ziedaar, wat wij door eene oude en standvastige overlevering vernemen: de overige omstandigheden van het leven en den dood van dezen Evangelieschrijver, in zijne *Handelingen* zijn twijfelachtig, ofschoon dezelve zeer oud zijn; zij schijnen reeds in de 4^e eeuw in *Egypte* bekend te zijn geweest. Men geloofte te *Venetië* zijne overblijfselen te bezitten. Zijn feest wordt den 25 April gevierd.

MARCUS, een ketter, en leerling van VALENTINUS in de tweede eeuw, nam eene *viervoudigheid* in God aan, zamengesteld uit het *onuitsprekelijke*, het *stilzwijgende*, den vader en de *waarheid*. Hij legde er zich voornamelijk op toe, om de vrouwen te verleiden, vooral diegene, welke of rijk of schoon waren. De hebzucht, de wellust en de eierzucht, zijn ten allen tijde de bron der ketterijen geweest. MARCUS nam kelken, met water en wijn, zich daarna houdende, alsof hij dezelve naar de wijze der Catholijken consacreeerde, vertoonde hij dezelve vol met een rood vocht, aan hetwelke hij den naam van bloed gaf. Hij stond aan de vrouwen toe, om te consacrereren. De heilige IRENEUS beschrijft de bijgeloovigheden en bedriegerijen van dezen

MARCUS, hoofd der *Marcianen* of *Marcasianen*; zij verwierpen het sacrament des doopsels, en vervingen hetzelfde door eene soort van *inwijding*, welke zij *verlossing* noemden. Zij hielden staande, dat JESUS CHRISTUS niet wezenlijk had geleden, en zij namen een *grondbeginsel van het kwaad aan*. » Men behoort aan te merken, zegt een bekwame godgeleerde, dat indien, in de tweede eeuw, het geloof der Christen-kerk niet geweest was, dat door de consecratie der eucharistie, het brood en de wijn, in het ligchaam en bloed van J. C. veranderd worden, de aartsketter MARCUS niet op het denkbeeld zou zijn gekomen, om deze verandering, door een geveinsd wonder, zichtbaar te maken, en indien men niet geloofd had, dat het priesterschap, aan de priesters bovennatuurlijke magt gaf, zou deze bedrieger zijne toevlugt niet tot eene begoocheling hebben behoeven te nemen, om te overtuigen, dat hij de volheid der priesterlijke magt bezat. Het is daarom voor eene godgeleerde nuttig, om de verschillende dwalingen der oude en nieuwere kettters, hoe ongerijmd dezelve ook wezen mogen, te leeren kennen: de waarheid schittert nooit beter dan door derzelve te

genstelling met de dwaling.”

MARCUS (*Heilige*), een Romein, volgde den 18 Januarij 336 op Paus SILVESTER I, en stierf den 7 October van hetzelfde jaar. [Hij werd te Rome op het kerkhof begraven, dat zijnen naam draagt]. Men schrijft hem eenen *brief* toe, aan den heiligen ATHANASIUS, en aan de bisschoppen van *Egypte* gericht; maar de *Critici* stellen denzelven in den rang der ondergeschoven stukken.

MARCUS, bisschop van *Arelhusa*, onder KONSTANTIJN den Grooten redde het leven aan JULIANUS, die later keizer werd. Hij was in 347 bij de kerkvergadering van *Sardica* tegenwoordig, en bij die van *Sirmich* in 351 en 359. Ofschoon het formulier, hetwelk hij in deze laatste kerkvergadering ontwierp, noch naauwkeurig, noch genoegzaam met de Arianen strijdig was, zoo schijnt het echter dat zijne gevoelens regtzinnig waren. De Heidenen vervolgden hem onder de regering van JULIANUS den *Afvallige*, wjl hij eenen tempel, aan de afgoden toegewijd, had vernietigd. Hij besteedde zijne overige dagen, om de voorstanders van het Heidendom te bekeeren.

Hij overleed onder JOVINIANUS of onder VALENS. De H. GREGORIUS van *Nazianze*, zwaait hem den grootsten lof toe. De Grieksche kerk vereert zijne gedachtenis op den 23 Maart.

MARCUS, bijgenaamd *de Godvruchtige*, een beroemde kluizenaar der 4.^e eeuw, waarvan er in de bibliotheek der kerkvaders, *negen Verhandelingen* bestaan.

MARCUS ANTONIUS. — Zie ANTONIUS.

MARCUS ANTONIUS RAIMONDI, een beroemde graveur, te *Bologna* geboren, schiepte bij het zien der prenten van ALBERT DURER, smaak voor het graveren in koperen platen. Hij beproefde zijne krachten tegen dien beroemden graveur. Hij begon het *Lijden*, hetwelk die meester in 36 stukken geleverd had, te copieren, en graveerde op zijne platen, even als hij, de letters A. D. De proef zijner talenten was volledig. De kenners bedrogen zich met dezelve. Intusschen werd zulks door ALBERT DURER ontdekt, en hij deed eené reis naar *Venetië*, enkel om klagen tegen zijnen mededinger in te brengen. MARCUS ANTONIUS is ten opzichte

van RAPHAËL datgene geweest, wat AUDRAN in de laatste eeuw ten opzichte van den beroemden LE BRUN was; hij is zijn geliefkoosde graveur geweest, en terwijl hij zijne werken en zijnen roem verspreidde, heeft hij voor zich zelve een onsterfelijk eer-teeken opgerigt. Het is te betreuren, dat hij dikwerf een verfoeijelijk gebruik van zijne talenten heeft gemaakt. Hij was het, die volgens de teekeningen van JULIUS ROMANUS, de *platen* graveerde, die voor de schandelijke klink-dichten van den *Arétin* werden geplaatst. Paus CLEMENS VII liet hem in eene gevangenis opsluiten, waaruit hij ontsnapte, om zich naar *Florence* te begeven. Hij overleed in 1540.

MARCUS AURELIUS VERUS ANTONIUS AUGUSTUS, de *Wijsgeer*, te *Rome*, in het jaar 121, uit de oude familie der ANNIUSSEN geboren, ontving bij zijne geboorte den naam van CATILIUS SEVERUS. Hij werd door ANTONINUS PIUS, met LUCIUS VERUS als kind aangenomen. [De jonge CATILIUS openbaarde reeds vroegtijdig eene bijzondere zucht voor de wijsbegeerte, en oefende de deugden uit van de Stoïsche sekte. HADRIANUS henoemde hem, in den ouderdom van 6 jaren

tot ridder, deed hem, 15 jaren oud zijnde, de mannelijke toga aanvaarden, en vertrouwde hem later den post van stadhouder van *Rome* toe: toen eenige jaren later, de keizer zich eenen opvolger wilde geven, verkoos hij ANTONINUS, op voorwaarde, dat hij het purper aan MARCUS AURELIUS zoude verleenen. Van dien oogenblik af liet MARCUS AURELIUS de jacht, de openbare spelen, de schouwtooneelen, de ligchaamsoefeningen yaren, en oefende zich in de wetenschappen onder APOLLONIUS.] Na den dood van ANTONINUS, den 7 Maart 161, werd MARCUS AURELIUS met eenparige stemmen als keizer uitgeroepen, die LUCIUS VERUS als ambtgenoot aannam, en hem zijne dochter LUCILIA ten huwelijk gaf. Deze keuze strekte hem niet tot eer; want VERUS ontceerde den troon, door een verwijfd leven en eerlooze zeden. MARCUS AURELIUS handhaafde met meer roem de eer van den wijsgeerigen mantel, dien hij reeds in den ouderdom van 12 jaren aanvaard had. Zijn openbaar leven scheen matig en gestreng, zoo als dat van eenen *Stoïcijn*. Keizer geworden zijnde, herstelde hij het gezag van den senaat, en was zoo enafgebroken bij derzelve vergaderingen te

genwoordig, alsof hij de minste senator was. Niet alleen raadpleegde hij met de verstandigsten der stad, des hofs en des senaats over allerlei krijgs-, burgerlijke en staatszaken, maar voegde zich nog eer naar hun gevoelen, dan het zijne te volgen. » Het is redelijker, zeide hij, het gevoelen van verscheiden verlichte personen te volgen, dan hen te noodzaken, om zich aan dat van een enkel persoon te onderwerpen." Indien hij oplettend was, om te raadplegen, was hij het niet minder, om ten uitvoer te doen brengen. Hij zeide, » dat een keizer niets langzaam, noch met overhaasting moest doen, en dat het verzuim, in de kleinste zaken, invloed had op de grootste." Het Romeinsche volk, sedert lang ontaard, steeds tot vleijerij en laagheid genegen, wilde te zijner eer tempels en altaren oprigten. MARCUS AURELIUS wees dezelve van de hand, terwijl hij met eene in die duistere tijden eenigzins vergeeflijke ijdelheid zeide: » De deugd alleen doet de menschen aan de goden evenaren. Een regtvaardige koning heeft het heeal tot tempel, en de deugdzamen zijn de priesters en bedienaars deszelfen." Onder zijn bestuur verwoestte een alge-

meene pest het rijk. Op deze plaag volgden aardbevingen, hongersnood, overstromingen, rupsen, en dit alles werd zoo geducht, dat het Romeinsche rijk deszelfs eindpaal scheen te naderen. De Germanen, de Sarmaten, de Quaden en de Marcomannen, van deze rampen gebruik makende, sloegen in *Germanië* aan het muiten. Terwijl hij troepen afzond, om hen te beteugelen, belastte hij zijnen ambtgenoot, om tegen de Parthers op te trekken: maar VERUS hield zich te *Antiochië* op, en liet aan den beroemden AVIDIUS CASIUS, zijnen luitenant, den roem over, om den vijand te overwinnen, die te *Europa* volkomen geslagen, en gedwongen werd, den vrede duur te koopen. Kort daarna deden de Marcomannen eenen inval in *Italië*. MARCUS AURELIUS trok hen met VERUS te gemoet, en dreef hen naar hun land terug. Nadat VERUS overleden was, ging hij voort, hen in *Germanië* te vervolgen. De vijanden hadden vele verwoestingen aangerigt. MARCUS AURELIUS wreekte er zich over op de Christenen, die onschuldig waren, en die zelfs met de Heidenen in de rampen des rijks hadden gedeeld. Hij beval tegen hen eene

wreede vervolging. Er waren een aantal martelaren, onder welke men de beroemde heilige FELICITAS, eene Romeinsche dame, met hare zeven zonen onderscheidt. Nadat de barbaren eenen nieuwen inval hadden gedaan, dreef de keizer hen andermaal terug, en gebruikte de oogenblikken van rust, welke de vrede hem schonk, om wetten te maken of te verbeteren, om de weelde en de algemeene losbandigheid te bestrijden; maar al deze ontwerpen, hadden voor het grootsté gedeelte weinig uitwerksel. Een nieuw verbond der Marcomannen en Quaden bragt den keizer in groote verlegenheid. Daar het volk geene nieuwe belastingen kon betalen, liet MARCUS AURELIUS de kostbaarste meubelen van het rijk, de edelgesteenten, standbeelden, schilderijen, het gouden en zilveren vaatwerk, zelfs de kleederen der keizerin en hare paalen verkoopen. Deze oorlog duurde langer, en de uitslag deszelfs was twijfelachtiger dan de eerste. Het was gedurende denzelfs, dat MARCUS AURELIUS, door de vijan-

den in een woud in *Duitschland* in het naauw gebragt, op de gebeden van het Militijnsche legioenen, dat Christelijk was, eenen overvloedigen regen bekwam, die zijn leger, op het punt om van dorst te versmachten, laafde. **WARBURTON** heeft de waarheid van dit wonder, tegen de kwade scherts van **VOLTAIRE** betoogd. **WESTON**, een andere Protestantsche Engelschman, heeft hetzelfde evenzeer in eene *Verhandeling*, in 1748, tegen **LE CLERC** en **MOYLE** in het licht gegeven, verdedigd. De gebeurtenis heeft, zelfs aan de Heidenen zoo weinig natuurlijk toegeschonen, dat **PORPHYRUS** en **CLAUDIUS** dezelfde aan tovenaars hebben toegeschreven. **TERTULLIANUS** spreekt er over als over eene algemeen bekende en ontegensprekelijke daadzaak, en verwijst tot tweemalen, de Romeinen naar den brief van **MARCUS AURELIUS**, die dezelfde verhaalt, en aan den God der Christenen toeschrijft (*). De heilige **APOLLINARIUS** bragt haar zelfs bij **MARCUS AURELIUS** in herinnering, aan wien hij een *Verdedigschrift*, vol

(*) **MARCUS AURELIUS** zeide in denzelfs, dat hij bij toeval door de gebeden der Christensoldaten regen had bekomen: *Christianorum forte militum precationibus impetrato imbri* (**TERTULL.**, *Apol. C. 5.* — **EUSEBIUS**, *Hist. 1. 5; C. 5.*). Al de kenners der Latijnsche taal weten, dat het woord *forte*, alhier geenen enkelen twijfel uitdrukt, en dat het niets anders beteekent dan *bij geval*, even alsof men zeide: *het gebeurde*. **MARCUS AURELIUS** zou gevreesd hebben, den Hei-

kracht en welsprekendheid, ten gunste der Christenen zond. De keizer verbood, dat men menschen zou beschuldigen, wier onschuld en deugd hij kende; hij beval, TRAJANUS overtreffende, dat men de aanbrengrers zoude straffen; maar, door eene verregaande ongerijmdheid, wilde hij echter, dat de beschuldigden de tegen hen bepaalde straf zouden ondergaan. Zoo zeer is het waar, dat zwakheid, menschelijk opzigt, slaafsche onderwerping aan heerschende vooroordeelen, dikwerf dezelfde uitwerkselen hebben, als eene openbare wreedheid. Indien de Christenen booswichten waren, waartoe dan het straffen der aanbrengrers? En indien zij deugdzame menschen waren, waartoe dan hen zelve te straffen? maar in die duistere tijden gevoelde zelfs de gerechtigheid, de algemeene wanorde der zedeleer. De overwonnen barbaren onderwierpen zich in 175, in hetzelfde jaar dat AVIDIUS CASSIUS zich tot keizer deed uitroepen. MARCUS AURELIUS maakte toebereidselen, om tegen hem optetrekken; maar

deze muiteling werd door een honderd man van zijn leger omgebracht. Men zond het hoofd van dien ellendeling aan den keizer, die weigerde hetzelfde te zien, en aan al de steden, die zijne partij omhelsd hadden, vergeving schonk. Hij begaf zich naar *Athene*, benoemde er openbare onderwijzers, aan welke hij jaarwedden toekende, en verleende vrijheden. Na eene achtjarige afwezigheid, te *Rome* teruggekeerd, gaf hij aan elken burger acht goudstukken, deed hun eene algemeene kwijtschelding van alles wat zij aan de openbare schatkist verschuldigd waren, en verbrandde voor hunne oogden op het openbare plein de akten, die hen tot schuldenaars verklaarden. Hij rigtte ook een aantal standbeelden op, ter eere van de veldheeren van zijn leger, die in den laatsten strijd gesneuveld waren. Na zijnen zoon *Commodus* tot zijnen opvolger bestemd te hebben, begaf hij zich voor eenigen tijd naar *Lavinium*, en legde zich met meer geëstdrift dan ooit op de wijsbegeerte toe. Hij zeide dikwerf: » Heil het volk, welks

E 5

denen aanstoot te geven, indien hij duidelijker had gesproken. Het oorspronkelijke van het edikt van dien vorst bestond nog, toen *Tertullianus* en de heilige *Hieronymus* schreven. Zie den heiligen *Hieronymus* over de kronijk van *Eusebius*, op het jaar 176, en *Tertullianus*, *loc. cit.*

koningen, wijsgeeren en welks wijsgeeren koningen zijn!" Een door de ondervinding verworpen grondregel, en die al mogt dezelve ook waar zijn, in zijnen mond en in zijne toepassing, voor de uitdrukking der trotschheid en eigenbaat kon gehouden worden: maar dus was de verblindings dier gewaande wijzen, zij oefenden het goede enkel uit, om er zelf met geestdrift over te spreken, en er anderen over te doen spreken. Een nieuwe inval der Noordsche volken dwong hem om de wapens optevatten. Hij trok tegen hen op, werd te *Weenen* ziek, en overleed te *Sirmich*, in 180 in het 59.^e jaar van zijnen ouderdom, na eene regering van 19 jaren, als een met groote deugden begaafde vorst beschouwd, maar die ook ondeugden bezat, onder welke men eene met de ware wijsheid onbestaanbare ijdelheid, eene toegevendheid, die in zwakheid ontaardde, en die vooral den Christenen groote onheilen heeft berokkend, en eene onredelijke verkleefdheid opmerkte, voor mannen, die hem onteerden, en die hij van den troon zou hebben verwijderd, indien hij het algemeene welzijn, even zeer als zijnen persoonlijken roem had ter harte genomen. De keuze van VE-

rus tot zijnen ambtgenoot, en van den eerloozen *Commodus* tot zijnen opvolger, zijn voldoende, om de lofspraken, welke latere filozofen hem hebben toegezwaaid van overdrevenheid te beschuldigen. Hij was met de beruchte *ANNIA FAUSTINA*, eene toemelooze losbandige vrouw, in den echt getreden, in plaats van haar tot haren pligt terug te brengen, beloonde hij diegene, welke hare minnarijen onderhielden, en overlaadde zich lasthartiglijk met eene schande, die zelfs een wilde niet zou hebben kunnen verduren. *JACOBUS MARCHAND* heeft eene *Verhandeling* geschreven, om de gedachtenis dezer *MES-SALINA* in eere te herstellen; maar al deze in de 18.^e eeuw gemaakte verdedigingen tegen de getuigenis der oude geschiedenis, hebben op eenen bondigen geest tegen de getuigenis der oude geschiedenis, geenerlei invloed. Men heeft van *MARCUS AURELIUS* 12 Boeken met *zedelyke overwegingen*, *Londen*, Grieksch en Latijn, 1707, in 8.vo, *Glasgow*, 1752. De keizer heeft in deze overweging, datgene opgenomen, wat de zedeleer der Stoïcijnen het beste aanbiedt. (Zie *EPICETUS*). Men erkent in dezelve dikwerf de gewijde boeken, waaruit de oude

wijzen de meeste hunner zedelijke grondregels hebben gepnt, zoo als in de volgende zinsnede, welke eene gewigtige en verhevene waarheid uitdrukt, maar welke niets minder is dan eene ontdekking van **MARCUS AURELIUS**: » De waarlijk groote en verhevene ziel, is die welke zonder gemor alles ontvangt, wat de Hemel hem goed en kwaad toezendt . . ; die zich geheel en al, en met zijnen geheelen wil ten opzichte van datgene, wat zijn lot en zijn gedrag betreft, in de handen der Godheid stelt . . . ; die enkel op den weg der wet wil wandelen, en God wil volgen, wiens wegen alle regt, en wiens oordeelen alle regtvaardig zijn." Deze zelfde vorst, die zoo heerlijk over de Godheid sprak, dreef het bijgeloof tot de grootste buitensporigheden. Men zag hem de offers vermenigvuldigen, allerlei gruwelen, en vreemde religien invoeren, die vóór hem, bij de Romeinen onbekend waren geweest. Hij deed herhaalde pogingen bij den senaat, om te bewerken, dat men de goddelijke eer aan **HADRIANUS**, zijnen voorganger, bewees, wiens gedachtenis door verscheiden misdaden bezoedeld was. Hij dreef de goddeloosheid, nog veel verder, door de afschu-

welijke **FAUSTINA** in den rang der godinnen te stellen, daar hij te harer eere eenen tempel stichtte, zilveren standbeelden oprigtte, vereenigingen van maagden instelde, die naar haar *Faustinianen* werden genoemd; en de nieuw getrouwde vrouwen verplichtte, om met hare echtgenooten, aan de gewaande godin een offer te komen opdragen. Bij den dood van **LUCIUS VERUS**, zijnen ambtgenoot, wiens naam bij alle weldenkenden in afschuw was, noodzaakte hij den senaat, hem als eenen God te vereeren. **GATAKER** en de schrijvers van het *leven van MARCUS AURELIUS*, dat aan het hoofd der *zedelijke overwegingen*, uitgave van *Glasgow*, 1752 is geplaatst, hebben vruchteloze pogingen in het werk gesteld, om de afgoderij en verschillende ondeugden van dien vorst te bewimpelen. Zijne geheele geschiedenis bewijst eene valsche, opgeblazene, baatzuchtige en door stelselzucht bedorvene inborst; de verbijstering van zijnen geest evenaarde die van zijn hart; hij was door bijgeloof en door filozofie de vijand der Christenen. Ook hebben, zoo als een waarnemend geschiedschrijver zulks opmerkt, de ongebondenste dwingelanden het Christendom minder vervolgd, dan

de keizers, welke zich den naam van wijsgeer aanmatigden. » Die COMMODUS, zegt hij, van wien men ons zulk een slecht denkbeeld geeft, die woeste CALIGULA, die bloeddorstige TIBERIUS hebben niet vervolgd; maar de wijsgeer TRAJANUS, de wijsgeer ANTONINUS, de wijsgeer MARCUS AURELIUS, de wijsgeer JULIANUS zijn vervolgers geweest; van al de wijsgeerige keizers, is slechts TITUS de eenige, die niet vervolgd heeft; maar hij regeerde slechts twee jaren." Zie SENECA, en het einde van het artikel TIBERIUS. THOMAS heeft eene *lofredede* van keizer MARCUS AURELIUS dat welligt het beste zijner werken is vervaardigd. [MARCUS AURELIUS had, tot onderrigting van zijnen zoon *commentariën* op zijn leven geschreven; maar dezelve zijn niet tot ons gekomen. Nog bestaat er van MARCUS AURELIUS eene *briefwisseling met FRONTO*, door den heer MAI in de bibliotheek van het Vatikaan ontdekt, en te Rome in 1819 in het licht gegeven, en eenige *brieven*, die in het *Leven van ARIDIUS CASSIUS en van PESCENNIUS NIGER*, door SPARTIANUS, gevonden worden.]

MARCUS D'AVIANO, dus genoemd, wyl hij geboortig

was van *Aviano*, een vlek in *Frioul*, den Venetianen toebehoorende, was beroemd door de gave der wonderen, welke men hem toeschreef. Keizer LEOPOLD liet hem te *Weenen* komen; en hij door reisde een aantal gewesten, alom de volken verzameld vindende, om hem te zien, en tot de kracht zijner zegeningen en gebeden zijne toevlugt te nemen. Hij overleed in 1690.

MARCUS EUGENICUS, dien men ook MARCUS VAN EERZE noemde, wyl hij aartsbisschop dier stad was, werd in 1439 in den naam der Grieksche bisschoppen naar de kerkvergadering van *Florence* gezonden. Hij verdedigde aldaar met veel vuur de scheuring, en wilde het vereenigingsbesluit niet onderteekenen. Te *Konstantinopel* teruggekeerd, verhief hij zich tegen de kerkvergadering van *Florence*. Men heeft van hem verscheiden over dat onderwerp handelende schriften, welke in de *Verzameling der kerkvergaderingen* gevonden worden; en andere werken, waarin vele verbittering tegen de Latijnen en den Stoel van den H. PETRUS doorstraalt. Hij overleed weinige dagen na zijn geschil met BARTHOLO-

MEUS van *Florence*, terwijl hij protesteerde, » dat hij niet wilde; dat iemand dergenen, welke het vereenigingsbesluit hadden ondertee-kend, bij zijne lijkplegtigheid tegenwoordig zijn, noch God voor hem bidden zoude.”

Zoo zeer is het waar, dat de dweepzucht; de afschu-welijkste en treurigste voor-werpen tot afgoden verheft!

MARCUS VAN EFEZE oordeelde, dat de scheuring der Christelijke kerk, van die eenige bruid van J. C. eene weldaad was, waaraan men alles behoorde op te offeren. Hij had eenen broeder, JO-ANNES genaamd, die met hem te *Florence* kwam, en die mede een geschrift tegen de in die stad gehoudene kerkvergadering in het licht gaf.

MARCUS PAULUS, een be-roemd reiziger. — Zie PAU-LUS.

* MARCUZZI (SEBASTIANUS), een geleerde geestelijke, te *Trevisa*, den 20 September 1725 geboren. Zijn vader was onderwijzer der toon-kunst, en een beroemde orgelspeler. MARCUZZI volgde in het begin hetzelfde be-roep; maar hij beoefende later de godgeleerdheid, het kerkelijke en burgerlijke regt, en werd zeer ervaren in alle takken der menschelijke kun-

digheden. Na in 1755, te *Padua* den doctoralen hoed in de godgeleerdheid te heb-ben ontvangen, keerde hij naar *Trevisa* terug, alwaar hij gedurende twee jaren leer-cursus opende, die door den jongen adel bezocht werden.

In 1757, begaf hij zich naar *Civida-del-friuli*, alwaar hij in hoedanigheid van kapel-laan en organist, der be-roemde stift-kerk dier stad verbleef, en de algemeene achting verwierf. Naar *Tre-visa* teruggeroepen, bekleede hij aldaar den leerstoel der regtsgeleerdheid van 1763 tot 1770. MARCUZZI werd om-trent dezen tijd aan het hoofd van eene der voornaamste parochiën der stad geplaatst, en met het opzigt en het onderwijs der jonge geeste-lijken belast; hij werd ook tot *examinator Synodalis* be-noemd en overleed algemeen betreurd, den 19 Februarij 1790. Er bestaat van hem: 1.º *Dissertatio in MATTH. XXI, 9, Quicumque dimiserit etc. in qua hic locus ex Hebræorum antiquitatibus illustratur et Catholicæ sententiæ auctoritas prædicatur, Trevisa, 1752.* — 2.º *Dissertazione sopra i miracoli, Trevisa, 1761.* — 3.º *Riflessioni e pratiche per le differenti feste e tempi dell'anno, nuova traduzione dal Francese, Cas-*

tel-Franco, 1762. — 4.º *Discorso sopra la passione del nostro Signore, con un breve ragguaglio intorno all' eloquenza sacra, Trevisa, 1763.* — 5.º *Epistolo pastoralis HIERONYMI HENRICI BELTRAMINI MIAZZI, episcopi feltrensis, elogium, Trevisa, 1778.* — 6.º *HIERONYMI HENRICI BELTRAMINI MIAZZI, episcopi feltrensis, elogium, Trevisa, 1769.* — 7.º *Notizie intorno a monsignor GIROLAMO HENRICO BELTRAMINI MIAZZI, etc. arricchite con note etc. Venezië, 1780.* De bisschop MIAZZI had in zijne letteren MARCUZZI tot meester, en bestuurder zijner geestelijke opvoeding gehad. Men vindt in het 43^e dl. van het *Giornale de' letterati d'Italia, Modena, 1798*, blz. 61, de lofrede van MARCUZZI en de lijst zijner gedrukte werken, en van diegene, welke in handschrift zijn gebleven.

MARCY (BALTHASAR), een beeldhouwer van *Kamerijk*, in 1674, in den ouderdom van 54 jaren overleden, was de broeder van GASPARD, die in 1679, in den ouderdom van 56 jaren overleed. Deze beide geleerde kunstenaars hebben gezamenlijk aan de *waterbak van LATONA*,

(*Bassin de Latona*), te *Versailles* gewerkt, waarin die godin en hare kinderen, in marmere worden voorgesteld; en aan de schoone groep, welke in eene der nissen van de grot van APOLLO te *Versailles* was geplaatst, van waar dezelve naar de tuinen van dat paleis zijn vervoerd. Men ziet nog verscheiden andere groote werken, die tot eer verstreken aan de bekwaamheid en den uitgelezen smaak dier beide broeders. Dezelfde talenten verbonden hen ten naauwste, welverre dat dezelve, zooals zulks gewoonlijk het geval is, eene oorzaak van verdeeldheid en afgunst zoude zijn.

MARD (*Heilige*). — Zie REMOND.

MARDOCHEUS, oom, of liever volle neef van ESTHER, vrouw van ASSUERUS, koning van *Perzië*. Deze vorst had eenen gunsteling, AMAN genaamd, voor wien hij wilde, dat iedereen de knie zou buigen. MARDOCHEUS alleen weigerde, om zich aan deze laagheid te onderwerpen, welke daarenboven in tijden, waarin de menschen zich tot goden opwierpen, en er de eerbewijzingen van najaagden, voor eene soort van afgoderij kon gehouden worden: eene ernstige en meer dan

voldoende reden, om de weigering van MARDOCHEUS te regtvaardigen. AMAN, gebelgd, verkreeg eene vergunning van den koning, om op eenen zelfden dag al de Joden te doen ombrengen. Hij had reeds voor zijn huis eene galg, ter hoogte van 50 ellen doen oprigten, om er MARDOCHEUS aan op te hangen. Deze gaf bericht aan de koningin, zijne nicht, van het tegen zijne natie, gevelde vonnis. Deze vorstin maakte gebruik, van de teederheid, welke de koning haar bewees, om hem de gruwelen van zijnen gunsteling te ontdekken. De koning, gelukkiglijk van zijne verblindings genezen, gaf den post van AMAN aan MARDOCHEUS en noodzaakte dien boosaardigen staatsdienaar, zijnen vijand op een paard gezeten, met den koninklijken mantel omhangen, en den scepter in de hand door de straten der hoofdstad, in zegepraal rond te voeren, voor hem uitroepende: *Alzoo zal hij geëerd worden, dien de koning wil eeren.* AMAN werd vervolgens aan dezelfde galg gehangen, die hij voor MARDOCHEUS had doen gereed maken. (Zie ESTHER, HAMAN). De meeste *critici* zijn van gevoelen, dat MARDOCHEUS de schrijver is van het kanonieke boek ESTHER, of-

schoon eenige gedeelten van eene andere hand schijnen, welke waarschijnlijk die van ESTHER is, (zie dat art.) Men schrijft hem ook eene *Verhandeling toe over de Joodsche kerkgebruiken en gewoonten*, die tot de talmudische behoort; maar het is ontegensprekelijk dat dit laatste boek, lang na den leeftijd van MARDOCHEUS geschreven is. Het kan door eenige Joden van denzelfden naam geschreven zijn.

MARDOCHEUS, een rabbijn, de zoon van ELIEZER COMRINO, een Jood van *Konstantinopel*, is de schrijver van een *Commentarium* in handschrift, op het *Pentateucum*. SIMON, die over dit werk spreekt, geeft den tijd niet op, waarin de schrijver van hetzelfde heeft geleefd. MARDOCHEUS, overleed in 1611, den roem anlatende, van een der geleerdste mannen van zijn land en zijne natie te zijn.

MARDONIUS, schoonzoon van DARIUS, zwager van XERXES, koning van *Perzië*, voerde het bevel over de legerbenden van dezen laatsten vorst tegen de Grieken, nam de stad *Athene* in, en behaalde verscheiden andere voordeelen; maar de fortuin week van hem in den slag van *Platea*, waarin hij in 480

vóór J. C. de overwinning en het leven verloor.

MARE (WILLEM DE LA), MARA, een Latijnsche dichter, uit eene adellijke familie van het voormalige Fransche gewest *Cotentin*, in *Normandyë* geboren, was achtereenvolgend secretaris van verscheiden kanseliers. Het hofleven moede, begaf hij zich naar *Caen*, alwaar de universiteit hem het rectoraat opdroeg. In 1510, tot schatmeester en kanonik der kerk van *Coutances* benoemd, overleed hij aldaar in die waardigheden. Men heeft van hem twee dichtstukken, welke bijna over hetzelfde onderwerp handelen, het eene getiteld: *Chimæra, Parijs*, 1513, in 4.to; het andere voert ten titel *De tribus fugiendis Venere, ventre et pluma, Parijs*, 1512, in 4.to

MARE (PHILIBERT DE LA), raadsheer bij het parlement van *Dijon*, alwaar hij in 1615 geboren werd, zeer ervaren in de letterkunde en in de geschiedenis, schreef in het Latijn bijna even zoo zuiver, als de president DE THOU, volgens wien hij zich gevormd had. Hij overleed te *Dijon*, in 1686, na verscheiden werken in het licht te hebben gegeven. Het meest bekende

is: *Commentarius de bello burgundico*. Dit is de geschiedenis van den oorlog van 1636, *Dijon*, 1641, in 4.to: dezelve maakt een gedeelte uit van zijn *Historicorum Burgundiae conspectus*, in 4.to, 1689. De schrijver deelt in dit werk, eene lijst van stukken mede, betrekkelijk de geschiedenis van *Bourgondië*, welke hij zich voorstelde, in het licht te geven. [Deze geleerde letterkundige, was in briefwisseling, met bijna al de beroemde mannen van *Europa*. Hij verkreeg van LODEWIJK XIV het orde-teeken van den heiligen MICHAËL en eene jaarwedde, en besteedde vijftig jaren, op al de gedrukte en geschreven werken, betrekkelijk de geschiedenis van *Bourgondië* te vereenigen. Deze kostbare verzameling, door zijnen kleinzoon aan Hollandsche boekverkoopers verkocht, werd op kosten van den regent, door den abt DE LOUVOIS teruggekocht, en bevindt zich in de koninklijke bibliotheek van *Parijs*. Het is de catalogus dezer verzameling, welke hij in het licht heeft gegeven, onder den titel van *Historicorum Burgundiae conspectus*. Hij heeft ook eenige *Levensbeschrijvingen* geleverd].

MARE (NICOLAAS DE LA),

deken der commissarissen van het *Châtelet*, werd in 1639, te *Noisy-le-Grand*, bij *Parijs* geboren; onder het bestuur van *LODEWIJK XIV* werd hij met verscheiden gewigtige aangelegenheden belast. Deze vorst vereerde hem met zijne achting; schonk hem eene jaarwedde van 2,000 livres. Gedurende het gebrek aan levensmiddelen in 1693, werd *LA MARE* met de bezorging van voorraad in *Champagne* belast, alwaar hij den opstand tot bedaren bragt, en in *Parijs*, alwaar hij de rust wist te handhaven. *LA MARE* overleed te *Parijs*, in 1723. Men heeft van hem een belangrijk werk, getiteld: *Traité etc. (Verhandeling over de Politie)*, 3 dl.ⁿ in fol. waarbij de heer *LE CLERC DU BRILLET* er een 4.e heeft bijgevoegd. Dit werk is al te uitgebreid, dan dat er niet eenige mislagen in zouden geslopen zijn, maar deze onnaauwkeurigheden, moeten niet beletten, om het diepzinnige der nasporingen te erkennen. Men vindt in hetzelfde eene breedvoerige ontwikkeling van de geschiedenis der invoering der policie, van de bedieningen en voorregten van derzelve overheden, al de wetten en reglementen, die dezelve betreffen. De beide eerste deelen moeten bijlagen hebben,

XVI. DEEL.

die in de tweede uitgave van 1772 zijn ingesmolten; het 3.e is nog van 1719, en het 4.e van 1738. *FRÉMINVILLE* heeft er een uittreksel van geleverd, onder den titel van *verhandeling over de policie*, en *DESSARTS* heeft het gedeeltelijk versmolten in zijn *Dictionnaire etc. (Algemeen Woordenboek der policie)*; maar deze beide werken kunnen dat van *LA MARE* niet vervangen.

MARÉCHAL DE SALON (LE) (*FRANCISCUS MICHEL*) De hoefsmid van *SALON* is even zoo beroemd in de geschiedenis van *LODEWIJK XIV*, als het *IJzeren Masker*. Zie hier hoe de hertog van *SAINTE-SIMON* er in zijne *Memoriën* over spreekt. » Eene zonderlinge gebeurtenis deed iedereen veel redeneren. Er kwam regtstreeks te *Versailles*, een hoefsmid uit het stadje *Salon* in *Provence*, die zich tot *BRISSAC*, majoor der lijfwacht des konings vervoegde, dien hij in het bijzonder wilde spreken; hij werd door de afwijzingen, die hij ontving, niet afgeschrikt, en gaf zich zoo vele beweging, dat de koning er van onderrigt werd, die hem deed weten, dat hij niet op zoodanige wijze met iedereen sprak. De hoefsmid

F

hiel aan, en zeide, dat indien hij bij den koning werd toegelaten, hij hem dingen zou zeggen, die zoo geheim en zoo zeer aan hem alleen bekend waren; dat hij wel zou zien, dat hij de zending had, om hem te spreken, en hem gewigtige zaken te openbaren, dat hij midde-lerwijl ten minste wenschte onderzocht te worden, en dat hij verzocht om tot een' zijner ministers van staat te worden verzonden. Daarop liet de koning hem zeggen, van zich naar BARBÉSIEUX te begeven, aan wien hij bevel had gegeven, van hem te hooren. Hetgene, wat vele bewondering baarde, is dat deze hoefsmid, die pas was aangekomen, en die zijn land noch zijn beroep nooit verlaten had, met BARBÉSIEUX niet wilde te doen hebben, en dadelijk antwoordde, dat hij gevraagd had, om tot eenen minister van staat te worden verzonden; dat BARBÉSIEUX zulks niet was, en dat hij enkel tot eenen minister wilde spreken. Daarop noemde den koning DE POMPONE, en zonder eenige tegenkating noch antwoord, begaf de hoefsmid zich naar denzelfven. Hetgene, wat men van de geschiedenis te weten kwam, is zeer beknopt. Zie hier hetzelfde. Deze man, laat van buiten terug komen-

de, bevond zich onder eenen boom, in de nabijheid van *Salon*, door een groot licht omgeven. Eene persoon in het wit, en daarenboven koninklijk gekleed, schoon, blond en zeer schitterend noemde hem bij zijnen naam, en zeide hem van haar wel aan te hooren, sprak meer dan een half uur met hem, vertrouwde hem toe dat zij de koningin was, die de echtgenoot des konings was geweest; beval hem, denzelfven te gaan bezoeken, en hem de dingen bekend te maken, die zij hem had medegedeeld; dat God hem op zijne geheele reis zoude bijstaan, en dat door het zeggen aan den koning van eene geheime zaak, die alleen de koning wist, en die door niemand dan door hem kon geweten zijn, hij de waarheid erkennen zoude van alles wat hij hem had mededeelen: dat, indien hij niet dadelijk met den koning kon spreken, hij vragen zou, om met een' zijner ministers van staat te spreken, en dat hij vooral niets aan anderen, wie zij ook wezen mogten, zou mededeelen, en dat hij zekere zaken, voor den koning zou voorbehouden; dat hij spoedig vertrekken moest, dat hij, hetgene, wat hem bevolen was, onverschrokken en vaardiglijk moest ten uitvoer brengen; en dat hij zich verze-

kerd kon houden, dat hij, indien hij verzuimde om zijnen last te volbrengen, met den dood zou gestraft worden. De hoefsmid beloofde alles, en oogenblikkelijk verdween de koningin, en hij bevond zich in de duisternis bij zijnen boom. Hij legde zich aan den voet van denzelfen neder, niet wetende of hij droomde dan of hij waakte, en begaf zich vervolgens naar zijn huis, overtuigd, dat zulks eene begoocheling en dwaasheid was, waarover hij zich bij niemand beroemde. Toen hij twee dagen daarna, dezelfde plaats weder voorbij ging, openbaarde zich het zelfde verschijnsel voor hem andermaal, terwijl hij op dezelfde wijze werd aangesproken, en hem daarenboven verwijtingen over zijne twijfeling en herhaalde bedreigingen werden toegevoegd, eindelijk werd hem bevolen, aan den bewindhebber van *Provence* bekend te gaan maken, wat hij gezien, en het bevel, dat hij ontvangen had, om zich naar *Versailles* te begeven, en dat hij hem zeker middelen zou verschaffen om zijne reis te doen. Ditmaal bleef de hoefsmid overtuigd; maar tusschen de vrees der bedreigingen en de bezwaren der uitvoering dobberende, wist hij

niet waartoe te besluiten, steeds het stilzwijgen in acht nemende over hetgene er was voorgevallen. Hij bleef acht dagen in deze besluiteloosheid. Eindelijk als 't ware tot het besluit gekomen, de reis niet te ondernemen, en dezelfde plaats weder voorbij gaande, zag en hoorde hij nog zulke verschrikkelijke bedreigingen, dat hij aan niets meer dacht, dan om te vertrekken. Twee dagen daarna, ging hij te *Aix* den bewindhebber van *Provence* bezoeken, die, zonder bedenken, hem vermaande, zijne reis te vervolgen, en hem in staat stelde, om zulks in een openbaar rijtuig te doen. Men heeft er nooit meer van geweten. Hij onderhield tot driemaal den heer *DE POMPONE*, en was telkens langer dan twee uren met hem. *DE POMPONE*, gaf er verslag van aan den koning in het bijzonder, die wilde dat *POMPONE* er breedvoeriger in den staatsraad over zoude spreken, waarbij *Monseigneur* niet tegenwoordig was, en waarin zich alleen de ministers bevonden, die toenmaals behalve hij, waren de hertog van *BEAUVILLIERS*, *PONTCHARTRAIN* en *FORLY* en niemand anders. Deze raad duurde lang, welligt sprak men ook over andere zaken in denzel-

ven. Hetgene, wat later gebeurde was, dat de koning den hoefsmid wilde onderhouden: hij hield zich niet voor hem verborgen; hij ontving hem in zijn kabinet, en liet hem den kleinen trap beklimmen, die op de marmereen plaats uitkomt, en welken hij afgang, wanneer hij zich naar de mis begaf, of dat hij ging wandelen. Eenige dagen daarna liet hij hem andermaal op dezelfde wijze tot zich komen, en telkens bleef hij langer dan een uur met hem te zamen, en was zeer bezorgd van door niemand te kunnen beluisterd worden. Daags, nadat hij zich voor de eerste maal met hem onderhouden had, terwijl hij denzelfden kleinen trap afgang, om zich, op de jagt te begeven, begon de heer DE DURAS, die den staf had, en die op eenen voet van aanzien en vrijheid stond, om alles aan den koning te zeggen, wat hem behaagde, over dezen hoefsmid met minachting te spreken, en het ongepaste spreekwoord te gebruiken, *dat hij een gek, of dat de koning niet adellijk was*. Bij deze woorden bleef de koning staan, en

zich tot den maarschalk DE DURAS wendende, hetwelk hij, al gaande bijna nooit deed, zeide hij hem: *Als dat zoo is, ben ik niet adellijk; want ik heb mij lang met hem onderhouden; hij heeft mij toegeschenen als met een zeer gezond verstand begaafd, en ik verzeker u, dat hij op verrenna niet gek is*. Deze laatste woorden werden met eene indrukwekkende deftigheid uitgesproken, die de omstanders zeer deed verbaasden. Na het tweede onderhoud, bekende de koning, dat die man hem iets had gezegd, hetwelk hem voor meer dan twintig jaren was overkomen, en dat hem alleen bekend was, wijl hij het nooit aan iemand, wie het ook wezen mogt, gezegd had; en hij voegde er bij, dat het een spookverschijnsel was, hetwelk hij in het bosch van *Saint-Germain* (*) had gezien en waarover hij zeker was, nooit gesproken te hebben. Hij drukte zich nog verscheiden malen, op eene zeer gunstige wijze over dezen hoefsmid uit, die op zijnen last voor alles was schadeloos gesteld, op kos-

(*) In het *Leven des Dauphins*, hertog van *Bourgondië*, wordt er gezegd, dat zulks in het bosch van *Fontainebleau* was; en het spookverschijnsel wordt aldaar eene *onbeschrijfelijke gedaante* genoemd.

ten des konings werd teruggezonden, en behalve zijne vertering nog genoeg geld ontving, terwijl de vorst tevens aan den bewindhebber te *Provence* liet schrijven, van hem bijzonder te beschermen, en zorg te dragen, dat, zonder hem uit zijnen stand en zijn beroep te trekken, het hem voor zijne overige levensdagen aan niets ontbrak. Het opmerkelijkste daarbij is, dat geen der ministers er ooit over heeft willen spreken. Hunne vertrouwelijkste vrienden, hebben hen bij herhaling op allerlei wijzen getoetst, zonder hun een enkel woord te kunnen afpersen; allen hebben op dezelfde wijze aan het gesprek eene afleiding gegeven, zijn begonnen te lagchen en te schertsen, zonder ooit de geringste opheldering omtrent deze zaak te doen ontsnappen. Dit is mij wedervaren met de heeren *DE BEAUVILLIERS* en *DE PONTCHARTRAIN* en ik weet door hunne vertrouwelijkste en gemeenzaamste vrienden, dat zij het niet verder hebben kunnen brengen zoo min als die van de heeren *DE POMPONE* en *DE TORCY*. Deze hoefsmid, die een man van 50 jaren was, wiens familie in het land te goeder naam en faam stond, openbaarde in zijne eenvou-

digheid veel gezond verstand, belangeloosheid en zedigheid. Hij vond altijd, dat men hem te veel gaf, scheen niet met de minste nieuwsgierigheid beziel, en zoodra hij den koning en den heer *DE POMPONE* gesproken had, scheen hij naar zijne terugreize te verlangen, en zeide dat hij, tevreden, van zijne zending, volbragt te hebben, niets meer te doen had, dan naar zijne haardstede terug te keeren. Degene, die hem verzorgden, stelden alles in het werk, om iets van hem te vernemen; hij antwoordde niets, of zeide: Het is mij verboden te spreken, en brak kort af, zonder zich in het minste door hetgene, wat hij vroeger was, te doen afschrikken; sprak noch over *Parijs*, noch over het hof, antwoordde met twee woorden aan degene, die hem ondervraagden, en gaf te kennen, dat hij ongaarne aldus gevraagd werd; over hetgene wat hij verrigt had, ontsnapte hem geen woord meer, dan hetgene wat ik zoo even gezegd heb, en vooral geenerlei grootspraak. Hij liet zich volstrekt niet uit over de *audientiën*, die hem verleend waren, en stelden zich tevreden, met den koning, dien hij gezien had te prijzen; doch met zeer weinige

woorden, zonder te kennen te geven of hij hem in koninklijk gewaad, of op eene andere wijze had gezien, en wilde zich nooit over den heer DE POMPONE uitlaten; en wanneer men er hem over sprak, antwoordde hij, dat hij eenen minister had bezocht, zonder zich te verklaren op hoedanige wijze, noch hoe dikwijls; dat hij hem niet kende; daarop zweeg hij, zonder dat men hem iets meer kon doen zeggen. Hij vatte zijn handwerk weder op, en heeft later op zijne gewone wijze geleefd. Dit hebben de aanzienlijksten van *Provence* getuigd, en dit heeft mij ook de aartsbisschop van *Arles* gezegd, die steeds een gedeelte des jaars te *Salon*, doorbragt, alwaar hij zijn buitenverblijf had. Er is zoo veel niet noodig, om de wereld veel te doen redeneren; men redeneerde dus ook veel, zonder iets te hebben kunnen opsporen, of dat enig gevolg van deze zonderlinge reis, de snuffelaars heeft kunnen voldoen." Na al de bijzonderheden dezer zonderlinge geschiedenis met al de openhartigheid der goede trouw, te hebben verhaald, had de hertog van SAINT-SIMON, elders niet de redenering van eenen verstandeloze behoeven aan te halen,

die zegt, dat het slechts eene listige kuiperij van Mevrouw DE MAINTENON was; wijl hij zelfs daar verzekert, dat de hoefsmid haar nooit noemde, en haar niet gezien heeft, en dat deze kuiperij zonder doel en zonder gevolg zou zijn geweest. — Er is voor het overige in zijn verhaal eenig gering verschil, met dat, hetwelk de schrijver van het *Leven des dauphins, hertogs van Bourgondië*, van dezelfde gebeurtenis levert; doch wat de hoofdinhoud betreft, zookomen dezelve overeen. Men leest in dit laatste werk eenige bijzonderheden, die betrekking schijnen te hebben met de geschiedenis van dien hoefsmid, die alleen dezelve schijnt te kunnen verklaren. Zoo als bijv. de volgende: » LODEWIJK XIV, stelde genoeg vertrouwen in de wijsheid en bescheidenheid des dauphins, om zich aan hem over zekere geheel geheime zaken te openbaren, die zelfs niet in den raad behandeld worden. » Kort na den dood van monseigneur, zeide die prins, schonk mij de koning, onder het zegel der geheimhouding, het grootste bewijs van vertrouwen, hetwelk een vader aan zijnen zoon kan geven, en dat nimmer uit mijn geheugen zal worden gewischt. Ik deed hem

eene nadere vraag betrekkelijk hetgene, wat hij mij zeide, ten opzichte van welke hij niet van pas oordeelde, mij voldoening te geven; en hij zeide mij met eene teederheid, die mij de tranen afferste. IK HEB U GENOEG GEZEGD MIJN ZOON, TE UWER ONDERWIJZING, HET OVERIGE MOET IK VOOR DE MIJNE BEHOUDEN.... Wie zou, o God, uwe oordeelen niet vreezen!" Ook is het slechts daarop dat men kan toepassen, hetgene wat LODEWIK XIV zeide, na in het jaar 1700, te hebben toegestemd, de kroon van Sparye, aan zijnen kleinzoon te verzekeren, te weten; » dat hij zijn vertrouwen noch in zijne magt, noch in zijne talrijke nakomelingschap stelt, en dat, daar de raadsbesluiten Gods ondoorgrondelijk zijn, hij eene treurige toekomst als eene mogelijke zaak beshouwt, welke hij den Hemel bidt, van af te wenden." In de *Memoriën van den maarschalk DE VILLARS*, komt er eene zinsnede voor, die tot dezelfde gebeurtenis betrekking schijnt te hebben. » Het jaar 1712, begon onder de noodlottigste voortteekens. Vader, moeder en

kind, binnen acht dagen weg-gemaaid en in hetzelfde graf opgesloten. De hertog van ANJOU, onze tegenwoordige koning, werd enkel gered, omdat men bij hem minder geneesmiddelen aanwendde, dan bij de overige. De koning verdroeg deze ongelukken, met eenen heldhaftigen moed, daar hij zelf bevelen gaf, en het eeremonieel regelde, dat in de hoven, en vooral in Frankrijk, eene staatszaak is, maar toen ik voor de eerste maal na deze treurige gebeurtenissen de eer had, hem te *Marly* te zien, maakte de standvastigheid des vorstes plaats voor de gevoeligheid des menschen. Er ontrolden hem tranen, en hij zeide mij op eenen ontroerden toon, die mij schokte: » *Gij ziet mijnen staat, mijn heer de maarschalk; er zijn weinige voorbeelden van hetgene, wat mij overkomt, en dat men in dezelfde week, zijnen klein-zoon, zijne klein-dochter en hunnen zoon, alle veelbelovende en teeder beminde voorwerpen, verlieze. God straft mij, ik heb zulks wel verdiend. Ik zal er misschien in de andere wereld minder omlijden* (*)." [Een boer uit het Fransche

F 4

(*) Deze woorden van LODEWIK XIV, kunnen ongetwijfeld niet anders zijn dan de uitdrukking der Christelijke onderwerping, zom-

gewest *Beauce*, MARTIN genaamd, heeft in 1819 bij koning *LODEWIJK XVIII*, omtrent eene gelijksoortige taak vervuld, als die, welke in dit artikel, van den hoefsmid van *Salon*, bij *LODEWIJK XIV* ontwikkeld is.]

* *MARÉCHAL* (*PETRUS SYLVANUS*), een letterkundige, te *Parijs*, den 15 Augustus 1750 geboren, legde zich in den beginne toe op de pleitzaal; daar hij echter vreesde, van in die loopbaan niet te slagen, bepaalde hij zich tot de letterkunde, en begon in de herderszangen, door eenige stukken, onder den naam van den *Herder SYLVANUS*, in het licht ge-

geven. Deze proeven verschaften hem den post van onder-bibliothecaris, in het collegie *Mazarin*. *MARÉCHAL* deed in 1781, eene tweede verzameling van gedichten in het licht verschijnen, maar hij had nog geene zijner beginselen van goddeloosheid aan den dag gelegd, die hem op eene zoo treurige wijze hebben berucht gemaakt. Weldra schudde hij datgene af, wat hij de vooroordeelen noemde, en gaf eene menigte losse stukken in het licht, in welke hij zijnen haat tegen alle godsdiensten, en vooral tegen die van zijn land durfde aan den dag leggen. Zijne verschillende werken deden hem zij-

der eenige voorafgaande voorbereiding noch waarschouwing te vooronderstellen, maar welligt zal men er anders over oordeelen door den zamenhang dezer geschiedenis, en vooral door deze woorden met de volgende aanmerkingen van den schrijver van het *Leven des Dauphins*, in verband te brengen. » Men kende geene andere onderwerpen des gespreks meer, en iedereen verloor zich in gissingen. Uit den schok van duizenderlei zonderlinge gevoelens, vloede het gevoel voort, dat zich later onder het volk verspreidde en ingang bij hetzelfde vond: dat *MICHEL*, aan *LODEWIJK XIV*, even als *NATHAN* aan *DAVID*, was komen bekend maken, dat God de boetraardigheid, welke hij toenmaals pleegde zoude aannemen, maar dat ter voldoening voor de ergernissen, welke hij in zijne jeugd aan zijne volken had gegeven, hij zijne magt even zoo vernederd zou zien, als dezelve thans verheven was; dat de oorlog en de hongersnood zijne staten zouden verwoesten, en dat hij zelf, bij de lijkplegtigheid zijner talrijke nakomelingschap zou tegenwoordig zijn, waarvan er ter paauwernood een zwakke spruit zou ontsnappen. — Hetgene wat wij te dien opzichte het zekerste hebben, is dat er in de oudheid weinig voorbeelden zijn, indien dezelve mogten bestaan, dat een vorst, na zulk eene aaneenschakeling van vliejenden vrees, spoed, als die van *LODEWIJK den Grooten* was geweest, met even zoveel gelatenheid als standvastigheid, als die vorst, de harde les der tegenspoeds had ontvangen. De ongelukkige oorlogen, de gruwelen des hongersnoods, de dood zijner kinderen, niets deed hem wankeken, niets scheen hem te verbazen. »

(Aanteekeningen der 7. Fransche uitgave.)

nen post in het collegie *Marazarin* verliezen, en berokkenden hem eene viermaand-sche gevangenschap te *Saint Lazare*, verscheiden zijner boeken werden zelfs door beuls handen verbrand. Gedurende de Fransche omwenteling, toonde MARÉCHAL zich een warme voorstander van de misdaden van dat tijdvak. Hij was de vriend van CHAUMETTE; en na hem te hebben geholpen, in het oprigten van altaren, aan de rede toegewijd, vervaardigde hij *redevoeringen* ter eere van de godin, en lofzangen van die nieuwe eeredienst. Op het einde zijner dagen, zag hij zich veracht, en begaf zich naar *Montrouge*, om, zoo als hij zeide, het zonlicht, meer op zijn gemak te genieten. Het is aldaar, dat hij den 18 Januarij 1803 overleed. Deze *Herder SYLVANUS* had eene gestalte, eene houding en een gelaat, die op verre na den naam niet regtvaardigden, welke hij zich gegeven had. Alles bij hem boezemde verachting in, en scheen slechts gevormd te zijn, om zich met zijne schandelijke voortbrengselen te vereenigen. Onder de door hem nagelatene werken, willen wij aanhalen: 1.° *Bergeries* (*Herdersdichten*), *Parijs*, 1770

in 12.mo — 2.° *L'age d'or* (*De gulden eeuw*), eene verzameling van herder-vertelsels, *ibid*, 1782, in 12.mo — 3.° *Fragments etc.* (*Fragmenten van een zedelijk dichtstuk over God*), *Parijs*, 1781, in 8.vo, onder dezen titel herdrukt: *Le Lucrèce Français*, 1798, in 8.vo Dit is een zeer onzedelijk en ongodsdienstig dichtstuk. — 4.° *Tombeau etc.* (*Grafplaats van J. J. ROTSEAU*), 1779, in 12.mo — 5.° *Livre etc.* (*Boek aan den zondvloed ontsnapt*), 1784, in 12.mo: dit zijn *Psalmen* in den Oosterschen stijl, en het is dit werk, hetwelk hem den post van onder-bibliothecaris in het collegie *Marazin*, deed verliezen. — 6.° *Recueil etc.* (*Verzameling van Fransche zede-dichters*), 1784, 2 dl.ⁿ in 18.mo MARÉCHAL heeft den geschiedkundigen beknopten inhoud geschreven, behoorende tot het werk: 7.° *Costumes etc.* (*Burgerlijke gebruiken van alle bekende volken*), 1784, in 8.vo — 8.° *Parijs en de landsteden*, of *Keuze van de beste gedenkteekenen der bouwkunde in Frankrijk*, 1787, in 4.to — 9.° *Almanak der regtschapen lieden*, 1788. De almanak, waarin MARÉCHAL de heili-

ligen van zijn smaaksel heeft geplaatst, en waarin, door eene goddelooze bijeenvoeging, hij JESUS-CHRISTUS tus-schen NINON en SPINOSA heeft gesteld, werd door beulshanden verbrand, en de schrijver in *Saint-Lazare* opgesloten. — 10.° *Voyages etc.* (*Reizen van PYTHAGORAS*), 1799, 6 dl.ⁿ in 8.vo Men vindt in dit werk eenige sporen van geleerde aanmerkingen, maar men moest door den partijgeest even zoo verblind zijn als LALANDE, om hetzelfde met den ANACHAR-SIS van den abt BARTHÉLEMY te vergelijken. De schrijver had eerst zijn handschrift voor tien duizend francs, aan den boekverkooper FAUCHE, te *Hamburg*, verkocht, maar hij hernam hetzelfde, om er, zoo als hij zeide, de laatste hand aan te leggen, en de koper stond geheel verwonderd, dit werk te *Parijs* in het licht te zien geven. — 11.° *Pour etc.* (*Voor en tegen den bijbel*), 1801, in 8.vo — 12.° *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek der godverzakkers*), *Parijs*, 1800, in 8.vo LALANDE heeft er eene dubbele bijlage van honderd twintig bladzijden bijgevoegd, in alle opzichten waardig, om er een gedeelte van uit te maken. Dit treurige werk, waarop de schrijver het zegel zijner god-

deloosheid heeft gedrukt, be-veelt zich in geenerlei op-zigt; de stijl van hetzelfde is onbeschaafd onnaauwkeurig, de bijzonderheden vervelend: ook is hetzelfde geheel in de vergetelheid vervallen. — 13.° *Histoire etc.* (*Algemeene geschiedenis in den stijl der opschriften*), *Parijs*, 1800, gr. in 8.vo, in hoofd-letters gedrukt. Dit geschrift is niet beter dan het voorgaande; men vindt in hetzelfde al de ongodsdienstige grondbegin-selen des schrijvers. MARÉ-CHAL heeft aan verscheiden andere werken medegearbeid en artikels geleverd aan de *Revolutions de Paris*, door ERUDOMME, in het licht ge-given. Hij heeft daarenbo-ven verscheiden dichtstukken vervaardigd, waarvan de meeste tegenwoordig verge-ten zijn.

* MARÉCHAL (AMBROSIUS), aartsbisschop van *Baltimore*, in 1769, te *Ingré*, bij *Orléans* geboren, volbragt zij-ne godgeleerde studie in het seminarie dier stad, en werd in 1792, naar de *Vereenigde Staten* gezonden, na met dispensatie, wegens zijnen ou-derdom, tot priester te zijn gewijd. Men zond hem naar eene missie, om zich in het gebruik der Engelsche taal te oefenen, en men gebruikte hem vervolgens hetzij in

het seminarie, hetzij in het collegie van *Georges-Town*, alvorens zich de Jesuiten met het bestuur van hetzelfde hadden belast. Toen het concordat van 1801, aan de bisschoppen vergund had, om hun seminarie tot stand te brengen, riep de heer EMERY, overste van *Saint-Sulpice*, versehiden leden zijner congregatie, uit *Amerika* terug, en MARÉCHAL, die tot dit getal behoorde, kwam in 1803, in *Frankrijk* terug. Hij werd achtereenvolgend, hoogleeraar in de seminariën van *Saint-Flour*, van *Aix* en van *Lyon*, en schreef eene *Verhandeling over de devotie tot het H. Hart*, waarvan men een uittreksel vindt in n.º 541, van den *Ami de la Religion*. Men wilde hem, na den dood van den heer CONCANEN, tot bisschop van *New-York* benoemen; maar MARÉCHAL wees deze eer van de hand; kort voor den dood van den heer LEONARDUS NÉAL, aartsbisschop van *Baltimore*, werd hij met den titel van aartsbisschop van *Stauropolis*, tot coadjutor van dien prelaat benoemd (22 Julij 1817). Zijn voorzigtig en wijs gedrag deed hem door zijne diocesanen beminnen, en het gelukte hem de nieuwe hoofdkerk van *Baltimore* te voltooien.

Na eene reis, welke hij in 1822 voor de behoefte van zijn diocees, naar *Europa* deed, keerde hij naar *Amerika* terug om den vrede en de eendragt, op versehiden plaatsen te herstellen, waar de verdeeldheid heerschte. Hij ging voort zijn bisschoppelijk bestuur door talrijke weldaden te kenmerken, en overleed den 29 Januarij 1728. Het *Dagblad* van *Baltimore* heeft hem eene *Levensschets* toegewijd. Ook kan men over dezen waardigen prelaat raadplegen N.º 1574 van 19 September 1829 van den *Ami de la Religion*.

MARES. — Zie DESMARES.

* MARESCOT (ARMANDUS SAMUEL, markgraaf van), oud algemeen inspecteur der genie, pair van *Frankrijk*, commandeur der orde van den H. LODEWIJK enz. den 1 Maart 1768, te *Tours* geboren, stamde van de Italiaansche familie der MARESCOTTI af, eene dergenen welke in 975 door keizer OTTO verkozen werden. De tak, tot welchen de persoon behoort, die het onderwerp van dit artikel uitmaakt, kwam zich tegen het einde der dertiende eeuw in *Frankrijk* vestigen, en werd aldaar op eene eervolle wijze, in de

kanselarij en bij het leger geplaatst. De jonge MARESCOT studeerde in het collegie *la Fleche*, daarna in de militaire school van *Parijs*, welke hij in 1776 verliet, om in het koninklijk corps der genie te treden. Hij was kapitein, toen hij in 1792 bevel ontving, om een corps van zeven à acht duizend man te *Rijssel* geformeerd, en gecommandeerd, door den generaal THEOBALD DILLON, wiens lot hij bijna gedeeld had, naar *Doornik* te vergezellen. Belast, om de belangrijke stad *Rijssel* en een gedeelte der Noordelijke grenzen in staat van verdediging te stellen, deed hij zich vier officieren der nationale garde toevoegen, en het is op deze wijze dat de instelling van de adjuncten der genie, waarvan men later het geheele nut erkende, is begonnen. Later volgde hij in hoedanigheid van adjudant, zijnen vriend, den generaal CHAMPMORIN, en gedurende het beleg der citadel van *Antwerpen*, onder de bevelen van MIRANDA, bestuurde hij, gezamenlijk met den bataillon-chef DEJEAN, de werken, die den 29 November 1792 de overgave ten gevolge hadden. Hij weigerde, om aan de afvalligheid van DUMOURIËZ deel te nemen. Te *Rijssel*

teruggekeerd, bragt hij, behalve de werkzaamheden, welke de toestand der plaats vorderden, een verschanst leger voor vijftien tot achttien duizend man tot stand, en nam deel aan verschillende gevechten. Door de revolutionaire club van *Rijssel* aangeklaagd, begaf hij zich naar *Parijs*: maar BOUCHOTTE, minister van oorlog, zond hem met den rang van bataillon-chef der genie voor *Toulon*, en hij organiseerde aldaar het eerst dat corps van werklieden, dat beroemd geworden, onder den naam van bataillon van sapeurs, eindelijk dien van regiment der genie heeft ontvangen. Na de inneming dier stad, had hij een zeer hevig geschil met BONAPARTE, die het bevel derzelve van SALICETTI, BARRAS, MOLTEDO en ROPESPIERRE den jonge had ontvangen, en die wilde dat men alle plans en memoriën tot deze vesting behoorende bij hem zoude brengen. De bevelhebber der genie weigerde zulks, maar bood hem een werk aan, hetwelk hij voor den minister van oorlog had vervaardigd, en dat nog zijn eigendom was. MARESCOT werd in 1794 naar het Noorden van *Frankrijk* beroepen, alwaar hij voortging gewigtige diensten te bewijzen en den

1 September deszelfden jaars tot brigade-maarschalk benoemd werd. Ondanks zijne onafgebrokene tegenwoordigheid bij het leger, werd zijn naam op de lijst der uitgewekenen geplaatst, en zijne goederen te koop geveild, op denzelfden oogenblik, waarop hij tot divisie-generaal werd benoemd; maar de tuschenkomst van CARNOT deed dezen strengen maatregel verijdelen. De generaal MARESCOT werd in 1795 aan het hoofd van het wapen der genie in de *Pyreneën* geplaatst; na voor eenen oogenblik met het bevel van het geheele veroverde grondgebied te zijn belast, vertrok hij naar *Landau*, dat door acht duizend Oostenrijkers berend werd, en hetwelk hem gelukte te ontzetten. In de jaren 1797 en 1798 voerde hij nieuwe werkzaamheden uit bij de legers van *Rijn* en *Moëzel*, van *Duitschland*, van den *Donau* en van den *Rijn*, en werd vervolgens door BONAPARTE onder het getal der leden eener commissie geplaatst, met de voorbereidselen tot den togt tegen *Engeland* belast. Hij voerde het bevel over de genie onder MASSENA, in den veldtogt van *Helvetië*, en na lid te zijn geweest van de militaire commissie, bij het Directorium opgericht,

werd hij met het opperbevel van *Menz* belast, hetwelk de vijand had schijnen te bedreigen. Na den 9 November 1799 teruggeroepen, werd MARESCOT in de maand januarij 1800, tot eersten inspecteur der genie benoemd, met voorregten, welken dezen post gelijk stelden met dien van algemeen-directeur der vestingwerken, vroeger door de maarschalken van *Frankrijk* uitgeoefend. Hij vergezeldte den eersten consul, op den nieuwen Italiaanschen veldtogt, en het was volgens zijn verslag, dat de aftogt van den *St. Bernards-berg*, dien de Oostenrijkers als volstrekt hersenschimmig beschouwden, ten uitvoer werd gebracht. Na de overwinning van *Marengo*, te *Parijs* teruggekomen, wijdde hij zijne zorg toe aan de administratie van het corps der genie en der vestingwerken, inspecteerde de beide volgende jaren, gezamenlijk met den admiraal ROSILLY, de kusten van *Rochefort* tot aan het eiland *Walcheren*, werd vervolgens met het algemeen bevel belast van de corps der genie, in verschillende legerplaatsen, van *Montreuil* tot *Duinkerken* gevormd, voor den ontworpen togt tegen *Engeland*. In 1804, tot groot-officier van het ligioen van eer, en kan-

didaat bij den behoedenden senaat benoemd, werd hij den 2 Februarij 1805 tot groot-adelaar verheven en maakte vervolgens met den keizer den veldtocht mede, die in hetzelfde jaar met den slag van *Austerlitz* eindigde. In de maand Maart 1808, ontving MARESCOT, met den titel van rijksgraaf, de inspectie van al de steden der *Pyreneën*, zoowel in *Spanje* als in *Frankrijk*. Hij werd daarenboven belast met de erkenning van *Gibraltarr* en *Cadix*, en zag zich verplicht, ten gevolge van den opstand des gewestes, om bij deze laatste stad, de beweging van het armecorps van den generaal DUFONT te volgen, die, na den noodlottigen slag van *Baylen*, op den 22 Julij, te *Andujar* een niet minder noodlottig verdrag onderteekende. MARESCOT, die het onderteekend had, werd hij bij zijne terugkomst in *Frankrijk* afgezet, en zijne echtgenoot, die sedert 1808 hofdame was, verviel mede in ongenade. Na eene driejarige, gevangenschap wees men in Maart 1812, aan den generaal de stad *Tours*, als ballingsplaats aan, alwaar hij tot aan den val van het keizerlijk bestuur verbleef. Den 8 April 1814, door het provisioneel bestuur in den post van eersten algemeenen

inspecteur der genie hersteld, daarna door den graaf van *Artois* tot koninklijk commissaris, in de 20.^e militaire divisie benoemd, werd hij later, achtereenvolgend tot ridder, commandeur en grootkruis der orde van den H. LEDEWIJK bevorderd. Gedurende de honderd dagen, benoemde men hem tot inspecteur in het *Vosges-Gebergte*; maar onder de restauratie, werd de post van eersten inspecteur der genie vernietigd, en de generaal MARESCOT werd op jaarwedde gesteld, krachtens de beschikking, die de oude veldheeren, welke den ouderdom van vijftig jaren bereikt hadden van de dienst uitsloot. In de bevordering der pairs van den 5 Maart 1819 begrepen, ontving hij ook den titel van markgraaf en overleed te *Vendôme*, den 25 September 1832. Er bestaat van hem: 1.º *Relation etc.* (Verhaal der voornaamste belegeringen, door de Fransche legerbenden, sedert het jaar 1792 in Europa ondernomen of uitstaan), Parijs, 1806, in 8. vo 2.º *Mémoire etc.* (Verhandeling over het gebruik der vuurmonden, om de granaat-kogels in grooten getale te werpen) — in de verzameling van het Instituut van 1799 — 3.º *Mémoires etc.* (Verhandelingen over de

onderaardsche versterkingen) (in het 4.º deel van het *Journal de l'École polytechnique*). Een aantal verslagen, memoriën, aantekeningen enz., in handschrift in de depots der vestingwerken en in die van het corps der genie.

MARETS (JUSTUS), een Jesuit, te *Antwerpen* geboren, maakte zich zeer bekwaam in de Grieksche en Latijnsche letterkunde, welke hij gedurende verscheiden jaren onderwees. Hij had een *Onomasticon* zamengesteld, hetwelk niet is in het licht gegeven; er bestaat van hem eene uitgave van HORATIUS met aantekeningen, die beknopt, geleerd en oordeelkundig zijn, *Keulen* 1648. Er komt aan het einde eene methodische tafel voor, der door HORATIUS gebruikte woorden en spreekwijzen. Deze Jesuit overleed, den 13 December 1637, in den ouderdom van 48 jaren.

MARETS (ROELAND DES), te *Parijs*, in 1594 geboren, advokaat bij het parlement, bezocht in den beginne de pleitzaal, doch liet dezelve varen, om zich op de letterkunde toe te leggen. Hij overleed in 1653, in den ouderdom van 59 jaren, als een goede beoefenaar der fraaije wetenschappen en ee-

nen uitmuntenden criticus beschouwd. Hij was de leerling van pater PETAN geweest, en onderhield zich dikwerf met denzelven over den zuiveren Latijnschen stijl. Men heeft van hem eene verzameling Latijnsche brieven, vrij zuiver geschreven, en vol zeer oordeelkundige aanmerkingen over de taalkunde en schoone letteren: dezelve voeren ten titel: *RULANDI MARESII, epistolarum philologicarum libri duo*. Deze brieven, welke hij in zijne studeerkamer schreef, verschenen eerst na zijnen dood, in 1655, in het licht en later in 1686, in 12.mo

MARETS DE SAINT-SORLIN (JOANNES DES), broeder van den voorgaande, te *Parijs*, in 1595 geboren, was een der eerste leden van de Fransche akademie. De kardinaal van RICHELIEU, dien hij in de samenstelling zijner treurspelen behulpzaam was, benoemde hem tot algemeen tegenboekhouder der buitengewone middelen van oorlog, en tot algemeen secretaris der marine van den *Levant*. Hij overleed te *Parijs* in 1676, ten huize van den hertog van RICHELIEU, wiens hofmeester hij was. De laatste dagen van DES MARETS grensden zeer nabij aan de dwaasheid, maar die

sombere en zwaarmoedige dwaasheid, welke de wreedste van alle is. Hij heeft in het licht gegeven: 1.° *Verscheiden tooneelstukken*, [zonder welke men onderscheidt *Les Visionnaires*. (*De geestdrijvers*) en *MÉRAME*; dit laatste stuk werd vervaardigd, ter opening van het tooneel, hetwelk de kardinaal van RICHELIEU in zijn paleis had doen bouwen; *ASPASIE* was zijne eerste proeve. Men heeft zijne tooneelkundige werken onder den titel van *Théâtre de DES MARETS* gedrukt]. — 2.° *Les Psaumes etc.* (*De psalmen van DAVID* omschreven). — 3.° *Le tombeau etc.* (*Het graf van den kardinaal van RICHELIEU*), eene ode. — 4.° *Office etc.* (*De getijden van de H. Maagd berijmd*). — 5.° *Le vertus etc.* (*De Christendeugden*), een dichtstuk in acht zangen. — 6.° De 4 boeken der *Navolging van J. C.* 1654, in 12.mo, zeer slecht in Fransche verzen vertaald. — 7.° *CLOVIS* (*CLODOVEUS*, of het *Christelijke Frankrijk*), in 36 boeken, *ELZEVIER*, 1657, in 12.mo, een dichtstuk, zonder genie, over een onderwerp, dat dezelve behoorde op te wekken. — 8.° *La conquête etc.* (*De verovering van Franche-Comté*). — 9.° *Les délices etc.* (*De geneug-*

ten des geestes), een onverstaanbaar werk, waarmede men den spot gedreven heeft, zeggende, dat men in de *errata* moest plaatsen: *Délices* (*geneugten*), lees *Délires* (*zinneloosheden*). Hij wil in dit werk het boek der Openbaring verklaren; maar hij kwijt er zich op dezelfde wijze van, als *JURIEU*, *NEWTON* en *RONDET*, er zich later van gekweten hebben. — 10.° *Avis etc.* (*Raadgeving van den H. Geest aan den koning*). Van al zijne werken is dit het dolzinnigste. Hij verzekert in hetzelfde, dat God hem gezondend heeft, om het menschelijke geslacht te hervormen. Hij belooft aan *LODEWIJK XIV*, het rijk der Mahomethanen, en een leger van 144,000 man, die onder zijne leiding, de ware godsdienst zouden herstellen. — 11.° *Eenige Schriften*, tegen de hekeldichten van *BOILEAU* en tegen de leerlingen van *JANSENIUS* enz. Zijne gedichten zijn flauw, slepend, onnaauwkeurig; zijn onrijm met hoogdravende, ongeblazene uitdrukkingen dootzaaid, die het lezen derzelve nog vermoeijender maken dan zijne verzen. Het was terwijl hij aan zijnen *CLOVIS* werkte, dat hij zich verbeeldde, dat God zelf hem geholpen had, om dit werk

ten einde te brengen, en dat Hij hem tot groote dingen voorbewaarde. Hij gaf zich vervolgens aan eene kwalijk begrepene godsvrucht over, en schreef vooral voor de vrouwen stichtelijke werken. Hij deelde bij voortdoring in de bescherming der familie RICHÉLIEU.

MARETS (SAMUEL DES), in 1599, te Oisemond in Picardijë geboren, volbragt zijne studiën, te Parijs, te Saumur en te Geneve. Hij werd predikant van verschillende protestantsche kerken, daarna hoogleeraar in de godgeleerdheid te Sedan, te 's Hertogenbosch en te Groningen, en overleed in deze laatste stad in 1673. BAYLE wil ons de uitgebreidheid zijner kunde doen bewonderen, maar zijne voortbrengselen getuigen deze aanmatiging. De vrucht van zijnen arbeid bepaalt zich genoegzaam tot onderwerpen van geloofsgeschillen; en indien men uit hetgene, wat hij daarover in het licht heeft gegeven de personaliteiten, de beledigingen, de uitweidingen, de dwaasheden, zoo als om te bewijzen dat de Paus de Antichrist is enz. wegneemt, zou de verzameling niet veel meer beteekenen. G. BURMAN over des MARETS

XVI. DEEL

sprekende, zegt: *Virulentissimi ingenii homo nullis fere theologis suo tempore viventibus pepercit* (Traject. erud. 284). Verscheiden zijner werken, zijn door protestanten wederlegd, die echter zijn *Collegium theologicum, Groningen*, 1673, in 4.to op prijs stellen. Het is aan hem, en aan HENDRIK, zijnen oudsten zoon, dat men de uitgave van den Franschen bijbel te danken heeft, op gr. papier in fol. ELZEVIER, 1669, onder dezen titel: *La Sainte bible etc. (De H. Schrift in het Fransch, nieuwe uitgave, volgens de vertaling van Geneve, met de aantekeningen van den Vlaamschen bijbel, die van JOANNES DIODATI en anderen, enz. door de zorg van SAMUËL en HENDRIK DES MARETS, vader en zoon), Amsterdam, ELZEVIER, 1669, 3 dl.ⁿ in fol.* Zie hier het oordeel, wat RICH. SIMON, er van velt: » DES MARETS haalt de plaatsen aan, welke het niet noodig is, aan te halen, en waarin gewoonlijk geene enkele moeilijkheid voorkomt. Indien hij iets verhaalt, hetwelk hij uit goede schrijvers heeft ontleend, bederft hij zulks geheel en al door hetgene, wat hij er bijvoegt. Daarenboven zijn zijne uitdrukkingen eene aan-

G

houdende wartaal . . : In de aantekeningen, welke hij van anderen heeft ontleend, kiest hij gewoonlijk diegene, welke zijne vooroordeelen begunstigen, zonder te onderzoeken, of dezelve naar waarheid zijn. Met één woord; dit geheele groote werk met aanmerkingen op de vertaling van *Geneve*, is geheel bedorven geworden, door de weinig oordeelkundige bijvoegselen van DES MARETS, die, behalve, dat hij geene genoegzame bekwaamheid heeft gehad, om eene goede keuze te doen, dezelve verzameld heeft." (*Hist. crit. du V. T.* blz. 359.) Nog heeft men van dezen godgeleerde, eene Latijnsche *Catechismus, over de genade*, in 1651, in het licht gegeven. Dezelve is bijna niets anders dan eene vertaling dergene, welke FEYDAU, een beruchte Jansenist, een jaar te voren had uitgegeven. In deze catechismus beweert DES MARETS, dat de Jansenisten in hun gevoelen over het stuk van genade, met de Calvinisten overeenstemmen.

MARETS. — Zie DESMARETS, MAILLEBOIS en REGNIER.

MARGARETHA (*Heilige*), eene beroemde maagd, door de Grieken MARINA genoemd, ontving, naar men meent de

martelkroon te *Antióchië* in *Pisidië*, in 275. Hare *Acten* bezitten geene geloofwaardigheid; ook heeft de kerk er niets van in den Roomschen brevier willen lasschen. Zij wordt genoemd in de *litaniën*, welke in de oude Romeinsche orde zijn gelascht, zoowel als in de oudste almanakken der Grieken. Het was in de 11.^e eeuw, gedurende de kruistogten, dat hare vereering van het Oosten naar het Westen overging. Haar feest werd op den 20 Julij bepaald. *Vida* heeft twee lofzangen, ter eere van deze heilige vervaardigd.

MARGARETHA (*Heilige*), koningin van *Schotland*, in *Hongarijë*, in 1046 geboren, was eene achter-nicht van den heiligen koning EDUARD den *Belijder*, en de zuster van EDGAR, welke dien heiligen koning moest opvolgen. WILLEM de *Veroveraar* noodzaakte hen, hun heil in de vlugt te zoeken. Zij landden in *Schotland* aan, en werden onthaald door MALCOLM III, die des te meer belang in hun ongeluk stelde, daar hij zelf een dergelijk had ondervonden, en te hunnen voordeele, eenen bloedigen oorlog tegen de veldheeren van WILLEM voerde. MARGARETHA gaf aan *Schat-*

land het tooneel aller deugden, die MALCOLM zoo zeer troffen, dat hij naar hare hand dong. De prinses werd in het jaar 1070 gehuwd en als koningin gekroond. Met MALCOLM vereenigd, bediende zij zich enkel van den invloed, dien zij op dezen vorst had, om de godsdienst en de regtvaardigheid te doen bloeijen, om het geluk der Schotten te bevorderen, en om aan haren echtgenoot hare gevoelens inteboezemen, die hem tot een' der deugdzaamste koningen van *Schotland* hebben gemaakt. God zegende dit huwelijk, door hun kinderen te geven, die niet ontardden van de deugd dergenen, van welke zij, naast God, het leven hadden ontvangen. EDGAR, ALEXANDER en DAVID, hunne zonen, strekten achtereenvolgend, door hunne deugden en hunne godsvrucht, den troon van *Schotland* tot eer; MATHILDA, hunne dochter, huwde met HENDRIK I, koning van *Engeland* (zie MATHILDA, koningin van *Engeland*.) Hetgene wat vooral dit gelukkige paar onderscheidde, was hunne teederheid voor de armen en ongelukkigen. MALCOLM liet de hoofdkerk van *Durham* bouwen, en stichtte de bisdommen *Murray* en *Cathness*, hervormde zijn

huis, en voerde wetten in tegen de weelde. MARGARETHA had de smart, haren echtgenoot te verliezen, die bij de belegering van het kasteel *Alnwick* in *Northumberland* sneuvelde, en overleefde dit verlies niet lang. Zij overleed den 16 November 1093, in het 47.^e jaar van haren ouderdom en werd in 1251, door INNOCENTIUS IV, geëcanoniseerd. Haar *Leven* is beschreven door DIEDERIK, monnik van *Durham*, haren biechtvader, en door den heiligen AELRED. De kerk viert haar feest op den 10 Junij. Men leest den naam van MALCOLM III, in verscheiden almanakken van *Schotland*.

MARGARETHA VAN CORTONA (*Heilige*), te *Alviano*, in *Toskanen* geboren, gaf zich in hare jeugd aan al de begeerlijkheden eener bedorvene natuur over; maar het gezigt van het lijk eens mans, aan wien zij zich had overgegeven, veranderde haar in eenen oogenblik: zij boette hare misslagen door eene gestrengte en langdurige boetvaardigheid, begaf zich in de derde orde van den H. FRANCISCUS, waarin zij het voorbeeld aller deugden was, en overleed te *Cortona*, den 22 Februarij 1297. BENE-

DICTUS XIII, canoniseerde haar in 1728. Haar *Leven*, door haren biechtvader beschreven, is door BOLLANDUS, in het licht gegeven. Men vindt er voorzeggingen in, waarvan er eenige op deze laatste tijden betrekking schijnen te hebben.

MARGARETHA VAN RAVENNA, aldus genoemd naar de plaats waar zij haar gewoon verblijf hield, was te *Russi*, een stadje tusschen *Faënza* en *Ravenna* geboren. Zij verloor het gezigt toen zij pas drie maanden oud was, en men verzekert, dat zij zich van hare prilste jeugd af, aan de grootste gestrengheden gewende. De ziekten, waaronder zij gedurende 14 jaren gebukt ging, haar onoverwinnelijk geduld, in de beledigingen, welke zij had te verduren, hare geestdrift om zielen, voor J. C. te winnen, maakten haar het voorwerp van de openbare vereering. Men vraagde haar van alle kanten om raad, en D. SERAPHINUS DE FERMO, regulier kanonik van den H. JOANNES VAN LATERANEN, schreef degene, welke zij hem in de pen gaf voor een genootschap van *den goeden JESUS*, waarin toenmaals allerlei lieden traden, en dat later eene congregatie van reguliere geestelijken werd. Niets

is wijzer dan deze raadgevingen, en met uitzondering van hetgene, wat de gestrengheden betreft, die er in ontwikkeld zijn, voor degene, die in de maatschappij waren getreden, komt er niets in voor, dat niet volkomen, aan elken Christen past. MARGARETHA overleed den 23 Januarij 1505, in den ouderdom van 63 jaren. Op verzoek van FREDERIK II, hertog van *Mantua*, liet PAULUS III, in 1537, onderzoek doen naar de wonderen, die aan haar graf plaats hadden; maar deze zaak werd niet voortgezet; en het is voorbariglijk dat FERBARIUS haar den titel van *Gelukzalige*, heeft gegeven en haar in de lijst der heiligen van *Italië* heeft geplaatst.

MARGARETHA MARIA ALACOQUE, in 1645, te *Leu-thecourt*, in *Bourgondië* geboren, openbaarde reeds in hare kindsheid, vele godvrucht en deugd. Reeds in den ouderdom van tien jaren, wijdde zij zich aan de bespiegeling toe, en scheen met buitengewone genade begunstigd. In 1671 begaf zij zich in het klooster der Bezoeking van de H. Maagd van *Paray-le-Monial*, in *Charolais*, werd na eene driemaandsche beproeving in het noviciaat toegelaten, en

was van toen af een voorbeeld van wijsheid, onderwerping en geduld. Zij overleed den 17 October 1690, na bijgedragen te hebben, tot de verspreiding der devotie tot het *H. Hart van JESUS*; eene devotie welke andersgezinden, als eene verregaande dweeperij hebben uitgekreten, doch waarin de van hartstogten vrije menschen, niets dan eene eenvoudige redelijkheid hebben gezien (*). Nadat de bisschop van *Pistoja*, in eene algemeene onderrigting, tegen deze devotie was uitgevaren, schreef Paus PIUS VII hem in deze bewoording:

Nimis profecto mirati sumus te in magistrum erectum esse, ut dissidia et studia partium jam providentiâ sanctæ sedes composita prorsusque obsoleta iterum excitates. Sancta hæc sedes modum jam turbis et quæstionibus imposuit, satisque declaravit, quo substantia illius devotionis ab omni certè superstitiosa materialitate immunis revera spectet, ut in symbolica cordis imagine immensam charitatem effusumque amorem divini Redemptoris nostri meditemur atque veneremur. Pater GALIFET en de heer COLLET, hebben eene *Ver-*

G 3

(*) De Abt DE FELLER, bezat valsche en zonderlinge denkbeelden betrekkelijk de devotie tot het *H. Hart*. Om er zich een denkbeeld van te maken, kan men het art. GALIFET raadplegen, aan hetwelke wij niets hebben willen veranderen, ons voorstellende, om in deze aanteekening, de valscheit der leer te doen gevoelen, welke hij ontwikkelt en bijna alleen in de Kerk verdedigt. Vooreerst ziet hij in de devotie tot het *H. Hart*, slechts eene zinnebeeldige devotie, die ons de liefde des Verlossers herinnert. Hetwelk niet nauwkeurig, en hetwelk, *sine additio* gezegd, valsch is, zoo als het eenvoudige verslag hetwelk de Kerk van deze aandoenlijke devotie geeft, zulks bewijst. Daarna hekelt hij met eene zeer ongepaste bitterheid, de devotie tot het *Hart van MARIA* welke hij beweert, dat men vermengt met de devotie tot het *H. Hart van JESUS*, en welke hij verzekert door CLEMENS XIII veroordeeld te zijn, wijl die Paus, bij de instelling van dit feest van het *H. Hart*, niet van dat van het *Hart van MARIA* spreekt. Twee dwalingen, welke het niet moeilijk is te wederleggen, wanneer men de gevoelens der Kerken der geloovigen, omtrent het *H. Hart van MARIA* kent, hetwelk men nooit met dat van haren Zoon heeft verward, maar dat men eerbiedigt als het levendigste afbeeldsel der volmaaktheden van den goddelijken Zaligmaker der menschen. Men moet de beoordeelingen welke DE FELLER, geleverd heeft, van de werken van pater EUGÈNE en pater GALIFET, die zoowel over het *Hart van MARIA* geschreven hebben, wantrouwen. Zie de zesde uitgave van het werkje: *Excellence de la dévotion au Sacré Cœur de JESUS, Paris, 1819.* — Men vindt er eene wederlegging in van den Abt DE FELLER, 1. DL. Aanteekening van de Bezorgers der 7.º uitgave van DE FELLERS *Woordenboek*.

handeling over dit onderwerp geschreven, (zie GALIFET). De heer LANGUET, aartsbisschop van Sens, heeft het *Leven* dezer religieuse beschreven; hij heeft er eenige harer schriften bijgevoegd; er komen zonderlinge zaken en denkbeelden in voor (*).

MARGARETHA, koningin van Frankrijk, oudste dochter van RAIMUNDUS BERENGARIUS III, graaf van Provence, en prins van Katalonië, trad in 1234 in den echt met den heiligen LODEWIJK. Zij volgde dien vorst in 1248 naar Egypte, en beviel te Damiate, in 1250 van eenen zoon, bijgenaamd TRISTAN, wyl hij in zeer noodlottige omstandigheden ter wereld kwam. Drie dagen te voren, had zij het bericht ontvangen, dat haar gemaal gevangen was genomen, zij werd er zoo zeer door ontsteld, dat zij elken oogenblik hare kamer vol Sarracenen waande te zien, zij liet eenen 80jarigen ridder bij zich waken, welken zij verzoekt haar te onthalzen, indien zij zich meester maakten van de stad. De ridder beloofde haar zulks en zeide haar in zijne eenvoudigheid (volgens JOINVIL-

LE), dat hij van hetzelfde gevoelen was geweest, alvorens zij er hem over gesproken had. » Zoodanig, » zegt een latere schrijver, was in die tijden, welke wij als barbaarsch beschouwen, de eerbied voor de deugd, en de afschuw voor alles, wat eenige, zelfs onwillekeurige, inbreuk op dezelve kon maken. Indien men het overdeven er van moet laken, moet men nog veel meer de lage lafhartigheid, en het eerlooze zedebederf veroordeelen, die datgene verkwist, wat onze voorouders, als boven den prijs des levens beschouwden. » De Sarracenen waren niet in staat Damiate te overrompelen; maar op den dag, dat de koningin beviel, wilden de Pisaansche en Genuesche troepen, die in bezetting lagen, ontvlugten, wyl zij niet betaald werden. Deze vorstin, volmoed, liet de voornaamste officieren aan het voeteneinde van haar bed komen, en sprak dezelve op zulk eenen onverschrokken en mannelijken toon aan, dat zij die lafhartigen noodzaakte, de plaats niet te verlaten. In Frankrijk teruggekeerd, was zij de raad van haren echt-

(*) De uitgever der *Verhandeling over het H. Hart*, door pater GALIFET, gispt deze beschuldiging van den Abt DE FELLES, tegen de schriften eener H. Maagd. Zie ARMELLO, CATHARINA van Siena (Heilige).

genoot, die in alles, naar haar gevoelen vernam, doch hetzelfde niet altijd opvolgde. Zij overleed te *Parijs*, in 1295, in den ouderdom van 76 jaren, in het nonnenklooster der heilige CLARA, hetwelk zij gesticht had. Als oudste zuster van BEATRIX, die met den graaf van *Anjou*, broeder des konings, was gehuwd, wilde zij aanspraak maken op de erfopvolging van *Provence*, maar zij slaagde niet, daar de gewoonte des lands was, dat de vaders het regt hebben, om eenen erfgenaam te kiezen. Haar lijftogt was op de Joden aangewezen, die haar bij kwartalen betaalden 219 *livres*, 7 *sous* en 6 *deniers*. Zij was eene der schoonste vrouwen van haren tijd, en nog wijzer dan zij schoon was. Nadat een *Provençaalsch* dichter haar een stuk over den minnenhandel had opgedragen, verbande zij hem naar de eilanden *d'Hières*. Haar geest was zoo oordeelkundig, dat vorsten haar verscheiden malen, als scheidsvrouw in hunne geschillen verkozen. [MARGARETHA schonk elf kinderen aan LODEWIJK IX].

MARGARETHA VAN BOURGONDÏ, koningin van *Frankrijk*, dochter van ROBERT II,

hertog van *Bourgondië*, klein-dochter, door hare moeder van den H. LODEWIJK, en vrouw van LODEWIJK den *Twistgierige (Hutin)*, koning van *Frankrijk*, werd, na van echtbreuk te zijn overtuigd, in 1314, in het kasteel *Gaillard*, bij *Andely* opgesloten, waarin zij, in het volgende jaar, met een servet gewurgd werd, en PHILIPPUS D'AUNAY, haar minnaar, werd levend gevild.

MARGARETHA VAN OOSTENRIJK, eenige dochter van keizer MAXIMILIAAN I, en van MARIA VAN BOURGONDÏ, werd in 1480 geboren. Na den dood van hare moeder, zond men haar naar *Frankrijk*, om aldaar met de kinderen van koning LODEWIJK XI te worden opgevoed. Kort daarna werd zij aan den dauphin verloofd, die onder den naam van KAREL VIII den troon beklom. Maar nadat die vorst, in 1491, zijne hand aan ANNA, erfgenaam van *Bretagne*, gegeven had, zond hij MARGARETHA, vóór de voltrekking des huwelijks, aan haren vader terug. FERDINAND en ISABELLA, koning en koningin van *Kastilië*, deden haar in 1497, voor hunnen eenigen zoon, JOANNES, infant van *Spanje*, ten huwelijk vragen. Op reis naar

haren bruidegom, werd haar schip door eenen hevigen storm overvallen, die haar den ondergang nabij bragt. Het was in dit uiterste, dat zij het volgende boertige graf-schrift voor zich vervaardigde:

Ci-git MARGOT, la gente demoiselle,
Qu'eut deux maris, et si mourut pucelle.

Vrij aldus vertaald:

Hier rust MARGRIET, als schoon beklaagd;
Zij had twee mans, en stierf toch maagd.

Indien MARGARETHA werkelijk deze boerterij, te midden van de schipbreuk heeft vervaardigd, moet men geen zwak denkbeeld van de onverschrokkenheid harer ziel hebben; en in de daad, zij bezat dezelve in eenen hoogen graad, zoo als zij zulks bij andere gelegenheden aan den dag legde. Nadat de infant, haar echtgenoot, kort daarna overleden was, huwde zij in 1508 met PHILIBERTUS den schoone, hertog van Savooije. Drie jaren daarna weduwe geworden zijnde, zonder kinderen te hebben, begaf zij zich naar Duitschland, tot den keizer haren vader. Zij werd vervolgens landvoogdesse der Nederlanden, en verwierf zich aldaar, door hare voorzigtigheid en door haren ij-

ver tegen het lutheranismus en andere ontlukende sekten, die even zeer met de rust van den staat, als met het heil der godsdienst strenden algemeene achting. Deze vorstin overleed te Mechelen, den 1 September 1530. MARGARETHA liet verscheiden werken na, in onrijm en dichtmaat, onder anderen: *Discours etc.* (*Verhaal harer ongelukken en haars levens*). JOANNES LE MAIRE schreef te harer eere de *couronne marguaritique*, te Lyon, in 1549 gedrukt. Al de bloemen dezer kroon zijn niet even levendig; maar men vindt in deze verzameling, vrij belangrijke bijzonderheden over deze vorstin, en verscheiden harer kwinkslagen. [De koninklijke bibliotheek in Frankrijk, bezit eene verzameling in handschrift van hare *Liederen*, en men vindt verscheiden harer brieven in de *Recueil etc.* (*Verzameling van brieven van LODEWIJK XII*). Meerdere bijzonderheden dezer vorstin vindt men in de *Mémoire etc.* (*Geschiedkundige verhandeling over de bibliotheek van Brussel*), door LA SERNA-SANTANDER, 1809, in 8.º].

MARGARETHA VAN VALOIS, koningin van Navarre, wier ware naam was MARGARETHA VAN ANGOULÈME, zuster van

FRANCISCUS I, en dochter van KAREL van Orleans, hertog van Angoulême, en van LOUISE van Savooije, werd den 21 Dec. 1492, te Angoulême geboren. Zij trad in 1509 in den echt met KAREL, laatsten hertog van Alençon, eersten prins van den bloede en connestabel van Frankrijk, te Lyon, na de inneming van Pavia, in 1525 overleden. De prinses MAGARETHA, treurig over den dood van haren echtgenoot, en de gevangenneming van haren broeder, deed eene reis naar Madrid, om er den koning, gedurende zijne ziekte op te passen. Bij zijne terugkomst in Frankrijk, betoonde FRANCISCUS I haar zijne dankbaarheid. Hij noemde haar gewoonlijk *zijn hartje* (sa mignonne) *het Grietje der Grietjes* (la Marguerite des Marguerites) (*), en bevoordeelde haar aanmerkelijk, toen zij in 1526 met HENDRIK koning van Navarre in den echt trad. JEANNE d'ALBRET, moeder van HENDRIK IV was de vrucht van dit huwelijk. De ijver, met welken zij bezielde was, om alles te leeren, deed haar het oor leenen aan eenige protestantsche godgeleerden, die

haar met hunne dwalingen besmetten. Zij ontwikkelde dezelve in 1533, in een door haar geschreven werkje, getiteld: *Miroir etc.* (*De spieder zondige ziel*), dat door de Sorbonne gecensureerd werd. Op het einde harer dagen, opende zij de oogen voor de waarheid; en overleed opregtelijk bekeerd, den 2 December 1549, in het kasteel Odos in Bigorre. Deze vorstin beminde de kunsten, en beoefende eenige derzelve met het beste gevolg. Zij schreef op eene ongedwongene wijze in onrijm en dichtmaat. Hare gedichten verwierven haar den bijnaam van *tiende zanggodin*. Men bezong haar in verzen en in proza. Men zeide van haar dat zij eene *parel* (Marguerite) *was, die al de parelen van het Oosten in waarde overtrof*. Het is moeilijk, om geloof te hechten aan de deugd, die eenige geschiedschrijvers, bij haar voorondersteld hebben, wanneer men hare werken kent, die zeer dikwijls zedeloos zijn, en die de jonge losbollen nog tegenwoordig met vermaak lezen. LA FONTAINE heeft er de hoofdinhoud van verschei-

G 5

(*) *Zinspelende tevens op de bloem van dien naam in het Nederduitsch Madelief genoemd; ook in de Bijbelspraak: De parel der parelen.* Vertaler.

den zijner *vertelsels* uit geput. Men heeft van haar: 1.º *Hep-tameron*, of *de verhalen der koningin van Navarre*, 1588 in 4to; 's *Gravenhage* (*Chartres*), 1733, 2 dl.ⁿ kl. in 12.mo, 1698, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, met platen van ROMANUS DE HOOGUE; *Berne*, 1780 — 1781, 3 dl.ⁿ in 8.vo met de platen van CHODOWIECKI; een werk, dat door bedorven lezers enkel is gezocht, om deszells strijdigheid met de goede zeden. — 2.º *Les Marguerites etc.* (*De parelen van de parel der vorstinnen*), in 1547, in 8.vo gezamenlijk uitgegeven, door JOANNES DE LA HAYE, haar² kamerdienaar. Men vindt in deze verzameling van gedichten vier *mysteriën*, of godsdienstige *blijspelen*, en twee *kluchten*. Deze zonderlinge stukken, waarin het gewijde met het ongewijde wordt vermengd, zijn zonder verhevenheid, en bieden slechts vele natuurlijkheid aan. — 3.º Een zeer langdradig en zouteloos gedicht, getiteld *le Triomphe etc.* (*de Zegepraal des Lams*). — 4.º *la Complainte etc.* (*de Weeklagt voor eenen gevangene*), waarschijnlijk voor FRANCISCUS I, is eenigzins minder slecht.

MARGARETHA van *Frankrijk*, dochter van HENDRIK II, den 14 Mei 1552 geboren,

trouwde in 1572 met den prins van *Bearn*, later HENDRIK IV. De jonge prins bezat toenmaals den geheelen luister der schoonheid en der jeugd; maar haar echtgenoot bezat haar hart niet: zij beweerde zelfs later van aan dit huwelijk slechts eene schijnbare en gedwongene toestemming te hebben gegeven. HENDRIK verbond zich aan verschillende minnaressen: en MARGARETHA volgde zijne ongeregeldheden niet dan al te zeer na. In 1582, aan het Fransche hof gekomen zijnde, gaf zij zich aan al hare zwakheden over. Koning KAROL IX, haar broeder, veel wijzer en deugdzamer, dan hem de schotschrijvers van den *Barthelsnacht* afschilderen, deed haar voor eentigen tijd door eene verachtelijke behandeling, in zich zelve terug treden. MARGARETHA maakte gebruik van de excommunicatie, door SIXTUS V, tegen haren echtgenoot uitgesproken, maakte zich meester van *Agénois*, en vestigde zich te *Agen*, waaruit hare ongeregeldheden en hare knevelarijen haar deden verdrijven. Genoodzaakt om de vlugt te nemen naar *Auvergne*, gedroeg zij zich als eene ligtkooi en eene gelukzoekster. Haar leven was zeer onrustig, tot op den oogenblik, dat zij in het kas-

teel van *Usson* werd opgesloten, waarvan zij zich meesteresse maakte, na het hart van den markgraaf van *CANILLAC*, die er haar in opgesloten had, te hebben veroverd. *HENDRIK IV*, koning van *Frankrijk* geworden zijnde, liet te *Rome*, om de verbreking van zijn huwelijk verzoeken. De Paus benoemde commissarissen om op de plaatsen de beweeggronden van dit verzoek te onderzoeken, die waren, dat *MARGARETHA*, met geweld gedwongen was, om dit huwelijk aan te gaan, en dat de koning en de prinses bloedverwanten in den derden graad zijnde, niet zonder dispensatie hadden kunnen trouwen. *MARGARETHA* beweerde, dat op den oogenblik zelfs, dat het huwelijk voltrokken werd, en in tegenwoordigheid des priesters, men haar een ligt stootje achter tegen het hoofd had gegeven en dat dit het eenige bewijs van toestemming was, hetwelk men van haar verkregen had. Nadat de commissarissen alles onderzocht hadden, velden zij een vonnis, waardoor zij het huwelijk als nietig verklaarden; hetzelfde werd in 1599 door *CLEMENS VIII* bevestigd. *MARGARETHA*, vrij van hare banden, verliet in 1605 het kasteel van *Usson*; en kwam zich te *Parijs* vestigen, al-

waar zij in de *Seine-Straat* een schoon paleis liet bouwen, met uitgestrekte tuinen, die de rivier bestreken; zij leefde aldaar tot in 1615, in welk jaar zij onder den omgang met geletterden, en en in godvruchtige oefeningen van deze wereld, scheidde. Zij was de laatste prinses uit het huis van *Valois*, uit hetwelk al de prinsen, zonder nakomelingschap overleden waren. Men heeft van haar: 1.º *Poésies* (*Gedichten*), waaronder er eenige gelukkig geslaagde voorkomen. — 2.º *Mémoires* (*Gedenkschriften*), van 1565 tot 1582, in 1628 door *AUGER DE MAULÉON* in het licht gegeven. *MARGARETHA* schildert zich in dezelve af als eene Vestaalsche maagd. De stijl derzelve is ongekunsteld en aangenaam, en de bijzonderheden belangrijk en vermakelijk. *GODEFROY* heeft er te *Luik*, in 1713 eene goede uitgave in 8.vo van geleverd. De heer *MONGEZ*, regulier kanonik, heeft de *Geschiedenis* dier vorstin, in 1777, 8.vo geleverd. Er heerscht een litzinnige en filozofische toon in, die de geschiedenis vroeger niet kende. [*MARGARETHA* stichtte het klooster der *Dochters van het heilige hart*, en dat der religieuzen *kleine Augustijnen* genaamd. Dit gebouw werd, gedurende de omwen-

teling in een *Fransch Museum* herschapen; hetzelfde is in 1820 afgebroken].

MARGARETHA, koningin van *Noorwegen*, dochter van WALDEMAR III, koning van *Denemarken*, en vrouw van HAQUIN, koning van *Noorwegen*, werd in 1387 op den troon van *Denemarken* geplaatst, en op dien van *Noorwegen*, door den dood van haren zoon OLAF, die deze beide koninkrijken in zijnen persoon vereenigd had. ALBERTUS, koning van *Zweden*, den dwingeland zijner adellijke onderdanen, deed dezelve tegen hem aan het muiten slaan; zij boden hunne kroon aan MARGARETHA aan, in de hoop, dat zij hen van hunnen koning bevrijden zou. De dwingeland bezweek, na eenen zeven jarigen even zoo hardnekkigen als wreeden oorlog, en zag zich in 1394 genoodzaakt, afstand van den troon te doen, ten einde de vrijheid terug te bekomen, welke hij in den slag van *Falcoping* verloren had. MARGARETHA, de SEMIRAMUS van het Noorden bijgenaamd, door hare overwinningen, meesteres van drie kroonen, vormde het ontwerp, om de vereeniging derzelve duurzaam te maken. De algemeene staten van *Denemarken*, *Zweden* en *Noorwegen*,

te *Calmar*, in 1397 bijeen-geroepen, ontwierpen eene plegtige wet, volgens welke de drie koninkrijken slechts ééne enkele monarchie moesten uitmaken. Deze beroemde acte, onder den naam van *Calmarsche unie* bekend, rustte op drie grondslagen: de 1.e dat de koning bij voortdurend verkiesbaar zou zijn; de 2.e dat de vorst verplicht zou wezen, om beurtelings zijn verblijf in de drie koninkrijken te houden; de 3.^e dat elke staat zijnen senaat, zijne wetten en voorregten zou behouden. Deze vereeniging der drie koninkrijken, in den eersten opslag zoo schoon, was de bron van derzelve verdrukking en ongelukken. MARGARETHA schond zelve al de voorwaarden der vereeniging. Nadat de *Zweden* verplicht waren geweest, haar hare eeden te binnen te brengen, vraagde zij hun, of zij er de titels van hadden. Men antwoordde haar, door haar dezelve voor te houden. » bewaar ze dan wel, hernam zij, en ik zal de steden, vestingen en citadellen des rijks nog beter bewaken. . . . » MARGARETHA behandelde de *Denen* niet beter dan de *Zweden*, en zij overleed, door beide weinig betreurd, te *Flensburg*, in 1412, in den ouderdom, van 59 jaren. De hertog van

Pommeren, haar neef, dien zij zich in het bestuur der drie koninkrijken had toegevoegd, volgde haar op, onder den naam van ERICH XIII. MARGARETHA bezat de bekwaamheden eener heldin, en eenige hoedanigheden eener vorstin. Wanneer de wet aan hare ontwerpen niet hinderlijk was, deed zij dezelve met eenen loffelijken moed ten uitvoer brengen; en na hare eigene belangen was de openbare orde; het meest geliefkoosde voorwerp harer zorgen. Hare zeden waren niet al te zuiver; maar zij trachtte deze ongeregeldheid door goede werken en vooral door de giften, welke zij aan de kerken deed, te vergoeden: maar volgens de zedeleer van het evangelie is niets in staat, om de zuiverheid des harten, en de opregtheid des geestes te vervangen. Hare staatkunde was behendig en dikwerf arglistig. Toen koning WALDEMAR, in zijne nog jonge dochter, de trotschheid der ziel, en de redmiddelen des geestes ontwaarde, zeide hij, dat de natuur zich, bij hare schepping bedrogen had, en dat zij in plaats van eene vrouw te vormen, eenen held had willen daarstellen. [MARGARETHA deed de godsdienst eerbiedigen, breidde het geestelijke regtsgebied van den

bisschop van *Drontheim* uit, en beproefde de bekeering der Laplanders. Het was onder hare bescherming, dat er zendelingen in die bevrozene luchtstreken doordrongen].

MARGARETHA VAN ANJOU, dochter van RENATUS van *Anjou*, koning van *Sicilië*; en vrouw van HENDRIK VI, koning van *Engeland*, was eene ondernemende, moedige en onwrikbare vorstin. In 1425 geboren, trad zij in 1443 met dien vorst in den echt. Zij bezat al de bequaafdheden die tot het bestuur en al de hoedanigheden, die tot den krijg gevorderd worden. Zij oefende zulk eenen invloed op haren echtgenoot uit, dat zij onder zijnen naam regeerde. De Engelsche natie, door hare fermiteit gebelgd, besloot van meester te veranderen. RICHARD, hertog van *York*, maakte gebruik van de gisting der gemoederen, om zijne regten op de kroon te doen gelden. [Hij droeg zijne regten voor, als afstammeling en bondgenoot van RICHARD II, van *Lancaster*, die het huis van *York* ontroond had; dit gaf aanleiding tot de bloedige twisten, bekend onder den naam van de *Witte Roos* (YORK) en de *Rode Roos* (LANCASTER)]

MARGARETHA meende den hertog te kunnen bevredigen, door hem tot beschermmer des koninkrijks te benoemen. HENDRIK VI verviel in eene volslagene verstandsverbijstering, zoo dat MARGARETHA met de volheid der opperste magt werd bekleed]. De hertog van *York* stelde zich aan het hoofd van een leger, sloeg HENDRIK VI, in 1455, te *St. Albans* en maakte hem krijgsgevangen. MARGARETHA, wilde hem in vrijheid stellen, om zelve ook vrij te zijn. Haar moed was grooter dan hare ongelukken. Zij ligt krijgsbenden, bevrijdt haren echtgenoot door eene overwinning, werd bevelhebster van haar leger, en hield haren zegevierenden intogt in *Londen*. De muitelingen werden niet ontmoedigd. Zij leverden in 1460 met den graaf van *Warwick* aan hun hoofd, te *Northampton* slag aan de koningin. MARGARETHA werd overwonnen, HENDRIK andermaal gevangen genomen en zijne gemalin op de vlugt gedreven. Zij doorkruiste al de gewesten, om een leger op de been te brengen, ofschoon *Londen* en het parlement zich tegen haar verzetten. Zij bragt 18,000 man bijeen, trok tegen den hertog van *YORK* op, overwon en doodde hem te *Wakefield* be-

reikte *WARWICK*, en had het ongeluk, om, in 1461, te *Barns-Heats*, bij *St. Albans*, eene volkomene overwinning op hem te behalen. De graaf van *LA MARCHE*, door den dood van zijnen vader hertog van *York* geworden, liet zich, door *WARWICK* ondersteund, onder den naam van *EDUARD IV*, tot koning van *Engeland* kroonen. MARGARETHA was meer dan ooit in de noodzakelijkheid, om te vechten. De beide vijandelijke legers bevonden zich te *Tawnton*, aan de grenzen van het landschap *York* in elkanders tegenwoordigheid. Het was aldaar, dat de bloedigste veldslag geleverd werd, die ooit *Engeland* ontvolkt heeft. *WARWICK* was volkomen zegevierend, en de jonge *EDUARD IV* werd op den troon bevestigd. De verlatene *MARGARETHA* stak naar *Frankrijk* over, om de hulp van *LODEWIJK XI* in te roepen, die haar dezelve weigerde. Deze onverschrokken vorstin keerde naar *Engeland* terug, leverde in 1462, bij *Exham* eenen nieuwen slag en verloor denzelven andermaal. Verplicht, om de wijk tot haren vader te nemen, kwam zij weldra terug, om de muitelingen te beteugelen. [*WARWICK*, de vijand van *MARGARETHA*, reden hebben-

de, om zich over den door hem op den troon geplaatsten EDUARD IV, te beklagen, riep na zes jaren de koningin naar *Engeland* terug, verklaart zich tot hoofd der *roode roos*, of der partij van LANCASTER, en bevrijdt HENDRIK VI uit den *Tower van Londen*. MARGARETHA begaf zich naar een klooster. De hertog van SOMMERSET, een harer veldheeren, stelt haar op nieuw aan het hoofd zijner partij. Zij werd met haren zoon in 1471, in den slag van *Tewkesbury*, krijgsgevangen gemaakt. Men brengt den jongen prins voor EDUARD; de onverschrokkenheid zijner antwoorden verbittert den vorst, en hij wordt vermoord. MARGARETHA wordt in den *Tower* gebracht, alwaar zij bijna onder hare oogen haren echtgenoot met dolksteken ziet afmaken. LODEWIJK XI kocht haar in 1475, voor 50,000 kroonen los, en nam haar in zijne staten op]. Na eindelijk in twaalf veldslagen, de regten van haren gemaal en van haren zoon te hebben gehandhaafd, overleed zij in 1482, als de ongelukkigste koningin, echtgenoot en moeder van *Europa*. De nakomelingschap zou haar meer geëerbiedigd hebben, indien zij haren roem niet had bezoedeld, door den

moord van den hertog van *Glocester*, den oom van den koning haren echtgenoot, wiens invloed haren nijd verwekte, en dien zij onder voorwendsel eener zamenzwering liet ombrengen. Men zie de *Geschiedenis dezer koningin*, door den abt PRÉVÔT, *Amst.*, 1740, in 12.mo

MARGARETHA VAN FRANKRIJK, dochter van FRANCISCUS I, in 1523 geboren, beoefende de letteren, en verspreidde, naar het voorbeeld van den koning haren vader, hare weldaden, over de geleerden. Zij trad in 1559 in den echt, met EMMANUEL PHILIBERT, hertog van *Savooye*. Deze vorst erkende het geheele geluk, eene zoodanige echtgenoot te bezitten, en hare onderdanen noemden haar eenpariglijk de *moeder des volks*. Toen HENDRIK III, bij zijne terugkomst uit *Polen*, *Turin* doortrok, gaf zij zich zoo vele beweging, om dien vorst en de heeren van zijn gevolg wel te onthalen, dat zij eene pleuris opdeed, waaraan zij den 14 September 1574 overleed. Deze vorstin verstond het Grieksch en Latijn, en paarde met die kundigheden verhevene deugden en eene teedere godsvrucht.

MARGARETHA, hertogin van

Parma, landvoogdes der *Nederlanden*, was eene natuurlijke dochter van keizer KAREL V, en van eene adellijke Vlaamsche dame. Zij werd opgevoed bij MARGARETHA van *Oostenrijk*, dochter van keizer MAXIMILIAAN I, en later bij MARIA, zuster van KAREL V, en weduwe van LODEWIJK, koning van *Hongarij*; zij werd door den keizer haren vader uitgehuwd, aan ALEXANDER van MEDICIS, hertog van *Florence*. Nadat die prins in het jaar 1537 vermoord was, huwde men haar andermaal uit, aan OCTAVIANUS FARNESE, neef van den Paus PAULUS III. MARGARETHA was met dit huwelijk niet zeer tevreden, en scheen eenen echtgenoot te verachten, die de mannelijke jaren nog niet bereikt had. Zij zeide bij deze gelegenheid op eene geestige wijze, dat het hare bestemming was, om geene gemeenschap met hare echtgenooten te hebben; dat zij slechts een twaalfjarig meisje zijnde, eenen zeven en twintigjarigen man had gehuwd; en dat in eenen onderdom, waarin zij reeds vrouw was, men haar een dertienjarig kind ten huwelijk gaf. Nadat OCTAVIANUS, met zijnen schoonvader den togt naar *Afrika* had gedaan, kwam hij, na eene tweejarige af-

wezigheid, terug, en ontving van MARGARETHA groote bewijzen van teedere liefde. Hij werd tot hertog van *Parma* en *Piacenza* verheven, en de hertogin beviel van twee mannelijke kinderen. Zij werd bijzonder van het Nederlandsche volk bemind, over hetwelk, koning PHILIPPUS II, haar broeder, haar in 1559 als landvoogdesse benoemde. Haar grondregel, zegt STRADA, was, dat de verschrikking een slecht middel was, om de Belgen aan zich te verbinden, en hunne toegenegeheid te winnen: *Male apud Belgas terrore venerationis comparatur*. Toen de hertog van ALBA haar in 1567 was komen vervangen, begaf zij zich naar *Italië*, en wijdde zich aan de godsvrucht toe, waarvan zij vroeger den zachten indruk, onder de leiding van den H. IGNATIUS van *Loyola* had gesmaakt. Alvorens te sterven, had zij den troost, van in het jaar 1578, haren zoon, ALEXANDER van *Parma*, na don JUAN van *Oostenrijk*, welke in die betrekking don LOUIS DE REQUESENS, den opvolger des hertogs van ALBA, had vervangen, als landvoogd der *Nederlanden* te zien. MARGARETHA overleed te *Ortona* in het koninkrijk *Napels*, in de maand Januarij 1586 of 1587. De geschiedschrijvers

spreken zeer voordeelig over de hoedanigheden dezer prinses. Niet alleen bezat zij een verstand zeer verheven boven dat, hetwelk men in eene persoon van haar geslacht kon vooronderstellen; maar zij bezat ook de geheele geestkracht en den moed eens mans. Zij was daarenboven zoo sterk van ligchaamsgestel, dat, wanneer zij zich op de herten-jagt begaf, zij gewoon was, even zoo dikwerf als de kloekste jagers, die soms onder de vermoeyenissen van dergelijke jagten bezwaken, versche paarden te nemen.

MARGARETHA, dochter en erfgename van FLORIS IV, graaf van *Holland*, is berucht door een sprookje. Nadat zij aan eene vrouw, welke zij tevens van echtbreuk beschuldigde, eene aalmoes had geweigerd, strafte haar God, door haar in het jaar 1276, van 365 kinderen, zoo mannelijke als vrouwelijke, te doen bevallen. Deze geschiedenis wordt voorgesteld op eene groote schilderij, in de kerk van een dorp [*Loosduinen*], bij 's *Gravenhage*, en bij deze schilderij, ziet men twee groote koperen bekkens, boven welke men beweert, dat de 365 kinderen ten doop werden gehou-

den. Maar hoe vele fabels zouden er niet bevestigd worden, indien het voldoende was, om eene schilderij ter bekrachtiging derzelve aan te halen. Het is waarschijnlijk, dat dit sprookje daaruit is ontstaan, dat men gezegd zal hebben, dat *MARGARETHA van zoo vele kinderen is bevallen, als er dagen in het jaar zijn*, een ongepaste kwinkslag, welke men nog tegenwoordig soms op den laatsten dag des jaars herhaalt, om de eenheid onder den schijn van een groot aantal te kennen te geven. Voor het overige is het vermogen der vervloeking en onbetwistbare zaak, ofschoon het niet waarschijnlijk is, dat dezelve ooit zulke buitengewone uitwerkselen heeft te weeg gebracht. De geschiedenis levert daarvan de ontgensprekelijkste bewijzen. De H. Schrift verklaart zich evenzeer voor dezelve: *Maledicenti tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum qui fecit illum.* (ECCLES. IV, 6). — Er is eene andere MARGARETHA geweest, de vrouw van eenen paltsgraaf, die, volgens MARTINUS CROMER, GUICHARDIN, die hem heeft nageschreven, en vijfzig schrijvers, die deze bijzonderheid na hem, met het eenvoudig-

ste vertrouwen hebben verhaald, te *Krakau*, van 36, alle levende kinders beviel. Men kan echter niet ontkennen dat er eenige voorbeelden van eene verbazende vruchtbaarheid zijn geweest. PIC DE LA MIRANDOLE spreekt over twee vrouwen, waarvan de eene van negen en de andere van elf kinderen beviel. In zijne *Volks-dwalingen* verhaalt JOUBERT, dat de groot-moeder van de mark-gravin DE MONTLUC, erfgename van het huis van BOVILLE in *Aginois*, bij eene enkele bevalling negen dochters ter wereld bracht, die alle leefden, en uitgehuwd werden, en welker graf men nog ten tijde van JOUBERT, in de hoofdkerk van *Agen* zag.

* MARGUERITES (JOANNES ANTONIUS TEISSIER, vrijheer van) te *Nimes* den 30 Julij 1744 geboren, was afgevaardigde van den Franschen adel bij de algemeene staten, en verdedigde bij dezelve het altaar en den troon. Verscheidene redevoeringen, welke hij van de tribune uitsprak, onder andere het verslag hetwelke hij gaf van de in 1790 te *Nimes* voorgevallene onlusten, verwierven hem eenen grooten roem als redenaar. Hij liet in 1794 het leven op het revolutionnaire schavot, als bewerker of mede-

pligtige der zamenzweringen van het zuiden. Vrijheer der staten van *Languedoc* zijnde, bediende hij zich van zijnen invloed tot heil van zijn gewest, en hield zich voornamelijk bezig met de verbeteringen in het aankweeken van den moerbeziënboom en de opvoeding van de zijworm, van zoo veel belang te *Nimes*, alwaar hij maire was, en alwaar de bewerking der zijdestoffen, het grootste gedeelte der bevolking bezig houdt. Zijne fortuin was het erfdeel van den behoefte, en dikwerf vond men hem des nachts de wandelperken bezoekende, om de ongelukkigen, die geene andere schuilplaats hadden, op te sporen en onder dak te brengen. Men heeft van hem: 1.° *Discours etc.* (Redevoering over de komst van LOEWIJK XVI tot de kroon), Amsterdam, 1775, in 8.° — 2.° *La Révolution etc.* (De omwentelingen van Portugal), een treurspel aan den koning van Portugal opgedragen, en met roem in dat rijk, in tegenwoordigheid van het hof, gespeeld, 1775, in 8.° — 3.° *Opuscules etc.* (Kleine geschriften over het amphitheater van *Nimes*). — 4.° *Instruction etc.* (Onder-richt over de opvoeding der zijwormen). De vrijheer MARGUERITES was lid der aka-

demiën van *Nimes, Lyon, Béziers* en *Montauban*.

MARGUNIO (EMMANUEL), de zoon van eenen koopman van *Candia*, kwam in 1547 met zijnen vader te *Venetie*, en opende aldaar eene Grieksche boekdrukkerij, uit welke verscheiden werken zijn in het licht verschenen. Nadat zijn huis door eenen brand verterd was, keerde hij naar zijn vaderland terug, en werd bisschop van *Cerigo*. Hij overleed op het eiland *Candia* in 1602, in den ouderdom van 80 jaren. Men heeft van hem in het Grieksch *Anacreontische lofsangen*, te *Augsburg*, in 1592 door HÆSCHELIUS in het licht gegeven, en in 1601, in 8.vo herdrukt. Zij zijn een bewijs zijner bekwaamheid voor het *Lierdicht*. Men heeft van hem nog andere gedichten in het *Corpus poetarum græcorum*, Geneve, 1606 — 1614, 2 dl.ⁿ in fol.

MARIA, oudste zuster van MOZES en AÄRON, en dochter van AMRAM en JOCHABED, werd in het jaar 1578 vóór J. C. geboren. Toen de dochter van PHARAO, MOZES aan den oever des *Nijls* vond liggen, bood zich de daarbij tegenwoordige MARIA aan, om voor dit kind eene voed-

stervrouw op te sporen. Nadat de prinses hare aanbieding had aangenomen, begaf zich MARIA naar hare moeder, aan wie men den jongen MOZES ter opvoeding gaf. Men is van gevoelen, dat MARIA met HUR, uit het geslacht van JUDA in den echt trad; maar men ziet niet, dat zij kinderen heeft gehad. Na den doortogt der *Roode zee*, en de geheele vernieling van PHARAO, stelde MARIA, zich aan het hoofd van de vrouwen harer natie, en hief met dezelve den plegtigen lofzang *Cantemus Domino* aan, terwijl MOZES denzelven aan het hoofd van het mannen-koor zong. Toen SEPHORA, de vrouw van dezen laatste, in de legerplaats was aangekomen, had MARIA eenige geschillen met dezelve, en trok haren broeder AÄRON in haar belang. Beide morden tegen MOZES; God werd er door vergramd, en bezocht MARIA met eene melaatschheid, van welke Hij haar, op het gebied van MOZES weder genas, na haar echter veroordeeld te hebben, om zeven dagen buiten de legerplaats te blijven. Zij overleed bij *Cades*, in het jaar 1452 vóór J. C.

MARIA (*Bitterheid der zee*), allerheiligste maagd; moeder van onzen heere JESUS CHRIS-

TUS, uit het geslacht van JUDA en de familie van DAVID huwde den heiligen JOZEF, dien God haar gaf om bewaarder van hare maagdelijkheid te zijn (zie JOACHIM en AFRICANUS-JULIUS) het was te Nazareth, dat de engel GABRIËL door God gezonden werd, om haar te boodschappen dat zij den zoon des allerhoogsten zou ontvangen. De heilige maagd door de rede des engels verbaasd, vroegde hem nederig hoe hetgene hij zeide, zou vervuld kunnen worden wijl zij geenen man bekende. De Engel GABRIËL verzekerde haar, dat zij door de werking des H. Geestes ontvangen zou. Toen bevestigde de H. Maagd hare onderwerping door deze woorden: » *Ik ben de dienstmaagd des Heeren dat mij geschiede naar uw woord.* »

De Zoon Gods werd alstoen mensch in haren kuischen schoot. Eenigen tijd daarna ging zij hare nicht, de H. ELIZABETH bezoeken, die van den H. JOANNES den Dooper, zwanger was. Het kind van ELIZABETH, sprong op in den schoot van zijne moeder, daar het dengenen voelde naderen, waarvan het de voorlooper moest zijn. Het was bij deze gelegenheid dat MARIA, den bewonderenswaardigen lofzang *Magnificat anima mea Dominum* uitsprak, een eeuwig

gedenkteeken van hare nederigheid en dankbaarheid, een lofzang vol van diep gevoel en de heerlijkste denkbeelden van de Godheid, een treffend tafereel van de Voorzienigheid die de nederigen verheft, de trotschen nederstort, die de magtigen beschaamt, om de zwakken te beschermen en de behoefigen te verzadigen. Hoe klein zijn de oude pedagogen, welke men wijsgeeren noemt, mannen vol zinspreuken en kwinkslagen, die hier en daar eenige goede of kwade zedespreuken over de Godheid hebben gezegd, tegenover deze eenvoudige en nederige Maagd, die zonder inspanning zoowel als zonder aanmatigheden ons dat volmaakte geheel van groote en heerlijke denkbeelden heeft gegeven. (Zie ANNA, vrouw van ELCANA). In hetzelfde jaar begaf zich MARIA met JOZEF naar *Bethlehem*, van waar hare familie oorspronkelijk was, om zich in het algemeen register te doen inschrijven, volgens het bevel van keizer AUGUSTUS. Er bevond zich toenmaals in die kleine stad, eene zoodanige toevloed van volk, dat zij genoodzaakt waren, zich in eenen stal te begeven. Het is daar waar JESUS CHRISTUS geboren werd in den schoot der armoede, en des gemak van alle gemakken en men-

schelijken luister, die het kenmerk van zijn rijk moesten uitmaken. MARIA zag met bewondering het bezoek der herders en de aanbidding der wijzen, en veertig dagen na de geboorte van haren Zoon, ging zij hem in den tempel opdragen en nam in acht, hetgeen ter zuivering der vrouwen voorgeschreven was. MARIA volgde daarna JOZEF, die bevel had ontvangen om naar *Egypte* te gaan, ten einde het Kind aan de woede van HERODES te onttrekken; zij keerden niet eerder naar *Nazareth* terug dan na den dood van dien dwingeland. Zij woonden in die stad en gingen er niet uit, dan om alle jaren eens naar het Paaschfeest te gaan; zij namen JESUS mede toen deze den ouderdom van 12 jaren bereikt had, en Hem verloren hebbende, vonden zij Hem, na drie dagen in den tempel, gezeten in het midden der leeraars. Er wordt niet meer over de H. Maagd in het Evangelie gesproken, tot op de bruiloft te *Kana*, waar zij zich met JESUS bevond, die er zijn eerste wonder deed, op het verzoek van zijne Moeder. Zij volgde haren Zoon naar *Capharnaum*, en Hem overladen ziende door de menigte, die gekomen was, om Hem te

hooren, bood zij zich aan, om er Hem van te bevrijden. Het Evangelie zegt nog dat deze H. Moeder bij het kruisigen van haren Zoon, tegenwoordig was, en dat JESUS CHRISTUS haar aan zijnen welbeminden leerling heeft aanbevolen, die haar bij zich ontving. Men geloof dat na de Hemelvaart waarvan zij getuige was, deze H. Apostel haar mede naar *Efese* nam, waar zij in eenen zeer hoogen ouderdom overleed, zonder dat men eenige bijzonderheid van haren dood weet. Het is slechts door eene godvruchtige overlevring, waarvan men reeds in de zesde eeuw gedenkteekenen vindt, dat men geloof, dat zij oogenblikkelijk na haren dood verrees, en dat haar ligchaam in den Hemel werd opgenomen. Het feest van de *Hemelopneming* is eigenlijk dat van haren dood, zonder eenige merkbare betrekking; (indien men daarvan de lessen uitzondert, welke uit den H. JOANNES DAMASCENUS ontleend zijn), op hare opstanding. Het is echter ten onregte dat LAUNOY, en na hem een leeraar van *Leuven*, eene menigte gezaghebbende schrijvers en argumenten hebben aangehaald, om het denkbeeld der lichamelijke Hemelopneming te vernietigen.

een godvruchtig en redelijk gevoelen, dat men zeker moet stellen onder het getal waarbij men niets waagt met dezelve aan het Christenvolk te doen aannemen en die men niet kan aanranden, zonder eene soort van ergernis te geven. Vele kerkvaders en onder anderen de H. BERNARDUS, hebben met ijver de deugden van de Moeder Gods geroemd. [DUQUESNE, heeft de *Grootheden van MARIA*, 1791, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, in het licht gegeven; een werk dat alles bevat, wat men het bondigste en stichtelijkste over de geheimen der H. Maagd kan zeggen.] Onder de latere heeft pater ARGENTEAU, een groot werk geschreven over de *Grootheden van MARIA*. LAFITAU, heeft het *Leven en de geheimen der H. Maagd* 1759, pater EUDES VAN MEZERAU, een boek over het *H. hart van MARIA* geschreven. Verscheiden schrijvers en bijna alle Christelijke redenaars, hebben hunne krachten beproefd over dit onderwerp, de begaafdheid en de godsvrucht der Christenen zoo zeer waardig.

MARIA anders SALOME. — (Zie SALOMÉ)

MARIA CLEOPHAS, dus genaamd, wijl zij de echtge-

nootte van CLEOPHAS, anders ALPHEUS was, wordt in het Evangelie de zuster van de Moeder van JESUS genoemd. Zij had tot zoon den H. JACOBUS den Mindere, den H. SIMON en den H. JUDAS en eenenzekeren JOZEF, broeders, dat is volle neven, van den Heer. Zij geloofden vroegtijdig in JESUS CHRISTUS, volgde Hem na op den Calvarieberg en was bij zijne begraving tegenwoordig. Des Zondags vroeg in den morgen naar zijn graf gegaan zijnde, met eenige andere vrouwen, vernamen zij uit den mond der Engelen, dat JESUS CHRISTUS verrezen was en zij gingen dit berigt aan de Apostelen brengen. Men weet geene andere bijzonderheid uit het leven van MARIA.

MARIA zuster van MARTHA en van LAZARUS. — Zie MAGDALENA.

MARIA (*Heilige*), slavin van TERTULLUS, Romeinsch raadsheer, wijdde bijzonder aan het vasten die dagen toe, op welke de Heidenen hunne goddelooze feesten vierden. Gedurende de vervolging van DIOCLETIANUS, haar meester, die haar, ter oorzaak van hare naauwkenigheid en hare getrouwheid, om al hare pligten te vervullen, beminde, en vreesde haar te verliezen,

spande alle pogingen in om haar te bewegen, den afgoden te offeren, maar niets kon hare standvastigheid doen wankelen, eindelijk werd de regter onderrigt van hetgeen er plaats had; hij deed haar oplegten en liet haar met zoo vele wreedheid kwellen, dat het volk er openlijk over morde; zoodat men verplicht was, haar van de pijnbank los te maken en de heilige ging haar leven eindigen door eenen gelukkigen dood, in eene eenzaamheid. **BALUSIUS**, heeft de geloofwaardige handelingen dezer heilige in het licht gegeven.

MARIA, eene vrouw uit het vlek *Bathcor*, dochter van **ELEAZAR**, had met haren man de wijk genomen naar *Jeruzalem*. Zij bevond er zich gedurende het beleg dier stad door **TITUS**. Een verschrikkelijke hongersnood, noodzaakte de inwoners zich van doode lichamen te voeden. Eens ontnamen haar de soldaten na haar al hare edelgesteenten ontstolen te hebben, ook nog datgene wat tot het leven noodig was. Deze vrouw van honger stervende rukten haren zoon van de borst doodde hem, deed hem braden at er een gedeelte van en bewaarde het overige voor eenen anderen tijd. De

soldaten op den reuk van deze wreedde spijs binnentredende, noodzaakte haar hun te toonen, hetgeen wat zij had doen braden. Zij bood het huur aan, om te eten, maar zij hadden er zulk een afschuw voor, dat zij zich huijverende verwijderden. Aldus bewaarden zich de voorzegging van **MOZES**, in den lofzang *Audite Coeli*, vijftien eeuwen te voren vervaardigd: *Congrebabo super illos mala, et sagittas meas complebo in eis. Consumuntur fame.*

MARIA VAN EGYPTE (*heilige*) verliet haren vader en hare moeder in den ouderdom van 12 jaren en leidde tot in haar 17.^e jaar te *Alexandrië* een losbandig leven. Door de nieuwsgierigheid met eene schaar pelgrims naar *Jeruzalem* gevoerd, om bij het feest der verheffing des heiligen kruises tegenwoordig te zijn, gaf zij zich daar aan de grootste buitensporigheden over. Zich onder de menigte gemengd hebbende om in de kerk te komen, gevoelde zij zich tot drie of vier maal terug gehouden, zonder er in te kunnen te komen. **MARIA** door zulk een hinderpaal getroffen, nam het besluit van leven te veranderen en vooral hare ongeregeldeheid door boet-

vaardigheid te voldoen. Vervolgens naar de kerk teruggekeerd zijnde trad zij er zonder moeite binnen en aanbad het kruis. Denzelfden dag ging zij uit *Jeruzalem*, trok over den *Jordaan* en begaf zich naar de uitgestrekte woestijnen die aan gene zijde van de rivier zijn. Zij bragt er vier jaren door zonder iemand te zien, van de voortbrengselen der aarde levende, en de strengste levenswijjs voerende. Een kluizenaar, *Zozimus* genaamd, haar in het jaar 420 ontmoet hebbende, zag haar in het eerste voor een spookverschijnsel aan, zoo zeer hadden de zonnestralen en het gure luchtgestel haar misvormd. *MARIA* stelde hem gerust, vraagde hem zijnen zegen, verhaalde hem hare geschiedenis, verzocht hem haar de heilige communie te brengen. *Zozimus* ging haar in het volgende jaar op witten donderdag bezoeken en diende haar het heilig sacrament toe. Hij keerde het volgende jaar derwaarts terug en vond haar ligchaam uitgestrekt op het zand met een opschrift op den grond: » Abt *Zozimus* begraaf hier het ligchaam van de ellendige *MARIA*; ik ben denzelfden dag gestorven toen ik het heilig sacrament ontvangen heb. Bid voor mij." Men voegt er bij dat *Zozimus*

verlegen zijnde met het delven eener grafplaats er een leeuw kwam, die zich met dit werk belastte. De geschiedenis van *MARIA* is door eenen gelijktijdigen schrijver beschreven; intusschen trekken eenige *critici* dezelve in twijfel, uit hoofde van de buitengewone omstandigheden, welke dezelve bevat; maar indien deze reden voldoende was, om de getuigenis der tijdgenooten te verwerpen, zouden de best bewezene geschiedenissen in gevaar zijn om onder de fabelen gerangschikt te worden.

MARIA 'D OIGNIES (*heilige*) geboren te *Nivelle*, in het jaar 1177, trouwde in haar veertiende jaar en ging voort met de gestrengheden, welke zij gewoon was van haar teederste jeugd af uit te oefenen. De beide echtgenooten deelden gemeenschappelijk hunne goederen aan de armen uit, en heiligden zich in de dienst van een arm Laprozen-huis, *Villembrouck* genaamd, digt bij *Nivelles*. Na verloop van twaalf jaren vermoed door den toevloed van het volk dat de roep harer deugden derwaarts lokte, dacht *MARIA* zich naar de priorij van *OIGNIES* te moeten begeven, korttelings aan de *Sambre* gebouwd en stierf aldaar den 23 Junij 1213, in den ouderdom van

36 jaren. De beroemde JACOBUS VAN VITRI, die de roem harer deugden naar deze woestijn had gelokt, heeft haar leven beschreven, welk in SURRIUS, *Acta Sanctorum* is opgenomen. Men bewaart het handschrift te Oignes. BUISERET bisschop van Namen heeft het in het Fransch vertaald, *Leuven* 1609 in — 12.mo Men heeft er eene nieuwe verbeterde uitgave van geleverd. *Namen* 1719 ARNOLD 'D ANDILLY heeft er mede eene vertaling van gegeven, maar waarin verscheiden uitlatingen zijn, waarvan er sommige op redelijke gronden steunen. — Zie CHRISTINA DE BRUZO.

MARIA VAN ARAGON, dochter van SANCHE II, koning van Aragon en vrouw van keizer OTTO III, kwam, volgens eenige geschiedschrijvers, door eenen even zoo schandelijken dood om, als haar leven was geweest. Zij beweren dat deze prinses, na eenen graaf van Modena, vruchteloos te hebben aangezoekt, om aan hare lusten te voldoen, hem van de misdaad beschuldigde, welke hij niet had willen begaan. De al te ligtgeloovige keizer liet dezen schuldig gewaanden onschuldige onthoofden. De vrouw van den graaf van ha-

ren echtgenoot de waarheid vernomen hebbende, bood aan zijne onschuld door de vuurproef te bewijzen. Men bragt een ijzer en een grooten kolengloed aan, en toen hetzelfde geheel gloeiend was, nam de gravin het zonder aandoening, en hield het in hare handen, zonder zich te branden. De keizer verbaasd en verschrikt liet de keizerin in 998 op een' brandstapel werpen, en boette door deze regtvaardige straf, den onregtvaardigen dood van den graaf van Modena. Meer dan twintig oude en nieuwe geschiedschrijvers, verhalen deze daadzaak als eene ontgensprekelijke waarheid. MURATORI heeft dezelve bestreden en getracht aan dezelve alle waarschijnlijkheid te ontnemen. Maar wat er ook van deze geschiedenis in het bijzonder wezen moge, men kan niet ontkennen, dat de regterlijke proefnemingen, die om de talrijke misbruiken, later door de canons verboden werden, dikwerf hebben gediend, om de waarheid met luister te doen zegeviereu,
 » De ijver van het geregt en
 » de moeilijkheid der ontdekking, zegt een geschiedschrijver, de eenvoudigheid
 » der tijden, het groot vertrouwen in den eeuwigen
 » Regter en de soort van Gods-

» regering, die de Christen
 » volken, gedurende deze
 » eeuwen bestuurde, maakten
 » dikwerf die bewijzenkracht-
 » dadig, en men moest be-
 » stuiten de geloofwaardig-
 » ste daadzaken te ontken-
 » nen, indien men zich on-
 » voorzigtiglijk wilde verzet-
 » ten tegen hetgene er door
 » eene menigte gelijktijdige
 » schrijvers en dikwijls door
 » onberispelijke ooggetuigen
 » van verhaald wordt.» Zie
 KAREL den Grooten. EUGENI-
 US II, PETRUS IGNEUS.

MARIA, dochter van HEN-
 DRIK III, hertog van *Brab-*
band, huwde met PHILIPPUS
 den *Stoute* koning van *Frank-*
rijk, in 1274. Zij werd twee
 jaren daarna beschuldigd, den
 oudsten der zonen, die haar
 man bij zijne eerste vrouw,
 MARIA van *Aragon*, verwekt
 had, door vergif te hebben
 doen sterven. [LA BROUSSE,
 eerst baardscheerder, daarna
 begunstigd kamerheer des ko-
 nings, was haar beschuldiger.]
 MARIA, zou gevaar geloopt
 hebben met den dood gestraft
 te worden, zoo sterk waren
 de kenteekenen; indien haar
 broeder JAN, hertog van *Brab-*
band, niet een ridder gezon-
 den had, om door een twee-
 gevecht de onschuld der ko-
 ningin te rechtvaardigen. Haar
 beschuldiger, die zijne las-
 teringen niet kon volhouden,

werd opgehangen. [PHILIP-
 PUS de *Stoute*, had vooraf
 eene bagijn van *Nivelles*,
 welke men met de gaaf van
 voorzeggung bezielde waande,
 doen raadplegen; deze ver-
 klaarde de koningin voor on-
 schuldig, en zeide dat de
 misdaad uitgeoefend was, door
 eenen man, die dagelijks in
 de tegenwoordigheid des ko-
 nings was. Intusschen zou
 de koningin, zonder de hulp
 haars broeders de doodstraf
 hebben ondergaan.] MARIA
 heeft PHILIPPUS III, 36 ja-
 ren overleefd, en overleed
 eerst in het jaar 1321. Haar
 ligchaam werd in de fran-
 ciskaner kerk te *Parijs*, en
 haar hart in de jacobijner
 kerk bijgezet.

MARIA VAN ANJOU, oudste
 dochter van LODEWIJK II,
 koning van *Napels*, en vrouw
 van KAREL VII, koning van
Frankrijk, stierf op hare
 terugreize van *St. Jago* in
Galicië, in de abdij van
Chateliers in *Poitou*, in het
 jaar 1463, 59 jaren oud
 zijnde. Zij was eene vorstin
 van eene zeldzame verdiens-
 te, die haren man beminde
 welke haar niet beminde,
 die werkte om hem tot ko-
 ning te verheffen, terwijl hij
 slechts aan zijne vermaken
 dacht, en zijne onverschil-
 ligheid zoo ver dreef, dat
 hij haar antwoord weigerde.

MARIA VAN OOSTENRIJK, koningin van *Hongarijē* en *Boheme*, dochter van PHILIPPUS, aartshertog van *Oostenrijk* en koning van *Spanje* en van JOANNES van *Aragon*, en zuster van de keizers KAREL V en van FERDINAND I, geboren te *Brussel*, den 13 September 1503 huwde in 1521 met LODEWIJK, koning van *Hongarijē*, die in het jaar 1527 in den slag van *Mohacs*, sneuvelde. Deze dood trof de koningin gevoeliglijk, die later aan een tweede huwelijk nooit heeft willen denken, ofschoon zij door verscheidene vorsten aangezocht werd. Haar broeder, KAREL V, gaf haar de landvoogdijschap der *Nederlanden*, welke zij in 1531 aanvaardde. Zij deed koning HENDRIK II den oorlog aan en terwijl keizer KAREL V, haar broeder, *Metz* in het jaar 1562 belegerde, maakte zij eene afleiding van wapens in *Picardijē*. Hare voorzigtigheid, maakte haar bijzonder dierbaar bij het volk, hetwelk zij gedurende 24 jaren regeerde. Zij ging naar *Spanje* in 1556 en overleed aldaar in weinig dagen na den dood van KAREL V ERASMUS droeg haar een werk op, getiteld: *vidua CHRISTIANA* gedrukt in 1529.

MARIA I koningin van *Engeland* geboren den 2 Fe-

bruarij 1515 was de dochter van HENDRIK VIII en van CATHARINA van *Aragon*. EDUARD VI had stervende zijne nicht, JOANNA GRAY, tot troon opvolgster verklaard, en er MARIA, die den troon volgens regt toebehoorde, van uitgesloten. De hertog van *Northumberland*, schoonvader van JOANNA, riep haar uit als koningin, wierf een leger, om de gewaande regten zijner schoondochter te handhaven. MARIA had weldra eene geduchte partij, en talrijke soldaten. ELIZABETH, hare zuster, kwam zich ook met duizend paarden bij haar voegen; de muitelinge werd in hechtenis genomen. en MARIA liet hare mededingster, den vader, schoonvader en den echtgenoot der ongelukkige onthoofden. De nieuwe koningin was der Catholijke Godsdienst toegedaan: om dezelve te doen zegevieren, huwde zij in 1554 met PHILIPPUS II, zoon van KAREL den vijfde. Deze beide echtgenooten werkten met een' vurigen ijver aan dit groote werk, waarbij zij de gestrengheid meenden te moeten voegen. Het parlement trad in hunne inzigten. Het had onder HENDRIK VIII de protestanten vervolgd, zegt VOLTAIRE, het moedigde dezelve aan, onder EDUARD VI en het verbrandde dezelve onder MARIA. » Acht honderd personen wer-

den, zegt deze geschiedschrijver, aan de vlammen overgegeven." Maar men weet dat zijn haat tegen de Roomsche Godsdienst hem alles deed verminken. HOUCED, een Engelsch schrijver telt er slechts 277, en RAPIN DE TOIRAS 284; die schrijvers zijn niet verdacht en men kan gelooven, dat dit getal nog overdreven is. De kardinaal POLUS, door Paus JULIUS III gezonden, om *Engeland* met de Catholijke kerk te vereenigen, keurde deze strafoefeningen openlijk af. Deze prelaat zeide met reden, dat het eenige middel om de ketterij uitteroeyen, was de kettters te stichten en niet om hen van het leven te berooven. Maar HENDRIK VIII en EDUARD hadden de Catholijken verbitterd, door *Engeland* met hun bloed te overstromen, en dit voorbeeld werd noodlottig aan de voorstanders der scheuring en der ketterij. De inborst van MARIA stak daar en boven af met hevige middelen en men zag haar dikwijls de bitterheid harer onstuimigste vijanden met eene zachte en buigzame reden beantwoorden. (Zie HAVIEL) MARIA stond PHILIPPUS, haren echtgenoot, tegen *Frankrijk* bij, hare vloot besliste de overwinning van *Grevelingen*, voorafgegaan door de volko-

mene nederlaag der Franschen te *St. Quentin*; maar *Calais* werd haar door den hertog van *Guise* ontveldigd en de vloot, die zij zond, kwam slechts aan, om de Fransche standaards in de haven geplaat te zien. Zij rustte eene tweede vloot uit, van 120 schepen, toen zij den 19 November 1558 overleed. Haar ijver voor de Godsdienst was niet genoeg verlicht; maar zij bezat echter uitmuntende hoedanigheden, zuivete zeden en echte deugden. De pracht en de ondeugden werden van haar hof verbannen. LINGUET schildert MARIA, in een zeer slecht vervolg op de algemeene geschiedenis, met afschuwelijke kleuren af, terwijl hij van ELIZABETH, die *Engeland* met het bloed der Catholijken overstroomde, lof verkwist; ziedaar de juistheid der wijsgeerige weegschaal. De gestrengheid tegen de sectarissen uitgeoefend zijn afschuwelijke misdaden, maar de moord der Catholijken maakt de held uit. Zie FERDINAND II, JACOBUS II, PHILIPPUS II. Deze koningin van *Engeland* heeft brieven nagelaten, de eene in het Latijn hebben den lof van ERASMUS verdiend, de andere in het Fransch zijn geene aandacht waardig.

MARIA II, koningin van

Engeland oudste dochter van **JACOBUS II**, koning van *Engeland*, in het paleis van *St. James* in 1662 geboren, huwde in 1677 met **WILLEM HENDRIK** van *Nassau*, prins van *Oranje* en stak met haren echtgenoot naar *Holland* over, waar zij tot in 1689 verbleef; zij hielp dezen prins **JACOBUS II** ontroonen, stak weder naar *Engeland* over, werd gezamenlijk met haren echtgenoot tot koningin uitgeroepen en bloosde niet den troon van haren vader te bekleeden. Zij stierf in 1695 in het paleis *Kinsington*, aan de kinderziekte, 33 jaren oud zijnde.

MARIA STUART, koningin van *Frankrijk* en *Schotland*, geboren 7 December 1542 op het kasteel *Lintithgow*, eene kleine stad 7 mijlen van *Edinburgh* gelegen, dochter van **JACOBUS V**, koning van *Schotland* en van **MARIA** van *Lotharingen* troonopvolgster van haren vader, acht dagen na hare geboorte. **HENDRIK VIII**, koning van *Engeland* wilde haar in het huwelijk doen treden met prins **EDUARD**, zijnen zoon, ten einde beide koninkrijken te vereenigen; maar daar dit huwelijk geen plaats had, huwde zij in 1558 met **FRANCISCUS II** dauphin van *Frankrijk*, zoon en opvolger van

HENDRIK II. [Zij was in den ouderdom van zes jaren in *Frankrijk* gekomen, en werd door **HENDRIK II**, in een klooster geplaatst, alwaar zij eene zorgvuldige opvoeding ontving. Zij was nog geene veertien jaren oud, toen zij in tegenwoordigheid des konings en van **CATHARINA DE MEDICIS**, eene door haar zamengestelde Latijnsche redevoering uitsprak, waarin zij bewees, dat het den vrouwen welstaat de letteren te beoefenen]. Nadat **FRANCISCUS II** in 1560 overleden was, stak zij weder naar *Schotland* over, en ging een tweede huwelijk aan met **HENDRIK STUART**, haren neef, meer bekend onder den naam van lord *Darnley*. Nadat deze vorst door de hand der muitelingen was omgekomen, werd **MARIA** genoodzaakt, den graaf van *Bothwell* eender moordenaars van haren echtgenoot te huwen. Daar de muitelingen aan wier hoofd de graaf van *Murray*, natuurlijke zoon van **JACOBUS II**, (zie **MURRAY**) was, de koningin wilde te gronde helpen, even als zij zich van den koning hadden ontdaan, randden zij hare eer en hare deugden aan, door vuilaardige lasteringen die de sekte-geest en filozofische dweepzucht, vijanden van al de Christen helden, tot ons heeft overge-

bragt. Men vooronderstelde minnebrieven aan den graaf van *Bothwell*, waarvan de oorspronkelijke nooit ten voorschijn zijn gebracht, men beschuldigde haar van moord aan haren man gepleegd, en door deze kunstgrepen gelukte het, *Schotland* tegen haar op te zetten. Van haar leger verlaten, was zij verplicht, zich aan de zamengezwoeren over te geven en de kroon aan haren zoon afte staan, men dwong haar den graaf van *Murray* tot regent te benoemen, die haar met slechte behandelingen overlaadde en zijne inborst in geen deele vermomde, daar hij zijne wenschen en zijne listen bekroond zag. De norscheid van den regent verschafte der koningin eene partij. Zij ontsnapte uit de gevangenis, ligtte 6,000 man, maar zij werd overwonnen en verplicht, eene schuilplaats in *Engeland* te zoeken, waar zij slechts eene gevangenis vond en, eindelijk na 18 jaren van ellende en gevangenschap den dood. *ELIZABETH* deed haar in den beginne met eer in *Carlisle* onthalen: maar liet haar zeggen, dat, daar zij beschuldigd was van den moord haars echtgenoots, zij zich er over moest regtvaardigen. Men benoemde commissarissen, en men hield haar te *Tutbury*

gevangen, onder voorwendsel van haar proces te instrueren. Het grootte ongeluk van de koningin *MARIA* was, vrienden te hebben in hare ongenade. *ELIZABETH* vreesde dat zij haar soms ontvlugten en den troon weder beklimmen zoude. Zij beweerde, eene zamenzwering ontdekt te hebben. Het proces der beschuldigten werd weldra opgemaakt, een aantal beroemde mannen en anderen, al te zeer bekend door hunne verkleefdheid aan de koningin *MARIA* of aan het Catholijke geloof, ondergingen de doodstraf. De meeste geschiedschrijvers hebben hen als volkomen onschuldig en als voorbereidende slagoffers tot een grooter offer beschouwd. Men kent deze schoone dichtregels van den sierlijken schrijver van het *Theatrum Crudelitatis hereticorum*:

Post varias clades miserorum
et caedis acervos,
Insontum, comus exornat spec-
tacula mater,
Supplicio et regum soror et fi-
dissima conjux.

Na deze bloedige straoefeningen, liet *ELIZABETH MARIA*, hare gelijke, vonnissen even alsof zij hare onderdane ware geweest. » Twee en veertig leden van het parlement, » zegt *VOLTAIRE*, die elders steeds de wreedheden tegen

de Catholijken uitgeoefend, toejuicht: » en vijf regters van het koningrijk gingen haar in hare gevangenis te *Fotteringhai*, ondervragen. Zij protesteerde, maar zij antwoordde: nooit was een vonnis onwettiger, en nooit was een pleitgeding onregtvaardiger. Men stelde haar de eenvoudige afschriften van hare brieven voor en nooit de oorspronkelijke, men deed de getuigenissen harer secretarissen tegen haar gelden, men vergeleek dezelve niet met de hare; men beweerde haar te overtuigen door de getuigenis van drie zamengeworenen, die men had doen sterven, waarvan men den dood had kunnen uitstellen, om dezelve met haar te vergelijken. Eindelijk, wanneer men met al de formaliteiten, die de billijkheid voor de minste der menschen vordert, was te werk gegaan, wanneer men bewezen had dat *MARIA*, overal hulp en wrekers zocht, dan kan men haar niet misdadig verklaren. *ELIZABETH* had geen ander rechtsgebied over haar dan dat van den magtige op den zwakke en ongelukkige." Maar hare wreede staatszucht eischte den dood, van dit doorluchtige slagtoffer. *MARIA*, werd ten dood veroordeeld en onderging denzelfen, met eene

standvastigheid van ziel, waartoe de grootste mannen niet altijd in staat zijn. Men weigerde haar, haren aalmoezenier en al hare verzoeken betrekkelijk hare begravenis. De graaf van *Kent*, tot bestuurder der straoefening bestemd, verweet haar tot haren laatsten oogenblik, haar bijgeloof, dat is te zeggen, het Catholijke geloof. Het scheen dat men had besloten, haar hare godsdienst, met haar leven te ontweldigen, maar haar moed was boven alles verheven. De graaf het crucifix, dat zij in hare handen hield bespottende, zeide haar, dat het in het hart was dat zij *JESUS CHRISTUS* moest dragen. *MARIA* antwoordde bedaard: » dat wanneer men zijn beeld onder de oogen had, zijne liefde zich gemakkelijker in het hart ontvlamde." Toen zij hare kleederen moest afleggen, wilde zij niet dat de beul zulks deed, zeggende: » Dat zij niet gewoon was, zich door dergelijke edellieden te laten bedienen." Na eenige gebeden uitgesproken te hebben, werd zij den 18 Februarij 1587, in den ouderdom van 44 jaren onthoofd. Het hoofd werd eerst met den derden slag van het ligchaam gescheiden, en de beul toonde dit hoofd dat twee kroonen gedragen had,

aan de vier hoeken van het schavot, als dat van eenen booswicht. Ziedaar het treurige uiteinde van de beroemde **MARIA STUART**, eene even zoo schoone als deugdzaame vorstin. Koningin van *Frankrijk*, door haar huwelijk met **FRANCISCUS II**, koningin van *Schotland*, door hare geboorte, bragt zij de helft van haar leven in kluisters door en stierf eenen wreeden dood. Hare verkleefdheid aan de Catholijke godsdienst, hare regten op *Engeland*, en volgens eenige geschiedschrijvers, hare schoonheid maakten hare misdaad uit. Deze laatste grievende zou ongelooft schijnen, zonder de zeer bekende bijzonderheden der zucht om te behagen van **ELIZABETH** en hare ijverzucht tegen **MARIA**, die zoo ver ging dat zij haren naam niet mogt hooren uitspreken. De zachtheid van hare inborst, de bevalligheden van haren geest, de bescherming, waarmede zij de letteren vereerde, de roem waarmede zij dezelve beoefende, hare standvastigheid in hare ongelukken, hare verkleefdheid aan de godsdienst harer voorvaderen, hebben hare gedachtenis voor alle gevoelige menschen dierbaar gemaakt, maar vooral voor de Catholijken, die haar als eene martelares hunner gods-

dienst hebben beschouwd. In het zelfde jaar van haren dood gaf men een werk in het licht getiteld: *Marteldood van MARIA koningin van Schotland, weduwe van Frankrijk; bevattende het ware verhaal van het aan haar gepleegde verraad, op aansporing van ELIZABETH, door welke de loogens, lasteringen en valsche beschuldigingen tegen deze zeer deugdzaame, Catholijke en beroemde vorstin opgehelderd en hare onschuld bewezen wordt, Edimburg, in 8.vo* Daar de daadzaken toen geheel versch waren en het onmogelijk zou zijn geweest, er strafeloos valsche voor te dragen, zoo verdient dit werk het grootste vertrouwen. Maar de waarheid van deze geschiedenis, wordt met meer nadruk en kracht ontwikkeld, in het werk getiteld: *Geschiedkundige en critische nasporingen over de voornaamste bewijzen van de beschuldiging aan MARIA STUART, ten laste gelegd, met een onderzoek van de geschiedenissen van ROBERTSON en HUME.* Een werk uit het Engelsch vertaald, *Parijs, 1772, in 12.mo* Men moet vooral lezen hetgene, wat de schrijver dier *Nasporingen*, zegt van de tekst dier beruchte

brieven, zoodanig als dezelve thans in een schotschrift van BUCHANAN bestaat. Men bewijst in hetzelfde ontegensprekelijk, dat die tekst, als de oorspronkelijke beschouwd, valsch en ondergeschoven is. Men toont aan, dat de beschuldigers van MARIA STUART, zelve de bewerkers van de misdaad waren, waarvan zij hunne vorstin beschuldigden. Men ziet hen eene associatie vormen, en zich in de dienst van ELIZABETH verkoopen. Men zag MURRAY, door zijne eerzucht gedreven en door de hoop, van eene door ELIZABETH, beloofde ondersteuning gevoed; zich aan het hoofd van eenen opstand plaatsen, die zijn werk was, met het wel bekende voornemen, om den koning te dooden en zich van de persoon der koningin meester te maken. Men ziet hem en zijne deelgenooten, in eene menigte van zamenzweringen tegen hunne vorsten, tot aan den dood des konings treden, zich vereenigen om den graaf van *Bathwell*, van dezen dood plegtiglijk te regtvaardigen, van welken men denzelven als een der voornaamste bewerkers kende, vervolgens aan het huwelijk van de koningin met dezen heer werken en dit huwelijk eenmaal gesloten

zijnde, dezen zelfden BOTHWELL, openlijk beschuldigen, de moordenaar van den koning te zijn; geheel *Schotland*, tegen hem en tegen de koningin, (die zij in zijn ongeluk wikkelen, terwijl zij hem laten ontsnappen), in opstand brengen. Ziedaar de ontwikkelde daadzaken, in deze *Nasporingen* over MARIA STUART; zij zijn van het grootste gewigt, om tot het leven van deze ongelukkige vorstin te dienen, welke het hare vijanden gelukt is, om tot in de laatste nakomelingschap te lasteren. Zij verspreiden een nieuw licht over hare geschiedenis en geven de natuurlijkste en best bewezene verklaring der tegenspraak, die haar gedrag scheen aan te bieden. Alles, wat de schrijver in dit werk beweert, wordt door aanhalingen gestaafd, aan welke het onmogelijk is, iets redelijks te kunnen tegen inbrengen. De tegenwerpingen van D. HUME en van ROBERTSON, werktuigelijk door onkundige en slaafsche schrijvers herhaald, worden er op de bondigste wijze in wederlegd. Men kan raadplegen de *Verdediging van MARIA STUART*, door GILBERT STUART, 2 dl.ⁿ in 12.mo Mevrouw KERALIO, heeft in hare *Geschiedenis van ELI-*

ZABETH, de onschuld dier koningin en de gruwzaamheden van **ELIZABETH** en van **MURRAY**, enz. volkomen in het daglicht gesteld. Kortelings nog heeft **DE SEVELINGES**, in 2 dl.ⁿ in 8. vo *Eene Geschiedenis van MARIA STUART*, volgens geloofwaardige acten ontworpen, en met onuitgegevene stukken verrijkt, in het licht gegeven. Deze geschiedenis vereenigt met de verdiensten van stijl, eene groote nauwkeurigheid. De schrijver heeft er al de gevoeligheid van hare ziel in uitgedrukt en door de aandoening, die men bij het lezen der rampspoeden dier ongelukkige koningin ontwaart, kan men oordeelen hoezeer hij dezelve gevoeld heeft. Hetgene wat **HUME** en de oude schrijvers, napraters van **BUCHANAN**, met schande moet overladen, is de openhartigheid van **CAMBDEN**, die ofschoon de vriend en gunsteling van **ELIZABETH** en een dweepzuchtige voorstander van de Anglikaansche hervorming zijnde, zijne pen voor de lasteringen geweigerd en **MARIA** van alle beschuldiging vrij gepleit heeft, (zie **HESBURN**, **MURRAY**.) De Fransche anthologie, heeft verscheiden dichtstukken door **MARIA STUART** vervaardigd, verzameld.

MARIA DE MEDICIS, dochter van **FRANCISCUS II DE MEDICIS**, groot-hertog van *Toscane*, en vrouw van **HENDRIK IV**, koning van *Frankrijk*, werd te *Florence* den 26 april 1573 geboren. Haar huwelijk met **HENDRIK IV** werd in 1600 voltrokken, en in 1610 werd zij, na den dood van den koning, tot regentes van het koninkrijk benoemd. De hertog van *Epemon*, kolonel-generaal van de infanterie noodzaakte het parlement haar het regentschap te geven: een regt dat tot dus verre enkel aan de algemeene staten had toebehoord. **MARIA DE MEDICIS** te gelijk voogdes en regentes kocht aanhangelingen voor het geld dat **HENDRIK de Grootte** verzameld had om zijne natie magtig te maken. De staat verloor zijn aanzien van buiten, en werd inwendig door de prinsen en de groote heeren verscheurd. De partijen werden bevredigd door een verdrag in 1614, door hetwelk men aan de misnoegden alles toestond wat zij wilden; maar dezelve ontwaakten op nieuw kort daarna. **MARIA** geheelijk aan den maarschalk **D'ANCRE** en aan **GALIGAI**, zijne echtgenoot, overgeleverd, verbitterde de muitelingen door dit gedrag. De dood van dezen maarschalk, op bevel van **LODEWIJK XIII** vermoord, deed den

burgeroorlog ophouden. **MARIA** werd naar *Blois* verbannen van waar zij naar *Angoulême* ontvlugtte. **RICHELIEU**, toenmaals bisschop van *Luçon* en later kardinaal verzoende de moeder met den zoon in 1619. Maar **MARIA**, misnoegd over de niet uitvoering van het verdrag, ontstak op nieuw den oorlog en was weldra verplicht zich te onderwerpen. Na den dood van den connestabel **LUNES**, haar grooten tegenstrever, was zij aan het hoofd van den raad; en, om beter haar ontluikend gezag te bevestigen, deed zij er **RICHELIEU** haren gunsteling en opperbewindhebber, in opnemen. Deze kardinaal, op verzoek der koningin ten top punt van grootheid verheven, wilde van haar niet meer afhangen: **MARIA DE MEDICIS**, deed hem van het ministerie ontslaan. De koning, die hem uit zwakheid had opgeofferd, offerde hem op zijne beurt zijne moeder door eene andere zwakheid op. De koningin zag zich verplicht in 1631, naar *Brussel* te vlugten. Sedert dien oogenblik zag zij haren zoon, noch *Parijs* niet meer, dat zij met dat prachtige paleis, het *Luxembourg* genaamd, met waterleidingen, die tot op haren tijd onbekend waren geweest, en met de openbare wandelwegen, die

de naam van *de koningin* droegen had verfraaid. Uit het diepst harer schuilplaats eischte zij regt van het *Parijssche* parlement, welks verzoogen zij zoo dikwijls verworpen had. Men ziet nog tegenwoordig haar verzoekschrift » Smeekt **MARIA**, koningin van *Frankrijk* en *Navarre*, zeggende dat zij sedert den 23 Februarij in het kasteel van *Compiègne* gevangen heeft gezeten, zonder beschuldigd noch verdacht te zijn geweest.” Welke vertroosting en welke les voor de ongelukkigen! De weduwe van **HENDRIK den Grooten**, de moeder van eenen koning van *Frankrijk*, de schoonmoeder van drie vorsten, had gebrek aan het noodige, en stierf in behoefte, en wel te *Keulen*, den 3 Julij 1642, 68 jaren oud zijnde. De bron der ongelukken van deze vorstin, met eene afgunstige stijfhoofdigheid en heerschzuchtige inborst geboren, was eenen geest ontvangen te hebben, verre beneden hare heerschzucht. Zij was onder **HENDRIK IV** niet gelukkiger geweest dan onder **LODEWIJK XIII**. De minnaresen van haren gemaal veroorzaakten haar het grootste verdriet, en zij ontveinsde hetzelfde niet. Zij hield niet op aan haren echtgenoot even

zoo gegronde, als nuttelooze verwijtingen te doen; hevig van natuur dreef zij hare driftigheid eens zoo ver, dat zij den arm opligte om hem te slaan. Zij bezat echter godsdienstig gevoel en was godvruchtig. Zij had in 1620 het *nonnen klooster* van den *Calvarieberg* gesticht. Zie, haar *Leven te Parijs*, in 1774 in het licht gegeven, 3 dl. in 8vo — Wij hebben nog de geschiedenis van de moeder en zoon, *Amsterdam*, 1730, 2 dl.ⁿ in 12.mo die den naam van MEZERAY draagt; maar men is van gevoelen, dat dit werk, zoo belangrijk in het raadplegen met betrekking tot deze koningin, van RICHELIEU zelve is, en een gedeelte uitmaakt van eene volledige geschiedenis, die deze beroemde minister had zamengesteld.

MARIA THERESIA van Oostenrijk, dochter van PHILIPPUS IV, koning van Spanje, geboren te Madrid in 1638, huwde in 1660 met LODEWIJK XIV, en stierf in 1683, 45 jaren oud zijnde; zij was eene wezenlijk deugdzaam en wijze vorstin, maar LODEWIJK XIV, die toenmaals in den ouderdom van verstrooiing en minnehandel was, achtte haar meer dan hij haar beminde. Het geduld met hetwelk zij zijne trouweloos-

heden verdroeg, beantwoordde aan al hare andere hoedanigheden. LODEWIJK beweende haar, en zeide bij haren dood: *ziedaar het eenige verdriet, wat zij mij heeft aangedaan*. Men beweert dat zij het was, die zich nog in de andere wereld met het heil van haren echtgenoot bezig houdende, aan den beruchten hoefsmid van Salon, (zie MARÉCHAL DE SALON) verscheen. Deze zedige en godvruchtige vorstin bezat daarenboven zeer verhevene gevoelens, getuigen het antwoord hetwelk zij eens aan eene carmelitnon gaf, die zij verzocht had, haar in het onderzoek van haar geweten tot eene algemeene biecht behulpzaam te zijn. Deze religieuze vroeg haar, of zij vóór haar huwelijk niet getracht had, de jonge lieden van het hof van den koning haren vader te behagen. *O neen mijne moeder, antwoordde zij, er waren geene koningen.*

MARIA THERESIA keizerin, koningin van Hongarije en van Boheme, geboren den 13 Mei 1717, was de dochter van keizer KAREL VI, en van ELIZABETH CHRISTINA van Brunswijk-Wolfenbützel. Nadat de keizer den aartshertog LEOPOLD, zijn eenigen zoon verloren had, voedde hij zijne

oudste dochter, MARIA THERESIA, op in het vooruitzicht van haar tot erfgename zijner uitgestrekte staten te maken. Reeds in 1713 had hij de beroemde *Pragmatique Sanctie* uitgevaardigd, door welke, bij gebrek aan mannelijke kinderen, zijne erfopvolging aan de oudste zijner dochters moest overgaan: eene beschikking aan welke hij gedurende bijna 30 jaren werkte, om aan dezelve een geheiligd kenmerk te geven, en welke hij door al de mogendheden van *Europa*, die er eenig belang bij konden hebben, om er de uitvoering van te beletten, deed bekrachtigen. MARIA THERESIA werd den 12 Februarij 1736 aan FRANCISCUS STEPHANUS van *Lotharingen*, later keizer onder den naam van FRANCISCUS I, (zie zijn artikel) uitgehuwd en beklom na den dood van KAREL VI, den 20 October 1740 voorgevallen, den troon. De gebeurtenissen, die dezen dood volgden, deden weldra zien, dat de prins EUGENIUS reden had gehad te zeggen, » dat een leger van honderd duizend man beter de *Pragmatique Sanctie* zou handhaven, dan honderd duizend verdragen." *Europa* werd met manifesten overstromd, voorloopers van het onweder

hetwelk tegen deze vorstin broeide. De koning van *Pruissen* doorkruiste te midden van den strengsten vorst, aan het hoofd zijns legers, *Silezië*, en ontving te *Breslau* de hulde der staten van deze schoone provincie; bij deze overwinning voegde hij die van *Moravië*. Van eene andere zijde drong de keurvorst van *Beijeren*, KAREL ALBERT, bij *Frankrijk* er op aan, hem de kroon van *Boheme* en des keizerrijks te verschaffen, het gelukte hem hetzelfde in zijne belangen te winnen, ofschoon het plegtiglijk, tijdens de uitwisseling van het groothertogdom *Toskane* tegen de hertogdommen van *Lotharingen* en *Bar*, de *Pragmatique Sanctie* had erkend. De eerste pogingen van KAREL ALBERT werden door den schitterendsten uitslag bekroond. Hij liet zich te *Lintz* tot aartshertog van *Oostenrijk*, te *Praag* tot koning van *Boheme*, en in 1742 te *Frankfort*, tot keizer, onder den naam van KAREL VII (zie dat artikel), kroonen. MARIA THERESIA, zich te *Wenen* niet veilig achtende, was verplicht geweest, in het jaar 1741, de vlugt te nemen. In deze droevige omstandigheid werpt zij zich in de armen der Hongaren, roept de staten van dat koninkrijk

bijeen, verschijnt voor hen, houdende den zoon op hare armen, dien zij ter wereld had gebragt, en sprak hen in het Latijn aldus aan: » Verlaten van mijne vrienden, vervolgd door mijne vijanden, door mijne naaste bloedverwanten aangerand, heb ik geen ander hulpmiddel dan in uwen moed, in uwe getrouwheid en in mijne standvastigheid. Ik stel in uwe handen, de dochter en den zoon van uwen koning, die van u hun heil verwachten." Bij dit tooneel gaan de Hongaren, dit trotsche en oorlogzuchtige volk, dat sedert twee honderd jaren niet opgehouden had, het juk van het huis van *Oostenrijk* te verwerpen, eensklaps van den afkeer tot de opregtste toegenegenheid over, trekken hunne sabels en riepen met eenparige stemmen uit: *Moriamur pro rege nostro MARIA THERESIA*. Nooit kwam eene hulp beter van pas en nooit welligt werd dezelve minder verwacht. Naauwelijks bleef er eene stad voor *MARIA THERESIA* over, om er haar kraambed te houden, zwanger zijnde, schreef zij aan de prinses *CHARLOTTE* van *Lotharingen*, hare schoonmoeder, in een oogenblik, van eene diepe droefgeestigheid; maar dit was de eindpaal harer ongelukken, te

midden van zoo vele tegenspoeden heeft deze doorluchtige vorstin voor zich hare groote talenten, hare standvastigheid en de liefde van haar volk. Van de oevers der *Drave* en *Save* kwamen tot dusverre onbekende volken te voorschijn, die zich met de Hongaren vereenigen: hun krijgshaftigen ijver, hunne zonderlinge kleeding, hun woest voorkomen, zijn nog in het geheugen van hunne vijanden, met de herinnering hunner daden gegraveerd. *KEVENHULLER* aan hun hoofd, herovert *Oostenrijk*. *Lintz*, *Passau*, *Munchen*, openen hunne poorten voor de *Oostenrijkers*. *MARIA THERESIA* sluit een verbond met *Engeland*, dat haar hulp in geld en krijgsbenden verschaft, zij tracht den koning van *Sardinië* te doen wankelen, maakt den koning van *Pruisen* van het bondgenootschap los, door hem den 11 Junij 1742, bijna geheel *Silezië* en het graafschap *Glatz* af te staan (zie de verschillende gebeurtenissen van dezen oorlog in het artikel *FOUQUET KAREL VAN LOTHARINGEN BROWN*, *KAREL ENMANUEL* van *Savooije*). *MARIA THERESIA* liet zich den 11 Mei 1743 te *Praag* tot koningin van *Boheme* kroonen. Zestien duizend Engelschen staken de zee over, voegden

zich bij de Oostenrijkers, Hannoveranen en Hessen, en trokken naar *Frankfort*. GEORGE II en zijn zoon, de hertog van *Cumberland* begaven zich naar het kamp; de slag van *Ettingen* werd den 27 Junij 1743 geleverd; de overwinning verklaarde zich voor het leger van MARIA THERESIA, en ontnam aan den keurvorst van *Beijeren* (zie KAREL VII), alle hoop om het Keizerrijk te behouden. De koning van *Sardinië*, aan wien men het eigendom van eenige Milanesche gewesten had afgestaan, wapende zich voor de koningin van *Hongarijë*. Zijne wapens zegepraalden dikwijls en verschaften aan het huis van *Oostenrijk* voordeelen, die wel tegen de offeringen die het gemaakt had, opwogen. Het verdrag van *Breslau* hield den koning van *Pruissen* slechts voor eenen tijd tegen. Hij deed in 1744 eenen nieuwen aanval op *Boheme*, terwijl de keurvorst van *Saksen*, koning van *Polen* een vriendschapsverbond te *Warschau* met MARIA THERESIA sloot. In 1745 werd het oorlogstooneel naar de *Nederlanden* overgebracht, een gewest, waarin volgens de uitdrukking van STRADA MARS, zijne gewone woonplaats schijnt gevestigd te

hebben, terwijl hij bij de andere volken slechts reist. *In alias terras peregrinari Mars ac circumferre bellum, hic armorum sedem fixisse videtur.* Bijna alle steden openden hare poorten voor LODEWIJK XV (zie zijn artikel). De vlakten van *Fontenoi* van *Rocoux* van *Lafeldt* waren met lijken bedekt, de wateren van de *Maas* en de *Schelde* geverwd door het bloed der overwinnaars en der overwonnenen; te midden der voor- en tegenspoeden, die zich tegen elkander opwogen, heeft MARIA THERESIA den troost, om den 4 October 1745 de keizerlijke kroon op het hoofd van haren echtgenoot te plaatsen; de plegtigheid had te *Frankfort*, even als in vreedstijd, plaats. Middelerwijl behaalde de koning van *Pruissen* nieuwe voordeelen te *Friedberg* en te *Prandnitz*. Zij bevrijdde zich op nieuw van dezen vijand door het verdrag van *Dresden* den 25 December van hetzelfde jaar. Eindelijk na eenen achtjarigen oorlog werd er een algemeene vrede aan *Europa* verleend, door het verdrag van *Aken* den 18 October 1718 onderteekend, en MARIA THERESIA, die men had gemeend te verdrukken, scheen aldaar eene luisterrijke zegepraal te behalen. Al ha-

re zorg strekte er zich daarna toe uit, om de wonden van haar volk te genezen, de rampen door den oorlog veroorzaakt, te herstellen. Maar in navolging van FREDERIK, wilde zij een groot aantal troepen behouden, dat een groot nadeel voor hare staten was, slechte uitwerkselen op de zeden en hartstogten des volks had, aan de administratie een' gang van geweld en willekeur gaf en de onaangename gebeurtenissen, onder het volgende bestuur voorgevallen, voorbereidde. De goede vorstin wist niet, dat om hare staten te verdedigen, het een even zoo slecht als nutteloos middel was om een groot leger op de been te hebben (zie FREDERIK II, en LODEWIJK VI). Intusschen waren de openbare zaken steeds het doel harer bemoeijingen. De havens van *Triest* en *Fiume* werden voor alle volken geopend. *Livorno* breidde zijnen handel in den *Levant* en in *Oostindië* uit. De haven van *Oostende* ontving schepen, beladen met voortbrengselen van *Hongarijè*; kanalen, in de *Nederlanden* geopend, bragten in den schoot van derzelver steden, de rijkdommen der *Beide-Indiën*. *Weenen* werd vergroot en verfraaid; fabrieken van lakens, porselein, spie-

gels, van zijden stoffen enz. vestigden zich in derzelver uitgestrekte voorsteden, en men zag weldra de navolgers in de kunsten zich met hunne voorbeelden gelijk stellen. Om de wetenschappen te doen bloeijen, rigtte *MARIA THERESIA* hoogeschoolen en collegiën op, onder welke men datgene bewonderde, hetwelk te *Weenen* haren naam draagt, en dat door haren zoon vernietigd werd; zij stichtte scholen voor teeken-, schilder- en bouwkunde. Zij legde te *Praag*, te *Inspruck* openbare boekverzamelingen aan; prachtige observatoriums verhieven zich te *Weenen*, te *Graz* en te *Tyrnau*, en werden met telescopen verrijkt, die de geheimen der hemelen aan *DE HELLS*, *DE BOSCOWICHS*, *DE HALLAYS* ontdekken: de van *SWIETENS*, des *STORKS*, de *MÉTASTASIUSSEN*, de *CHAPELAINS* ontvangen de weldaen, die hunne talenten verdienen. Men kan er echter aan twijfelen, of door op deze wijze de wetenschappen te verspreiden, en het onderwijs in de letteren en bespiegelende onderwerpen algemeen te maken, zij aan hare volken zoo veel goed heeft gedaan, als zij wel wilde (zie *FREDERIK WILLEM I*). Hare zorgen strekten zich over al de klassen van burgers

van den staat uit; de gewonde, oude en zwakke soldaten ontvingen de geestelijke en tijdelijke hulp, in zindelijke en heilzame hospitalen, de officiers-weduwen, de adellijke juffers enz., vonden hulpmiddelen in verschillende gestichten, door de menschlievendheid en godsvrucht van deze goede vorstin gevormd. Het scheen dat de vrede lang zou duren, vooral nadat *Frankrijk*, zoo lang de mededinger van *Oostenrijk*, met hetzelfde den 1 Mei 1756 een verbond sloot; maar dezelve werd door eenen onverwachten inval gestoord, dien de koning van *Pruissen* in de maand October van hetzelfde jaar in *Saksen* deed. Hij trok naar *Boheme*. BROWN hield hem tegen door den slag van *Lowositz*, waarin de twee partijen zich de overwinning toeschreven. In de lente van het jaar 1757 verscheen FREDERIK aan het hoofd van honderd duizend strijdbare mannen op de hoogte van *Praag*, de slag begint onder de muren van deze hoofdstad. BROWN gewond, ziet zich verplicht, de wijk in de stad te nemen, de overwinnaars berenden en bombardeerden dezelve. DAUN nadert, drijft de Pruisen te *Chotsewitz* terug, en werpt dezelve overhoop; doet het

beleg opbreken, redt *Boheme* door de overwinning en geeft aan de troepen den moed en dat vertrouwen terug, die de roem der overwinningen van FREDERIK hun, als ware het, hadden doen verliezen. Het is bij gelegenheid van deze overwinning dat MARIA THERESIA de militaire orde van haren naam den 18 Julij 1757 instelde. Deze oorlog was eene der bloedigste; nooit leverde men zoo vele gevechten. De Oostenrijkers hadden voor- en tegenspoeden, maar zij waren meer overwinnaars dan overwonnenen. Zij zegepraalden, te *Hochkirchen*, te *Kumersdorf*, te *Maxen*, te *Landshut*, te *Siplitz*. Prins KAREL maakt zich meester van *Breslau*, NADASTI van *Schweidnitz*, en HADDICK en LASCY van *Berlijn*. Men bewondert bovenal den togt van LAUDON tegen *Schweidnitz*, door welken hij op den 1 October 1761 dit dorp met de stad een talrijk garnizoen, eene geduchte artillerie en buitengemeen groote stapelplaatsen in eenen nacht veroverde. De wapenen van MARIA THERESIA, schenen slechts één aanzienlijk verlies gedurende den oorlog te ondergaan; het was de slag van *Leuthen* of van *Lissa*, waarin het leger den 5 December 1757 bijna

vernietigd werd; deze nederlaag werd gevolgd door de inneming van *Breslau*, en het gevangen nemen van zeventien duizend Oostenrijkers. Het verdrag van *Hubertsburg* den 15 Februarij 1763 gesloten, bragt *Duitschland* weder op den voet, waarop het voor den oorlog was. **MARIA THERESIA** slaagde er in, haren zoon **JOZEF** tot Roomsche koning in het jaar 1764 te doen verkiezen. Zij herstelde de oude orde van den heiligen **STEPHANUS**, en nam den titel aan van *Apostolische koningin*, ter gedachtenis van den vurigen ijver voor het geloof, en van een zeker apostelambt, dat die grooten koning op den troon had uitgeoefend. Deze titel aan **STEPHANUS** door **SYLVESTER II** gegeven, was voor **MARIA THERESIA** vernieuwd geweest, door eene breve van **CLEMENS XIII**, in 1758 uitgevaardigd. Te *Inspruck* met hare geheele doorluchtige familie zijnde, ter gelegenheid van het huwelijk van haren zoon **LEOPOLD**, later groot-hertog van *Toskane*, met de infante, **MARIA LOUISA** van *Spanje*, verloor zij haren echtgenoot, keizer **FRANCISCUS I**, die door eenen onverwachten dood den 18 Augustus 1765 werd weggerukt. Sedert dien oogenblik verliet zij den rouw niet, en zij ver-

beeldde zich hare droefheid niets anders te kunnen verligten, dan door te *Inspruck* een kapittel van domjuffers te stichten, wier bediening is, om voor de rust van dien geliefden echtgenoot te bidden. In 1772, sloot zij eene overeenkomst met **FREDERIK II**, koning van *Pruissen*, en met **CATHARINA II**, keizerin van *Rusland*, om *Polen*, krachtens oude titels, te verbrekelen; dit verdrag gaf haar bijna geheel *Rood-Rusland*. *Lemberg* werd de hoofdstad dezer nieuwe staten, die *Lodomerië* en *Gallicië* werden genaamd. Deze aanwinst deed vele redeneringen en bittere hekelingen ontstaan, anderen hebben het slechts als eene gedwongene navolging beschouwd, van hetgene twee magtige naburen hadden gedaan. Door den dood van **MAXIMILIAAN JOZEF**, keurvorst van *Beijeren*, in 1777 voorgevallen, ontstak de oorlog op nieuw tusschen *Pruissen* en *Oostenrijk*; maar dezelve was niet vruchtbaar in gebeurtenissen, de legers schenen altijd verdedigenderwijze te werk te gaan, dezelve werd den 13 Mei 1779 door den vrede van *Teschent* einde gebracht, die de staten van het huis van *Oostenrijk* met een klein gedeelte van *Beijeren* vergrootte. Na eene lange en gelukkige

regering, zag MARIA THERESIA haar einde naderen, met den moed, die haar gedurende haar geheele leven kenmerkte. Haar dood was die van een Christen held, die het leven verlaat, zonder zich te beklagen, en de grootheden, zonder dezelve te betreuren. Zij ontsliep te *Wenen*, den 29 November 1780. De nakomelingschap zal haar ten allen tijde als eene der grootste vorstinnen beschouwen, die geregeerd hebben. Zij had een voorkomen van grootheid, opgeluisterd door de bekoorlijkheden der schoonheid, die haar voor de schoonste vorstin van *Europa* deed doorgaan: zuivere en zachte zeden veradelden hare bevalligheden, eene krachtvolle uitspraak, eene heerlijke stem, de kennis van talen in hare staten gebruikelijk, een bevallig voorkomen, in één woord, haar geheel uiterlijke toonde aan, dat zij geschapen was, om te regeren, en indien men eenige trekken ter volmaking van haren lof wenschen kon, zouden dezelve zijn, een vast karakter, zich meer gelijk blijvende inzigten en eene krachtdadiger tegenkantsing tegen ontwerpen, die hare ware bedoelingen tegenwerkten. De godsdienst werd gedurende hare regering altijd geëerbiedigd, en

als den hechtsten steun van den troon, en als het veiligste onderpand van de getrouwheid der onderdanen beschouwd. Het vloeken werd strengelijk verboden, de losbandigheid en de lichtzinnigheid beteugeld, de slechte boeken uitgeroeid, de hasardspelen verboden. Maar de overhelling van eene door eene valsche wijsbegeerte medegesleepte eeuw, de steeds toenemende besmetting der ondeugden, die er de onvermijdelijke vruchten van zijn, de verkrachting der openbare zeden, de verzwakking der oude grondbeginselen van orde en deugd, hebben niet veroorloofd, dat haar ijver met eenen volkomen goeden uitslag bekroond werd. Als de laatste spruit van het huis van *Habsburg*, dat gedurende vele eeuwen den eersten troon en zoo vele andere troonen van *Europa* bekleed had, en met eene aansenschakeling van voorspoeden, die aan hetzelfde den bijnaam van FELIX gaven, heeft zij door de gebeurtenissen, die haren dood hebben gevolgd, de zegeningen van hare familie in het graf mede genomen. [Hare bekwaamheden en deugden, maakten haar zoo eerbiedwaardig, dat FREDERIK II aan D'ALEMBERT schreef: ... *Ik heb bij haren dood zeer*

opregte tranen gestort, zij heeft haar geslacht en den troon tot eer verstrekt; ik heb den oortog tegen haar gevoerd, doch ben nooit haar vijand geweest. Zij heeft acht kinderen gehad, onder welke JOZEF II, LEOPOLD II, eerst groot-hertog van *Toskane*, MARIA CAROLINA, koningin van *Napels*, en de ongelukkige MARIA ANTOINETTE, koningin van *Frankrijk*].

MARIA LECZINSKA, koningin van *Frankrijk*. dochter van STANISLAUS koning van *Polen*, hertog van *Lotharingen*, en van CATHARINA OPALINSKA, geboren den 23 Junij 1703, volgde haren vader en hare moeder te *Weissemburg* in den *Elzas*, toen zij verplicht werden *Polen* te verlaten. Zij was aldaar sedert zes jaren, toen zij door koning LODEWIJK XV ten huwelijk gevraagd werd, zij huwde dezen vorst, den 5 September 1725, die bij haar twee prinsen, en acht prinsessen verwekte. Door eenen wijzen en verlichten vader onderrigt, was zij op den troon het voorbeeld der Christendeugden, zich enkel bezig houdende met de teederheid van den koning haren echtgenoot te verdienen, om aan de prinsen en prinsessen, hare kinderen, godsdienstige gevoelens in te boezemen, en

om weldaden over de kerken en in den schoot der ongelukkigen te verspreiden. Vijandin van de hoofdsche kuiperijen, bragt zij geruste dagen door in de uitoefening der godsvrucht. Maar de vroegtijdige dood van den dauphin, haren zoon, vader van LODEWIJK XVI, weldra gevolgd door dien van koning STANISLAUS, haren vader, doordrong haar met de levendigste smart. Deze vorstin, zoo zeer het leedgevoel van *Frankrijk* waardig, bezweek den 24 Junij 1768, in den ouderdom van 65 jaren. De abt BOISMOND sprak hare lijkrede, voor de Fransche akademie den 22 November 1768 uit. De abt PROYART, heeft haar leven beschreven.

* MARIA ANTOINETTE JOSEPHE JEANNE van *Oostenrijk*, koningin van *Frankrijk*, echtgenoot van LODEWIJK XVI, dochter van keizer FRANCISCUS I, en van keizerin MARIA THERESIA, geboren te *Weenen*, den 2 November 1755. Hare opvoeding werd zeer zorgvuldig in acht genomen; jong nog, was zij reeds bekend met het Fransch, Engelsch, Italiaansch en zelfs met het Latijn. Zij ontving les in de toonkunst van den beroemden GLUCK, en maakte verbazende vorderin-

gen, onder dezen bewonderenswaardigen meester. Bij de vereenigde voorregten der geboorte en der opvoeding, paarde zij al de overige gaven der natuur; met eene volmaakte schoonheid begaafd, trok zij de aandacht van het hof van *Weenen* tot zich, dat haar met alle hulde omgaf, toen zij verplicht was hetzelfde te verlaten, ten einde naar *Frankrijk* te gaan, om de grootheid en de ongelukken van *Lodewijk XVI* te deelen. Deze prins was nog slechts dauphin toen de hertog van *Choiseul* dit huwelijk bij het hof van *Oostenrijk* onderhandelde. *Maria Antoinette* ontving bij haar intrede in *Frank-*

rijk het vleijendste onthaal; feesten, vreugdebedrijven, vergezelden haar van *Straatsburg* tot *Versailles* waar zij den dauphin den 16 Mei 1770 huwde. Dit huwelijk werd onder de noodlottigste voorteekens gevierd: ieder een weet dat meer dan twaalf honderd personen te *Parijs* bij gelegenheid der feesten die er gevierd werden, omkwamen (*) en dat op dien dag der plegtigheid zelve te *Versailles* een verschrikkelijke regen de spelen en openbare vermakelijkheden kwam storen. Even als de dauphin stelde ook *Maria Antoinette* een levendig belang in het lot der ongelukkige slagtoffers, en zond al het geld,

(*) Indien, zegt een tijdschriftschrijver, de tegenwoordige gebeurtenissen tot waarschouwing der toekomst kunnen dienen; zoo zijn de bloedige bruilofsteesten van *Lodewijk XVI* en van *Antoinette*, waarbij meer dan 1200 menschen, door eenige en onverklaarbare toevallen, het leven verloren, een verschrikkelijk voorteeken geweest. Indien de voorgevoelens iets zijn, wat zal men dan van de tranen van *Maria Antoinette* zeggen, toen zij naar *Frankrijk* vertrok, van het plotselinge besluit, dat zij te *Lintz* nam, om naar *Weenen* terug te keeren, van de dikwerf herhaalde kreten, te *Augsburg*, *ten minste, niet naar Frankrijk! niet naar Frankrijk!* zoo dat de keizerlijke resident, alle bedenkelijke moeite had, om de reis te doen vervolgen? De voorteekens en voorgevoelens, zegt een andere schrijver, verschaffen ongetwijfeld aan de verbeeldingskracht een uitgebreid veld, waarop dezelve zich ligtelijk verdwalen kan. Men ziet geheele natiën, gewoon om alles te verklaren wat er voorvalt: *Gens quæ omnia interpretatur*, zoo als pater *Schmitz* zulks van de Turken heeft gezegd. Men moet echter niet ontkennen, dat wanneer geheel buitengewone gebeurtenissen, door groote onheilen zijn gevolgd, men dezelve als voorteekens als voorafgaande kennisgevingen der toekomst, heilzaam voor degene, welke er gebruik van weten te maken, en welke zich aan die Voorzienigheid houden, waarvan er gezegd wordt: *Dedisti metuentibus te Significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.* — Ps. LIX, 4-5, kan beschouwen. Het is, betrekkelijk met het voorgevoel, evenzeer gesteld. — Zie *Mantuan*, *Lodewijk*, koning van *Hongarij*, enz.

hetwelk zij bezat aan den luitenant van policie, ten einde de ongelukkigsten te helpen; zoo was hare eerste daad in *Frankrijk* een trek van edelmoedigheid, die nooit uit het hart en het geheugen der Parijzenaars had behooren uitgewischt te worden. Reeds bij hare aankomst te *Versailles* was deze vorstin de bevalligheid van het hof, over hetwelke zij geroepen was om te regeren. Eenvoudig, goed, beminnelijk, werd zij aangebeden door degene, die haar omringden; maar het publiek door eene partij aangehitst, die ophoudelijk zocht, om het bestuur in een ongunstig daglicht te stellen, toonde zich reeds spoedig gestreng ten haren opzigte. **LODEWIJK XVI** was den 11 Junij 1775 tot koning gezalfd. Naar het voorbeeld van haren echtgenoot, die het volk van het regt der vrolijke toekomst (*joyeux evenement*) vrijspak, ontstreef **MARIA ANTOINETTE** hetzelfde van het *gordelregt* der koningin (*ceinture de la reine*) dat haar, volgens een oud gebruik, toekwam, hetwelk niet belette dat de kwaadwilligen eenigen tijd daarna het gerucht verspreidden dat zij aanzienlijke sommen uit *Frankrijk* aan keizer **JOZEF II** zond. Jonge, en een afkeer van de hoofsche pligtplegingen hebbende, heerschte er eene

grootte vrijheid rondom haar; men schoot niet te kort om er de hatelijkste afleidingen van te maken en weinig jaren waren voldoende om tegen eene vorstin, met de beminnelijkste hoedanigheden begaafd, de vooringenomenheid van een groot aantal personen te verwekken, die, het zij uit boosaardigheid, het zij uit ligtgeloovigheid openlijk tegen haar gedrag uitvoeren; te vergeefsch kende men van deze vorstin eene menigte trekken van edelmoedigheid en grootheid van ziel, te vergeefs had men haar den hertog van **PONTECOULANT** majoor-generaal der lijfwacht, die haar beleedigd had, hooren antwoorden, dat de koningin de beleediging der *dauphine* niet wreekte, te vergeefs zond zij in den strengen winter van 1788 meer dan 500 *louis* uit hare cassette aan de armen van *Parijs*; door den haat der miltelingen had zij de smart, de gruwelijkste lasteringen te zien toenemen en beantwoordde altijd de ondankbaarheid harer onderdanen, door nieuwe bewijzen van hare goedheid. De noodlottige zaak der halssnoer, aan welke zij geheel vreemd was, verbitterde geheel en al alle aangenaamheden, welke zij in den schoot van het eerste hof van *Europa* genoot, en

was voor haar het voortee-ken van nog grooter ongelukken. Het is in dit tijdvak, dat haar inwendige kommer hare haren grijs maakte ofschoon zij slechts 34 jaren oud was. Zij liet zich als toen afschilderen en gaf dit portret aan hare vriendin mevrouw DE LANBALLE; zij schreef er eigenhandig deze woorden onder: *Hare ongelukken hebben haar grijs doen worden.* Zij had sedert langen tijd de onheilen voorzien, die de wanorde der geldmiddelen, de zwakheid van den vorst, de geest van onafhankelijkheid en ongodsdienstigheid, die zich van alle kanten openbaarde, aan *Frankrijk* voorbereidde, en verzette zich met al hare magt tegen de beroeping der algemeene staten. Haar regtzinnige en heldere geest en hare diepe inzichten deden haar de ongelukken inzien, die het gevolg van eene vergadering moesten zijn, die nooit in *Frankrijk* zonder de grootste gevaren had plaats gehad, diè de groote koningen van dat rijk altijd hadden vermeden, die zulke strijdende belangen tegen over elkander stelden, noodzakelijk eene dier hevige schokken moesten te weeg brengen, waarvoor een krachtiger en vermogender bestuur zich niet zou hebben kunnen behoeden.

Gedwongen om aan den wil des konings toe te geven, gaf zij zich aan het ongelukkige lot over, dat haar wachtte en begon hare ziel voor de groote onheilen voor te bereiden. Zij verscheen in de eerste zitting der staten, staande en met eene groote eenvoudigheid gekleed; onop houdelijk hoorde men haar alstoen herhalen. » Dat de koning gerust en geëerbiedigd zij, wat mij betreft, ik zal altijd gelukkig zijn, in zijn geluk.» De openbare hulde, welke zij alstoen ontving, hield weldra op door de kuiperijen van hare vijanden, die haar beledigingen en bedreigingen deden hooren, die hare trotschheid kwetsen, zonder haren moed aan het wankelen te brengen. Geheel *Europa* weergalmde van de beledigingen der koningin van *Frankrijk* aangedaan. De keizer en de koning van *Napels*, boden haar in hunne staten eene schuilplaats aan, welke zij weigerde, om haar lot niet van dat des konings te scheiden, die het eenige voorwerp harer zorgen was. Weinig tijds daarna stierf de dauphin, die in hare armen den 3 Junij 1789 ontsliep. Dit verlies werd gevolgd door het vertrek van den graaf van ARTOIS, den prins van het hof van *Frankrijk*, die haar de

meeste verkleefdheid had be-
toond, en hare eerste onge-
lukken had helpen verduren.
Aldus geheel aan de vuile
lasteringen harer vijanden
blootgesteld, verslond zij in
het binnenste harer ziel alle
rampen, welke zij onderging,
en die, welke zij nog voor-
gevoelde. Eene maaltijd,
door eenige getrouw gebleven
krijgslieden van het huis des
konings gegeven, en waar-
bij de koning en de koningin
tegenwoordig waren geweest,
werd in de tribune door MI-
RABEAU hatelijk voorgedragen,
die na gevraagd te hebben,
dat de persoon van den ko-
ning alleen als onschendbaar
werd verklaard, op het punt
stond, om der koningin een
proces aan te doen, onder
voorwendsel, dat zij het was,
die dezen maaltijd had doen
geven, in welke, volgens ee-
nige oproerige schotschriften,
*men de nationale vergade-
ring beleedigd en bedreigd,
en de driekleurige cocarde
met de voeten getreden had.*
De demagogen, tot wie zich
de redenaar wendde, gingen
nog verder. In de commis-
siën van het *Palais Royal*
werd er besloten, dat men hen
in eene zelfde zamenzwering
zou wikkelen, en dat men
op denzelfden dag de koning,
de koningin en hunne kin-
deren zou ombrengen. Den
5 October verzamelde zich

eene bende struikroovers, on-
der al hetgene, wat *Parijs*
het meest bedorven bezat,
bijeengebragt, vertrok naar
Versailles, onder de leiding
van een' deurwaarder, MAIL-
LARD genaamd, eenige uren
daarna kwam LA FAYETTE met
acht duizend man, belast om
den koning de constitutie te
doen aannemen en hem naar
Parijs terug te brengen; naau-
welijks aangekomen, maakt hij
zich meester van de posten,
en gaf aan LODEWIJK XVI
den wil der muitelingen te
kennen, en verwijderde zich.
De misdaad waakte echter.
In het midden van den nacht
belegert deze bende kaniba-
len de poorten van het kas-
teel, verbreekt dezelve, en
het gelukte haar met dolken
gewapend en luidkeels uit-
roepende, dat men haar de
koningin zoude uitleveren, in
de appartementen binnen te
dringen. Twee lijfwachten
wilden tegenstand bieden,
doch werden doorboord. De
gedroigten kwamen in het ap-
partement van MARIA ANTOI-
NETTE, maar dank zij den
tegenstand van eene derde
lijfwacht, zij had den tijd
van haar bed te ontvlugten,
en zich bijna geheel naakt,
naar de appartementen des
konings te begeven. Op den-
zelfden oogenblik kwam LA
FAYETTE, die deze woeste
horde uiteendreef, maar die

niet vreesde aan den koning te gaan vragen hetgene, wat deze muiltelingen vroeger met het staal in de vuist eischten. De vorst werd dus gedwongen, zich naar *Parijs* te begeven, de koningin volgde hem met hare geheele familie, en ontving gedurende eenige dagen op de *Tuileries* de bewijzen der levendigste belangstelling, zoo zeer was de liefde des konings in het hart der Franschen gegrift, zoo zeer moest men den geest des volks bedwelmd hebben, om het tot die heiligschennende buitensporigheden te bewegen! MARIA ANTOINETTE maakte van deze gelegenheid gebruik, om te beproeven, de opstandelingen tot hunnen plicht terug te brengen, door aan de behoefligen de teruggave hunner in de bank van leening verpande goederen, terug te bezorgen. Den 22 October zond zij ondersteuning aan de weduwe van den bakker FRANÇOIS, die door het volk in eenen opstand over het onderhoud van het leger, was opgehangen, en den 22 derzelfde maand verbonden zij en den koning zich, om het kind waarvan de weduwe van den ongelukkigen bakker zwanger was ten doop te houden. Door aldus te handelen gaf de koningin wier grootste vermaak altijd was

geweest, om weldaden rondom zich te verspreiden, tevens aan de neiging van haar hart en aan den raad van eene wijze staatkunde toe; maar de herinnering harer weldaden was voorbijaande of liever hare edelmoedigste daden waren aan de hatelijkste toepassingen blootgesteld. In den loop van het jaar 1790 vertoonde zij zich verscheidene malen aan het volk en bezocht het gesticht der vondelingen en de *Gobelijnsche* fabriek. De koning wiens moed en geduld, door de straffelooze beledigingen, waaraan hij en zijne familie onophoudelijk waren blootgesteld, en vooral door de onlangs uitgeoefende gewelddadigheden, om hem te heletten zich naar *St. Cloud* begeven, ten einde waren, besloot, om in den daaropvolgenden nacht van 20 op 21 Junij met zijne familie *Parijs* te verlaten. De koningin vergezelde hem. Toen de koning erkend werd, hield zij een oogenblik bij hem aan, om hem te doen besluiten, den doorgang met geweld te doen ontruimen, maar op de aanmerking door den vorst gemaakt dat alle tegenstand geheel nutteloos zou zijn, en men het leven van zijne familie in gevaar zou stellen, onderwierp zij zich. Het tooneel van deze onder-

werping was zonder twijfel groot en treffend, want men zal het nimmer vergeten dat **BARNAVE** zelfs, met **PETION** en **LATOUR MAUBOURG** als commissarissen der constituerende vergadering naar *Varennes* gezonden, om de koninklijke familie naar *Parijs* terug te brengen, zich sedert dit tijdstip niet dan met geestdrift over het verhevene karakter van deze vorstin uitdrukte, die hij zich beschuldigde van al te lang miskend te hebben. „Waarom, zeide hij haar, kunnen al de Franschen niet getuigen van uwe edele onderwerping zijn? — Ik ben altoos zoo geweest, gelijk gij mij thans ziet, zeide hem deze vorstin, de omstandigheden alleen zijn veranderd.” In het kasteel der *Tuileries* teruggekomen, werd de koning aldaar van de koningin gescheiden, tot dat zij beiden de ophelderingen hadden gegeven, die hun ter oorzake hunner reis werden gevraagd. In de maand Mei 1792, werd de koningin op nieuw in de dagbladen, de tijd- en schotschriften ten toon gesteld, als eene zoogenaamde Oostenrijksche commissie besturende, die nooit dan in het hoofd der kwaadwilligen bestond. Deze vereeniging, waarmede men op zulk eene belagchelike wijze, maar met zoo vele trouweloosheid eene menigte

verschrikkingen aanjoeg, die reeds met de dwaaste schrikbeelden vervuld was, was niet anders dan de gewone kring, die zich alle dagen bij de koningin verzamelde, en die men met den naam van Oostenrijksche had bestempeld, doordien de graaf van **MERCY-ARGENTEAU** afgezant van het hof van *Weenen*, er geregeld kwam; iedereen weet voor het overige, dat in deze vereenigingen het algemeene gesprek nooit de staatkundeten onderwerp had. Tot dus verre waren het slechts redokavelingen en smaadwoorden, van den kant der revolutionairen; maar deze soort van bedaarheid was niet van langen duur. De dagen van 20 Junij en van 10 Augustus 1792, braken aan. Op den eersten gaf **MARIA ANTOINETTE** achter de tafel van den raad, tusschen hare beide kinderen geplaatst, niet het geringste bewijs van vrees; zij onderging gedurende meer dan vier achtereenvolgende uren, het verschrikkelijke tooneel van een onbeteugeld grauw, met duizend moordtuigen gewapend, de deuren openbrekende; en zich in verschrikkelijke bedreigingen uillatende. Men herinnert zich door welke schoone trouw de zuster van **LODEWIJK XVI.** **Mev. ELIZABETH**, zich den oogeblik, waarop zoo vele gevaren

haar leven bedreigde, voor haar deed doorgaan. Op vrijdag den 10 Augustus omsingelden de van *Marseille* aangekomen bataillons, het kasteel. In den beginne had men getracht, de soldaten der lijfwacht te bewegen, om het te verdedigen; de koningin wilde er bij omkomen, en deed alle pogingen om *LODEWIK XVI* te doen besluiten te strijden, en met de wapens in de hand te sterven; maar medegesleept door de toevlucht des vorstes, in den schoot der vergadering, geleidde zij hare kinderen naar dezelve. De gang derwaarts was zeer gevaarlijk. Het opgewonden volk overlaadde haar van alle kanten, met de gruwelijkste smaadwoorden en de verschrikkelijkste bedreigingen; een oogenblik scheen het besloten, haar den doortogt af te snijden, en haar van haren echtgenoot af te zonderen, maar de standvastigheid van den maire van *Parijs*, verdreef de menigte uiteen en vertraagde de misdaad. Met hare familie in de loge van den dagbladschrijver opgesloten, hoorde zij aldaar de vervallen verklaring des vorstes, en het besluit der conventie, die zich het regt aanmatigde om hem te vonnissen, uitspreken. Den volgende dag vergezelde zij

den koning naar den *Tempel* na eenen verschrikkelijken nacht in eene kamer der *Feul-lantijnen*, van de noodzakelijkste zaken beroofd, te hebben doorgebracht. Men stond aan geene dames van haar gevolg toe, hare gevangenschap te deelen. Mevrouw *LAMBALLE* die deze gunst vraagde, werd in eene andere gevangenis geworpen, van deze geliefde en belangrijke vriendin gescheiden, mogt *MARIA ANTOINETTE* haar niet wederzien, dan op den verschrikkelijken dag, waarop de kannibalen, naar bloed dorstende, haar de verdeelde ledematen van haar ligchaam, en haar bloedige hoofd vertoonden. In hare gevangenis, werd de koninklijke familie aan *SANTERRE*, en aan die gemeente van den 10 Augustus overgeleverd, die zoo wel haren naam verdiend had, door zich met geweld van de magt meester te maken, en die denzelve meer verdiende door de ongehoorde folteringen die zij aan deze ongelukkige gevangenen deed ondervinden. De nieuwe municipalen behoorden tot de geringste volksklassen, en alle hadden zich gekenmerkt, als de woestste *Jacobijnen* der hoofdstad. Cipers van hunnen koning geworden zijnde, waren twee hunner dagelijks

belast, om hem niet uit het oog te verliezen; terwijl zij zich midden onder de koninklijke slagtoffers plaatsten, sloegen zij hunne bewegingen gade, gaven eene uitlegging aan hunne gebaarden en aan hunne minste woorden, hoonden en bedreigden hen onophoudelijk, met eene ophanden zijnde strafoefening. Wanneer de gezondheid van den getrouwen HUE, die alleen had kunnen verwerven, om bij de koningin te blijven, ondermijnd was, waren de vorstinnen verplicht, zich zelve te bedienen, en hare koninklijke handen tot de geringste diensten te gebruiken. De dochter der CÆSARS zag zich genoodzaakt zelf haar bed op te maken, en hare kamer te vegen; het overige van den tijd werd doorgebracht met elkander wederkeerig de verplichtendste diensten te bewijzen, om zich over de wreedheid hunner opzigters te troosten, door de banden der teederste vriendschap, die altijd een echtgenoot en de echtgenote de ouders en de kinderen vereenigd had, nog nauwer toe te halen. Een zoo aandoenlijk schouwspel wekte nog meer de woede der booswichten op, die belast waren, om haar te bewaken, men besliste dat zij voortaan van elkander zouden gescheiden zijn. De troos-

telooze vorstinnen wierpen zich aan de voeten der municipalen, om de intrekking van dezen gruwelijken maatregel te bekomen. » Het waren niet meer klagten of tranen, zegt CLERY, het waren smartkreten.» Hare gebeden waren zoo levendig, dat dezelve de cipiers troffen. » Wel nu, zeide een hunner, zij zullen van daag te zamen eten.» Het was dus alleen bij den maaltijd, dat het hun vergund werd, elkander nogmaals te zien. Dit geluk werd hun weldra geweigerd. Eenige dagen daarna leefde LONEWIJK XVI niet meer. De eerlooze conventie had aan den koninklijken martelaar beloofd, dat de *Fransche natie altijd groot, altijd regtvaardig, het lot zijner familie zou ter harte nemen.* Zij hielden er zich mede bezig, maar om hare misdaden nog te verzwaren. Den 13 Augustus 1792 had CHABOT de koningin beschuldigd, de Zwitsers aangehitst te hebben, om op het volk te schieten; den 15 had de vergadering een besluit genomen, inhoudende, dat de koningin, de koning en zijne familie als gijzelaars zouden dienen, tegen de binnen- en buitenlandsche vijanden. Den 6 December stelde BOURBOU aan de nationale vergadering voor, om de koningin in staat

van beschuldiging te stellen; maar dit voorstel was van geen gevolg geweest. Den 4 Januarij 1793 hadden de inwoners van *Macon* aan de conventie gevraagd, dat zij gevonnisd zou worden, weinig dagen daarna zond de stad *Laval* een nieuw adres in denzelfden zin. Den 27 Maart en 10 April daaropvolgende, vraagde ROBESPIERRE hare verzending naar de revolutionnaire regtbank, maar de conventie, hoe gruwelijk dezelfde ook was, diensde terug voor het denkbeeld van eenen nieuwen koningsmoord, den eersten zoo nabij, en stelde zich tevreden met het verzoek van zijnen ehef uit te stellen. Den 11 Julij beval de commissie van het algemeen welzijn aan den maire van *Parijs*, haar van haren zoon te scheiden: een gezantschap der municipalen kwam om dit besluit ten uitvoer te brengen. Dit verblijf van ellende had welligt nog geen zoo verscheurend tooneel aangeboden. De verbeeldingskracht en de gevoeligheid van DELILE, als hij van die wreede tooneelen spreekt, heeft zich niet tot het afschuwelijke der wezenlijkheid kunnen verheffen. In eene soort van ijzhoofdigheid verwijderde de koningin uit al hare krachten de municipi-

palen van het bed, waarop den dauphin rustte. » *Dood mij, gilde zij uit: liever dan mij van mijn kind te scheiden.* » Dit verscheurend tooneel duurde langer dan een uur, eindelijk door de bedreigingen en smaadwoorden harer heulen overwonnen, die haar aankondigden, dat zij haren zoon zouden dodden, indien hij hun niet werd overgeleverd, hief MARIA ANTOINETTE de oogen ten hemel, bedekteden dauphin met hare tranen, en bleef met hare droefheid alleen. De wreedste slagen waren toegebracht; deze ongelukkige vorstin had van den haat harer vijanden niets meer te vreezen. Den 10 Augustus besloot de conventie, ten gevolge van een verslag van BARRÉRE, en op het uitdrukkelijke voorstel van BILLAUD-VARENNES, eindelijk tot hare overlevering aan de revolutionnaire regtbank. Even zoo spoedig vervoerd uit den toren des tempels naar de gevangenissen van de conciergerie, werd zij in eene donkere en ongezone kamer opgesloten, waar haar bewaker, BARRAZIN genaamd, die in deze gevangenis als galeislaaf opgesloten was, meer eerbied voor haar had, dan de cipier des tempels gehad had. Eindelijk deed BILLAUD-

VARENNES den 3 October aan de conventie bevelen, om zich zonder uitstel met het proces der weduwe CAPET bezig te houden. Den 11 zond de commissie van algemeen welzijn de stukken aan den openbaren beschuldiger, hem aanbevelende haren ijver te ondersteunen. Den volgenden dag werd MARIA ANTOINETTE in eene duistere kamer in het geheim ondervraagd, waar verscheiden getuigen haar hoorden, zonder ontdekt te worden. » Gij zijt het, zeide haar de president HERMANN, die aan LOBEWIJK CAPET de kunst der veinzerij, met welke hij het volk bedrogen heeft, geleerd hebt. — Ja, antwoordde hem de koningin, het volk is bedrogen geworden, maar het is noch door mijn man, noch door mij. — Gij hebt niet opgehouden, ging de president voort, de vrijheid te vernietigen. Gij wildet over de lijken der patriotten den troon weder beklimmen. — Wij hebben nooit anders dan het geluk der Franschen gewenscht. Wij hadden niet noodig den troon te beklimmen, wij waren er op gezeten. » Den 14 October verscheen zij voor eerste maal voor de revolutionnaire regtbank, onder het voorzitterschap van HERMANN. Onder de gezworenen bevonden zich

een paruikenmaker, een schilder, een kleermaker, een schrijnwerker, en een bijstander eens deurwaarders. Hare verdedigers waren TRONÇON en CHAUVEAU LAGARDE, die deze gevaarlijke bediening met allen moed en alle trouw, welke de omstandigheden toelieten, vervulden, daarenboven wel overtuigd, dat al hunne pogingen vruchteloos zouden zijn. De eerste getuigen, die tegen de koningin getuigde, was LECOINTRE van Versailles, de vierde, die men riep, was de eerlooze HEBERT. Zijne getuigenis was eene aaneenschakeling van lasterlijke daadzaken, met eene gruwelijke trouweloosheid, en op eene wijze verhaald, die al de volksfabelen regtvaardigde, aan welker verspreiding onder het volk, hij zelf zoo krachtdadig had medegewerkt. De laatste en de verschrikkelijkste van deze beschuldigingen, die onze pen weigert te schetsen, zoodanig als zij in dien tijd werd uitgestrooid, legde de koningin te laste, zelve de zeden van haren jeugdigen zoon te hebben bedorven, maar het gedrogt, dat zich eenen verfoeijelijken uitslag van deze nieuwe misdaad beloofde, werd in zijne hoop beschaamd gemaakt; het volk bleef stom bij het verhaal van die ver-

schrikkelijke lasteringen, en de helsche razernijen, die de vergadering uitmaakten, ondervonden voor de eerste maal het gevoel van de diepste verontwaardiging. De koningin ondervraagd, over al deze gruwelen, was verontwaardigd, haar gelaat tot dusverre bleek, werd blozend en met eene uitdrukking, die onmogelijk is af te schilderen, riep zij uit: »Indien ik niet geantwoord heb, is zulks wijl de natuur op eene dergelijke uitdrukking aan eene moeder gedaan, weigert te antwoorden.» Zich daarna een oogenblik bedenkende, steeds meer verontwaardigd, en zich naar het volk wendende, tot hetwelk zij regtstreeks het woord rigtte, met eene waarlijk verhevene aandoening, voegde zij er bij: »Ik beroep mij hier op al de moeders die mij hooren.» Bij deze woorden deed zich een verward gedruisch hooren, en ondubbelzinnige bewijzen van verontwaardiging tegen de gezworenen en van belangstelling voor de ongelukkige, barstten van alle kanten uit. Eenige oogenblikken van stilte volgden op dit hartverscheurend tooneel, waarvan de geheele schande op diegene terug viel, die hetzelfde bewerkt hadden. In het algemeen, antwoordde

MARIA ANTOINETTE, in den loop der debatten; die twee dagen duurden, en die tot in den nacht werden voortgezet, met eene edele houding, eene vaardigheid en ongedwongenheid, die de dwingelanden verbaasden; zij verscheen voor de regtbank in rouwgewaad, zich gestadig haren echtgenoot te binnen brengende. Zij bleef zonder aandoening, zonder zuchten en zonder tranen. Smarten zoo als de hare konden geene uitdrukking hebben. Op het einde der débatten vraagde haar de president of haar te harer verdediging niets meer overbleef te zeggen. Zij nam het woord op, en zeide: »Niets. Ik kende de getuigen niet. Ik was onbekend met de getuigenis, die zij tegen mij zouden afleggen: welnu niemand heeft eene stellige daadzaak tegen mij ingebracht, ik eindig met te zeggen, dat ik de vrouw van LODEWIJK XVI was, en dat ik mij naar deszelfs wil moest voegen.» Zij werd door de verklaring der gezworenen ten dood veroordeeld, inhoudende *dat zij had medegewerkt tegen-revolutionnaire kuiperijen en verstandhoudingen te onderhouden, waarvan het doël was, aan de vijanden van Frankrijk hulp en geld te verschaffen, en hun den toe-*

gang tot het Fransche grondgebied te openen, den voo spoed hunner wapens gemakkelĳk te maken en den burgeroorlog in het binnenste der republiek te ontsteken. MARIA ANTOINETTE hoorde haar vonnis uitspreken zonder op haar gelaat eenig teeken van aandoening te doen blijken. De president het vonnis uitgesproken, en haar gevraagd hebbende of zij vertoogen had te maken tegen de toepassing der straf, schudde zij het hoofd ten teeken van ontkenning en verliet de gehoorzaal zonder tot iemand te spreken. Het was de 16 October 1793 bijna half vijf ure des morgens; naar de conciergerie terug gebracht, sloot men haar in het vertrek der veroordeelden op, waar zij zich een wit piqué kleed liet brengen om naar de strafplaats te gaan. Om haar tot aan het einde toe te beleedigen, zond men haar een beëdigde priester. Zij weigerde hem te hooren en te spreken; maar daar deze haar had durven zeggen » dat zij haar leven aan God moest

aanbevelen, tot boete harrer misdaden.” » Zeg voor mijne misslagen,” hernam deze ongelukkige vorstin met levendigheid » maar voor mijne misdaden niet (*).” Alleen gelaten tot op den oogenblik van haren marteldood, verstijfd van koude, wikkeld zij de voeten in eene deken en sloop gerustelĳk. Te vijf ure 's morgens werd het appel in al de straten van Parijs geslagen, te zeven ure was de geheele gewapende magt op de been en geschut was aan de kanten der bruggen, pleinen en dwarsstraten van het geregtshof tot aan het revolutieplein (LODEWIJK XV) geplaatst. Te elf ure 's morgens beklom zij de kar die haar naar het schavot overbragt. » Ziedaar de oogenblik, om zich met moed te wapenen,” zeide men haar toen. — » Met moed!” hernam zij » reeds zoo lang heb ik in de leerschool deszelve gegaan, dat het niet te vreezen is, dat ik dezen oogenblik te kort schiete.” Gedurende den geheelen overtocht nam het volk van Pa-

(*) Men verzekert dat het eenen getrouwen geestelĳke gelukt was, in hare gevangenis door te dringen en haar de hulp en de vertroosting zijner bediening te brengen. Deze priester, die door de algemeene stem genoegzaam wordt aangewezen, die bewĳzen van erkentelĳkheid van de koninklijke familie sedert 1814 ontvangen heeft, bekleedt in eene der parochiën van Parijs eenen eervollen en zeer verdienden post. Voor het overige heeft hij zijne heldhaftige trouw zoo zeer onder den sluĳer der zedigheid bedekt, dat het ons onmogelĳk is geweest, bijzonderheden te dien opzichte te vernemen.

rijs, eene doodsche neerslagenheid, een somber en diep stilzwijgen in acht, ondanks al wat men gedaan had, om dezelve tot de beleediging van deszelfs vorstin aan te hitsen. Op de strafplaats angekommen, hield zij lang het oog op de *Tuileries* gevestigd en trad met drift het schavot op, toen neder knielende zeide zij: » Heer, verlicht en beweeg mijne beulen, vaartwel voor altijd mijne kinderen, ik ga mij met uwen vader vereenigen!” Eenige oogenblikken daarna was zij niet meer. Aldus eindigde den 16 October 1793, in den ouderdom van 38 jaren min eenige dagen, de dochter der CÆSARS, de koningin van *Frankrijk*, en de echtgenoot van den ongelukigen **LODEWIJK XVI**. Haar ligchaam werd op het *Magdalena kerkhof* begraven, en ongeleschte kalk verteerd. Men heeft ondertusschen een gedeelte harer beenderen in 1815 teruggevonden en dezelve zijn naar *St. Denis* terug vervoerd. Men kan over deze vorstin raadplegen haar *Leven door MONTJOIE, of de geschiedenis der gevangenschap van LODEWIJK XVI en van zijne familie.*

MARIA van GONZAGA, zie **GONZAGA (LOUISE MARIA)**.

MARIA ANNA CHRISTINA VICTORIA van Beijeren, dochter van **FERDINAND van Beijeren** geboren te *Munchen* in 1660, trad in 1680 te *Châlons in Champagne* met **LODEWIJK**, dauphin, zoon van **LODEWIJK XIV** in den echt, zij stierf in 1690 ten gevolge van het bevallen van den hertog van *Berry*; op het punt van den geest te geven, omhelsde zij haren zoon, en zeide hem: » Ik sterf wel gemoed, ofschoon gij mij zeer duur te staan komt.” zij zeide tot den hertog van *Bourgondië*: » Vergeet nimmer, mijn zoon, den staat waarin gij mij ziet, dat u zulks tot de vreeze Gods aanspore, aan wien ik spoedig rekenschap van mijne daden zal geven. Bemijn en eerbiedig altijd den koning en den dauphin uwen vader, bemijn uwe broeders, en behoud eerbied voor mijne nagedenkenis.” Het is bij deze gelegenheid, dat **LODEWIJK XIV** tot den dauphin zeide, hem van het hoofdeinde van het bed zijner stervende echtgenootte aftrekkende. *Zie daar, wat er van de grootheid geworden is.* Zij had in den beginne die zucht om te behagen, welke in eene bijzondere persoon *coquetterie* schijnt en die in eene vorstin de plaats bekleedt van de bevalligheden des gejaats. De-

ze zucht ging weldra voorbij. De dauphine was slechts op de afzondering gesteld en na de eerste feesten had haar huis veeleer het voorkomen van een klooster, dan van een hof; ook werd zij niet zoo zeer betreurd als zij werkelijk verdiende; in een land van verstrooijing en van lichtzinnigheid, alwaar de wijsheid en de deugd van weinig beteekenis zijn. Hare lijkrede door FLECHIER is een der voornaamste stukken van dien redenaar.

MARIA-ADELAIDE van Savoijë, oudste dochter van VICTOR AMADEUS II, werd te Turin, in 1685 geboren. Door het vredesverdrag in die stad in 1696 gesloten, werd zij aan den hertog van Bourgondië, later dauphin verloofd. Dit huwelijk werd het volgend jaar voltrokken. De prinses was geschikt, om door haar karakter, haren geest en hare schoonheid, het geluk van haren echtgenoot uit te maken. Frankrijk verloor haar in 1712, in het 26.º jaar van haren ouderdom, terwijl zij aan hetzelfde de schoonste dagen aankondigde: *Ik gevoel, zeide zij, eenigen tijd voor haren dood, dat mijn hart naarmate mij de fortuin verheft, grooter wordt.* Eene hevige ziekte aan vergif toegeschreven,

sleepte haar, na weinige dagen in het graf. » Het verslag van de opening des lijks, zegt de hertog van SAINT-SIMON, had niets vertroostends; geene enkele natuurlijke oorzaak des doods, maar andere, in de binnenste gedeelten des hoofds, nabij die noodlottige plaats, waar zij zoo veel geleden had. FAGON en BORDIN, twijfelden niet aan het vergif, en zeiden het onbewimpeld aanden koning, in tegenwoordigheid van Madame DE MAINTENON alleen. BOULDUK en weinige anderen, met welke de koning wilde spreken en die bij de opening tegenwoordig waren geweest, bevestigden zulks door hun doodsche stilzwijgen. Weldra werd zij door den dauphin haren echtgenoot, en den hertog van Bretagne, haren zoon, gevolgd; denzelfden dag, dat de dauphine stierf, werd de dauphin ziek en terwijl men zich over de wijze onderhield, waarop de vorstin behandeld was geworden. » Hetzij dat de geneesheeren haar hebben vermoord, zeide de godsdienstige vorst, hetzij dat God haar geroepen heeft. Men moet evenzeer hetgeen Hij toelaat en hetgeen Hij beveelt aanbidden." (Zie haar leven achter dat van den dauphin vader van LODEWIJK XVI, door den abt PROYART.)

MARIA-JOSEPHINE van *Saksen*, geboren te *Dresden* den 4 November 1731, en dochter van FREDERIK AUGUSTUS III, koning van *Polen* en keurvorst van *Saksen*. Zij werd in 1747 aan LODEWIJK dauphin van *Frankrijk*; in 1765; te *Fontainebleau* overleden, uitgehuwd. De teederheid die deze twee echtgenooten vereenigde, was des te sterker naarmate de zuivere deugd er de banden nauwer van toehaalden. De moeilijke en vlijtige zorgen, die zij aan den dauphin gedurende zijne laatste ziekte bewees; en de tranen welke zij niet ophield over den dood van dien prins te storten, welligt ook nog andere oorzaken, die niet bekend zijn, (Zie het art. LODEWIJK dauphin) verhaastten den hare. Eene kwijnende ziekte, die haar sedert een jaar ondermijnde, sleepte haar den 13 Maart 1767 in het graf, zij stierf met de onderwerping welke de godienst en de deugd inboezemen.

† MARIA VAN BOURGONDË, eenige dochter van KAREL den *Stoute* en van ISABELLA van *Bourbon*, geboren te *Brussel*, den 13 Februarij 1457, was pas 21 jaren oud toen zij door den dood van haren vader, erfgename van de uitgebreide staten van dit

huis werd. Zoodra de koning van *Frankrijk* LODEWIJK XI, die aanspraak maakte op verschillende deelen van dit rijke erfdeel, den dood van KAREL vernomen had, liet hij zijne troepen in *Bourgondië* vallen, en maakte zich meester van de aan de *Somme* gelegene steden, die aan wijlen den hertog verpand waren geweest! In deze netelige omstandigheden zond MARIA, den getrouwe HUGONET haren kanselier, en den goeden IMBERCOURT, naardien koning, die beide het vertrouwen van wijlen den hertog genoten hadden, en aan wien, zij tot hun ongeluk, het hare verleende. LODEWIJK hield de afgevaardigden op en verkreeg van hen het bevel, om *Atrecht* in zijne handen te stellen. HUGONET en IMBERCOURT, naar *Gend* teruggekeerd zijnde, waar zij de vorstin gelaten hadden, vonden haar door de inwoners van deze oproerige stad, die tegen haar opgestaan waren, van hare vrijheid beroofd en de overheden door KAREL benoemd, vermoord. De woede des volks had zich aan de staten van *Vlaanderen* te *Gend*, medegeeld; en MARIA, gevangen in haar paleis, had van hen het bevel ontvangen, van niets te ondernemen zonder het gevoelen van eenen raad, uit ha-

re voorstanders zamengesteld, te raadplegen. Intusschen zette **LODEWIJK XI**, den loop zijner veroveringen voort. De **Gentenaren** die hem met ongerustheid hunne stad zagen naderen, meenden hem door nieuwe afgevaardigden, den vrede te moeten vragen. Den koning aansprekende, verzekerden deze hem dat de vorstin, wier toestemming men had afgeperst, het besluit genomen had, van zich door den raad harer staten te laten besturen. »Gij bedriegt mij, of gij hebt mij bedrogen, zeide hun **LODEWIJK**, terwijl hij hen in de rede viel; **HUGONET** en **IMBERCOURT** alleen hebben haar vertrouwen, en ik moet alleen met hen onderhandelen.» Daar de afgevaardigden wilden bewijzen, dat zij gemagtigd waren, toonden zij hunne instructiën. De koning toen al de wetten der eer met voeten tredende, deed hun de bevestiging zien, van hetgeen hij zeide, in den geloofsbrief, dien de raadsheeren van **MARIA**, hem hadden ter hand gesteld, en hij bloosde niet hun denzelven over te geven. Met dit stuk voorzien, keerden deze naar **Gend** terug en boden hetzelfde der vorstin aan, die beschaamd bleef bij het erkennen derzelve. Weldra werden **HUGONET** en **IMBERCOURT**, in hechtenis genomen; men be-

schuldigde hen, heimelijk met de vijanden van den staat te onderhandelen, men verweet hun wijlen den hertog in onregtvaardige en vernielende oorlogen medegesleept, het geregt verkocht, en vooral de vrijheden der stad **Gend** vernietigd te hebben. Men bragt hen op de pijnbank en eene eenige regtbank veroordeelde hen ten dood. Te vergeefs beroepen zij zich op het parlement van **Parijs**. Men gaf hun drie uren om zich voor te bereiden. **MARIA** onderrigt van het lot dat hun wachtte, liet zich een rouwgewaad brengen; en met hangende haren begaf zij zich naar de plaats waar de twee slagtoffers het schavot reeds beklommen waren, zij smeekte het volk hun het leven te redden: hare tranen bewogen de eene, en verbitterden slechts de anderen. Van den eenen kant riep men om *genade!* en van de anderen om *wraak!* Men was op het punt om handgemeen te worden, toen barbaarsche kreten de jammerklagten van **MARIA** verdoofden, en het offer voor hare oogen deden voltrekken. Het bloed van deze twee getrouwe onderdanen bespatte haar bijna. Na eenen hevigen kreet gegeven te hebben viel zij in onmagt, en men bragt haar half dood

in haar paleis terug. **LODEWIJK XI**, de voornaamste bewerker van deze ongelukkige gebeurtenis, hield zich als of hij er zeer over gestoord was. Hij deed het proces door het parlement van *Parijs* verbreken, en nam den zoon van den ongelukkigen **HUGONET**, onder zijne bescherming. De wreede toestand, waarin zich **MARIA** bevond; moest haar bewegen, om spoedig eene keuze te doen, van eenen echtgenoot die vermogend genoeg was, om haar evenzeer tegen hare buitenlandsche vijanden als tegen hare oproerige onderdanen, te verdedigen. De hand eener zoo rijke erfgename kon niet missen, door eene menigte vorsten gezocht te worden. Haar vader was er in den beginne op bedacht geweest, haar met den hertog van *Berry*, broeder van **LODEWIJK XI** te vereenigen, daarna met **NICOLAAS** van *Angou*, hertog van *Kalabrië* en van *Lotharingen*; eindelijk scheen hij zich tot den aarts-hertog **MAXIMILIAAN**, zoon van keizer **FREDERIK III**, te bepalen, die, ten gunste van dit huwelijk, het hertogdom *Bourgondië*, tot een koninkrijk moest verheffen, maar de eene wilde vóór deze vereeniging de koninklijke waardigheid verkrijgen, en de andere wilde dezelve slechts la-

ter opdragen; hetwelk de verbintenis verbrak, die de twee vorsten hadden aangegaan. Na den dood van **KAREL**, drongen de staten van *Vlaanderen*, er op aan, dat **MARIA**, met den zoon van den hertog van *Kleef*, zou huwen, die aan het hof van *Bourgondië*, was opgevoed en waarvan de vader veel invloed in het land had; van hunnen kant wilden de oproerige Gentenaren haar met den titulairen hertog van *Gelderland*, **ADOLF** van *Nassau*, vereenigen; eindelijk werd de vorstin nog door den graaf van *Rivers*, broeder van **ELIZABETH**, vrouw van den koning van *Engeland*, **EDUARD IV**, gezocht. Daar de hinderpaal, die het huwelijk van **MARIA** met **MAXIMILIAAN** belet had, niet meer bestond, deed de keizer op nieuw zijnen zoon, door de keurvorsten van *Mentz*, van *Trier*, en van *Beijeren* voorstellen, die zich naar *Gend* begaven, vergezeld door den bisschop van *Metz*. De vorstin was sedert lang te gunste van den aartshertog in genomen; en toen de bisschop na haar in het Fransch te hebben aangesproken, haar eenen brief, en eenen ring aanbood, dien zij op last van haren vader aan **MAXIMILIAAN** had doen ter hand stellen, herkende zij met vreugde de panden zijner teederheid, en

gaf het besluit te kennen van hare beloften te zullen vervullen. Kort daarna had het huwelijk door volmagt plaats (April 1477.) Eenige maanden daarna deed MAXIMILIAAN in de stad *Gend* zijne openbare intrede met een talrijk en schitterend gevolg, maar waarvan de Staten verplicht waren al de kosten te betalen. Deze vereeniging was gelukkig; maar van korten duur, zich met de vogeljagt vermakende, bragt MARIA van het paard afvallende, zich eene gevaarlijke wond toe, die eene ver gedrevene kuisheid haar belette, zelfs aan haren echtgenoot te ontdekken. De wonde werd ongeenesbaar, en na verloop van drie weken, (27 Maart 1482), stierf deze vorstin te *Brugge*, 25 jaren oud zijnde. Haar ligchaam werd in een prachtig praalgraf geplaatst, naast dat van KAREL. Toen LODEWIJK XV, na de inneming van *Brugge*, in 1745, beide de gedenkteekenen beschouwde, zeide hij over dat van MARIA sprekende: »Zie daar de wieg van al onze oorlogen.» MARIA, was eene der schoonste personen van haren tijd; zij was goedaardig, zachtmoedig, en bezat eene onkrenkbare verkleefdheid aan hare pligten, eene bekwame toonkunstenaresse zijnde, beminde en bescherm-

de zij de schoonste kunsten. Zij liet twee kinderen na PHILIPPUS, vader van KAREL V, en MARGARETHA, hertogin van *Savooijë*.

MARIA, dochter van ALBERTUS V, hertog van *Beijeren*, huwde met KAREL van *Oostenrijk*, zoon van keizer FERDINAND, aan wien zijn vader het bestuur van *Stiermarken*, van *Carinthië* en van *Carniole*, had afgestaan. Vernomen hebbende, dat haar man, door eenige Luthersche edellieden aangespoord, op het punt stond, om aan die sectarissen een wettig bestaan in zijne staten te verleen, maakte zij zich gereed, om naar *Beijeren* terug te keeren, en er hare kinderen in eenen korf naar toe te dragen, te voet gaande en haar brood bedelende. De aarts-hertog, van de voorbereidselen dier geheime reis onderrigt en naar de reden derzelve gevraagd hebbende, werd zoo getroffen door het antwoord zijner vrouw, die hij teederlijk beminde, dat er aan dit ontwerp niet meer gedacht werd. MARIA stierf te *Gratz*, in 1608, in het klooster van *Ste. CLARA*, dat zij gesticht had. FERDINAND II, haar zoon, werd de erfgenaam van hare godsvrucht en van hare deugden.

MARIA - MAGDALENA DER DRIEENHEID stichtster van de orde van *barmhartigheid*, met pater YVAN; priester van het *Oratorium*, geboren in 1616, te *Aix* in *Provence*, was de dochter van eenen krijgsman; zij werd met groote zorg door hare moeder opgevoed, en in den ouderdom van 15 jaren door een rijk man ten huwelijk gevraagd, wiens hand zij afsloeg. Om veiliger op den weg des heils te wandelen, stelde zij zich onder het toezigt van pater YVAN, die voor haar een boek zamenstelde getiteld: *Weg tot de Christelijke volmaaktheid*. Eene ziekte, waarmede zij in 1632 bezocht werd, deed haar het besluit nemen van de orde van *barmhartigheid* te stichten, om er ongegoede meisjes van aanzien zonder huwelijksgift in op te nemen **MARIA MAGDALENA** slaagde gelukkiglijk in deze godvruchtige bedoeling. Deze heilige ordestichtster rigtte te *Aix*, in 1637 het eerste gesticht van haren regel op, waarvan zij de eerste overste werd. Zij stierf heiliglijk te *Avignon* in 1678, 62 jaren oud zijnde, na verscheidene huizen van hare orde gesticht te hebben. Zie haar leven door pater CROSET, jesuit, *Lyon* 1696, in 8.º.

MARIA der INCARNATIE waarvan de naam was **BARBARA VAN AVRILLOT** trad met den heer **D'ACARIE**, rentmeester, in den echt, en na zijn' dood, werd zij in 1613 karmelieternon. Zij volmaakte in dezen nieuwen staat, de groote deugden, waarvan zij het voorbeeld in de wereld gegeven had, en heiligde zich vooral door haren ijver, hare Christelijke liefde, haar geduld en hare verstervingen. Zij stierf in het jaar 1618, als de stichtster der carmelieten in *Frankrijk* beschouwd. **PIUS VI** stelde haar in 1791 onder het getal der *gelukzaligen*. **ANDREAS DUVAL**, hoogleeraar der *Sorbonne*, en **MAURITS MARIN** barnabiter monnik hebben haar leven beschreven. De abt de **MONSIS** heeft er in 1778 een ander van geleverd. — **MARGARETHA D'ACARIE** hare dochter begaf zich in 1605 ook onder de carmelieten, onder den naam van zuster **MARGARETHA van het heilig Sacrament**, eenige jaren voor hare moeder en stierf na lange werkzaamheden en veel lijden in 1660, in den ouderdom van 70 jaren **TRONSON** pastoor van *Saint-Sulpice* heeft haar leven beschreven, *Parijs* 1690, in 8.º.

MARIA der INCARNATIE,

vroeger **MARIA GUYERT** genaamd, werd te *Tours*, den 18 October 1599 geboren. Na den dood van haren man, begaf zij zich in den ouderdom van 32 jaren onder de *Ursulinen* te *Tours*, alwaar zij tot onderrigting der nieuwelingen een zeer goed werk schreef, getiteld: *De Christelijke school*. Tot de bekeering der dochters van *Canada* geroepen, stak zij in 1639, naar *Quebec* over, alwaar zij een klooster harer orde oprigtte, dat zij met vele wijsheid en voorzigtigheid bestuurde. Zij overleed aldaar in 1672, 73 jaren oud zijnde. Behalve hare *Christelijke school*, heeft men nog van haar geestelijke afzonderingen en *Brieven*, in 4. to **DOM CLAUDE - MARTIN**, haar zoon heeft haar leven beschreven; hetzelfde is ook beschreven geworden, door pater **DE CHARLEVOIX** Jesuit, 1724, in 12. mo Al de schriften van deze geestelijke, ademen die verhevene zalving, die men enkel bij de heiligen aantreft.

MARIA ALACOQUE Zie **MARGARETHA**.

* **MARIA CLOTILDE ADELAÏDE XAVIÈRE** van *Frankrijk*, koningin van *Sardinië*, den 23 September 1759, te *Versailles* geboren, was de

dochter van den deugdzaamen *dauphin*, zoon van **LODEWIJK XV**, en van **MARIA JOSEPHINE** van *Saksen*; zij was bij gevolg de zuster van **LODEWIJK XVI**, van **LODEWIJK XVIII** en van **KAREL X**. Onder het opzigt eener wijze opvoedster, de gravin van **MARSAN** geplaatst, en in den school harer familie de voorbeelden der zuiverste deugd aantreffende, scheen de jonge prinses in hare prilste jaren, een voorbeeld van wijsheid en godsvrucht. Na den dood harer doorluchtige ouders en van haren grootvader **LODEWIJK XV**, wilde zij tegen de verleidingen der wereld gewaapend, en door derzelver gevaren afgeschrikt, de heldhaftige opoffering harer tante, mevrouw **LOUISE** van *Frankrijk*, karmeliterse te *St. Denis*, navolgen. Maar God wilde aan de wereld het voorbeeld eener moedige en verhevene godsvrucht geven. Hij bestemde haar voor een uitgebreider tooneel, en uitgehoorzaamheid gaf zij toe, aan het verlangen van haren doorluchtigen broeder **LODEWIJK XVI**, die haar den 27 Augustus 1775, met **KAREL EMANUEL**, erfprins van *Piëmont* vereenigde. Zij begaf zich dadelijk op weg naar *Turin*, en haar doorluchtige bruidegom kwam haar met zijn geheele hof tot aan de

brug van *Beauvoisin* te ontmoet. Zedig en beschroomd, terwijl zij zich op hare natuurlijke bevalligheden niets niet liet voorstaan, vreesde zij, dat hare zwaarlijvigheid den prins mishagen zoude; tot welken zij, op eenen half bevenden toon, zeide. . . .

» Gij vindt mij zeker diklijvig? — Ik vind u aanbiddelijk,» antwoordde hij haar. Deze vrees van **MARIA CLOTILDE** ontsproot uit een voorval, dat, hoewel op zich zelve onbelangrijk, de goedhartigheid dier prinses echter aan den dag bragt. Nadat een Zwitser der lijfwacht van **LODEWIJK XVI**, haar eens had aangeduid met den naam van *gros matame*, zoo behield zij dezen spotnaam; doch wel verre van er zich over beledigd te achten, lachte de prinses zelve er mede, en den Zwitser wedervoer er geenerlei leed over. Bij hare aankomst te *Turin*, had **MARIA CLOTILDE** nog eene dergelijke onaangenaamheid te verduren: zij hoorde de lage volksklasse schreeuwen . . .

com' è grossa (wat is zij dik!). De prinses scheen getroffen door dit onthaal van den kant eens volks, dat het hare zou worden. Om haar te troosten, zeide haar hare schoonmoeder. » O mijne dochter, dit beteekent niets;

XVI. DEEL.

toen ik mijne intrede, alhier deed, hoorde ik wel schreeuwen: *o com' è brutta! o com' è brutta!* (wat is zij lelijk! wat is zij lelijk!).» Intusschen ontving de nieuwe echtgenootte aan het hof van **VICTOR AMADEUS** het vleijendst onthaal: haar huwelijk werd met den grootsten luister gevierd, en, ofschoon vermakken haar omringden, ontvlugtte zij dezelve alle. Te midden der schitterendste feesten deed zij zich opmerken, door de zedigheid en de welvoegelijkheid harer kleeding, door hare beminnelijke bescheidenheid, en haren eerbied voor den koning en de koningin van *Sardinië*. Opletten, om haren echtgenoot te verplichten en hem te behagen, won zij zijn hart geheel en al, en wist datgene wat zij aan God verschuldigd was, steeds te vereenigen, met de pligten van echtgenootte, dochter en prinses. Hare waakzaamheid over haar huis logenstrafte haar nooit; eene zeldzame voorzigtigheid, eene volmaakte bescheidenheid, bestierden elke harer schreden, en gaven aan hare godsvrucht eenen nieuwen luister. Haar ijver voor de godsdienst, deed haar met geestdrift elke gelegenheid te baat nemen, om dezelve door hare magt en hare fortuin,

L

en vooral door hare voorbeelden nuttig te zijn. De vijfjarige Christen vond in haar een voorbeeld en voorwerp ter bemoediging, de ongelukkige eenen steun, de arme eene teedere moeder, allerlei goede werken eene beschermster, haar echtgenoot, haar gezin en haar huis eenen engel des vredes en der bevaligheid. Eenig en alleen aan de werken van godsvrucht en liefdadigheid overgegeven, vormde zij verscheiden vereenigingen van dames, aan de ondersteuning der behoeftigen en zieken toegewijd, en er zou niets aan het geluk van MARIA CLOTILDE ontbroken hebben, indien zij moeder had kunnen worden, en alzoo de wenschen van het geheele hof vervallen. Te dien einde onderwierp zij zich, naar het voorschrift der geneesheeren, met eene zachtmoedige onderwerping, aan al de middelen, en aan den leefregel, welken men haar voorschreef. Hare zwaarlijvigheid verdween; maar dezelve werd vervangen door eene buitengemeene magerheid, die zichtbaar hare gezondheid ondermijnde. De Fransche omwenteling kwam haar in hare dierbaarste toegenegenheden krenken: elken oogenblik moest zij voor de veiligheid en het leven van elk harer doorluchtige bloed-

verwanten beven. Zij deelde ook in de ongelukken harer nieuwe familie, veroorzaakt, nu door den inval der Franschen (zie KAREL EMMANUEL FERDINAND), dan door eenen nadeeligen vrede, en dan weder, door de staatkundige onlusten, welke Frankrijk in Piëmont verwekte. Haar echtgenoot beklom den 16 October 1796 den troon, en nam den naam aan van KAREL EMMANUEL IV. MARIA CLOTILDE bediende zich enkel van hare hoedanigheid van koningin, om meer bescherming aan de letteren, aan de kunsten en vooral aan de godsdienst te bewijzen, en het waren voornamelijk de ongelukkigen, die de weldaden genoten, welke de verheven rang der vorstin haar in staat stelde, hun te verleen. Allerlei opofferingen, door Frankrijk gevorderd, allerlei knevelarijen, door hetzelfde uitgeoefend, hadden Piëmont reeds aanmerkelijk verzwakt, toen het directorium den 6 December 1798 aan KAREL EMMANUEL den oorlog verklaarde. Bij dezen ramp voegde zich nog binnenlandsche onlusten, door Fransche verspieders, en onrustige naar nieuwe omwentelingen hakende geesten te weeg gebracht. Na het verlies van den slag van Novi, zag KAREL EMMANUEL zich

genoodzaakt zijne hoofdstad en zijne staten te verlaten. Hij vlugtte met de koningin naar *Toskanen*, ging den 24 Februarij 1799 te *Livorno* scheep, en stak naar *Sardinië* over, hetwelk de aannadering der Franschen hem weldra deed verlaten. Hij begaf zich naar *Florence*, vervolgens naar *Rome* en eindelijk naar *Napels*, alwaar toenmaals koning FERDINAND IV (zie dat artikel) nog regeerde. Daar zoo vele verdrietelijkheden aan den koning eene zenuwziekte hadden veroorzaakt, bewees zijne deugdzaame echtgenoot hem de teederste zorgen. Zoo wel in den voorspoed als in het ongeluk aan hare godsdienstige grondbeginselen getrouw, bragt MARIA CLOTILDE hare overige levensdagen in de kerken, en bij de zieken door, terwijl zij de armen ondersteunde, en alom het voorbeeld van geduld, nederigheid en zachtmoedigheid aanbod. Op denzelfden oogenblik, waarop zij den koning hare zorg toewijde, sleepte eene smartelijke ziekte deze beminnelijke vorstin langzaam in het graf. Zij bezweek eindelijk te *Napels*, den 7 Maart 1802. Klein-dochter eens konings, zuster eens konings en echtgenoot eens konings, bezat zij de eenvou-

digste nederigheid, en bragt zich den verheven rang, waarin de Voorzienigheid haar geplaatst had, enkel te binnen, om de ongelukkigen te ondersteunen. Hare deugden waren sedert langèn tijd in *Italië*, in *Frankrijk*, en door geheel *Europa* bekend; en gedurende het verblijf dier vorstin te *Rome*, was PIUS VII er zelf getuige van geweest, ook verklaarde die opperpriester door eene bulle van den 10 April 1808 haar *eerwaardig*, en den koning haar echtgenoot viel de troost ten deel, om bij de indrukmakende en heilige plegtigheid, waartoe deze bulle na den dood zijner echtgenoot, aanleiding gaf, tegenwoordig te zijn. Hij had in Junij 1802 afstand gedaan van de kroon, te gunste van zijnen broeder, VICTOR EMMANUEL (zie dat artikel), die dezelve in Augustus 1822 aan zijnen anderen broeder afstond. Er is te *Rome* een *Onderzoek* in het licht gegeven der informatien, in het proces ter zaligverklaring van MARIA CLOTILDE voorgenomen; dit zelfde onderzoek waarmede de abt BOTTIGLIA, pauselijk referendaris belast werd, heeft tot grondslag gediend van de *Eloge etc.* (*Geschiedkundige Lofrede der dienseresse Gods*, MARIA CLO-

TILDE, koningin van Sardinie, vertaald volgens italiaansche memorien, te Turin, in 1804 in het licht gegeven) Parijs 1806, in 12. mo, met het portret der koningin. Er bestaat nog een ander werk over hetzelfde onderwerp, getiteld: *Eloge etc.* (Geschiedkundige Lofrede van *MARIA CLOTILDE ADELAÏDE XAVIERE* van Frankrijk; met onuitgegevene aanteekeningen en stukken), door *PAROLETTI*, Parijs, 1814, in 8. vo Dit is het volledigste werk over dit onderwerp; en hetzelfde is in eenen eenvoudigen, naauwkeurigen en zalvenden stijl geschreven.

* *MARIA CAROLINA*, koningin van *Napels* en *Sicilië*, aartshertogin van *Oostenrijk*, en laatste dochter van *FRANCISCUS I* en van de keizerin *MARIA THERESIA*, werd te *Weenen*, den 13 Augustus 1752 geboren, en reeds in den ouderdom van 15 jaren, aan *FERDINAND IV*, koning van *Napels* uitgehuwd, op wien zij weldra eenen grooten invloed uitoefende. De inval der Fransche troepen, in 1798, noodzaakte haar van zich naar *Sicilië* te begeven: maar de pogingen van den kardinaal *Ruffo*, openden voor haar op nieuw in 1800 de poorten harer hoofd-

stad, zij bleef aldaar tot in 1806, wanneer *FERDINAND*, ten gevolge van eenen nieuwen inval der Fransche troepen, andermaal verplicht was, de wijk naar *Sicilië* te nemen. Nadat er tusschen *MARIA CAROLINA* en de *Eugelschen*, die haar de opperste magt betwistten, oneenigheid ontstaan was, dwongen deze *FERDINAND*, haar in 1811 naar *Oostenrijk* terug te zenden, zij overleed aldaar, ten gevolge van eenen aanval van beroerte op het kasteel *Hizendorff*, bij *Weenen*, den 8 September 1814 (Zie *FERDINAND IV*, koning van *Napels*).

* *MARIA LOUISE THERESIA*, koningin van *Spanje*, moeder van *FERDINAND VII*, en dochter van den infant, don *PHILIPPUS*, hertog van *Parma*, werd in die stad den 9 December 1754 geboren, en den 4 September 1765 uitgehuwd, aan *KAREL*, prins van *Asturië*, later *KAREL IV*. Het kostte haar in den beginne vele moeite, om het hart van haren echtgenoot te winnen; maar zij oefende later zulk eenen invloed op hem uit, dat zij het was, die de zaken bestuurde, en over de posten en inkomsten van den staat, met den al te beruchten *Godoy*, onder den naam van prins *des ve*

des bekend, beschikte; zij was de oorzaak zijner verheffing, door hem aan KAREL IV voortestellen, wiens gunsteling hij werd. Nadat die vorst in 1808 door BONAPARTE van zijne staten was beroofd, begaf hij zich met de koningin naar *Marseille*, en later naar *Rome*. MARIA LOUISE THERESIA, van hare dwalingen teruggekomen, en welligt door den tegenspoed tot nadenken gebracht, zocht en vond in de godsdienst, de opbeurendste en eenige ware vertroosting. Zij bragt hare overige levensdagen in godvruchtige oefeningen door, en overleed in de maand December 1818.

* MARIA LOUISE, infante van *Spanje*, en koningin van *Hetrurië*, dochter van de voorgaande, en van KAREL IV, werd te *Madrid*, den 6 Julij 1782 geboren, en huwde met den infant don LODEWIJK VAN BOURBON, oudsten zoon van den hertog van *Parma*, die onder BONAPARTE den titel van koning van *Hetrurië* aannam, en in 1803 overleed. MARIA LOUISE, die eenen zoon had, werd tot regentes des koninkrijks benoemd, en beweende opregtelijk haren echtgenoot; maar zij gaf zich vervolgens aan hare zucht voor de pracht over, en haar hof

werd een der schitterendste van *Europa*. De inkomsten van haar beperkt rijk waren niet toereikende, en men zegt, dat de koningin van *Spanje* er haar in te ontmoet kwam. Zoo wel, als haar vader, door BONAPARTE van hare staten beroofd, begaf zij zich naar hem te *Fontainebleau*, alwaar hij zich alstoen bevond, vervolgens naar *Compiègne*; eindelijk beval haar BONAPARTE, van zich naar *Parma* te begeven, alwaar hij, zoo als hij zeide, het paleis van *Colorno* voor haar bestemd had; intusschen vernam zij onderweg, dat men haar naar *Nizza* en niet naar *Parma* voerde. In eerstgenoemde stad, aan het strengste opzigt onderworpen, zond zij achtereenvolgend, twee harer edellieden naar *Holland*, om met *Engeland* over hare bevrijding te onderhandelen; daar dit ontwerp op den oogenblik van deszelfs uitvoering ontdekt werd, zoo werden de beide edellieden in hechtenis genomen en ten dood veroordeeld; zij zelve werd in regten betrokken, en door eene militaire commissie veroordeeld, om te *Rome* met hare dochter, in een klooster te worden opgesloten. Haar zoon werd naar *Marseille* tot zijne bloedver-

wanten teruggezonden. Deze ongelukkige vorstin heeft zelve de bijzonderheden beschreven van alles wat zij omtrent dezen tijd heeft te lijden gehad. LEMIERE-D'ARGY heeft dezelve onder den titel van *Mémoires etc. (Gedenkschriften der koningin van Hettrurië) Parijs, 1814*, in 8. vo uitgegeven. Nadat de val van BONAPARTE den vrede aan Europa had wedergegeven, deed MARIA LOUISE, bij het congres van Weenen, hare regten op de staten van Parma, Piacenza en Guastalla gelden; maar door de bemoeijingen van Oostenrijk werd haar verzoek van de hand gewezen. Zij vernieuwde hetzelfde in 1815, en het congres stond aan haar en aan hare kinderen, het prinsdom Lucca af; zij nam echter eerst in 1817 bezit van hetzelfde, onder den titel van hertogin van Lucca. Door de ondervinding geleerd, maakte zij zich bij hare nieuwe onderdanen, door wijze en welwillende verordeningen bemind, zij overleed in Mei 1825, en door haren zoon, die den titel van hertog aannam, opgevolgd.

† MARIA JOSEPHINE AMALIA, derde echtgenootte van FERDINAND VII, geboren den 6 December 1803, was de dochter van MAXIMILIAAN.

broeder van den koning van Saksen, en van CAROLINA van Parma. Gehuwd den 20 October 1819, met koning FERDINAND, deelde zij in de ongelukken en de gevangenschap, die de opstand van QUIROGA en van RIËGO aan dien vorst hadden doen ondervinden. Een voorbeeld van al de Christelijke deugden op den troon, nam MARIA JOSEPHINE geenerlei deel aan de staatszaken, en indien zij somtijds door den koning geraadpleegd werd, gaf zij hem enkel lessen, van zachtmoedigheid en van goedertierenheid. De ondersteuning der armen en de dichtkunde, voor welke zij eene bewonderenswaardige begaafdheid had, maakte hare geliefdste uitspanning uit. De deugden van deze jeugdige koningin, hebben vooral in hare laatste ziekte uitgeschenen: zij wilde niet dat eenige man haar naderen zoude om haar uitwendige middelen toe te passen: het waren de twee prinsessen LOUISE CHARLOTTA en FRANCISCA, en de prinses van BEIRA die onderling deze zorg verdeelde. Nadat de koningin de laatste Sacramenten ontvangen had, gaf zij het verlangen te kennen dat men haar in de gelegenheid zou stellen heilige reliquien te vereeren; men bragt naar Aranjuez die van

den heiligen ISIDORUS, van den heiligen ILDÉPHONSUS, van de heilige LEOCADIA en verscheidene anderen: hare deugd, en hare godsvrucht, hebben zich in hare laatste oogenblikken niet gelogenstraft. Zij overleed te *Aranjuez*, den 17 Mei 1829. Het is onmogelijk de buigewone droefheid, die de koning na den dood van zijne doorluchtige echtgenootte ondervond, te schetsen. Z. M. ontving geen mensch en stortte onophoudelijk tranen. Men heeft veel moeite gehad om hem eenig voedsel te doen gebruiken.

MARIALES (XANTES), een Venetiaansch dominicaner uit eene adellijke familie, onderwees gedurende eenigen tijd, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid. Hij sloot zich vervolgens in zijne studeerkamer op, zonder eenige bediening zijner orde te willen waarnemen, om zich geheel en al aan de studie toe te wijden. Hij overleed te *Venetie*, in 1660, 80 jaren oud zijnde. Men heeft van hem: verscheiden godgeleerde werken, waarvan het meeste bekende in 4 dl.ⁿ in fol. is; het kwam te *Venetie*, in 1669, onder den titel van: *Bibliotheca interpretum ad universam summam*

D. THOMÆ, in het licht. De voorrede: *Contra novatores*, die aan het hoofd van het eerste deel is, is door een besluit van den 20 Junij 1662, op den *Index* geplaatst. — 2.º Verscheidene hevige uitvaringen in het Italiaansch, tegen *Frankrijk*, die den schrijver in netelige omstandigheden wikkelden, en hem twee malen uit de staten van *Venetie*, deden verdrijven.

MARIAMNE, dochter van ALEXANDER, zoon van koning ARISTOBULUS en van ALEXANDRIA, dochter van den hooogenpriester HYRCANUS, trad met HERODES den Groote in den echt, die ALEXANDER en ARISTOBULUS, bij haar verwekte. De koning was smoorlijk op haar verliefd; hare schoonheid en hare gunst, wekten den nijd op: het gelukte aan hare vijanden haar in den geest van haren echtgenoot, zwart te maken. Zij werd valschelijk beschuldigd, van hem ontrouw te zijn geweest. Deze ergdenkende, wreede en ligtgeloovige vorst, deed haar in het jaar 28 vóór J. C. ombrengen, en had er later zulk een levendig berouw over, dat hij in zekere oogenblikken er waanzinnig over werd, zoodat hij zelfs aan degenen, die hem

bedienden, bevel gaf, de koningin te gaan halen, om hem in zijne vervalg te komen bezoeken en troosten. HERODES, hertrouwde, met eene prinses ook MARIAMNE genaamd, dochter van SIMON, hoogenpriester der Joden; maar deze vorstin beschuldigd zijnde, van in eene zamenzwering gedeeld te hebben, tegen den koning haren echtgenoot, werd in ballingschap gezonden.

MARIANA (JOANNES), in 1536, te *Florence*, in het diocees van *Toledo* geboren, begaf zich in 1554, onder de Jesuiten en werd in die geleerde school een der bekwaamste zijner eeuw. Hij was bekend met de schoone letteren, het Grieksch en het Hebreuwsch. Hij onderwees met roem te *Rome*, te *Sicilië*, te *Parijs* en in *Spanje*, en overleed den 16 Februarij 1623, te *Toledo*, 87 jaren oud zijnde. Men heeft van hem: 1.° Eene *Geschiedenis van Spanje*, in 30 boeken, dien hij zelf in het Latijn en het Spaansch vertaald heeft. De beste uitgave van den Spaanschen tekst is die van 1678, *Madrid*, 2 dl.ⁿ in fol. Zij komt overeen met die van 1608, *ibid* 2 dl.ⁿ in fol., die door MARIANA bezorgd was. De Latijnsche uitgaven

van de *Geschiedenis van MARIANA*, zijn die van *Toledo*, 1592, in fol., die slechts 20 boeken bevatten; van *Mentz*, in 1605, in 2 dl.ⁿ in 4.to en van 's *Gravenhage*, in 1733, 4 dl.ⁿ in fol. Deze is de schoonste en nauwkeurigste. Er bestaat eene Fransche vertaling door pater CHARENTON, een Jesuit, te *Parijs*, in 1725, in 6 deelen in 4.to gedrukt. MAHUDEL, heeft er eene geschiedkundige verhandeling over de oude Spaansche munten bijgevoegd. MARIANA, welke met de oudste geschiedschrijvers kan vergeleken worden, in het edele en sierlijke van den stijl, boven den president DU THOU verheven, is nog juister en onpartijdiger dan die beroemde geschiedschrijver. Zijne geschiedenis loopt slechts tot 1516. De uitgave van *Madrid*, die wij hebben opgegeven, bevat voortzettingen tot 1678. PEDRO MANTUANO, COHON-TRUEL, RIBEYRO DE MACEDO, hebben in MARIANA, verscheidene misslagen tegen de tijdrekenkunde, de aardrijkskunde en de geschiedenis aangewezen, maar hunne hekelingen zijn niet alle even juist. Te vergeefs heeft de abt MABLY, in zijne verhandeling *over de wijze, om Geschiedenissen te schrijven*, den roem van MARIA-

NA als geschiedschrijver zoeken te bezwalken, terwijl hij tevens bekent, denzelyen niet gelezen te hebben; eene ongerijmdheid, die nog meer in het oog vallender wordt, door de buitengewone achtig van dien abt, voor TITUS LIVIUS, wiens stijl en wijze, geen geschiedschrijver zoo nabij is gekomen als MARIANA en die wat de eigenlijke zaken betreft, overal eene ligtgeloovigheid en eene vooringenomenheid toonde, die de geschiedschrijvers van Spanje, zeker noch overtreffen noch geëvenaard heeft. — 2.º *Aanmerkingen*, of korte aantekeningen, over den bijbel, in fol. Men vindt er eene verhandeling over de uitgave van de *Vulgata*, zeer geleerd en zeer oordeelkundig. Er wordt ook over den tekst en de oude vertalingen der H. Schrift in gehandeld. Deze *Verhandeling*, bevindt zich met het volgende werk in de uitgave van MENOCHIUS, door pater TOURNEMINE, in 8.vo

3.º Eene verhandeling *De Ponderibus et mensuris, Toledo*, 1599, in 4.to; deze uitgave is zeldzaam en wordt gezocht. — 4.º *Zes losse stukjes*, te Keulen, in 1609, in fol. gedrukt, onder welke zich eene verhandeling de *De monetae*

mutatione bevindt; dit werk, waarin hij op het denkbeeld kwam, om de veranderingen, welke in de Spaansche munt werd gemaakt te laken, bragt hem in de gevangenis. Verscheiden schrijvers hebben dit werk ten onregte met het voorgaande verward. (Zie *Journ. hist. et litt.* 1^e Octobre 1786, blz. 189). — 5.º Eene beruchte verhandeling *De regi et rege institutione, Toledo*, 1599, in 4.to Hij leert in hetzelfde over den tirannenmoord, eene leer, die men niet genoeg kan veroordeelen; » en heeft daardoor zegt BAYLE, (op het woord MARIANA), de Jesuiten vooral in Frankrijk blootgesteld, aan bloedige verwijtingen en zeer vernederende beleedigingen, die men dagelijks vernieuwt, die nimmer zullen eindigen, die de geschiedschrijvers hartstogtelijk zullen naschrijven.” Deze verhandeling werd door het parlement van Parijs veroordeeld, en door de Sorbonne gehegeld; maar alvorens dezelve geschandvlekt werd, hadden de Jesuiten dezelve afgekeurd. » Onze algemeene Vader, zegt RICHEOME, in het *Onderzoek van den Anti-Coton*, in het jaar 1599, gewaarschouwd zijnde, beval dat dezelve verbeterd zoude

worden, en men heeft er geen een exemplaar zonder verbetering van gezien, indien de kettters, die hun voordeel met dit boek dachten te doen, het niet zoo spoedig herdrukt hadden." Voor het overige hadden godgeleerden van eenen veel beroemder naam dan hij, langen tijd voor hem en voor de maatschappij, hetzelfde gevoelen over den tirannenmoord onderwezen (zie JOUVENCY, SANTAREL). — 6.º Men schrijft hem een werk in het Spaansch toe, betrekkelijk *de gebreken des bestuurs zijner maatschappij*, dat in het Spaansch, in het Latijn, in het Italiaansch en in het Fransch gedrukt is. MARIANA, zegt men, wilde het niet in het licht geven, maar een Franciskaner ontfutselde het hem in zijne gevangenis en liet het te *Bordeaux*, in 1625, in 8. vo drukken. De Jesuiten eischten dat men het oorspronkelijke Spaansche zou voor den dag brengen, dat niemand ooit konde vertoonen; waaruit zij besloten dat het boek voor het minst verminkt en wanstallig gemaakt was, en dat de uitgever, om deze redenen hetzelfde slechts na den dood van MARIANA, in het licht had gegeven. Het is echter waarschijnlijk, dat de hoofdinhoud van hem was. En waarom zou hij niet in

het bestuur zijner maatschappij eenige gebreken hebben wanen te zien, of er werkelijk in gezien hebben? Welk bestuur heeft er geen. Het beste is dat, welke er geen heeft.

Optimus ille est.
Qui minimis urgetur.

MARIANUS SCOTUS, een bekwaam Schotsch monnik, in 1028 geboren, begaf zich in 1056, in een klooster te *Keulen*, daarna in 1059, in de abdij van *Fulda* en overleed in 1088, te *Mentz*, na eenigen tijd te *Regensburg*, de godgeleerdheid onderwezen te hebben. Hij was een bloedverwant van den eerwaardigen BEDA. Men heeft van hem een kronijk, die op prijs wordt gesteld. Dezelve loopt van het begin der wereld, tot 1083, na J. C., en is door DODRCHIN, abt in het diocees van *Trier*, tot het jaar 1200 voortgezet.

MARIETTE (PETRUS JOANNES), zoon van JOANNES MARIETTE, Boekhandelaar en graveur, te *Parijs*, in 1742 overleden, en zelf boekverkooper, werd in 1694 geboren. Hij had van zijnen vader den smaak voor de graveerkunst opgevat, en dezelve op zijne reizen door *Duitschland* en *Italië* versterkt. Hij verkocht in 1750.

zijn boekverkoopers fonds, en kocht van den koning eenen post van secretaris, en van tegenboekhouder der kanselarij. Zich alstoen enkel bezig houdende, met de verzameling zijner platen, welke hij onophoudelijk vermeerderde en verbeterde, genoot hij in zijn afgezonderd leven, de vermaken des geestes. Eene lange en smartelijke ziekte, maakte den 10 September 1774, een einde aan zijn leven. Men heeft van hem: 1.º *Traité etc. (Verhandelingen over de gegraveerde steenen)*, Parijs, 1750, 2 dl.ⁿ in fol. — 2.º *Lettres etc. (Brieven aan den Heer DE CAYLUS)*. — 3.º *Lettres etc. (Brieven over de Fontein van de straat van Grenelle)*. — 4.º *Descriptions etc. (De Beschrijvingen)*, welke voorkomen in de verzameling van platen, volgens de schilderijen van den Heer CROZAT, gegraveerd 1729, 2 dl.ⁿ in fol. *De Catalogus* van zijne platen is door den Heer BUSAN ontworpen, en verscheen in 1775, in 8.vo in het licht. Dezelve is een der volledigste van die soort.

MARIGNANO (JOANNES JACOBUS MEDICHIÑO, Markgraaf van), een beroemd veldheer der 16.e eeuw, geboren te Milane, in 1497, was de

zoon van BERNADINO DE MEDICIS of MEDICHIÑO, pachter der hertoglijke landhoeven. In zijne jeugd verscheidene bewijzen van dapperheid gegeven hebbende, verkreeg hij de bescherming van HIÉRONYMOUS MORONE, kanselier en eerste minister van FRANCISCUS SFORCE, hertog van Milane. Daar de vorst zich van HECTOR VESCONTI, een Milaneesch heer, wilde ontdoen, werd MEDICHIÑO door den raad van MORONE, met een ander officier verkozen, om hem te vermoorden. Maar de moord werd niet zoodra ten uitvoer gebracht, of den hertog besloot de werktuigen deszelve aan de vrees op te offeren, van voor den bewerker, van eenen zoo lafhartigen moord gehouden te worden. De deelgenoot van MEDICHIÑO, werd het eerste opgeofferd, en de dood des eenen was eene dringende waarschuwing voor den andere, om zijn leven in veiligheid te stellen. Hij trad in 1528, in dienst van den keizer, aan welken hij het kasteel van *Masso* overgaf, waarvan hij het bestuur had, men weet niet hoe (daar de geschiedschrijvers omtrent dit punt niet overeen komen), en verkreeg daarentegen de stad *Marignano*, van waar hij den naan van markgraaf DE MARIGNANO aannam. Van

dien tijd af, met de voornaamste militaire posten bekleed; verwierf hij den roem van een groot veldheer. Hij versloeg in 1554, in den slag van *Marciano* in *Toscane*, het Fransche leger, onder bevel van den maarschalk *STROZZI*, en maakte zich in het volgende jaar, na eene belegering van 8 maanden, meester van de stad *Sienna*, die tegen den keizer was opgestaan. De markgraaf *de Marignano*, bezat even zoo veel geest als bekwaamheid voor den oorlog, maar zijne schurkerij, zijne gierigheid en bovenal zijne wreedheid, bezwalkten den roem zijner heldendaden. Door den langen tegenstand der Siënnezen verbitterd, keerde hij zijne woede tegen de ongelukkige veldbewoners, en liet (zeggen, de geschiedschrijvers van dien tijd), meer dan 5,000 menschen, van alle standen en onderdom, aan de boomen ophangen. Hij overleed te *Milane*, den 8 November 1555, in den ouderdom van omtrent 60 jaren. **JOANNES ANGELO DE MEDICIS**, die Paus werd, onder den naam van **PIUS IV**, was zijn broeder. De meeste schrijvers, die over den markgraaf *de Marignano* gesproken hebben, zeggen, dat hij niet uit het huis van **MEDICIS** van *Florence* was, welks

naam hij slechts, uit ijdelheid had aangenomen, onder begunstiging van de overeenkomst met den zijnen. **MARC ANTONIO MISAGLIA**, schrijver van zijn *Leven*, verzekert het tegendeel, en bewijst vrij wel, dat hij uit eenen tak der **MEDICISSEN**, te *Milane* gesproten was.

MARIGNY (ENGUERRANDE), graaf van *Longueville*, uit eene adellijke familie van *Normandië*, werd grootkamerheer, eerste minister en coadjutor van het Fransche koninkrijk, onder **PHILIPPUS den Schoone**. Hij maakte door zijnen geest en door zijne verdiensten voortgang aan het hof. Overste van het *Louwes*, bewindhebber der geldmiddelen en gebouwen geworden zijnde, maakte hij, zegt men, een slecht gebruik van zijne grootheid. De graaf van *Valois*, dien hij in den vollen raad gelogenstraf had, slaagde er in, om hem na den dood van **PHILIPPUS den Schoone**, in 1315, tot de doodstrafe veroordeelen. De biechtvader van den graaf van *Valois*, boezemde hem wroegingen in, over de veroordeeling van dien staatsdienaar, wiens proces niet volgens de vereischte formaliteiten geïnstrueerd was. Volgens B... in zijne *OEuvres di-*

verses, werd zijne gedachtenis in eere hersteld. Deze minister was een groot staatsman, ten onregte door MÉRZÉRAU, en door andere geschiedschrijvers gehavend, die hem zonder onderzoek gevolgd zijn. Voor de regtbank der geschiedenis hebben de ongelukkigen even als voor andere vierscharen dikwijls ongelijk.

MARIGNY (JACOBUS CARPENTIER DE), zoon van den heer van het dorp van dien naam, bij Nivers, werd geestelijk en leefde als een epicurist. Van eene reis uit Zweden terug gekeerd, verbond hij zich aan den kardinaal DE RETZ, en nam deel aan al de kuiperijen der Fronde. Hij was een der voornameste schrijvers der boerterijen, welke men tegen MAZARIN, in de beweging dier onlusten in het licht gaf. Het parlement stelde zijn hoofd op prijs. Na de gevangenneming van den kardinaal DE RETZ, volgde MARIGNY den prins van CONDÉ in Vlaanderen. Hij was een van die ligtzinnige mannen, die alles aan de kwinkslagen en aan de vermaken opofferen, en die, na in de buitensporigheden te hebben geleefd, in de verachting sterven. Eene beroerte sleepte hem in 1670 in het graf.

Men heeft van hem: 1.° *Eene verzameling van brieven*, in proza en in dichtmaat, te 's Gravenhage, in 1678 in 12.mo gedrukt. Men vindt er eenige goede boerterijen en eenige geestige trekken in. — 2.° *Over het gezegend brood*, 1678 in 12.mo, waarin er meer vuile dubbelzinnigheden dan wezenlijke kwinkslagen voorkomen. Zijne hekelachtige inborst, haalde hem lofzuigen en stokslagen op den hals. GUI PATIN schreef hem een zeldzaam geworden libel toe, het was getiteld: *Staatkundig verdrag door WILLIAMS ALLEYN zamengesteld, waarin, naar het voorbeeld van MOZES, bewezen wordt, dat een dwingeland te doden, geen moord is*, Lyon, 1658 in 16.mo (Zie ALLEYN WILLEM). Men wil, dat de schrijver van dit stuk het op CROMWEL gemunt had, toen hij het in het licht gaf. In eene ziekte, die hem in Duitschland overviel, en waaraan hij dacht te sterven, antwoordde hij den lutherschen bisschop van Osnabrugge, die hem vraagde, of de vrees van onder de lutheranen begraven te worden, de ongerustheid niet vermeerderde, die zijn staat hem inboezemde: » *Mijn heer, men behoeft slechts twee of drie voeten lager*

te graven, en ik zal onder de Catholijken zijn. Een antwoord vol geest, en dat aan dien monseigneur de nieuweheid zijner godsdienst als met den vinger aanwees.

MARIGNY (Abt AUGIER DE), te Parijs, in October 1762 in eenen zeer hoogen ouderdom overleden, was een schrijver van den derden rang. Wij hebben van hem: 1.° *Histoire etc (Geschiedenis van de 12^e eeuw)*, 5 dl.ⁿ 12.mo, 1750. — 2.° *Histoire etc. (Geschiedenis der Arabieren onder het bewind der kalifs)*, 1750, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 3.° *Revolutions etc. (Omwentelingen in het rijk der Arabieren)*, 4 dl.ⁿ in 12.mo Deze twee laatste werken zijn met sprookjes, fabelen, gezigten, belagchelijke gesprekken, kinderachtige anecdoten, en eindelijk met al de droomen der Oostersche volken doormengd. De stijl komt bijna altijd met het vreemde der daadzaken overeen.

MARIKOWSZKY (MARTINUS), in het jaar 1728, te Rosenau in Hongarijē, in het graafschap Gæmer geboren, volbragt te Halle in Saksen zijne geneeskundige studiën, doorreisde vervolgens een groot gedeelte van Europa, en keerde in 1757 naar zijn

vaderland terug. Hij omhelsde te Presburg de Catholijke godsdienst, en ging vervolgens als geneesheer de werkdadige liefdadigheid van PAULUS, graaf van Forgach, bisschop van Watzon, met betrekking tot de armen van zijn diocees, ondersteunen. Na den dood van dien prelaat, begaf hij zich naar Sirmich in Slavonië, alwaar hij zich beijverde met de oorzaken te onderzoeken der besmettelijke ziekten, welke in die gewesten meer soldaten hadden doen sneven dan de Turksche wapens. Hij teekende deze waarnemingen in een dagblad op, getiteld: *Ephemerides sirmienses*, die men te Weenen in 1768 begon te drukken; dit dagblad is na zijnen dood, in 1772 voorgevallen, voortgezet. De Hongaren hebben hem nog eene vertolking in hunne taal te danken van het boek, getiteld: *Raadgeving aan het volk over de gezondheid*, door TISSOT.

MARILLAC (KAREL DE), zoon van WILLEM DE MARILLAC, algemeen tegenboekhouder van de geldmiddelen van den hertog van BOURBON, te Auvergne, in 1510 geboren. Hij was in den beginne advokaat bij het parlement van Parijs, en onderscheidde zich daarin door zijne wel-

sprekendheid en door zijne kennis zoo zeer, dat koning FRANCISCUS I hem met verschillende gezantschappen belastte. Hij werd abt van den H. PETRUS, te *Melun* rekwestmeester, bisschop van *Vannes*, later aartsbisschop van *Weenen*, en hoofd van den geheimraad. In de vergadering der aanzienlijken te *Fontainebleau*, in 1560 gehouden, deed hij zich door eene schoone redevoering bewonderen. Dezelve liep geheel over de hervorming, de ongeregelheden van den staat, en over de geschikte middelen, om de onlusten voor te komen, die het koningrijk van den kant der *Hugenooten* bedreigden. De smart, die hem het gezicht der onheilen veroorzaakte, welke op het punt stonden *Frankrijk* te overstroomden, maakte den 2 December 1560, in den ouderdom van 50 jaren, een einde aan zijn leven. Men heeft van hem in handschrift: *Memoriën*, die men in verscheidene bibliotheken vindt. De kanselier L'HOPITAL droeg hem een dichtstuk op.

MARILLAC (MICHAËL DE), neef van den voorgaande, te *Parijs*, den 9 October 1563 geboren, was in zijne jeugd een der ijverigste voorstanders van de ligue, door de

Catholijken tegen die der *Hugenooten* gevormd. Tot de godsvrucht genegen, liet hij op het voorplein der *Carmelitenkerk*, in de voorstad *Saint Jacques te Parijs*, een vertrek maken, ten einde in hunne kerk eenige uren des nachts en daags door te brengen. Rekwestmeester geworden zijnde, hield hij niet op voor de gebouwen zorg te dragen, en zich met de zaken des kloosters bezig te houden. Dit maakte hem met MARIA DE MEDICIS bekend, die er dikwijls naar toe ging, omdat zij er de stichtster van was. Deze vorstin beval hem den kardinaal van RICHELIEU aan, die hem in 1624 het bestuur der geldmiddelen, en twee jaren daarna de zegels opdroeg. Men zal in het volgende artikel de oorzaken zijner ongenade bij dien minister lezen, die hem in het kasteel van *Caen*, daarna in dat van *Châteaudun* liet opsluiten. Hij overleed aldaar in 1632, in de armoede, ofschoon hij gedurende enigen tijd in de geldmiddelen was geweest. Hij bestond in zijne gevangenis enkel van de milddadigheid van MARIA DE CREIL, zijne schoondochter, die zijne eenvoudige begrafenis ook bekostigde. (JOANNES FRANCISCUS DE MARILLAC, brigadier bij het ko-

ninklijk leger, 'gouverneur van *Bethune*, in 1704, in den slag van *Hochstet*, een jaar na zijne echtverbindtenis, gedood, is de laatste spruit van zijne familie geweest). Deze overheidspersoon vaardigde in 1628 een bevelschrift uit, hetwelk bijna alles regelde. Maar dit wetboek uit spotlust de *Code Michau* genoemd, naar den doopnaam van *MARILLAC*, werd door het parlement verworpen, en door de snaken der balie in een belagchelijk licht gesteld. Daar dezelve slechts eene verzameling van oude ordonnantiën, en van diegenen was, welke in de laatste algemeene staten uitgevaardigd waren, zag men wel, dat de verachting der officieren van het parlement, minder op het werk dan op den schrijver viel. Men heeft nog van hem: 1.° *Eene Vertaling der Psalmen*, 1630, in 8. vo in Fransche verzen, die slechts op eene zwakke wijze de kracht van het Hebreuwsch overbrengen. — 2.° *Andere Gedichten*, goed met betrekking tot den inhoud, maar zwak in de voordragt. — 3.° *Eene verhandeling* over den schrijver van het boek der *Navolging*, dat hij ten onrechte aan den ingebeelden van *CERSEN* toeschrijft. Zie dit woord en *KENNIS*. Er

bestaan twee *Levensbeschrijvingen* van dien overheidspersoon, maar dezelve zijn onuitgegeven.

MARILLAC (LODEWIJK DE), broeder van den voorgaande, gewoon kamerheer van de kamer van *HENDRIK IV*, verdiende door zijne holdendaden den maarschalkstaf van *Frankrijk*, dien *LODEWIJK XIII* hem in 1629 verleende. Zijn broeder *MICHAËL DE MARILLAC* had zich, zoo als wij gezegd hebben, tot den post van raadsheer aan het parlement van *Parijs*, tot zegelbewaarder en tot bestuurder der geldmiddelen verheven. Deze twee mannen, die hunne fortuin aan den kardinaal van *RICHELIEU* te danken hadden, vleiden zich, zegt men, van hem in ongenade te doen vervallen en hem in zijnen invloed op te volgen. De maarschalk werd een der voor naamste bewerkers van den *dag der bedrogenen*. Hij bood aan, naar men beweert heeft, zijnen weldoener eigenhandig te vermoorden. Maar indien die daadzaken wel bewezen waren geweest, zou men zoo vele pogingen niet noodig hebben gehad, om een doodvonnis tegen hem te bekomen. *RICHELIEU* liet den maarschalk in 1620, in het kamp van *Felizzo* in

Piémont, te midden van het leger, daar hij het bevel over voerde, gevangen nemen. Zijn proces duurde bij de twee jaren. » De kardinaal stelde zich niet tevreden, » volgens den schrijver der *Algemeene geschiedenis*, steeds verdacht in dergelijke verhalen, » om den maarschalk van het regt te berooven, om door de vergaderde kamers van het parlement geoordeeld te worden, een regt, hetwelk men reeds zoo dikwijls geschonden had: het was niet genoeg hem te *Verdun* commissarissen te geven, op wier gestrengheid hij zijne hoop bouwde; daar deze eerste regters, ondanks de beloften en bedreigingen besloten hadden, dat de beschuldigde gehouden zou zijn om zich te regtvaardigen, zoo deed de minister het vonnis verbreken. Hij gaf hem andere regters, onder welke men de hevigste vijanden van **MARILLAC** telde, en vooral **PAULUS HAY DUCHASTELET**, door een hevig hekelschrift tegen de twee broeders bekend. Nooit had men de vormen en de wellevendheid van het geregt zoo zeer versmaad. De kardinaal beledigde dezelve zoo zeer dat hij den beschuldigde liet vervoeven, en het proces te *Ruel* op zijn eigen buitengoed

XVI. DEEL.

voortzette. . . Men moest al de daden van den maarschalk nasporen. Men spoorde eenige misbruiken in de uitoefening van zijn ambt, eenige oude geoorloofde en gewone voordeelen, vroeger door hem of door zijne knechten in het bouwen van het citadel van *Verdun* gedaan op: *eene vreemde zaak, zeyde hij aan zijne regters, dat een man van mijnen rang met zoo veel gestrengheid en onregtvaardigheid vervolgd wordt! Het is in geheel mijn proces niet, dan om hooi, strooi, steenen en kalk te doen.* Ondertusschen werd deze generaal, met wonden beladen, en na eene 40jarige dienst onder denzelfden koning, die aan dertig oproerige onderdanen belooning had gegeven, tot den dood veroordeeld. Hij werd op het *Greveplein* te *Parijs* den 10 Mei 1632 onthoofd. Vele van zijne vrienden hadden hem aangeboden om hem uit de gevangenis te redden, maar hij had het geweigerd, omdat hij zich op zijne onschuld verliet. Men kan de bijzonderheden van zijn vonnis en van zijne teregtstelling in het *Journal* van den kardinaal **DE RICHELIEU**, of in zijne *Geschiedenis*, door **LE CLERC**, uitgave van 1753, 5 dl.ⁿ in '12.mo vinden. Ec-

M

nigen tijd daarna bespote de kardinaal op eene bittere wijze de onwaardige overheids-personen, die den ongelukigen MARILLAC veroordeeld hadden. » Men moet be-kennen, zeide hij hun, dat God aan de regters het licht geeft, hetwelk Hij aan an-dere menschen niet verleent, wyl gij den maarschalk DE MARILLAC ten dood veroor-deeld hebt. Ik voor mij dacht niet, dat zijne daden eene zoo strenge kastijding verdienden." Een gezegde, dat weinig overeenkomt met de door ons medegedeelde aanhaling. Zijne nagedach-tenis werd bij een vonnis van het parlement, na den dood van den kardinaal-staats-dienaar in eere hersteld. Men moet niet dan met behoed-zaamheid de aanmerkingen, over het leven en de veroor-deeling van den maarschalk DE MARILLAC, door een van zijne regters in de verzame-ling van het *Chatelet* in het licht gegeven, lezen.

MARILLAC (LOUISE DE). —
Zie GRAS.

MARINA (*Heilige*), eene maagd van *Bithynië*, leefde naar men meent, in de 8^e eeuw. Haar vader, EUGE-NIUS genaamd, begaf zich in een klooster, en liet haar in den ouderdom, van verstrooi-

jing en vermaken in de wo-
reld. Dit onvoorzigtige ge-
drag veroorzaakte hem wroe-
gingen. Zijn abt, hem dere-
den van zijne droefheid ge-
vraagd hebbende, zeide hij
hem, dat het uit het leed-
wezen voortkwam, van zijn
kind verlaten te hebben. De
abt zich verbeeldende dat het
een zoon was, stond hem
toe, hem in het klooster te
doen komen. EUGENIUS ging
zijne dochter halen, sneed
haar de haren af, en kleed-
de haar in een jongens ge-
waad, en beval haar het ge-
heim harer kunne tot aan
haren dood te bewaren. Zij
werd in het klooster onder
den naam van broeder MA-
RINUS opgenomen, en leefde
er op eene voorbeeldige wijze.
Men zegt, dat zij beschul-
digd zijnde, van de dochter
der herberg, waar zij voor-
raad voor het klooster ging
halen, verleid te hebben,
zich liever dit misdrijf liet
te laste leggen, dan hare
kunne te verraden. Men
plaatste haar tot boete aan
de poort van het klooster,
en men belastte haar met de
opvoeding van het kind. Ein-
delijk overleed zij omtrent
drie jaren daarna. De abt,
na haren dood herkend heb-
bende wat zij was, had er
veel berouw over, van haar
met zoo veel gestrengheid
te hebben behandeld. Hare

overblijfsels werden in 1230 van *Konstantinopel* naar *Venetie* overgebracht.

MARINELLI (LUCRETIA), eene Venetiaansche vrouw van de 17.^e eeuw, had veel geest. Men heeft van haar eenige Italiaansche werken. 1.º *La Nobilita delle Donne, Venetië*, 1601, in 8.vo Zij verdedigt in hetzelfde den voorrang van haar geslacht boven dat der mannen. — 2.º *La Vita di MARIA Virgine*, in prosa en in dichtmaat, *Venetie*, 1602, in 4.to met platen. — 3.º *Arcadia felice*, 1705, in 12.mo — 4.º *Amore innamorato*, *Parma*, 1618, in 4.to — 5.º *Rime*, 1693, in 12.mo

MARINELLO (JOANNES), een Italiaansche geneesheer van de 16.^e eeuw, is de schrijver van een werk, getiteld: *Gli ornamenti delle Donne, tratti dalle Scritture d'una Rena Greca, Venetië*, 1574, in 12.mo Hetzelve bestaat ook onder dezen titel: *Le Medicine partendenti alle infermita delle Donne*; maar het beste van zijne werken is, eene *Verklaring over de werken van HIPPOCRATES*, in het Latijn, *Venetie*, 1575, in fol.

MARINEUS of MARINEO (LU-

CAS), een Siciliaan, onderwees te *Salamanca*, met roem de schoone letteren en verwierf de achting van **FERDINAND den Catholijke**, en van **KAREL V**, die hem tot hof-kapellaan benoemde. Hij overleed in 1534. Men heeft van hem: 1.º *De laudibus Hispaniæ lib. VII.* — 2.º *De Aragoniæ regibus et eorum rerum gestarum lib. VI*, 1509. — 3.º *De rebus Hispaniæ memorabilibus lib. XXII, ab origine gentis ad CAROLUM V, Alcala*, 1533, in fol., in het Spaansch id. 1539, in fol. — 4.º *Gemeenzame brieven*, 1514, in fol. en een aantal *Redevoeringen*, over belangrijke onderwerpen.

MARINI (JOANNES BAPTISTA), bekend onder den naam van *Zee-Ruiter*, te *Napels* in de maand October 1569, geboren. Zijn vader, een bekwaam regtsgeleerde, wilde dat zijn zoon het ook werd, maar de natuur had hem tot dichter geschapen. Verplicht om het vaderlijke huis te ontvlugten, werd hij secretaris van den grooten admiraal van *Napels*, en stak vervolgens naar *Rome* over. De kardinaal **ALDOBRANDINI**, neef van Paus **CLEMENS VII**, verbond hem aan zich, en nam hem in zijne legatie te

Savooije mede. MARINI had eene zeer hekelachtige inborst: hij maakte zich eenige voorstanders aan het hof van *Turin*, en veel meer vijanden. De haat, dien hij den dichter MURTOLE, door zijne *Murtolide*, een bijtend schotschrift, inboezemde; was zoo hevig, dat deze rijmelaar op hem een pistoolschot loste, dat miste, en eenen gunsteling van den hertog kwetste. MURTOLE werd in hechtenis genomen, maar daar MARINI wist, waartoe de eigenliefde van eenen vernederden dichter in staat is, vraagde hij voor hem genade en verkreeg dezelve. Het gelukte eindelijk aan de andere vijanden van den Italiaanschen dichter, om hem aan het hof van *Savooije* geheel in ongenade te doen vervallen. MARINI, door de koningin MARIA DE MEDICIS naar *Frankrijk* geroepen, begaf zich naar *Parijs*, en gaf zijn dichtstuk *Adonis* in het licht. Men vindt er eenige geestige verbloemde reden, maar veel meer ongebondenheid en tafereelen in, die beleedigend voor de zeden zijn. De zamenhang en de verbindtenissen ontbreken in dit werk, en het is met *concetti* en geestige invallen doorzaaid. Zijn stijl, *Marinisco* genaamd, bederft de Italiaansche dichtkunde, en

werd de kiem van eenen kwaden smaak, die gedurende de geheele 17^e eeuw regeerde. MARINI overleed in 1625 te *Napels*, 56 jaren oud zijnde. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º Het dichtstuk van *Strage degli innocenti, Venetië*, 1628, in 4, to — 2.º *Rime*, 2 dl.ⁿ in 16, mo — 3.º *La Sampogna*, 1620, in 12, mo — 4.º *La Murtolide*, 1626, in 4, to; en daarna in 12, mo — 5.º *Lettere*, 1627, in 8, vo — 6.º *Adone*. FRERON heeft eene vrije vertaling van het 8ste gezang van dit dichtstuk in het Fransch geleverd. (Zie zijn artikel). Er bestaan verscheiden uitgaven van het oorspronkelijke Italiaansch van hetzelfde. Men onderscheidt die van *Parijs*, 1623, in fol.; van *Venetië*, 1623, in 4, to; van *Elzevir*, 1651, 2 dl.ⁿ in 16, mo; van *Amsterdam*, 1678, 4 dl.ⁿ in 24, mo met de platen van SBASTIAAN LE CLERC. Men vindt de lijst der andere werken van MARINI, in het 32, e dh der gedenkschriften van NICERON. Weinig menschen hebben meer levensbeschrijvingen gehad, dan deze dichter. Zijn leven is beschreven geweest door J. B. BAIACCA, F. CHIARO, G. F. LORÉDANO, F. FERRARI, GIAC, PHIL. CAMOLA, enz., en daarenboven hebben de

meeste geschiedschrijvers der Italiaansche letterkunde, hem breedvoerige levensschetsen toegewijd.

MARINI (MICHAËL ANGELO), een minderbroeder te *Marseille*, in 1697, uit eene oorspronkelijke adellijke familie van *Genua* geboren, werd vroegtijdig in de scholen zijner orde, in de leerstoelen en in het gewetensbestuur gebruikt. Hij was viermaal provinciaal. Van zijne jeugd af te *Avignon*, gewoond hebbende, predikte hij aldaar met geenen geringen roem, in wederlegging der Joden. Het is ook in deze stad, dat hij onderscheiden werken liet drukken, die hem onder de ascetische schrijvers eenen grooten roem verwierven. Zijn naam drong tot **CLEMENS XIII** door, die hem met drie breven vol lof, vol vleijende en wel verdiende lofspraken ver eerde. Deze Opperpriester belastte hem, om in een enkel doorlopend werk, de *Handelingen der Martelaren*, te verzamelen. Hij had er reeds 2 deelen in 12.mo van zamengesteld, toen eene borstwaterzucht, hem den 3 April 1767, in het 70 jaar van zijnen ouderdom, aan zijne vrienden, dat is aan de regtschapene lieden ont-

trok. Zijne gesprekken ademen "deugd"; dezelve werden door die zachte warmte der verbeeldingskracht bezielde, welke zich in zijne werken doet gevoelen. De voornaamste zijn: 1.º *Conduite etc.* (*Gedrag der zuster VIOLETTA, in den geur van heiligheid overleden*), *Avignon*, in 12.mo — 2.º *ADELHEID VAN WITSBURY, of de godvruchtige leerlinge, 's Gravenhage*, 1830, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 3.º *La Parfaite etc.* (*De volmaakte kloosterlinge*), een bondig en wel geschreven werk in 12.mo *VIRGINIA, of de Christelijke maagd*, een zeer godvruchtige en zeer verspreide roman, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 5.º *La vie etc.* (*Het leven der kluisenaars van het Oosten*), 9 dl.ⁿ in 12.mo, of. 3 en 4.to — 6.º *De baron VAN HESDEN, of het gemeenebest der ongelooovigen*, 5 dl.ⁿ in 12.mo — 7.º *THEODULUS, of het gezegende kind*, in 16.mo — 8.º *FARFALLA, of de bekeerde tooneelspeelster*, in 12.mo — 9.º *AGNES van de heilige liefde, of de ijverige nieuwelinge*, 2 dl.ⁿ, in 12.mo — 10.º *ANGELICA, of de kloosterlinge volgens Gods hart*, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 11.º *De markgravin DE LOS VALIENTES,*

of de *Christelyke vrouw*, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 12.º *Re-traite etc.* (*Afzondering van elken dag voor elke maand*), 2 dl.ⁿ in 12.mo — 13.º *Let-tres etc.* (*Ascetische en zedelijke brieven*), een nagelaten werk, voorafgegaan door eene lofrede op den schrijver, 2 dl.ⁿ in 12.mo 1769. Pater MARINI, heeft in zijne zedelijke romans, zijne lezers door de bevalligheden der fabel tot de deugd weten op te leiden. De lofrede van pater MARINI, in den *Mercure* van de maand Julij 1767, opgenomen is aan het hoofd zijner *Geestelijke brieven* en afzonderlijk, met bijvoegsels herdrukt, *Avignon*, 1769, in 12.mo

MARINI (JOANNES), te *Ocana*, eene kleine stad in het diocees van *Calahorra*, in 1654 geboren, werd in 1671 Jesuit, bragt een groot gedeelte zijns levens, met de verklaring der H. Schrift door, en heeft de godgeleerdheid onderwezen. Hij werd tot biechtvader verkozen van prins LODEWIJK PHILIPPUS, later koning van *Spanje*, en overleed te *Madrid*, den 20 Junij 1725, kort na zijnen doorluchtigen boeteling. Hij is de schrijver van een aantal ascetische en godgeleerde werken, onder anderen van eene *Godgeleerd-*

heid, in 3 dl.ⁿ in fol., buiten *Spanje* weinig bekend.

MARINIANA, tweede vrouw van keizer VALERIANUS, en moeder van VALERIANUS den *Jonge*, volgde haren echtgenoot in het jaar 285 naar *Azië*, en werd te gelijker tijd met hem door SAPOR, koning van *Perzië*, gevangen genomen. Getuigen van de ongehoorde beledigingen, die deze barbaarsche vorst, aan VALERIANUS deed ondergaan, werd zij zelfs aan de beledigingen van SAPOR blootgesteld, en overleed in de gevangenis waar zij was opgesloten geweest. Men plaatste haar in den rang der godheden; en op een harer gedenkenpenningen is aangeetekend, dat zij in den *Hemel de gelukzaligheid der goden uitmaakte*: zoodanig was de godgeleerdheid van het heidendom.

MARINIS (LEONARDUS DE), een beroemde dominicaner, zoon van den markgraaf *CASA MAGGIORE*, uit eene adellijke familie van *Genoa* in 1509, op het eiland *Chio* geboren. Paus JULIUS III, zond hem als nuntius naar *Spanje*, hij behaagde aldaar door zijnen geest van verzoening zoodanig aan koning PHILIPPUS II, dat hij hem tot aartsbisschop van *Lan-*

viano benoemde. Hij verscheen met roem in het concilie van *Trente*, hij was het, die de artikels welke de offerande der Mis aanbetreffen in de 22.^e zitting, ontwierp. De Paussen Pius IV en Pius V, wier achting hij verdiend had, vertrouwden hem verscheiden gewigtige zaken toe. Zijne deugden en zijn verstand, verwierven hem de vriendschap van den H. KAREL BORROMEUS. MARINIS overleed in 1573, als bisschop van *Alba*, 64 jaren oud zijnde. De barnabiter-monniken, hebben hem hunne constitutie te danken. Hij is een van de bisschoppen, die op bevel van het concilie van *Trente*, de *Catechismus ad Parochos*, ontwierpen, *Rome*, 1566, in fol.; en het *Roomschè Brevier en Missaal*, zamenselden.

MARINIS (JOANNES BAPTISTA DE), achterneef van den voorgaande; secretaris van de congregatie van den *Index*, daarna overste der dominicanen, den 6 Mei 1669 overleden, 72 jaren oud zijnde, schreef zuiver in het Latijn en was eerbiedwaardig door zijne zeden. [Hij had eene *Verhandeling over de onbevleete ontvangenis der H. Maagd* geschreven, welke

het licht niet heeft gezien.]

MARINIS (DOMINICUS DE), broeder van den laatste, werd ook dominicaner, en aartsbisschop van *Avignon*, alwaar hij twee leerstoelen voor zijne orde stichtte, en alwaar hij in 1669, overleed. Men heeft van hem: *Verklaringen* over den korten inhoud van den H. THOMAS, te *Lyon*, in 1663, 1666 en 1668, in 3 dl.ⁿ in fol. gedrukt.

MARINONI (JOANNES JACOBUS), te *Udino*, in *Frioult* op het einde der 17^e eeuw geboren, overleed in 1725, te *Weenen*. De genie, de bouwkunde en de sterrekunde, namen zijnen tijd en zijne studiën in. Zijne welgeslaagde pogingen verschaften hem eene plaats aan de academie van *Berlijn*, en deden hem naar het hof van *Oostenrijk* beroepen, dat hem gebruikte om verschillende vestingwerken te herbouwen. Het gebied der letteren heeft hem verscheiden werken te danken, onder welke men *Specula domestica de re Iconographica*, onderscheidt.

MARINUS (CARVILIUS), aanvaardde in *Moesie*, op het einde der regering van keizer PHILIPPUS II, het keizerlijk purper. Hij had zich tegen

de Gothen onderscheiden; dit deed hem in het jaar 249, door de troepen den titel van *Cæsar* geven; maar hij had er niet lang genot van. De soldaten over zijn slecht gedrag verontwaardigd, ont-hoofdden hem, in den tijd dat PHILIPPUS een leger zond, om zijnen aanhang te ver-strooijen. Het is opmerkens-waardig, dat hij in den rang der goden werd geplaatst.

MARIO BETTINO, een Ita-liansche Jesuit van *Bolog-na*, begaf zich in het jaar 1595, in den ouderdom van 17 jaren in de maatschappij, onderwees gedurende 10 ja-ren te *Parma* de zedeleer en de wiskunde, en overleed den 17 November 1657, te *Bologna*. Men heeft van hem: 1.° *Rubenus, tragœ-dia pastoralis, Parma, 1614*, in 4.to — 2.° *Clo-doveus seu Ludovicus, Tra-gicum Sylviludium*, ver-scheiden malen in *Italië* en in *Frankrijk*, in het Itali-aansch en in het Fransch gedrukt. — 3.° *Lycæum e moralibus politicis et poeti-cis, Venetië, 1626*, in 4.to, in prosa. Het tweede ge-deelte, dat eene zonderlinge verscheidenheid van dicht-kunst bevat, is getiteld: *Eu-trapeliarum seu Urbanita-tum poeticarum libri. IV.* — 4.° *Apiarium philoso-*

phie mathematicæ, Bolog-na, 1642, 1645, 2 dl.ⁿ in fol., een belangrijk werk, vol geleerde nasporingen. Hij toont er in aan, dat de na-tuur- en meetkunde meer te-genstrijdige stellingen bevat-ten, dan al wat ons het ge-loof, betrekkelijk de gehei-men, aanbiedt. Men vindt er onder andere deze. *De inhoud is grooter dan het inhoudende.* (Zie MALBZIEU).

MARIO NUZZI, een schil-der, te *Penna*, in het ko-ningrijk *Napels*, in het jaar 1603 geboren. Hij is meer onder den naam van MARIO DI FIORI bekend, wijl hij in het schilderen van bloe-men uitmuntte. Men bewon-dert in zijne schilderijen eene schoone keuze, eene zachte oplegging der kleuren, een schitterend koloriet. Zijn penseel verwierf hem eene groote achting, vermogende vrienden, en eene aanzien-lijke fortuin. Hij overleed in 1673 te *Rome*, 70 jaren oud zijnde.

MARION (SIMEON), advo-kaat bij het parlement van *Parijs*, te *Nevers*, in 1540 geboren, pleitte gedurende 35 jaren met eenen buiten-gewonen roem. HENDRIK III van zijne verdienste onder-richt, belastte hem met de bepaling der grenzen van *Ar-*

tois, met de afgevaardigden van den koning van Spanje. Brieven van adeldom waren de belooning van zijne diensten. Hij werd vervolgens president der onderzoek-geregtskamer, daarna advocaat-generaal van het parlement van *Parijs*, en overleed in 1605, 64 jaren oud zijnde, in die stad. Men heeft van hem pleitgedingen, die hij in 1594, onder den titel van: *Actiones Forenses* liet drukken. Dezelve maakten in hunnen tijd, veel opgang; de eenige dochter van MARION huwde met ANTONIUS ARNAULD, vader van deze talrijke familie, zoo treurig berucht geworden, door hare gevoelens en hare gehechtheid aan *Port-Royal*.

MARIOTTE (EDMUS), een Bourgondiër, en prioor van *St. Martin Sous Beaune*, werd in 1666, bij de akademie der wetenschappen opgenomen en overleed den 12 Mei 1684, na verscheidene schriften in het licht gegeven te hebben, die nog op prijs worden gesteld, en die zulks in de 17.^e eeuw aanmerkelijk waren. Deze geleerde bezat eene buitengewone begaafdheid, voor de proefnemingen. Hij verrijkte de waterleikunde, met eene menigte ontdekkingen, over

de maat en de verteringen der wateren, volgens de hoogte der verschillende verzamelaars. Hij is het vooral, die op eene werktuigkundige wijze heeft bewezen, dat de hoeveelheid der waters, uit de regen en sneeuw voortkomende; overvloedig voldoende is, om de fonteynen en de rivieren te voeden en het geheele plantenrijk te onderhouden. »Zijn stelsel over den oorsprong der rivieren, zegt een natuurkundige, is dat van de natuur, omdat van al de geleerden te zijn, ontbrak er aan hetzelfde slechts evenredigheids-berekeningen, waaraan men tot dus verre had kunnen twijfelen. Ook heeft sedert MARIOTTE, het gevoelen, hetwelk de fonteynen onmiddellijk van de zee afleidde, eene menigte aanhangers verloren; te meer daar hetzelfde reeds tegen zich de even zoo eenvoudige als beslissende aanmerking heeft, dat, indien de wateren der zee, het zout, waarmede zij bezwangerd zijn, in onderaardsche kanalen ontlasten, de zee, derzelve zoutheid zou verliezen en dezelve reeds zou verloren hebben, want sedert dat de wereld bestaat, is zij meer dan eens in fonteynen overgegaan.» MARIOTTE, onderzoekt vervolgens

wat de waterleikunde betreft, en de kracht welke de pijpen moeten bezitten, om de verschillende lasten te kunnen wederstaan. Het is een vrij netelig onderwerp, hetwelk vele scherpzinnigheid des geestes, en eene groote behendigheid in de uitvoering vordert. **MARIOTTE**, maakte te *Chantilly* en op de sterrewacht voor goede kunstregters het grootste gedeelte zijner proefnemingen. Men heeft van hem: 1.º *Traité etc. (Verhandelingen over den schok der ligchamen)*, Parijs, 1684, in 12.mo — 2.º *Essai etc. (Natuurkundige proeven)*. — 3.º *Traité etc. (Verhandeling over de beweging der wateren)*, 1686. — 4.º *Nouvelles etc. (Nieuwe ontdekkingen betrekkelijk het gezigt)*, Parijs, 1668, in 4.to — 5.º *Traité etc. (Verhandeling over de gelijkmaking)*. — 6.º *Traité etc. (Verhandeling over de beweging der slingeruwerken)*. — 7.º *Expériences etc. (Proefnemingen over de kleuren)*, 1681. Al zijne schriften werden te *Lejden*, in 1717, in 2 dl.ⁿ in 4.to gezamenlijk uitgegeven.

MARIUS (CAJUS), een beroemd Romeensch veldheer, was zevenmaal consul, werd uit eene geringe familie in het grondgebied van *Arpi-*

nium geboren, en hield zich in zijne jeugd met den landbouw bezig. Om zich aan zijne vergetelheid te onttrekken, ging hij de loopbaan der wapenen in. Hij onderscheidde zich onder *Scipio den Afrikaner*, die in hem eenen grooten krijgsman ontdekte. Zijne dapperheid en zijne kuiperijen verhieven hem tot de eerste waardigheden der republiek. Hij stak in het jaar 107 vóór J. C., in zijne eerste consulaat, naar *Afrika* over, en overwon *Jugurtha*, koning van *Nunidië*, en *Bocchus*, koning van *Mauritanië*. Men zond hem vervolgens naar *Provence*, tegen de *Teutonen* en de *Ambronnen*. Men zegt dat hij in twee veldslagen 200,000 menschen doodde en dat hij er 80,000 gevangen nam. Een overdreven aantal, zoo als in bijna alle oude verhalen van gevechten en overwinningen. Ter gedachtenis dier zegepraal deed de overwinnaar eene gedenkzuil oprigten, waarvan men de grondslagen op den grooten weg van *Aix* naar *St. Maximin*, nog ziet. Het volgende jaar werd door de nederlaag der *Cimbren* gekenmerkt. Er werden er zeggemen, 100,000 gedood en 60,000 gevangen genomen. **MARIUS** in het jaar 100 vóór J. C. voor de zesde maal consul geworden, had *Syl-*

LA tot mededinger en vijand. Deze generaal kwam aan het hoofd zijner legioenen te Rome, en noodzaakte hem, zich in de moerassen van *Minturnae* in *Campanië*, te verbergen. Een Cimbrische soldaat belast, om zijn hoofd mede te brengen, dat op prijs was gesteld, ontdekte hem in zijne schuilplaats: maar terwijl deze doorluchtige banneling, op hem eenen verschrikkelijken blik liet vallen, riep hij uit: » Soldaat zoudt gij CAJUS MARIUS wel durvendooden? » Doorschrik bevangen, liet de Cimber zijnen degen vallen en zwoer dat hij geenen aanslag op het leven van dien grooten kapitein zou maken. De *Minturners*, door dit voorval getroffen, gaven hem een schip om naar *Afrika* over te steken; hij vereenigde er zich met zijnen zoon, in den ontrek der plaats waar *Karthago* was. Daar ontving hij eenige vertroosting en bij het zien der bouwvallen, van eene eertijds zoo beroemde stad, die, even als hij, de wreedste wisselvalligheden der fortun had ondervonden; maar weldra werd hij genoodzaakt, deze treurige schuilplaats te verlaten. De bode, die hem daartoe het bevel bragt, hem antwoord gevraagd hebbende, antwoordde MARIUS: » Gij zult bekend maken, aan de-

gene, die u gezonden heeft, dat gij C. MARIUS, verbannen en voortvlugtend, op de bouwvallen van *Karthago* gezeten, gezien hebt. » De landvoogd van *Utica*, aan SYLLA verbonden, had besloten hem aan de inzigten van dezen generaal op te oefen. MARIUS na verschillende gevaren te zijn ontsnapt, werd door CORNELIUS CINNA, naar Rome teruggeroepen, die door den senaat van de consulaire waardigheid beroofd, zich niet beter dacht te kunnen wreken, dan door de legioenen te doen muiten en MARIUS aan hun hoofd te stellen. Rome werd weldra belegerd, en verplicht, om zich over te geven. CINNA trad er zegepralende binnen en deed het vonnis der terugroeping van MARIUS uitspreken. Stroomen bloeds vloeiden oogenblikkelijk rondom dezen bloeddorstigen en wraakgierigen held. Men doodde zonder medelijden al degenen, die hem kwamen groeten en die hij niet weder groette. Dit was het door hem bepaalde teeken. De beroemdste senatoren sneefden op bevel van dien grijsaard, hunne huizen werden geplunderd, en hunne goederen verbeurd verklaard. De huurlingen van MARIUS, onder de verachtelijkste struikroovers van *Ita-*

Lië gekozen, gaven zich aan zulke verregaande buitensporigheden over, dat men eindelijk het besluit moest nemen, om dezelve uit te roeijen. Zij werden des nachts in hunne wijk omsingeld en met pijlen doorschoten. CINNA verhief zich tot consul voor het volgende jaar, en benoemde uit zijn eigen gezag MARIUS, tot zijnen ambtgenoot. Dit was het zevende consulaat van dien barbaarschen grijsaard, maar hij had er slechts 15 of 16 dagen genot van. Eene ziekte, door eene te groote hoeveelheid wijns veroorzaakt, welke hij gebruikte, om de wroegingen over zijne misdaden te versmoren, sleepte hem in het jaar 86 vóór J. C. in het graf. MARIUS, onder herders en landbouwers opgevoed, behield altijd iets wilds en woest. Zijn gelaat was grof; het geluid zijner stem hard en indrukwekkend; zijne manieren norsch en heerschzuchtig. Zonder andere hoedanigheid dan die van uitmuntend veldheer, scheen hij langen tijd de grootste der Romeinen te zijn, wjl hij de noodzaakelijkste was tegen de barbaren, die *Italië* overstroomden. Zoodra hij niet meer tegen de Cimbren en Teutonen optrok, was hij buiten zijnen kring, wreed en de geesel zijns vaderlands

en der menschheid. Indien hij soms matig en gestreng in zijne zeden scheen, had hij zulks aan de onbeschaaftheid zijner inborst te danken; indien hij de rijkdommen verachtte, indien hij de werkzaamheden boven de vermaken verkoos, is zulks omdat hij alles aan de zucht om te heerschen opofferde; en evengelijk bij alle heerschzuchtige menschen, ontsproten zijne deugden uit zijne ondeugden. Men vindt de *geschiedenis der verbanningen* van MARIUS in APPIUS. RUTILIUS RUFUS had zijn *leven* beschreven; dat, hetwelk PLUTARCHUS heeft nagelaten is vol belangrijkheid; hij had het ontwerp gevormd, om hem met PYRRHUS te vergelijken; en DU HAILLAN heeft dit stuk, hetwelk niet in de handschriften van PLUTARCHUS bestond, durven vergieten. [Zijn opstand heeft aan LUCANUS, een der schoonste hoofdstukken zijner *Pharsalia* verschaft (cap. 11), en aan ARNAULD het eerste denkbeeld van zijn treurspel MARIUS te *Minturne*. Ook bestaat een schoon schilderstuk van den H.^r DROUVAIS kweekeling van DAVID, over hetzelfde onderwerp]. — MARIUS, *de Jonge*, zijn zoon, evenaarde zijn vader in wreedheid. Na in den ouderdom van 25 Jaren, in het Jaar 82

vóór J. C. het consulaat overweldigd te hebben, belegerde hij den senaat, die zich tegen zijne ondernemingen verzette, en deed al degene, welke hij zijne vijanden waande, omkomen. Door *Sylla* geslagen, vlugtte hij naar *Præneste*, alwaar hij zich, uit wanhoop, van het leven beroofde.

MARIUS (MARCUS AURELIUS AUGUSTUS), een der dertig tirannen van *Gallië*, onder de regering van keizer GALLIENUS, was een man, die eene buitengewone ligchaamskracht bezat, en in het ijzer had gewerkt. Zijne smederij verlaten hebbende, om de wapens te voeren, krom hij trapsgewijze op, en onderscheidde zich in de oorlogen tegen de Germanen. Na den dood van VICTORINUS, werd hij door den invloed van VICTORIA, de moeder, diens keizers, met het purper bekleed. Hij voerde dien titel pas drie dagen, toen hij door eenen soldaat, mede een wapen- of hoefsmid, vermoord werd. Hetgene, wat het denkbeeld heeft doen ontstaan, is dat men een aantal gedenkpenningen van hem heeft. DE BOZE doet hem regeren van het begin van September of October 267, tot het einde van Januarij of Febru-

arij 268. Men heeft beweerd, dat toen zijn moordenaar hem den dolk in het hart stak, hij hem deze beleedigende woorden toesprak: *Gij zelf hebt hem gesmeed!* onder de bewijzen zijner buitengewone kracht, verhaalt men er die fabelachtig, en zeker valsch zijn.

MARIUS, bisschop van *Avenches* in *Zwitserland*, te *Autun*, [in 532 geboren, werd in den ouderdom van 43 jaren tot de bisschoppelijke waardigheid verheven, was in 585 bij de tweede kerkvergadering van *Macon* tegenwoordig, en] verplaatste in 590 toen *Avenches* door de barbaren verwoest werd, den zetel van zijn bisschopdom naar *Lausanne*. Hij overleed in 596, en is de schrijver eener *kronijk*, welke men vindt, in de verzameling der Geschiedschrijvers van *Frankrijk*, door DUCHESNE. Deze *kronijk*, welke met het jaar 445 begint, en met 581 eindigt, zondigt somwijlen tegen de tijdrekenkunde. Dezelve is door eenen ongenoemde voortgezet, tot het jaar 623.

MARIUS *Æquicolò*, dus genoemd, wjl hij geboren was te *Alvito*, een vlek, in het koningrijk *Napels*, in de provincie *Abruzzo*, welke hij voor het land der oude *Æqui*

hield, wás een der schoonste geesten, van het hof van FRANCISCUS VAN GONZAGA, hertog van *Mantua*. Hij overleed in 1526. Men heeft van hem een werk *Over de eigenschap der liefde*, in 8.vo, in het Italiaansch, en andere latijnsche en italiaansche werken, onder welke men onderscheidt zijne *Geschiedenis van Mantua*, in 4.to

MARIUS (ADRIANUS), kanselier van *Gelderland* en *Zutphen*, te *Mechelen* geboren, broeder der dichters JOANNES SECUNDUS en NICOLAAS GRUDIUS, overleed te *Brussel*, in 1658. Hij verwierf eene beroemden naam door zijne begaafdheid voor de Latijnsche dichtkunde. Men vindt al zijne voortbrengselen in dat vak in de *Verzameling* van GRUDIUS, van 1612. Nog heeft men van hem onder de gedichten van JOANNES SECUNDUS, *Cymba Amoris*.

MARIUS (LEONARDUS), te *Goes* in *Zeeland*, in 1588 geboren, werd doctor en hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Keulen*, algemeen vikaris van het kapittel van *Haarlem*, en pastoor van het bagijnhof te *Amsterdam*. Hij was zeer ervaren in de Grieksche en Hebreëwsche talen, en in de H. Schrift, en werk-

te met ijver, en dikwerf met het beste gevolg aan de bekeering der kettters. Hij heeft nagelaten eene zeer goede 1.º *Verklaring der boeken van MOZES*, *Keulen*, 1621, in fol. en de — 2.º *Catholijke verdediging der kerkelijke hierarchie*, tegen MARCUS ANTONIUS DE DOMINIS, *Keulen*, 1619. Deze schriften zijn in het Latijn: de schrijver overleed te *Amsterdam*, den 18 October 1652. In het collegie van de H. PULCHERIA. Te *Leuven*, wordt er een aantal handschriften van dien geleerde over de H. Schrift bewaard.

MARIUS MERCATOR. — Zie MERCATOR.

MARIUS NIZOLIUS. — Zie NIZOLIUS.

MARIVALT. — Zie MAROLLES (CLAUDIUS DE)

MARIVAUX (PETRUS CARLET DE CHAMBLAIN DE, te *Parijs*, in 1688 geboren. Zijn vader was uit eene oude Normandische familie, en vroeger directeur der munt te *Riome* in *Auvergne*. De schranderheid van MARIVAUX maakte hem reeds in zijne jeugd bekend. Het tooneel was zijn eerste smaak; maar daar hij zich verbeeldde, dat al de onderwerpen van eigenschaps-^{loo}

neelspelen uitgeput waren, gaf hij zich over aan de zamenstelling van stukken, waarin listige ontwikkelingen voorkwamen. Hij baande zich eenen nieuwen weg, in deze reeds zoo betredene loopbaan, door de geheimste plooiën van het menschelijke hart te ontvouwen, en door het gevoel onder het puntlicht te mengen. Hetgene wat voornamelijk in zijn onderhoud, in zijne blijspelen en in zijne romans heerschte, was een grondslag van wijsbegeerte, die ondanks eenige afwijkingen en valsche inzichten, gewoonlijk een zedelijk doel had. *Ik wensch de menschen regtvaardiger te maken*, zeide hij, *dit is mijne eenige bedoeling*: maar men moet bekennen, dat hij dezelve dikwijls uit het oog verloor. Zijn eerbied voor onze geheimen was opregt: hij begreep niet, hoe dat zekere menschen zich zoo ongeloovig toonden omtrent wesenlijke en redelijke zaken; en zoo ligtgeloovig omtrent beuzelarijen en ongerijmdheden. Hij zeide eens tot lord BOLINGBROKE, welke van dien stempel was: *Indien gij niet gelooft, is zulks niet bij gebrek aan geloof, eene redevoering, die veel overeenkomst heeft, met hetgene wat een ander van het geloofsformulier der godlooch-*

naars zegt, in deze drie woorden bestaande: *Credo omnia incredibilia* (ik geloof alles wat niet geloofbaar is). Ofschoon zijne inkomsten zeer beperkt waren, was zijne beurs steeds voor de armen geopend. Hij overleed te Parijs den 12 Februarij 1763. Hij was in het jaar 1743, drie jaren vroeger dan VOLT-AIRE tot lid der Fransche akademie verkozen. Zijne werken zijn: 1.º Zijne *Tooneelstukken*, in 5 dl.ⁿ in 12.mo. — 2.º *L'Homère etc.* (*De vermomde HOMERUS*), 2 dl.ⁿ in 12.mo. — 3.º *Le spectateur etc.* (*De Fransche aanschouwer*), 2 dl.ⁿ, in 12.mo, in eenen gedwongen stijl geschreven, maar voor het overige, om een aantal scherpzinnige en waarachtige denkbeelden, op prijs gesteld. — *Le philosophe etc.* (*De behoeftige wijsgeer*), 2 dl.ⁿ in 12.mo; hierin vindt men opgeruimdheid en wijsbegeerte. — 5.º *Vie etc.* (*Leven van MARIANNE*), 4 dl.ⁿ in 12.mo. MARIANNE bezit veel verstand, maar is al te snapachtig, en heeft eene levendige, maar niet zeer bondige verbeeldingskracht. Het laatste gedeelte is niet van hem maar van mevr. DE RICCOBONI. — 6.º *Le paysan etc.* (*De rijk geworden boer*), 3 dl.ⁿ in 12.mo Men vindt er schilderingen in, die zeer

beleedigend voor de zeden zijn; en dit in de oogen van verstandige lezers zeer wezenlijk gebrek, doet zich min of meer in de meeste werken van **MARIVAUX** bespeuren; [dit door den schrijver onvolledig gelaten werk, is door eenen anderen zonder smaak voortgezet]. — 7.º *Pharsamon*, in 2 dl.ⁿ, een andere roman verre beneden de voorgaande. Dit is dezelfde die later onder den titel van *nieuwen don QUICHOTTE* is in het licht verschenen — [8.º Twee slechte keerdichten van den *Ilias* en den *TELEMACHUS*]. Men had vroeger den geest van **MARIVAUX** in het licht gegeven, welken men aan **LESBROS** te danken heeft, *Parijs*, 1769, in 8.º, met zijn *Leven* aan het hoofd. [Men heeft twee volledige uitgaven der werken van **MARIVAUX**: de eene van 1781 en de de andere van 1826; deze laatste is van den heer **DUVICQUET**, die dezelve door eene Levensschets van den schrijver heeft doen voorafgaan. De hoogdravende, gedwongen stijl van dien dichter, vol onnaauwkeurigheden, heeft aan denzelfen den naam van *marivaudage* doen geven, waar onder dezelve nog tegenwoordig bekend is. **MARIVAUX** was den 11 Februarij 1743, met eenparige stemmen tot lid der Fran-

sche akademie verkozen, en het is niet onverschillig, om op te merken, dat **VOLTAIRE** zijn mededinger was.]

MARLBOROUGH. — Zie **CHURCHILL**.

MARLORAT (**AUGUSTINUS**), in 1506 in *Lotharingen* geboren begaf zich in 1506 in de orde der Augustijnen; maar hij verliet dezelve, om het calvinismus te omhelzen, en maakte zich berucht in zijne sekte. In de bijeenkomst van *Poissy*, van 1561 voer hij hevig uit tegen het Catholijke geloof. Nadat de calvinisten in het volgende jaar de burgeroorlogen hadden begonnen, nam de koning *Rouanen* in; en **MARLORAT**, die predikant in die stad, en de stokebrand des oproers was, werd er in 1562 opgehangen. Men heeft van hem *verklaringen op de heilige Schrift*, weinig geacht, en een werk dat meer geraadpleegd wordt, getiteld: *The-saurus locorum communium sanctæ Scripturæ*, door **FES-GUIÈRES**, een' calvinist van *Rouanen*, in 1613, met aantekeningen verrijkt, *Londen* 1574, in fol., en *Geneve*, 1624.

MARLOT (**WILLEM**), in 1596 te *Reims* geboren, begaf zich onder de Benediktijnen, werd

groot-prioor van den H. NICASIUS te *Reims* en overleed in 1667 in de priorij van *Fives*, bij de stad *Rijssel*. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Metropolis rhemensis historia*, *Rijssel*, 1666, en *Reims* 1679, 2 dl.ⁿ in fol. — 2.º *Le théâtre etc.* (*Het tooneel van eer en pracht tot zalving der koningen voorbereid*), 1654, in 4.to en andere werken.

MARMARES, dit is de naam van den Scytischen vorst, die met een aantal zijner onderdanen, door de Mediërs, onder koning CYAXARES (zie dat artikel), verraderlijk vermoord werd.

MARMOL Y CARVAJAL (LODEWIJK), een beroemde schrijver der 16.^e eeuw, te *Grenada* geboren, heeft verscheiden werken nagelaten. Het voornaamste en meest bekende is dat, hetwelk den titel voert van *Algemeene beschrijving van Afrika*, en hetwelk door NICOLAAS PERROT D'ABLANCOURT, uit het Spaansch in het Fransch is vertaald. Dit niet zeer nauwkeurige werk, is langen tijd enkel gezocht, wjl men over dat onderwerp niets beters had (zie LEON-JOANNES). Het oorspronkelijke Spaansche is

te *Grenada*, in 1473, in 3 dl.ⁿ in fol. gedrukt. Deze eerste uitgave is zeer zeldzaam. De schrijver was in 1536 bij de belegering van *Tunis* tegenwoordig geweest, en had eene achtjarige gevangenschap in *Afrika* doorgebracht.

* MARMONTEL (JOANNES FRANCISCUS) een beroemde letterkundige, den 11 Julij, 1723, te *Bort*, een stadje, in het fr. dep.^t *Corrèze*, van weinig bekende en onbemiddelde ouders, geboren; daar hij eenen gelukkigen aanleg openbaarde, getroostten zij zich alle opofferingen, om hem eene goede opvoeding te verschaffen. Een priester gaf hem kosteloos de eerste lessen in het latijn; de jonge MARMONTEL, ging vervolgens zijne *humaniora* volbrengen, in het Jesuiten-collegie te *Mauriac* in *Auvergne*. Zijn vader, die hem tot den handel bestemde, plaatste hem bij eenen koopman te *Clermont*; maar de jonge MARMONTEL, door zijnen smaak voor de studie medegesleept, begaf zich naar *Toulouse*, met oogmerk van zich onder de maatschappij der Jesuiten te begeven. Zijne talenten ontwikkelden zich aldaar met luister, en hij werd tot plaatsvervangend hoogleer-

aar der wijsbegeerte, in een Bernardijner seminarie benoemd. Hij kweet zich met roem van dien post, en maakte zich weldra nog voordeeliger bekend, door verscheiden stukken, die in de *bloemspelen* (*jeux floraux*) bekroond werden. MARMONTEL scheen het besluit te hebben genomen, den geestelijken staat te omhelzen; maar de betrekkingen, welke hij met VOLTAIRE had, aan wien hij zijne eerste stukjes had opgedragen, versterkten ongetwijfeld zijne roeping niet. Deze wijsgeer beriep hem, in 1745 naar *Parijs*; en MARMONTEL trotsch op eenen zoodanigen begunstiger, op den oogenblik, waarop hij de loopbaan der letteren intrad, bedacht zich niet, om zijne uitnoodiging aan te nemen. Na verscheiden *Dichtstukken*, te hebben zamengesteld, die door de Fransche akademie bekroond werden, deed MARMONTEL, treurspelen ten tooneele voeren, die de goedkeuring des publieks wegdroegen. Dit welgelukken, bevestigde vrij snel den letterkundigen roem des schrijvers; maar zijne fortuin verbeterde niet, en hij was op het punt, om de hoop te zien verdwijnen, welke hij had opgevat, toen hij door de bescherming van mevrouw DE POMPADOUR, den post van

secretaris der gebouwen verkreeg; hij kon zich alstoen geheel en al, aan de studien van zijnen smaak toewijden. In den gezelligen kring ingeleid, openbaarde hij in denzelve, vernuft, verscheidenheid van kundigheden, een aangenaam uiterlijk, en eene indrukwekkende zeggingskracht. Desniettegenstaande was zijn onderhoud niet zoo beminnelijk, als men zulks, bij het lezen zijner schriften wel zou hebben kunnen gelooven: zijn toon was scherp en beslissend, en zijne wijze om een geschil te voeren, verwaand: gebreken, welke hij zonder twijfel te danken had, aan zijne verbindtenissen met de apostelen der filozofie. Na met eene jaarwedde van 1,500 livres, in hoedanigheid van geschiedschrijver der gebouwen des konings begunstigd te zijn, verkreeg hij nog het privilegie van den *Franschen Mercurius*, waarvan hij twee jaren genot had, na verloop van welke hem dezelve werd ontnomen ter zake eens *keerdichts*, op een tooneel van CINNA, hetwelk men hem toeschreef, en waarin een aanzienlijke (de hertog van AUMONT) in een belagchelijk licht werd geplaatst. Na eenige dagen gevangenschaps in de *Bastille*, zette hij zijne letterkundige

ontwerpen met meer ijver voort, en gaf datgene zijner werken in het licht, hetwelk hem het meeste tot eer verstrekt, namelijk zijne *Contes moraux*. (*Zedelijke verhalen*), die hij achtereenvolgend in den *Mercure* had geplaatst, en die later gezamenlijk uitgegeven en verscheiden malen herdrukt zijn, in 2, 3 en 4 dl.ⁿ in 12.mo en in 8.vo Het was alstoen (1763), dat de akademie voor hem hare deuren opende, hij was sedert 1783, in de plaats van D'ALEMBERT, blijvend secretaris derzelve, toen de revolutionnaire onlusten begonnen los te barsten. MARMONTEL, met de grondbeginselen der filozofie ingenomen, omhelsde die der omwenteling. Maar toen hij den storm met geweld hoorde loeijen, toen hij den troon op het punt zag, om onder de slagen der muitelingen in te storten, dacht hij, de aan de regeringloosheid overgevene hoofdstad te moeten verlaten; hij begaf zich met zijne echtgenoote, de nicht van den abt MORELLET, naar *Ableville*, bij *Gaillon* in *Normandië*. Na zijne middelen van bestaan te hebben verloren, zag hij zich in komervolle omstandigheden geplaatst, en terwijl hij de noodlottige uitwerkselen der grond-

beginselen betreunde, welke hij had voorgestaan, wist hij van de ondervinding gebruik te maken, en de vermetele bespiegelingen van het *filosofismus* op derzelve waren prijs te stellen. In 1799, door het departement der *Eure*, tot den raad der ouden afgevaardigd, bragt hij aldaar gevoelens van gematigdheid en zelfs van godsdienst mede. Maar nadat de verkiezingen van zijn departement, ten gevolge van de omwenteling van den 18 Fructidor, vernietigd waren, keerde hij naar zijne landelijke schuilplaats terug, alwaar hij arm en vergeten leefde, en zich enkel met de letteren en de opvoeding zijner beide kinderen bezig hield. Hij had eenigen tijd met GRÉTRY, en vervolgens met CHERUBINI en PICCINI, gewerkt. In zijne *Memoriën* beklagt hij zich over de ondankbaarheid van GRÉTRY, die, in overeenstemming met de openbare opinie, aan zijne toonkunst het grootste aandeel scheen te geven, in den verbazenden opgang, welke hunne werken maakte. In het beruchte geschil der Gluckisten en Piccinisten, schaarde zich MARMONTEL onder de standaards van zijnen componist, en spaarde de schimpreden en puntgedichten tegen de

de voorstanders van Glück niet; maar deze twistschriften bieden tegenwoordig geene belangstelling meer aan. Hij overleed aan eene beroerte, den 31 December 1799. Onder de talrijke werken, uit de pen van dezen schrijver gevloeid, behooren vooreerst een menigte 1.º *Tooneelstukken*. — 2.º *Contes moraux*. (*Zedelijke verhalen*), 1765, 3 dl.ⁿ in 12.mo Deze verzameling maakte eenen welverdienden opgang, en die lang schijnt te moeten duren. De sierlijkheid en ongedwongenheid des stijls, de zachte en bevallige schildering der deugd, dragen gezamenlijk bij, om het lezen derzelve aangenaam, en te gelijkertijd geschikt te maken, om de ziel te verheffen, en om de onbedachtsaamheden te herstellen. Intusschen hebben al de verhalen, niet dezelfde verdiensten. In eenige derzelve tracht de schrijver enkel aan zijne eeuw te behagen, en verliest de zedekunde uit het oog, welke het doel van zijn schrijven was; en in andere geeft hij lessen, waarin de jeugd, door de valsche schijnbeelden van geluk zich zelve leert bedriegen. Deze verzameling is in bijna alle talen vertolkt. — 3.º *BÉLISAIRE* (*BELISARIUS*), 1767, in 8.vo De zes eerste hoofdstuk-

ken van dit werk, zijn met vuur en welsprekendheid geschreven, maar de zes laatste bieden geenerlei belangstelling meer aan: het hoofdbedrijf is er geheel in mislukt, en men zou dezelve als zoo vele staatkundige verhandelingen beschouwen, zonder beleid zamengelapt. Op deze wijze kan men hem in het stuk van letterkunde veroordeelen, even gelijk de *Sorbonne* hem veroordeelde, om de wijsgeerige grondbeginselen, welke de schrijver er al te openlijk in verspreid heeft. Dit werk is in het Italiaansch en Spaansch vertaald, en in 1783 te *Weenen*, in het volks-Grieksch gedrukt. — 4.º *Les Incas de Peru*. (*De Incas, of de verwoesting van het rijk van Peru*), 1777, 2 dl.ⁿ in 8.vo Dit werk is bezwaarlijk onder eene bijzondere soort van letterkunde te rangschikken. Het is noch eene geschiedenis; noch een roman, noch een dichtstuk. Het hoofdbedrijf van hetzelfde is niet naauwkeurig; en indien verscheiden deelen eenen levendigen en belangwekkenden verhaaltrant, rijke en wel geteekende beschrijvingen aanbieden, vindt men er een grooter aantal in, die zich door geen enkel dezer voorregten aanbevelen. — 5.º *Elémens etc.* (*Grondbegin-*

sels der letterkunde), 1787, 6 dl.ⁿ in 12.mo, vol geleerde overwegingen, en afgetrokkene beschrijvingen, die dezelve dikwerf nutteloos maken voor degene, welke geene letterkundige kennis bezitten. — 6.º *Poétique etc.* (*Verhandeling over de Fransche dichtkunst*), 1773, 3 dl.ⁿ in 8.vo — 7.º *L'Observateur etc.* (*De letterkundige waarnemer*), 1746, in 12.mo. Deze beide werken bieden eene gezonde critiek aan. — 8.º *De Pharsalia* van LUCANUS, in het Fransch vertaald, 1766 — 72, 2 dl.ⁿ in 8.vo. Deze vertaling wordt veel gezocht. — 9.º *Nouveau etc.* (*Nieuwe zedelijke verhalen*), 1792, 2 dl.ⁿ in 12.mo. Aan dezelve ontbreekt de bevalligheid en de scherpzinnigheid der eerste, maar zij hebben welligt eene meer zedelijke strekking. — 10.º *Brieven, Verhandelingen* en verschillende stukken, aan de *Encyclopedie* geleverd; dezelve zijn zeer middelmatig. Zijne nagelatene werken zijn, eene *Logica*, eene *Spraakkunst*, eene *Verhandeling over de zedekunde*, eene *Geschiedenis van het regentschap*, waarin de schrijver bijna altijd volgens SAINT SIMON oordeelt; eindelijk zijne *Memoriën*, 4 dl.ⁿ in 8.vo 1804. Men leest

dezelve met welgevallen; indien de schrijver, over anderen sprekende, somtijds vooringenomen is, schildert hij echter zich zelve vrij onpartijdig af. Men heeft ook na den dood van MARMONTEL in het licht gegeven: *Leçons etc.* (*Lessen van eenen vader aan zijne kinderen over de Fransche taal, de welsprekendheid, de bovennatuurkunde en de zedekunde*). Zijne gezamenlijke werken zijn verscheiden malen gedrukt; de beste uitgaven, die er van bestaan, zijn die van *Parijs*, 1818, 18 dl.ⁿ in 8.vo met platen, benevens een deel met nagelatene werken; de lofrede van MARMONTEL, door MORELLET vindt men aan het hoofd van het eerste deel dier verzameling; de ineengedrongene uitgave van BELIN, *Parijs*, 1820, 7 dl.ⁿ in 8.vo. Dezelve wordt voorafgegaan door een *Overzicht der werken des schrijvers*, van VILLENAVE. De uitgelezene werken van MARMONTEL, met eene *Levenschets*, door DE SAINT SURIEN, zijn in 1824, in 10 dl.ⁿ in 8.vo, in het licht gegeven. Als dichter heeft MARMONTEL, geene andere titels, dan eenige *opera's*, die zich door eene zuivere en nauwkeurige voordragt aanbevelen. Als pro-

zaschrijver; kan hij in vele zijner voortbrengselen als voorbeeld dienen, maar alle zijn eenigzins met een zuurdeeg van philosophismus besmet, die er de verdiensten van bezwalken. — Een zijner kinderen is in 1830 op het bed der armoede, in het ziekenhuis van *New-York*, in de *Vereenigde Staten*, overleden. Zijn doop-extract bevatte de namen van **LODEWIJK JOZEF MARMONTEL**, zoon van **JOANNES FRANCISCUS MARMONTEL**, geschiedschrijver van *Frankrijk*, blijvend secretaris der Fransche akademie. Hij was te *Parijs*, den 20 Januarij 1789 geboren, en had tot peter den hertog van **ORLEANS**; tot meter de hertogin van **BOURBON**. Het schijnt dat hij minder dan zijn vader tegen den tegenspoed wist te kampen. De volgende dichtregels welke men in zijne portefeuille heeft gevonden, bewijzen dat hij ook de dichtkunde beoefend had:

Du monde et de ses tristes haines
 Vais-je enfin trouver le néant?
 Vogue au milieu de l'Océan;
 Voile rapide qui m'entraînes,
 Enfile toi d'un vent protecteur,
 Fais-mois toucher l'autre rivage
 Trouver un port après l'orage
 C'est presque trouver le bonheur,

De zoon van **MARMONTEL** behoorde tot de *expeditiën*, welke de menschenliefde naar *Guaracoaleo* zendt.

MARNE (**JOANNES BAPTISTA DE**), te *Douai*, den 26 November 1699 geboren, begaf zich in 1716 onder de Jesuiten, werd biechtvader van **JOANNES THEODORUS van Beijeren**, kardinaal, prinsbisschop van *Luik*, en overleed in die stad, in 1756. Er bestaat van hem: 1.º *Vie etc. (Leven van den H. JOANNES NEPOMUCENUS)*, *Parijs*, 1741, in 12.mo — 2.º *Histoire etc. (Geschiedenis van het graafschap Namen)*, *Luik*, 1754, in 4.to, met verscheiden critische verhandelingen verrijkt. In 1780 heeft men te *Brussel* eene nieuwe uitgave, in 2 dl.ⁿ in 8.vo geleverd, met het *Leven* des schrijvers, en aantekeningen door den H.^r **PAQUET** vermeerderd, die zegt, » dat deze geschiedenis ontgensprekelyk de best geschrevene is, onder aldegene, welke er van de Belgische provinciën bestaan, en bijna de eenige, welke den naam van *Geschiedenis* verdient, daar al de overige bijna niets anders dan den vorm van jaarboeken of kronijken hebben, zonder de uitwijdingen, gebrek aan stijl en oordeelkunde te tellen." Pater **DE MARNE** had eene geschiedenis van het prinsdom *Luik* ondernomen, en daar de bouwstoffen, welke hij te dien einde verza-

meld had, hem toereikend loeschenen voor die van het graafschap *Namen*, gaf hij deze in het licht, ten einde den smaak van het publiek te polsen, tot dat hij in staat zoude zijn, om de andere in het licht te doen verschijnen, de dood echter belette hem zulks.

* **MARNEZIA.** — Zie **LEZAY-MARNEZIA.**

MARNIX (PHILIPPUS VAN), heer van *St. Aldegonde*, te *Brussel*, in 1538 geboren, werd een leerling van **CALVINUS** te *Geneve*, en maakte zich bekwaam in de talen en in de regsgeleerdheid. Nauwelijks in de *Nedertanden* teruggekeerd, zag hij zich verplicht, dezelve weder te verlaten, en begaf zich naar den *Palts*, alwaar hij kerkelijk raadsheer van den keurvorst werd. Maar door **KAREL LODEWIJK WILLEM**, prins van *Oranje*, eenigen tijd daarna teruggevraagd zijnde, maakte deze in verschillende betrekkingen gebruik van zijne dienst. Tot burgemeester van *Antwerpen* verkozen, verdedigde hij die stad vruchteloos tegen den hertog van *Parma*, die zich in 1585 meester van dezelve maakte. **MARNIX** overleed te *Leijden*, in 1598, terwijl

hij aan eene Nederduitsehe vertaling des bijbels werkte. Men heeft van hem: 1.° *Tafereel der religionsverschillen, Antwerpen, 1580*, in fol. — 2.° *Eenen rondgaanden brief* aan de protestanten. — 3.° *Apiarium, sive alvearium romanum, 's Hertogenbosch, 1571*: een werk, waarin men kiemen van godverzaking aantreft, hetzelfde is meesterlijk wederlegd, door **JOANNES COENS**, pastoor te *Kortrijk*. [Hetzelve werk is ook in het Nederduitsch uitgegeven, onder den titel van: *De bijen-korf der H. Roomsche kercke, Amsterdam, 1644*, in kl. 8. vo] Een woedende haat tegen de Catholijke kerk, is het hoofdenkenmerk van al zijne schriften. **STRADA** noemt hem *hominem ingeniosissime nequam*. Op zijn gelaat was deze hatelijke en gevaarlijke hoedernigheid te lezen. Het schijnt echter, dat op het laatst van zijn leven zijne dweepzucht verminderd was. Na de inneming van *Antwerpen*, overlaadde hij **ALEXANDER** van *Parma* met lofspraken, en veroordeelde hij den opstand. Ook werd hij na dien tijd, door de *Hollanders* in geenlei betrekking meer geplaatst.

MAROLLES (CLAUDIUS DE),

een edelman, uit het oude Fransche gewest *Touraine*, verdiende door zijne dapperheid, zijn beleid en zijne regtschapenheid, om tot gewoon edelman des konings van *Frankrijk*, luitenant der honderd Zwitsers, en veldmaarschalk te worden benoemd. Reeds vroegtijdig droeg hij de wapens, en onderscheidde zich in verschillende gelegenheden, vooral in 1589, in een tweegevecht tegen *MARIVault*. Nadat deze *MAROLLES* had uitgedaagd, had de worstelstrijd daags na den moord van koning *HENRIK III*, met eenen grooten toestel voor de poorten van *Parijs* plaats. *MARIVault* was een koningsgezinde, en *MAROLLES* behoorde tot de *Ligue*. De eerste brak zijne lans, in het borstwapen van zijnen tegenstander, dat er door krom gebogen werd, en de andere bragt zijnen slag zoo behendig aan in het oog van zijnen vijand, dat het staal zijner lans met een afgebroken stuk, er in bleef zitten, dat tot in het achterste gedeelte des hoofds doordrong. De koningszinde op den grond nederstortende, gaf binnen eenige minuten den geest. *MAROLLES* eischte geene andere bewijzen zijner overwinning, dan den degen en het paard van den overwonnen. Men voerde hem zegevieren-

de, onder het geluid der trompetten, en te midden der algemeene toejuichingen naar *Parijs* terug. *MAROLLES* legde zijnen moed aan den dag in *Frankrijk*, in *Italië*, in *Hongarië* en elders, en overleed in 1635, in den ouderdom van 69 jaren.

MAROLLES (*MICHAËL DE*), abt van *Villeloin*, zoon van den voorgaande, werd den 22 Julij 1600, in het vlek *Genille*, in *Touraine* geboren. Hij begaf zich vroegtijdig in den geestelijken staat en verkreeg door den invloed zijns vaders, twee abdijen, die van *Beaugerais* en *Villeloin*. Hij was met eenen buitengewonen ijver voor de studie geboren, en behield denzelven tot aan zijnen dood. Van af het jaar 1619, waarin hij de *Vertaling* (in het Fransch) van *LUCANUS* in het licht gaf, tot in 1681, wanneer de *Geschiedenis der graven van Anjou* van hem verscheen, hield hij niet op met eene onvermoeide vlijt te arbeiden. Indien hij de sierlijkste der vertalers niet was, heeft men hem echter te danken, eenen weg te hebben gebaad, voor al degene, die na hem kwamen. De meeste hebben hem, na van zijnen arbeid gebruik te hebben gemaakt, met onbescheidenheid in hunne voor-

reden behandeld. Ondanks zijne dorheid, is hij gewoonlijk naauwkeurig en getrouw, om niet alleen den zin maar zelfs de woorden over te brengen van het stuk, hetwelk hij vertaalt. Hij verstond de taal zijner oorspronkelijke schrijvers zeer wel, eene verdienste, welke niet altijd het deel is van onze nieuwere vertalingmakers. De abt DE MAROLLES, bezat vele geleerdheid en gedurende zijnen geheelen levensloop, onderscheidde hij zich door zijne zucht voor de kunsten. Hij was een der eersten, die zorgvuldig de platen opspoorde. Hij verzamelde er meer dan 100,000, waarvan hij eene verzameling vormde, die tegenwoordig een der sieraden van het kabinet van den koning der Franschen uitmaakt. Hij wilde ook dichter zijn, en baarde, ten spijt van APOLLO, honderd drie en dertig duizend, honderd vier en twintig dichtregels, onder welke er twee of drie goede zijn. Eens zeide hij tot LINIERE: *Mijne verzen kosten mij weinig moeite.* — *Zij kosten u, wat zij waardig zijn,* antwoordde hem de hekelidichter. De abt DE MAROLLES, overleed te Parijs, in 1681. In navolging van den president DU THOU, had hij vóór zijnen dood, zijne

Memoriën doen drukken, welke de abt GOUJET, in 1755, in 3 dl.ⁿ in 12.mo heeft in het licht gegeven. Het is eene mengeling van eenige belangrijke gebeurtenissen, met eene menigte onbeduidende en zoutelooze bijzonderheden. Nog heeft men van hem: 1.º *Vertalingen* (in het Fransch) van PLAUTUS, TERENTIUS, LUCRETIUS, CATULLUS, VIRGILIUS, HORATIUS, JUVENALIS, PERSEUS, MARTIALIS, 1535, 2 dl.ⁿ in 8.vo; van STATIUS, AURELIUS-VICTOR, AMMIANUS-MARCELLINUS, GREGORIUS van Tours, 2 dl.ⁿ in 8.vo; van ATHENEUS, deze laatste is zeer zeldzaam. — 2.º Een vervolg op de *Romeinsche geschiedenis* van COËFETAU, in fol. — 3.º Eene *Vertaling* in het Fransch van den *Roomschen Brevier*, 4 dl.ⁿ in 8.vo — 4.º *Les tableaux etc.* (*De tafereelen van den tempel der muzen*), uit het kabinet van FAVEREAU ontleend, worden door de liefhebbers op prijs gesteld. Dezelve zagen het licht te Parijs, in 1655, in fol.; deze uitgave is verdrongen door die van Amsterdam, 1733, in fol. De platen zijn geteekend door DIEPENBEEK, en de meeste gegraveerd door ABR. BLOEMAART. — 5.º Deze onvermoeide schrijver was begon-

nen met de vertaling des bijbels. Verschalkt, zegt men, door den beruchten IZAAK LA PEYRÈRE, nam MAROLLES in zijne vertaling de aantekeningen van dien dweeper op. De aartsbisschop van *Parijs*, DE HARLAY, liet er bijna al de exemplaren van opsporen en verbranden. Er bestaat niets meer van, dan de vertaling der boeken *Genesis* en *Exodus*, en der 23 eerste hoofddeelen van *Leviticus*. Deze vertaling werd te *Parijs*, in 1671, in fol. gedrukt. — 6.º Twee *Catalogussen*, van zeldzame en gezochte platen, 1666, in 8.vo en 1672, in 12.mo [Eene dezer verzamelingen is in het kabinet van platen van den koning der Franschen, en maakt 224, in marokijn gebonden boekdeelen nit.] Zijn neef CLAUDIUS DE MAROLLES, is door twee deelen, zeer gezochte leerreden bekend. Hij was Jesuit geweest, en overleed te *Parijs*, in 1792.

MARON of MARO (JOANNES), een Syrisch schrijver, tot de partij der Monotheliten behoorende, heeft, volgens sommige schrijvers, zijnen naam aan de Maroniten gegeven. FAUSTUS NAIRO, een leerling van ABRAHAM ECHELLENSIS, heeft dit gevoelen sterk bestreden, in eene *Verhandeling*, te *Rome*, in 1697.

in het licht gegeven, en den naam van *Maroniten* afgeleid van den H. MARO, eenen beroemden kluizenaar der 16.^e eeuw, wiens *Leven*, door THEODORETUS, beschreven is. Er bestaat een brief van den H. CHRYSOSTOMUS, aan eenen MARO, monnik en priester; deze is ongetwijfeld dezelfde. Men kan de voorrede van het te *Rome* gedrukte Syrische missaal, der Maroniten raadplegen. (Zie NAIRO).

MAROSIA, eene Romeinsche dame, dochter van THEODORA, een gedrogt van ontucht en boosaardigheid, gaf hare moeder in goddeloosheid niet toe. Hare schoonheid, hare bevalligheden en haar geest, onderwierpen haar de harten van de grootste heeren van *Rome*, zij bediende zich van hen, om hare eerzuchtige ontwerpen te doen slagen, maakte zich meesteres van het kasteel *St. Angelo*, en zette naar haar goeddunken de pausen af. In 928 liet zij JOANNES X afzetten en ombrengen, en plaatste in 931, JOANNES XI, door den hertog van *Spoletto* bij haar verwekt, op den stoel van den H. PETRUS. Zij was eerst met ADELBERTUS gehuwd, na wiens dood zij in den echt trad met GUIDO, deszelfs zoon.

Nadat GUIDO overleden was, ging zij een derde huwelijk aan met HUGO, schoonbroeder van GUIDO. Nadat ALBERICUS, haar zoon, door ADELBERTUS bij haar verwekt, van dezen HUGO eenen klap had ontvangen, verzamelde hij in 932 zijne vrienden, verdreef hem uit Rome, en zette JOANNES XI, zijnen halven broeder, met zijne moeder gevangen, welke laatste op eene ellendige wijze stierf.

MAROT (JOANNES), een Fransche dichter, te *Matthieu*, bij *Caen*, in 1463 geboren, en in 1523 overleden, was de vader van CLEMENS MAROT. JOANNES MAROT, nam den titel aan van *secretaris en dichter der grootmoedige koningin ANNA VAN BRETAGNE*. Hij leefde onder LODEWIJK XII en FRANCISCUS I. [Hij vergezelde den eersten dier vorsten in *Italië*, ten einde zijne heldendaden te bezingen]. Indien deze dichter noch de vrolijkheid, noch de genie van zijnen zoon bezat, bezat hij ook noch deszelfs ongebondenheid, noch deszelfs ongodsdienstigheid. Het schijnt zeker, dat de naam van MAROT slechts een bijnaam was, en dat hij JOANNES DESMARETS heette. Zijne gedichten werden in zijnen tijd gezocht, dezelve bestaan voornamelijk, in 1.° *Des-*

cription etc. (*Beschrijving der beide reizen van LODEWIJK XII, naar Genua en Venetië*). — 2.° *Doctrinal etc.* (*Geloofsleer der prinsessen en adellijke dames*), in vier en twintig rondeelen. — 3.° *Epître etc.* (*Brief der dames van Parijs aan koning FRANCISCUS I*). — 4.° *Epître etc.* (*Brief der dames van Parijs aan de hovelingen van Frankrijk, die zich in Italië bevinden*). — 5.° *Chant etc.* (*Koninklijk gezang over de ontvangst van O. L. V.*); — 6.° *Vijftig Rondeelen*. — 7.° [*La noblesse etc.* (*De adel, de kerk en de landbouw*)], een dichtstuk, waarin de drie standen de zaak van FRANCISCUS I bepleiten, die ten gevolge van nieuwe belastingen, ontevredenheid had verwekt.]

MAROT (CLEMENS), zoon van den voorgaande, in 1495, te *Cahors-en-Querci* geboren. Hij was, even als zijn vader, kamerdienaar van FRANCISCUS I, en edeljonker van MARGARETHA van *Frankrijk*, echtgenoot van den hertog van *Alençon*. Hij volgde dien vorst in 1521, werd in den slag van *Pavia* gekwetst en gevangen genomen. CLEMENS MAROT legde zich met ijver op de dichtkunde toe, en overtrof in

dezelve zijnen vader. Te *Pa-rijs* teruggekeerd, werd hij van ketterij beschuldigd en gevangen gezet; hij verdiende die straf door zijne ongodsdienstigheid en onbezonnenheid. Hij werd verplicht om voor den luitenant-crimineel te verschijnen. Men hoorde hem zijne ligtzinnige schriften en de ergerlijkste geschiedenissen zijn levens verwijten. Alles wat hij na vele verzoeken verkreeg, was van uit de duistere en ongezonde gevangenis van het *Châtelet*, naar die van *Chartres* te worden vervoerd. Aldaar schreef hij zijne *Hel (Enfer)*, een scherp hekel-schrift tegen de leden der justicie, en verbeterde hij zijnen *Roman der Roos*. Hij werd eerst na de bevrijding van *FRANCISCUS I*, in 1526, uit de gevangenis ontslagen. Nauwelijks was hij in vrijheid, of hij sloeg zijne oude levenswijze weder in. Eene nieuwe *intrigue* met de koningin van *Navarre*, die hij niet meer verborgen hield, dan de eerste, haalde hem niet minder verdiende verdrietelijkheden op den hals. Steeds onstuimig, steeds onvoorzigtig, kwam hij op den inval, om eenen misdadiger uit de handen der geregtsdienaars te bevrijden. Hij werd gevangen gezet, verkreeg zijne vrijheid weder,

verviel in nieuwe onbezonnenheden, en zag zich verplicht, de vlugt te nemen naar *Geneve*. Men beweert dat *MAROT* in die stad, de vrouw van zijnen huiswaard verkrachtte, en dat de gestrengte straf, welke hij daarvoor te vreezen had, door tusschenkomst van *CALVINUS*, in eene geeseling werd veranderd. Van *Geneve* begaf hij zich naar *Turin*, alwaar hij in 1544 in armoede stierf. Deze dichter bezat vele bevalligheid en eene vruchtbare verbeeldingskracht; maar de smaak, die dezelve moest regelen, heeft hen ontbroken. Men heeft van hem *Brieven*, *Treurdichten*, *Rondeelen*, *Balladen*, *Klink- en Punt-dichten*. Het meest geruchtmakende werk van *MAROT*, is zijne berijmde *Vertaling* van een gedeelte der psalmen, aan het hof van *FRANCISCUS I* gezongen, en door de *Sorbonne* gecensureerd. Deze vertaling is geheel en al ontbloot van die verrukkende verhevenheid, en van die dichterlijke zeggingskracht, welke het oorspronkelijke kenmerken. Was het mogelijk, dat *MAROT*, wiens geheele verdienste bestaat in de kunst, om in eenen meest boertigen, gemeenen en platten stijl te schertsen, de wel-luidendheid en edele eenvoudigheid van het Hebreeuwsch

overbragt? Hij bezingt den lof van het Opperwezen op denzelfden toon, als waarop hij de bevalligheden van ALEXIS gevierd had. Om voorwerpen te bezingen, zoodanig als degene, waar de psalmen vol van zijn, of om er waardiglijk over te spreken, moet men met den geest doordrongen zijn, die deze goddelijke gezangen heeft ingegeven; en deze is verre verwijderd van den sektengeest, en van de zucht om te dogmatiseren. Vandaar de meesterachtige en didactische toon, de dorheid en vervelende overtolligheid van woorden, in bijna al de stichtelijke werken, door lieden geschreven, die tot eenige sekte behooren. (Zie BARRAL, KEMPIS, LENAÏTRE, PASCAL). De taal van MAROT is zoodanig verouderd, dat zijne psalmen tegenwoordig onverstaanbaar zijn: een nieuw bewijs van de wijsheid der Catholijke kerk, waarmede zij in hare liturgie, eene onveranderlijke en algemeene taal bezigt. Ter bekoming van meerdere bijzonderheden, betrekkelijk de werken van MAROT, kan men raadplegen eenen brief van den H.^r DE LA SORINIERE, in den *Mercure de France*, van Junij 1740; enz. — MICHAËL MAROT, zijn zoon, is mede de schrijver van eenige gedichten. De *Wer-*

ken (Oeuvres) der drie MAROTS, zijn te 's Gravenhage, in 1731, in 4 dl.ⁿ in 4.to, en in 6 dl.ⁿ in 12.mo, gezamenlijk gedrukt.

MAROT (FRANCISCUS), een schilder, te *Parijs* geboren, uit dezelfde familie als de dichter, was de kweekeling van LA FOSSE, en niemand kwam zijnen meester nader bij. Men ziet verscheiden zijner stukken in de *Notre Dame* (L. V. Kerk) van *Parijs*, welke zijne bekwaamheid bewijzen. De akademie van schilderkunde, nam hem, in 1702 als lid aan; hij werd hoofdonderwijzer en overleed in 1719, in den ouderdom van 52 jaren.

MAROTTE. — Zie MUIS (SIMON).

MAROZIA. — Zie MAROSIA.

MARQUEMONT (DIONYSIUS SIMON DE), kardinaal, aartsbisschop van *Lyon*, te *Parijs*, in 1572 geboren, werd in 1512 tot aartsbisschop benoemd, en overleed te *Rome*, in 1626. Hij maakte zich beroemd door zijne verschillende gezantschappen en door de uitgebreidheid van zijnen ijver. Hij had eene congregatie van leeraars zamengesteld, welke zich wekelijks eenmaal in zijn paleis

verzamelden, om over al de zaken, betrekkelijk het diocees, waarmede hij belast was, te handelen. Het was op zijnen raad, dat de H. FRANCISCUS VAN SALES, de religieuzen der visitatie, door dezen Heilige gesticht, in een klooster verzamelde.

MARQUES (JACOBUS DE), een bekwame heelmeester, te *Parijs*, in 1569, uit eene van *Nantes* oorspronkelijke familie geboren, overleed in die hoofdstad in 1622. Men heeft van hem eene uitmuntende *Inleiding tot de heekunde*, die hij zamenstelde, ten gebruike der jonge kweekelingen; en eene *Verhandeling over de heekundige verbanden*, *Parijs*, 1618 en 1662, in 8.vo De duidelijkheid en de bondigheid waren het kenmerk van zijnen geest, en zijn het van zijne werken.

MARQUET (FRANCISCUS NICOLAAS), te *Nancy*, in 1687 geboren, oefende met het beste gevolg in zijne geboorteplaats de geneeskunde uit, en hield zich gedurende zijn geheele leven met de kruidkunde bezig. De vruchten zijner nasporingen over deze wetenschap, zijn opgeteekend, in drie deelen in fol., atlas formaat, die in handen zijn van zijnen schoonzoon, den

heer BUCHOZ, welke dezelve grootendeels heeft gesmolten, in een te *Parijs*, in 1762 uitgegeven werk, ten titel voerende: *Traité etc. (Geschiedkundige verhandeling over de planten, welke in Lotharingen en in de drie bisdommen groeijen)*, 10 dl.ⁿ in 8.vo MARQUET is daarenboven ook de schrijver der *Méthode etc. (Wijze om door de noten der muziek de pols te leeren kennen)*, *Parijs*, 1768, in 12.mo — *Observations etc. (Waarnemingen betrekkelijk de genezing van verscheiden ernstige ziekten)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo Hij overleed den 26 Mei 1759.

* MARQUETS (ANNA DES), in het graafschap *Eu* geboren, eene dominikaner religieuse te *Poissi*, was volkomen ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen en maakte vrij goede verzen. Men heeft van haar: 1.º Eene *Vertaling* in Fransche verzen, der stichtelijke gedichten en *puntgedichten* van FLAMIO, met het latijn er naast, *Parijs* 1569, in 8.vo. — 2.º Eene *Vertaling*, volgens de Latijnsche van CLAUDIUS D'ESPENCE, van de collecten aller zondagen, *Parijs*, 1605, in 8.vo. Zij onderhield eene letterkundige briefwisseling met dien geleerde die haar, bij zijnen

uitersten wil door eene gratificatie gedachtig was. — 3.º *Klinkdichten en spreuken*, *Parijs*, 1562. ANNA verloor haar gezigt eenigen tijd voor haren dood, in 1588 voorgevallen.

MARQUETS (KAREL DES). — Zie DESMARQUETS.

MARRACCI. — Zie MARRACCI.

MARRIER (*dom* MARTINUS), een religieus van *Cluny*, was gedurende vijftien jaren, prior van *St. Martin-des-Champs*. Hij was den 4 Julij 1572 te *Parijs* geboren, en overleed in dezelfde stad, in 1644. Men heeft hem eene zeer belangrijke en voor de kerkelijke geschiedschrijvers zeer nuttige verzameling te danken: hij gaf dezelve, in 1614, in fol. onder den titel van *Bibliotheca cluniacensis* met aantekeningen, hem door zijnen vriend ANDREAS DUCHESNE bezorgd, in het licht. Dit werk is eene verzameling van titels en stukken betrekkelijk de abten der orde van *Cluny*; men vindt er eenige *Levensbeschrijvingen* in, der beroemde mannen dier orde. Nog bestaat er van hem in het Latijn eene *Geschiedenis van het klooster van St. Martin-des-champs*, waarin hij zijne

gelofte had afgelegd, in 4.to *Parijs*; 1637. *Dom* HERM. CHEVAL. heeft het *leven van D. MARRIER* in het licht gegeven, *Parijs*, 1644, in 8.vo met portret.

* MARRON (PAULUS HENDRIK), predikant der hervormde kerk te *Parijs*, voorzitter van de consistorie, lid van het Hollandsche instituut, van de letterkundige maatschappijen van *Haarlem*, *Leyden*, *Groningen*, *Londen*, van het Parijsche kunst-atheneum enz. en van het legioen van eer, werd te *Leyden* in de maand April 1574 uit eene protestantsche uit *Dauphiné* uitgewekene familie geboren. Na met roem zijne studiën te hebben volbragt, gaf hij bewijzen van zijne ervarenheid in de zacht-luidende taal van VIRGILIUS, door een' latijnschen treur-zang, ter eere van P. VAN BLEISWIJK, curator der hoogeschool van *Leyden*. Deze treur-zang, door eenen Macedonier in het Grieksch vertaald, is in de beide talen gedrukt. In 1774, werd hij te *Dordrecht* tot candidaat in de predikdienst bevorderd, in welke stad hij gedurende zes jaren de Fransche kerk bediende, toen hij in 1782 tot kapellaan van het Hollandsch gezantschap te *Parijs* werd benoemd. In 1788;

verliet MARRON met goedkeuring van zijn bestuur den Hollandschen minister en verbleef als predikant, onder de protestanten der hoofdstad van *Frankrijk*. Hij toonde zich der omwenteling gunstig en op den 15 October 1793, bragt hij vier bekers aan de conventie, met de aanmerking dat zulks de eenige stukken zilverwerk waren van zijne eeredienst. Hij werd niettemin door de factie van ROBESPIERRE in de gevangenis geworpen. De gebeurtenissen van den 9 *thermidor* bevrijdden hem weder uit dezelve, en hij werd aan zijne ambtsbezigheden teruggegeven, behoudens echter het prediken, dat eerst later, door de wet van 8 April 1802, werd toegestaan. Hij was het, die gedeeltelijk aan de regeling van de protestantsche eeredienst werkte, welker voorregten, door deze wet hersteld werden; maar hij heeft zich beklaagd, dat zijn ontwerp talrijke wijzingen heeft ondergaan. MARRON werd benoemd tot lid zijner consistorie, vervolgens tot lid van het legioen van eer en van den jury. Het is ongetwijfeld aan de behoefte van orde, welke hij gevoelde, dat men de hulde moet toeschrijven, welke zijne latijnsche zangnimf, aan het hoofd des bestuurs van dat tijdstip toe-

zwaaide, even gelijk de behoefte des vredes hem in 1814, een zeer merkwaardig Latijnsch dichtstukje ingaf, hetwelk hij aan de BOURBONS opdroeg, en dat dezen titel voert: *Elegia ad musam in Borboniorum ad Gallos reditu, et auspicialissimo LUDOVICI XVIII, Lutetiani Parisiorum adventu, die 3 maii 1814*. De verzameling der Latijnsche gedichten, welke hij onder het keizerlijk bestuur en de restauratie vervaardigde, onder welke men onder andere datgene opmerkt, hetwelk de herstelling van het standbeeld te paard van LODEWIJK XIV ten onderwerp heeft, zon een aanzienlijk boekwerk uitmaken. MARRON maakte gebruik van den invloed, dien hij onder het koninklijke bestuur genoot, om de belangen zijner geloofsgenooten te bevorderen, en overleed den 31 Julij 1832. Men kan het artikel raadplegen, hetwelk de *Ami de la Religion*, hem in een zijner N.^{os} van de maand Augustus van hetzelfde jaar toewijdt. De predikant MARRON heeft een aantal artikels geleverd aan het *Journal encyclopédique*, het *Magasin encyclopédique*, de *Revue encyclopédique*, hij welke verzamelingen hij roornamelijk belast was, met het leveren van verslagen der

werken over de Hollandsche letterkunde. Ook heeft hij verscheiden artikels aan de *Biographie universelle* van MICHAUD geleverd, waarin men ligtelijk den kweekeling der RUHNKENIUSSEN, der VALKENAARS, der SCHULTENSSEN aantreft. Hij was een der redacteurs der *Galerie Française*, en MARIBEAU had hem aan zich verbonden, toen hij deszelfs berucht hekelschrift: *Aux Bataves sur le stadhouderat* in het licht gaf. Toen zijne sekte, zich op den 2 November 1817, bij gelegenheid van het eeuwfeest der hervorming, met de Augsburgsche geloofsbelijdenis vereenigde, sprak die predikant voor het altaar der kerk *des Billettes* te *Parijs*, een plegtig gebed uit, hetwelk gedrukt is, in de verzameling der stukken betrekkelijk deze feestviering. Het *Magasin encyclopédique*, bevat een door hem in vier talen, Grieksch, Latijn, Fransch en Nederduitsch, vervaardigd grafschrift van KANT.

MARSAIS (CÉSAR CHESNAU DU), te *Marseille*, den 17 Julij 1676 geboren, begaf zich in de congregatie van het *Oratorium*; maar de zucht naar eene grootere vrijheid deed hem dezelve weldra verlaten. Hij kwam te *Parijs*,

XVI. DEEL.

trad aldaar in den echt, werd als advokaat aangenomen, en begon met roem te arbeiden. Vleijende vooruitzigten hadden hem dit beroep doen omhelzen; maar in zijne berekeningen bedrogen, liet hij hetzelfde weldra varen. Daar zijne vrouw hem wat al te deugdzaam en te Christelijk toescheen, scheidde hij van haar. Hij belastte zich met de opvoeding van den zoon van den president DE MAISONS. Daar de dood des vaders hem van de belooning beroofde, op welke hij gerekend had, ging hij in dezelfde betrekking bij den zoon van den beruchten LAW over. Na den val van dien kwakzalver, kwam hij bij den markgraaf DE BEAUFREMONT. De opvoeding van diens kinderen afgeloopen zijnde, rigtte hij eene kostschool op, in welke hij, volgens zijne leerwijze, een zeker aantal jongelieden onderwees; maar nadat het gerucht zich verspreid had, dat hij hun de ongodsdienstigheid onderwees zoo werd deze kostschool vernietigd. Verplicht, om voor zijn bestaan eenige lessen te geven, zonder fortuin, zonder hoop en bijna zonder hulpmiddelen, bepaalde hij zich tot eene zeer beperkte levenswijze. Het was alstoen dat de schrijvers der *Encyclopédie*, hem aan hunne wanstallige compilatie

0

verbonden. Hij vervaardigde voor dezelve verscheidene taalkundige artikels, welke in de zes eerste deelen verspreid zijn. Hij overleed in 1756 na de Sacramenten te hebben ontvangen. Du MARS AIS had meer dan eens tooneelen van ongodsdienstigheid opgeleverd. In een der eerste huizen van Frankrijk geroepen, om de opvoeding van drie broeders te besturen, vraagde hij in welke godsdienst, dat men wilde, dat hij dezelve zou opvoeden? Eene vraag, die zijner fortuin zeer benadeelde, in eenen tijd, waarin de godsdienst geëerbiedigd, en als de eenige regel der zeden werd beschouwd. Hij had zich daarenboven bekend gemaakt, door verschillende werken, waarin de goddeloosheid openlijk doorstraalde. Degene, die door dezelfde gevoelens met hem vereenigd waren geweest, wreven hem zijne terugkeering tot het Christendom in zijne laatste oogenblikken, als eene misdaad aan; sommigen beweerden, dat deze terugkeering niet opregt was geweest, dat dezelve het uitwerksel van de zwakheid des zieken was, enz; maar wanneer zulks ook waar mogt zijn, wanneer de verandering, welke bij de sterke geesten, als zij zich op den rand des grafs zien, zoodikwerf plaats

heeft, niet de vrucht eener volkomene overtuiging zou zijn, zoo zou zij ten minste, bewijzen, dat zij nooit wel overtuigd zijn geweest, van de dwalingen, welke zij hebben geleerd of aangenomen, en dat zij nooit te goeder trouw ongeloofig zijn geweest. » Het is geen uitgedoofd geloof, zegt BAYLE, die men in dit onderwerp wel kan aanhalen, het is slechts een onder de asch verborgen vuur. Zij gevoelen er de werkzaamheid van, zoodra zij elkander raadplegen en voornamelijk bij het zien van eenig gevaar. Men ziet hen alsdan meer sidderen dan andere menschen. De herinnering van meer verachting voor de heilige zaken aan den dag gelegd te hebben, dan zij gevoelden, en van getracht te hebben, om zich inwendig aan dit juk te onttrekken, verdubbelt hunne ongerustheid. » De voornaamste werken van DU MARS AIS zijn: 1.° *Exposition etc. (Verklaring van de leer der gallikaansche kerk, met betrekking tot de aanmatigingen van het hof van Rome)*, in 12. mo Dit werk is eerst na den dood des schrijvers in het licht verschenen: men kan ligtelijk denken, hoe dit onderwerp door eenen man is behandeld, die zoo wel het Christendom in het algemeen, als de Catholijke

Godsdienst, en den Stoel van Rome in het bijzonder, zoo vijandig was. — 2.º *Exposition etc.* (*Verklaring eener beredeneerde leerwijze, om de Latijnsche taal te leeren*), 1722, in 12.mo. — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de figuurlijke uitdrukkingen*), 1738, in 8.vo. Dit werk verklaart de verschillende beteekenissen welke men aan hetzelfde woord kan geven. Men kan niet ontkennen dat hetzelfde vol duidelijkheid, naauwkeurigheid en juistheid is. De schrijver ontwikkelt in hetzelfde, als een bekwame taalkundige, waarin de figuurlijke stijl bestaat. — 4.º *Les véritables etc.* (*De ware grondbeginselen der spraakkunst, of nieuwe beredeneerde spraakkunst, om de Latijnsche taal te leeren*), 1729, in 4.to. Van dit werk is enkel de voorrede in het licht verschenen. — 5.º *Eene Beknopte fabelleer*, volgens pater JOUVENCI, naar zijne leerwijze ingedeeld, 1731, in 12.mo. — 6.º *Een antwoord*, in handschrift, op de kritiek van de geschiedenis der Godspraken, door pater BALTUS. Men heeft er slechts onvolledige fragmenten van gevonden onder zijne papieren. Deze nuttelooze poging en het stilzwijgen van Fox-

TENELLE bewijzen hoe bondig het werk van BALTUS is: de redeneringen zijn ijdel tegen bewezene daadzaken, die daarenboven met ontegensprekelijke grondbeginselen strooken. (Zie BALTUS). — 7.º *Logica, of Overwegingen over de werkingen des geestes*: Een zeer kort en oppervlakkig werk. Men heeft hetzelfde herdrukt met de artikels, welke hij aan de *Encyclopédie* had geleverd, *Parijs*, 1762, 2 dl.ⁿ in 12.mo Wij zullen niets zeggen van eenige andere goddelooze werken, die men hem toeschrijft, en die in eene vergetelheid zijn vervallen, aan welke men dezelve niet moet onttrekken. Een overdreven zucht naar lof, een groot denkbeeld van zich zelve, en de zwakheid om dit bij elke gelegenheid aan den dag te leggen, zijn de eigenschappen van dien schrijver. De filozofen van den dag spreken met veel lof over hem, en beschouwen hem als het hoofd en voorbeeld, van dien zwerm; in de leerstellingen der sekte ingewijde, onderwijzers, welke zich later in al de gewesten van *Europa* hebben verspreid, om datgene, wat zij de *vooroordelen* noemen, te verdelgen, dat is om alle grondbeginselen uitteroeijen, die den Christen,

en den waarlijk deugdzamen man dienstbaar zijn.

MARSHAM (JOANNES), ridder van den kousenband, te *Londen* in 1602 geboren, studeerde met roem aan de school van *Westmunster*, en te *Oxford*. Hij reisde naar *Italië*, *Frankrijken* *Duitschland*; en door het zien der oude gedenkteekenen verkreeg hij eene volkomene kennis, der oude geschiedenis en tijdrekenkunde. In *Londen* teruggekeerd, werd hij in 1638, een der zes schrijvers van het hof der kanselarij. Het parlement beroofde hem van dien post, wijl hij in het eerste vuur van den burgeroorlog, den koning en den groot-zegelbewaarder naar *Oxford* volgde. Bij den afloop der zaken van den ongelukkigen **KAREL I**, keerde hij naar *Londen* terug. Daar hij zoo min als de overige koningsgezinden eenigen post kon bekomen, sloot hij zich in zijne studeerkamer op, en gaf zich geheel aan de studie over, tot aan zijnen dood, voor gevallen te *Londen*, den 25 Mei 1586. **KAREL II**, ver eerde dezen goeden burger met den titel van ridder en baronet. Men heeft van hem: 1.° *Diatriba chronologica*, in 4. to *Londen*, 1645. De schrijver onderzoekt in hetzelfde vrij oppervlakkig, de

voornaamste moeilijkheden, die in de tijdrekening van het oude testament voorkomen. — 2.° *Canon chronicus aegyptiacus; hebraicus graecus*, in fol. 1672, *Londen*, een zeer gezocht en duur werk. De schrijver heeft er een gedeelte van het voorgaande in gesmolten. Men weet in welken nevel het begin van de monarchie der Egyptenaren is gewikkeld. De ridder **MARSHAM** heeft dien mengelklomp trachten te ontwarren. Hij toont aan, dat de dynastiën niet opvolgend, maar zijdelingsch waren. De abt **GUÉRIN DU ROCHER**, heeft nog meer voldoende over dit onderwerp geschreven, (zie **LAVOUR**.) Men verwijt aan **MARSHAM**, van met de door in het licht gestelde waarheden, verscheiden valsche gevoelens te hebben gemengd. Hij beweert, bijv. dat de Joden van de Egyptenaren de besnijdenis en andere plegtigheden hebben ontleend, en dat de vervulling der 70 weken van **DANIËL** met **ANTIOCHUS EPIPHANES** ophoudt. Deze dwalingen, meer dan eens bondiglijk wederlegd, kunnen echter aan **MARSHAM** den naam van een geleerd man niet doen betwisten; zij bewijzen slechts dat het oordeel en de bondigheid der gronbeginselen, zijne kundigheden niet altijd geleidden.

MARSHAM is de schrijver van de voorrede, welke aan het hoofd is van *Monasticon Anglicanum*, van DUGDALE.

MARSI. — Zie MARCY en MARSY.

MARSIGLI (ANTONIUS FELIX), bisschop van *Perosa*, in 1710, in den ouderdom van 61 jaren overleden, is de schrijver eener verhandeling: *De ovis cochlearum*, 1684, in 4.to Hij was de broeder van den volgende, en toonde zich door zijne kunde zijner waardig.

MARSIGLI (LODEWIJK FERDINAND), uit een oud patriësch huis van *Bologna*, werd in die stad, den 10 Julij 1658 geboren. Reeds in zijne prilste jeugd stond hij in betrekking met de beroemdste geleerden van *Italië*, wiskunstenars, ontleed- en natuurkundigen, geschiedschrijvers en reizigers. Hij deed eene reis naar *Konstantinopel*, met den Venetiaanschen gezant bij de *Porte*. Deze reis gaf hem het middel aan de hand, om zelfs den staat der *Ottomansche* magt te onderzoeken. Na een verblijf van elf maanden in *Turkië*, kwam hij te *Bologna* terug, en verzamelde de verschillende waarnemingen op die togten ge-

maakt. Keizer LEOPOLD was toenmaals in oorlog met de Turken. MARSIGLI, trad in zijne dienst, en toonde door zijne schranderheid in de vestingwerken, en in de krijgskunde, hoezeer hij boven den eenvoudigen officier verheven was. Bij den overtocht der *Raab*, in 1683, gekwetst en gevangen genomen, achtte hij zich gelukkig van door twee Turksche broeders gekocht te worden, met welke hij veel meer leed door hunne armoede dan door hunne wreedheid. Men ziet uit een *Verhaal* zijner gevangenschap, dat een derde Turk, die met hen leefde, belast was, om hem elken nacht aan eenen paal, die in hunne hut was, vast te kluisteren. Nadat hem in het volgende jaar de vrijheid was wedergegeven, werd hij in 1683, tot kolonel bevorderd. In hetzelfde jaar werd hij tot tweemaal naar *Rome* gezonden, om aan de Paussen INNOCENTIUS XV en ALEXANDER VIII, den grooten voo spoed der Christen legerscharren bekend te maken. Toen de oorlogvoerende mogendheden, er op bedacht waren, om den oorlog tusschen den keizer en de republiek van *Venetië* van den eenen, en de *Ottomansche* *Porte* van den anderen kant, door eenen duurzamen vrede te eindigen.

werd de graaf van MARSIGLI, als krijgsman en onderhandelaar gebruikt, ten einde de grenzen tusschen deze drie mogendheden te bepalen. Daar deze onderhandeling hem noodzaakte, om zich naar het land te begeven, alwaar hij slaaf was geweest, vroegde hij of zijne patronen nog leefden, en liet aan een' hunner een *timariot*, soort van militairen post, geven. De groot-vizier door zijne edelmoedigheid bekoord, verleende hem eenen veel aanzienlijkeren dan hij had durven hopen. Nadat de troonopvolging in Spanje, in 1701, eenen oorlog had ontstoken, die geheel *Europa* in vlam zette, gaf de belangrijke stad *Brisach*, zich op den 6 September 1705, na zich dertien dagen met open loopgraven te hebben verdedigd, aan den hertog van *Bourgondië* over. De graaf van ARCO voerde er het bevel, en onder hem MARSIGLI, toenmaals tot den rang van veldheer geklommen. Eene zoo spoedige overgave deed den keizer verbaasd staan, hij benoemde regters, die den graaf van ARCO veroordeelden, om onthoofd te worden; en niet tegenstaande MARSIGLI, een aantal memoriën aanbood, te zijner verdediging, werd hij, met het verbreken van den degen, van al zijne eerbe-

wijzen en posten beroofd. Toen LODEWIJK XIV, hem zonder degen aan zijn hof zag, gaf hij hem den zijnen en verzekerde hem van zijne gunst. De graaf van MARSIGLI zocht in de wetenschappen den troost, welken de woelingen der wereld hem niet hadden kunnen verschaffen. Hij doorliep *Zwitserland*, om de bergen van hetzelfde te leeren kennen, hij begaf zich vervolgens naar *Marseille*, om de zee te beoefenen. Eens in de haven zijnde, vond hij er den Turk, die hem in zijne slavernij aan eenen paal kluisterde, en köcht hem vrij. Paus CLEMENS XI, riep hem in 1709, van *Marseille* terug, om hem het opperbevel over het leger te geven, dat het plan was, om tegen over de troepen van keizer JOZEF I te stellen. Deze oorlog had niet plaats. Hij rekende zijne dagen in *Provence* te eindigen, werwaarts hij in 1728 was teruggekeerd; maar door huisselijke zaken in *Bologna* teruggeroepen, overleed hij aldaar in 1730, aan eene beroerte. Reeds op den 11 Januarij 1712, had MARSIGLI aan den senaat van *Bologna*, zijne verzameling van natuurkundige werktuigen, kaarten en voorwerpen der natuurlijke historie ten geschenke gegeven, op voorwaarde, dat het opzigt

derzelve, aan eene commissie van geleerden zou worden toevertrouwd, welker statuten hij zelf ontwierp. Ziedaar de oorsprong van het instituut van wetenschappen en kunsten van *Bologna*, aan hetwelk de senaat later een prachtig paleis aanwees. Deze maatschappij werd in 1714 geopend. Zes hoogleraren geven in hetzelfde geregelde lessen. Er is een rijk kabinet en eene schoone boekdrukkerij aan verbonden. Zich zijne rampen te binnen brengende, liet MARSIGLI in de kapel van zijn instituut eene offerkist plaatsen, tot het vrijkopen van Christenen, en voornamelijk van zijne landgenooten, die in *Turkijë* in slavernij waren. Men heeft van hem: 1.° *Natuurkundige proeven over de geschiedenis der zee*, door LE CLERC in het Fransch vertaald, en te *Amsterdam*, in 1725, in fol. met 40 platen in het licht gegeven. — 2.° *Danubius Pannonico-Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus*, in 6 dl.ⁿ in fol. Dit is de beschrijving van den *Donau*, van af het gebergte *Kalenberg*; in *Oostenrijk*, tot aan de zamenvloeiing der rivier *Jantra* in *Bulgarijë*. Een be-

langrijk en kostbaar werk, maar dat vele uitweidingen en beuzelingen bevat; men heeft in hetzelfde meer op de pracht, op den wetenschappelijken en typographischen tooi, dan op de waarlijk nuttige en aangename kundigheden toegelegd. — 3.° *De potione asiatica* (koffij), *Weenen*, 1685, in 12.mo — 4.° *De fungorum generatione*, *Rome*, 1714, in fol. — 5.° *Staat der Ottomanscheland- en zeemagt*, 1732, in fol. in het Fransch en in het Italiaansch, zelfzaam en belangrijk. — 6.° *Verhandeling over den Bosphorus*, in 4.to, hetwelk hij in het Italiaansch schreef, en in 1681, aan de koningin *CHRISTINA van Zweden* opdroeg. FONTENELLE heeft de lofrede van dezen geleerde vervaardigd, opgenomen in de *Mémoires de l'académie des Sciences*, van het jaar 1730.

MARSILIO VAN PADUA, bijgenaamd *Menandrino*, was rector der universiteit van *Parijs*, in welke hij in 1312 de godgeleerdheid had bestudeerd en onderwezen. Men heeft van hem verscheiden werken over de regten des priesterschaps en des rijks; maar terwijl hij de keizers wil verdedigen tegen de on-

dernemingen der paussen, vervalt hij in het tegenovergestelde uiterste, en schrijft als een hartstogtelijk man. Hij is de eerste, die zonder uitdrukkelijk de kerkelijke magt te loochenen, ondernam om dezelve te ondermijnen, door een stelsel dat dezelve, aan de handen der eerste herders ontweldigde. Hij leerde in zijn werk, geliteld: *Defensor pacis* (want het is steeds in den naam des vredes, dat de verdedigers der kerk, aan dezelve den oorlog verklaren), dat in alle soorten van bestuur, het opperste gezag aan de natie toekomt; dat het christen volk alleen, de kerkelijke jurisdictie in eigendom bezat; dat het bijgevolg alleen het-regt had, om wetten te maken, dezelve te wijzigen, te verklaren, er van te ontslaan, de inbreuk op dezelve te straffen, van deszelfs hoofden aan te stellen, om het opperste gezag in zijnen naam uit te oefenen, van hen te vonnissen, en af te zetten, zelfs den Paus; dat het volk het geestelijk regtsgebied, aan de staatkundige overheden, indien dezelve getrouw zijn, had toevertrouwd; dat de opperpriesters dezelve van de overheden ontvingen; maar dat, indien de overheden trouweeloos waren, het volk dezelve aan de opperpriesters zelve

opdroeg; dat deze dezelve nooit uitoefenden, dan met onderwerping ten opzichte van den vorst en het volk, en dat zij door hunne aanstelling slechts de priesterlijke magt hebben, met een eenvoudig gezag van gewetensbestuur en raad, zonder eenig jurisdictie-regt in het kerkelijk bestuur, zoodanig als zou zijn het gezag van eenen arts of regtsgeleerde, betrekkelijk voorwerpen van hun beroep. Dit gedroegtelijke stelsel was den ketteren al te gunstig, om geene voorstanders te vinden. Het zekerste middel, om de dwaling ingang te doen vinden, is zoo mogelijk het gezag te vernietigen, dat dezelve veroordeelt. Ook hebben al de sectarissen, die na MARSILIO zijn gekomen, dezelfde leer niet alleen tegen de kerk, maar zelfs tegen den vorst aangenomen. (Zie RICHER). Maar nooit heeft deze dwaling meer opgang gemaakt, dan in de 18^e eeuw, waarin onder alle natiën, naschrijvers boekdeelen hebben opeengestapeld, en van de *hierarchie*, eenen staatkundigen mengelklomp, en eene ware regeringloosheid hebben gemaakt. Behalve den *Defensor pacis*, heeft men van MARSILIO: 1.° *De translatione imperii romani*. — 2.° Een verhandeling *De juris-*

dictione imperiali in causis matrimonialibus, in fol. Daar MARSILIO zich met alles bemoeide, had hij ook de geneeskunde uitgeoefend. Hij stierf in 1328.

MARSILIO FICINO. — Zie FICINO.

MARSILIUS (THEODORUS), in 1548, te *Arnhem*, met eenen zeer gelukkigen aanleg geboren; kwam, na zijne studiën te *Leuven* volbragt te hebben, te *Toulouse*, alwaar hij in den beginne de *humaniora* onderwees; vervolgens te *Parijs*, alwaar hij in het collegie *des Grassins*, en later in dat van *Plessis*, tot koninklijk hoogleeraar der welsprekendheid werd benoemd. Hij werd later koninklijk lector voor de klasse der schoone letteren, en overleed te *Parijs*, in 1617. Men heeft van hem: 1.° *Historia strenarum, Parijs*, 1596, in 8.° — 2.° *Lusus de NEMINE*, met *Passerati* NIHIL, *Guillimanni ALIQUID, Parijs*, 1597, en *Freijburg*, 1611, in 8.° — 3.° Geleerde *Aanteekeningen* en *Aanmerkingen*, op de hekeldichten van PERSEUS, op HORATIUS, MARTIALIS, CATTULLUS, SUETONIUS, AULUGELLUS, op de wet der 12 tafelen, en op de instellin-

gen van JUSTINIANUS. — 4.° *Verhandelingen*. — 5.° *Redevoeringen, gedichten, lofszangen*, en andere Latijnsche werken, geleerd, vol smaak en in eenen aangenaamen stijl. Hij was zoo zeer aan de studie gehecht, dat hij in tien achtereenvolgende jaren niet buiten het collegie van *Plessis* kwam, alwaar hij onderwijs gaf. Hij beminde de armen teederhartiglijk, en weigerde nooit eene aalmoes te geven. PETRUS VALENS heeft eene *Geschiedkundige lofrede* op MARSILIUS vervaardigd.

MARSILIUS VAN INGEN, dus genoemd naar zijne geboorteplaats, een dorp, in de provincie *Gelderland*, was kanonik en penningmeester van den H. ANDREAS van *Keulen*, en stichter van het collegie van *Heidelberg*. Hij overleed in die stad, in 1394, na een buitengemeen boetvaardig leven te hebben geleid. Men heeft van hem *Commentariën* op het boek der Spreuken, *Straatsburg*, 1501, in fol.

MARSIN. — Zie MARCHIN.

MARSOLIER (JACOBUS), te *Parijs*, in 1647, uit eene aanzienlijke familie geboren, aanvaardde het gewaad van

regulier kanonik van de H. GENOVEVA. Hij werd naar *Uzes* gezonden, om de goede orde, in het toenmaals reguliere kapittel dier stad te herstellen. MARSOLLIER voegde zich bij hetzelfde en werd er proost van; eene waardigheid, waarvan hij ten gunste van den abt PONCET, later bisschop van *Angers*, afstand deed. Men was toenmaals werkzaam, om de hoofdkerk van *Uzes* te seculariseren, maar daar die zaak, omtrent dien tijd haar beslag nog niet had, werd MARSOLLIER tot aartsdiaken benoemd. Hij overleed in die stad, in 1724, na verscheiden geschiedenissen in het licht te hebben gegeven, welke met vermaak worden gelezen. Zijn stijl is in het algemeen vrij vloeiend. Ofschoon hij somtijds zeer gemeenzame, en zelfs platte uitdrukkingen bezigt, is het echter ligtelijk te gevoelen, dat hij de sieraden najaagt. Er heerscht een al te oratorische toon in de meeste zijner verhandelingen, buitengemeen langdradig in zijne verhalen, eindigt hij dezelve niet dan met tegenzin, en voegt er dikwerf beuzelachtige omstandigheden bij. Zijne uitweidingen zijn menigvuldig en wijdloopig. Zijne afbeeldigen hebben eene soort van vervelende eentoonigheid,

en bevatten meer waarheid dan scherpzinnigheid. Nog heeft hij het gebrek van dikwerf aan te kondigen, hetgene wat hij in het vervolg zijner geschiedenis moet zeggen; deze aankondigingen breken het verhaal af; en beletten het vermaak der verassing. Men heeft van hem: 1.° *Histoire etc. (Geschiedenis van den kardinaal XIMENES)*, 1693, 2 dl.ⁿ in 12.mo, en later verscheiden malen herdrukt. (Zie FLÉCHIER). — 2.° *Histoire etc. (Geschiedenis van HENDRIK VII)*, koning van *Engeland*, herdrukt in 1727, 2 dl.ⁿ in 12.mo Dit is, volgens eenige kunstregters, het meesterstuk van den schrijver. — 3.° *Histoire etc. (Geschiedenis der inquisitie en derzelver oorsprong)*, in 12.mo 1693; sedert eenige jaren te *Parijs* met veranderingen, in 2 dl.ⁿ in 12.mo gedrukt. (Zie LIMBORCH). — 4.° *Vie etc. (Leven van mevrouw DE CHANTAL)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 5.° *Vie etc. (Leven van den H. FRANCISCUS VAN SALES)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 6.° *Vie etc. (Leven van dom RANCE, abt en hervormer van la Trappe)*, 1703, 2 dl.ⁿ in 12.mo De waarheid heeft niet altijd de pen van MARSOLLIER bestuurd, zoo als dom GERVAISE, zulks in een *Jugement critique etc.* aan-

toont, *Troyes*, 1744, in 12.mo (Zie GERVAISE — dom ARMANDUS FRANCISCUS —). Het gedrag van den abt MARSOLLIER wordt in de voorrede van dat werk op eene zeer onvoordeelige wijze afgeschilderd. — 7.º *Entretiens etc.* (Gesprekken over verscheiden pligten van het burgerlijke leven), 1715, in 12.mo Zijne zedeleer is woordenrijk. — 8.º *Histoire etc.* (Geschiedenis van HENDRIK DE LA TOUR D'AUFERGNE, hertog van Bouillon), 3 dl.n, in 12.mo weinig geacht. — 9.º *Apologie etc.* (Verdedigingschrift van ERASMUS), hetwelk tegenspraak heeft ondervonden (Zie ERASMUS). — 10.º *Histoire etc.* (Geschiedenis van den oorsprong der tienden en andere tijdelijke goederen der kerk), Lyon, 1689, in 12.mo Dit is het minst algemeene van al de werken van MARSOLLIER, een geleerd en werkzaam man, maar wiens wijze van zien, iets paradoxaals bevatte, en wiens oordeel niet altijd door bondig bewezene grondbeginselen bestuurd scheen. Men zou somtijds zeggen, dat hij veel eer zoekt, om zich te onderscheiden, dan om de waarheid voor te dragen. In zijne *Geschiedenis der inquisitie* heeft hij geene zwaarigheid gemaakt, om den protestant en sociniaan LIMBORCH

af te schrijven, en in zijn *Verdedigingschrift van ERASMUS*, is zijne wijze van voordragt van dien aard, dat hij zelf eene verdediging zou behoeven. Men kan over dezen schrijver raadplegen: MARSOLLIER in zijne *ongerijmheden ontdekt en beschaamd gemaakt*, 1708, in 12.mo enz.

MARSY (FRANCISCUS MARIA DE), te Parijs in 1714 geboren, begaf zich vroegtijdig onder de jesuiten, alwaar hij met vrucht de gelukkige talenten aankweekte, welke hij van de natuur had ontvangen. Naauwelijks had hij den ouderdom van 20 jaren bereikt, of hij gaf verscheiden latijnsche dichtstukken in het licht, die door de voorstanders van het zuivere latijn werden toegejuicht. Het meest gezochte is dat, hetwelk in 1736, in 12.mo, onder den titel van *Pictura carmen*, in het licht verscheen. De jonge dichter bezingt in hetzelfde deze schoone kunst met zeldzame bevalligheden, verscheidenheid en welluidendheid. De dorheid der voorschriften is verborgen onder de bevalligheder uitdrukkingskracht en der zinnebeelden. LEMIERRE heeft er veel gebruik van gemaakt, voor zijn dichtstuk *la Peinture* (zie LEMIERRE). MARSY had reeds in 1734 zijn ander latijnsch gedicht, getiteld, *Teni-*

plum tragœdiæ, carmen, in het licht gegeven, *Parijs*, in 12.mo Nadat DE MARSY de jesuiten verlaten had, verliet hij echter de loopbaan der letteren niet; maar indien hij er roem verwierf, door eenige nuttige werken, overlaadde hij zich met schande door zijne *Analyse de BAYLE*, welke hij te *Londen* in 1755, in 4 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gaf, en welke men later in *Holland* heeft herdrukt, met een vervolg van 4 andere deelen. Deze schandelijke compilatie der vuilig- en goddeloosheden, in de werken van den protestantschen wijsgeer verspreid, werd door het parlement van *Parijs* verboden, en de schrijver in de gevangenis der *Bastille* opgesloten. In 1782 heeft de heer DU BOIS DE LAUNAY, onder den zelfden titel, een uitmuntend werk en eene bondige wederlegging van het eerste in het licht gegeven, *Parijs*, 2 dl.ⁿ, in 12.mo (Zie FEBVRE-JACOBUS LE). — Zoodra MARSY zijne vrijheid had bekomen, zette hij de *Histoire moderne etc.* (*Nieuwe Geschiedenis ten vervolge op de oude geschiedenis van den Hr. ROL-LIN*), waarvan hij reeds verscheiden deelen had in het licht gegeven voort; dit is minder eene geschiedenis, dan eene aardrijks- en geschiedkundi-

ge beschrijving. Hij werkte aan het 12.^e toen een haastige dood, hem in December 1763 in het graf sleepte. Het werk is voortgezet en tot 30 deelen in 12.mo gebragt. Nog heeft men van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van MARIA STUART*), *Parijs*, 1742, 3 dl.ⁿ, in 12.mo FRÆRON werkte met hem aan dit werk, hetwelk vollediger en meer voldoende zou zijn geweest, indien de schrijvers de *Nasporingen* (*Recherches*) die later in het licht zijn verschenen, en eenige andere werken hadden gehad, waarin de lasteringen van BUCHANAN, door HUME, ROBERTSON enz. herhaald, op eene beslissende wijze wedergelegd worden. (Zie MARIA STUART). — 2.º *Memoriën van MELVIL*, uit het Engelsch in het Fransch vertaald, 1745, 3 dl.ⁿ, in 12.mo Deze vertaling schijnt zorgvuldig bewerkt te zijn. — 3.º *Dictionnaire etc.* (*Verkort Woordenboek der schilder en bouwkunde*), 2 dl.ⁿ, in 12.mo vrij wel geschreven. — 4.º *Le Rabelais moderne etc.* (*De nieuwe Rabelais, of de Werken van RABELAIS voor de meeste lezers verstaanbaar gemaakt*), 1752, 8 dl.ⁿ, in 12.mo Deze is de eenige uitgave van RABELAIS, welke eenige aandacht verdient; maar voor lompe boer-

terijen waren er zoo vele boekdeelen niet noodig. — 5.º *Le Prince (De Vorst)* of raadgevingen aan den adel van Venetië, naar FRA-PAOLO vertaald, *Berlijn*, 1751, in 12.mo Men vindt eene levensschets van den abt MARSY, in het *Necrologe* of dooden-boek der beroemde mannen van *Frankryk*, voor het jaar 1768.

MARTEL. — Zie KAREL MARTEL.

MARTEL (FRANCISCUS), heelmeeester van HENDRIK IV, in het jaar 1590, [redde het leven van dien vorst door eene aderlating, en verkreeg voor die dienst na den dood van ANTONIUS PORTAIL, den titel van eersten heelmeeester]. Hij is de schrijver van *Apologie etc. (Verdedigschrift voor de heelmeeesters, tegen degene, die beweren dat zij zich enkel moeten bemoeijen, met het zetten van gebroken of verstuijkte beenderen)*. In dit werk verhaalt hij verscheiden genezingen, welke hij aan het hof had gedaan, onder de oogen der artsen en heelmeeesters, welke de koning ter onderzoeking zijner bekwaamheid, benoemd had. Nog heeft hij geschreven: *Tegenstrydigheden in de praktijk der heelkunde*, waarin men vele bijzonderheden aan-

treft, welke de nieuwere heelkundigen in hunne kunst hebben ingevoerd, zoo als de koude verbanden, het misbruik der naden, de breukbanden enz. Zijne *Werken* zijn gedrukt met de *heelkunde* van PHILIPPUS DE FLESSELLES, geneesheer te *Parijs*, 1635, in 12.mo

MARTEL (GABRIËL), een jesuit, den 14 April 1680, te *Puy en Velay* geboren, bekleedde met roem de verschillende posten zijner maatschappij, tot aan zijnen dood, den 14 Februarij 1756 overgefallen. Hij is bekend door een werk, getiteld: *Le Chrétien etc. (De Christen, bestuurd in de oefeningen eener geestelijke afzondering)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo Dit werk is herdrukt in 1764, met aanmerkelijke vermeerderingen. Nog heeft men van hem: *Exercice etc. (Oefening der voorbereiding tot den dood)*, 1725, in 12.mo

MARTELAAR (PETRUS). — Zie VERMIGLI.

MARTELAREN. — Zie BARTHOLOMEUS der *Martelaren*.

MARTELIÈRE (PETRUS DE LA), advokaat bij het parlement van *Parijs*, en later staatsraad, was de zoon van eenen luitenant-generaal, in het

landschap *Perche*, en overleed in 1652. Hij onderscheidde zich in de zaak der universiteit van *Parijs*, tegen de jesuiten, die om derzelve herstel verzochten. Na hetgene, wat de PASQUIERS en de ARNAULDS tegen de maatschappij hadden gezegd, scheen het, dat de hekelzucht moest uitgeput zijn; maar LA MARTELIÈRE toonde aan dat zij nog bescheiden waren geweest. Hij noemde de jesuiten *valsch, heerschzuchtig, staatkundig, wraakgierig, koningmoordenaars, zedebedervers, oproerstokers in de staten van Venetiën, in Engeland, Zwitserland, Hongarijè, Zevenbergen, Polen, ja in de geheele wereld*. Hij schildert dezelve alle af als CHÂTELS en BARRIÈRES, de tweedragtsfakkel, sedert 30 jaren in *Frankrijk* ronddragende, en er een vuur ontstekende, dat nimmer weder zoude uitdooven. Zijn *Pleitgeding* voor de balie buitengemeen toegejuicht, werd zulks nog meer, toen het in 1612 in 4.to het licht zag. Men plaatste hetzelfde naast de redevoering van DEMOSTHENES tegen PHILIPPUS en van CICERO tegen ANTONIUS; maar hetzelfde is niet in het minst met de werken dier groote mannen te vergelijken. Hij deed de kracht derzelve door eene drift vervangen, die naar

woede geleek. Het is een bijeenraapsel van alle beelden der welsprekkunde, zonder keuze verzameld en vermengd met alle trekken der oude en nieuwere geschiedenis, welke zijn geheugen hem kon opleveren. JACOBUS DE MONTOLON deed in eene *Pleitrede*, in 1612, in het licht geven, zien, dat alles wat LA MARTELIÈRE had aangevoerd, slechts een samenweefsel van lasteringen en valsche daadzaken was, door de geloofwaardigste getuigen, welke DE MONTOLON aanvoerde, gelogenstrafte. De *Pleitrede* van LA MARTELIÈRE, werd verboden te *Rouanen*, te *Amiens*, in *Guienne* enz., en de boekverkoopers die zich met de verspreiding derzelve belastten, werden gestrengelijk gestraft.

MARTELLI (LODEWIJK), een Italiaansche dichter, te *Florence* in 1499 geboren, en te *Salerno*, in het koninkrijk *Napels*, in 1527 overleden, vervaardigde ernstige en kluchtige verzen. De eerste werden in 1548 te *Florence*, in 8vo gedrukt. De andere worden gevonden in het 2.e deel der *Poésies à la berniesque*. Deze schrijver was een der herstellere van het Italiaansche tooneel. Zijn treurspel *TULLIA* is onder zijne landgenooten zeer beroemd. Men vindt hetzelfde in de ver-

zameling zijner gedichten der uitgave van *Florence*. [Ook worden zijne *Oden* en *Canzoni* zeer gezocht. Hij was aan het hof van FERRANTE DE SANSEVERINO, prins van *Salerno* geroepen]. — VINCENZIUS MARTELLI, zijn broeder, maakte zich mede als dichter bekend. In 1607, gaf men te *Florence*, de verzameling zijner *Brieven* en *Gedichten* in het Italiaansch in het licht.

MARTELLI (HUGOLINO), van *Florence*, werd door de koningin MARIA DE MEDICIS, mede naar *Frankrijk* gevoerd, en in 1572 tot bisschop van *Glandèves* benoemd. Men heeft van hem: 1.º *De anni integra in integrum restitutione, Florence, 1578.* — 2.º *Sacrorum temporum assertio.* — 3.º *La chiave del calendario gregoriano.*

MARTELLI of MARTELLO (PETRUS JACOBUS), secretaris van den senaat van *Bologna*, en in de 17.e eeuw hoogleraar der schoone letteren aan de universiteit dier stad, heeft met roem in dichtmaat en onrijm geschreven. Zijne *Versi e Prose*, zijn te *Rome* in 1729, in 7 dl.ⁿ in 8.vo gezamenlijk uitgegeven. Deze verzameling bevat *Treurspelen* en *Romans*. MARTELLO den 28 April 1665, te *Bologna* geboren, overleed

in die stad den 10 Mei 1727. Volgens het oordeel van MAFFEI is hij een der beste Italiaansche dichters geweest. Zijn *Leven*, door hem zelve, tot het jaar 1718 beschreven, wordt in 2 dl.ⁿ der *Raccolta* van CALOGERA gevonden. [MARTELLO was tot verschillende onderhandelingen, naar *Rome*, *Spanje* en *Frankrijk* gezonden. Onder zijne beste stukken, noemt men de ALCESTE en den CICERO. Zijn werk getiteld: *Il segretario cliterate* bevat zes hekel-dichten tegen de letterkundige kwakzalvers. Hij voerde in *Italië* de *marteltiani* verzen in, die vrij wel met onze alexandrijnen overeenkomen].

MARTÈNE (EDMOND), een Benedictijner van den heiligen MAURUS den 22 December 1654, te *Saint-Jean-de-Losne*, in het diocees van *Langres*, geboren, onderscheidde zich in zijne congregatie door deugden en nasporingen. De uitgebreidheid zijner kundigheden benam niets aan de eenvoudigheid zijner zeden, en zijne zucht voor de studie, verflaauwde niet in het minste zijnen ijver voor de klooster-pligten en oefeningen. Een plotselinge beroerte ontrok hem in 1739 aan het gebied der letteren. Men heeft van hem een aantal werken. De voor-

naamste zijn: Een Latijnsch *Commentarium*, over den regel van den H. BENEDICTUS, *Parijs*, 1690, in 4.to. Dit werk hoewel eene compilatie, is echter zeer wel zamengesteld, en het is gedeeltelijk uit hetzelfde, dat dom CALMET het zijne; over hetzelfde onderwerp geput heeft. — 2.º Eene verhandeling. *De antiquis monachorum ritibus* *Lyon*, 1690, 2 dl.ⁿ in 4.to; en 1738, in fol. — 3.º Eene andere *Verhandeling over de oude kerkgebruiken, betrekkelijk de Sacramenten in het Latijn, Rouanen*, 1700 — 1702. 3 dl.ⁿ in 4.to. Er bestaat ook nog een 4.º dl. van hetzelfde, in 1706, in het licht gegeven. — 4.º *Tractatus de antiquâ ecclesiæ disciplinâ indivinis celebrandis officiis, varios diversarum ecclesiarum ritus et usus exhibens*, *Lyon*, 1701, in 4.to, *Antwerpen (Milane)* 1736, 4 dl.ⁿ in fol. — 5.º *Thesaurus novus anecdotorum*, *Parijs*, 1717, 5 dl.ⁿ in fol. — 6.º *Voyage littéraire (Letterkundige reis)*, met dom DURAND in het licht gegeven, *Parijs*, 1717 en 1724, 2 dl.ⁿ in 4.to — *Veterum Scriptorum ... amplissima collectio*, *Parijs*, 9 dl.ⁿ in fol. enz. Al deze werken zijn schatten van geleerdheid. De schrijver ver-

zamelt met veel zorg in dezelve, alles wat werkzame nasporingen, en eene uitgebreide leesoefening hem hebben kunnen verschaffen; maar hij bepaalt zich tot verzamelen, en legt er zich geenszins op toe, om hetgene, wat hij schrijft, te versieren. Hij heeft in handschrift nagelaten *Memoriën*, om te dienen tot de geschiedenis zijner congregatie. Pater LABAT doet in zijne *Reize door Italië en Spanje*, 5.e dl. blz. 297, eenen hevigen uitval tegen hem, welke gegronde verwijtingen bevat; doch op het einde zoo hevig wordt, dat dezelve bijna koddig is. Ter bekoming van meerdere bijzonderheden betrekkelijk dezen werkzamen schrijver, kan men raadplegen: *Histoire littéraire de la congrégation de Saint-Maur*.

MARTENS of MERTENS. —
Zie MARTIN.

MARTHA, zuster van LAZARUS, en van MARIA, was eene aanzienlijke maagd, die met haren broeder en hare zuster, te Bethanië, nabij Jeruzalem woonde. De Zaligmaker vereerde het huis van dit deugdzame gezin dikwerf met deszelfs tegenwoordigheid. Op eenen zekerendag, dat MARTHA zich bezig hield, met de toebereidselen,

om Hem wel te onthalen, beklagde zij zich, dat hare zuster aan de voeten des Heeren was gezeten, om Hem aan te hooren, in plaats van haar in haren arbeid te ondersteunen. De Verlosser antwoordde haar: » **MARTHA**, **MARTHA**, gij zijt bezorgd en bekommerd over vele dingen; doch een is er slechts noodig." Na den dood van **LAZARUS**, ging zij **J. C.** te ontmoet, en zeide Hem: *Heer, indien Gij hier waart geweest, zou mijn broeder niet gestorven zijn.* **JESUS** antwoordde haar. *Uw broeder zal verrijzen.* **MARTHA** betuigde later, dat zij Hem erkende voor den **CHRISTUS** en den Zoon van den levenden God. Zij bediende Hem eenigen tijd daarna aan tafel, te *Bethanië*, in het huis van **SIMON**, den melaatsche; en sedert dien tijd wordt er over haar in het Evangelie niet weder gesproken. — Zie **LAZARUS** en **MAGDALENA**.

* **MARTHA** (**ANNA BIGET**, bekend onder den naam van zuster) den 26 October 1748 te *Thoraise* in *Fransche Comté* geboren. Zij was voor de omwenteling oppaster in een klooster van *Besançon* eene geringe jaarwedde, gevoegd bij de ondersteuning die zij van de vroomheid der

liefdadige zielen trok, diende haar om de behoeftigen van die stad te helpen. Een godvruchtig werk, in hetwelk zij geholpen werd, door eene andere vrome ziel, die hare gezellin was. Haar ijver bepaalde zich geenszins om hulp te verschaffen aan hare ongelukkige stadgenooten; de gevangenuizen en het militaire hospitaal van *Besançon* verschaften haar talrijke middelen om denzelfen te oefenen. In 1809 werd zij de voorzienigheid der Spanjaards in die stad gevangen, ondanks hare 61 jaren bewees zij, hun de liefderijkste zorgen, zij voorzag in al hunne nooden. De Spanjaards waren niet de eenige, die zich over hare liefdadige voorzorg hadden, te verheugen. De oorlog bragt in de muren van *Besançon*, soldaten van alle landen, en, zoo als zij zelve zeide, al de ongelukkigen waren hare vrienden. Men heeft op de slagvelden zuster **MARTHA** hooren aanroepen, en, dit is de getuigenis, die haar de hertog van *Reggio* gaf, aanwelken deze vrome vrouw voorgesteld werd; zij werd zulks ook aan de verbondene mogendheden, tijdens den inval en alle betuigden haar hunne dankbaarheid door geschenken en gedenkpenningen. De hertog van **ARTOIS**

zag haar bij zijnen doortogt te *Besançon*, en hij stelde haar te *Parijs*, aan **LODEWIJK XVIII.** voor. De godsdienst alleen weet eene trouw in te boezemen gelijk aan die, waarvan zij gedurende geheel haar leven het aanhoudend voorbeeld gaf; zuster **MARTHA** is den 29 Maart 1824 te *Besançon*, overleden. Hare lijkstaatsie was zoo als haar leven, eenvoudig, er waren niet dan armen achter hare baar. Men heeft haar portret gegraveerd dat haar met vele Fransche en vreemde orden versierd voorstelt.

MARTHE. — Zie **SAINTE-MARTHE.**

MARTIA. — Zie **COMMODUS.**

* **MARTIAL** (N....), een geestelijke van *Nieuw-Orléans*, te *Bordeaux*, in 1770, van weinig gegoede ouders geboren, verliet *Frankrijk* tijdens de omwenteling, ofschoon hij nog geene priesterwijding ontvangen had, en volbragt zijne theologische studien te *Rome*. In 1794 tot priester gewijd, werd hij te *Forli* bij eene aanzienlijke familie als onderwijzer geplaatst, en doorreisde later *Italië* met zijnen kweekeling. Tijdens het concordaat (1801), in *Frankrijk* teruggekeerd, rigtte **MARTIAL** met de hee-

ren **GIRAUDOT** en **LARROUY** te *Bordeaux* eene kostschool op, die in korten tijd het vertrouwen der vaders van huisgezinnen verwierf. Het schijnt dat vorderingen van het bestuur van hooger onderwijs, hem noodzaakten zijn gesticht te sluiten, en hij stak met den heer **DUBOURG** naar *Amerika* over, alwaar hij te *Nieuw-Orléans* een dergelijk gesticht oprigtte. **MARTIAL** zag zich echter weldra genoodzaakt dit land te verlaten, en begaf zich in Mei 1825 naar *Kentucky*, met vijftig kweekelingen, die in het collegie van den **H. JOZEF** van *Bardstown* werden opgenomen. De heer **FLAGET**, bisschop van het diocces, die de verdienste van den abt **MARTIAL** waardeerde, benoemde hem tot deszelfs groot-vikaris, en zond hem in 1826, voor de belangen der missie naar *Europa*. De abt **MARTIAL** bezocht *Frankrijk* en *Italië*, en zamelde de giften der vorsten en geloovigen voor de kerk van *Kentucky* in. De **H. Vader**, de koning van *Napels*, de hoven van *Sardinië* en *Modena*, deden hem geschenken voor zijnen bisschop, en **KAREL X** gaf eene altaar-stoffering voor de hoofdkerk. De abt **MARTIAL** keerde in de lente 1821 naar de *Vereenigde Staten* terug,

deed eene reize door *Canada* en vestigde zich te *Nieuw-Orleans*, alwaar hij overste van het ursuliner klooster was. Hij is den 31 Julij overleden, zijnen eerbiedwaardigen bisschop, en al zijne vrienden verslagen over een zoodanig verlies nalatende.

MARTIALIS (MARCUS VALERIUS), van *Bilbilis*, eene provinciale stad van *Celtiberië*, tegenwoordig *Calatayud* (hetwelk echter niet naauwkeuriglijk de ligging van het oude *Bilbilis* heeft), in het koninkrijk *Aragon* in *Spanje*, kwam in den ouderdom van drie-en-twintig jaren te *Rome*, en maakte er al den opgang, welke aan eenen heheltichtigen geest, in eene groote aan de ledigheid en kwaadaardigheid overgegevene stad, kan te beurt vallen. Hij verbleef aldaar vijf-en-dertig jaren, onder NERO, GALBA, OTTO, VITELLIUS, VESPASIANUS, TITUS, DOMITIANUS, NERVA en TRAJANUS, die hem bewijzen van vriendschap en achting gaven. DOMITIANUS verhief hem tot tribuun en Romeinsche ridder. MARTIALIS maakte eenen god van dezen keizer gedurende zijn leven, en schilderde hem na zijnen dood als een gedrogt af. Daar TRAJANUS hem

dezelfde gunsten niet bewees, keerde MARTIALIS naar zijn geboorte land terug, alwaar hij omtrent het jaar 100 overleed. [Hij had te *Rome* in betrekking gestaan met M. A. PRIMUS van *Toulouse*, een beroemd krijgsman, QUINTILIANUS, FRONTINUS, PLINIUS den jonge, JUVENALIS, VALERIUS FLACCUS, SILIUS ITALICUS, en andere aanzienlijke mannen]. Deze dichter is voornamelijk bekend door zijne *Puntdichten*, waarvan hij zelf met reden heeft gezegd: *Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura*. Door eenen valschen smaak, het gevolg van het verval der schoone letteren, zocht hij in de strijdigheid der woorden, stof tot aardigheden. Deze val, waarop men niet verdacht is, en die aan den geest en eenen dubbelen zin voorstelt, maakt dikwijls de geheele geestigheid zijner kwinkslagen uit. Eenige ouden hebben zulks eene *aangename drogrede* genoemd, en onze nieuwere lieden van smaak hebben aan hetzelfde den naam van *woordspeling* gegeven. Men vindt eenige zijner puntdichten, hoewel in zeer kleinen getale, die vol bevalligheid en geest, en met een waar attisch zout toebereid zijn. De schrijver eerbiedigt de eerbaarheid niet altijd in

dezelve. De beste uitgaven der veertien boeken *Punt-dichten* van MARTIALIS zijn die van *Venetie*, door VINDELIN van Spiers, 1470, in 4.to ALDE, 1501; van *Parijs*, 1617, in fol.; van *Amsterdam*, *cum notis variorum*, 1670, in 8.vo die *ad usum delphini*, 1680, in 4.to De abt LE MASCRIER heeft er eene zeer schoone van geleverd, *Parijs*, 1754 2 dl.n in 12.mo met verscheiden verbeteringen.

MARTIALIS (*Heilige*), bisschop en apostel van *Limoges*, onder het keizerlijk bestuur van DECIUS, is meer bekend door de overlevering dan door de oude geschiedschrijvers. Men schrijft hem twee *Brieven toe*, die niet van hem zijn.

MARTIALIS AVERNUS of MARTIAL van *Auvergne*, werd in 1440 geboren, en was procureur bij het parlement, en notaris bij het *Châtelet* van *Parijs*, zijne geboorteplaats. Hij overleed in 1508 als een der beminlijkste mannen, en gediensdigste geesten zijner eeuw beschouwd. Zijne werken zijn: *les Arrêts etc.* (*De liefdevonnissen*); de provençaalsche dichters hadden er hem het voorbeeld toe verschaft. Het zijn boertige, vrij geestige stukken, welker

voornaamste verdiensten eene groote ongedwongenheid is. BENEDICTUS DE COURT heeft deze boerterijen op eene zeer ernstige wijze opgehelderd. Hij spreidt in zijn *Commentarium* eene groote geleerdheid ten toon, daar men in hetzelfde, verscheiden vraagstukken van het burgerregt, die men er niet in zou zoeken, zeer wel ontwikkeld vindt. Dit *Commentarium* werd met de vonnissen gedrukt, te *Lyon*, 1533, in 4.to te *Rouanen*, 1687, in 8.vo en in *Holland*, 1731, in 12.mo Deze vonnissen, ten getale van 53, zijn, behalve het begin en het einde, die in versmaat zijn, in onrijm geschreven. — 2.o Een geschiedkundig dichtstuk op KARL VII, in 6 of 7000 dichtregels van verschillende versmaten, onder den titel van *Vigilien van den dood des konings*, enz. *Parijs*, 1493, in fol. De schrijver heeft aan dit werk zeer ten onpas, en door een niet zeer geestig denkbeeld, den vorm der kerkgebeden gegeven, welke men *Vigiliën* noemt. In plaats van psalmen, zijn het geschiedkundige verhalen, in welke de dichter de rampen en roemrijke daden van zijnen held ontwikkelt. De lessen zijn jammerklagen over den dood des konings. Het hart des dichters spreekt in al zijne

verhalen met vele rondbors-
tigheid. Hij strooit langs zij-
nen weg getrouwe maar onbe-
schaafde afbeeldingen; kracht-
volle maar platte schilder-
ingen, van alle staten, welke
hij monstert; bondige grond-
regels, welke liefde voor
de deugd en haat tegen de
ondeugd ademen. Het gedicht
getuigt van vindingrijkheid en
oordeel; maar de versbouw
is niet zeer naauwkeurig. —
3.º *L' Amant etc.* (*De min-
naar tot monnik gemaakt,
naar den regel der liefde*),
een dichtstuk van 234 stro-
fen, in 16.mo Dit is een
tafereel der buitensporighe-
den, waartoe de hartstogt
der liefde medesleept. Het
tooneel heeft plaats in een
franciskaner klooster, waarin
de schrijver in eenen droom
vervoerd is. — 4.º *Dévotés*
etc. (*Godvruchtige lofzan-
gen tot de Maagd MA-
RIA*), in 8.vo een geschied-
kundig dichtstuk van het le-
ven der H. Maagd, vol god-
vruchtige fabels, toenmaals
door het volk aangenomen,
zijnde niet anders dan eene
slecht berijmde legende. De
gedichten van MARTIALIS
AVERNUS, zijn te *Parijs*, in
1724, in 2 dl.ⁿ in 8.vo her-
drukt.

MARTIANAY (*Dom JOANNES*),
den 30 December 1647, te

Saint-Sever-Cap, diocces
Aire, in *Gascogne* geboren,
begaf zich in de congregatie
van den heiligen MAURUS.
Hij onderscheidde zich door
zijnen ijver in de beoefening
van het Grieksch en He-
breeuwsch, hij legde zich voor-
namelijk toe op de gewijde
uitlegkunde, en hield niet op
met arbeiden tot aan zijnen
dood; te *Saint-Germain-
des-Prés*, in 1717 voorge-
vallen. Men heeft van hem
en pater POUGET, eene nieu-
we uitgave van den H. HIE-
RONYMIUS, 5 dl.ⁿ in fol. waar-
van het eerste in 1693, en
het laatste in 1706, in het
licht verscheen. Deze uitga-
ve is met geleerde inleidin-
gen voorzien, maar dezelve
is noch zoo methodisch, noch
zoo wel uitgevoerd, als die
van verscheiden andere kerk-
vaders, door eenige zijner
orde-broeders in het licht ge-
geven. Dezelve vond heke-
laars onder de protestanten
en Catholijken. SIMON en LE
CLERC critiseerden dezelve met
hevigheid en somtijds met
naauwkeurigheid. Men ver-
weet hem voornamelijk zijnen
tekst niet te hebben versierd,
met taalkundige en godge-
leerde aantekeningen, en de
Brieven van den heiligen
HIERONYMIUS, in eene ver-
warrende orde, nu met zijne
Commentariën, en dan met

zijne polemische werken vermengd, gerangschikt te hebben. De stijl zijner voorredenen, inleidingen en aantekeningen is niet natuurlijk genoeg. Ondanks deze gebreken, is de uitgave van dien heiligen Kerkvader door MARTIANAY, de beste, welke wij bezitten. — 1.º *Vie etc.* (*Leven van den H. HIERONYMUS*), 1706, in 4.to De schrijver heeft hetzelfde ontleend uit de eigene schriften van den Heilige: ook is zulks een getrouw tafereel. — 2.º *Twee schriften* in het Fransch 1689 en 1693, 2 dl.ⁿ in 12.mo, in welke hij tegen pater PEZRON, een' Bernardijner, het gezag en de tijdrekening van den hebreuwschen tekst des Bijbels verdedigt. Dezelve zijn geleerd maar slecht geschreven en vol bitterheid. — 3.º *Vie etc.* (*Leven van MAGDALENA VAN HET HEILIG SACRAMENT*) eene Karmelieter-non, 1711, in 12.mo. — 4.º Hij heeft nog in het licht gegeven het *Nieuwe Testament*, in het Fransch, met *aantekeningen*, de drie *Psalmboeken van den H. HIERONYMUS*, en eene oude vertaling van het Evangelie volgens den H. MATTHEUS, hetwelk nog niet het licht had gezien, hetzelfde verscheen in 1695. — 5.º Een *Commentarium*, in handschrift over de H.

Schrift, waarin hij zich voorstelde, om zelf den gewijden tekst te verklaren; maar hij had den tijd niet, om dit nuttige werk ten einde te brengen. Het laatste werk hetwelk hij liet drukken is een *Verdedigschrift* der bulle *Unigenitus*. Men vindt een zeer uitgebreid en naauwkeurig artikel over D. MARTIANAY in de *hist. litt. de la congr. de St. Maur.*

MARTIGNAC (STEPHANUS ALGAY, heer van), te *Brives-la-Gaillarde*, in 1620, en volgens MORÉRI, in 1628 geboren, heeft verschillende Fransche vertalingen in onrijm van eenige Latijnsche dichters geleverd. Dezelve zijn beter, dan die, welke men vóór hem van dezelfde schrijvers had in het licht gegeven, maar zij zijn verre beneden diegene, welke later het licht hebben gezien. Hij heeft vertaald: 1.º De drie *Blijspelen* van TERENTIUS, welke de kloosterlingen van *Port-Royal* onaangetoerd hadden gelaten. — 2.º HORATIUS. — 3.º PERSIUS en JUVENALIS. — 3.º VIRGILIUS. — 5.º OVIDIUS, geheel in 9 dl.ⁿ, in 12.mo. Deze vertalingen zijn in het algemeen getrouw, naauwkeurig en duidelijk; maar dezelve schieten te kort in sierlijkheid en proeffezing.

Ook heeft men van hem eene *vertaling* (in het Fransch) der *Navolging van J. C.* Hij was aan die des Bijbels begonnen. Zijn laatste werk was. 6.º *Eloges etc.* (*Geschiedkundige lofreden der Bisschoppen en Aartsbisschoppen van Parijs*) in 4.to. [Nog noemt men van hem *Journal etc.* (*Christelijk dagboek, over verschillende godvruchtige onderwerpen uit de heilige Kerkvaders ontleend*), en *Entretiens etc.* (*Gesprekken over de oude schryvers*) enz]. Deze werkzame schrijver overleed in 1689. MARTIGNAC ontwierp de *Memoriën* in 12.mo, aan GASTON, hertog van *Orléans* toegeschreven, die loopen van 1608 tot 1636. De bouwstoffen waren hem geleverd door eenen officier, aan dien prins verbonden.

* MARTIGNAC (JOANNES BAPTISTA SILVÈRE GAYE, burggraaf van), die zijnen naam aan een der ministeriën van het bestuur van KAREL X gaf, werd te *Bordeaux* den 20 Junij 1770, uit eene oude familie geboren, tot welke STEPHANUS MARTIGNAC (Zie het voorgaande artikel) behoorde, en was de zoon van eenen beroemden regtsgeleerde dier stad. Hij openbaarde reeds vroegtijdig ee-

nen uitmuntenden aanleg; en deed met roem eenige kleine tooneelstukjes uitvoeren, terwijl hij zich in de pleitzaal door zeldzame talenten onderscheidde. De abt MONTGAILLARD beweert in zijne *Histoire de France*, dat hij in 1798, secretaris van den abt SIEYÈS, tijdens deszelfs gezatschap te *Berlijn*, was. De verkleefdheid aan het koninklijk bestuur, waarvan MARTIGNAC, tijdens de eerste restauratie, bewijzen gaf, verwierf hem de decoratie der orde van het legioen van eer. Na de honderd dagen kwam hij in de magistraure, werd weldra tot procureur-generaal, bij het koninklijke hof van *Limoges*, en in 1821 tot afgevaardigde, van het dep.^t *Lot et Garonne* benoemd. In 1823 benoemde hem de koning tot burgerlijke commissaris bij het leger van *Spanje*, en bij zijne terugkomst werd MARTIGNAC tot minister van staat bevorderd, en kort daarna tot algemeen bewindhebber der domeinen. In 1824 tot den adelstand verheven, en met den titel van burggraaf vereerd, werd hij in hetzelfde jaar door het collegie van *Marmande* als afgevaardigde herkozen; hetwelk in 1827 andermaal plaats had, door het dep.^t *Lot et*

et Garonne. Na den val van het ministerie VILLÈLE, werd hij tot het ministerie van binnenlandsche zaken be-roepen, en onderscheidde zij-ne komst tot deze hooge waar-digheden, door de afschaf-fing der censuur commissie van het *Vaudeville*-tooneel, en het verzachten der ge-strengheid, bij de Parijsche *douane*, ten opzichte van boek-werken uitgeoefend, die naar buiten 's lands gevoerd wer-den, enz. Deze maatregelen en eenige anderen, gaven te kennen, dat het gouverne-ment in dien weg der toege-vingen trad, welken men la-ter zoo verschillend beoor-deeld heeft. Een ijverig be-schermer der schoone kun-sten en der letterkunde zijn-de, bezat deze minister zelf eene welsprekendheid, die zijne aanhoorders boeide, en dikwerf de wapens uit de handen zijner tegenstrevers deed vallen. Desniettemin erkende hij weldra de onmogelij-keid, om aan de steeds toenemende eischen der consti-tutionele oppositie te voldoen, en, bekommerd, over de ge-volgen, welke dezelve hem toeschenen na zich te moeten slepen, riep hij eens uit bo-ven van de tribune: *Wij gaan de regeringeloosheid te gemoet!* Onder andere meer of min belangrijke ontwerpen van wet, had hij er der ka-

mer twee aangeboden, over de municipale en depart-mentale organisatie, welke hij later moest intrekken, daar zijne ontwerpen, door tik-rijke amendementen, welke strekten, om de koninklijke waardigheid, van derzelver geheelen invloed te berooven, onkennelijk gemaakt waren. Het ministerie, van hetwelk MARTIGNAC lid was, maakte den 8 Augustus 1829, plaats voor een ander ministerie, waarvan de heer DE POLIGNAC de geest was, en dat mede binnen het jaar viel, den troon in deszelfs val mede-slepemde. De burggraaf van MARTIGNAC gedroeg zich se-dert dien tijd met zijne ge-wone bekwaamheid, en deed onder de zoogenaamde Julij-omwenteling, nog meer dan eens zijne welsprekendheid bewonderen, voornamelijk in de verdediging van den heer DE POLIGNAC, voor de kamer der pairs in regten betrokken, en bij gelegenheid der onbetamelijke aan-vallen van de tribune van de kamer der afgevaardigden tegen den ouden vorst gerigt. Intusschen werd hij langza-merhand door eene kwijnende ziekte ondermijnd, en zijne toonen werden hoe langer hoe zeldzamer gehoord. Hij over-leed den 3 April 1832, na met eene aandoenlijke stich-ting al de troostmiddelen der

Godsdienst te hebben ontvangen. De heer DE MARTIGNAC werd als een voorbeeld van buitengewone beminnelijkheid genoemd. Bevallige manieren, een schrander en geestig onderhoud, eene buitengemeene gemakkelijheid om voor de vuist verzen te maken, eene bewonderenswaardige toegevendheid en goedheid waren de hoedanigheden, die men in hem op prijs moest stellen. Mogt het hem niet gelukken de oude monarchie te redden, zoo moeten wij zeggen, dat te midden der ontbindingstoffen, welke toenmaals in de maatschappij gisten, eene dergelijke taak, welligt de menschelijke kracht te boven ging. Onder andere schriften van MARTIGNAC, noemt men *Esopé etc.* (*ESOPUS bij XANTHUS*), blijspel in één bedrijf, *Parijs*, 1801, in 8.vo, en *Essai etc.* (*Geschiedkundige proeve over de Spaansche omwenteling en over de interventie van 1823*), in handschrift; dit werk is de vrucht der nasporingen des schrijvers, gedurende zijn verblijf in het schier-eiland.

MARTIN (RAIMUNDUS), een dominicaner, een der ervaarste mannen zijner eeuw, in de Hebreeuwsche en Arabische talen, was van *Subi-*

rati in Katalonië. Hij werd in 1264 gebruikt door JACOBUS I, koning van *Aragon*, om den *Talmud* te onderzoeken, en in 1268 naar *Tunis* gezonden, om aan de bekeering der Mooren te arbeiden. Deze religieus overleed in 1286. Men heeft van hem eene uitmuntende verhandeling tegen de Joden. Dezelve verscheen in het licht te *Parijs*, in 1651, met geleerde aanmerkingen van JOZEF DE VOISIN, en te *Leipzig*, in 1687, onder den titel van *Pugio fidei Christianæ*. De Leipziger uitgave is verrijkt met eene geleerde inleiding door CARPZOVIVUS. Dit werk is in drie deelen verdeeld. Het eerste is enkel in het Latijn; de twee laatste zijn in het Latijn en in het Hebreeuwsch geschreven. De belangstellenden, kunnen raadplegen, hetgene pater TOURON, in het eerste deel zijner *Histoire etc.* (*Geschiedenis der beroemde mannen van de orde van den H. DOMINICUS*), over dit werk en deszelfs schrijver zegt.

MARTIN, MARTENS of MERTENS (DIRK), in de nabijheid der stad *Aalst*, in *Oost-Vlaanderen* geboren, was een der eersten, die de boekdrukkunst in *België*, voornamelijk te *Aalst*, te *Ant-*

werpen en te *Lewen*, uitoefenden, na dezelve volgens sommigen geleerd te hebben, van JOANNES VAN WESTFALEN uit *Osnabrugge*; maar verscheiden geleerden zijn van gevoelen, dat hij een even zoo oude boekdrukker is geweest, als JOANNES VAN WESTFALEN: Zij maken de aanmerking, dat zijne letters al te zeer van die van JOANNES VAN WESTFALEN verschillen, om eene navolging van dezelve te zijn. Wat hier ook van wezen moge, MARTIN oefende dit beroep ook te *Nijmegen* uit, en overleed te *Aalst*, in 1533, alwaar men zijne grafplaats ziet in de kerk der *Guillelmijnen*, met een opschrift, hetwelk aldus begint: *THEODORICO MARTINO Alostano, Germaniae, Galliae et Belgii hujus proto-chalcographo, etc.*; hetwelk niet letterlijk moet worden opgevat, alsof het juist zou beteekenen, dat MARTIN de boekdrukkunst in de *Nederlanden*, en in eenige naburige gewesten zou hebben ingevoerd. Deze boekdrukker genoot den roem van een geleerd en rechtschapen man te zijn. Men heeft van hem, behalve de drukken van verscheiden boeken, eenige door hem zamengestelde werken. Hij had beroemde vrienden, onder anderen *BARLANDUS*, *ERASMUS* en *M.*

DORPIUS. (Zie die art.)

MARTIN (*dom* *CLAUDIUS*), een benedictijner der congregatie van den *H. MAURUS*, te *Tours*, in 1619 geboren, had tot moeder eene godvruchtige vrouw, die later eerste overste der ursulinen van *Quebec* werd, alwaar zij heiliglijk overleed. (Zie *MARIA DER INCARNATIE*). De zoon, erfgenaam harer deugden, wijdde zich vroegtijdig aan God toe, en werd overste van het klooster der witmantels te *Parijs*, alwaar hij zes jaren verbleef. Hij overleed in den geur van heiligheid, in 1696, in de abdij van *Marmoutier*, van welke hij prior was. Men heeft van hem verscheiden stichtelijke werken, als: 1.° *Méditations etc.* (*Christelijke overwegingen*), *Parijs*, 1669, 2 dl.ⁿ in 4.to, tegenwoordig weinig gezocht. — 2.° *De Brieven en het Leven* zijner moeder, 1677, in 4.to een stichtelijk werk. — 4.° *Pratique etc.* (*Oefening van den regel van den H. BERNARDUS*), verscheiden malen herdrukt. Zie zijn *Leven* door *D. MARTÈNE*, *Tours*, 1697, in 8.vo

MARTIN (*ANDREAS*), priester van het *Oratorium*, te *Bressuire* geboren, est te *Poitiers*, in 1695 overleden,

onderscheidde zich in zijne congregatie door zijne kunde. Men heeft van hem: 1.º *Philosophie etc. (Christelijke wijsbegeerte)*, in 7 dl.ⁿ onder den naam van AMBROSIUS VICTOR, en uit den H. AUGUSTINUS ontleend, dien dezen oratorist bijzonder beoefend had. — 2.º Zeer gezochte *Thesis*, welke hij te Saumur, toen hij aldaar de godgeleerdheid onderwees, in 4.to liet drukken. Deze werken zijn, als met jansenismus besmet, op den Index geplaatst.

MARTIN (DAVID), een protestantsch godgeleerde, te Revel, in het Fransche departement *Haute-Garonne*, in 1639 geboren, maakte zich bekwaam in de H. Schrift, in de godgeleerdheid en in de wijsbegeerte. Na de intrekking van het edikt van Nantes, begaf hij zich naar Holland, werd predikant te Utrecht, en overleed in die stad aan eene hevige koorts, in 1721. Hij schreef en sprak met ongedwongenheid, doch op eene eenigzins harde wijze. Zijn stijl heeft noch zachtheid, noch naauwkeurigheid. Er bestaat van hem: 1.º *Histoire etc. (Geschiedenis van het oude en nieuwe Testament)*, Amsterdam, 1702, 2 dl.ⁿ in fol. met 424 fraaije platen; dezelve wordt naar

den naam des uitgevers, *Bijbel van MORTIER* genoemd. — 2.º Acht *Sermons (Leerredenen)*, over verschillende teksten der H. Schrift, 1708, in 8.vo — 3.º *Traité etc. (Verhandeling over de natuurlijke godsdienst)*, 1713, in 8.vo — 4.º *Le vrai etc. (De ware zin van Psalm IX.)*, in 8.vo tegen JOANNES MASSON. — 5.º Twee *Critische verhandelingen, Utrecht*, 1722, in 8.vo, de eene over het 7.e vers, van het 5.e hoofddl. van den eersten brief van den H. JOANNES.... *Tres sunt in caelo etc.*, waarin hij de echtheid van dien tekst bewijst; de andere over de plaats van JOSEPHUS, betrekkelijk J. C. waarin hij doet zien, dat die plaats niet valsch is. — 6.º Eene *Bijbel-uitgave, Amsterdam*, 1707, 2 dl.ⁿ in fol. en met beknopter aantekeningen in 4.to — 7.º Eene *Uitgave* van het nieuwe Testament der vertaling van Geneve, Utrecht, 1696, in 4.to — 8.º *Traité etc. (Verhandeling over de openbaarde godsdienst)*, waarin hij doet zien, dat de boeken van het oude en nieuwe Testament, door goddelijke ingeving geschreven zijn, enz., in 1723, te Amsterdam, in 2 dl.ⁿ in 8.vo herdrukt. Dit geachte werd werd in het Engelsch vertaald. [MAR-

TIN stond in briefwisseling met verscheiden geleerden, zoo als DACIER, SACY, CUPER, enz.]

MARTIN (JOANNES BAPTISTA), een schilder, te *Parijs* geboren, was de zoon van eenen aannemer van gebouwen, en overleed in dezelfde stad in 1735, in den oudom van 76 jaren. Na onder LA HIRE, het teekenen te hebben geleerd, werd hij gezonden, om als krijgskundige onder den beroemden VAUBAN te dienen. Deze laatste was zoo zeer over hem tevreden, dat hij hem bij LODEWIJK XIV aanbeval, die hem eene jaarwedde verleende, en onder het opzigt stelde van VANDERMEULEN, een schilder van veldslagen, dien MARTIN bij het gesticht der *Gobelins* verving. Hij heeft overwinningen van dien vorst geschilderd, welke in het kasteel van *Versailles* zijn geplaatst; ook heeft hij verscheiden veldtogten onder den grooten dauphin, en onder den koning, benevens de schoonste daden van KAROL V, hertog van *Lotharingen*, voorgesteld. Deze schilderijen zijn in de galerij van het kasteel van *Lunenburg* geplaatst, welke de hertog LEOPOLD had doen bouwen.

MARTIN (dom JACOBUS), een benedictijner van den H. MAURUS, te *Fanjaux*, een stadje in *Oppper-Languedoc*, in 1694 geboren, begaf zich in 1709, in deze geleerde congregatie. Na elders de *humaniora* te hebben onderwezen, verscheen hij in 1727 in de hoofdstad. Hij werd er beschouwd, als een onstuimig en zonderling man; eenen eigenzinnigen geleerde, eenen onbescheidenen en laatlunkenden schrijver. Zijne werken dragen het kenmerk zijner inborst. De voornaamste zijn: 1.° *Traité etc. (Verhandeling over de inborst der oude Galliërs)*, *Parijs*, 1727, 2 dl.ⁿ in 4. to Dit werk biedt diepzinnige nasporingen, en belangrijke nieuwigheden aan; maar de schrijver schijnt een al te goed denkbeeld van zich zelve te hebben, en doet aan anderen niet genoeg recht wederbaren. Hij beweert, dat daar de godsdienst der Galliërs, in zeker opzigt een uitvloeisel van die der aartsvaders is, de verklaring der voorwerpen hunner vereering, tot opheldering van verscheiden plaatsen der H. Schrift, kan dienen. Dit stelsel is meer zonderling dan waarachtig. — 2.° *Histoire etc. (Geschiedenis der Galliërs en van hunne overwinningen)*, 1754, 2 dl.ⁿ

in 4.to Het tweede deel door D. BRAZILLAC, neef des schrijvers, is een *Aardrijkskundig Woordenboek van Gallië*, en het vervolg der *Geschiedenis* tot het jaar na Rome 526, of 228 vóór J. C. — 3.º *Explication etc.* (*Verklaring van verscheiden moeyelijke teksten der H. Schrift*), Parijs, 1730, 2 dl.ⁿ in 4.to Men vindt in hetzelfde denzelfden critischen smaak, hetzelfde vuur, dezelfde verbeeldingskracht, denzelfden hoogen en scherpen toon, als in de voorgaande werken. Verscheiden onbetamelijke platen, waarmede hij dit commentarium op de H. Schrift bezoedelde, en eene menigte hekelachtige trekken, even zoo ongepast als de platen, noodzaakte de wereldlijke magt, om het debiet van dat werk te verbieden. — 4.º *Explication etc.* (*Verklaring van verscheiden zonderlinge gedenkteekenen, welke betrekking hebben tot de godsdienst der oudste volken, met het onderzoek der laatste uitgave der werken van den H. HIERONYMUS en eene verhandeling over de sterrewichelarij*), met koperen platen versierd, Parijs, 1739, in 4.to De menigvuldige aanmerkingen van dit werk, zijn met bevallige trekken versierd; maar de stijl

van hetzelfde is al te levendig. — 5.º *Eclaircissemens etc.* (*Letterkundige ophelderingen, over een ontwerp van alphabetische bibliotheek*). De geleerde aanmerkingen en ongepaste boerteringen, zijn ruimschoots in dit geschrift verspreid, hetwelk niet zal behagen, aan degene welke op eene goede keuze en naauwkeurigheid gesteld zijn. — 6.º Eene *Vertaling* (in het Fransch) der Blijdenissen van den heiligen AUGUSTINUS, Parijs, 1741, in 8.vo en in 12.mo DOM MARTIN overleed te *St. Germain-des-Prés*, in 1751. Hij was een der geleerdste en beste schrijvers, welke de congregatie van den H. MAURUS heeft voortgebracht; hij had slechts eenen vriend behooren te hebben, om zijnen smaak en zijne verbeeldingskracht te besturen.

MARTIN (THOMAS). — Zie MARTYN.

MARTINA (*Heilige*), uit eene der beroemdste familiën van Rome gesproten, verzegelde in de 3^e eeuw haar geloof door het vergieten van haar bloed. Hare vereering is zeer oud; en wij zien, dat reeds ten tijde van den H. GREGORIUS den Grooten, de geloovigen zich naar de kapel begaven, die aan hare

gedachtenis was toegewijd. In 1256 wijdde Paus ALEXANDER IV eene kerk in, onder hare aanroeping. In 1634 werden hare overblijfselen, in de bouwvallen der oude kerk gevonden, vervoerd. URBANUS VIII liet eene grootere en schoonere bouwen, plaatste de getijden der Heilige in den Roomschen brevier, en vervaardigde zelf de lofzangen tot dezelve.

MARTINE (GEORGE), een Schotsche arts, in 1743 overleden, heeft in het licht gegeven: 1.° *De similibus animalibus et animalium calore libri II, Londen, 1740*, in 8.vo; in het Fransch vertaald, *Parijs, 1751*. Hetgene, wat hij zegt van de sterkte des harten steunt op algebraïsche bewerkingen, en meetkundige *theorema's*, welke hem als geleerd hebben kunnen doen beschouwen, door diegene, welke bij het zien van lange berekeningen steeds opgetogen zijn, maar die den heer SENAC niet hebben kunnen bedriegen, die dit werk gestrengelijk heeft gecriticiseerd, in zijne *Verhandeling over het hart*; hij toont er in aan, dat de meetkunde, geen sleutel is, om al de geheimen der natuur te openen. — 2.° In *BARTHOLOMÆI EUSTOCHII tabulas anatomicas commen-*

taria, Edimburg, 1755, in 8.vo Deze commentariën worden op prijs gesteld.

MARTINEAU (Izaäk), een Jesuit van *Angers*, in 1640 geboren, en in 1720 overleden, onderwees, en bekleedde in zijne orde de eerste posten. De kinderziekte had hem zeer geschonden. Toen in 1682, de jonge hertog van BOURBON in het collegie van LODEWIJK den Groote, van de klasse der rhetorica tot de wijsbegeerte moest overgaan, zeiden de Jesuiten aan den prins van CONDÉ, » dat zij voor den hertog eenen uitmuntenden hoogleeraar der wijsbegeerte hadden, maar dat zij hem niet te *Parijs* durfden laten komen, wijl hij verschrikkelijk leelijk was, » De prins wilde, dat men hem beroepen zoude, en zoodra hij hem gezien had, zeide hij: » Hij behoeft dengenen niet te verschrikken, die PÉLISSEUR kent. Dat hij bij mij kome, men zal zich aan zijn gezigt gewennen, en hem schoon vinden. » Hij behaagde werkelijk aan het hof. Indien zijn gelaat onaangenaam was, was zijne ziel schoon. Men verkoos hem tot biechtvader van den hertog van *Bourgondië*, dien hij met zijne raadgevingen, gedurende zijn leven, en met zijnen troost bij zijnen dood

bijstond. Men heeft van hem:
 1.° *Les Psaumes etc.* (*De Boet-psalmen met overwegingen*), in 12.mo — 2.° *Méditations etc.* (*Overwegingen voor eene geestelijke afzondering*), in 12.mo — 3.° *Les Vertus etc.* (*De deugden van den hertog van Bourgondië*), in 4.to 1712.
 — Zie **LODEWIJK**, dauphin, vader van **LODEWIJK XV.**

+ **MARTINET** (**JOANNES FLORENTIUS**), een beroemde Nederlandsche geleerde, te *Deurne*, in de provincie *Noord-Brabant*, den 12 Julij 1729 geboren. Zijn vader, protestantsch predikant van dat dorp, zond hem in den ouderdom van 6 jaren naar *Eindhoven*, om er de Grieksche en Latijnsche talen te leeren; maar zijn vader eenigen tijd daarna overleden zijnde, ging zijne moeder zich met ter woon te 's *Herzogenbosch* vestigen, en het is in die stad, dat de jonge **MARTINET** zijne studiën voortzette. Naar de universiteit van *Leyden* gezonden, legde hij zich aldaar niet alleen toe op de godgeleerdheid, en op de wetenschappen, welke er toe behooren, maar wijdde een groot gedeelte van zijnen tijd toe aan de wiskundige wetenschappen en natuurkunde. In 1753 verkreeg hij den rang van mees-

ter in de vrije kunsten; en doctor in de wijsbegeerte, en verdedigde bij die gelegenheid openlijk eene Latijnsche verhandeling *over de ademhaling der insekten*. Deze proeve trok veler aandacht; men gaf er eene tweede uitgave, of liever eenen nadruk in *Duitschland* van in het licht. Van dien tijd af, legde hij zich bijzonder toe op alles, wat de natuurlijke historie en natuurkunde betreft, en bragt hij een uitmuntend kabinet van natuurlijke voortbrengselen en zeldzaamheden bijeen. In 1756 werd **MARTINET** als predikant te *Gellikum* en *Rhenoy* beroepen; doch, vertrok reeds in 1759, in dezelfde betrekking naar *Edam*, alwaar hij gedurende 16 jaren in de algemeene achtig deelde, tot dat hij in 1775 naar *Zulphen* werd beroepen, alwaar hij tot aan zijnen dood verbleef, die den 4 Augustus 1795, te *Amsterdam*, voorviel, werwaarts hij zich begeven had, om de kracht der electriciteit, op zijn aan herhaalde aanvallen van beroerte onderhevig gestel, te beproeven. De voornaamste van 's mans nagelatene geschriften zijn: 1.° *Antwoord op de vraag van de Nederlandsche maatschappij van wetenschappen te Haarlem, in 1767 uitgeschreven, en*

met zilver bekroond, » no- pens hetgeen tot op dien tijd over de natuurlijke historie van ons vaderland geschreven was, en nog kon geschreven worden.” — 2.° Twee verhandelingen over de opdoeming van zee en land, en over het wier der Zuid-derzee, met de vorige in de schriften van gemelde maatschappij te vinden. — 3.° Eene verhandeling over het grondijs, door hem bij het Zeeuwsch genootschap ingezonden. — 4.° *Kerkelyke historie der Waldenzen*, in 1775, met vermeerderingen herdrukt. — 5.° *Katechismus der natuur*, 4 dl.ⁿ met platen, waarvan reeds de zesde druk bestaat. — 6.° *Kleine Katechismus der natuur*. — 7.° *Zeemans handboek*. — 8.° *Historie der wereld*, 9 dl.ⁿ — 9.° *Al de werken van FLAVIUS JOSEPHUS, met aanmerkingen*. — 10.° *Geschenk voor de jeugd*. — 11.° *Huisboek voor vaderlandsche huisgezinnen*, 3.e druk, 1831. — 12.° *Het vaderland en het vereenigd Nederland*, 3.e druk, in 6 dl.ⁿ met kaarten en platen, 1830, enz. Hoe vele verdiensten deze werken meer dan in één opzicht ook mogen hebben, dragen de meeste echter het duidelijke kenmerk van uit eene protestantsche en wel uit eene Do-

mine's pen te zijn gevloeid, en kunnen dus den Catholijken niet dan met de grootste omzigtigheid in handen worden gegeven. MARTINET, was lid van de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te *Haarlem*, en van andere vaderlandsche geleerde genootschappen. De heer A. VAN DEN BERG, protestantsch predikant te *Arnhem*, heeft in 1796, eene levensschets van dezen zijnen ambtgenoot in het licht gegeven.

MARTINEZ DEL PRADO (JOANNES), een Spaansche dominikaner, te *Segovia*, uit eene adellijke familie geboren, werd in 1662 provinciaal zijner orde, na met veel roem den hoogleeraarspost te hebben bekleed. PHILIPPUS IV verbande hem, wyl hij zich had verzet tegen de wet, die aan de Spaansche predikers was opgelegd, om in het begin hunner leerreden, de onbevleete Ontvangenis te verheffen. Hij verkreeg zijne vrijheid enkel op voorwaarde weder, dat hij aan de predikheeren, waarvan hij overste was, zou schrijven, van het voorbeeld van anderen te volgen. Hij overleed te *Segovia* in 1668. Men heeft van hem een aantal werken, waarvan de meest bekende ziju: 1.° Twee dl.ⁿ in fol. over de *zedelijke god-*

geleerdheid. — 2.º Drie andere in fol. over de *Sacramenten*. Deze voortbrengselen zijn methodisch, maar al te wijdoopig.

MARTINEZ DE WAUQUIER (MATTHIAS), een taalkundige der 17° eeuw, te *Middelburg* geboren, was langen tijd proeflezer ter drukkerij, van JOANNES en BALTHAZAR MORET, te *Antwerpen*, en overleed in 1642. De naauwkeurigheid, waarmede hij zich van zijne taak kweet, belette hem niet om verscheiden stichtelijke werken uit het Fransch en Spaansch te vertalen, en een Latijnsch, Grieksch en Fransch *Woor-denboek* in het licht te geven, *Antwerpen*, 1632 en *Amsterdam*, 1714.

MARTINI (MARTINUS), een Jesuit te *Trente*, in 1614 geboren, en missionaris in *Sina*, onderwees de geleerden van dat land in de godsdienst en de wetenschappen, die, zoo als men weet, bij de Sinezen nog in de kindsheid zijn. Hij kwam in 1653 in *Europa* terug, en bragt verscheiden belangrijke aanmerkingen mede over de geschiedenis en de aardrijkskunde van dit afgelegen rijk. (Hij was in 1651, van *Pekin* vertrokken, maar hij

werd door de Hollanders gevangen genomen, en te *Batavia* opgehouden). [Na zich naar *Rome* te hebben begeven, om verslag van zijne zending te doen, stak hij naar *Portugal* over, van waar hij met dertien jonge missionarissen andermaal naar *Sina* vertrok, en den 6 Junij 1661, inde stad *Hang-Tcheou*, door alle inwoners betreurd, overleed.] Er bestaat van hem: 1.º *Sinicae historicae decas*, enz. in 4.to en in 8.vo De geschiedenis gaat tot het tijdstip der geboorte van J. C. Men vindt in dezelve zeer belangrijke bijzonderheden. — 2.º *Atlas Sinicus*, in fol. Vóór pater DU HALDE, was dit de naauwkeurigste beschrijving van het keizerrijk *Sina*. Bij het lezen dier werken, moet men zich den geest van overdrevenheid te binnen brengen, die alles wanstallig maakt, wat uit *Sina* komt. (Zie DU HALDE, LE COMPTE, MAILLA). — 3.º *De Bello Tartarico in Sina*, eene goede geschiedenis van dien oorlog, *Rome*, 1654, in 12.mo — 4.º *Relatio de numero et qualitate Christianorum apud Sina*, in 4.to

* MARTINI (pater JOANNES BAPTISTA), een franciscaner religieus, te *Bologna* in 1706

geboren, was de zoon van eenen vioolspeler, die hem de eerste grondbeginselen der toonkunst leerde. Bij de missien in Indië gebruikt, werd hij, tot zijn groot leedwezen, nit hoofde van den zwakken staat zijner gezondheid, naar *Europa* terug gezonden; en bij zijne terugkomst rante hij de beoefening der toonkunst weder op, voor welke hij eene groote neiging gevoelde. De snelle vorderingen, welke hij maakte, verwierven hem in 1726, den post van kapelmeester van het klooster zijner orde te *Bologna*. Het is daar voornamelijk, dat hij die bewonderenswaardige begaafdheid ontwikkelde, welke hem in den rang der beroemdste toonkunstenaars heeft geplaatst. Men snelde in menigte toe, tot de *Missen* en *Oratorio's*, welke hij deed uitvoeren. Hij opende eene muzikale cursus, waarvan de roem zich door geheel *Italië* verspreidde; en de beroemdste componisten van dat tijdvak, door het verband zijner leerwijze getroffen, kwamen hem met vrucht raadplegen. De werken, welke hij in het licht gaf, plaatste het zegel op zijnen roem, terwijl dezelve eenen nieuwen luister aan zijne kunst gaven. Wij willen enkel aanhalen: 1.º *Saggio fondamentale pratico di contra-*

punto. — 2.º *Geschiedenis der toonkunst*, 1757 — 1781, 3 dl.ⁿ in fol en in 4.to Hij heeft daarenboven nagelaten *Sonaten*, *Missen*, *Motetten*, *Psalmen*, *Stabals* enz. De zeldzame verdiensten van dezen religieus, werd opgeluisterd door de zachtheid zijner inborst, en de eenvoudigheid zijner zeden. Hij overleed den 23 Augustus 1784. Men kan raadplegen het werk getiteld: *Degli scrittori Bolognesi*, door FANTUZZI en de *Memorie per le belle arti*, waarin hem door GHERARDO DE' ROSSI, een uitmuntend artikel is toegewijd.

* MARTINI (ANTONIUS), aartsbisschop van *Florence*, te *Prato* in *Toskanen*, den 20 April 1720 geboren, gaf bewijs van zijne verkleefdheid aan den H. Stoel, in de vergadering der bisschoppen, te *Florence*, in 1787 gehouden, en droeg bij, om de veranderingen te doen verwerpen, welke men volgens de grondbeginselen van RICCI, bisschop van *Pistoja*, wilde invoeren. Hij overleed den 31 December 1809. Men heeft hem te danken: 1.º Eene Italiaansche *Vertaling van het nieuwe Testament*, *Turin*, 1769. — 2.º Eene *Vertaling van het oude Testament*, mede in het Italiaansch, 1776. Deze beide vertalingen ver-

wierven den schrijver eene eervolle breve, van PIUS VI, van 17 Maart 1778. — 3.º *Zedelijke onderrigtingen over de Sacramenten*, 1785. — 4.º *Leerstellige, geschiedkundige en zedelijke onderrigtingen over het Symbolum*, 2 dl.ⁿ

MARTINIANUS (MARTIUS), had zijne bevordering te danken, aan zijnen moed in de legerbenden van LICINIUS, die hem den titel had gegeven, van hofmeester der officieren van het paleis. Deze keizer, door KONSTANTIYN achtervolgd, nam in Julij 323, MARTINIANUS als ambtgenoot aan. Deze beide vereenigde vorsten, besloten, om aan hunnen mededinger slag te leveren. Dezelve werd den 18 September bij *Chalcedonië* geleverd. KONSTANTIYN, overwinnaar zijnde, deed LICINIUS en MARTINIANUS, ten dood brengen.

MARTINIÈRE. — Zie BRUZEN.

MARTINIUS (MATTHIAS), een protestantsch schrijver, in 1572, te *Freyenhagen*, in het graafschap *Waldeck* geboren, was een leerling van PISCATOR, en onderwees met roem te *Paderborn* en te *Bremen*. Hij sprak veel in

de sijnode van *Dordrecht*, in 1618, en overleed in 1630. Zijn voornaamste werk is een *Lexicon philologicum*, 1701, 2 dl.ⁿ, in fol. Dit is eene bron, waaruit verscheiden geleerden geput hebben. Dit werk is vrij zorgvuldig geschreven. Zijne *Levensschets* staat aan het hoofd van zijn *Woordenboek*.

MARTINON (JOANNES), te *Brioude* in *Auvergne*, in 1585 geboren, werd Jesuit in 1603, en onderwees gedurende 20 jaren met roem de godgeleerdheid te *Bordeaux*, alwaar hij den 5 Februarij 1662 overleed. Men heeft van hem eene *Godgeleerdheid*, in 5 dl.ⁿ in fol. en een 6.^e tegen JANSENIUS.

MARTINUS (Heilige), in 316, te *Sabarië* of *Subaria*, in *Pannonië* (tegenwoordig *Szombathely*, of *Stain* in het graafschap *Eisenstadt*, eenen bisschoppelijken zetel), geboren; de zoon van eenen krijgstribaun zijnde, zag hij zich genoodzaakt de wapens te voeren, ofschoon hij zeer tot de stille afzondering genegen was. Hij gaf het voorbeeld aller deugden, in eenen stand, die gewoonlijk de schuilplaats der ondeugden is. Hij sneed zijn kleed door midden, om eenen

arme te dekken, dien hij voor de poort van *Amiens* aantrof. Men wil dat J. C. den volgenden nacht, zich, met dit halve kled gedekt, aan hem zou vertoond hebben. MARTINUS was toenmaals catechumeen: hij ontving het doopsel, en verliet de wereldlijke krijgsschaar, om zich bij de kerkelijke te voegen. Nadat hij verscheiden jaren in de afzondering had doorgebracht, verleende de H. HILARIUS, bisschop van *Poitiers*, hem de orde van duivelbezweerder. In *Pannonië* teruggekeerd, bekeerde hij zijne moeder, en verzette zich met ijver tegen de Arianen, die in *Illyrië* heerschten. Openlijk gegeeseld, wyl hij getuigenis van de Godheid van J. C. had afgelegd toonde hij te midden dezer folteringen, de standvastigheid der eerste martelaren. Toen deze beroemde belijder des geloofs vernomen had, dat de H. HILARIUS uit zijne ballingschap was teruggekomen, ging hij zich bij *Poitiers*, nederzetten. Hij verzamelde aldaar een aantal religieuzen, die zich onder zijne leiding stelden. Men ontrukte hem in 374 aan zijne afzondering, en met de algemeene toewijding der geestelijkheid en des volks, werd hij tot bisschop van *Tours* gewijd. Zijne nieuwe waardigheid bragt

geene veranderingen in zijne levenswijze. Met den ijver en de liefdadigheid eens bisschops, paarde hij de ootmoedigheid en de armoede eens kluizenaars. Om minder met de wereld te leven, bouwde hij bij de stad, tusschen de *Loire*, en eene steile rots, het beroemde klooster van *Marmoutiers*, hetwelk nog bestaat, en voor de oudsté abdij van *Frankrijk* wordt gehouden. De H. MARTINUS verzamelde aldaar 80 monniken, die in hun leven, dat der kluizenaars van *Thebaïs* vernieuwden. Na zijn geheel diocees te hebben bekeerd, werd hij de apostel der *Galliërs*; hij deed de ongeloovigheid der heidenen verdwijnen, vernielde de tempels der afgoden, en bevestigde zijne predikingen door ontelbare wonderen: zelfs de elementen gehoorzaamden hem. Keizer VALENTINIANUS, in *Gallië* gekomen zijnde, ontving hem met eerbewijzen. De tiran MAXIMUS, die, na tegen keizer GRATIANUS te zijn opgestaan, zich van *Gallië*, *Engeland* en *Spanje* had meester gemaakt, onthaalde hem op eene niet minder uitstekende wijze. De H. bisschop, begaf zich in 383 tot hem te *Trier*, om eenige gunsten van hem te bekomen. MAXIMUS liet hem, met de aanzienlijkste perso-

nen van zijn hof, aan zijne tafel eten en plaatste hem aan zijne regterzijde. Toen men drinken zou, bood de officier aan MAXIMUS den beker aan, die denzelven aan MARTINUS deed geven, ten einde denzelven uit zijne hand te ontfangen; maar de prelaat gaf denzelven aan den priester, die hem aan het hof had vergezeld. Welyerre dat deze heilige vrijmoedigheid den keizer zou mishagen, verwierf dezelve zijne goedkeuring, zoo wel als die der hovelingen. MARTINUS, een vijand der ketterijen, maar een vriend der menschen, maakte gebruik van zijnen invloed bij dien vorst, om te beletten dat de *priscillianisten*, door ITHACIUS en IDACIUS, bisschoppen van *Spanje*, vervolgd, ten dood werden veroordeeld. De bisschop van *Tours*, wilde in den beginne geene gemeenschap onderhouden, met lieden, die den ijver te ver hadden gedreven; (want indien zij den dood hadden verdiend, betaamde het geenszins aan bisschoppen, om denzelven te bevorderen); maar hij deed zulks later, om het leven te redden van sectarissen, welke hij hoopte voor de waarheid te kunnen winnen, en om te beletten, dat onschuldigen in hunne strafgewikkeld werden, (hetwelk,

volgens de opmerking van Sulpitius Severus, onvermijdelijk zou gebeurd zijn.) Het duurde niet lang, of hij had berouw over deze inschikkelijkheid, als over eene der bisschoppelijke waardigheid onwaardige zwakheid, en dit was het tijdvak (zegt dezelfde schrijver), van eene soort van verzwakking van de gave van mirakelen, die hem tot dus verre hadden beroemd gemaakt. Het schijnt echter, dat hij de goede partij had gekozen, daar er nog geene wet bestond, welke verbood om met die bisschoppen gemeenschap te onderhouden, welke nog kettersch, noch geëxcommuniceerd waren: maar welligt had hij met een weinig kleinmoedig-en onzekerheid, zonder dat verlicht en gerustgesteld geweten gehandeld, dat de radeloosheid nitsluit en de wroegingen voorkomt. Naar *Tours* terugkeerende, verdiepte hij zich, op 8 mijlen afstands van *Trier*, in het digte bosch van *Grünenwald*, eene halve mijl van *Andethanna* (tegenwoordig *Antwen*) en beweende aldaar zijne zwakheid; aldaar verscheen hem een Engel en troostte hem. Aan zijn diocees teruggegeven, maakte hij zich aldaar bereid, om de belooning zijner werkzaamheden te gaan

genieten. Hij overleed te *Candes*, den 11 November 400. Men bewaart onder zijn naam eene *Geloofsbelijdenis*, betrekkelijk het geheim der heilige Drieënhed. De H. MARTINUS is de eerste der heilige Belijders, aan welke de Latijnsche kerk eene openbare vereering heeft bewezen. De kerk alwaar zijn ligchaam rust, is ten allen tijde als de veiligste schuilplaats van *Frankryk* beschouwd, die de gewelddadigste en minst godsdienstigste koningen niet durfden schenden. Zijn graf is beroemd geworden door eene menigte bewezen wonderen; in alle rampen namen de volken vol vertrouwen hunne toevlugt tot hetzelfde (Zie *CLODOVEUS* en *FRANCISCUS I*). *SULPITIUS SEVERUS*, zijn leerling, heeft zijn leven beschreven: den bisschoppen en priesters kan men geen betere lees oefening aanbevelen. Men vindt in hetzelfde de zuiverheid en sierlijkheid der eeuw van *AUGUSTUS*, met de getrouwheid der geschiedenis en de stichting der Christelijke deugden vereenigd (Zie *SULPITIUS SEVERUS*). *PAULINUS* van *Perigueux* en *FORTUNATUS* van *Poitiers*, hebben, volgens *SULPITIUS SEVERUS*, het *Leven* van den heiligen *MARTINUS* in verzen geleverd; maar

door eene eenigzins onbeschaafde poëzij, hebben zij het schoone proza, van den schrijver, dien zij volgden, wanstallig gemaakt. *NICOLAAS GERVAISE* heeft ook een *Leven* van dien Heilige geleverd, vol nasporingen, *Tours*, 1699, in 4.to. De overlevering van *Amiens* is, dat de H. MARTINUS, het werk van liefdadigheid, hetwelk hem zoo beroemd heeft gemaakt, in de nabijheid eener oude poort der stad uitoefende, waarvan men nog overblijfselen bij de *Celestijnen* vindt. Men heeft er deze beide dichtregels op geplaatst, meer geschikt om den Heilige dan om den dichter tot eer te verstrekken:

Hic Martinus eques mantellum
dimidiavit,
Ut faceremus idem, nobis
emplificavit.

MARTINUS van *Dume* (*Heilige*), oorspronkelijk uit *Pannonië* ging de heilige plaatsen bezoeken, en landde, bij zijne terugkomst in *Gallicië*, alwaar de met arianismus besmette *Sueven*, hunne heerschappij hadden gevestigd; hij onderwees aldaar in het geloof den koning *THEODOMIR*, en bragt de volken dier gewesten tot de Catholijke éénheid terug. Hij stichtte er verscheiden kloosters, waarvan het voornaamste dat van *Dume*, bij de stad *Bra-*

gua was, die eertijds tot *Gallicië* behoorde en tegenwoordig van *Portugal* afhangt. Men verhieft *Dume* tot een bisdom, uit eerbied voor de verdiensten van *MARTINUS*, dien men in 567 op dezen nieuwen zetel verhieft. De koningen der *Sueven* wilden, dat hij de bisschop van het hof zoude zijn; hetwelk hem *bisschop der koninklijke familie* heeft doen noemen. Hij beklom later den stoel van *Braga*, en overleed den 20 Maart 580. Er bestaat van hem: 1.º Eene *Verzameling van 84 canons*, in twee deelen gesplitst, het eene voor de pligten der geestelijken, het andere voor die der leeken; dezelve komt voor in de verzameling der kerkvergaderingen, en in het 1.º dl. der canonieke bibliotheek van *JUSTEL*. — 2.º *Formulier van een regtschapen leven, of Verhandeling over de vier kardinale deugden*, door *GILBERT COUSIN* te *Basel*, in 1543 in het licht gegeven. Deze verhandeling is gerigt aan *MYRO*, koning van *Gallicië*, die den Heilige had verzoekt, hem eenen gedragsregel voor te schrijven; men vindt dezelve in het *Spicilegium* van *ACHERY*, 10^e dl. blz. 626, en in de bibliotheek der kerkvaders, waarin dezelve gevolgd wordt,

door het boek van denzelfden Heilige, getiteld: *Oven de zeden*. — 3.º Hij heeft uit het Grieksch in het Latijn vertaald eene *Verzameling van spreuken der kluizenaars van Egypte*, welke men vindt in het vervolg der *Levens* van de kerkvaders, door *ROSWEIDUS*, *Antwerpen*, 1628.

MARTINUS I (Heilige) van *Todi*, in het hertogdom *Spolitto*, Paus na *THEODORUS I*, in 649, verdiende den pauselijken Stoel door zijne deugden en zijne kunde. Hij belegde dadelijk na zijne verheffing eene talrijke kerkvergadering te *Rome*, waarin hij de ketterij der monotheliten, met het *Ecthesis* van *HERACLIUS* en het *Typos* van *CONSTANS* veroordeelde. Dit was de oorzaak zijner ongenade bij dezen laatstgenoemden vorst. Nadat men vruchteloos had beproefd, om hem van het leven te berooven, voerde men hem op eene ergerlijke wijze van *Rome* weg, om hem naar het eiland *Naxos* overtebrengen, alwaar hij gedurende een jaar werd gevangen gehouden. *CONSTANS* deed hem vervolgens naar *Konstantinopel* vervoeren, alwaar hij gevangenis, kluisters, lastering en allerlei beledigin-

moest verduren; eindelijk werd hij naar den *Taurischen Chersonesus*, tegenwoordig *Crimea*, verbannen, alwaar die heilige Paus den 15 September 655, door ellende en lijden uitgeput, na eene tweejarige gevangenschap, en den stoel van den H. PETRUS, zes jaren te hebben bekleed, bezweek. Men heeft van hem 18 *Brèven* in de bibliotheek der kerkvaders, en in de uitgaven der concilien van LABBÉ. EUGENIUS I was zijn opvolger.

MARTINUS II, of MARINUS I, beklom, na drie malen, in de zaak van PHOTIUS, als lsgaat naar *Konstantinopel* te zijn gezonden, den 23 December 882, na Paus JOHANNES VIII, den heiligen Stoel. Hij veroordeelde PHOTIUS, herstelde FORMOSUS op zijnen zetel van *Porto*, en overleed in 884, den roem van een godvruchtig en verlicht man nalatende.

MARTINUS III, of MARINUS II, een Romein van geboorte, opvolger van Paus STEPHANUS VIII, in 943, overleed in 946, na zijnen ijver en zijne godsvrucht in het herstellen van kerken, en het ondersteunen van armen aan den dag te hebben gelegd. AGAPETUS II volgde dezen Paus op.

MARTINUS IV, SIMON DE BRION en niet DE BRIE genaamd op het kasteel van *Montpensier* in *Touraine*, uit eene aanzienlijke familie geboren, werd achtereenvolgend zegelbewaarder van den heiligen koning LODWIK, kardinaal, en eindelijk Paus, na den dood van NICOLAAS III, den 22 Februarij 1281. Hij was kanonik en schatmeester der kerk van den H. MARTINUS van *Tours* geweest; hetwelk hem bewoog, om ter eere van dien Heilige, den naam van MARTINUS aan te nemen. Hij verzette zich tegen zijne verheffing, zoodanig dat hij zijnen mantel deed scheuren, toen men hem den Pauslijken wilde omhangen. Deze Opperpriester met eene levendige zucht voor de waarheid en de regtvaardigheid geboren, onderscheidde zijn bestuur door verscheiden *anathema's*. Na keizer MICHAEL PALEOLOGUS, als bevorderaar der oude scheuring en der ketterij der Grieken geëxcommuniceerd te hebben, vaardigde hij zijn banvonniss uit, tegen PETRUS III, koning van *Aragon*, overweldiger van *Sicilië*, na de moordtooneelen der *Siciliaansche vespers* (den 29 Maart 1282), waarvan die vorst de bevorderaar was geweest. De Paus ging nog

verder, en men kan zeggen al te ver: Hij liet eenen kruistogt afkondigen, tegen PETRUS III, beroofde hem niet alleen van *Sicilië*, maar zelfs van *Aragon*, hetwelk hij aan PHILIPPUS den stouten, koning van *Frankrijk*, voor een zijner zonen, gaf; die weldra met een leger optrok, om deze begiftiging te doen gelden. Indien men zich moet verwonderen dat Pausen koningrijken wegschonken, welke hun niet toebehoorden, moet men zulks dan minder, wanneer men vorsten zoodanige geschenken ziet aannemen? Is zulks niet toestemmen, dat de Pausen het regt hadden, om over de kroonen te beschikken, en de vorsten naar hun goeddunken af te zetten? Hetgene, wat bewijst, dat deze regtsgeleerdheid toenmaals algemeenen ingang vond, is dat zelfs de koningen dezelve niet betwistten: men handelt dus onbillijk, er tegenwoordig enkel en alleen de Pausen mede te beschuldigen (Zie GREGORIUS VII). » Het gedrag der andere hoven, » zegt de graaf D'ALBON (*Discours sur l'histoire, etc.*) » is niet minder be-
 respelijk, en veel onbegrijpelijk. In die tijden des zwijmelgeestes, haastten zich, zoodra de Paus het banvonnis tegen eenen vorst had uitge-

sproken, de andere mogendheden, om met hunne geheele magt, in de staten van dien ongelukkige te vallen, niet om dezelve voor hem te bewaren, maar om dezelve te overweldigen, en zich op eene onmenschelijke wijze met zijn eigendom te verrijken. Kon men betere maatregelen nemen, om de dwaling ingang te doen vinden? En konden zich de overweldigers beklagen, indien het voorbeeld, hetwelk zij niet bloosden te geven, hun noodlottig werd? In de tweede kerkvergadering van *Lyon*, was de Engelsche ambassadeur de eenige, die iets ter verdediging der regten des keizers durfde zeggen; al de ministers der overige hoven namen een diep stilzwijgen in acht. Deze stilzwijgende toestemming, waarover men tegenwoordig niet spreekt, verbaast veel meer, dan hetgeen wat men in de vergadering tegen FREDERIK deed. Hadden daarenboven de opperpriesters het eerste ingang aan dit valsche denkbeeld gegeven, zij maakten er geen misbruik van, om nieuwe gewesten aan hun gebied te onderwerpen; zij trokken uit hunne staatkunde niet het minste voordeel: waarom rekent men hun zulks tot eene misdaad toe, terwijl men niets

zegt, van degene, die er meer dan eens partij van wisten te trekken?" De togt van PHILIPPUS was ongelukkig; hij overleed in 1285, aan eene besmetting, die zich in zijn leger geopenbaard had. De Paus overleed den 29 Maart van het zelfde jaar te *Perosa*, na den H. stoel vier jaren en vijf dagen sedert zijne wijding bekleed te hebben. HONORIUS IV volgde hem op.

MARTINUS V, een Romein, vroeger OTTO COLONNA genoemd, uit het oude en beroemde huis van dien naam, kardinaal-diaken, werd den 11 November 1417, na den afstand van GREGORIUS XII, en de afzetting van den onwettigen Paus BENEDICTUS XIII, gedurende de kerkvergadering van *Constans*, op den Pauselijken stoel geplaatst. Nooit werd een opperpriester plegtiger ingewijd: hij werd naar de kerk gevoerd op een wit paard gezeten, waarvan keizer SIGISMUNDUS en de Palts-keurvorst te voet, de teugels vasthielden. Eene menigte vorsten en eene geheele kerkvergadering maakten den optogt uit. Na hem tot priester en bisschop te hebben gezalft, plaatste men de drie dubbele kroon, welke de Pausen, sedert ontrent twee eeuwen droegen,

op zijn hoofd. Zijne eerste zorg was eene bulle uit te vaardigen tegen de *kussiten* van *Boheme*, wier verwoestingen zich dagelijks uitbreidden. Het eerste artikel dezer bulle is belangrijk, naardien de Paus in hetzelfde wil, dat » degene, die van ketterij zou verdacht zijn, zweere, dat hij de algemeene kerkvergaderingen, en in het bijzonder die van *Constans*, de algemeene kerk voorstellende, aanneemt; en dat hij erkenne, dat alles wat deze laatste kerkvergadering heeft goedgekeurd en veroordeeld, door al de geloovigen moet goedgekeurd en veroordeeld worden." Er schijnt hieruit natuurlijk voorttevoeljen, dat MARTINUS V, den voorrang der kerkvergadering op de pausen goedkeurt, welke in de vierde en vijfde zittingen beslist werd; maar anderen beweren, dat MARTINUS enkel over de leerstellige besluiten tegen de sectarissen sprak, en beroepen zich op eene geloofwaardige acte, onder nakomelingschap tot een gedenkteeken te dienen, waarbij de Paus op eene plegtige wijze in de laatste zitting verklaarde, » dat hij alles, wat door de kerkvergadering van *Constans*, in concilie, betrekkelijk de stukken des geloofs, bevolen, besloten en bepaald was, onschendbaar

houden en nakomen zoude; dat hij goedkeurde en bekrachtigde, alles, wat aldus in concilie betrekkelijk de stukken des geloofs was vastgesteld, maar niet wat anderszins of op eene andere wijze was verrigt." Zij voegen er bij, dat de besluiten der vierde en vijfde zittingen, enkel de tijden der scheuringen, en de Pausen betreffen, wier wettigheid betwist wordt, zoo als zulks toenmaals het geval was. MARTINUS zat voor, in de laatste zittingen der kerkvergadering, in het begin van 1418. De vreugde over de aankomst des Pauses te Rome, was zoo groot, dat men den dag in de jaarboeken der stad aantekende, om er ten eeuwigen dage de gedachtenis van te bewaren. De scheuring was nog niet geheel uitgedoofd. De onwettige Paus BENEDICTUS XIII leefde nog, en na zijnen dood, in 1424 voorgevallen, verkozen de beide eenige kardinalen zijner partij, eenen Spaanschen kanonik, GILLIS DE MUGNOZ, die den naam van CLEMENS VIII aannam. Deze onwettige Paus, deed in 1429 weder afstand van zijne waardigheid; en om hem schadeloos te stellen, voor dit schaduwbeeld van Pauschap, hetwelk hij verloor, gaf hem de Paus het bisdom Majorca. Het is op

deze wijze, dat MARTINUS de rampzalige scheuring gelukkig ten einde bragt, welke gedurende eene halve eeuw, aan de kerk zoo vele wonden had toegebracht. De Paus, steeds aangespoord door de vorsten, om de kerk te hervormen, had te Pavia eene kerkvergadering belegd, die vervolgens naar Sienna verplaatst, en eindelijk ontbonden werd, zonder iets te hebben bepaald. MARTINUS meende het gemor der weldenkenden te moeten bevredigen: hij bepaalde eene kerkvergadering te Basel, welke eerst, na verloop van zeven jaren moest gehouden worden. In dien tusschentijd overleed hij aan eene beroerte, den 20 Februarij 1431, in den ouderdom van 63 jaren. Deze Paus bezat de hoedanigheden van eenen vorst, en de deugden van eenen bisschop. De kerk had aan hem hare eendragt, Italië zijne rust, en Rome zijne herstelling te danken. De hekelars, die het zich ten taak stellen, om alle Pausen te bevitten, beschuldigen hem, een vriend te zijn geweest van schatten oopen te stapelen; maar de getuigenis, welke de heilige ANTONINUS in dit punt van hem aflegt, gevoegd bij het gebruik, hetwelk hij van zijne schatten heeft gemaakt, is meer dan voldoende, om hem te regt-

vaardigen. Men heeft van hem eenige werken.

MARTINUS POLONUS, te *Tropau* in *Silezië*, uit de adellijke familie van STREPORI geboren, een dominikaner, was penitentiarius en kapellaan der Pausen CLEMENS IV, GREGORIUS X, INNOCENTIUS V, JOANNES XXI en NICOLAAS III, die hem in 1278 tot het aartsbisdom van *Gnesne* benoemde. Hij ging er bezit van nemen, toen hij te *Bologna*, in den loop deszelfden jaars overleed. Men heeft van hem *Leerreden*, 1484, in 4.to en eene *Kronijk* der Pausen. Deze kronijk verscheen voor het eerst gedrukt in het licht door de zorgen van JOANNES HÉROLD, achter die van MARIANUS SCOTUS, *Bazel*, 1559. Dezelve eindigt in die uitgave met de verheffing van NICOLAAS III. In dit werk komt het beruchte sprookje der pausin JOANNA voor. Hetzelve wordt ook gevonden, in de uitgave van *Antwerpen*, 1574, door SUFFRIDUS PETRI bewerktelligd, die zegt er bijvoegselen ingelascht te hebben, welke een derde gedeelte der kronijk uitmaken, er bijvoegende, dat hij de gapingen heeft aangevuld, enz. Men stelt veel meer op prijs die van JOANNES FABRICIUS CÆSAR, een premonstratenser, *Keu-*

len, 1616, in fol., en welke gevolgd is, in die van *Straatsburg*, 1685, in fol. In deze laatste eindigt de kronijk met CLEMENS IV, en men vindt er de beruchte fabel niet in, waarvan de valsheid is aangeleend door BLONDEL, eenen protestantschen predikant, in eene bijzondere verhandeling, en door BAYLE (Dict. crit. art. *Polonus en Papesse*), door de paters ECHARD en QUETIF enz. (*Scriptores ord. Præd.*) blz. 365, en volg. (Zie BENEDICTUS III). MARTINUS POLONUS schoot in oordeelkunde en wijsbegeerte te kort, zijn werk is desniet-teenstaande nuttig. Hetzelve is bekend onder den naam van *Martiniaansche kronijk*. Dezelve is niet zeer algemeen. Men vindt er belangrijke bijzonderheden in, die men elders te vergeefs zou zoeken.

MARTINUS DORPIUS. — Zie DORPIUS.

MARTINUSIUS (GEORGE), wiens ware naam was WTI-SINOVISCH, kardinaal en minister van staat van het koningrijk *Hongarije*, werd in 1482 in *Croatië* geboren, en had, jong zijnde, de bediening, om bij JOANNES ZAPOLI, toenmaals eenvoudige edelman, de badstoven te verwarmen. Hij omhelsde het

kloosterleven, in de orde van den heiligen PAULUS, eersten kluzenaar, eene orde, die enkel in *Hongarijē* bestaat: hij leerde aldaar de schoone letteren, en kwam bij JOANNES ZAPOLI terug, die koning was geworden. Hij volgde hem, gedurende zijne tegenspoeden in *Polen*, en bewees hem, dikwerf met gevaar van zijn leven, de uitstekendste diensten. Door dit gedrag won hij zoo zeer de gunst van dien vorst, dat deze hem, toen hij in 1536, door eene overeenkomst met keizer FERDINAND I gesloten, in het bezit van datgene werd bevestigd, wat de wapens hem verworven hadden, tot zijnen eersten staatsdienaar verhief; en bij zijnen dood, in 1540 voorgevallen, vertrouwde hij hem de voogdij-schap van zijnen zoon, JOANNES SIGISMUNDUS, toe. Hij had hem vroeger tot het bisdom van *Groot-Waradin* benoemd. MARTINUSIUS heerschte als een dwingeland, kwam in oneenigheid met ISABELLA, weduwe van den vorst, die hem uit het niet had getrokken, en verbond zich aan keizer FERDINAND I, die voor hem van JULIUS III den kardinaalshoed verwierf. Eenigen tijd daarna beschuldigde men hem, van met de Turken te onderhandelen; FERDINAND waande zelfs het uit-

werksel dier onderhandelingen zoo nabij, dat hij hetzelfde niet dacht te kunnen voorkomen dan door MARTINUSIUS, in het jaar 1551, in het kasteel van *Vints*, te doen vermoorden; dit kasteel had de kardinaal op de bouwvallen van een door hem vernietigd klooster doen bouwen, welks overste, volgens DE THOU en CENTURIO, hem zijn rampzalig uiteinde voorzeide. BECHET, kanonik der kerk van *Uzes*, heeft zijn *Leven* beschreven, doch zonder nauwkeurigheid, en zelfs zonder oordeel: want men moet er geen hebben, om te zeggen, dat KAREL V FERDINAND aanspoorde, om zich van MARTINUSIUS te ontdoen, ten einde *zich van de algemeene heerschappij te verzekeren*, bladz. 464. Indien BECHET eenen held van MARTINUSIUS maakt, stelt een gewaande filozof, SACY genaamd, hem als een gedrogt voor. Men moet geen van beide gelooven, maar zich aan den wijzen oordeelkundigen en waarheidlievenden ISTHUANFI houden; *De rebus pannonicis*. MARTINUSIUS was een groote staatsman, een geestelijke vol ijver en reine zeden; maar zijn gedrag, ten opzichte van FERDINAND, zijnen vorst, gehouden, schijnt niet vrij van verwijtingen. Zie BECHET.

MARTIO. — Zie GALEOTTI.

* MARTYN (THOMAS), een beroemd hoogleeraar in de kruidkunde aan de universiteit van *Cambridge*, en lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, in 1756 geboren, was de zoon van eenen arts van *Chelsea*, die mede de kruidkunde in dezelfde universiteit onderwees. Hij voerde eene nieuwigheid bij zijne lessen in, door dezelve in het Engelsch voortedragen, in plaats van zulks, volgens het gebruik, in het Latijn te doen. In den ouderdom van 29 jaren, werd hij tot procureur der universiteit benoemd, en kort daarna verbond hij aan zich doctor LETTICE, tot de gewigtige en werkzame vertaling der oudheden van *Herculanum*. MARTYN werd in het jaar 1772, rector van *Luggershall* en van *Little Marlow*, en aanvaardde achtereenvolgend, de posten van gouverneur van verscheiden aanzienlijke Engelschen, onder anderen van JOHN BORLASE WARREN, die later admiraal was, en met wien hij *Frankrijk*, *Zwitserland* en *Italië* bezocht. Bij zijne terugkomst in zijn vaderland, nam hij zijne betrekking van rector van *Little Marlow* weder op, en onderwees vervolgens met veel roem de kruidkun-

de te *Cambridge*. Het Engelsch bestuur beloonde zijne uitstekende begaafdheid, door hem met aanzienlijke jaarwedden, tot koninklijk hoogleeraar te benoemen. MARTYN legde eenige jaren later zijn rectoraat neder, om te *Londen* den post van honorair secretaris der maatschappij ter aanmoediging en verbetering van den scheepsbouw te bekleeden. Hij ondernam omtrent dezen tijd het volledig maken van het werk van MILLER, ten titel voerende: *Woordenboek des tuiniers*, waaraan hij belangrijke verbeteringen bragt en een nieuwe orde gaf. MARTYN is te *Londen*, den 3 Junij 1825 overleden, de volgende werken nalatende: 1.º *Plantae cantabrigiensis*, 1763, in 8.vo — 2.º *Beschrijving van een geschenk door Dr WALKER aan den botanischen tuin gedaan*, in 4.to — 3.º *Flora rustica, exhibiting accurate figures of such plants*, enz., *Londen* 1792 — 1794, 4 dl.ⁿ, in 8.vo, met 144 gekleurde platen. — 4.º *English entomologist*, ib. 1792, gr. in 4.to, met platen. — 5.º *Psyche; Figures of non discript. lepidopterous insects*, enz., ibid. 1797, gr. in 4.to, gekl. platen. — 6.º *Aranei, or a natural history of Spiders*, ibid., 1793, gr. in 4.to

MARTYR (PETRUS), van *Anghiera*, in het *Milanesche*, in 1456 geboren, maakte zich beroemd door zijne bekwaamheid in de onderhandelingen. **FERDINAND V de Catholijke**, koning van *Kastilië* en *Arragon*, vertrouwde hem de opvoeding zijner kinderen toe, en zond hem, in hoedanigheid van buitengewoon gezant, eerst naar *Venetie*, en van daar naar *Egypte*. Hij onderscheidde zich in de waarneming zijner posten, door zijne regtschapenheid en zijn vernuft. In *Kastilië* teruggekeerd, verkreeg hij jaarwedden en rijke beneficiën. Hij overleed in den ouderdom van 70 jaren, in 1525. Men heeft van hem verscheiden werken met duidelijkheid, sierlijkheid en belangstelling geschreven: 1.° Eene Geschiedenis van de ontdekking der nieuwe wereld, getiteld: *De rebus oceanicis, sive De navigatione, et terris de novo repertis*, 1585, in 4. to — 2.° Een belangrijk verhaal van zijn gezantschap in *Egypte*, 1500, getiteld: *De legatione babylonica* (men gaf toenmaals den naam van *Babylon* aan *Groot-Cairo*.) — 3.° Een verzameling van brieven, 1530, in fol., en *Amsterdam*, 1670, in fol., onder den titel van *Epistolae de rebus hispanicis*, zeer zeldzaam. Ofschoon dezelve

langen tijd na de gebeurtenissen geschreven zijn, bevatten dezelve echter naauwkeurige bijzonderheden over de geschiedenis der 15. e eeuw.

MARTYR (PETRUS), geboortig van *Novarra* in *Italië*, is de schrijver van een werk, getiteld: *De ulceribus et vulneribus capitis*, in 4. to *Pavia*, 1584. Men moet hem niet verwarren met **PETRUS MARTYR**, een Spanjaard, van wien men heeft: *Summarium constitutionum pro regimine ordinis praedicatorum*, *Parijs*, 1619, in 4. to Deze schrijver en de voorgaande, leefden in de 16. e eeuw.

MARULLUS (POMPEJUS), een bekwame taalkundige te *Rome*, durfde keizer **TIBERIUS** te berispen, over een gebrekkig woord, hetwelk hij zich had laten ontsnappen; en daar **CAPITO**, een van 's vorsten hovelingen, uit vleijerij beweerde, dat het woord Latijn was, antwoordde **MARULLUS**, dat »de keizer wel het burgerregt aan menschen, maarniet aan woorden kon geven.»

MARULLUS (TACITUS), in de 5e eeuw, een dichter in *Calabrië*, bood aan **ATTILA** een dichtstuk aan, in hetwelk hij hem van de goden deed af-

stammen. Hij durfde zelfs dezen barbaarschen veroveraar met den naam van godheid bestempelen. **ATTILA** beantwoordde deze lage vlei-erijen enkel door het bevel, dat men het werk en den schrijver zou verbranden. Hij verzachtte echter deze straf, uit vreeze, dat zijne gestrengheid, het vuur der dichters mogt verkoelen, die zijnen roem zouden willen bezingen.

MARULLUS (MICHAËL), een geleerde Griek van *Konstantinopel*, begaf zich, na de inneming dier stad door de Turken, naar *Italië*. Hij sloeg vervolgens de loopbaan der wapens in, en verdronk in het jaar 1500, terwijl hij te paard de *Cecina*, eene rivier bij *Volterra*, alwaar hij begraven ligt, wilde overtrekken. Men heeft van hem *punt-dichten*, en andere dichtstukken in het Grieksch en in het Latijn, vol buitensporige beelden. Dezelve werden gedrukt te *Florence*, in 1497, in 4.to; te *Parijs*, in 1561, in 16.mo, en met de gedichten van **JOANNES SECUNDUS**, *Parijs*, 1582, in 16.mo Nog heeft men van hem: *Marulli Naëniæ*, 1515, in 8.vo, niet zeer algemeen.

MARULLUS (MARCUS), te *Spalatro* in *Dalmatië* gebo-

ren, van wien men veel werken heeft, in 1601, te *Antwerpen* gezamenlijk in het licht gegeven; deze verzameling bevat: 1.° *Dalmatiæ, Croatiae gesta, latine reddita*: dit is eene vertaling van eene oude geschiedkundige schets, waarvan de schrijver niet bekend is. — 2.° *Animadversio in eos, qui B. HIERONYMUM Italum esse contendunt*. — 3.° Eene verhandeling *De religiose vivendi institutione per exempla*. Deze schrijver bloeide in de 16^e eeuw.

* **MARUM (KIARAN)**, bisschop van *Ossory* in *Ierland*, werd in het Iersche collegie te *Salamanka* opgevoed. Hij werd later in hetzelfde gesticht tot onder-rector en hoogleeraar benoemd. In 1798 in *Ierland* teruggekeerd, bekleedde hij achtereenvolgend de leerstoelen der wijsbegeerte en godgeleerdheid, in het collegie van *Carlow*, en werd, na den dood van doctor **LANIGAN**, tot het bisdom van *Ossory* bevorderd; maar de onlusten, welke toenmaals (1811) de kerk beroerden, lieten zijne instelling niet toe, vorden 4 October 1814, na de terugkomst van **PIUS VII**, te *Rome*. **MARUM** bestuurde zijne kerk gedurende 15 jaren, en was een der onderteeke-

naars van de verklaring der Iersche bisschoppen van den 25 Januarij 1826. Hij is in de maand December 1827, in zulk eenen behoefligen staat overleden, dat men geen ander geld, dan zes schellingen bij hem heeft gevonden; hij was echter rijker dan doctor TROY, aartsbisschop van *Dublin*, bij wien men na zijnen dood slechts vijf schellingen vond. Zie daar twee voorbeelden van den rijkdom der Catholijke Iersche prelaten!

MARVELL (ANDREAS), in 1620, te *Kingston-upon-Hull*, in het graafschap *York*, geboren, en in 1673 overleden, is de schrijver eener beknopte *Geschiedkundige proeve, betreffende de algemeene kerkvergaderingen*, enz., in het Engelsch. Hetzelve wordt op prijs gesteld. Nog heeft men van hem minder bekende werken.

MARVILLE (VIGNEUL DE). — Zie ARGONNE.

MAS (HILARIUS DU). — Zie DUMAS.

MAS (LODEWIJK DU), natuurlijke zoon van JOANNES LODEWIJK DE MONTCALM, heer van *Candiac*, werd te *Nismes*, in 1676 geboren. Hij

wijdde zich in den beginne toe aan de regtsgeleerdheid, maar later maakte hij zijne eenige studie van de wiskunde en de vreemde talen. Ofschoon hij een zeer koelvoorkomen en eene bedaarde inborst bezat, was zijne verbeeldingskracht echter levendig en zonderling. Hij was de uitvinder van het typographisch bureau, waarvan men zich gedurende eenigen tijd te *Parijs*, en in verscheiden provinciën heeft bediend, om de eerste grondbeginselen der talen te leeren. Hij nam er de eerste proef mede met den jongen DE CANDIAC. Zijn kweekeling deed zich te *Parijs*, en in de voornaamste steden des koninkrijks, werwaarts DU MAS hem vergezelde, bewonderen. (Zie CANDIAC). Daar de dood hem dit kind ontweldigde, alvorens het deszelfs zevende jaar bereikt had, werd hij over dit verlies bijna waanzinnig; BOINDIN, met wien hij in vriendschapsbetrekking stond, deed hem aan zijn huis verzorgen. Hij begaf zich vervolgens naar mevrouw DE VAUJOUR, op twee mijlen afstands van *Parijs*, en overleed aldaar in 1744. Er bestaat van hem: 1.° *l'Art etc. (De kunst, om allerlei soort van muziek op eenen anderen toon te bren-*

gen, zonder verplicht te zijn, noch den tijd noch de wijze te kennen), *Parijs*, 1711, in 4. to, een voortbrengsel van dien nieuwigheidzoekenden geest, welke er naar streeft, om de beproefde leerwijzen in een ongunstig daglicht te plaatsen, ten einde dezelve door vreemde gebruiken te doen vervangen, die de ondervinding logenstraft. — 2.° *Bibliothèque etc.* (*Bibliotheek der kinderen*), 4 stukjes in één deel, in 4. to, *Parijs*, 1733, waarin hij de inrigting van zijn typographisch bureau verklaart: een werktuig, dat nooit de goedkeuring der verstandige lieden heeft weggedragen, en dat thans als eene loutere kwakzalverij wordt beschouwd, ondanks de pogingen, door eenige hongerige onderwijzers in het werk gesteld, om hetzelfde door een hoogdravend prospectus, in 1780 in het licht gegeven, ingang te doen vinden. Bij het eerste gezigt ontwaart men, dat hetzelfde eene romaneske en empirische uitvinding, de vrucht van een ledig en opgewonden hoofd is, enkel en alleen in staat, om de veerkracht van het geestige wezen, dat ons bezielt, te onderdrukken, door dezelve tot werktuigelijke en onvruchtbare verrigtingen te bepalen.

MASACCIO (THOMAS), ook wel MASO of THOMAS GUIDI di san-Giovanni genoemd, in 1401, in *Toskane* geboren, en in 1443, te *Florence* overleden, was de eerste zijner eeuw, die de goede manier om te schilderen leerde. Hij liet zijne figuren in het licht verschijnen in de haar passende houding, en gaf aan dezelve kracht, luister en bevalligheid; maar hij kon het punt van volmaaktheid niet bereiken, daar hij in den bloei zijner jaren, niet zonder vermoeden van te zijn vergeven, werd weggemaaid.

MASANIELLO, waaruit ontstaat MASA ANIELLO of THOMAS ANIELLO, werd te *A-malfi* in 1622 geboren, was de zoon van eenen vischkoopper, die zich te *Napels* kwam vestigen. MASANIELLO plaatste zich aan het hoofd van eenen opstand, en wierp zich op tot tiran dier hoofdstad. Zijne regering duurde slechts acht dagen; maar in dit korte tijdverloop, verrigtte hij vreemde zaken. Het koninkrijk der *Beide-Siciliën*, moest alleen den Lombardijnschen oorlog voeren, en het was met belastingen overladen. *Palermo* was aan het muiten geslagen, terwijl de opstand van *Katalonië*, dat zich onder de bescherming van *Frankrijk* stelde, en die

van *Portugal*, ten gunste van het huis van *Braganza*, het ongelukkige bestuur van PHILIPPUS IV onderscheidden. De belastingen vermengvuldigden zich te *Napels*, en welverre dat het volk aan de gezagvoerders nederige verzoekschriften zou aanbieden, morderde het openlijk. MASANIELLO plaatste zich aan het hoofd van hetzelfde; hij was met moed en eene natuurlijke welsprekendheid begaafd. De opstand barstte den 7 Julij 1647 uit. MASANIELLO wapende honderd duizend manschappen, bestuurde een toemeloos volk als slaven, joeg den onder-koning schrik aan, die de wijk nam naar het kasteel *l'Oëuf*. MASANIELLO verdreef de senatoren, de edelen, verstrooide hunne schatten, offerde hunne wachten op, en zou zijne aanslagen nog verder gedreven hebben, zonder het voorzichtige gedrag des aartsbisschops, die zijn vertrouwen en zijnen eerbied wist te winnen. » De geschiedenis bewijst, zegt een schrijver, dat in dergelijke schokken, hoe hevig dezelve ook waren, de priesters honderden malen den staat hebben gered, daar het volk niets meer hoorde en niets meer vreesde, maar zich in den naam van zijnen God ontwapende. » De leus der

luitelingen was: *Leve de koning van Spanje! geene zoutpacht! weg met het slechte bestuur!* De onderkoning was genoodzaakt, de afschaffing der belastingen te beloven. Het zou den aartsbisschop FILOMARINI gelukt zijn, om den opstand tot bedaren te brengen, maar twee heeren, MONTELEONE en CARAFFA, beproefden, om MASANIELLO te doen ombrengen. De poging gelukte niet, en de opstand verkreeg een geduchter aanzien. Eindelijk had MASANIELLO, met den koning en den aartsbisschop in de karmelieten kerk eene bijeenkomst. Men onderteekende er een verdrag, waarin de voorregten door KAREL V verleend, hersteld werden. MASANIELLO, die prachtig gekleed, en met kostbare steenen versierd, verschenen was, legde oogenblikkelijk dien rijken tooi af, en wierp zich voor de voeten des onderkoning. Deze hief hem op, en noodigde hem, aan zijne tafel te eten; maar weinige dagen daarna werd hij, op last, zegt men, des onderkoning, door vier struikrovers vermoord. Het volk verzamelde zijne verstrooide en verminkte ledematen, en begroef hem met eene koninklijke pracht. De onderkoning deed, ongetwijfeld uit

staatkunde, de lijkstaatsie door zijne edeljonkers volgen. MASANIELLO werd op den achtsten dag zijner regering, den 16 Julij 1647 vermoord. MEISSNER heeft de geschiedenis dezer omwenteling in het hoogduitsch beschreven, waarvan er ook eene Fransche vertaling bestaat, *Parijs*, 1789 in 8.vo

* MASBARET (JOZEF DU), een geleerde levensbeschrijver, priester der congregatie van den H. Sulpitius, te Orleans, hoogleeraar der wijsbegeerte en godgeleerdheid, in het seminarie van Angers, pastoor van St Leonard enz. werd in die stad in 1697 geboren, en overleed den 19 Maart 1783. Hij leverde een aantal artikels en verbeteringen voor de uitgave van het *Woordenboek van MORERI* van 1732, de *Bijlage* van 1739, en de uitgave van 1759. De herziening van dit woordenboek hield hem zijn geheel volgend leven bezig. Hij schonk aan de *Memorien van Trevoux* belangrijke artikels, zoo als het *Leven van KAROL DUPLÉSSIS, d'ARGENTRE*, Februarij 1745; dat van FRANCISCUS BABIN, beroemden voorzitter in den raad van geestelijke zaken te Angers, October van hetzelfde jaar; het *Antwoord van eenen criticus* op dit *Leven*. Bij zij-

nen uitersten wil, vermaakte hij zijne handschriften aan het seminarie van Limoges; een gedeelte derzelve, te weten zijne *Aanmerkingen op het Woordenboek van MORERI*, in 6 dl.ⁿ in 4.to, ging over aan den H.^r BARBIER, bibliothekaris des konings: hij heeft er verscheiden artikels van in het licht gegeven, in zijn *Critisch Onderzoek of Voltooying der meest verspreide geschiedkundige Woordenboeken* (1 dl. Junij 1820).

MASCARDI (AUGUSTINUS), te Sarzana, in de staten van Genua; in 1591, uit eene beroemde familie geboren, maakte zich door zijne talentend bekënd. Zijne welsprekendheid verwierf hem den titel van honorair kamerheer van Paus URBANUS VIII, die hem eene jaarwedde van 500 kroonen gaf, en voor hem in 1628 eenen leerstoel der rhetorica in het collegie van *Sapientia* stichtte. Hij overleed in 1640 te Sarzana, 49 jaren oud zijnde. Men heeft van hem: *Redevoeringen*, Latijnsche *Gedichten*, 1524, in 4.to, en Italiaansche, 1663, in 12.mo, en meer andere werken in deze beide talen. Het meest bekende is zijne verhandeling, in 4.to *Dell' arte historica*, vrij wel geschreven, en die

eenige goede overwegingen bevat. Zijne *Geschiedenis van de zamenzwering van den graaf DE FIESQUE*, vrij gering, en vooral vol redevoeringen die niet eindigen, heeft van hem doen zeggen dat hij beter de grondbeginselen, om de geschiedenis te schrijven onderwees, dan dat hij dezelve uitoefende. Die, welke de kardinaal de RETZ later geleverd heeft, is om zoo te spreken slechts eene vrije vertaling van MARCARDI.

MASCARENHAS. Zie MONTRAROYO.

MASCARON (JULIUS), zoon van een beroemd advocaat bij het parlement van *Aix*, te *Marseille* in 1634 geboren. Het aanzienlijkste erfdeel, dat zijn vader hem naliet, was zijn begaafdheid voor de welsprekendheid. Hij trad zeer jong in de congregatie van het *Oratorium*, alwaar zijn buitengewone aanleg, voor den kansel hem weldra eenen grooten roem verwierf. Hij trad het eerst, met luister op te *Saumur*. De beroemde TANNIGUI LE FEVRE, door zijne begaafdheid getroffen, welke zich met zoo veel luister aankondigde, zeide eens: *Wee degene, die hier, na MASCARON, zullen prediken!* Nadat de jonge rede-

naar zich in de grootste steden van *Frankrijk*, had onderscheiden, vertoonde hij zich in de hoofdstad en vervolgens aan het hof, alwaar hij twaalf statien vervulde, zonder dat men moede scheen te worden hem aan te hooren. Eenige hovelingen meenden zich bij LODEWIJK XIV te kunnen indringen, door de vrijheid aan te randen, met welke de evangelische redenaar de waarheid verkondigde; maar deze vorst sloot hun den mond zeggende; *Hij heeft zijnen pligt betracht, laat ons den onzen doen* (eene bijzonderheid door velen op pater BOURDALOUE toegepast). Het bisdom *Tullus* was de belooning zijner begaafdheid. De koning vraagde hem in hetzelfde jaar 1671, twee lijkreden, eene voor mevrouw HENRIETTE van *Engeland*, en de andere voor den graaf DE BEAUFORT. Daar de vorst de beide plegtige diensten twee dagen na elkander beval, deed de ceremoniemeester hem opmerken, dat dezelve redenaar met twee redevoeringen belast zijnde, in verlegenheid zou kunnen raken. *Het is de bisschop van Tullus* antwoordde de koning, *ongetwijfeld zal het hem wel gelukken.* In de laatste leerrede welke MASCARON, voordroeg, alvorens zich naar

zijn bisdom te begeven, nam hij zijn afscheid. De koning zeide hem. » Gij hebt ons in uwe andere predikatiën om Gods wil getroffen; gisteren troft gij ons om Gods en u zelfs wille." Van *Tulus* begaf hij zich in 1678 naar *Agen*, alwaar het Calvinismus hem een veld aanbod geëvenredigd naar de uitgebreidheid en de levendigheid van zijnen ijver. De ketters, door den stroom zijner welsprekendheid medegesleept, en door de bevaligheid zijner deugden getroffen, keerden naar den schaaftal terug. De beroemde prelaat had, zegt men, den troost van na zijnen dood, slechts 2,000 in hunne dwalingen verharde Calvinisten van de 30,000 die hij in zijn diocees gevonden had, natelaten. *MASCARON* verscheen voor de laatste maal in 1694 aan het hof, en verwierf er dezelfde toejuichingen als in de schitterendste dagen zijner jeugd; *LODEWIJK XIV* was er zoo zeer door bekoord, dat hij hem zeide: *Slechts uwe welsprekendheid veroudert niet.* In zijn diocees teruggekeerd, ging hij voort tot aan zijnen dood, in 1703 voorgevallen, met hetzelfde te stichten en te regelen. Zijne gedachtenis is te *Agen*, nog dierbaar, door het ziekenhuis dat hij er stichtte. De gods-

vrucht van dezen deugdzamen bisschop, verviel zelfs in angstvalligheid. Tot priester gewijd zijnde, door *LAVARDIN* bisschop van *Mans*, die bij zijn overlijden verklaard had, dat hij nooit voornemens was geweest eene wijding te doen, deed de oratorist zich op nieuw wijden, ondanks de uitspraak der *Sorbonne*. (Zie *CATHARINA*). De *lijkreden* van *MASCARON*, zijn in 1740, in 12.mo gezamenlijk uitgegeven. Men vindt in dezen redenaar de kracht van *BOSSUET*, maar hij heeft noch zijne verhevenheid, noch zijne warmte, en minder nog de bescheidenheid en de sierlijkheid van *FLÉCHIER*. Indien hij zoo veel smaak had gehad als beide, indien hij den bedriegelijken schijn der gezochte tegenzinnen, had weten te vermijden, zou hij gelijken tred met hen hebben kunnen houden. » Soms tijds zegt *THOMAS*, verheft zich zijn geest, maar wanneer hij groot wil zijn, vindt hij zelden de eenvoudige uitdrukking. Zijne grootheid is meer in de woorden, dan in de denkbeelden. Al te dikwijls vervalt hij in de bovennatuurkunde des geestes, die eene soort van pracht, maar eene valsche pracht schijnt te zijn, die meer armoede dan rijkdom verraadt. (Zou men zeggen dat het *THOMAS* is, die aldus spreekt).

Men vindt ook bij hem onbepaalde en scherpzinnige redevoeringen; en men weet hoezeer dergelijke taal, met die der ware welsprekendheid strijdig is." Men moet MASCARON, echter niet met de middelmatige redenaars verwarren, door oplettend zijne leereden te lezen, vindt men in dezelve eene zeer bepaalde meerderheid, over het groote aantal van onze nieuwe redenaars, die hem wellicht niet achten, en die gelukkig zouden zijn, hem te gelijken.

MASCEZEL. — Zie GILDO.

MASCLEF (FRANCISCUS), in den beginne pastoor van *Raincheval*, in het diocees van *Amiens*, zijne geboorteplaats; vervolgens de godgeleerde en vertrouweling van den heer DE BROU, zijn bisschop, en had onder dezen prelaat, het opzigt over het seminarie. Men ontnam hem dien post na den dood van DE BROU, in 1706 voorgevallen, wijl zijne denkwijze over het Jansenismus, niet naar den smaak was van SABBATIER, opvolger van dien prelaat, die van zijne geestelijken, eene volkomene onderwerping aan de kerk begeerde. MASCLEF overleed in 1728, 66 jaren oud zijnde. Zijne voornaamste werken zijn: 1.

Hebreeuwische Spraakkunst, in het Latijn, volgens zijne nieuwe leerwijze, te *Parijs*, in 1716, in 12.mo gedrukt. Deze spraakkunst werd in 1130, in 2 dl.ⁿ in 12.mo herdrukt, door de zorg van den heer DE LA BLETTERIE, toenmaals priester van het *O-ratorium*, en vriend van MASCLEF. Men vindt er antwoorden in, op de aanmerkingen, die pater GUARIN, op zijne *Hebreeuwische Spraakkunst* heeft gemaakt, tegen de nieuwe leerwijze van MASCLEF uitgevonden, om het Hebreeuwsch te lezen, zonder zich van punten te bedienen. Volgens hem; is het voldoende, om achter den Hebreeuwschen medeklinker de eerste klinkletter te plaatsens, die dient, om den naam van den voorgaanden medeklinker uit te drukken; bijv. achter de medeklinker *daleth*, plaatst hij eene *a*, achter *beth*, een *e*, enz.; een stelsel door de meeste geleerden verworpen, verkieslijker echter boven het bedriegelijk gebruik van massoretische punten, eene Rabijnsche uitvinding, zonder gezag. (Zie CAPPEL, GIRAUDEAU, GUARIN.) De beste regel, dien wij te dien opzigte hebben, zijn de oude vertalingen, die der Zeventigen, en vooral die van de *Vulgata*, die voor de massore-

tische hebben bestaan, en in den tijd vervaardigd zijn, toen het Hebreeuwsch nog eene levende taal, of ten minste vrij algemeen bekend was, om niet de speelbal van een staatkundig stelsel te zijn; waarin vooral de gewijde tekst, eene vastheid en gelijkvormigheid in lessen had, welke de nieuwere Schriftverklarenders aan dezelve door alphabetische en kinderachtige haarkloverijen, trachten te be-rooven (zie ELEAZAR). — 2.º *De catechismus van Amiens*, in 4to — 3.º *Eene wijsbegeerte en eene godgeleerdheid in handschrift*, die in het licht zouden zijn gegeven, indien men er de sporen der nieuwe dwaling niet in ontdekt had.

MASCRIER (de abt JOANNES BAPTISTA LE), van Caen, te Parijs, in 1760 overleden, 63 jaren oud zijnde, is een van die schrijvers, die meer bekend zijn, door de kunst, welke zij bezitten, om gedenkschriften, volgens de werken van anderen te verzamelen, dan door begaafdheid, om er zelve voort te brengen. Men heeft van hem: 1.º *Description etc. (Beschrijving van Egypte, volgens de aantekeningen van den heer MAILLET)*, 1735, in 4.to en 2 dl.ⁿ, in 12.mo Er komen oordeelkundige aan-

merkingen en zeldzame anecdoten in voor, maar er scheelt veel aan, dat alles in hetzelfde naauwkeurig is; ten opzichte van den vorm had de uitgever de hoogdravendheid, de gemaktheid, de hevige uitvaringen; de overtolligheid van woorden en de lastige herhalingen behooren te vermijden. — 2.º *Idees etc. (Denkbeelden van het oude en nieuwe bestuur der kerk)*, 1745, in 12.mo; een werk, dat minder gezocht wordt dan het voorgaande. — 3.º De vertaling in het Latijn en in het Fransch van de Commentarien van CÆSAR, 1755, in 12.mo — 4.º *Réflexions etc. (Christelijke overwegingen over de groote waarheden des geloofs)*, 1757, in 12.mo — 5.º Hij heeft ook deel gehad aan de nieuwe verbeterde uitgave van de *algemeene geschiedenis der godsdienstige plegtigheden*, Parijs, 1741, (Zie PICARD); en aan de *Vertaling der geschiedenis van den president van THOU*. — 6.º *Histoire etc. (Geschiedenis van de laatste omwenteling in Oost-Indië)*, belangrijk doch niet zeer naauwkeurig. — 7.º *Tafereel der ziekten van LOMNIUS*, uit het Latijn vertaald, 1760, in 12.mo — 8.º *Uitgaven der gedenkschriften van den markgraaf van Feuquieres van*

de *Geschiedenis van LODEWIJK XIV*, door PELISSON en van TELLIAMED. (Zie MAILLET). Men ziet door het contrast dier verschillende werken, dat LE MASCRIER het voorwerp van zijn werk niet wist te kiezen, en dat hij de ongerijmdheden van het materialismus met even zoo veel ijver als de werken der godsvrucht in het licht gaf.

MASCULUS of MASCOLO (JOANNES BAPTISTA), te *Napels*, in 1583 geboren, begaf zich in 1598, onder de Jesuiten. Na de schoone letteren en de wijsbegeerte onderwezen te hebben, wijdde hij zich geheel en al aan de dichtkunst toe, die vermogende aanlokselen voor hem had, en waarin hij buitengemeen wel slaagde. Zijn Latijn is zuiver en sierlijk, zijne denkbeelden edel en waar, zijne wijze ongedwongen, rijk en overvloeijend. Zijn *Lyricorum libri decem* heeft hem bovenal eenen beroemden naam verworven. Zijn *Vesuvianum incendium anni 1538* in tien boeken, bezit eene heerlijke en verschrikkelijke schilderachtigheid. Men stelt ook zijne *Persecutiones ecclesiae*, en zijne *Encomia Caelitum*, in den opschriftstijl, op prijs. Dit laatste werk vindt men bij de

boekverkoopers niet meer, ofschoon men er twee uitgaven van heeft gehad, waarvan de laatste te *Venetië*, in 1669 en in 1763, te *Wenen* en te *Augsburg*, in 12 kleine dl.ⁿ, met platen is herdrukt. Hij overleed te *Napels*, aan de pest, in den ouderdom van 74 jaren. Men heeft nog van hem: *Lectiones veterum patrum, cum ponderatione et usu sententiarum ad conciones* en andere werken. *URBANUS VIII* had vele achting voor dezen dichter, en deed hem verscheidene aanbiedingen, welke de standvastige weigering van MASCULUS nutteloos maakte.

* MASDEU (JOANNES FRANCISCUS), een geleerde geschiedschrijver te *Barcelona*, in 1740 geboren. Zich reeds vroeg onder de Jesuiten begeben hebbende, deed hij er zich opmerken door de snelle vorderingen, die hij in alle wetenschappen maakte, en bekleedde in zijne orde aanzienlijke ambten. Bij de vernietiging der maatschappij, begaf hij zich naar *Foligno* in *Italië*, alwaar hij zich bezig hield met de talrijke bouwstoffen, die hij uit de geschiedenis van *Spanje* had verzameld, in orde te brengen. De eerste deelen van deze geschiedenis ver-

schenen in *Italië*, onder den titel van: *Beoordeelende geschiedenis van Spanje, en van deszelfs vorderingen in de wetenschappen, de letteren en kunsten, Foligno*, 3 dl.ⁿ 1784. Hij bragt deze 3 dl.ⁿ in het Spaansch over en gaf dezelve te *Madrid*, in het licht, hij ging met dit groote werk voort, tot dat hij er van 1783 tot 1800, 20 achtereenvolgende deelen, van in het licht gaf. De schrijver kon zijn werk, dat volgens zijn plan 50 deelen zou gevorderd hebben, niet voltoojen. Op het einde van elk tijdvak onderwierp hij de twijfelachtige daadzaken aan lange en geleerde onderzoekingen. Deze verhandelingen verraden eene groote geleerdheid, welke door eenen zuiveren en sierlijken stijl ondersteund wordt, die **MASDEU**, in den rang der beste Spaansche geschiedschrijvers, heeft geplaatst. Men moet hem verwijten, de Spaansche natie al te zeer te verheffen, en van zich somtijds door het vermaak te laten medeslepen, de gevoelens van anderen te bestrijden en te wederleggen. Maar deze gebreken ter zijde gesteld, moet zijn werk in den eersten rang geplaatst worden en is onmisbaar voor degene, die eene diepe kennis van de geschiedenis van *Spanje* wil-

len bezitten. **MASDEU**, overleed te *Valencia*, den 11 April 1817. De diepe geleerdheid van dezen religieus, werd nog verhoogd door al de deugden van zijnen staat. Hij was godvruchtig, bescheiden, weldadig en bemind, om zijne schoone hoedanigheden van degene, die hem omringden.

MASEN of **MASENIUS** (**JACOBUS**), een Jesuit, in 1606, te *Dalhem*, in de Belgische provincie *Luik*, geboren, onderscheidde zich in zijne maatschappij, door zijne letterkunde en zijne begaafdheden. Hij onderwees de welsprekendheid en de dichtkunde, met grooten roem te *Keuzen*, alwaar hij den 27 September 1681, overleed. Van al de werken, die hij in het licht gaf, is datgene, hetwelk in onzen tijd, het meeste gerucht heeft gemaakt, zijn dichtstuk getiteld: *Sarcotis* of *Sarcothea*, uit 2486 latijnsche dichtregels bestaande. *Sarcothea*, is de naam dien **MASENIUS**, aan de menschelijke natuur geeft, welke hij als de opperste godin voorstelt, van alles wat een ligchaam draagt. Het verlies van *Sarcothea*, of van de menschelijke natuur, (dat is te zeggen, den val van den den eersten mensch), is het onderwerp. Dit dichtstuk is

dóór LAUDER, een beroemde Schot; aan de vergetelheid onttrokken, die beweerd heeft, dat MILTON veelgebruik heeft gemaakt, van dit werk. Een verstandig man heeft op dit verwijt van letterdieverij op de volgende wijze geantwoord: » MILTON zegt hij, kan verscheiden stukken hebben nagevolgd, van het groote getal Latijnsche dichtstukken, ten allen tijde over dit onderwerp vervaardigd; van het *Adamus exul*, van GROTIUS, van een dichtstuk van MASEN of MASENIUS, en van vele anderen, aan de gewone lezers onbekend. Hij heeft uit TASSO, de beschrijving der hel, de inborst van Satan, en den raad der duivelen kunnen ontleenen. Aldus na te volgen, is geene letterdieverij; het is, zoo als BORLEAU zegt, tegen zijn oorspronkelijk worstelen; het is zijne taal door schoonheden van vreemde talen verrijken, het is zijne genie voeden en dezelve door de genie van anderen doen toemenen, het is naar VIRGILIUS, die HOMERUS navolgde, terwijl hij hem verfraaide, gelijken." Wat MASENIUS, in het bijzonder betreft, het is waar, dat men in zijne dichtstukken de rijkdommen der verbeeldingskracht, met die der Romeinsche taal vereenigd, aantreft; maar het plan is

niet gelukkiglijk beraamd en de uitvoering heeft iets kwijnends en eentoonigs. De schrijver maakt wel is waar, zeer schoone verzen, maar hij stapelt dezelfde denkbeelden oopen; plaatst het eene tafereel op het anderen, den eenen trek op den anderen, de eene schakering op de andere en put zijn onderwerp zoodanig uit, dat hij zelfs het onversaagde geduld moet vermoeijen. Het is een waar misbruik der rijkdommen, het is eene vruchtbare verbeelding, die zich niet weet te bedwingen, waar het noodig is. De beschuldiging van letterdieverij, tegen MILTON aangevoerd, heeft verscheidene schriften voortgebracht, te *Parijs* bij BARBOU, in 1759, in een deel in 12.mo gezamenlijk uitgegeven. De abt DINOUART, uitgever van de verzameling, heeft er het dichtstuk van MASENIUS, met eene omschrevene vertaling, en de stukken van dit proces bijgevoegd. De andere werken van dezen Jesuit, zijn: 1.º eene soort van dichtelijke verhandelingen onder den titel van: *Palæstra eloquentiæ ligatæ*, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º Eene verhandeling getiteld: *Palæstra styli Romani*. — 3.º *Anima historice seu vitata CAROLI V et FERDINANDI*, in 4.to Eene *Uitgave* van de jaarboe-

ken van *Trier*, door BROUWER, *Luik*, 1670, in fol. MASENIUS, is de schrijver van de drie laatste boeken. — 5.º *Epitome Analium Trevirensium*, enz. enz. *Trier*, 1676; in 8.^{yo}

MASINISSA, koning van een klein gewest in *Afrika*, koos eerst de zijde der Karthagers tegen de Romeinen. Zij hadden in hem een des te geduchteren vijand, daar zijn haat door veel moed ondersteund werd. Toen na de nederlaag van HASDRUBAL, SCIPIO de Oude, onder de gevangenen den neef van MASINISSA gevonden had, zond hij hem, met geschenken overladen, terug, en gaf hem een geleide, om hem te vergezellen. Deze trek van edelmoedigheid, maakte zoo veel indruk op den oom, dat hij eensklaps van de sterkste afkeerigheid, tot de onbegrensde bewondering overging. Hij vereenigde zijne troepen met die der Romeinen, en droeg door zijne dapperheid en door zijn gedrag, veel tot de overwinning bij, die zij op HASDRUBAL en SYPHAX behaalden. Hij huwde met de beroemde SOPHONISBE, de vrouw van dezen laatsten vorst, aan welker bekoorlijkheden, hij geen tegenstand kon bieden. Daar SCIPIO, een huwelijk zoo plotseling met eene ge-

vangene, de onverzoenbaarste vijandin van *Rome*, gesloten, niet had goedgekeurd, ontdeed zich MASINISSA van dezelve, door eenen drank. De Romeinsche bevelhebber beloonde deze gruwelijke daad, door hem in tegenwoordigheid des legers, den titel en de eerbewijzingen van koning toe te staan; de senaat voegde alles wat aan SYPHAX in *Numidië*, had toebehoord, bij zijne staten. MASINISSA, gaf aan SCIPIO den Jonge, een zeer doorslaand bewijs van vertrouwen: hij liet hem op zijn sterfbed verzoeken, van zijne staten onder zijne kinderen te komen verdeelen. Hij overleed in den ouderdom van 90 jaren, 149 jaren vóór J. C. Deze vorst liet 44 kinderen, van onderscheidene vrouwen na.

MASIUS of MAES (ANDREAS) te *Lennick* bij *Brussel* in het jaar 1516 geboren, was een van de geleerdste mannen der 16.^e eeuw, hij maakte in den beginne groote vorderingen in de beoefening der wijsbegeerte, der regtsgeleerdheid, en werd secretaris van JOANNES DE WEZE, bisschop van *Constans*; na den dood van dien bisschop, werd hij in hoedanigheid van agent naar *Rome* gezonden en maakte zich zijn verblijf in die stad te nutte om zich in het Sy-

risch te bekwamen. In 1558, trad hij te *Kleef* in den echt, en werd tot raad van WILLEM hertog van *Kleef* bevorderd; hij overleed te *Zevenaar*, den 7 April 1573, 57 jaren oud zijnde, in ware christelijke gevoelens. MASIUS, was, behalve verscheidene levende talen, het Latijn, het Grieksch, het Hebreuwsch, het Chaldeeuwsch en het Syrisch meester. Hij was zeer ervaren in de geschiedenis en de oude aardrijkskunde en niemand van zijnen tijd, overtrof noch evenaarde hem zelfs in de uitlegkunde. SEBASTIAAN MUNSTER zeide, dat MASIUS in het oude *Rome* of in het oude *Jeruzalem* scheen te zijn opgevoed. Men heeft van hem: 1.° Eene *Verzameling* van onderscheidene oude en nieuwe stukken uit het Syrisch vertaald. *Antwerpen* 1569 in de bibliotheek der vaders van MARGARIN DE LA BIGNE, en in de *Critici sacri*, 2 dl.ⁿ. — 2.° *Syrorum peculium*, *Antwerpen*, 1571, in fol. Dit is een Syrisch woordenboek. — 3.° *Grammatica linguae syriacae*, *Antwerpen*, 1571, in fol. Nadat ARIAS MONTANUS aan MASIUS verzocht had, om tot de Antwerpsche uitgave van den *Polyglot* bijtedragen, vervaardigde de laatstgenoemde

deze beide werken, die er in opgenomen zijn. — 4.° Een *commentarium* op het boek *Jozue*, *Antwerpen*, 1574 in fol. en in de *critici sacri* van *Londen* en *Amsterdam*, 2 dl.ⁿ. Dit commentarium bevat uitmuntende zaken. — 5.° *Disputatio de coena Domini, opposita calvinistarum impiis corruptelis*, *Antwerpen*, 1575. — 6.ⁿ *Commentariën*, op eenige hoofdstukken van het boek *Deuteronomium*, in de *critici sacri* opgenomen. Hij werkte aan *Commentariën*, op de geschiedkundige boeken der H. Schrift, toen hij overleed. Hij had het beroemde Syrische handschrift bezeten, hetwelk in 626 geschreven, later aan den geleerden DANIEL ERNST JABLONSKI overging. Dit is het eenige bekende handschrift, welk ons de uitgave heeft bewaard, door ORIGENES van het boek *Jozue*, en van de volgende geschiedkundige boeken des ouden testaments geleverd. Hetzelve is woordelijk vertaald, volgens een Grieksch exemplaar, door de hand van EUSEBIUS verbeterd (*).

MASIUS (GIJSBERTUS) bisschop van 's-Hertogenbosch, in 1614, overleden, geboor-

(*) Men weet niet, wat er tegenwoordig van dit handschrift geworden is, *Fransche Vervolgers*

tig van *Zalt-Bommel*, in de provincie *Gelderland*. Vol van eenen waarlijken Apostolischen ijver, deed hij de deugd en de wetenschap in zijn diocees bloeijen, en gaf in 1613 uitmuntende *Synodale ordinantiën*, in het Latijn in het licht, welke in 1700 te *Lewen*, door de zorg van STEYART herdrukt werden.

* MASKELYNE (NEVIL), koninklijke sterrekundige van *Engeland*, en een der acht vreemde leden der akademie van wetenschappen van *Parijs*, werd te *Londen* den 6 October 1732 geboren. De zonsverduistering van 1748, die te *Londen* zeer aanmerkelijk was, boezemde hem het verlangen in, om zich op de beoefening der sterrekunde toe te leggen, en hij maakte zich te dien einde de noodige kundigheden eigen. Hij beoefende te gelijkertijd de godgeleerdheid, in 1755 verkreeg hij eenen predikantspost, en in 1777 den rang van doctor in de godgeleerdheid. Met BRADLEY in verbandtenis getreden, ontwierp hij, volgens deszelfs waarnemingen die tafel der straalbrekingen, die gedurende zoo vele jaren de eenige in gebruik was. Het gouvernement droeg hem in 1761 den last op, om zich naar *St. He-*

lena te begeven, ten einde er den voorbijgang van *Venus* waartenemen, en hij wilde van deze gelegenheid gebruik maken, om nieuwe nasporingen te beproeven, betrekkelijk de *parallax* van de maan, door LA CAILLE aan de *kaap de Goede Hoop* reeds zoo naauwkeurig bepaald. Hij wenschte ook het vermoeden te bekrachtigen van eene kleine *parallax*, waarvan hij eenige sporen in de waarnemingen van SIRVIUS meende te vinden, op dezelfde plaats door onzen beroemden sterrekundige gemaakt. MASKELYNE had zich te dien einde eenen nieuwen *sektor* doen vervaardigen, die hem eerst op den oogenblik van zijn vertrek uit *Engeland* werd ter hand gesteld, en toen hij er zich van wilde bedienen, ontwaarde hij tot zijn groot leedwezen, dat de onvolledigheid van zijn werktuig, hetzelfde tot zijn doel ongeschikt maakte. De wolken waarmede de lucht zich bedekte, op den oogenblik van den voorbijgang van *Venus*, lieten hem de waarneming deszelfen ook niet toe, en MASKELYNE bevestigde de waarneming, die HALLEY 90 jaren te voren gemaakt dat het luchtgestel van *St. Helena*, voor de sterrekundige waarnemingen niet zoo gunstig was, als men het zich ver-

beeldde. Zijne reis was echter niet zonder voordeel voor de wetenschappen, wjl hij veel bijdroeg ter verbetering en volmaking der sektors en kwadranten, zoowel als van de andere astronomische werktuigen, die MASKELYNE onder zijn opzigt wilde doen vervaardigen. Bij zijne terugkomst in *Engeland* gaf hij zijnen *British mariners guide* (*Gids voor Britsche zeelieden*) in het licht, 1763, waardoor hij den post van directeur der sterrewacht van *Greenwich* verwierf. Hij ontwierp daarenboven, ten gebuik der zeevaarders, die beroemde *Tafels*, waarvan men zich met de *Ephémérides nautiques* moet bedienen (*Tables requisite to be used with the nautical ephemeris* 1781), eene belangrijke verzameling, welke hij in twee latere uitgaven nog verbeterde. Gedurende zeyen en veertig jaren, dat MASKELYNE, directeur van het observatorium van *Greenwich* was, bewees hij groote diensten aan de wetenschappen, en de jaarlijksche waarnemingen, welke er gemaakt werden, met die van BRADLEY vereenigd, maken 4 dl.ⁿ in fol. uit, welke van 1798 tot 1805 zijn in het licht gegeven. Hij maakte belangrijke nasporingen over de aantrekkingskracht der bergen, over de

vastheid der aarde, welke hij vijf malen sterker vond, dan die des waters, hetwelk CAVENDISH later bevestigd heeft enz. Hij gaf de *Maantafels*, in het licht, welke door MAYER ontworpen waren, aan wien hij de helft, van den door het Engelsch bestuur aangeboden prijs voor de oplossing van het vraagstuk, der nauwkeurigste berekening, om de lengte te kennen, deed geven. De andere helft van den prijs werd aan MARISSON geschonken, die, volgens het oordeel van MASKELYNE, de juistheid der maantafels van MAYER deed bekrachtigen, door MASON te belasten, om dezelve te vergelijken met twaalf honderd waarnemingen van denzelfden aard, door BRADLEY gemaakt. Hij eindigde zijne lange en nuttige loopbaan den 9 Februarij 1811. Behalve de werken, waarover wij gesproken hebben, heeft MASKELYNE verscheiden stukken in het dagboek der maatschappij van wetenschappen van, zoo wel als in derzelve *Nautical almanac* geplaatst. Zijne handschriften zijn aan den heer VINCE ter hand gesteld, die zich had voorgesteld, om dezelve in het licht te geven.

MASO (THOMAS FINIGUERRA, bijgenaamd TOMMASO, en bij verkorting), een goudsmid

van *Florence*, in de 15.^e eeuw geboren, wordt voor den uitvinder gehouden der kunst, om platen in koper te graveren, in 1480; of liever het toeval, dat het buskruid, de boekdrukkunst, en zoo vele andere bewonderenswaardige geheimen deed ontdekken, gaf het denkbeeld aan de hand, om eene schilderij of eene teekening, door platen te vermenigvuldigen. De goudsmid van *Florence*, die op de door hem bewerkte stukken graveerde, ontdekte dat de gesmolten zwavel, waarvan hij gebruik maakte, in derzelve afdrukselen, door middel van het zwart, hetwelk de zwavel uit de sneden had aangetrokken, dezelfde zaken voorstelde als de gravure. Hij deed eenige proefnemingen, die hem gelukten. Een andere goubewerker derzelve stad, van deze ontdekking onderrigt, graveerde verscheiden platen naar teekeningen van SANDRO BOTICELLO. ANDREAS MANTEGNA graveerde ook volgens zijne werken. Deze uitvinding ging naar *Vlaanderen* over; MARTINUS van *Antwerpen* en ALBERT DURER waren de eerste, die er gebruik van maakten; zij bragten eene menigte schoone met het steekijzer vervaardigde platen te voorschijn, die door geheel *Europa*, hunne namen en talenten, door de

houtsnede reeds bekend, den bewonderen.

* MAS'ODY, een beroemde Arabische geschiedschrijver, uit de 10.^e eeuw der Christelijke jaartelling, te *Bagdad* uit eene aanzienlijke familie, op het einde der 9.^e eeuw, geboren, wijdde een gedeelte zijns levens toe, aan groote en talrijke reizen, van welke hij eenen rijken oogst van geschied-, aardrijks- en letterkundige kennissen terug bragt. Hij vestigde daarna zijn verblijf in zijne geboorte plaats. Maar eenigen tijd voor zijnen dood was hij verplicht deze door hem geliefkoosde stad te verlaten. Na ook in zijn laatste werk in den lof derzelve te hebben uitgewijd, zegt hij met smartgevoel. » Dit land is ons des te dierbaarder geworden, door den rampspoed, die ons verplicht heeft, die hoofdstad te verlaten, waar wij zijn opgevoed, doch waarvan de slagen des noodlots ons verplicht hebben, ons te verwijderen." Men weet niet, om welke beweegreden hij verplicht was, zijn vaderland te ontvlugten; maar het is te denken, dat zulks ter oorzaak van zijne godsdienstige gevoelens was. Mas'oudy overleed te *Fostath*, in *Egypte*, in het jaar 345 der *Hégira* (965 na J. C.)

Hij heeft een aantal werken nagelaten; een der belangrijkste voert ten titel: *Moroudj-Eddhehèb*, enz. of de *Gouden weiden en de mijnen van edelgesteenten, een geschenk den beroemdsten koningen, en geleerdsten mannen aangeboden*; waarvan de schrijver zelf twee uitgaven leverde. De eerste, de eenige in *Europa* bekende, werd in het jaar 332 der *Hegira* geschreven: dezelve bevat 126 kapitels, waarvan 65 voor de oude geschiedenis der Arabieren en vreemde natiën, en 61 voor die van MAHOMED en zijne opvolgers: deze hoofdstukken bevatten minder eene aaneengeschakelde geschiedenis, dan eene verzameling van belangrijke daadzaken. De koninklijke bibliotheek van *Frankrijk* bezat drie handschriften van dit werk, onder de N.º 598, 599 en 599 A, die in verscheiden deelen geheel onvolledig waren: maar kortelings heeft men een handschrift ontdekt, dat zeer volledig is, en in twee deelen het geheele werk bevat: wij willen nog van MAS'ODY aanhalen: 1.º *Kitab-altenbich we alis chraf* of de *Aanwijzer*. Dit werk, waarvan er een exemplaar in de koninklijke bibliotheek van *Frankrijk* voorkomt, is eene

XVI. DEEL.

verzameling van mengelingen, over al de verschillende geschied- en aardrijkskundige, wetenschappelijke en wijsgeerige onderwerpen, welke de schrijver reeds behandeld had. Men vindt in hetzelfde eenen menigte belangrijke bijzonderheden over de oude Perzers. — 2.º *Akhbar-ezzaman* enz. of *Geschiedenis der verloopene eeuwen, der oude volken, der uitgestorvene geslachten, en der vernietigde rijken, en van die, welke de fortuin heeft doen verdwijnen*; dit is het eerste zijner voortbrengselen, en dat, waarvan het bezit zeker het meeste te wenschen is. De Oostersche schrijvers halen deze algemeene geschiedenis met den grootsten lof aan, waarvan, volgens den Heer RASMUSSEN, in de koninklijke bibliotheek van *Kopenhagen*, eene verkorting bestaat, getiteld: *Kitab tarihh-aldjouman fy mokhtasar Akhbar-ezzaman*, dat is: het *Boek der Paarden, uit de geschiedenis der verloopene eeuwen bijeen verzameld*. Dit boek, waarvan er twee exemplaren (N.º 762 en 769) in de koninklijke bibliotheek van *Parijs* bestaan, is in de 9.º eeuw der *Hegira* door SCHEHAB-EDDIN-AHMET AL-MOCRI van *Fez*, zamengesteld. — 3.º *Kitab fonoun*

S

Almaarif enz., of Verhandeling over de verschillende soorten van kundigheden en gebeurtenissen, in de laatste eeuw voorgevallen. — 4.º *Kitab dekhair-aloloum* enz. of de schatten der wetenschappen, en hetgene, wat er in de vorige eeuwen is voorgevallen, enz.

* MASQUELIER (LODEWIJK JOZEF), een plaatsnijder, te *Cisoing*, bij *Rijssel*, den 21 Februarij 1741 geboren. Hij was een der eersten, welke, in navolging van gewaschte teekeningen, zochten te graveren, waarin hij volkomen wel slaagde. Te *Parijs* gekomen, om zich in zijne kunst te volmaken, werkte hij langen tijd onder het opzigt van *LEBAS*, toenmaals de eerste der onderwijzers in de graveerkunst van de Fransche hoofdstad. MASQUELIER heeft zich voornamelijk in de landschappen geoefend. Men onderscheidt zijn *Zeegezigt*, volgens *VERNET*, maar hetgene, wat voornamelijk tot zijnen roem bijdraagt, is de heerlijke *Galerie de Florence*, met welker opzigt hij zich belastte, een werk, waarin hij zelf verscheiden schilderstukken, standbeelden, verheven beeldwerken enz. heeft gegraveerd. Onder zijne overige voortbrengselen, merkt men op zijne *Zwitserse*

Tafereelen, waarin hij met *NÉE*, zijnen vriend, mede een kweekeling van *LEBAS*, de 36 eerste afleveringen in fol, elk zes gravures bevattende, heeft in het licht gegeven; de *Waarborgen van het openbaar geluk*, volgens *ST. QUENTIN*; de *Wenschen des volks*, door de godsdienst bevestigd, volgens *MONNET*, twee groote *Gezigten van Ostende*, volgens *LEMAI* enz. Men heeft van dezen kunstenaar verscheiden gezigten, volgens *TENIERS*, *PAULUS POTTER* enz. Hij heeft een groot gedeelte der in zijnen tijd gedrukte uitgaven, met zijne gravures versierd. Geene enkele soort van etswerk was hem vreemd. Het Fransche bestuur kende hem in 1802 eenen gouden gedenkpenning toe. MASQUELIER is te *Parijs* den 26 Februarij 1811, aan eene beroerte overleden.

* MASQUELIER (NICOLAAS FRANCISCUS JOZEF), meer bekend onder den naam van MASQUELIER *de Jonge*, uit dezelfde familie als de voorgaande, was even als hij een graveur, en werd den 20 December 1760, te *Sars*, bij *Rijssel*, geboren. Hij werkte voor de *Galerie de Florence*, en meer bijzonder voor het *Musée Français*, door *ROBILLARD* en *LAURENT*

in het licht gegeven. Zijne etsnaald en zijne voortbrengselen zijn niet van de eerste verdienste, dezelve laten meer nauwkeurigheid en netheid te wenschen over, de penseelstreken derzelve zijn krachteloos, en men verwijt hem eenen van kleur ontbloeten toon. Men onderscheidt echter van hem: 1.º *Het inwendige van een Hollandsch Wachthuis*, volgens LE DUC. — 2.º *CÆSAR bloemen strooijende op het graf van ALEXANDER*, volgens SEBASTIAAN BOURDON. — 3.º *Het laatste Oliesel*, volgens JOUVENET. — 4.º *CHRISTUS, aan de zuil gebonden*, volgens VOUET. Hij hield zich bezig met voor de *Galerie de Florence de Kuischheid* ten einde te brengen, volgens de schilderij van PETRUS DE CORTONA, toen hij te *Parijs* den 20 Junij 1809, aan eene borstziekte overleed.

MASQUIÈRES (FRANCISCA), te *Parijs*, in 1728 overleden was de dochter van eenen hofmeester des konings. Zij maakte haar werk van de beoefening der schoone letteren, en voornamelijk van de dichtkunde, voor welke zij smaak en begaafdheid bezat. Hare Dichtwerken, welke in de *Nouveau etc. (Nieuwe keuze van Gedichten)*, 1715,

in 12.mo voorkomen, zijn: 1.º *Description etc. (Beschrijving der galerij van Saint-Cloud)*. — 2.º *Origine etc. (Oorsprong der Luit)*. — 3.º Eene *Elegie (Treurzang)* Haar versbouw is zacht; maar zij is zwak en arm in beelden.

MASSAC (RAYMUNDUS DE), een arts van *Orleans*, in de 16.^e eeuw, hield zich even zoo veel met de schoone letteren als met zijn beroep bezig. Men heeft van hem: 1.º *Pœan Aurelianus*; een aanzienlijk dichtstuk, voorkomende in de *Verzameling der gedichten en lofreden van de stad Orleans*, 1646, in 4.to Hij bezingt in hetzelfde het gelukkige luchtgestel van *Orleans*, en weidt uit in den lof van het collegie van geneeskunde en geneesheeren, die zich aldaar door hunne wetenschappen en talenten onderscheiden hebben. — 2.º *Pugeæ, sive De lymphis pugiacis libri II, cum notis J. LE VASSEUR, Parijs*, 1599. Dit is een dichtstuk op de minerale fontein van *Pougues*, twee mijlen van *Nevers*. KAREL DE MASSAC, zoon van den dichter, heeft hetzelfde in Fransche verzen vertaald, *Parijs*, 1605, in 8.vo

MASSÆUS (CHRISTIAAN), bij-

genaamd *Cameracenus*, uit hoofde van zijn langdurig verblijf te *Kamerijk*, werd te *Warneton*, in *West-Vlaanderen*, in 1469 geboren. Hij begaf zich in de congregatie der geestelijken van het gewone leven, onderwees de *humaniora* te *Gend*, en begaf zich van daar naar *Kamerijk*, alwaar hij van 1509, tot aan zijn dood, in 1546 voorgevallen, denzelfden post waarnam. Er bestaat van hem: 1. o Eene *Latijnsche Spraakkunst, Antwerpen*, 1536, in 4. to *DESPAUTÈRE* beweerde, dat *MASSÆUS* zijne *Commentarii grammatici* geplunderd had, en behandelde hem zeer onheusch: *MASSÆUS* antwoordde hem op eene zeer bondige wijze, doch met even zoo vele gematigdheid, als *DESPAUTÈRE* in zijne aanranding met onbescheidenheid was te werk gegaan. — 2. o *Chronicorum multiplicis historice utriusque Testamenti lib. XX, Antwerpen*, 1540, in fol. Deze kronijk wordt op prijs gesteld. Men zegt dat de schrijver vijftig jaren aan de vervaardiging derzelve besteedde. Hij heeft aan het hoofd derzelve; eenen *Egyptischen, Hebreeuwschen, Macedonischen en Romeinschen*

almanak geplaatst; hetwelk bewijst, dat hij in de wiskunde, zoo als in de geschiedenis en schoone letteren ervaren was.

* *MASSARD (JOANNES)*, een beroemde graveur, den 22 Augustus 1740, te *Belesme*, in *Perche* geboren, was de zoon van eenen landbouwer, die hem in den ouderdom van 15 jaren, als schrijver bij eenen boekverkooper te *Parijs* plaatste; hij was met den gelukkigsten aanleg voor de kunsten geboren, en het gezigt der verschillende platen, waarmede men de schoone uitgaven van dat tijdvak versierde, deed in hem den lust voor de graveerkunst ontstaan: *MASSARD* ontving de eerste lessen van eenen teekenmeester, daarna leerde hij de behandeling der graveernaald onder *MARTINET*, eenen middelmatigen kunstenaar; dien hij weldra overtrof (*). Hij was begonnen met werken, den boekhandel betreffende, en had zich in dat vak eenen grooten roem verworven, zijn welgelukken bemoedigde hem, en hij graveerde geschiedkundige tafereelen, waarin hij evenzeer slaagde. Zijne voornaamste platen, welke hij voor de

(*) Volgens andere levensbeschrijvers, leerde *MASSARD* zijne kunst zonder de hulp van eenigen meester.

Galerie de Florence graveerde, zijn: *De geliefkoosde Moeder, de weldadige Dame, de gebroken Kruik, de wankelende Deugd*, volgens GREUSE; *AGAR* door *ABRAHAM* aangenomen, volgens GIRARDON; *KAREL I* en zijne familie, naar VAN DIJK; en de *Dood van SOCRATES* naar DAVID. MASSARD overleed te *Parijs*, den 16 Maart 1822; hij was lid der oude akademie van schilderkunde.

MASSARIA (ALEXANDER), een beroemde geneesheer, te *Vicence* in 1510 geboren, oefende zijne kunst met roem te *Venetie* uit, en onderwees dezelve met dezelfde onderscheiding, te *Padua*, alwaar hij den 18 October 1598, hoog bejaard, overleed. Zijne uitgebreide liefdadigheid voor de armen, onderscheidt hem nog meer dan zijne wetenschap. Hij was bijzonder gehecht aan de leer van GALENUS, en zeide, dat hij liever wilde dwalen met dezen oude, dan gelijk hebben met de nieuweren. Hij heeft een aantal werken nagelaten, onder anderen: 1.º *De peste, Venetië, 1579*, in 4.to — 2.º *Disputationes duæ, quarum prima de scopis mittendi sanguinem in febribus altera de purgatione in morborum principio, Lyon,*

1622, in 4.to. De verhandeling over de aderlating wordt mede als een meesterstuk beschouwd; hij ontwikkelt in dezelve op eene geleerde wijze, de gevallen, waarin dezelve behoort aangewend te worden, en die, waarin dezelve schadelijk is. Indien men zijne praktijk in plaats van die van BOTAL ware gevolgd, bij wien de aderlating bijna een algemeen middel was, zou men 's menschen bloed en welligt 's menschen leven niet zoo zeer verkwist hebben. — 3.º *Practica medica, Venetië, 1622*, in fol.

MASSÉ (JOANNES BAPTISTA), schilder van den koning van *Frankrijk* en etser met sterk water; te *Parijs*, den 29 December 1687 geboren, en den 26 September 1767 overleden, muntte uit in het miniatuur schilderen. Hij was een protestant, doch deed den Catholijken regt wederbaren; hij zond eenen bediende weg van die godsdienst, die hem langen tijd met trouw had gediend, doch die calvinist wilde worden, om hem te behagen. De verzameling van platen, voorstellende de groote galerij van *Versailles*, en de beide daarbij behorende zalen, door LE BRUN geschilderd, is door

MASSÉ geteekend, en onder zijn opzigt door de bekwaamste meesters gegraveerd. Deze verzameling kwam in 1753, in fol. met eene verklaring in 8.º in het licht.

* MASSÉNA (ANDREAS), hertog van *Rivoli*, prins van *Essling*, werd den 6 Mei 1758, te *Nizza*, uit eene handeldrijvende familie geboren, en was, volgens eenige levensbeschrijvers, de zoon van eenen weinig gegoeden wijnkooper. In zijne teederste jeugd wees geworden zijnde, verviel hij onder de voogdijschap van een zijner bloedverwanten, kapitein van een koopvaardijschip, met wien hij twee zee-reizen medemaakte: de zeevaart moede zijnde, trad de jonge MASSÉNA in 1775, in dienst bij het koninklijke Italiaansch regiment, bij hetwelk een zijner vaderlijke ooms kapitein was, en waarbij hij, na verloop van eenigen tijd, den rang van korporaal verkreeg. MASSÉNA later ten toppunt der militaire eerrangen gestegen, verhaalde, dat geene bevordering hem meer vreugde had veroorzaakt, dan die, welke zijn uitgangspunt zoo laag aanduidde. Door zijn goed gedrag verwierf hij later de rangen van sergeant en adjudant; vreezende niet hooger te stijgen, vraagde hij in 1789,

na eene veertienjarige dienst, zijn ontslag, en begaf hij zich naar *Antibes*, alwaar hij een voordeelig huwelijk aanging. Weldra deed de Fransche omwenteling, welker grondbeginselen hij met ijver omhelsde; zijne krijgszuchtige neigingen ontwakten: in 1792 trad hij weder in dienst, en werd door zijne krijgsmakkers van het 3.^e bataillon van het *Var*-dep.t, tot adjudant-majoor, en later tot bevelhebber benoemd. Den 22 Augustus 1793, werd hij brigade-generaal. Vol dapperheid en natuurlijke talenten, regvaardigde hij door verscheiden trekken van moed en bekwame krijgsbewegingen, de keuze, welke de republiek op hem had doen vallen. Zijne eerste heldendaden waren tegen de *Piemontezers*; hij versloeg dezelve den 24 November 1793 te *Castel-Geneste*, en maakte zich meester van *Fagarretti*; den 16 April 1794, sloeg hij een corps *Oostenrijkers*, maakte zich den 28 meester van *Ormea*, en droeg den 29 April op eene krachtadige wijze bij tot de overwinning van *Saorgio*. Divisie-generaal geworden zijnde, voerde hij in 1795, het bevel over den regter vleugel des legers; en gedurende dezen veldtocht, waarin de dapper- en waakzaamheid der

Fransche soldaten zich zoo nadrukkelijk ten toon spreiden, was MASSÉNA bij alle gevechten tegenwoordig, deelde zoo in alle gevaren als in alle zegepralen. In 1796 werd de beruchte Italiaansche veldtocht geopend. MASSÉNA verkreeg bij denzelfen een bevelhebberschap; den 13 Mei was deze veldheer aan het hoofd der Fransche voorhoede, reeds in *Milane*, en den 25 had hij zich meester gemaakt van *Verona*. Den 22 Junij trok hij op *Roveredo* aan, en sloeg, na een zeer hevig gevecht, de voorposten van BEAULIEU. Het is omtrent dezen tijd, en na deze roemrijke overwinning, dat BONAPARTE hem den bijnaam gaf van *l'Enfant chéri de la victoire* (*Het troetelkind der overwinning*). Den 6 Julij rigtte hij den aanval tegen de Oostenrijksche verschansingen, tusschen de *Adige* en het meer de *Garda*, en het gelukte hem dezelve te bemagtigen. Den 29 minder gelukkig zijnde, zag hij den belangrijken post der *Corona* wegnemen, en werd den 2 Augustus, teruggeslagen, wyl hij, volgens de bevelen van zijnen chef, *Lonato* had willen aantasten. Deze ongelukken werden weldra door nieuwe overwinningen opgewogen: in den loop

der zelfde maand, nam hij het verschanst leger van *Peschiera* stormenderhand in; bezette weder de posten van *Corona*, *Montebaldo* en *Rivoli*, en veroverde op den vijand eene menigte manschappen en geschut. Op den 4 September, droeg hij bij tot het winnen van den slag van *Roveredo*, tot de inneming der verschansingen van *Santo-Marco*, en deed den volgende dag zijne intrede in *Trente*. Achtereenvolgend zegepralende, te *Bassano*, te *Verona*, bij de sterkte *Chiussa*, te *Tarvis*, te *Clagenfurth*, en op andere plaatsen, verwierf hij nieuwe aanspraak op de erkenning der republiek en op het vertrouwen van den generaal-enchef, BONAPARTE, die hem naar *Weenen* zond, met onderhandelingen betrekkelijk den vrede. MASSÉNA begaf zich den 1 Mei 1797 naar *Durlach*, tot den aartshertog KAREL, onderhield zich eenige oogenblikken met denzelfen, en vervolgde zijnen weg naar *Parijs*, alwaar hij met de meeste geestdrift ontvangen werd. Den 18 Mei gaf men te zijner eere een gastmaal in het *Odeon*, dat door een bal en een banket van 800 gedekken (*Couverts*) besloten werd. Zoo veel was er juist niet noodig om de

eigen- en vaderlandsliefde van MASSÉNA op te wekken. Ook zag men hem in de maand Augustus van hetzelfde jaar namens zijne afdeeling de hevigste tegenkantingen in het werk stellen, tegen de meerderheid in den raad, die volgens zijn gevoelen onder den naam van *Clichiaansche* samenrotting, openlijk den ondergang der republiek bewerkte. Na de gevechten van den 4^{en} en 5^{en} September 1797, werd MASSÉNA op de lijst gebracht der kandidaten, om CARNOT en BARTHELEMY, welke van het uitvoerend bewind waren uitgesloten, te vervangen. In de maand Februarij 1798 werd hem de bezetting van *Rome* opgedragen. Hij was reeds op weg om den *Kerkelijken Staat* aan te randen, die het karakter en de waardigheid van zijnen vorst, aan de heerschzucht der republiek niet hadden kunnen onttrekken toen de onlusten, welke zich in zijn leger openbaarden, hem dwongen, om het bevel aan den generaal DALLEMAGNE af te staan, en zich te verwijderen. Hij gaf eene *regtvaardigende verhandeling* in het licht, bleef eenigen tijd zonder bediening en verkreeg eindelijk in de maand December 1799 het opperbevel over het leger van *Helvetie*. Bij verschillende gelegenheden gaf

hij blijken van bekwaamheid. Hij drong door tot in *Grauw-bunderland* nam *Chur* in; en den generaal AUFFENBERG gevangen, en was door de nederlaag van JOURDAN, die bij den *Donau* geslagen was, verplicht te wijken. Als opperbevelhebber van het Fransche leger in *Duitschland*, betwistte hij voet voor voet; en door krijgskundige bewegingen, al de stellingen van *Zwitserland* aan den aarts-hertog KAREL, en versloeg eindelijk de Russische armee door KORSAKOW aangevoerd; bij *Zurich*. Deze nederlaag sleepte de ontbinding der zamenspanning na zich, en deed veel eer aan MASSÉNA. SWAROW, die de zijnen te hulp kwam, had niets te doen dan achter uit te gaan, om zoo doende aan de zegepraal van zijnen tegenstrever nog meer luister bij te zetten, die nadat hij de krachten der russen had uitgeput; *S. Gothard*, *Glaris* en al de valleijen overmeesterde. Na zoovele overwinningen, vertrouwde hem de republiek in 1800 het bevel over het leger in *Italië* toe. Hierbij was hij ongelukkig, doch men moet hem nageven dat hij door zijne tegenspoeden niet moedeloos werd. Met eene handvol soldaten zonder geld, levensmiddelen, kleederen, noch krijgsbehoeften, deed hij al

wat hij kon doen tegen de talrijke troepen van MÉLAS. Naar *Genua*, teruggeweken waar hij zich verschanst had, zag men hem met een verzwakt leger, den vijand teruggedrijven, eene menigte volks, steeds tot miterij gereed, en zelfs vurig, om den vijand; die voor de poort stond, binnen te laten, beteugelen. De generaal MÉLAS was zelfs verwonderd over den langdurigen tegenstand van MASSÉNA, en betuigde hem dit in eenen brief, waarbij hij hem een eervolle kapitulatie aanbod; die de Fransche generaal den 2 Junij 1800, aannam. Deze schoone verdediging hield het grootste gedeelte der troepen van MÉLAS bezig, en bevorderde den togt van BONAPARTE over den *S. Bernard*, en bijgevolg zijne beslissende zegepraal te *Marengo*. Na dezen beroemden veldslag, werd MASSÉNA tot opperbevelhebber van het leger benoemd; maar zijne plunderingen waren oorzaak, dat hij door BRUNE vervangen werd, die aan BONAPARTE meer vertrouwen inboezemde. Dewijl hij in naauwe vriendschap stond met den beruchten FOUCHÉ, nam MASSÉNA deel aan verscheidene zamenrottingen tegen zijnen mededinger, die hem echter toen hij den troon bestegen

had, tot maarschalk van het rijk en groot officier van het legioen van eer benoemde. In het volgende jaar aanvaardde hij het bevel over het leger in *Italië*, maakte zich in de maand September meester van *Verona*, vervolgde prins KAREL en voegde zich bij de groote armee. Na de onderteekening van het verdrag van *Presburg*, hernam hij het bevel in *Italië*, en geleidde JOZEF BONAPARTE, die bezit van zijn rijk ging nemen naar *Napels*. De getrouwe Napolitanen deden eenige tegenweer, maar hij zegevierde, door moed en werkzaamheid. BONAPARTE, die zijne krijgstalenten wist te schatten, zonder echter zeer voor hem te zijn ingenomen; meende zijne diensten noodig te hebben, en gaf hem in 1807 het bevel over het 5.e korps. Deze veldtocht, waarin het Fransche leger en al deszelfs bevelvoerders zulke wonderen verrigtten, bragt veel bij tot den roem en de fortuin van MASSÉNA, die in 1809 nieuwe lauwers plukte te *Pfaffenhofen*, *Ebersberg* en bij andere plaatsen. Door zijne onverschrokkenheid had hij het gansche leger bij *Essling* gered, en tot het welgelukken van den slag bij *Wagram* veel bijgedragen. Zijne talrijke diensten werden met den

titel van *prins van Essling* en met overgrooten rijkdomen beloond. (zie de *Memorien over den veldtogt van 1809* door den generaal PELET, *Parijs*, 1823 — 26, 4 dl.ⁿ in 8.vo) In 1810 kreeg MASSÉNA het bevel over het leger, bestemd om *Portugal* te gaan veroveren, dat reeds tweemalen vruchteloos door den generaal JUNOT en den maarschalk SOULT was bemagtigd. Ondanks eenige voorbijgaande geluksvallen, werd hij genoodzaakt, om *Portugal* aan WELLINGTON over te laten. Toen nam hij de wijk op zoodanige wijze, dat zijne krijgskundige bekwaamheden, welke hij scheen vergeten te hebben, op nieuw weder schitterden. Hij dreef den vijand verscheiden malen achteruit, en bereikte aldus de grenzen van *Portugal*, na moeilijke dagreizen, gedurende welke de oneenigheid, die tusschen hem en den maarschalk NEX, die zijne achterhoede kommandeerde, bestond, in eenen persoonlijken haat ontaarde. Toen hij *Portugal* en deszelfs grenzen verliet, geraakte hij bij zijnen meester in ongenade; deze liet hem werkeloos gedurende de veldtogten van 1812 en 1813, en verwijderde hem vervolgens van *Parijs* terwijl hij hem het bevel over de 8. ste

militaire afdeeling opdroeg. MASSÉNA was te *Toulon* toen LODEWIJK XVIII. in 1814 *Frankrijk* binnen kwam. Met geestdrift zette hij de witte kokarde op zijnen hoed, ontving achtereenvolgens heteere teeken van ridder en kommandeur der orde van den H. LODEWIJK, en werd door den koning en de kamer der pairs als Franschman genaturaliseerd. Toen NAPOLEON in 1815 weder landde, bragt MASSÉNA, die in het eerste te midden van het algemeene gewoel, had stilgezeten hindernissen te weeg, trachtte den inwoners van *Marseille* te overreden, dat zij zich werkeloos moesten houden, en liet zoo doende aan BONAPARTE, dien hij te *Asterson* had kunnen aanhouden, den tijd, om tot *Grenoble*, voort te rukken. Den 10 April daaropvolgende begroette hij in eene proklamaatie NAPOLEON den groote, en den 14 betuigde hij hem bij schriftte, dat hij alles had aangewend, om hem van nut te zijn. Gedurende de honderd dagen bleef MASSÉNA, die tot pair benoemd was, buiten alle militaire betrekkingen. Na den slag van *Waterloo*, verbond hij zich in de hoofdstad met FOUCHÉ, en ondersteunde krachtdadig zijne partij, die noch voor BONAPARTE, noch voor

de BOURBONS was. Het voorloopig bestuur stelde hem aan het hoofd der burgerwacht. Hij werd bij de terugkomst des konings noch verontrust, noch gezocht. Benoemd zijnde als lid van den krijgsraad om over den marschalk NEY te oordeelen, weigerde hij zulks, even als de andere maarschalken. Den 16 Februarij 1816 werd hij, om zijne rooverijen, bij de kamer der afgevaardigden aangeklaagd door de inwoners van het Dep.^t *Bouches-du-Rhône*, die verlangden, dat men den bevelhebber hunner afdeeling tijdens 20 Maart 1815, zoude dagvaarden; doch deze aantijging was zonder gevolg. De maarschalk gaf een *verdedigschrift* in het licht, hetwelk beantwoord werd door eenen *brief van een' inwoner van Marseille aan den maarschalk MASSENA*, welke laatste aan den destijden maire dier plaats wordt toegekend. De maarschalk MASSENA overleed te *Parijs*, den 4 April 1817 in eenen staat van uittering en verzwakking, die, naar men zegt, de gevolgen waren van eene verouderde neiging tot wellust. De generaal THIEBAULT hield zijne *Lijkrede*, (opgenomen in den *Mercurius* van 12 April 1817, en afzonderlijk gedrukt in 8.vo) Zijn *soldatenleven* is

mede door den kolonel der genie DE BEAUFORT D'HAUTOUL, die met hem de veldtogten van 1805, 1806, 1810 en 1811 gemaakt had, in het licht gegeven. Zijne stoffelijke overblijfsels zijn op de begraafplaats van het oosten bijgezet, waar eene witte marmeren gedenkzuil te zijner eere is opgericht, met dit eenvoudig opschrift: MASSENA.

MASSEVILLE (LODEWIJK LE VAVASSEUR DE), geestelijke, geboren in 1647 te *Juganville*, in het bisdom van *Coutances* overleed te *Valogne*, in 1733, in den ouderdom van 86 jaren, en volgens anderen in 1725 nadat hij de *Beknopte geschiedenis van Normandije* 6 dl.ⁿ in 12.mo in het licht had gegeven, waarvan verscheidene uitgaven bestaan: een flauw maar zeldzaam en nuttig werk, omdat er geen beter voor handen is. Om het volledig te hebben moet het vergezeld gaan van eenen *Aardrijkskundigen staat van Normandije, Rouanen*, 1722, 2 dl.ⁿ in 12.mo MASSEVILLE had nog zamengesteld een *register der edelen van Normandije*, maar op aanraden van zijnen biechtvader, die er zonder twijfel berispelijke zaken in vond, wierp hij zijn handschrift bij zijne laatste

ziekte in het vuur.

MASSIEU (WILLEM) lid der akademie van fraaije letteren en der Fransche akademie werd in 1665 te Caen geboren. Na zijne studien te *Parijs* volbragt te hebben, ging hij bij de Jesuiten. Later verliet hij deze en belastte zich met de opvoeding van den zoon des heeren SACY, lid der Fransche akademie. De abt MASSIEU sloot eene naauwe vriendschap met TOURREIL en meer andere geleerden. In 1710 werd hij bij het koninklijke kollegie tot leeraar der Grieksche taal heroepen, welken post hij met onderscheiding waarnam tot aan zijnen dood, die in 1722 te *Parijs* plaats had. De abt MASSIEU was een regtvaardig, eenvoudig en zedig man, slechts door zijne deugden en den rijkdom zijner kunde versierd. Dewijl hij diepe kennissen der oude talen bezat, maakte hij zich deze ten nutte om het eigenaardige der schoonste eeuwen van *Athene* en *Rome* te bestuderen. Men heeft van hem 1.º verscheidene geleerde *verhandelingen* in de aanteekeningen in de akademie van opschriften. 2.º Eene schoone *voorrede* aan het hoofd der werken van TOURREIL, waarvan hij in 1721 eene nieuwe uitgave

in het licht gaf. Hij had eene vertaling van PINDARUS met aanteekeningen, doch hij heeft er slechts zeven oden van uitgegeven. Het vuur en de geestdrift van het oorspronkelijke worden in deze voortzetting te vergeefs gezocht. De aanteekeningen waarmede VAUVILLIERS zijne *proeve van vertaling* van denzelfden dichter heeft versierd, worden meer geacht. 3.º *Geschiedenis der Fransche dichtkunde* in 12.mo enz. de wetenswaardige nasporingen, en de welsprekende eenvoudigheid van den stijl maken dit werk even zoo nuttig als aangenaam. 4.º Een Latijnsch *gedicht op de koffij*, dat de abt OLIVET in zijne verzameling van eenige nieuwere Latijnsche dichters, heeft overgenomen, ontsierd deze verzameling geenszins. 5.º Eene zeer naauwkeurige *uitgave van het nieuwe Testament* in het Grieksch *Parijs* 1715, 2 dl.ⁿ in 12.mo. BOZE heeft den *lof van MASSIEU* in het licht gegeven. — Men verwarre hem niet met MASSIEU die ons eene goede *vertaling van LUCIANUS* heeft nagelaten met aanteekeningen, *Parijs*, 1711 en 1787, 6 dl.ⁿ in 12.mo waarvan wij nu gaan spreken.

* MASSIEU (JOANNES BAP-

TISTA) constitutionele bisschop van het departement der *Oise* geboren te *Vernon* in *Picardijë* was in 1789 pastoor te *Sergy*, en werd door de geestelijkheid van *Sënlis* naar de staten generaal afgevaardigd. Hij was een der eerste pastoors die zich bij den burgerstand voegden, werd in December 1789 secretaris van de vergadering, legde den eed af op de nieuwe burgerlijke constitutie der geestelijkheid en werd in 1791 tot bisschop van het departement der *Oise* verkozen. Als afgevaardigde bij de conventie stemde hij zonder uitstel of beroep voor den dood van **LODEWIJK XVI.** Den 11 November 1793 schreef hij aan de conventie, dat hij voor zijne bediening bedankte, en dat hij ging trouwen; en waarlijk eenigen tijd daarna huwde hij de dochter van den maire van *Givet*. **MASSIEU** was toenaals in de *Ardenes* als zendeling. Hij kenmerkte er zijne vaderlands-liefde door allerlei knevelarijen en wreedheden, voornamelijk ten opzichte der priesters. Al wat slechts betrekking had tot de eeredienst, was een bijzonder voorwerp zijner woede. Men leest in de *jaarboeken van de godsdienst* door de constitutionelen geschreven, dat hij zich met de clubisten van

Mezières en *Charleville* inliet, om eene pop op eenen ezel gezeten en in pauselijk gewaad gekleed, die den Paus moest verbeelden, rond te leiden, dat hij zich van daar met zijne bende naar de kerken begaf, waar alles geplunderd en allerlei heiligschenderij bedreven werd. Hij predikte zelf in de kerk van *Sedan* tegen de dweperij. Na den val van het schrikbewind gaf zijn gedrag reden tot menige klagten. Hij werd den 9 Augustus 1795 aangehouden, maar door de genadewet van 24 October van hetzelfde jaar, weder losgelaten. In 1797 verkreeg hij den post van leeraar aan de rijksschool te *Versailles*, en vervolgens die van bewaarder der handvesten bij het bureau van oorlog. Door de wet van 12 Januarij 1816 als koningsmoorder, *Frankrijk* moettende verlaten, vlugtte hij naar de *Nederlanden* en overleed te *Brussel*, den 6 Junij 1818. — Men heeft van hem eene *vertaling van LUCIANUS, Parijs*, 6 dl.ⁿ in 12. mo; die voor beter geacht wordt dan die van **BELIN DE BALLU** wat den stijl aangaat; maar wat naauwkeurigheid en geleerdheid betreft, is zij ver beneden dezelve.

MASSILLON (JOANNES BAP-

TISTA), zoon van eenen notaris van *Hières* in *Provence*, werd den 24 Junij 1663 geboren, en ging bij de orde van het oratorium in 1681. Daar zijne oversten in de verbeelding waren, dat hij gedurende zijn rectoraat eenige gemeenschap met vrouwen onderhield, zoo zonden zij hem naar een hunner huizen in het bisdom *Meaux*. Hij deed zijne eerste proeven in de rede-neerkunst te *Vienne* in *Dauphiné*, gedurende hij de godgeleerdheid beoefende. De lijkrede op HENDRIK DE VILLARS, aartsbisschop dier stad, droeg aller goedkeuring weg en had ten gevolge, dat pater DE LA TOUR, die toenmaals generaal der orde was, hem naar *Parijs* beriep. Toen hij hier eenigen tijd geweest was, vroeg hij hem wat hij dacht van de predikanten, die op dat groote tooneel schitterden: *Ik vind*, zeide hij, *dat zij verstand en begaafdheden hebben, maar als ik zal prediken, zal ik het niet doen, zoo als zij*. Hij hield woord: hij predikte en opende zich eene nieuwe baan. Pater BOURDALOUE, was niet van het getal dergenen, welke hij niet wilde navolgen. Zijn vernuft deed hem eene andere soort van welsprekendheid vinden, anders had hij hem misschien geheel tot zijn voorbeeld genomen. BOUR-

DALOUE sleept weg, onderwerpt, dwingt, even als een geducht veldheer, om zich aan de wapenen der rede over te geven. MASSILLON, daarentegen, als een bekwaam onderhandelaar, gaat minder snel maar met meer zachtheid vooruit. De eene spreekt tot het verstand en beheerscht hetzelfde, de andere raakt de ziel en verteedert haar. De eerste bezit de waardigheid, de kracht en dat onderhoudend vuur van DEMOSTHENES, de tweede heeft de behendigheid en de kunst van CICERO. Nadat hij te *Versailles* zijnen eersten advent gepredikt had, verkreeg hij uit den mond zelven van LODEWIJK XIV deze lofredde: »Mijn vader, toen ik de andere predikers hoorde, was ik zeer over hen tevreden; maar zoo dikwijls als ik u gehoord heb, ben ik over mij zelven zeer ontevreden geweest.» In 1704 verscheen pater MASSILLON voor de tweede maal ten hove, en nog welsprekender dan de eerste maal. De vleitaaal, die hij er hooren moest hinderde zijnen ootmoed niet. Eens toen een zijner medebroeders hem geluk wonschte, dat hij weder als naar gewoonte zoo schoon gepredikt had, antwoordde hij: »Laat mij met rust, mijn vader, de duivel heeft mij dit reeds welsprekender ge-

zegd dan gij." De bezigheden van zijne bediening beletteden hem niet, de gezelschappen bij te wonen, op het land vergat hij, dat hij prediker was, zonder echter de zedigheid te kwetsen. Toen hij eens bij den heer DE CROZAT was, zeide deze hem: *Mijn vader, uwe zedeleer verschrikt mij, doch uwe manier van leven stelt mij gerust.* Het is mogelijk, dat hij somtijds wat te toegevend is geweest, aan de wellevendheid of aan dringende verzoeken, zoo als het hem later gebeurde, ten opzichte van den losbandigen DUBOIS, wien hij een getuigschrift gaf, om tot priester, en wat nog erger is, om tot bisschop gewijd te worden. Door zijnen verdraagzamen aard, werd hij in de zaken der constitutie gekozen, om den kardinaal DE NOAILLES met den H. Stoel te verzoenen; hij verzuimde niets, om hem van de onvermijdelijke noodzakelijkheid te overtuigen, van in de besluiten van den Paus, door geheel de kerk aangenomen, te berusten; maar de tijd van des kardinaals overtuiging was nog niet gekomen. De regent benoemde hem in 1717 tot het bisdom van Clermont. In het volgende jaar moest hij voor LODEWIJK XV, toen nog maar 9 jaren oud, prediken, toen

vervaardigde hij die redevoeringen, zoo zeer bekend onder den naam van *Kleine Vasten (Petit Carême)*, die men algemeen beschouwt als zijn beste werk, ofschoon een deskundige er anders over gëdacht heeft. Men zou wel willen, dat er minder versieringen, minder herhalingen en omschrijvingen in gevonden werden; doch de omstandigheden kunnen dien misslag doen verschoonen. De abdij van *Savigny* open zijnde, deed de kardinaal DUBOIS hem dezelve worden. De lijkrede op de hertogin van *Orleans* in 1723, was de laatste redevoering die hij te *Parijs* hield; sedert kwam hij niet meer buiten zijn bisdom, waar zijne zachtmoedigheid, zijn vriendelijke omgang en zijne weldaden hem aller harten gewonnen hadden. In twee jaren deed hij heimelijk 20,000 livres naar het gasthuis van *Clermont* brengen. Hij vond zijn genoeg en op zijne buitenplaats Oratoristen en Jesuiten te verzamelen, en dezelve met elkander te laten spelen. Zijn bisdom verloor hem in 1742, in den ouderdom van 79 jaren. Het kenmerk zijner welsprekendheid is een eenvoudige, edele, belangwekkende, aandoenlijke en natuurlijke toon; eene nauwkeurige, zuivere en

fraaije stijl, die tot in de ziel doordringt, zonder haar te beangstigen of te veront-rusten. » MASSILLON, zegt de abt MAURY, heeft zelden verheven beelden, maar als hij als redenaar beneden zijnen roem is, als schrijver toch verdient hij den eersten rang, en niemand buiten hem heeft de verdiensten van den stijl tot eene grootere volmaaktheid gebragt. Met dit gedeelte der welsprekendheid heeft hij zich tot zijn einde toe onledig gehouden. Men vond na zijnen dood, onder zijne papieren, twaalf uitgaven zijner leerreden, die hij, sedert hij bisschop geworden was, onophoudelijk nazag en verbeterde, en die bijgevolg nooit van den kansel zoodanig zijn uitgesproken, als wij die nu lezen. MASSILLON had in zijnen ouderdom al de zuiverheid van zijnen smaak behouden, maar de geheele levendigheid zijner verbeeldingskracht had hij verloren, en hij bearbeidde toen meer den stijl dan wel het zakelijke zijner redevoeringen; ook wilde hij zijne *Kleine Vasten* niet meer aanroeren, die hij eerst met meer zorg geschreven had. Ik geloof niet, dat ik den roem van den onsterfelijken MASSILLON zal te kort doen, ik meen integendeel hem hier eene nieuwe hulde te bewijzen, wanneer ik durf

zeggen, dat zijne *Kleine Vasten*, welke lang voor zijn meesterstuk gehouden werd, in mijn oog, een zijner zwakste redeneerkundige voortbrengselen is. Al de plannen van MASSILLON gelijken zich onderling; en behalve die eentoonigheid, waarvan men getroffen wordt, als men zijne leerreden achtereenvolgend leest, bepaalt hij zich meestal met de voorwendsels te bestrijden, en dringt misschien niet diep genoeg door tot den grond van zijn onderwerp. Dikwijls laat zich deze heerlijke schrijver door zijne vruchtbaarheid misleiden, geeft zijnen betooverenden stijl geen genoegzaam voedsel van denkbeelden, en hij zou zonder twijfel veel verliezen, als hij naar dit grondbeginsel van FENELON beoordeeld werd: *Eene goede redevoering is zoodanig dat men er niets van kan afdoen zonder in het leven te snijden.* Soms tijds zijn zijne redeneringen ontbloot van die juistheid, die kracht, die deftigheid, welke hij zoo waardig was haar bij te zetten." De neef van MASSILLON heeft ons eene schoone uitgave bezorgd van de *Werken* zijns ooms, *Parijs*, 1745 en 1746, in 14 dl.ⁿ in groot 12.mo, en 12 dl.ⁿ in klein formaat. Onder de uitgaven, die sedert in het

licht zijn gekomen, zullen wij die van MEQUIGNON, 1818, in 14 dl.ⁿ in 8.vo aanhalen, gedrukt door CELLOT en HUBERT (*). Men vindt er eenen volledigen *Advent* en eene *Vaste*, verscheidene *lijk-, leer- en lofreden* in, die nooit het licht gezien hadden. » De *lijkreden*, zegt de schrijver van de *drie eeuwen der letterkunde*, zijn het zwakste gedeelte; men mag zeggen, dat MASSILLON, met al den toestel der welsprekendheid; er minder welsprekend dan elders in is. Eenige onderwerpen, welke hij behandeld heeft, waren geschikt, om hem verhevene beelden te verschaffen; hij schijnt geen acht geslagen te hebben, noch op den toon die dezelve voegde, noch op de groote hulpbronnen, waardoor hij dezelve kon doen schitteren. De *lijkrede* op den prins DE CONTI, verraadt den droogen rhetorist, zij gaf nogtans den bekwamen schilder duizende belangrijke schakeringen aan de hand." Wijders hebben wij van hem: 1.º *Tien Redevoeringen*, onder den naam van *Petit Carême* bekend,

XVI. DEEL.

die dikwijls herdrukt zijn. — 2.º *De geestelijke onderhandelingen*, die hij had in het seminarie van *Magloire*, bij zijne aankomst te *Parijs*; benevens die welke hij gedurende zijne bisschoppelijke bediening met zijne pastoors hield; en de *Redevoeringen*, welke hij aan het hoofd der synode, die hij jaarlijks deed vergaderen, uitsprak. — 3.º *Treffende Omschrijvingen* der psalmen. De schrijver van zoo vele welsprekende stukken, zou verlangd hebben, dat men het gebruik had ingevoerd, om de voordragten op den kansel voor te lezen, in plaats van dezelve van buiten te prediken. Het was hem eens met twee zijner medebroeders gebeurd, dat zij alle drie en wel op denzelfden dag in hun sermoon bleven steken. Op eenen Goeden Vrijdag, predikten zij alle drie op verschillende uren. Zij wilden elkander beurtelings gaan hooren; het geheugen bedroog den eerste, de vrees overviel de twee anderen en deed hen in hetzelfde lot deelen. Wanneer men onzen redenaar

T

(*) *Onder de typographische meesterstukken van den tegenwoordigen tijd, ons door den kunstminnenden LEFEVRE te Parijs geleverd, behooren ook de Oeuvres de MASSILLON, évêque de Clermont, in twee Royaal, 8.vo deelen, 1835.*

Vertaler.

vraagde, welke zijne beste leerrede was, antwoordde hij: *Die welke ik het beste ken.* Men schrijft dit zelfde antwoord ook toe aan vader BOURDALOUE. De beroemde vader LA RUE, dacht met MASSILLON, dat de gewoonte om van buiten te leeren, hare zwarigheden had, maar men moet bekennen, dat het tegenovergestelde gebruik nog grooter hinderpalen zou doen ontmoeten; dat het de handelingen van den redenaar, en de uitspraak belemmeren en de aandacht der toehoorders oneindig verzwakken zou. Men zou hierin misschien kunnen voorzien, indien het werd toegelaten, dat men nu en dan een oog op het papier sloeg. De abt DE LA PORTE, heeft de schoonste en verhevenste gezegden, die in de werken van den bisschop van Clermont voorkomen, bijeenverzameld, in een deel in 12.mo Deze bloemlezing verscheen te *Parijs*, in 1748, in 12.mo en maakte het 15e deel uit, van het groote in 12.mo en het 13.e van het klein in 12.mo, het voert ten titel: *Pensées sur etc. (Gedachten over verschillende zedelijke en godsdienstige onderwerpen getrokken enz.)* [Bij de uitgevers dezès mede in het Nederduitsch vertaald in het licht gegeven.] In 1721, is onder den naam

van MASSILLON verschenen: *Maximes etc. (Grondregels over de kanselwelsprektheid)*, dit werk is van pater GAICHIÈS (zie N.º 10,961 van het woordenboek der naamloozen). De heer TABARAUD, heeft aan het hoofd eener uitgave van MASSILLON's uitgelezene werken, eene *Verhandeling* en een *fac simile* van eenen onuitgegeven brief in het licht gegeven; *Parijs*, DE LESTRE BOULAGE, 1824, 6 dl.ⁿ in 8.vo. D'ALEMBERT, heeft de lofrede van MASSILLON uitgesproken, zoo als dezelve gevonden wordt, in het eerste deel van de *geschiedenis der akademie*, 1779. De stad *Hières*, heeft ter eere van dezen redenaar in 1817, een standbeeld opgericht.

MASSINGER (PHILIPPUS), een Engelsch tooneeldichter, in 1584, te *Salisbury* geboren, werd te *Oxford* opgevoed, en verliet vervolgens de hoogeschool dier stad, om zich naar *Londen* te begeven, waar hij zich geheel en al aan de dichtkunst overgaf. Zijne *treur-* en *blijspelen*, werden in *Engeland*, algemeen toegejuicht. Hij werkte gelijktijdig met de grootste Engelsche dichters zijner eeuw, als FLETCHER; MIDLETON, ROWE en FIELDING. Men vond hem den 28 Maart 1640, dood in zijn

bed liggen. (Zie in de *verhandelingen der maatschappij van Manchester*, 3.º deel, blz. 123, eene *proeve over de tooneelstukken van MASSINGER*, door doctor JOHN FERRIAR).

* MASSINI (KAREL IGNATIUS), priester van het oratorium, werd den 16 Mei 1702, te *Cesena* geboren. Met gelukkige begaafdheden uitgerust, beoefende hij aanvankelijk de wijsbegeerte en de rechtsgeleerdheid. Zijne vorderingen deden hem weldra van den kardinaal SPINOLA opmerken, die gezant te *Bologna* was, en hem als zijnen raadsman aannam. Deze eerste gelukkige stap, verzwakte geenszins zijn voornemen, om zich den Heere toe te wijden, en in 1734, ging hij onder de broeders van het oratorium te *Rome*. MASSINI bragt bij dezelve eene groote zucht voor de studien en eene vurige begeerte, om zich in de godsvrucht te volmaken mede. Hij legde zich voornamelijk toe op de H. Schrift, de heilige vaders en de kerkelijke geschiedenis; hij werd weldra even zoo achtingswaardig door zijne kunde, als hij hiet reeds was, door de deugden van zijnen staat. MASSINI werd 25 jaren voor zijnen dood, met

blindheid geslagen, hij verdroeg dit ongeval, met een bewonderenswaardig geduld, en overleed den 23 Maart 1793, in den ouderdom van 83 jaren. Hij heeft nagelaten: 1.º *Vita del venerabile padre MARIANO DE SOZZINI, de l'oratorio di Roma, Rome, 1747*. Deze levensbeschrijving was door den kardinaal LEANDRO COLLOREDO geschetst. Pater MASSINI hersmolt zijn werk, en legde er de laatste hand aan. Vervolgens werd dezelve met bijvoegsels van MASSINI herdrukt, benevens het *Leven eener beroemde en godvreezende Romeinsche vrouw, FLAMINIA PAPI genaamd*, mede een werk van denzelfden pater, MARIANO SOZZINI. — 2.º *Vita del N. S. GESU CRISTO*, getrokken uit de heilige Evangelien, *Rome, 1759*. Dit was in het Fransch geschreven, door den abt LE TOURNEUX, en in het Italiaansch vertaald, *Rome, 1757*. Pater MASSINI maakte in hetzelfde nuttige veranderingen, misschien waren zij ook wel noodzakelijk, en verrijkte het met *zedekundige aanmerkingen*. (Zie TOURNEUX). — 3.º *Vita del N. S. GESU CRISTO, con un'appendice che contiene 15 meditazioni sulla passione di GESU CRISTO, un' is-*

truzione per assister alla santa messa etc., Rome, 1761, dikwijls te Venetië, Turin en elders herdrukt. Het aanhangsel werd ook afzonderlijk gedrukt, *con un breve esercizio di divozione per le domeniche, e feste del signore etc.* 4.º *Raccolta delle vite de santi per ciascheduno giorno dell' anno*, Rome, 1767, 13 deelen in 12.^m Aan het hoofd van dit werk vindt men het leven der H. Maagd, door den geleerden vader MICHELI van dezelfde orde, die aan deze werken van pater MASSINI mede veel deel had. Deze twee verzamelingen, werden door het publiek gretig opgenomen, en dikwijls te Rome, Venetië, Trente, en op andere plaatsen herdrukt. Zij vullen de boeken aan, van het nieuwe testament, en bevatten al wat in de kerkelijke geschiedenis op het meeste gezag steunt, met eene volmaakte orde en geschreven in eenen eenvoudigen doch niet onduidelijken stijl, die ook wel eens sierlijk wordt, als het onderwerp zulks medebrengt. Pater MASSINI heeft nog andere werken geschreven, als eene Italiaansche vertaling van de *Navolging van CHRISTUS*. Hij wordt beschouwd als een der sieraden der orde, waarvan hij lid was.

MASSON (ANTONIUS), een graveur der 17.^e eeuw, geboren in 1636 te Louri bij Orleans munte vooral uit in de portretten. Die van den burggraaf van TURENNE, van den hertog van HARCOURT worden als meesterstukken beschouwd. Zijn graveerstaal is krachtig en bevallig. Men wil dat hij eene bijzondere wijze van graven gevormd had, en dat in plaats van zijne regterhand op de plaat; zoo als dit gewoonlijk gedaan wordt, te bewegen, om zoodanige trekken te vormen als het onderwerp vereischte, hij de etsnaald stijf stil hield en met de linkerhand de plaat in zoodanige rigting bragt als de snede vorderde. Velen onzer hedendaagsche plaat-snijders volgen deze manier. Die bekwame kunstenaar lid van de koninklijke akademie van schilderkunst overleed te Parijs in 1702 in den ouderdom van 66 jaren. Men haalt van hem aan de beroemde prent van de *Emmaüs gangers* naar TITIAAN, bekend onder den naam van *Nappe de Masson*, ter oorzaak van de volkomene nabootsing van het linnen, en de *Hemelvaart van MARIA* naar RUBENS. Over zijne andere werken kan men eenige bijzonderheden lezen in het *handboek voor liefhebbers*.

MASSON (INNOCENTIUS), een

karthuizer monnik, in 1628 te *Noyon* geboren, werd in 1675 tot generaal dier orde verkozen, en liet de groote Karthuizers kerk, die bijna geheel in asch gelegd was, weder opbouwen. Hij verwierf zich eenen naam door zijne deugden en godvruchtige boeken. Zijn beste werk is de nieuwe *verzameling van de statuten der Karthuizers* met geleerde aantekeningen, *Parijs*, 1703 in fol., zeer zeldzaam. Er zijn vijf deelen; het vijfde, bevattende de privilegien der orde, ontbreekt somtijds. In 1683 had hij de *uitlegging van eenige plaatsen der statuten van de orde der Karthuizers* in het licht gegeven, klein in 4.to 166 bladzijden. Diegene, welke met bldz. 122 eindigen zijn onvolledig. Het is een antwoord, op hetgene de abt DE RANCE van de Karthuizers gezegd had, in zijne *pligten van het kloosterleven*. Deze schrijver overleed in 1703, oud 75 jaren; hij was gedurende zijn geheele leven een gezwooren vijand der leerlingen van JANSENIUS, die hem in hunne schriften niet gespaard hebben, en hem voor eenen slechten godgeleerde, eenen valschen mistieker enz. uitkretten. Indien men tot aan de wolken kan verheven wor-

den, wanneer men zich ten voordeele eener sekte verklaart, dan moet men ook afwachten dat men tot in het stof worde teruggeworpen wanneer men hare belangen tegenwerkt. (Zie COMMIRE, VINCENTIUS à PAULÀ.)

MASSON (ANTONIUS) minderbroeder, overleden te *Vincennes* in 1700 in eenen hoogen ouderdom, verwierf zich bij zijne orde eenen naam door zijne godvruchtigheid, zijne kunde en zijne werken. De voornaamste zijn: 1.º *Questions etc. (Belangrijke vragen over het boek Genesis, geschied- en zedekundig ontwikkeld)*, in 12.mo. — 2.º *Histoire etc. (Geschiedenis van den zondvloed en van Noë)* 1687 in 12.mo. — *Histoire etc. (Geschiedenis van den Aartsvader ABRAHAM)* 1688 in 12.mo. — 4.º *Traité etc. (Verhandeling over de kentekenen der voorbeschikking)* en eenige andere godvruchtige boeken, doormengd met aanhalingen uit de H. Schrift en de oudvaders. Men moet hem niet verwarren met CLAUDIUS MASSON priester van het *oratorium*, van wien men *Leerreden* heeft voor eenen *advent*, eene *vasten*, over de *geheimnissen*; *Lofreden* enz. *Lyon* 1693.

MASSON (JOANNES), een hervormd predikant, geboren in Frankrijk, in 1680, overleed, in 1750, was naar Engeland overgestoken om er de nieuwe gevoelens te verspreiden. Men heeft van hem: 1.º *Jani templum reseratum seu tractatus chronologico-historicus*, Amsterdam, 1700 in 8.vo. — 2.º *Lettres etc. (Critische brieven over de moeilijkheid, welke er bestaat tusschen MOZES en den H. STEPHANUS ten opzichte van het getal der afstammelingen, die uit Chanaan in Egypte overstaken)* Utrecht, 1705, in 8.vo. — 3.º *Vita HORATII* Leyden, 1707 of 1708, in klein 8.vo. — 4.º *Vita PLINII secundi*, idid. 1709 in klein 8.vo. — 5.º *Vita AEL. ARISTIDES*, aan het hoofd der uitgave redevoeringen van dezen rhetor, in het licht gegeven door JEBB, Oxford 1722. — 6.º *Aanteekeningen over de inschrijvingen verzameld door GRUTER*, in de uitgave van GRÆVIUS, Amsterdam, 1707 in 4 dl.ⁿ. — 7.º *Over de gedenkpenningen van de koningen van Comagena* in den *Tesoro Britannico* door HAYM. — 8.º *Annus solaris antiquus* in fol., waarvan de prospectus alleen naar het schijnt in het licht is gekomen. Men heeft hem

ten onrègte het *leven van BAYLE* toegekend, uitgegeven onder den naam van LAMONNOYE, en dat men, volgens BARBIER aan DU REVEST een gevlugt schrijver moet teruggeven.

MASSON (PAPIRUS). — Zie PAPIRUS MASSON.

MASSON. — Zie MAÇON.

MASSON. — Zie LATOMUS (JACOBUS).

MASSON DES GRANGES (DANIEL) een priester, geboren in 1700 en overleden in 1760, was zoo verstandig als godvreezend. De bijzonderheden zijns levens zijn onbekend, maar men kent zeer wel zijn uitmuntend werk getiteld: *Le philosophe etc. (De hedendaagsche wijsgeer, of de ongeloovige veroordeeld door de regtbank zijner rede)*, 1759 in 12.mo, herdrukt in 1765 met aanmerkelijke vermeerderingen. De waarheden, welke hij er verhandelt, worden er wel is waar dikwijls herhaald, doch hij stelt ze altijd in een anderdag licht voor; en dewijl hij de bewijzen voor de godsdienst van al dat afgetrokkene ontdoet, kan iedereen dezelve gemakkelijk verstaan. —

MASSON (FRANCISCUS) een

Engelsch-kruidkundige, in 1741 te *Aberdeen* in *Schotland* geboren, was van min bemiddelde ouders, en in den beginne slechts een eenvoudige tuinman; maar door zijnen smaak voor de kruidkunde weggesleept, bezocht hij achtereenvolgend de *Kaap de Goede Hoop*, de *Canarische eilanden*, de *Vlaamische eilanden*, *Madera* en de *Antillische eilanden*, om er zaden en planten te verzamelen. Zijne ontdekkingen bragten veel toe, tot verrijking van den tuin van *Kew*. Hij overleed te *Montreal* op het einde van December 1805. Men heeft van hem: *Stapeliae novae, or a collection of several new species of that genus discovered, in the interior parts of Africa*, Londen 1796, klein in fol. versierd met 41 zeer fraai gewerkte platen, volgens teekeningen ter plaatse zelve genomen; overigens is het werk, in betref het wetenschappelijke, beneden dat van *JACQUIN*, dat tien jaren later het licht zag.

* *MASSON* (*KAREL FRANCISCUS PHILIBERTUS*) een letterkundige in 1762 te *Blamont*, eene kleine vesting in *Montbeliard*, geboren, trad zeer jong in Russische dienst, waar hij majoor werd van de gre-

nadiers van den groot-hertog *ALEXANDER*, die hem als zijnen secretaris aannam. Hij werd vervolgens door *PAUL I* afgedankt, ter oorzake zijner grondbeginselen ten voordeele der Fransche omwenteling, begaf zich naar *Polen*, en vervaardigde daar zijne *Memoires etc.* (*Geheime memoiren over Rusland*, en voornamelijk over het einde der regering van *CATHARINA II*, en het begin van die van *PAUL I*); *Amsterdam* (*Parijs*), 1800 — 1803, 4 dl.ⁿ in 8.vo; een hoogdravend, gewaagd en oproerig werk, doch welkers grondbeginselen de schrijver later afkeurde, in de brieven die het 4.e deel of aanhangsel uitmaken. Men heeft nog van hem: *Les Helvétiens*, een dichtstuk in tien zangen, en eenige andere minder belangrijke werken, welke slechts bij de republikeinen, bijval vonden. *MASSON*, keerde in 1799, naar *Frankrijk* terug, werd eenigen tijd daarna, benoemd tot algemeen secretaris bij de prefecture van *Rijn en Moezel*, en overleed te *Coblentz*, den 2 Junij 1807. Hij was medelid van het instituut van *Frankrijk*, van dat van *Milane*, van de Keltische akademie, enz.

MASSOULIÉ (*ANTONINUS*),

geboren te *Toulouse* in 1632, werd dominikaner monnik, in 1647. Hij was prior in het noviciaat-huis te *Parijs*, vervolgens provinciaal van *Toulouse*, eindelijk assistent bij den generaal zijner orde in 1686. Deze ootmoedige kloosterling weigerde een bisdom, dat hem door den groot-hertog van *Toskane*, werd aangeboden. Hij overleed te *Rome*, in 1706, in den ouderdom van 74 jaren, vereerd, betreurd en geacht, door de geleerden zijner orde. Zijn voornaamste werk is een boek in 2 dl.ⁿ in fol. getiteld: *Divus THOMAS sui interpres de motione divina et libertate creata*, enz. Hij tracht er in te bewijzen, dat de gevoelens der dominikaansche school over de physische voorbeweging, de genade en de beschikking, ook die zijn van den H. THOMAS, en geenszins uitvindingen van BANNEZ, zoo als eenige schrijvers hebben willen beweren. Het werk werd door de godgeleerden van *Douai*, in 1722 aangerand, en de zaak werd te *Rome* voorgebragt, waar zij den 18 Julij 1729, ten voordeele van MASSOULIÉ beslist werd. (Zie BENEDICTUS XIII.) Hij wederlegde ook de Quiétisten, in twee geschriften, gedrukt in 1699 en 1704, in 12,mo

MASSUET (dom RENATUS), een Benediktijner der orde van den H. MAURUS, geboren te *St. Ouen de Mancelles*, in het bisdom van *Evreux*, in 1666, onderwees de wijsbegeerte en de godgeleerdheid in verschillende gestichten zijner orde. Hij leerde het Grieksch te *Rouanen*, en in 1703 vestigde hij zich te *Parijs* in de abdij van den H. HERMANUS ter *Weide*, (*Sint-Germain-des-Prés*). Hij heeft in het licht gegeven: 1.° Eene uitgave van den H. IRENEUS, gedrukt bij CORNARD, te *Parijs*, in fol. 1710; uitgebreider en naauwkeuriger dan de vorige, en met voorberigten, verhandelingen en aantekeningen verrijkt. Deze verhandelingen verspreiden een nieuw licht over onderwerpen, welke misschien nooit regt opgehelderd waren. — 2.° Het vijfde deel der *Kronijken der orde van den H. BENEDICTUS*. — 3.° Een *Brief van een' geestelijke aan den eerw. pater STEPHANUS LANGLOIS*, een Jesuit, waarin hij antwoordt op een door zijne medebroeders geschreven stuk tegen de uitgave van den H. AUGUSTINUS. (Zie AUGUSTINUS). — 4.° Eene tweede uitgave van den H. BERNARDUS, van dom MABILLON. Dom MASSUET overleed in 1716;

in den ouderdom van 50 jaren. Zijne geleerdheid, zijne werkzaamheid, en zijne goede hoedanigheden deden hem door zijne medebroeders betreuren. Hij zou eenen volslagen lof verdienen, indien hij zich niet had ingelaten, met eene partij, welke tweedragt en verdeeldheid in de kerk zocht te zaaijen, door hare plegtigste verklaringen te bestrijden, zoo als men zien kan uit zijne *brieven*, door SCHELHORN uitgegeven in het 13^e deel der *Amœnitates litterariæ*.

MASSYS. — Zie MESSIS.

MASTELLETTA (JOANNES ANDREAS DONDUCCI, bijgenaamd), een schilder, geboren te Bologna, in 1577, trad vooreerst der schole van CARRACCIO toe, en bestudeerde eenigen tijd de werken van PARMESANO, maar men kan niet zeggen, dat hij in den smaak dezer groote meesters gewerkt heeft. Hij nam voor zich eene bijzondere manier aan, zonder de natuur te willen raadplegen. Hij gebruikte het zwart meer dan eenige andere kleur, en deze gemaktheid ontsiert zijn werk. Hij begaf zich in een klooster, waar hij in 1637 overleed. De naam van MASTELLETTA was hem gegeven

geworden naar het beroep zijns vaders, die kuipjes (*Mastelli*) maakte. Hij was rein van zeden en ootmoedig.

MASUCCIO van Salerno, MASATIUS SALERNIANUS, uit een edel geslacht gesproten, heeft 50 *geestige verhalen*, in navolging van BOCCACIUS, vervaardigd; gedrukt in het Italiaansch te Napels, 1467 in fol., vervolgens te Venetië, in 1484 in fol. Zij zijn getiteld: *Il novellino etc.* Deze schrijver overleed omtrent het einde der 5^e eeuw. Hij is zeer beneden zijn voorbeeld, en zou veel beter gedaan hebben, indien hij een ander model van eenen ernstigeren en meer nuttigen aard gekozen hadde.

MASURIUS (LODEWIJK), geboren te Doornik in 1523, beoefende de Latijnsche en Fransche dichtkunst, onder toezigt van den kardinaal JOANNES DE LORRAINE. Na den dood zijns weldoeners, nam MASURIUS deel aan eenen twist tusschen Catholijken en Calvinisten, en werd daardoor genoodzaakt, de wijk te nemen naar *Tweebruggen*, waar hij het calvinismus openlijk beled. Eenige jaren daarna keerde hij naar *Frankrijk* terug, en was achtervolgens predikant te Metz,

Saint-Marie en te *Straatsburg*, waar men vermeent, dat hij in 1580 overleden is. Men kent van hem: 1.° *Latijnsche gedichten*, *Lyon*, 1551, in 4.to, *Bazel*, 1574, in 16.mo — 2.° *Borboniades sive de bello civili etc.* gedicht in 14 zangen, *Bazel*, 1579, in 8.vo — 3.° *OEuvres etc.* (*Dichtkundige werken*), in het Fransch, bevattende lierzangen, klinken puntgedichten, en de vertaling van twintig psalmen, *Lyon*, 1555, in 4.to, is zeldzaam. — 4.° *De twaalf boeken van de Aeneis van VIRGILIUS*, vertaald in Fransche verzen, *Lyon*, 1560, in 4.to — 5.° *De wreede oorlog tusschen den blanken en zwarten koning*, vertaald in het Latijn door HIERONYMUS VIDA, *Parijs*, VINCENTIUS SESTENAS, 1556, in 4.to — 6.° *De vechtende, overwinnende en vluggende DAVID*, godsdienstige treurspeelen, *Parijs*, ROBERT ETIENNE, 1565, in 12.mo (1^e uitgave), 2^e *Geneve*, FRANCISCUS PERRIN, 1566, in 8.vo Men vindt daarenboven in deze uitgave *geestelijke schaapsstal*, een godvruchtig tooneelstuk en een *herdersdicht*; 3^e uitgave, zonder drukoord, (*Geneve*), 1582, in 4.to — MASURIUS stond in verband met de grootste vernuften van zijnen tijd, zoo als SALIG-

NAC, RAMAS, BEZE, RABELAIS, enz. Naar het tijdvak, waarin de dichter schreef, kan men wel oordeelen, dat de lezing zijner Fransche gedichten onverdragelijk is; evenwel leest men zijne Latijnsche gedichten nog al met eenig genoegen.

MATAMOROS (ALPHONSUS GARCÍAS Y), kanonik van *Sevilla*, zijne geboorteplaats, in de 16^e eeuw, was leeraar der welsprekendheid bij de hoogeschool te *Alcala*. Men heeft van hem eene *verhandeling over de akademien en de geleerde mannen van Spanje*, te *Alcala*, 1553, in 8.vo Het is eene lofrededer Spanjaards, tegen degenen, die twijfelen aan de kunde dezer natie. MATAMOROS was een man van smaak, zijn stijl is sierlijk, doch hij doet te zeer blijken, dat hij er bloemen tusschen wilstrooijen.

MATANI (ANTONIUS), een geneesheer en wiskundige te *Pistoja*, den 27 Julij 1730 geboren, legde zich toe op de geneeskunde, en verkreeg zijn doctoraat te *Pisa* in 1754, werd achtereenvolgens hoogleeraar in de wijsbegeerte en in de geneeskunde bij dezelfde hoogeschool, en overleed in groote gevoelens van godsvrucht, den 21 Junij 1779 te *Pistoja*. Men

heeft van hem een groot getal werken, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *De anevrismaticis præcordiorum morbis animadversiones*, Florence, 1759, Frankfurt, 1766. — 2.° *HELIODORI LARISSÆI capita optitorum e græco latine conversa*, Pistoja, 1758. — 3.° *Geschiedkundig en wijsgeerig verhaal der natuurlijke voortbrengselen van het grondgebied van Pistoja in Italië*, Pistoja, 1762. — 4.° *De nosocomiorum regimine*, Venetië, 1763. — 5.° *De remediis tractatus*, Pisa, 1769. MATANI heeft vele bijdragen geleverd aan verscheidene Italiaansche dagbladen, en heeft handschriften nagelaten, onder anderen eene *letterkundige geschiedenis*, van de schrijvers; zijne landgenooten, welke merkelyk gevorderd is. Deze handschriften berusten onder zynen broeder JOZEF MATANI, hoogleeraar in de godgeleerdheid bij het seminarie van Pisa, die tijdens het leven van zynen broeder, er genoeg in vond, zich met hem door gedurige gesprekken over godsdienst, en over gewijde en ongewijde critische onderwerpen, in zyne moeilijke bezigheden, eenige uitspanning te verschaffen. Op aanraden van zynen broeder, den genees-

heer, bestudeerde hij de talen der geleerden. In 1780 bereidde VENTURA DI SAMUELE FUA eene volledige uitgave der werken van dezen geneesheer.

MATERNUS (*Heilige*), volgde den H. VALERIUS op, in het bestuur der kerk van Trier, omtrent het einde van de 3.° eeuw. Hij verliet dezen zetel, om dien van Keulen te gaan stichten, welken hij tot aan zynen dood bekleedde. Hij woonde twee kerkvergaderingen bij, welke tegen de Donatisten gehouden werden, de eene te Rome en de andere te Arles. Zyn lijk werd naar Trier vervoerd, waar het in de kerk van den H. MATTHIAS, bij die zynen voorgangers, de H. EUCHERUS en VALERIUS, werd begraven. PAPPO, aartsbisschop van Trier, bragt het over naar de hoofdkerk, in 1037. Eenige legenden maken hem ten onregte tot een leerling van den H. PETRUS.

MATERNUS DE CILANO (GEORGIUS CHRISTIANUS), geboren te Presburg, legde zich niet zonder vrucht op de fraaije letteren toe, daarenboven beoefende hij de natuurkunde, de geneeskunde en de kennis der oudheden, en onderwees deze wetenschappen te Altenau in Ne-

der-Saksen, waar hij den 9 Julij 1773 overleed. Zijne werken zijn: 1.º *De terrae concussionibus*. — 2.º *De causis lucis borealis*. — 3.º *De motu humorum progressivo veteribus non ignoto*, 1754, in 4.to — 4.º *De saturnalium origine et celebrandi ritu apud Romanos*, 1759, in 4.to — 5.º *Prolusio de modo furtum quaerendi apud Atheniensis et Romanos*, 1769, in 4.to — 4.º Eene Beschrijving van den geestelijken, burgerlijken en militairen stand der Romeinsche Republiek, in het Hoogduitsch, 3 dl.ⁿ in 8.vo — 7.º *Verscheidene Verhandelingen*, opgenomen in de dagbladen der *Natuuronderzoekers*.

MATERNUS. (Zie FIRMICUS MATERNUS).

MATHA. (Zie JOANNES DE MATHA).

MATHAN, priester van Baäl, werd op bevel van den opperpriester JOÏADA, voor het altaar van dezen afgod gedood, omtrent het jaar 880 vóór J. C.

MATHAN, zoon van ELEAZAR, was de vader van JACOB en grootvader van JOZEF, man van de H. Maagd.

MATHANIAS. (Zie SEDUCIAS).

MATHAT, zoon van LEVI en vader van HELI, welke men meent dezelfde te zijn, als JOACHIM, vader van de Maagd MARIA. (Zie JOACHIM).

MATHATA, zoon van NATHAN en vader van MENNA, een der voorouders van J. C. naar het vleesch.

MATHATHIAS, zoon van JOANNES, uit den stam der MACHABEËRS, priester des Heeren, afstammeling van AÄRON door ELEAZAR, maakte zich zeer beroemd, onder de vervolging van ANTIOCHUS EPIPHANES. De gruwelen, die er te *Jeruzalem*, na deszelfs overgave gepleegd werden, noodzaakten hem, met zijne zonen, de wijk naar *Modin* te nemen, waar hij geboren was. Zijne zonen waren JOANNES, SIMON, JUDAS, ELEAZAR en JONATHAS. Hij was er niet lang, of hij zag gezanten van ANTIOCHUS naar *Modin* afkomen, om de inwoners te dwingen, de Wet van God te verwerpen en den afgoden te offeren. Velen bukten voor het geweld; maar MATHATHIAS verklaarde openlijk, dat hij nimmer aan de bevelen van ANTIOCHUS zou gehoorzamen. Toen hij

ophield met spreken, ontwaarde hij eenen Israëliet, die zich gereed maakte om den afgoden te offeren. Aanstonds door eene goddelijke geestdrift beziel, vloog hij op dit mensch aan en doodde hem en den officier, die hem tot deze goddeloosheid wilde dwingen, op hetzelfde altaar waar zij hunne offers wilden opdragen. Deze daad werd aanstonds ruchtbaar, en hij vlugtte met zijne zonen en eenige Israëlitzen naar de bergen; daar vormde hij toen eene legerschaar, en doorliep het gansche land, vernielde de altaren, welke voor de valsche goden waren opgericht, en herstelde de dienst des Heeren. Deze groote man voelde zijn einde naderen, hij beval dus aan zijne zonen dat zij **JUDAS MACHABEUS** tot aanvoerder hunner troepen zouden kiezen; vervolgens zegende hij hen, en overleed nadat hij *Israël* gedurende een jaar bestuurd had, omtrent het jaar 166 vóór J. C. Met hem begon het vorstendom der Asmoneërs, dat tot **HERODES** voortduurde. Sedert **JUDAS MACHABEUS** zijn zoon, die er het eerste mede bekleed werd, was het hoogepriesterschap er steeds mede verbonden. (Zie **JUDAS MACHABEUS**).

MATHATIAS, zoon van **SI-**

MON, kleinzoon van den vermaarden **MATHATIAS**, werd met zijnen vader en een zijner broeders, door **PTOLOMEUS**, zijnen schoonbroeder, in het kasteel van *Doch*, het jaar 135 vóór J. C., verraderlijk vermoord.

MATHENEZ (**JOANNES FREDERICUS VAN**), **MATHENESIUS** of **MATENESIUS**, geboren te *Keulen*, omtrent 1580, doctor in de godgeleerdheid, hoogleeraar der Grieksche geschiedenis en taal, vervolgens kanonik en pastoor van den **H. CUNIBERTUS**, in zijne geboortestad; besteedde tijdens de pest zijne zorgen aan de lijdenden, en werd een slagtoffer der besmetting, den 24 Augustus 1621. Hij was een geleerd criticus, die over wonderlijke voorwerpen schreef: zijn stijl is meestal onachtzaam. Men heeft van hem: 1.º *De triplici coronatione, Germanicæ, Lombardicæ, et Romanæ, Keulen, 1622*; in 4.to — 2.º *De luxu et abusu vestium.* — 3.º *Critices Christianæ lib. duo*; Zie *Biblioth. Colon.* van pater **HARTZHEIM**.

MATHILDA (*Heilige*), koningin van *Duitschland*, moeder van keizer **OTTO**, bijgenaamd *den Grooten*, en van moederszijde grootmoedervan **HUGO CAPET**, was de doch-

ter van **DIEDERIK**, graaf van *Ringelheim*, een Saksisch edelman. Zij huwde met **HENDRIK den Vogelaar**, koning van *Germanië*, bij wien zij won keizer **OTTO**, **HENDRIK** hertog van *Beijeren*, en **BRUNO**, bisschop van *Keulen*, welke in de kerk openbaar vereerd wordt. Na den dood van haren echtgenoot in 936, werd zij door hare zonen **OTTO** en **HENDRIK**, mishandeld en genoodzaakt naar *Westfalen* te vlugten; maar **OTTO**, deed haar terugkomen en bediende zich met vrucht van haren raad; **HENDRIK** verzoende zich ook met zijne moeder. Zij stichtte verscheidene kloosters en een groot getal gasthuizen, en overleed in de abdij van *Quedlinburg* in 968. Haar *Leven*, 40 jaren na haren dood, op bevel van den **H. HENRICUS** keizer, beschreven, is in het licht gegeven door de Bollandisten, *Act. Sanct.* deel 7 blz. 361.

MATHILDA (*Heilige*), dochter van de **H. MARGARETHA**, koningin van *Schotland* en eerste vrouw van **HENDRIK I**, koning van *Engeland*, volgde getrouwelijk het voorbeeld harer moeder. Zij deed te *Londen*, twee groote hospitalen bouwen, dat van de *CHRISTUS-kerk* en dat van den **H. GILLIS**. Zij overleed

in het jaar 1118, en werd te *Westminster* begraven, bij den **H. EDUARD den Belijder**. Op haar bevel schreef **DIEDERIK**, monnik van *Durham*, het leven van de **H. MARGARETHA**, wier biechtvader hij geweest was. Men vereert haar den 30 April.

MATHILDA, gravin van *Toskane*, dochter van **BONIFACIUS**, markgraaf van *Toskane*, ondersteunde met ijver; de belangen der Pausen **GREGORIUS VII** en **URBANUS II**, tegen keizer **HENDRIK IV** haren neef, en behaalde vele voordeelen op dezen vorst. Vervolgens deed zij plegtig afstand van al hare goederen aan den **H. Stoel**, en overleed in 1115, oud 76 jaren. De vijanden der paussen hebben haar beschuldigd, dat zij te naauwe vriendschap onderhield met **GREGORIUS VII**, maar de deugd van dezen Paus en die van **MATHILDA**, hebben deze aantijging weldra van alle weldenkende geschiedschrijvers, als lastertaal doen aanmerken. Geene enkele daadzaak, geen enkel teeken, hebben ooit deze vermoedens eenige waarschijnlijkheid kunnen bijzetten. Da waarheid van den vrijwilligen afstand harer goederen, is nooit in twijfel getrokken; dezelve is een der meest geloofwaardige bewijzen, waar-

op de paussen zich beroepen hebben; maar deze titel zelf werd een twistappel. MATHILDA bezat *Toskane, Mantua, Parma, Reggio, Piazensa, Ferrare, Modena*, een gedeelte van *Ombria*, het hertogdom *Spolletto, Verona*, bijna alles wat heden het *Patrimonium van den H. PETRUS* genoemd wordt, van *Viterbo* tot *Orvietto*, met een gedeelte van het mark *Ancona*. Toen Paus PASCHALIS II zich in het bezit dezer staten wilde stellen, verzette HENDRIK IV, keizer van *Duitschland*, zich hier tegen. Hij beweerde, dat de meeste der leengoederen, welke de gravin geschonken had, van het keizerrijk afhankelijk waren. Deze aanmatigingen, waren eene nieuwe oorlogsvonk tusschen den keizer en den Paus; op den duur moest men echter een gedeelte van het erfgoed van MATHILDA, aan den H. Stoel afstaan.

MATHILDA (CAROLINA), prinses van *Brunswijk-Hanover*, koningin van *Denemarken*, zuster van den koning van *Engeland*, GEORGE III, [werd in 1751 geboren. Zij was het negende en laatste kind, van FREDERIK LODEWIJK, prins van *Wallis*, vader van GEORGE III. MATHILDA, werd koningin van

Denemarken in 1766, door haar huwelijk met haren neef CHRISTIAAN VII. De koninginweduwe, JULIA-MARIA, die eene heerschzuchtige inborst bezat, was zeer afkeerig van MATHILDA, en zulks te meer toen deze van eenen zoon beviel, die der oude koningin alle hoop benam, om na den dood van den zwakken en ziekelijken CASIMIR, te regeren. Deze vorst had tot gunsteling eenen arts, STRUENSEE genaamd, dien MATHILDA in hare belangen zocht te winnen, toen zij zich door den koning, haren echtgenoot met onverschilligheid behandeld zag. Deze verbindtenis gaf aanleiding tot ergerlijke geruchten, die de koningin-moeder uitstrooide. Zij maakte den koning bevreesd voor zijn leven, beschuldigde MATHILDA, den tot minister verheven STRUENSEE en BRANDT, den vriend van dezen laatste. De jonge koningin werd gevangen gezet, als eene overspeelster veroordeeld, en haar huwelijk verbroken. Op vooerspraak van GEORGE III, stond men haar toe, om naar *Hanover* over te steken, alwaar zij als eene koningin behandeld werd, en te *Zell*; in den ouderdom van 24 jaren overleed. Zij liet verscheidene kinderen na, onder anderen FREDERIK VI, tegen-

woordigen koning van *Dene-*
marken.]

MATHOU (*dom* **CLAUDIUS HUGO**), te *Macon*, uit eene gegoede familie geboren, omhelsde den regel van den **H. BENEDICTUS**, bij de congregatie van den **H. MAURUS**, in het jaar 1639, in den ouderdom van 17 jaren. Hij onderscheidde zich bij dezelve door zijne ervarenheid in de wijsbegeerte en godgeleerdheid. **GONDRINUS**, aartsbisschop van *Sens*, zoo zeer bekend om zijne veranderingen ten opzichte van het formulier van **ALEXANDER VII**, wilde hem tot zijn groot-vikaris benoemen, en deed hem in zijnen raad zitten. Deze kloosterling overleed te *Châlons-sur-Saône*, den 29 April 1705, oud 85 jaren, in het klooster van den **H. PETRUS**, dat hij sedert 1685 betrokken had. Wij hebben van hem.

1.° Eene Latijnsche *Uitgave*, van de werken van den kardinaal **ROBERT PULLUS** en van **PETRUS POITIERS**, *Parijs*, 1655, in fol. met *dom HILARION LEFEBVRE*. — 2.° *De vera Senonum origine Christianæ*, tegen **LAUNOY**, *Parijs*, 1687, in 4. to — 3.° *Catalogus archiepiscoporum Senonensium*, *Parijs*, 1688, in 4. to In dit werk vindt men noch orde, noch critiek.

MATHURINUS (*Heilige*), priester en belijder in *Gatinais*, in de 4^e of 5^e eeuw. Zijne levensbeschrijving door **MOMBRITIUS**, verdient geen het minste geloof. (Zie de *Gallia Christianæ*, en de nieuwe brevieren van *Parijs* en *Sens*). Er bestond te *Parijs*, eene oude kerk onder de bescherming van den **H. MATHURINUS**. Het kapittel van *Parijs*, gaf dezelve in 1226 aan de religieuzen der **H. Drievuldigheid**, tot verlossing der gevangenen; en van daar hebben zij den naam van *Mathurinen* bekomen.

- **MATHURINUS van Florence**, een bekwaam schilder, stond in naauwe vriendschapsbetrekkingen met **POLYDORUS** en deze twee schilders werkten eenpariglijk. Zij beoefenden bijzonder de ouden, en trachtten hen na te volgen. Het is moeilijk hunne schilderstukken te onderscheiden, en de voortbrengselen dezer twee vrienden, niet met elkander te verwarren. Zij slaagden vooral in de nabootsing der kleederen, wapenen, vazen, offeranden, smaak en karakter der ouden. **MATHURINUS** werd beëind en geacht, en overleed in 1526.

MATHUSALEM, zoon van **HE-**
NOCH; vader van **LAMECH** en

grootvader van Noë, uit het geslacht van SETH, werd in het jaar 3317 vóór J. C. geboren, en overleed in het zelfde jaar dat de zondvloed plaats had; namelijk in 2348 vóór J. C. in den ouderdom van 969 jaren. Geen sterfeling op aarde, heeft hooger en ouderdom bereikt. — Men moet hem onderscheiden van MATHUSALEM, achterkleinzoon van CAÏN, en vader van eenen anderen LAMECH.

MATHIJS. — Zie MESSIS.

MATIGNON (JACOBUS GOYON DE), maarschalk van *Frankrijk*, prins van *Mortagne*, graaf van *Thorigny*, geboren te *Gacé* in *Normandyë*, in het jaar 1525, toonde zijnen moed bij de verdediging van *Metz*, van *Hesdin* en bij den veldslag van *St. Quentin*, waarbij hij in 1557 werd gevangen genomen. Twee jaren daarna gaf hem de koningin CATHARINA DE MEDICIS, die hem in alle belangrijke voorvallen raadpleegde, den post van luitenant-generaal van *Normandyë*. Deze provincie was meermalen getuige van zijne dapperheid. Hij versloeg de Engelschen, bragt veel bij tot de inneming van *Rouanen*, in 1567, belette D'ANDELLOT, zich voor den slag van *St. Denis*, bij het

leger van den grooten CONDE aan te sluiten, en onderscheidde zich bij den veldslag van *Jarnac*, bij dien van *Roche-Abeille* en van *Moncontour*. Hij bevredigde *Neder-Normandyë*, waar hij over het leger des konings in 1574, het bevel voerde, en nam den graaf MONTGOMERY, in *Domfront* gevangen. HENDRIK III, beloonde zijne diensten in 1579, met hem tot maarschalk van *Frankrijk*, en ridder zijner orden te benoemen. De jaren van 1586 en 1587, waren voor hem eene aaneenschakeling van zegepraalen. Hij ondersteunde *Brouage*, versloeg de hugenooten bij verschillende gelegenheden, nam de beste steden in, en zou hun de zegepraal van *Coutras* belet hebben, indien de hertog DE JOYEUSE, het gevecht niet roekeloos verhaast had. Bij de krooning van HENDRIK IV, in 1594, bekleedde hij den post van opper-veldoverste, en bij de overgave van *Parijs*, trok hij deze stad aan het hoofd der Zwitsers binnen. Deze generaal overleed in den ouderdom van 72 jaren in 1597, op zijn kasteel *Lesparre*, zoowel door zijnen vorst als door zijne soldaten betreurd. De dood overviel hem terwijl hij zat te eten.

MATIGNON (KAREL AUGUSTINUS), graaf van *Gacé*, zede zoon van FRANCISCUS VAN MATIGNON, graaf van *Thoirigny*, diende in *Candia* onder den hertog van LA FEUILLE, en werd bij eenen uitval gevaarlijk gewond. Bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, werd hij bij verschillende gelegenheden gebruikt, onderscheidde zich in den veldslag van *Fleurus*, bij de belegering van *Bergen en Namen*, en werd in 1693, tot luitenant-generaal benoemd. Toen de oorlog op nieuw losbarstte, volgde hij in 1703, den hertog van *Bourgondië* naar *Vlaanderen*, verkreeg in 1708, den maarschalksstaff, en werd bestemd, om aan het hoofd der Fransche troepen, ter ondersteuning van koning JACOBUS, naar *Schotland* te trekken. Dewijl deze onderneming niet slaagde, keerde hij naar *Vlaanderen* terug, en diende onder den hertog van *Bourgondië*, bij den slag van *Oudenaarde*. Hij overleed te *Parijs*, in 1729, in den ouderdom van 82 jaren.

* **MATTEI** (ALEXANDER), kardinaal, den 20 Februarij 1744, te *Rome*, uit de familie der prinsen MATTEI geboren. Prelaat, en kanonik van den H. PETRUS geworden zijnde, scheidte hij er

vermaak in, om in de parochiën met de kinderen catechismus te houden, de zieken in de gasthuizen te bezoeken en in de oratoriën en kloosters te prediken; en zoo doende, bragt hij zijn geheele leven, in oefeningen van godsvrucht en liefdadigheid door. Hij werd achtereenvolgend, in 1777 en 1782, benoemd tot aartsbisschop van *Ferrare*, en kardinaal, en hield in zijn diocees synoden, afzonderingen en kerkelijke conferentiën. Hij alleen onderhield op zijne kosten, meer dan 300 Fransche priesters, die, even als hunne ambtsbroeders, om het weigeren van den constitutioneelen eed, verbannen waren. Toen BONAPARTE, in 1799, op *Rome* afzakte, werd MATTEI belast, om met hem te onderhandelen, en had deel aan het verdrag van *Tolentino*: dit verdrag redde *Rome* van den inval der Franschen, maar zulks was niet voor langen tijd; want dezelve had in het volgende jaar plaats, en de kardinaal MATTEI, werd verbannen en van zijne goederen beroofd. De kardinaal, na de bevrijding van *Italië*, in die hoofdstad teruggekeerd, ging hij tot de orde der kardinaal-bisschoppen over, en werd bisschop van *Palestrina*, terwijl hij echter tot in 1807,

de administratie van het aartsbisdom *Ferrare* behield. In 1804; hield hij in zijn nieuw diocees eene kerkvergadering, waarvan men de *Handelingen*, te *Rome* in één deel, in 4.to gedrukt heeft. Hij vernieuwde de oude statuten, en vervaardigde er nieuwe. Naauwelijks was hij in 1809, naar het bisdom *Porto* verplaatst, waaraan de titel van onder-deken van het H. collegie is verbonden, of *NAPOLEON* dwong hem, om met de andere kardinalen naar *Frankrijk* te komen. Daar hij bij het huwelijk van *BONAPARTE* met *MARIA LOUISA* van *Oostenrijk*, niet had willen tegenwoordig zijn, werd hij van zijne beneficiën en inkomsten beroofd, en als balling naar *Rhetel* gezonden. Nadat de val van *NAPOLEON*, aan *Pius VII* en zijne kardinalen, de gelegenheid had gegeven, om te *Rome* te komen, werd *MATTEI*, tot bisschop van *Ostia*, en deken van het heilige collegie benoemd. Hij hield eene kerkvergadering te *Velletri* welks stoel met die van *Ostia* vereenigd is, en bleef te *Rome*, alwaar hij zijne oude godvruchtige gewoonten voortzette. Op den 16 April 1820, was hij bij de dienst, in de hoofdkerk van den H. *PETRUS* tegenwoordig, toen hij

door eene beroerte werd getroffen, waaraan hij den 20 derzelfde maand overleed. Men heeft van hem: *Overwegingen der eeuwige waarheden, om de geestelijke oefeningen, volgens de wijze van den H. IGNATIUS, te verrigten, in acht dagen verdeeld, Rome, 1814, in 12.mo*

MATTER (CHRISTOFFEL), een Jesuit, geboren in *Silezië*, in 1661, werd zendeling bij de ongeloofigen, en vertrok in 1708, naar *Indië*. Hij was geen priester en kon den arbeid der anderen slechts ondersteunen. Door zijne geneeskundige kennis, was hij van veel nut. Men heeft van hem een aardig *Verhaal*; zijner reizen, en eene nauwkeurige beschrijving van het volk en de verschillende voortbrengselen in de omstreken van *Goa*. **HOEKLEIN**, heeft dezelve opgenomen in zijnen *Wellbote*, 24^e deel n.º 508.

MATTHEUS of **LEVI** (*Heilige*), zoon van **ALPHEUS**, en volgens alle waarschijnlijkheid, uit het landschap *Galilea*, was schrijver van den ontvanger der belastingen, die te *Capharnaum* geheven werden. Hij had zijn kantoor buiten de stad, en aan den oever van het meer *Ti-*

berias. JESUS CHRISTUS predikte sedert een jaar in dat land. MATTHEUS verliet alles, om den Zaligmaker te volgen, welken hij in zijn huis bragt, waar hij Hem een groot feest bereidde. Hij was onder het getal der twaalf apostelen; dit is alles, wat het Evangelie van hem zegt. De gevoelens omtrent zijnen dood en de plaats zijner prediking zijn zeer verdeeld. Men gelooft echter algemeen, zoo wel bij de ouden als nieuwere schrijvers, dat hij, na eenige jaren het Evangelie in *Judea* gepredikt te hebben, het woord Gods in *Perzië* of aan de Parthers ging verkondigen, alwaar hij de martelkroon ontving. Alvorens het geloof buiten *Judea* te gaan verkondigen, schreef hij door ingeving van den heiligen Geest, het Evangelie, dat zijnen naam draagt, omstreeks het jaar 36 na J. C. Men gelooft, dat hij de taal, die de Joden toen spraken, gebruikte, dat is Hebreeuwsch met Chaldeeus en Syrisch gemengd, en dat het oorspronkelijke weinig tijds daarna vervalscht werd door de Nazareners of bekeerde Joden, die aan de wettige plegtigheden gehecht waren. De Grieksche tekst, welken wij thans bezitten, en die eene oude vertaling is, tijdens de

apostelen vervaardigd, dient ons als oorspronkelijk. De Chaldeeusche tekst, meermalen herdrukt, is slechts eene latere vertaling uit het Grieksch. Geen der Evangelisten trad in meer bijzonderheden omtrent de handelingen van J. C. dan de H. MATTHEUS. (Zie *MARCUS Heilige*). — Zie verder aangaande MATTHEUS, MILLIUS, VOSIUS, LUCAS VAN BRUGGE, LODEWIJK VAN GOD, de *Kerkelijke geschiedenis van FILLEMONT*, het *Woordenboek der H. Schrift van Dom CALMET*, *Critische geschiedenis van den tekst des nieuwen verbonds* door RICHARD SIMON.

MATTHEUS CANTACUZENUS, Zoon van JOANNES, keizer van het Oosten, werd in 1354, door zijnen vader, tot het medebestuur des rijks aangenomen. JOANNES CANTACUZENUS eenigen tijd daarna de oppermagt nederleggende, bleef MATTHEUS keizer, met JOANNES PALEOLOGUS. Deze beide vorsten bleven niet lang eensgezind, zij namen de wapens op, en een veldslag nabij *Philippi*, eene stad in *Thracië* geleverd, besliste over het lot van MATTHEUS; hij werd overwonnen, gevangen genomen en in eene vesting opgesloten, en niet weder in vrijheid gesteld,

voor dat hij afstand van het keizerrijk gedaan had; nogtans veroorloofde hem PALEOLOGUS, om den titel van *despoot* te behouden, en wees hem eenige inkomsten aan, om met dezen ijdel en afgewonderd leven te kunnen eindigen. Men wil, dat hij zich in een klooster van den berg *Athos* begaf, waar hij zijne *Commentaria* over het *Hooglied* schreef, die te *Rome* werden uitgegeven.

MATTHEUS VENDOME, een beroemde abt van ST. DIONYSIUS, aldus naar zijne geboorteplaats genaamd, was regent van het rijk, gedurende den tweeden kruistogt van den heiligen LODEWIJK, en voornaamste minister onder PHILIPPUS den *Stoute*. Hij kenmerkte zich door zijne deugden, en vooral door zijne zachtaardigheid en voorzigtigheid. Hij genoot tevens eene groote onderscheiding onder de regering van PHILIPPUS den *Schoone*. Hij stierf in 1286. Men schrijft hem toe eene *Geschiedenis van TOBIAS*, in treurverzen, *Lyon*, 1505, in 4. to; het is zeker niet om zijne gedachtenis te vereeren, dat men hem dit werk toeschrijft, dat in eenen barbaarschen stijl geschreven, en van eenen

anderen MATTHEUS VENDOME, dichter der 12^e eeuw is.

MATTHEUS VAN KROCOF of KROKOV, en niet VAN KRAKAU, zoo als velen ten onrechte gezegd hebben, werd aldus genoemd naar een kasteel in *Pommeren* gelegen, en aan zijne familie toebehoorende. Doctor in de godgeleerdheid zijnde, onderscheidde hij zich eerst te *Praag*, van waar hij door de Hussiten verdreven werd, vervolgens te *Parijs* en eindelijk te *Heidelberg*. In 1504 werd hij tot bisschop van *Worms* verkozen, waar hij in 1410, in den ouderdom van omtrent 60 jaren overleed. Men bewaart zijne schriften over de *Mis*, over het *Altaargeheim*, enz. in het klooster der reguliere kanoniken van *Frankenthal*. RAINALDI (ad an. 1408, n.º 59) zegt dat hij door den keizer ROBERT, naar *Rome* gezonden zijnde, door GREGORIUS XII, tot kardinaal verheven werd. Men kent van dezen prelaat. 1.º *Sermo de emendatione morum et cleri*, uitgesproken in de synode van *Praag*, in 1384. — 2.º *Liber de Squalore curiae Romanae*, *Bazel*, 1551 en geplaatst in den *Fasciculus rerum expetendarum*, van BROWN. — 3.º *De celebra-*

tionè *Missæ, etc. Memmingen*, 1494, in 4.to — 4.º Verscheiden andere godgeleerde werken, in handschrift bewaard wordende, in de keizerlijke boekverzameling van *Weenen*. De heer A. A. BARBIER, kent hem nog toe de *Ars Moriendi*, klein in fol. gesneden in hout, een zeer zeldzaam werk, waarover men kan raadplegen, *Manuel du Libraire*, door BRUNET. *l'Indée etc. (Het denkbeeld eener volledige prentverzameling)*, door den baron HEINECKEN, blz. 399 en volg. en den *Dictionn. Bibliogr.* van L. SANTANDER, 2.e dl. blz. 102.

MATTHEUS VAN WESTMINSTER, een benedictijner, uit de abdij van dien naam in *Engeland*, in de 14.e eeuw, heeft eene kronijk in het Latijn nagelaten, van het begin der wereld tot het jaar 1307, gedrukt te *Londen*, in 1570, in fol. Deze geschiedschrijver is ligtgeloovig, niet zeer naauwkeurig en schreef op eene kruipende wijze.

MATTHEUS DEL NASSARO, een uitmuntend etscher, in zijne steenen, te *Verona* geboren, ging naar *Frankrijk*, waar FRANCISCUS I, hem met weldaden overlaadde. Deze vorst liet hem een prachtig hede-

huisje vervaardigen, dat hij met zich te velden nam. MATTHEUS bewerkte allerlei soort van steenplaten; men gebruikte hem ook om op kristal, te graveren. Het graveren was niet zijne eenige kunst, hij teekende zeer goed. Hij was de toonkunst ook volkomen meester; de koning vermaakte zich dikwijls met hem op de luit te hooren spelen. Na den ongelukkigen slag van *Pavia*, verliet MATTHEUS *Frankrijk*, en had zich te *Verona* nedergezet; maar FRANCISCUS I, zond koeriers naar hem uit, om hem in *Frankrijk* terug te roepen. MATTHEUS kwam terug, en werd benoemd tot algemeen graveerder der munt. Een onbekrompen bestaan, en zijn huwelijk, met eene Fransche vrouw, vestigden hem in dat rijk tot aan zijnen dood, welke korten tijd na dien van FRANCISCUS I voorviel. MATTHEUS had een innemend karakter, hij was goedhartig en vrolijk, maar hij kende zijne hooge verdiensten. Eens wierp hij eenen kostbaren steen in stukken, omdat een heer er te weinig geld voor geboden hebbende, denzelven niet als een geschenk wilde aannemen. Hij stierf in 1548.

MATTHEUS PARIS. — Zie PARIS.

MATTHIAS (*Heilige*). Nadat de trouwelooze **JUDAS** door zijnen dood een Apostelambt had opengelaten, waren er twee mannen, op welke men de oogen sloeg voor het Apostelschap; **JOZEF** genaamd **BARSABAS**, om zijne vroomheid bijgenaamd *de regtvaardige*, en **MATTHIAS**. De geloovigen baden God, zich over een dezer twee te verklaren. Het lot viel op **MATTHIAS**, in het 33ste jaar van J. C. Men weet niets zekers omtrent het leven en den dood van dezen Apostel. Hetgene, wat men over zijne prediking in *Ethiopië* en over zijnen marteldood zegt, steunt niet op getuigenissen van tijdgenooten. (Zie het slot van het artikel **JACOBUS de meerdere**.) De oude kettters hebben hem een *Evangelie* en een boek *overleveringen* toegeschreven, door de geheele Kerk als verdacht beschouwd. Men meent te *Rome* de overblijfselen van dezen Apostel te hebben, maar de beroemde abdij van den **H. MATTHIAS** bij *Trier*, houdt met even zoo veel grond staande, dat zij dit voorregt heeft, doch wederzijds is de zaak twijfelachtig. Het is mogelijk, zeggen de Bollandisten, dat de relikwiën die bij **MARIA de meerdere** berusten niet die van den Apostel zijn,

maar van eenen Heilige van dien naam, bisschop van *Jeruzalem*, omtrent het jaar 120.

MATTHIAS, keizer van *Duitschland*, zoon van **MAXIMILIAAN II**, en broeder van **RUDOLF II**, tegen wien hij eenigen tijd in opstand was, en dien hij in 1612 opvolgde. Het rijk was toenmaals met de Turken in oorlog. Na eenigen voorspoed, door eenige verliezen in evenwigt gesteld, had **MATTHIAS** het geluk dien krijg in 1615 door een traktaat, met sultan **ACHMET** gesloten, te eindigen. Maar in 1618, zag hij een tweede oorlog losbarsten, die *Duitschland* gedurende dertig jaren verwoestte, en die door de Protestanten van *Boheme*, ter verdediging van nieuwe dwalingen, werd aangevuurd. Hij overleed te *Weenen* in 1619, oud 62 jaren. De ontvoering van den kardinaal **ELESEL**, zijnen eersten minister, dien de aartshertog **FERDINAND**, later zijn opvolger, meende te moeten verwijderen, sleepte hem in het graf. Het verdrag, dat **MATTHIAS**, bij zijne komst tot den troon onderteekende, verschilt geheel en al van dat zijner voorzaten. Het bepaalt het gebruik der subsidien door den staat verstrekt, alleen tot het doel waartoe

waartoe dezelve gegeven zijn. Het verbiedt hem om de processen over de keurvorstelijke tollē, voor eene andere regtbank te brengen, dan die der zeven keurvorsten. Het verplicht hem om zelf de leenbrieven, door het huis van *Oostenrijk* bezeten, te nemen; het veroorlooft aan de keurvorsten eenen Roomschen koning bij het leven van den keizer te kiezen, wanneer zij zulks nuttig en noodzakelijk voor het rijk achten, en zelfs in weerwil van den regerenden keizer.

MATTHIAS CORVINUS, koning van *Hongarijē*, tweede zoon van **JOANNES HUNIADÉS**, verwierf zich door zijne dapperheid, den bijnaam van *grootē*. **LADISLAUS V**, van *Oostenrijk*, koning van *Hongarijē* en van *Boheme*, sloot hem in eene gevangenis te *Boheme* op, hetgene echter niet belette, dat hij na den dood van dien vorst als koning van *Hongarijē* den 24 Januarij 1458, werd uitgeroepen. **GEORGIUS PODIEBRACK**, opvolger van **LADISLAUS** in *Boheme*, gaf de vrijheid aan **MATTHIAS** weder. Vele Hongaarsche grooten verzetteden zich tegen zijne verkiezing, en verzochten **FREDERIK IV**, zich te laten kroonen. De Turken maakten gebruik van deze ver-

deeldheden, maar **MATTHIAS** verdreef dezelve uit *Opper-Hongarijē*, na keizer **FREDERIK** gedwongen te hebben, hem de gewijde kroon van den **H. STEPHANUS**, waarvan deze zich had meester gemaakt, en die volgens de wetten des rijks bij de krooning der koningen vereischt werd, terug te geven. (Zie **H. STEPHANUS**). **PODIEBRACK** voorstander der Hussiten, door **PAULUS II**, in den ban gedaan zijnde, boden de Catholijken van *Boheme*, welke hij vervolgde, de kroon des rijks aan **MATTHIAS** aan; maar zij werd hem betwist door **WLADISLAUS VI**, zoon van **CASIMIR**, koning van *Polen*, die eindelijk **PODIEBRACK** opvolgde. Vervolgens werd de oorlog tusschen den keizer en **MATTHIAS** hervat. De fortuin was hem zoo gunstig, dat hij, na reeds een gedeelte van *Oostenrijk* ten onder gebragt te hebben, eindelijk *Weenen* en *Neustadt*, die er de voornaamste bolwerken van zijn, innam. De overwonnen keizer ontwapende den overwinnaar, in 1487, latende hem *Neder-Oostenrijk*. Het jaar te voren had **MATTHIAS** te *Bade*, eene vergadering bijeen geroepen, in welke hij verscheidene wetten gaf tegen de tweegevechten, de knevelarijen in proceszaken, en andere misbruiken. Hij

rustte zich op nieuw uit, tot den oorlog tegen de Turken, toen hij in 1490, te *Weenen* in *Oostenrijk* overleed. Deze held, gelukkig in den vrede en in den oorlog, was niet onkundig in al hetgene, wat een vorst moet weten. Hij sprak eenige Europeesche talen, was van eene zeer vrolijke gemoedsgesteldheid, en schepte vermaak in kwinkslagen. *GALEOTI MARTIO DE NARNI*, zijn geheim-schrijver, gaf dezelve in druk. De letteren en de schoone kunsten yonden in hem eenen beschermer. Hij gebruikte de beste schilders van *Italië*, en beriep de geleerden van *Europa* aan zijn hof. Hij had te *Bude* eene zeer schoone Boekverzameling, rijk in gedrukte werken en handschriften.

MATTHIAS à CORONA, een Karmeliet van *Luik*, in 1676, in den ouderdom van 78 jaren overleden, is de schrijver eener uitgebreide *Theologie*, in verscheidene deelen, in fol., *Luik*, 1663. Thans onbekend.

MATTHIAS VAN ZWEDEN, die eenigen ten onregte *MATTHE-*

us noemen, was kanonik van *Lincoping*, biechtvader van de *H. BRIGITTA*, en overleed te *Stockholm* vóór deze Heilige; want volgens de schrijvers zijns levens, had zij door eene openbaring, kennis van zijnen dood, terwijl zij te *Rome* was. *MATTHIAS* heeft den bijbel in het Gothisch of Zweedsch vertaald, en er korte aantekeningen, ten gebuike van de *H. BRIGITTA* bijgevoegd. Pater *PORCEVIN* vermeent, dat dit werk, gedurende de Zweedsche omwentelingen, is verloren geraakt.

MATTHIEU (PIETER), dichter en geschiedschrijver van *Frankrijk*, geboren den 10 December 1563, volgens eenige te *Salins* en naar anderen te *Porentrui*, en volgens het waarschijnlijkste gevoelen, te *Pesmes* in *Franch-Comté*. Eerst principaal aan het collegie van *Vercel* (*), een vlek in dat gewest, studeerde hij vervolgens in de regten te *Valence*, ontving zijn doctoraat in 1568, en oefende zijn beroep als advokaat te *Lyon* uit. Hij was een ijverig voorstander der *Ligue*.

U 5

(*) Velen in dwaling gebragt, door de gelijkenis van dezen naam met dien van *Vercel*, eene stad in *Piemont*, hebben *PIETRA MATTHIU* principaal van een Italiaansch collegie gemaakt

en de partij der GUISE's zeer toegedaan. Te *Parijs* gekomen zijnde, liet hij de dichtkunde, welke hij tot dusverre beoefend had, varen en bepaalde zich tot de geschiedenis. Toen *Lyon*, zich in 1598, aan het koninklijk gezag onderwierp, werd hij de voorstander van HENDRIK IV. Deze vorst, die hem hoogachtte, gaf hem den titel van geschiedschrijver van *Frankrijk*, en verschaftte hem de noodige stukken, om dien post te kunnen uitoefenen. LODEWIJK XIII, bij de belegering van *Montauban* gevolgd zijnde, werd hij aldaar ziek en naar *Toulouse* overgebracht, waar hij in 1621, 58 jaren oud zijnde, overleed. MATTHIEU, was een van die ondergeschikte schrijvers, die gemakkelijk maar plat en laag schrijven. Men heeft van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van gedenkwaardige zaken voorgevallen, onder de regering van HENDRIK den Grooten*), 1624, in 8.vo Zij is doorzaaid met wonderlijke vertellingen en zeldzame voorvallen. — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den ongelukkigen dood van HENDRIK den Grooten*), *Parijs*, 1611, in fol. 1612, in 8.vo — 3.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den H. LODEWIJK*), 1618, in 8.vo —

4.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van LODEWIJK XI*), in fol. geacht. — 5.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Frankrijk, onder FRANCISCUS I, HENDRIK II, FRANCISCUS II, KAREL IX, HENDRIK III, HENDRIK IV en LODEWIJK XIII*), *Parijs*, 1631, 2 dl.ⁿ in fol. uitgegeven door de zorg van zijnen zoon, die bij het werk zijns vaders gevoegd heeft de *Geschiedenis van LODEWIJK XIII*, tot in 1621. Het was een groot gebrek van MATTHIEU, dat hij in het verhalen der hedendaagsche geschiedenis, steeds zijne kennis der oude geschiedenissen, poogde aan dag te leggen. Hij haalt duizenden voorvallen aan, die geene betrekking op zijn onderwerp hebben, en waarvan de op een stapeling, slechts verwarring en duisterheid in het verhaal te weeg brengt. — 6.º *Quatrains etc.* (*Vierlingen op het leven en den dood*), met nuttige zedelessen, in eene kwijnende dichtmaat. — 7.º *La Guisiade*, treurspel, *Lyon*, 1589, in 8.vo Dit werk wordt gezocht, omdat den moord van den hertog van GUISE, er met natuurlijke kleuren, en met al zijne schrikbarende omstandigheden, in wordt afgeschilderd.

MATTHIOLE (**PETRUS ANDREAS MATTIOLA**, meer bekend onder den naam van), geboren te *Sienna*, den 23 Maart 1500, maakte groote vorderingen in de Grieksche en Latijnsche talen, in de kruid- en geneeskunde. Met deze kennissen paardde hij eene aangename letterkunde. Men heeft van hem *aanteekeningen* op de VI boeken van **DIOSCORIDES**, in het Latijn, *Venetië*, 1565, een zeer zwaar deel in fol. met groote platen, uitmuntend in hout gesneden. De krachten, die **DIOSCORIDES** aan de planten en dieren toekent, schijnen zeer verdacht. **MATTHIOLE**, die **PLINIUS**, **ARISTOTELES** en **DIOSCORIDES** berispt, heeft zelf eenige misslagen begaan. Bij het woord *grenouilles* (*kikvorschen*), bladz. 333, schijnt hij te erkennen, dat diegene, welke na eenen zomerregen uit het stof ontstaan, van zelf geboren worden. Bij het woord *elephant* (*olifant*), bladz. 354 zegt hij: *Elephanti ingenio et intellectu proximi sunt*; hetwelk slechts waar is, in dien zin, dat dit dier den mensch nader komt dan de aap en andere beesten, welke eene verkeerde wijsbegeerte aan dezen koning der natuur heeft willen verwantschappen; maar hij blijft er echter nog zoo verre van verwijderd, dat hij

tusschen zich en den domsten neger eene groote gaping laat. Vervolgens verhaalt hij zonder eenige verbetering, al hetgene de volken van *Mauritanië* belachelijk hebben uitgevent van de vereering, die de olifant aan de sterren bewijst. Ondanks deze gebreken, zijn deze aanteekeningen verheven boven al hetgene de oudeden over de kruidkunde geschreven hebben. Het oorspronkelijke dezer aanteekeningen zag het licht in het Italiaansch, te *Venetië*, 1548, in 4.to De schrijver bragt dezelve in het Latijn over: behalve de uitgave, waarvan wij melding maakten, is er eene vroegere, doch minder goed, *Venetië*, 1554. Van deze bestaat er eene Fransche vertaling, door **DU PINET**, *Lyon*, 1565. **MATTHIOLE** liet nog andere werken over de geneeskunde na, onder anderen: *De kunst van distilleren*, *Brieven* enz. Men heeft eene volledige uitgave dezer werken, *Bazel*, 1598, in fol., met aanteekeningen van **KASPER BARTHOLIN**. **MATTHIOLE** overleed aan de pest in 1577 te *Trente*. Hij had **FERDINAND**, aartshertog van *Oostenrijk*, gedurende 10 jaren, in hoedanigheid van eersten geneesheer gediend. Men kan over dezen schrijver raadplegen, *Vita di P. A. MAR-*

TIOLI, raccolta delle sue opere da d'un academico Rozza di Siena. — [MATTHIOLE had de geneeskunde te *Sienna*, te *Rome*, te *Trente*, te *Pavia* uitgeoefend, en was lijfarts, van den aarts-hertog FERDINAND, zoon van FERDINAND I, later van MAXIMILIAAN II. FERDINAND I benoemde hem tot geheimraad.]

MATTHYS (GERARDUS), geboren in het hertogdom *Gelder*, in het jaar 1523, onderwees langen tijd het Grieksch te *Keulen*, waar hij kanonik der collegiale kerk der twaalf apostelen, en later kanonik van den tweeden rang in de hoofdkerk was. Hij overleed er den 11 April 1574. Wij hebben van hem: 1.° *Aanteekeningen op ARISTOTELES, Keulen, 1559 — 1566*, 2 dl.^a in 4.to Zijn stijl is zuiver, gemakkelijk en ontdaan van al die ijdele spitsvinnigheden, welke de uitleggers der aanhangers van ARISTOTELES zoo gemeen zijn. — 2.° *Eene aanteekening op den brief van den H. PAULUS aan de Romeinen, Keulen, 1562.*

MATTHYS (CHRISTIAAN), MATTHIAS, een luthersch leeraar, geboren omtrent 1584, te *Meldorp*, eene *Holstein-*

sche stad, in het graafschap *Dithmarsen*. Zijn woelige geest, en zijn ruw en onstandvastig karakter, bragten te weeg, dat hij zich in geen land kon vestigen. Hij was achtereenvolgens hoogleeraar in de wijsbegeerte te *Straatsburg*, rector van het collegie te *Baden-Durlach*, hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Altorf*, predikant te *Meldorp*, predikant en hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Sora*; vervolgens begaf hij zich naar *Leyden*, werd later predikant te 's *Gravenhage*, en ging eindelijk in 1655 zijne dagen te *Utrecht* eindigen. Men heeft van hem een aantal werken, over de wijsbegeerte, de geschiedenis, over de wederleggende godgeleerdheid, en over de H. Schrift. De voornaamste zijn: 1.° *Historia patriarcharum (Geschiedenis der oudvaders)*, *Lubeck, 1640*, in 4.to — 2.° *Theatrum historicum, Amsterdam, Elzevir, 1668*, in 4.to Dit werk is gedeeltelijk van eenen zedekundigen, en gedeeltelijk van eenen geschiedkundigen aard.

MATTI (*don EMMANUEL*), geboren te *Oropesa*, eene stad in *Nieuw-Kastilië*, in den jare 1663, slaagde reeds vroegtijdig in de dichtkunde, en gaf zijne proeven in 1682

in het licht, 1 dl. in 4.to Deze gelukkige aanvang deed in het hart eener jonge dame van hooge geboorte mischien te teedere gevoelens voor den jongen dichter ontstaan. Om er zich aan te onttrekken, ondernam hij eene reis naar *Rome*. INNOCENTIUS XII, door zijn vernuft, en nog meer door zijne deugden ingenomen, benoemde hem tot het dekanaat van *Alicante*, waar hij in 1737 overleed. Hij was den kardinaal D'AGUIRRE behulpzaam geweest in het vervaardigen zijner *Conciliën van Spanje*. Zijne *Brieven*, en zijne *Latijnsche verzen*, (*Madrid*, 1735, 2 dl.ⁿ in 12.mo, *Amsterdam*, 1738, 2 dl.ⁿ in 4.to), bewijzen, dat hij gemakkelijkheid en verbeeldingskracht bezat.

* MATUSZEWIC (THADEUS), een *Pool*, uit eene adellijke familie gesproten, werd geboren in het begin der regering van STANISLAUS AUGUSTUS PONIATOWSKI, en begaf zich vroegtijdig in de loopbaan der openbare staatszaken. In 1786, tot afgevaardigde, bij de regtbank of het hooger-hof van *Lithauen* verkozen, vereenigde hij zich twee jaren later, op den beruchten landdag van 1788, in hoedanigheid van landbode van zijn palatijn-

schap, met degene, welke pogingen in het werk stelden, om het geluk der Poolische natie te verzekeren. Hij was aldaar een der beroemdste redenaars, en werd tot lid van het gezantschap benoemd, door den landdag belast, om de buitenlandsche aangelegenheden van den staat te regelen. Nadat *Polen* zijne hoop door het verdrag van *Targovice* had zien verijdelen, liet MATUSZEWIC de staatszaken varen. KOSCIUSZKO plaatste hem vervolgens in den raad, aan welken hij het burgerlijk beheer van den staat had toevertrouwd. Desnietteenstaande verkoos hij de afzondering, en trad in den echt met eene bloedverwante van ADAM CZARTORISKY (zie dat artikel). Vreemd gebleven, aan de eerste pogingen, welke de Polen in 1806 in het werk stelden, om hun staatkundig bestaan te herkrijgen, werd hij eerst in 1809, door de beweging medegesleept, welke de zegepralen van NAPOLEON alomdeden ontstaan, toen een Poolsch leger, onder de bevelen van den prins JOZEF PONIATOWSKI, het grootste gedeelte van *Gallicië* heroverde. FREDERIK AUGUSTUS, koning van *Saksen*, en groot-hertog van *Warschau*, beriep hem tot den staatsraad, en kort daarna tot het ministerie van

financiën in het groot-herzogdom *Warschau*. Maar de gebeurtenissen van 1812, lieten hem naauwelijks den tijd over, om zich met de pligten van dien post bezig te houden. Door NAPOLEON verkozen, om met hem te onderhandelen, over de ten opzichte van *Polen* te neme-
ne maatregelen, welk rijk voor eenen oogenblik een tijd-
vak van voorspoed meende te naderen, werd hij door keizer ALEXANDER, tijdens de organisatie van een klein gedeelte van het nieuwe koningrijk *Polen*, in 1815, in den post van minister van financiën, gehandhaafd. Zijne zwakke gezondheid, noodzaakte hem in 1818, zijn ontslag te vragen. Hij begaf zich naar *Italië*, en werd te *Bologna* door eene pijnlijke ziekte aangetast, die hem na verloop van eenige dagen, in het graf sleepte. De kinderliefde heeft hem in het Karthuizer-klooster dier stad een schoon gedenkteken opgericht. MATUSZE-
wic heeft verscheiden gedichten in handschrift nagelaten, onder anderen eene vertaling van het dichtstuk *l'Imagination* (*De verbeeldingskracht*) van den Franschen dichter DELILLE, zeer op prijs gesteld, en waarvan hij in 1809 verscheiden uittreksels, in eene der vergaderingen van

het genootschap der vrienden van de wetenschappen te *Warschau*, waarvan hij lid was, heeft voorgelezen. Ook vertaalde hij in de laatste jaren zijns levens de *Navolging van JESUS CHRISTUS*, en vermaakte, bij zijnen uitersten wil, het handschrift van zijn werk, aan zijne dochter, de gravin KICKA, die hetzelfde in het licht heeft gegeven, en in 1822 overleed. ALEXANDER verleende den titel van graaf aan de familie van THADEUS MATUSZEWIC.

MATY. — Zie BAUDRAND.

MAUBERT. — Zie GOUVEST DE MAUBERT.

MAUBOURG. — Zie LATOUR-MAUBOURG.

MAUCHARD (BURCHARD DAVID), in 1696, te *Marbach* geboren, werd geneesheer van den hertog van *Wurtemberg*, en hoogleeraar in de genees-
heel- en ontleedkunde te *Tubingen*, waar hij den 11 April 1752 overleed, eenen welverdienden roem achterlatende. Men heeft van hem verscheidene *Geneeskundige verhandelingen*, die geacht worden. Zie SAINT-YVES.

MAUCOMBLE (JOANNES FRANCISCUS DIEUDONNÉ DE), officier bij het regiment van Sé-

gur, geboren te Metz, in 1735, verliet den militairen stand, om de letterkunde te beoefenen. Hij gaf een burgerlijk *treurspel* in het licht, dat geen' bijval vond, en vervolgens twee slechte romans; ook is hij de schrijver eener *Verkorte geschiedenis van Nimes*, in 8.vo, een zamenspraak van hartstogtelijke tafereelen, ter begunstiging van het calvinismus. Deze werken schijnen den lof, welken men hem in het Fransch doodenregister (*nécrologe*) heeft gegeven, niet te rechtvaardigen. Eene borstziekte maakte in 1768 een einde aan zijne dagen.

MAUCROIX (FRANCISCUS DE), geboren te Noyon, den 7 Januarij 1619, kanonik van de kerk van Reims, bestemde zich voor de pleitzaal, maar geen smaak vindende in het drooge der regsgeleerdheid, verkoos hij de letterkunde. Hij overleed te Reims den 9 Augustus 1708, in den ouderdom van 89 jaren. Zijn ouderdom was die van een' Christelijk wijsgeer, die gebruik maakt van de goederen, die de Voorzienigheid hem schenkt, en de ongelukken, in afwachting van een beter lot, geduldig verdraagt. Men heeft van hem verscheidene vertalingen, in eenen zuiveren doch kwijnenden stijl

geschreven. De voornaamste zijn: 1.º *De schimpreden van DEMOSTENES tegen PHILIPPUS*. — 2.º *De Euthydemus*, eene zamenspraak van PLATO. — 3.º *Eenige redevoeringen van CICERO*. — 4.º *Het Rationarium temporum van pater PETAU, Parijs, 1683, 3 dl.ⁿ in 12.mo* — 5.º *Geschiedenis der scheuring van Engeland*, door NICOLAAS SANDERUS. — 6.º *Homiliën van den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS, aan het volk van Antiochië, 1681, in 8.vo* — 7.º *Verhandeling van LACTANTIUS, de morte persecutorum*. — 8.º *Levens der kardinalen POLUS en CAMPEGGE, 1675 en 1677, 2 dl.ⁿ in 12.mo* MAUCROIX was zeer bevriend met BOILEAU, RACINE en vooral met LAFONTAINE. Deze vereeniging deed hem besluiten, om met dien fabelschrijver in 1685 eene verzameling van *Onderscheidene werken*, in 2 dl.ⁿ in 12.mo in het licht te geven. Ook in 1726 zag men verschijnen de *Nieuwe werken van MAUCROIX*. Men vindt er in dichtregels, welke het aan verbeeldingskracht en koloriet ontbreekt, maar die toch natuurlijk en ongekunsteld zijn. De gedichten van MAUCROIX zijn in 1820 door WALCKENAER uitgegeven, voorafgegaan van eene levensschets van dien schrijver.

MAUDEN (DAVID), een godgeleerde, in 1575, te *Antwerpen* geboren, was proost van onze *Lieve Vrouwe ter Kapelle* te *Brussel*, en deken van *St. Petrus* te *Breda*. Hij overleed te *Brussel*, in 1641, in het 66.^e jaar zijns ouderdoms. Men heeft van hem in het Latijn: 1.º Een *Leven* van **TOBIAS**, getiteld: *Spiegel van het zedelijk leven*, *Antwerpen*, 1631, in fol. — 2.º *Zedelijke gesprekken, over de tien geboden*, *Leuven*, 1625, in fol. — 3.º *Verdedigingsrede, over de banken van leening*, *Leuven*, 1627, in 4.to — 4.º *De Aléthologie of uitlegging van de waarheid*, *Brussel*, 1635, in 4.to Deze *waarheid*, heeft slechts betrekking op een min aanmerkingwaardig punt der geschiedenis.

MAUDUIT (MICHAËL), priester van het oratorium, geboren te *Vize* in *Normandyë*, in den ouderdom van 65 jaren te *Parijs* overleden, onderwees de humanora in zijne orde, met vrucht. Vervolgens bestemde hij zich voor den kansel, en de zendingen. Na deze bedieningen met waardigheid volbragt te hebben, gaf hij verschillende werken in het licht. De voornaamste zijn: 1.º *Verhandeling over de gods-*

*dienst, tegen de godverza- kers, godisten en de nieu- were Pyrrhonianen: een we- zenlijk bondig werk, welks beste uitgave die van 1698 is. — 2.º De Psalmen van DAVID, vertaald in Fransche verzen, in 12.mo De berij- ming is zwak, en onnaauw- keurig. — 3.º Mengelingen van verschillende gedichten, 1681, in 12.mo: deels goed en deels gebrekkig. — 4.º Ontledingen der Evangeli- ën, 4 dl.ⁿ in 12.mo; Han- delingen der Apostelen, 2 dl.ⁿ; Epistelen, 2 dl.ⁿ; de openbaring van JOANNES, 1 deel, te *Parijs, Rouan- nen en Lyon*; met geleerde verhandelingen, welke thans zeer gezocht worden, en te *Toulouse*, met eenige ver- anderingen herdrukt zijn. De- ze ontledingen, getuigen van de zucht tot orde, van het juiste oordeel en van de kunde des schrijvers. Men verwijt hem echter, en niet zonder grond, dat hij aan spitsvin- nigheid, boven bondigheid de voorkeur gaf, en dat hij dik- wijls gevoelens heeft aangeno- men, die hem niet anders dan om derzelver nieuwigheid kon- den behagen. Hij hield zich op met nuttelooze kleinigheden, in het belang van eenig ge- leerd vraagstuk, tot het wezen- lijke der zaak overigens wei- nig afdoende; hij aarzelt niet, om niet slechts de *Vulga-**

ta, maar zelfs het algemeene gevoelen der uitleggers en der heilige vaders te beknibbelen, met hun eene of andere Grieksche, of Hebreeuw- sche spraakkundige spitsvin- nigheid, tegen te stellen. — 5.º *Méditations etc.* (Over- wegingen voor eene geeste- lijke afzondering van tien dagen), in 12.mo — 6.º *Dissertations etc.* (Verhan- deling over de zicht), 1689, in 12.mo Zie de lofrede op MAUDUIT, in den *Mercurius* Mei 1709.

MAUGIS (JOZEF), geboren te Namen, in 1711, begaf zich in de orde van den H. AUGUSTINUS, waarbij hij zich door zijne godsvrucht en kunde, onderscheidde. Hij onderwees met roem de god- geleerdheid, aan de hooge- school te *Leuven*, waar hij in 1780, overleed. Men heeft van hem verscheiden gedrukte en geschreven verhandelingen.

MAUGRAS (JOANNES FRAN- CISCUS), een Parijzenaar, priester van de Christelijke leering, onderwees met roem de humaniora, in de kolle- gien zijner orde. De kansels van *Parijs*, weergalmden later van zijne welsprekend- heid. Hij muntte vooral uit, door zijne gemeenzame on- derrigtingen; maar de bui- . XVI. DEEL.

tengewone ijver, waarmede hij zich hieraan overgaf, ver- oorzaakte hem eene bloed- spuwing, waaraan hij in 1726, in den ouderdom van 44 jaren overleed. Men heeft van hem: 1.º *Instructions etc.* (Christelijke onderrig- tingen, om een heilig ge- bruik van de wederwaar- digheden te maken), 2 klei- ne deelen in 12.mo — 2.º *Instruction etc.* (Christe- lijk onderrigt over de ge- varen der weelde). — 3.º *Quatre lettres etc.* (Vier brieven bij wijze van raad- pleging, ten voordeele der armen van de parochie). — 4.º *Vies etc.* (De levens der beide TOBIASSEN, van de H. MONICA en de H. GE- NOVEVA, met aanmerkin- gen, ten gebuik der huis- zinnen en der Christelijke scholen enz.) Eene teedere godsvrucht, eene buitenge- meene zachtmoedig- en ze- digheid, waren de deugden die pater MAUGRAS, in de wereld onderscheidde. Men vindt dezelve in zijne wer- ken weder.

MAUGUIN (GILBERTUS), voor- zitter van het hof der munt te *Parijs*, gaf tegen pater SIRMOND, eene verhandeling getiteld: *Vindicatæ prædes- tinationis et gratiæ* in het licht, welke men vindt in de

verzameling, uitgegeven te *Parijs*, in 1650, 2 dl.ⁿ in 4.to onder dezen titel: *Veterum Scriptorum qui in nono seculo de gratia scripsere opera*, (zie QUATREMAIRE). Hij beweert hierin, dat GOTESCALC, de ketterij over de voorbeschikking, niet geleerd heeft. De schrijver heeft onregt, maar hij heeft niets verzuimd, om regt te hebben. (Zie GOTESCALC). Deze overheidspersoon overleed in 1674, in eenen gevorderden ouderdom.

MAULEON (AUGERIUS DE), heer van *Grenier*, een geestelijke, geboortig van *Bresse*, deed zich in de 17^e eeuw kennen, door de uitgave van de *gedenkschriften van de koningin MARGARETHA, Parijs*, 1628, door die van DE VILLEROI; door de brieven van den kardinaal D'OSAT enz. In 1635, werd hij door de Fransche akademie opgenomen, doch het volgende jaar er van verwijderd.

* MAULTROT (GABRIËL NICOLAAS), een regtsgeleerde, geboren te *Parijs*, in 1714, begon reeds zeer jong zijne loopbaan, en werd als advocaat bij het parlement van *Parijs*, in 1733 aangenomen. Destijds trokken de geschillen tusschen de burgerlijke overheid en de geeste-

lijken, de aandacht alleradvokaten tot zich. MAULTROT, ofschoon in het burgerlijk en staatkundig regt, genoegzaam ervaren, beoefende bijna uitsluitend het kanonieke regt en voegde zich bij de partij der *Appellanten*. Om den ijver, dien hij voor de zaak gevoelde, aan den dag te leggen, stelde hij zich als verdediger van al degenen, welke zich aan de bulle niet wilden onderwerpen, en te dien einde schreef hij verscheiden verhandelingen, waarin hij de voorregten der bisschoppen, tracht te beknibbelen, en ondermijnde alzoo, door de ongehoorzaamheid der minderen te ondersteunen, het gezag van den H. Stoel. Het schijnt nogtans, dat het schouwspel der omwenteling, hem tot andere gevoelens gebragt heeft. Deze ijverige regtsgeleerde van den tweeden rang, werd eensklaps een vurig voorstander van de bisschoppelijke regten, en hij was een dergenen zijner partij, die zich tegen de burgerlijke constitutie der geestelijkheid, het krachtdadigst verzetteden. Nadat hij door de eerste schokken der omwenteling, zijne fortuin, die op staatsrenten gevestigd was, verloren had, zag hij zich genoodzaakt, zijne boeken te verkoopen, om aan zijne behoeften te kunnen voldoen.

Hij verdroeg dit verlies manmoedig, en overleed den 12 Maart 1803, in den ouderdom van 89 jaren. Met reden mag men zich verwonderen, over het aantal werken door dezen regtsgeleerde geschreven; te meer als men in aanmerking neemt, dat hij er een groot gedeelte van schreef, in eenen staat van blindheid, waarmede hij in den ouderdom van 50 jaren geslagen werd. Hij dicteerde aan eenen schrijver, en zijn geheugen ging zoo vast, dat hij hem met de grootste juistheid, de boeken en platen, welke hij noodig had, opgaf. Hij heeft nagelaten: 1.º *Apologie etc.* (*Verdedigingsrede der vonnissen, in Frankrijk, door de burgerlijke regtbanken, tegen de scheuring geveld*), met den abt MEY, 1752, 2 dl.ⁿ in 12.mo; een door BENE-DICTUS XIV, in eene breve van 20 November 1752, veroordeeld werk. — 2.º *Maximes etc.* (*Grondregels van het openbare Fransche regt*), 1772, 2 dl.ⁿ in 12.mo; eene andere uitgave in 1745, 2 dl.ⁿ in 4.to en 6 dl.ⁿ in 12.mo met aanmerkingen, op het regt van leven en dood, door BLONDE advokaat. — 3.º *Les droits etc.* (*De regten der tijdelijke magt, verdedigd tegen het tweede deel*

*der akten, van de verga-
ring der geestelijkheid in
1765, ten opzichte der gods-
dienst*), 1777, in 12.mo —
4.º *Mémoires etc.* (*Aan-
merkingen over den aard
en het gezag, der geestelij-
ke vergaderingen in Frank-
rijk*) zelfde jaar. — 5.º *Dis-
sertation etc.* (*Verhandeling
over het formulier*) 1775 in
12.mo 6.º *Institution divine
etc.* (*Goddelijke instelling
der herders, en hun regt op
het algemeen bestuur der
Kerk*), 1778, 2 dl.ⁿ in 12.mo
— 7.º *Les droits etc.* (*De
regten der priesters in de
kerkvergadering*) 1779, in
12.mo — 8.º *Les droits etc.*
(*De regten van den tweeden
rang verdedigd tegen de
voorzitters der bisschop-
pelijke beheersching*) 1779,
in 12.mo — 9.º *Les prêtres
etc.* (*De priesters, regters
in het geloof, of wederleg-
ging van de leerstellige en
geschiedkundige verhande-
ling, rakende de regters van
het geloof*), door den abt
CORNE, 1780, 2 dl.ⁿ in
12.mo — 10.º *Les prêtres
etc.* (*De priesters, regters
in de concilien met de bis-
schoppen, of wederlegging
der verhandeling van de
kerkvergaderingen in het
algemeen*), van den abt LAD-
VOCAT 1780, 3 dl.ⁿ in 12.mo
— 11.º *Dissertation etc.*

(Verhandeling over het wilkeurig verbod, van mis te lezen, aan priesters, die niet van het diocees zijn) 1781, in 12.mo — 12.º *Dissertation etc.* (Verhandeling over de goedkeuring der predikanten), 1782, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 13.º *L'approbation etc.* (De goedkeuring der biechtvaders, ingesteld door het concilie van Trente), 1783, 2 dl.ⁿ 12.mo 14.º *Dissertation etc.* (Verhandeling over de goedkeuring der biechtvaders), 1784, 1 dl. in 12.mo — 15.º *Jurisdiction, etc.* (Gewone en onmiddellijke jurisdictie over de parochien) 1784, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 16.º *Traité etc.* (Verhandeling over de aan den Paus voorbehoudene gevallen), 1785, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 17.º *Traité etc.* (Verhandeling over de aan de bisschoppen voorbehoudene gevallen), 1786, 2 dl.ⁿ in 12.mo 18.º *Traité etc.* (Verhandeling over de biecht der nonnen) 1786, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 19.º *Défense etc.* (Verdediging van den tweeden rang, tegen de kerkelijke onderhandelingen van Angers) 1787, 3 dl.ⁿ in 12.mo — 20.º *L'usure etc.* (De woeker beschouwd in betrekking met het regt der natuur) 1787, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 21.º *Examen etc.* (Onderzoek van de stelling

van het pastoraal van Parijs), uitgegeven door DE JUIGNÉ, 1788 en 1789, 2 dl.ⁿ in 12.mo — En verders vele andere werken, deels over het huwelijk, deels over andere tot de regtsgeleerdheid meer of min betrekking hebbende werken. Na den dood van JABINAU, vervolgde MAULTROT met BLONDE *les nouvelles ecclésiastiques* (Kerkelijk berigten, of aantekeningen om te dienen tot de burgerlijke constitutie der geestelijkheid). Eindelijk heeft hij met den abt MEY aan de eerste uitgave van het openbaar regt der Franschen, dat aan MICHAUT DE MONTBLIN is toegeschreven geworden, gearbeid. Hij bezat geestvermogens, en eene groote kennis van het kerkelijk regt, en had misschien der kerke kunnen nuttig zijn, indien hij in eenen anderen zin geschreven hadde.

MAUNOIR (JULIANUS), geboren in *Bretagne*, in 1606, begaf zich onder de Jesuiten, waar hij zich door de zendingen, die hij in zijn vaderland van 1640 tot 1683 ondernam, zeer verdienstelijk maakte. Door arbeid en vermoeijenissen uitgeput, overleed hij heiliglijk, in den ouderdom van 77 jaren, te *Plevin* in *Bretagne*. Pater BOSCHET, zijn medebroeder,

heeft zijn leven beschreven, onder den titel van: *Le parfait Missionnaire (De volmaakte Zendeling)*, in 8. vo Pater MAUNOIR heeft eenige godvruchtige werken, in de landtaal van *Bretagne* geschreven, nagelaten.

MAUPERTUIS (PETRUS LODEWIJK MOREAU DE), te *Saint-Malo*, den 17 Julij 1698, uit een edel geslacht geboren, legde in zijne vroege jeugd eene sterke neiging voor de wiskunde en voor den oorlog aan den dag. In 1718 begaf hij zich onder de Roerruiters (musketiërs), en de tijd, dien hem zijne dienstplichten vergunden, wijdde hij aan de studien toe. Nadat hij twee jaren bij dit korps gediend had, bekwam hij eene compagnie ruiters in het regiment van ROCHE-GUYON: doch niet lang behield hij dezelve. Zijn smaak voor de wiskunde, bewoog hem de wapens te verlaten, om zich geheel op de afgetrokkene wetenschappen toe te leggen. Hij gaf zijne compagnie over, en verkreeg eene plaats bij de akademie van wetenschappen, in 1723. De begeerte om zich te oefenen, dreef hem vier of vijf jaren daarna, naar *Londen*, waar de koninklijke sociëteit hem ontving. In *Frankrijk* terug-

gekeerd, ging hij naar *Basel*, om zich met de gebroeders BERNOULLI, de sieraden van *Zwitserland*, te onderhouden. Nieuwe kundigheden, en de vriendschap dezer twee beroemde wiskundigen, waren de vruchten dezer reis. Zijne faam en zijne talenten deden hem in 1736, door LODEWIJK XV benoemd worden, om aan het hoofd te zijn van de leden der akademie, welke door dezen vorst naar het Noorden gezonden werden, om de gedaante der aarde te bepalen. Hij was het hoofd en de bewerker dezer onderneming, welke met veel vlijt werd ten uitvoer gebragt, ofschoon de gevolgen niet ten eenemaal beantwoordden aan de hoop, die men er van had opgevat. (Zie CONDAMINE). De kroonprins van *Pruissen*, koning geworden zijnde, riep hem tot zich, om hem het voorzitterschap en het bestuur der akademie van *Berlijn* op te dragen. Deze vorst was toenmaals met de koningin van *Hongarije* in oorlog, MAUPERTUIS wilde de gevaren er van deelen: hij stelde zich in den slag van *Molwitz* bloot, en werd door de huzaren gevangen genomen. Zijne gevangenschap was noch hard, noch van langen duur. Zoodra hij in vrijheid gesteld

was, vertrok hij naar *Frankrijk*, vervolgens keerde hij naar *Pruissen* terug, waar hij zoodra niet was aangeland, of hij beklagde zich, zijn vaderland verlaten te hebben. FREDERIK vergoedde zijne verliezen door weldaden, en door een innerlijk vertrouwen; maar met eene droevige ongerustheid des geestes geboren, had hij verscheidene twisten, die hem het leven verbitterden. De voornaamste zijn die met KÖNIG, hoogleeraar in de wijsbegeerte te *Franeker*, en met VOLTAIRE, welke twist een gevolg van den eersten was. De voorzitter der akademie van *Berlijn*, had in een deel der verhandelingen dezer vergadering, over het jaar 1746, opgenomen een *geschrift over de wetten van beweging en rust*, uit een bovennatuurkundig grondbeginsel afgeleid: dit grondbeginsel is dat der *mindere hoeveelheid der werking*. KÖNIG stelde zich niet te vreden met hem aan te randen, maar hij schreef de uitvinding er van aan LEIBNITZ toe, terwijl hij een uittreksel uit eenen brief bijbragt, welken hij voorgaf, dat eertijds door dezen geleerden geschreven was, aan HERMANN, hoogleeraar te *Bazel*, in *Zwitserland*. MAUPERTUIS gebelgd, van letterdieverij beschuldigd te worden,

haalde de akademie van *Berlijn* over, den hoogleeraar KÖNIG het origineel van den aangehaalden brief af te vorderen. De hoogleeraar aan deze vraag niet kunnende beantwoorden, werd uit de akademie van *Berlijn*, waarvan hij lid was, uitgesloten (zie KÖNIG). Verscheidene geschriften waren de gevolgen van dezen pennenstrijd: het was alstoen dat VOLTAIRE tuschen beide trad. Voorheen was hij met MAUPERTUIS naauw verbonden geweest, welken hij als zijnen meester in de wiskunde beschouwde; maar hunne bekwaamheden waren verschillend, en zij waren wederkeerig op elkander ijverzuchtig, de wijsgeer over den schoonen geest, en de schoone geest over den wijsgeer. Deze ijverzucht openbaarde zich aan het hof van den koning van *Pruissen*, wiens gunsten niet genoegzaam in gelijke mate konden verdeeld worden, om niet den nijd onder hen op te wekken. VOLTAIRE, over eenige handelwijze van MAUPERTUIS getroffen, benuttigde den twist met KÖNIG, om zijne gal te ontlasten. De koning van *Pruissen* gebod hem te vergeefs, zich in dezen tweespalt onzijdig te houden; hij begon met een zeer bitter antwoord van eenen *academicus van Berlijn* aan

eenen *academicus van Parijs*, ten opzichte der oneenigheid tusschen den voorzitter der akademie van *Berlijn*, en den hoogleeraar van *Franeker*. Dit eerste spotschrift werd gevolgd door de *hekeling van den doctor AKAKIA*; eene hevige critiek van den persoon en de werken zijns vijands; er stralen in dezelve eene zeldzaam sijne spotternij en eene zekere opge-ruimtheid door. De schrijver belacht alle denkbeelden, welke zijn tegenstrever in zijne werken en vooral in zijne Brieven ontwikkelt. Voornamelijk vermaakt hij zich over het plan, om eene Latijnsche stad te vestigen, over dat, om de geneesheeren niet te betalen, wanneer zij de zieken niet genezen; over het bewijs van Gods bestaan, door eenen stelregel uit de algebra; over den raad, om de hersenen der reuzen te ontle- den, ten einde den aard der ziel te ontdekken, en over dien, om een gat te maken dat tot het middelpunt der aarde gaat. (Zie *LEIBNITZ*, *TYCHO*, *WOLFF*, *CHRISTIAAN*). De hekelingen, waarmede de schrijver van *de Reis naar de Polen* geteisterd werd, verwonderden zijne aanhangers, en deden de ware wijsgeeren lagchen, daar zij wisten en ten volle overtuigd

waren, hoe ongerijmd de stelselmatige en vooringenome- nene geleerden te werk gin- gen. Men stelde tegenover de schimpschriften van *VOLTAIRE* de loftuitingen, waar- mede hij zijnen vijand over- laden had, maar deze be- wezen meer de zwak- en kortzigtigheid van den dich- ter dan de wijsheid zijner tegenpartij. In 1738, was *MAUPERTUIS* een *voortreffe- lijk vernuft*, een *grootte wis- kundige*, een *ARCHIMEDES*, een *CHRISTOPHORUS CO- LOMBUS* voor de ontdekkin- gen, een *MICHAËL-ANGELO*, een *ALBANO* voor den stijl. In 1752, was hij niets meer dan een *wargeest*, een *onge- rijmde snapper*, een *krank- zinnig wijsgeer*. Al mogt ook *VOLTAIRE* eene zelfvol- doening smaken, met aan zijne wraakzucht te voldoen, berokkende hij zich echter de hoogste ongenade. De onaangenaamheden, welke hij ondervond, noodzaakten hem het Pruisische hof te ver- laten in het begin van 1753, en door nieuwe hekelschri- ften troostte hij zich in zijn ongeluk. Hij schilderde *MAU- PERTUIS* af als een *oud kapi- tein der ruitery in een wijs- geerig gewaad*; met een *ver- strooid en voorbarig gelaat*, *ronde en kleine oogen*, eene *soortgelijke pruik*, eenen

platten neus, een slecht uitzigt, een plat aangezigt en den geest met zich zelven ingenomen. Deze zond hem eene uitdaging, waaraan hij niet anders dan door de volgende spotrede beantwoordde, die op eene gevoelige wijze, het karakter en de kunde van zijnen tegenstrever kenschetste: » Zoodra ik eenige krachten zal hebben, zal ik mijne pistolen, *cum pulvere pyrio* doen laden; en de massa door het vierkant der snelheid vermenigvuldigende, tot dat de *werking* en *wij*, op nul zijn gebracht, zal ik u lood in de hersens gieten; zij schijnen zulks noodig te hebben." Deze grap eindigde op eene treurige wijze. Op verzoek van FREDERIK, eerst door VOLTAIRE ingetrokken, werd het schotschrift van doctor AKAKIA, weldra door de zorg des schrijvers herdrukt. De koning deed deze tweede uitgave openlijk verbranden, en VOLTAIRE verliet *Berlijn*. De omstandigheden van zijn vertrek mishagden zoo zeer aan den koning, dat hij VOLTAIRE te *Frankfort* met zijne nicht, die zich daar bij hem vervoegd had, deed aanhouden, en men verzekert dat de dichter er tot dien prijs nog niet afkwam. Borstkwalen en bloedspuwingen nogtans, noodzaakten den voor-

zitter van de akademie te *Berlijn*, op nieuw naar *Frankrijk*, terug te keeren. Hij verbleef er van 1756, tot in de maand Mei 1758, wanneer hij zich naar *Bazel*, bij de gebroeders BERNOULLI begaf, waar hij zeer Christelijk in de armen van twee kloosterlingen overleed, den 27 Julij 1759, in den ouderdom van 61 jaren. Daar VOLTAIRE niet ophield hem nog na zijnen dood te lasteren, verdedigde de koning van *Pruissen* zijn aandelen, met aan den dichter, de volgende verzen te schrijven:

Laissez en paix la froide cendre
Et les mânes de MAUPERTUI;
La vérité va le défendre,
Elle s'arme déjà pour lui.
Son âme était noble et fidèle,
Qu'elle vous serve de modèle.
MAUPERTUIS sut vous pardonner
Ce noir écrit, ce vil libelle,
Que votre fureur criminelle
Prit soin chez moi de griffonner.

Voyez quelle est votre manie,
Quoi! ce beau, quoi! ce grand
genie,
Que j'admiraïs avec transport,
Se souille par la calomnie,
Même il s'acharne sur un mort!
Ainsi, jetant des cris de joie,
Planant en l'air, de vils corbeaux
S'assemblent autour des tombeaux
Et des cadavres font leur proie!

Non, dans ces coupables excès,
Je ne reconnais plus les traits
De l'auteur de la *Henriade*:
Ces vertus dont il fait parade,
Toutes je les lui supposais.

Hélas! si votre âme est sensible,
Rougissez en pour notre honneur,
Et gemissez de la noirceur,
De votre coeur incorrigible.

MAUPERTUIS was zeer drif-
tig, hetgeen zijn hoofd en
oogen, die in eene gedurige
beweging waren, genoegzaam
aanduiden. Deze uiterlijke
levendigheid, gevoegd bij zij-
ne kleeding en de wijze waar-
op hij zich voordeed, gaven
hem een zonderling voorko-
men. Eene al te gevoelige
eigenliefde, en ik weet niet
iets vurigs, treurigs, gezag-
voerends, iets terugstootends,
in het karakter, een buitengewone lust, om groot te
worden en zijn hof te ma-
ken, waren de hinderpalen
van zijn geluk en zijne wijs-
begeerte. Somtjids aapte hij
FONTENELLE in zijnen stijl na;
maar nooit kon hij die zachte
onverschilligheid, het rustige
en beredeneerd egoïsmus
van den tafelgast van mevrouw
TENCIN treffen. Zijne werken
zijn te Lyon, in 1756, in
4 dl.ⁿ in 8.vo verzameld. Als
schrijver bezat hij vernuft,
verstand, vuur en verbeeldingskracht; maar men legt
hem gezochte omwegen, ge-
maakte beknoptheid, eenen
droogen en barschen toon,
eenen meer stijven dan bon-
digen stijl, drogredenen, val-
sche denkbeelden, enz. ten
laste. Zijne voornaamste wer-
ken zijn: 1.º *La figure etc.*
(*De gedaante der aarde be-
paald*). — 2.º *La mesure*
etc. (*De maat van eenen*

graad der middaglijn). —
3.º *Discours etc.* (*Redevoe-
ringen over de gedaante der
sterren*). — 4.º *Elemens etc.*
(*Beginselen der aardrijks-
kunde*). — 5.º *Astronomie*
etc. (*Zeemans sterrekunde*).
— 6.º *Elemens etc.* (*Beginselen der sterrekunde*). —
7.º *Dissertations etc.* (*Nat-
tuurkundige verhandeling
ter gelegenheid van eenen
blanken neger*). — 8.vo *Venus physique.* (*Physische
Venus*), een werk meer door
de losbollen, dan door de
natuurkundigen gelezen, en
dat een hunner onder eenen
anderen titel en vorm opge-
warmd heeft, met er eenige
brokken uit de *huwelijks-
liefde van VENETTE*, in te
lasschen. De schrijver nog-
tans heeft alle betamelijk-
heid, die de stoffe met zich
bragt, in acht genomen; som-
tijds zelfs schildert hij groo-
te en verhevene beelden, wan-
neer hij de natuur in haar ge-
heel beschouwt, en zijne denk-
beelden in het algemeen uit-
drukt. 9.º *Essai etc.* (*Proe-
ve eener wereldbeschrijving*).
10.º *Reflexions etc.* (*Aan-
merkingen over den oor-
sprong der talen*) 11.º *Es-
sai etc.* (*Proeve over zede-
lijke wijsbegeerte*), waarin
veel uitmuntends, maar eene
vervelende langdradigheid ge-
vonden wordt, 12.º *Verschei-*

den *Lettres etc. (Brieven)*, 13.º *Eloge etc. (Lofrede op den heer DE MONTESQUIEU)*. Ofschoon er, in hetgene hij over verschillende punten van de natuurkunde der wereld geschreven heeft, vele denkbeelden voorkomen, welke openlijk het materialismus bevorderen, zou men hem echter ten onrechte onder de vijanden van het Christendom rangschikken. Het schijnt dat hij zich slechts aan die droomen heeft overgegeven, in oogenblikken, dat de razernij tot het stelselmatige hem bevangen had; want in andere oogenblikken bewees hij der godsdienst eene opregte hulde: » Wij zijn, zegt hij (2.º dl. van zijne werken bladz 174), zoodanig met achting voor de godsdienst vervuld, dat wij nimmer zouden aarzelen, haar onze vooronderstellingen, en duizend soortgelijke stelsels op te offeren, indien men ons deed zien, dat dezelve slechts iets dat tegen de waarheden des geloofs strijdig was, bevatteden, of indien dat gezag, waaraan ieder Christen moet onderworpen zijn, dezelve afkeurde. In zijne *Proeve over zedelijke Wijsbegeerte*, wederlegt hij ontegensprekelijk diegenen, welke de zedekunde van ZENO, EPICETES en andere drooge snappers hebben durven vergelij-

ken, met de goddelijke zedekunde van het Evangelie; Men vindt zijne Lofrede door FOUCHY, in de verzameling van de akademie van wetenschappen te *Parijs*, 1759.

MAUPERTUY (JOANNES BAPTISTA DROUET DE), geboren te *Parijs* in 1650, uit een edel geslacht, van *Berry* afkomstig, studeerde in het kollegie van *LODEWIJK den Grooten*. Zijn verstand en zijn smaak voor de welsprekendheid en dichtkunde, maakten hem zijne meesters tot bewonderaars. Hij verscheen vervolgens in de pleitzaal en werd die moede. De bloemen eener ligtzinnige en beuzelachtige letterkunde, hadden hem den smaak van de vruchten der regtsgeleerdheid doen verliezen. Een zijner ooms, die algemeen pachter was, meende hem zijnen smaak voor den schouwburg en de romans te ontnemen, met hem een aanzienlijk ambt in een der rijksprovincien te verschaffen. MAUPERTUY toenmaals slechts 22 jaren oud, berustte op getrouwe en werkzame klerken, en wel verre van goederen te verzamelen, verteede hij zijn vaderlijk erfdeel. In *Parijs*, in den ouderdom van 40 jaren teruggekomen zijnde, zeide hij eensklaps der wereld vaarwel. Na een afgezonderd leven van twee

jaren, werd hij geestelijk in 1692, bragt 5 jaren in een seminarie door, begaf zich vervolgens in de abdij van *Sept-fonts*, en 5 jaren daarna in eene eenzaamheid van *Berry*. Zijne verdiensten verschafden hem een kanonikaat te *Bourges* in 1702. Van *Bourges* ging hij naar *Weenen*, waarvan hij naar *Parijs* terugkwam, na de heilige wijdingen ontvangen te hebben. Eenigen tijd daarna ging hij naar de abdij van *Saint-Germain-en-Laye*, waar hij den 10 Maart 1530 in den ouderdom van 80 jaren overleed. Men heeft van hem een aantal Fransche vertalingen. De voornaamste zijn deze: 1.º *Institutions etc.* (*Instellingen van LACTANTIUS*) 12.mo — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de voorzienigheid en TIMOTHEUS van SALVIANUS*) ieder 1 d.ⁿ in 12.mo 3.º *Actes etc.* (*Handelingen der martelaren*) verzameld door dom *RUINART*. 4.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Gothen*) van *JOURNANDÈS* in 12.mo 5.º *Vie du frère etc.* (*Leven van den broeder ARSENIUS VAN JANSON, kloosterling van Latrappe*) bekend onder den naam van *Graaf van ROSEMBERG* in 12.mo. Voorts nog andere werken van dien aard, en eenige godvruchtige boeken.

De stijl dezer verschillende werken is bondig en krachtig; maar soms ontbreekt het hem aan zuiverheid en eene naauwkeurige uitdrukking.

MAURAND (PETRUS) een rijk man, werd in de 13.^e eeuw als het hoofd der *Waldensers* in *Languedoc* aangezien. Hij noemde zich zelve den *H. JOANNES Evangelist*, en randde de godheid aan van *JESUS CHRISTUS*, dan eens openlijk en dan weder met dubbelzinnige woorden. *RAYMONDUS V*, graaf van *Toulouse*, legde hem op om voor den pauselijken legaat te verschijnen. In zijn verhoor verklaarde hij, dat *het brood door den priester geconsecreerd, het ligchaam en bloed van J. C. niet was*. De bisschoppen, treurig over de godslastering die zij hoorden, en tevens over het ongeluk van hem, die dezelve uitsprak, verklaarden **MAURAND** voor eenen *ketter*, en lieten hem in handen van den graaf van *Toulouse*. **MAURAND**, die te veel verstand bezat, om het zwakke zijner sekte niet te kennen, was tevens redelijk genoeg, om zijn leven niet te willen opofferen aan een valsch begrip van eer van zijne woorden niet te herroepen. De goddelijke genade werkte mede op zijn hart, en hij besloot de ergernis

die hij gegeven had te herstellen. Hij ging barvoets en met ontbloote schouders tot voor de deuren der kerk: de bisschop van *Toulouse* en de abt van *Saint-Sernin* ontvingen hem daar en sloegen hem met roeden tot dat hij aan het altaar, waar de pauselijke gezant hem wachtte, genaderd was. MAURAND zwoer hier zijne dwalingen af. Hij beloofde om binnen veertig dagen naar *Palestina* te vertrekken, en er de armen gedurende drie jaren te bedienen. Gelaten zag hij het aan, dat een zijner kasteelen, waarin de ketters welker hunne verzamelingen hielden, gesloopt werd, en dat een gedeelte zijner goederen werd uitgedeeld aan de ongelukkigen, die hij, of door zijne magt verdrukt, of door zijne woekerijen ten onder gebragt had. Eene zoo luisterrijke bekeering was van eene heerlijke uitwerking; de door MAURAND's invloed ondersteunde ketterij verviel grootendeels. Hij overleed in 1199.

MAUREPAS. (Zie PONTCHARTRAIN).

MAURICEAU (FRANCISCUS), heelmester te *Parijs*, in die stad omtrent het midden der 17.^e eeuw geboren, legde zich gedurende eenige jaren met veel vrucht toe op de

theorie en de praktijk zijner kunst. Vervolgens bepaalde hij zich tot de verrigtingen, welke op de verloskunde betrekking hebben, en hij was in dit vak aan het hoofd van alle operateurs. Men heeft van hem verscheidene werken, welke de vruchten zijner ondervinding en opmerkingen zijn: 1.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de ziekte der zwangere vrouwen en de zoodanigen, die bevallen zijn*) 1694 in 4.to met platen. Er bestaan vele andere uitgaven van dit uitmuntend werk, vertaald in het Hoogduitsch, Engelsch, Vlaamsch, Italiaansch en Latijn. Deze laatste overzetting is van den schrijver zelve. — 2.º *Observations etc.* (*Aanmerkingen over de zwangerheid en de baring der vrouwen en over hare ziekten, en die der nieuwgeborenen kinderen*), 1694. — 3.º *Dernières etc.* (*Laatste aanmerkingen over de ziekten der zwangere en bevallene vrouwen*), in 4.to, 1708. Deze twee laatste werken maken het 2.º dl. zijner *verhandeling* uit. De schrijver overleed den 17 October 1709, beroemd als een zeer braaf man en van eene beproefde voorzigtigheid. Eenige jaren voor zijnen dood was hij op het land gaan wonen, om zich tot den overgang naar de eeuwigheid

voor te bereiden. —

MAURITIUS (*Heilige*), hoofd der Thebaansche krijgsbende was benevens al zijne officieren en soldaten, uit 6,600 man bestaande, Christen. De *Bagauden* verwekten onlusten onder de *Gaulers*, en DIOCLETIANUS zond deze krijgsbende op hen af, welke zeer waarschijnlijk de Thebaansche genoemd werd, wyl zij in *Thebaïs* in *Egypte* geligt werd. Nadat MAURITIUS, de *Alpen* aan het hoofd zijner ondergeschikte troepen was overgetrokken, beval de keizer MAXIMIANUS eene offerande aan de goden te doen, om de wapens van het keizerrijk te doen zegevieren. Dit voorstel verschrikte MAURITIUS en zijne troepen, hij verwijderde zich met zijn legioen van het leger, om bij *Agaune*, drie uren van *Octodurum*, zich te legeren. De keizer verstoord over hunnen tegenstand beval dat de tiende man van het legioen moest sterven; daar de overgeblevenen steeds betuigden dat zij liever wilden omkomen dan iets te doen, dat met hun geloof strijdig was, liet de keizer er andermaal het tiende gedeelte van dooden. Daar MAXIMIANUS eindelijk zag, dat zij in het Geloof aan J. C. volhardden, beval hij, dat zij allen zou-

den worden omgebragt. Zijne troepen omsingelden hen, en kaptten hen in stukken. Indien men echter de overleveringen der kerken van *Trier* en *Keulen* wil gelooven, dan zijn eenige horden van het legioen ontvlugt, waarschijnlijk tijdens zij te *Octodurum* gelegerd waren, en werden op verschillende plaatsen van *Gallië* ten dood gebragt. MAURITIUS, hoofd dezer heldhaftige Christen krijgsbende, EXUPERUS en CANDIDUS zijne officieren, muntten uit door hunne standvastigheid en de levendigheid van hun Geloof. Zij waren het, die de soldaten tot deze edelmoedige weigering aanspoorden. Dit moordtooneel had plaats in het jaar 286. De H. MAURITIUS is de patroon van eene beroemde orde in de staten van den koning van *Sardinië*, gevestigd door EMMAUEL PHILIBERTUS, hertog van *Savooije*; om de verdiensten der krijgslieden te beloonen, en door GREGORIUS XIII in 1572 goedgekeurd, ondanks de bewijzen, welke er ten voordeele dezer heilige martelaren bestaan, hebben vele protestanten, onder anderen DUBORDIER, HOTTINGER, MOYLE, BURNET en MOSHEIM, de echtheid hunner geschiedenis betwist. GREGORIUS HICKES, een Engelsch geleerde, heeft dezelve met kracht

verdedigd, en de drogredenen, die BURNET in zijne voorrede over LACTANTIUS had opeengestapeld, in het niet doen terugzinken. FELIX DE BALTHASAR gaf er mede eene *verdediging* van in het licht, *Lucerne* 1769 in 8.vo tegen eene slechte critiek van SPRENG in zijn *Christelijk Bazel*. Dom JOZEF DE LISLE, een benediktijner van de vergadering van *Saint-Vannes*, heeft de waarheid dezer geschiedenis handtastelijk gemaakt, in zijn werk getiteld: *Défense etc. (Verdediging der waarheid van het marteldood van de Thebaansche krijgsbende)* 1737 in 8.vo. Zie ook *Historia di san Maurizio*, door den jezuit ROSSIGNOLI. De *Acta sanctorum* der maand September; *Les éclaircissemens etc. (De ophelderingen over de martelaars van het Thebaansche legioen enz.)* door pater RIVAZ, *Parijs*, 1779, in 8.vo De handelingen over den marteldood dezer krijgsbende, door den H. EUCHERUS, bisschop van *Lyon* geschreven, zijn door SURIUS, maar zeer gebrekkig, in het licht gegeven. Pater CHIFFLET, een Jesuit, ontdekte een naauwkeuriger afschrift, en liet het drukken. Dom RUINART beweert, dat dit het ware werk is van den H. Bisschop van *Lyon*. Men verwarre niet

den H. MAURITIUS hoofd der Thebaansche krijgsbende met eenen anderen Heilige van denzelfden naam, waaryan THEODORETUS spreekt, en die te *Apamea* in *Syrië* den marteldood onderging. Indien MOSHEIM dezelve had onderscheiden, zoudenzij zich verscheiden tegenwerpingen hebben bespaard, welke thans in zijn *Commentarius de rebus ecclesiae ante Constantinum Helmstadt* 1753, bl. 588 in duigen vallen. VOLTAIRE heeft eenen geheel verschillenden en zijner waardigen weg ingeslagen, om de slagting van het *Thebaansche legioen* te loochenen. » Wij hebben, zegt hij, de namen van 32 legioenen, die de voornaamste magt des Romeinschen rijks uitmaakten, en zekerlijk die der Thebaansche krijgsbende is er niet bij. » Indien deze oppervlakkige schrijver, zoo weinig bekommerd om zijne faam, de lijst der legioenen hadde nagezien, zou hij derzelver naam op tien plaatsen gevonden hebben; hij zou er hebben gelezen *Sect. VII*, dat onder DIOCLETIANUS het 3.^e legioen, het Thebaansche was: *Tertia Diocletiana Thebæorum*; dit zelfde legioen vindt zich nog in de *Sect. XX*. Zij was het tweede onder FLAVIA CONSTANTIA: *Secunda Flavia Con-*

stantia Thebæorum; het be-
 hielt denzelfden rang onder
 VALENS: *Secunda Valentis*
Thebæorum, Sect. VI. Het
 was het eerste legioen onder
 dien zelfden MAXIMIANUS, die
 het deed vermoorden, *prima*
Maximiniana Thebæorum,
 Sect. VII. Zie de aantee-
 keningen over de waardighe-
 den onder het Romeinsche
 rijk, door pater LABBE.

MAURITIUS TIBERIUS, kei-
 zer van het Oostersche rijk,
 geboren te *Arabissa* in *Cap-*
padocië, in het jaar 539, was
 van een voornaam geslacht,
 uit *Rome* afkomstig. Nadat
 hij eenige posten aan het hof
 van TIBERIUS CONSTANTINUS
 bekleed had, bekwam hij het
 bevel over het leger tegen de
 Perzers. Hij gaf zoo vele blij-
 ken van dapperheid, dat de
 keizer hem zijne dochter CON-
 STANTINA ten huwelijk gaf,
 en hem in 582 tot keizer
 deed kroonen. De Perzers
 hielden niet op het Romein-
 sche grondgebied aan te val-
 len. MAURITIUS zond tegen
 hen PHILIPPICUS, zijnen
 schoonbroeder, die aanvan-
 kelijk heerlijke overwinningen
 behaalde, maar zijnen roem
 niet met hetzelfde gevolg
 staande hield. Dewijl de
 krijgslieden in die noodlottig-
 e tijden ten hoogste nood-
 zakelijk waren, beval de kei-
 zer in 592, dat geen soldaat

monnik mogt worden; dan
 na zijne krijgsplichten vervuld
 te hebben; maar hij herriep
 dit besluit, op vertoog van
 den H. GREGORIUS. MAURI-
 TIUS gaf aan zijn bestuur ee-
 nen nieuwen luister, door
 dat hij CHOSROËS II, koning
 van *Perzië*, door zijne on-
 derdanen verdreven, weder
 op den troon plaatsie. Het
 rijk was destijds ter prooi
 aan de verwoestingen der A-
 baren. MAURITIUS stond hun
 eene schatting toe van om-
 trent 100,000 kroonen, om
 den vrede te erlangen; maar
 deze barbaren hernamen den
 oorlog verscheiden malen. De
 Romeinen deden er meer dan
 50,000 in verschillende veld-
 slagen omkomen, en maak-
 ten er bij de 17,000 krijgs-
 gevangenen. Men stelde hen
 weder in vrijheid, nadat men
 aan den koning der Abar-
 en, had doen beloven,
 dat hij al de Romeinen, wel-
 ke hij gevangen hield, zou
 terugzenden. De Abaarsche
 vorst, ontrouw aan zijne be-
 loften, vraagde een' losprijs
 van 10,000 kroonen. MAU-
 RITIUS weigerde denzelfden;
 toen deed deze woedende
 barbaar de gevangenen over
 de kling springen. THEOPHY-
 LACTUS, een schrijver van
 dien tijd, die de geschiede-
 nis van het bestuur van MAU-
 RITIUS geschreven heeft, zegt
 niets, noch van het aanbod.

des Abaarschen vorsten, voor de vrijkoopung der gevangenen, noch van de weigering van MAURITIUS, noch van hunne slagting; en het is moeilijk te gelooven, dat deze keizer, terwijl hij eene aanmerkelijke schatting, om den vrede te erlangen, aan dit volk toestond, eene zoo geringe som zou geweigerd hebben, om 12,000 soldaten in vrijheid te stellen. Wat er ook van zij, PHOCAS, die zich van eenvoudig honderdman, tot de eerste krijgswaardigheden had weten op te werpen, deed zich in 602 als keizer uitroepen. Hij vervolgde MAURITIUS tot nabij *Chalcedonië*, nam hem gevangen en veroordeelde hem om onthoofd te worden. De vijf zonen van dezen ongelukkigen vorst, werden in bijzijn huns vaders gedood. MAURITIUS zich onder de hand Gods bukkende, liet zich slechts deze woorden ontvalen: *Gij zijt geregt, Heer, en uwe oordeelen zijn regtvaardig*. Zijn dood volgde dien zijner zonen, in het jaar 602. Vele schrijvers hebben dezen vorst naar zijne ongelukken beoordeeld, in plaats van hem naar zijne daden te schetsen: zij hebben hem schuldig geacht en veroordeeld. Het is waar, dat hij toestemde dat *Italië* onderdrukt werd, maar hij was

de vader der overige gedeelten zijns rijks. Hij herstelde de krijgstuicht, fnuikte den euvelmoed der staatsvijanden, ondersteunde door zijne wetten het wankelende geloof, en wakkerde door zijn voorbeeld de godsvrucht aan. Hij beminde de wetenschappen en beschermde de geleerden. [Hij heeft over de *krijgskunde* twaalf boeken geschreven, welke achter de *legerkunde* van ARRIANUS voorkomen, met eene Latijnsche vertaling en aanteekeningen door SCHEFFER, *Upsal*, 1664, in 8.vo]

MAURITS, achter-kleinzoon van FREDERIK II, keurvorst van *Saksen*, geboren in 1521, muntte van zijne jeugd af uit door zijnen moed, en had zoo lang hij leefde de wapens in de hand. Hij diende tegen KAREL V in 1544 tegen *Frankrijk*, en in 1546 tegen het *Smalkalder*-verbond, aan hetwelke hij, ofschoon een protestant en ijverig voorstander van LUTHER, zich nooit met de opstandelingen wilde verbinden. De keizer, om zijne diensten te beloonen, schonk hem in 1548 het keurvorstendom *Saksen*; hetwelk hij aan JAN FREDERIK, zijnen neef, ontnomen had. MAURITS verbond zich vervolgens met eenige vorsten van het rijk tot de be-

vrijding des landgraven van *Hessen*, die KAREL V gevangen hield; en eindelijk met dezen keizer tegen den markgraaf van *Brandenburg*, die de *Duitsche* provinciën verwoestte. In 1553 randde hij hem aan, won den slag van *Sivershausen*, en overleed twee jaren daarna aan de wonden, die hij er bekomen had.

MAURITS van *Nassau*, prins van *Oranje*, een der grootste veldheeren van de latere tijden, tweede zoon van WILLEM I, werd in 1567, op het kasteel van *Dillenburg* geboren. Hij werd, na den dood zijns vaders, in 1584, door B. GERARDS vermoord, het hoofd der opstandelingen in de *Nederlanden*. (Zie GERARDS en WILLEM I.) De jonge prins was toenmaals slechts 18 jaren oud. Tot kapitein-generaal der *Vereenigde Provinciën* benoemd zijnde, bevestigde hij het gebouw der republiek, door zijnen vader gegrondvest. In 1590 maakte hij zich meester van *Breda*; en in 1591 van *Zutphen*, *Deventer*, *Hulst* en *Nijmegen*, maakte in 1592 verscheidene veroveringen, en bemagtigde het volgende jaar *Geertruidenberg*. De met roem overladden MAURITS begaf zich over

Zeeland naar de *Nederlanden*. Een woedende storm verbrijzelde meer dan 40 schepen zijner vloot. Zij werden tegen elkander gebonsd, en hij redde zich niet dan met ongeloofelijke moeite. De fabelachtige zamenzwering, door eenige schrijvers met nog fabelachtiger omstandigheden aangehaald, laten wij hier weg. (Zie ERNST of ERNESTUS). MAURITS versloeg de troepen van den aartshertog ALBERTUS in 1597, en maakte zich meester van geheel *Holland*. In 1600 zag hij zich genoodzaakt het beleg van *Duinkerken* op te breken; hij verhaalde dit op ALBERTUS, welken hij bij *Nieuwpoort* versloeg; dit bellette echter niet, dat hij andermaal gedwongen werd, ook het beleg dier stad op te breken. *Rhijnberg*, *Grave*, *Sluis*, gaven zich de volgende jaren aan hem over. MAURITS deed meer voor zich zelve dan voor zijne medeburgers. Hij haakte naar het opperbewind in *Holland*, maar de raadpensionaris OLDENBARNEVELD ging zijne inzigten te keer. De ijver van dezen republikein kostte hem het leven. MAURITS, die GOMARUS tegen ARMINIUS voorstond, nam den haat te baat, dien hij tegen de Arminianen wist inteboezemen, om zijnen

vijand, welke dezer partij was toegedaan te vernielen. **OLDENBARNEVELD** werd in 1619 onthoofd; en deze dood, als zijnde het uitwerksel van de heerschzucht der prinsen van *Oranje*, maakte eene diepe wonde in de harten der Hollanders. Nadat de wapenstilstand, met de Spanjaarden gesloten, ten einde was, belegerde **SPINOLA Breda**, in 1624, en het gelukte hem die stad na verloop van zes maanden door beleid, kosten en bloed in te nemen. Daar prins **MAURITS** hem van deze plaats niet kon verdrijven, overleed hij van hartzeer, in 1625. Hij had de krijgskunde bij de ouden geleerd, en hij wist de lessen, die hij bij hen geput had, doelmatig aan te wenden. Hij benuttigde niet alleen de ontdekkingen van anderen, maar hij wist ook zelf uit te vinden. In zijn leger bediende hij zich het eerst van verrekijkers, van bedekte wegen bij belegeringen, van de kunst, om vestingen in te sluiten, om een beleg met meer kracht door te zetten, om beter en langer eene belegerde plaats te verdedigen. Kortom, hij bragt verscheidene nuttige dingen in gebruik, die hem den eersten rang in de krijgskunde deden toekennen. Eene voorname vrouw vraagde hem eens vrij onbescheiden: *Wie de eer-*

ste veldheer was? **SPINOLA**, antwoordde hij, *is de tweede*; dat wilde zeggen, dat hij de eerste was. Dit vrees van in den slaap verrast te worden, had hij altijd 's nachts twee mannen, die bij zijn bed waakten, en die hem op het minste geruht, wekten. De oorlog tusschen *Holland en Spanje* was nooit zoo hevig dan onder zijn bestuur. **MAURITS** was driftig, en wilde niet tegengesproken worden, hij gaf zich aan de vrouwen over en zijne zeden strekten hem geenszins tot eer. Zijn broeder **FREDERIK HEYDRICK** volgde hem op; men zal het verhaal zijner daden vinden in het werk getiteld: *Généalogie etc. (Geslachtregister en laurieren van het huis van Nassau) Leyden 1615* in fol, met kaarten en platen; ook vindt men aardige bijzonderheden ten opzichte van zijn karakter in de *Mémoires etc. (Aanteekeningen van LODEWIJK AUBERY DU MAURIER) Parijs, 1687* in 12.mo.

MAUROLICO (FRANCISCUS), geboren den 16 September 1494, abt van *St. Maria-del-Porto* in *Sicilië*, werd zeer bekwaam in de schoone letteren en wetenschappen. Hij onderwees te *Messina* met roem de wiskunde. Deze geleerde bezat in zulken graad

de zoo noodige en zeldzame kunst, om zich met juistheid uittedrukken, dat hij de afgetrokkenste vraagpunten als handtastelijk daarstelde. Zijne voornaamste werken zijn:

- 1.º *Uitgave der ronddeelen, door THEODOSIUS* in fol. —
- 2.º *Emendatio et restitutio comicorum APOLLONII PERGÆI* in fol. —
- 3.º *Archimedis monumenta omnia* in fol. —
- 4.º *Euclidis Phenomena* in 4.to —
- 5.º *Martyrologium* in 4.to —
- 6.º *Sicanicarum rerum compendium* in 8.vo. —
- 7.º *Rime*, 1552 in 8.vo. —
- 8.º *Opuscula mathematica*, 1575 in 4.to. —
- 9.º *Arithmeticonum libri duo*, in 8.vo —
- 10.º *Photismus de lumine et umbra*, in 4.to. —
- 11.º *Problemata mechanica ad magnetem et ad pyxidem nauticam pertinentia* in 4.to. —
- 12.º *Cosmographia de formâ, situ, numeroque cælorum elementariorum* in 4.to.

— MAUROLYCO voegde bij een gelukkig geheugen een doordringend en levendig verstand. Hij was een nadenkende geest; altijd met zich zelve bezig, met moeite kon men hem over iets anders dan over zijne geliefkoosde studien onderhouden. In den ouderdom van 81 jaren, werd hij in 1575 der letteren ontrukt. Zijn *Leven* is door ee-

nen zijner naastbestaanden; in het Italiaansch geboekt, *Messina* 1613 in 4.to. Zie nog de *Elogi d'uomini illustri* van LOR. CRASSO.

MAURUS (FIRMUS). — Zie FIRMUS.

MAURUS HONORATUS. — (Zie SERVIUS).

MAURUS (HORTENSIUS), te *Verona* geboren, oefende zich vroegtijdig in de Latijnsche dichtkunde, en behaagde aan FERDINAND VAN FURSTENBERG, bisschop van *Paderborn*, die ook de letterkunde met smaak beoefende, en tot aan zijnen dood MAURUS, met zijne vriendschap vereerde. Toen begaf zich deze dichter naar *Hanover*, waar hij van alle voorname burgersgeacht werd, ofschoon hij een goed Catholijk was, en zelfs reeds de heilige wijdingen had ontvangen. Hij overleed in die stad in den ouderdom van 92 jaren den 14 September 1724, en werd in de Catholijke kerk, waar men zijn grafschrift ziet, begraven. De beroemde regtsgeleerde CHRISTIAAN BOËHMER, had het op zich genomen, de gedichten, welke MAURUS, op het einde zijns levens eigenhandig geschreven had, uit te geven; maar hij werd door den dood verrast.

Eenige zijn er van in het licht gekomen, in de *Verzameling van Duitsche dichters*, door ROENICHIUS. De abt WEISSENBACH, heeft dezelve verzameld, en te *Bazel*, in 1782, met andere gedichten, onder den titel van: *Selecta veterum et recentiorum poemata etc.* in het licht gegeven. Hij had ze reeds afzonderlijk ter perse gebracht. Zie hier zijn gevoelen er over: *Stylus HORTENSII, purus est, tener, splendidus, plenus accumulatis, atque munditiarum.*

MAURUS (TERENTIANUS), leefde, volgens sommigen onder TRAJANUS, en volgens anderen, onder de laatste der ANTONINUSSEN. Hij was gouverneur van *Syene*, het heden-daagsche *Asna*, in *Opper-Egypte*; wij hebben van hem, een klein Latijnsch gedicht, over de *Regels der dicht- en rymkunde*, dat zeer wel geschreven is. Men vindt hetzelfde in het *Corpus poetarum*; van MAITTAIRE, en afzonderlijk onder den titel van *De arte metrica*, 1531, in 4. to

* MAURY (JOANNES SIFREIN), kardinaal, afvaardigde bij de algemeene staten, aartsbisschop en bisschop van *Montefiascone* en *Corneto*, benoemd aartsbisschop van *Parijs*, lid der Fransche

akademie, van het instituut, en van het legioen van eer, groot-kruis van de orde de reunie enz., werd te *Valreas*, in het graafschap *Venaissin*, den 26 Junij 1746, geboren. Zijne ouders, ofschoon weinig door de fortuin begunstigd, wilden voor zijne opvoeding zorgen. De jonge MAURY volbragt met roem zijne eerste studiën in zijne geboorteplaats, en voleindde dezelve later te *Avignon*, waar hij zich door zijne zucht tot de letteroefening, levendigheid van geest en een sterk geheugen onderscheidde. Daar hij eene bijzondere neiging tot de wel-sprekendheid gevoelde, beoefende hij voornamelijk *Bos-suet*, van wien hij nooit anders dan met geestdrift sprak. *Parijs*, dacht hij, was de eenigste plaats, om zich te doen kennen, en reeds vroegtijdig begaf hij zich derwaarts; maar van voorspraak en geldmiddelen ontbloot, vertoefde hij er eenigen tijd in moeilijke omstandigheden: deze hindernissen nogtans, sloegen hem niet ter neder, en door den nood gedwongen, zegevierde hij eindelijk over zijn lot. Naauwelijks 20 jaren oud zijnde, vervaardigde hij in 1766, eene *lijkrede* op den dauphin en eene *lofredre* op STANISLAUS, beide in 8. vo, in druk gegeven. Deze twee

weinig beduidende stukken, vonden weinig bijval; maar weldra werden zij door vele andere, welke het talent van den schrijver aan den dag legden, gevolgd. In 1777, had de Fransche akademie, de *lofredede* op FÉNELON, als prijsvraag uitgeschreven; de abt MAURY, rangschikte zich onder de mededingers; zijne rede werd met het *accessit*, en die van LA HARPE, met den prijs bekroond. De stijl dier verhandeling, kenmerkte nog eenigzins des schrijvers jeugd, maar het welberaden plan, de sierlijkheid der gedachten, waren genoeg, om zijne redkundige talenten, naar waarde te schatten. Deze was de eerste stap, dien MAURY naar fortuin en roem deed. Een erfgenaam van den naam FÉNELON, tot het bisdom *Lombes* benoemd, stelde hem aan als groot-vikaris en geestelijk regter; maar de abt MAURY, besloten, om den kansel te volgen, kwam weldra naar *Parijs* terug, waar hij voor zijne welsprekendheid, een meer open veld vond; in 1772, werd hij verkozen, om de *lofredede* op den H. LODEWIJK, in tegenwoordigheid der Fransche akademie voor te dragen. Dewijl hij in de schitterende gezelschappen der hoofdstad opgenomen, en met weetgierige en wijsgeet-

rige mannen in verband stond, werd hij weldra bij dezelve, in vervanging van LEFRANC POMPIGNAN in 1785, aangenomen. Den 27 Januarij sprak hij zijne inhuldigungsrede uit, waarin hij niet vergat de nieuwerwetsche wijsgeeren te prijzen, om ook van zijnen kant den lof van wege den hertog van *Sivernais* te mogen wegdragen, dat hij de wijsbegeerte met het Evangelie had weten te verbinden. Met den abt van *Boismont*, die hem stervende het rijke priorerschap van *Lihons* achterliet stond hij in naauwe betrekking. Zijn roem door den glans zijner fortuin ondersteund, gaf hem toen een heerlijk bestaan, en daardoor bij de eerste staatsbedienden toegelaten, mengde hij zich in staatkundige twisten, die destijds in *Frankrijk* bestonden, en waaraan hij ijverig deel nam. Als prior van *Lihons*, woonde hij de vergaderingen der geestelijkheid van het baljuwschap van *Peronne*, tijdens de zamenroeping der staten-generaal, bij. Verschrikt door de droevige gebeurtenissen van den 14 Julij, verliet hij *Versailles* en nam de vlucht; maar te *Peronne* aangehouden, en naar de vergadering teruggevoerd zijnde, ontwikkelde zich eerst in al haren

luister zijne even zoo gemakkelijke als krachtvolle welsprekendheid, die hem aan het hoofd der grootste redenaars dier vergadering plaatste. Het zij er over het financie wesen, of over kerkelijke of staatkundige aangelegenheden gehandeld werd, hij was altijd gereed te spreken en de meeste zijner redevoeringen, zelfs de onverwachtste, zouden als voorbeelden van welsprekendheid kunnen worden aangehaald. Wanneer het er op aankwam, om de godsdienst en den troon te verdedigen, dan beklom MAURY het spreekgestoelte; en met de verdediging eener zoo schoone zaak ingenomen, verhief hij zich steeds tot het toppunt der redeneerkunde. Hij verdedigde met klem de regten van de kerk en der geestelijkheid, in de zittingen van 17 October en 27 November 1790; hij teekende vervolgens het vertoog van de *regterzijde*, ten voordeele van de godsdienst en der monarchie, en dat van 29 Junij 1791, betrekkelijk de besluiten, die den koning en zijn gezin hadden gevangen gesteld. Even zoo onbeschoord in het openbaar als op het spreekgestoelte, moest hij dikwijls het gevaar, waarin zijne worsteling tegen de republikeinen hem bragt, door zijne deftige houding en onverschrokken koel-

bloedigheid, ontduiken. Na de discussie over de assignaten, riepen eenige kwaadwilligen, toen hij de vergadering uitging: *Aan de lantaarn met den abt MAURY.* Zonder zich te ontstellen, naderde hij hen en zeide: »Ziet hier den abt MAURY, zoudet gij klaarder zien, als ge hem aan de lantaarn hingt?» Iedereen lachte en klapte in de handen. Een andermaal hoorde hij dolzinnigen, die hem van nabij omringden, uitroepen: *Laat ons hem naar de duivels zenden, om de mis voor dezelve te lezen; waarop de abt MAURY, dadelijk antwoordde: Zeer wel, maar gij moet mij dezelve komen dienen, hier zijn mijne pistolen*, terwijl hij hun een koppel pistolen aanbood. Zijne redevoeringen hadden hem eenen grooten roem verworven. Toen hij na de sluiting der zitting, *Frankrijk* verlaten had, werd hij overal op de vleijendste wijze ontvangen. Door Pius VI, naar *Rome* geroepen, trad hij er als in zegepraal binnen, en mevrouwen moeijen des konings, die destijds in deze hoofdstad woonden, gaven hem de grootste blijken van achting; de Paus maakte hem aartsbisschop van *Nicea*, in *partibus*, en zond hem weldra in hoedanigheid van *nuntius* naar den rijksdag van *Frankfort*, tot de

verkiezing van FRANCISCUS II vergaderd. Bij zijne terugkomst, werd hij den 21 Februarij 1794, tot kardinaalen bisschop van *Montefiascone*, een der heste zetels van *Italië*, benoemd. De Fransche omwenteling echter, verspreidde zich als een vloed over geheel *Italië*, weldra drongen de republikeinsche krijgsbenden tot *Rome* door, en het heilige collegie was genoodzaakt te vlugten. MAURY, die meer reden had dan een ander, om de komst zijner landgenooten te vreezen, begaf zich eerst naar *Siena*, kwam vervolgens na vele gevaren te hebben doorgestaan, in *Venetie*, en eindelijk in *Rusland* aan. Toen de Russen de Franschen uit *Italië* verdreven hadden, verliet MAURY *St. Petersburg*, en zat mede in het conclave geopend te *Venetie*, den 1 December 1799, tot de verkiezing van PIUS VII, welken hij naar *Rome* vergezeld, in hoedanigheid van afgezant van LODEWIJK XVIII, des tijds naar *Mittau* gevlugt. In het eerste toonde hij veel ijver voor de belangen des konings en verklaarde zich hevig tegen het bestuur van NAPOLEON; maar eensklaps verflauwde deze ijver, en hetzij hij de zaak der BOURBONS als verloren beschouwde, het-

zij hij verlangde naar *Frankrijk* terug te keeren, hij schreef den 22 Augustus 1804 eenen brief aan BONAPARTE, waarin hij den nieuwen keizer zijne onderwerping en trouw betuigde. Het volgende jaar sprak hij hem te *Genua*, en kreeg verlof om naar *Frankrijk* terug te keeren; in de maand Mei 1806 kwam hij te *Parijs* aan, waar zijne vrienden verwonderd waren hem te zien, zonder die monarchie, welke hij zoo krachtdadig verdedigd had. Weldra kon hij aan het koele onthaal, waarmede hij in de meeste gezelschappen werd opgenomen, ontwaren, in hoeverre de gevoelens, te zijnen opzichte, veranderd waren, door den stap, dien hij gedaan had. Hij veranderde echter niet, maar hechtte zich meer en meer aan zijnen nieuwen meester, die hem met den titel van kardinaal van *Frankrijk* ver eerde, en tot aalmoezenier van HIERONYMUS, zijnen broeder, benoemde. In de klasse van het instituut, welke de Fransche akademie voorstelde, geroepen zijnde, droeg hij er eene redevoering voor, die zijne talrijke toehoorders merkelyk te leur stelde. Dezelve bestond in eene lofredde van den abt RADONVILLIÈS. Met het verlaten der

edele zaak, welke zijnen roem bevorderd had, scheen hij tevens zijne bekwaamheden verloren te hebben; men verwachtte eene schitterende en levendige redevoering, en zij was integendeel langwijlig en van geen belang. Deze nederlaag onthutste hem eenigzins, maar de gunstbewijzen van NAPOLEON vertroostten hem weldra, die in een gemelijk oogenblik tegen den kardinaal FESCH, tot aartsbisschop van *Parijs* benoemd, dezen titel den 14 October 1810, eensklaps aan MAURY overgaf. Men meent, dat hij naar deze waardigheid dong, doch hij had zijne benoeming zoo spoedig niet verwacht. Hij aanvaardde dadelijk het bestuur der diocees, welke het aartsbisschoppelijk kapittel hem opdroeg. De kerkelijke zaken werden intusschen van dag tot dag neteliger. De heilige Vader, uit *Rome* opgeligt, en naar *Savona* gevoerd, schreef den 5 November 1810, aan MAURY, berispte zijn gedrag, en verzocht hem, het bestuur van het aartsbisdom van *Parijs* neder te leggen. De politie van BONAPARTE werd er van verwittigd, en nam alle mogelijke maatregelen om te beletten, dat deze breve aan den dag kwam. De kardinaal hield zich onwetend, en uit vrees misschien van aan NA-

POLEON te mishagen, indien hij den heiligen Stoel gehoor gaf, bleef hij zijn bisdom besturen, en toonde zich zelfs meer geneigd, om den wil des overweldigers op te volgen. In 1811 werd hij lid eener commissie, die belast was met het beantwoorden van onderscheidene vraagstukken over de dispensatien en pauselijke bullen, en vervolgens had hij medezitting in de kerkvergadering van *Parijs*. De Paus, wiens gevangenschap men dagelijks ondragelijker maakte, werd naar *Fontainebleau* vervoerd, waar hij den kardinaal MAURY meermalen bij zich ontving. Hij heeft beweerd, dat hij door Z. H. steeds met zachtmoedigheid werd onthaald; indien dit waar is, dan is het een bewijs van de bewonderenswaardige goedheid des heiligen Vaders. Bij de restauratie in 1814, zag zich de kardinaal MAURY, door het aartsbisschoppelijk kapittel, van alle magt ontbloot, en na meer dan eene vernedering, was hij verplicht, *Parijs* te verlaten, en begaf zich den 18 Mei op weg naar *Rome*. Bij zijne aankomst in die hoofdstad, werd hij in het kasteel van *Sint-Angelo* opgesloten, en na hier zes maanden te hebben doorgebracht, werd hij naar de Lazaristen verzonden, met

verbod, om bij den Paus, of met het heilig collegie, bij de plegtigheden te verschijnen. Zijn bisdom van *Montefiascone* werd door eenen pauselijken vikaris bestuurd; en hij verzocht zijn ontslag van dit bisdom. Hij leidde tot in het begin der maand Mei 1817 een afgezonderd leven, toen hem in de nacht van den 10 — 11 derzelfde maand, in den ouderdom van 71 jaren, eene bloedstorting naar het graf sleepte. Dus eindigde deze kerkvoogd zijne loopbaan, hij, die zich door zijne bekwaamheden tot de grootste waardigheden verhief; en die, nadat hij zich eene roemvolle loopbaan geopend had, zich zelve schandvlekte, met zich door de omstandigheden des tijds, en misschien door zijne eerzucht te laten beheerschen. Al moge men hem niet verontschuldigen, zich aan de zegekar van *NAPOLEON* te hebben verbonden, zelfs diens eigenzinnige luimen gevolgd, en den wil van den heiligen Vader wederstreefd te hebben; zijn naam nogtans, zal ons altijd den bekwaamen redenaar herinneren, die zijne stem met moed en welsprekendheid verhief tegen de bedervende stellingen, die destijds in *Frankrijk* de godsdienst en den

troon dreigden te verwoesten. Nopens zijne persoonlijke hoedanigheden kan men nazien, *l'Ami de la religion et du roi* (*De vriend van godsdienst en koning*), XII deel blz. 321. De werken, die men van hem heeft, zijn: 1.º *Eloge funèbre etc.* (*Lijkrede op den dauphin*), *Sens*, 1766, in 8.vo — 2.º *Eloge etc.* (*Lijkrede op koning STANISLAUS*), 1766, in 12.mo — 3.º *Eloge etc.* (*Lofrede op KAREL V, koning van Frankrijk*), *Amsterdam*, 1767, in 8.vo — 4.º *Eloge etc.* (*Lofrede op FENELON*), 1771, in 8.vo Deze redevoering bekwam het accessit, en die van *LAHARPE* den prijs. Het schijnt echter, dat de akademie een onbepaald oordeel had kunnen vellen, zonder onregtvaardig te zijn. — 5.º *Discours etc.* (*Redevoering over den vrede*), 1767, in 8.vo — 6.º *Panegyrique etc.* (*Lofrede op den H. LODEWIJK*), in tegenwoordigheid der Fransche akademie, 1772, in 8.vo — 7.º *Réflexions etc.* (*Aanmerkingen op de nieuwe leerreden van BOSSUET*), *Avignon*, 1772, in 8.vo — 8.º *Discours etc.* (*Uitgelezene redevoeringen over verschillende onderwerpen van godsdienst en letterkunde*), 1777, in 12.mo Deze zijn de hier

boven aangehaalde redevoeringen. — 9.º *Principes etc.* (*Grondbeginselen der welsprekendheid voor den kansel en de pleitzaal*), 1782, in 12.mo Dit werk komt nog voor onder den titel van *Essai etc.* (*Proeve van welsprekendheid voor den kansel*), 2 dl.ⁿ in 8.vo — 10.º *Panegyrique etc.* (*Lofrede op den H. VINCENTIUS à PAULA*). Deze lofreden is niet in druk verschenen, maar zij, die dezelve gehoord hebben, beschouwen haar als het meesterstuk van den kardinaal MAURY. — 11.º *Mémoire etc.* (*Regtvaardigende memorie over zijn gedrag*), gedagteekend, 12 Mei 1814. Dit verweerschrift heeft het algemeen gevoelen ten zijnen opzichte in geen deele veranderd. Bij deze werken, dienen gevoegd te worden, zijne meeningen en redevoeringen bij de constituerende vergadering, alsmede zijne veelvuldige bevelschriften, welke hij in hoedanigheid van bisschop van *Parijs* uitgaf.

MAUSCHBERGER (LEOPOLD), in het jaar 1718, te *Králop* in *Boheme* geboren, ging bij de Jesuiten, en onderwees met roem de wetenschappen. Zijn *Motus localis gravium solidorum*, *Olmütz*, 1751, in 8.vo, wordt zeer geacht. Men heeft nog

van hem *Ophelderingen* van verscheidene boeken der H. Schrift, eene *Theologie*, en eene *Verhandeling over de wetten*.

MAUSOLUS, koning van *Carie*. ARTHEMISIA, zijne vrouw liet hem na zijnen dood een zoo prachtig graf maken, dat het voor een der zeven wonderen van de wereld doorging. Daar van worden de praalgraven, die men voor de grooten oprigt, of wel de afbeeldsels van grafsteden bij lijkstaatsien, *mausoleën* genoemd. (Zie ARTEMISIA).

MAUSSAC (PHILIPPUS JACOBUS) raadsheer bij het parlement van *Toulouse*, zijne geboortestad, en voorzitter van het hof der onderstandsgelden te *Montpellier*, in 1650, in den ouderdom van 70 jaren overleden, werd, wat de Grieksche taalkunde betreft, voor den eersten man zijner eeuw gehouden. Men heeft van hem: 1.º *Aanteekeningen over HARPOCRATIO*, welke zeer op prijs worden gesteld. 2.º *Zeer geleerde Aanmerkingen op de Verhandeling over bergen en rivieren*, welke aan PLUTARCHUS wordt toegeschreven. 3.º *Eenige Losse stukjes*, welke even als zijne andere werken, eenen oordeelkundigen criticus aanduiden.

MAUTOUR (PHILIBERTUS BERNARDUS MOREAU DE) opzigtcr in de rekenkamer te *Parijs*, lid der akademie van opschriften werd den 23 December 1654 te *Beaune* geboren, en overleed den 7 September 1737. Hij kan onder de middelmatige dichters worden gerangschikt. Zijne *gedichten* zijn verspreid in den *Mercurius*, in het dagblad van *Verdun*, en in andere verzamelingen. Nog heeft men van hem eene *vertaling* van het *rationarium temporum* van pater PETAU 4 dl.ⁿ in 12.º. Verscheidene *Verhandelingen* in de memoriën der akademie van fraaije letteren; zij doen zijner kunde en schranderheid eer aan.

MAXENTIUS (MARCUS AURELIUS VALERIUS) zoon van keizer MAXIMIANUS HERCULES, en schoonzoon van GALERIUS MAXIMIANUS, maakte zich den afstand zijns vaders ten nutte, om deel te hebben in het bestuur. [MAXENTIUS is een der keizers, welke na den afstand van DIOCLETIANUS en MAXIMINIANUS HERCULES tegelijk het purper droegen]. Hij deed zich den 28 October 306 in *Italië* als *Augustus* uitroepen, uit staatkundige inzigten scheen hij in den beginne de Christenen te beschermen, vervol-

gens zocht hij zijnen vader over te halen, om het purper te hêrnemen, dwong SEVERUS zich in *Ravenna* op te sluiten, en deed hem eenigen tijd daarna tegen zijn gegeven woord, ombrengen. GALERIUS MAXIMINIANUS trok tegen hem op, en de vrede werd in *Italië* hersteld, door dat deze de vlugt moest nemen. In het eerste geloofde men, dat deze vrede weldra door de twisten tusschen vader en zoon zou gestoord worden, maar men kwam er af met de vrees, dewijl MAXIMIANUS HERCULES, welke van eene zamenzwering tegen het leven van KONSTANTIJN overtuigd was geworden, zich in 310 verwoegde. Na diens dood maakte MAXENTIUS zich meester van *Afrika*, en werd er door zijne wreedheid en vervolgingen tegen de Christenen zeer gehaat. Toen besloot KONSTANTIJN tot den oorlog tegen MAXENTIUS, die te *Rome* was teruggekeerd. Deze tiran trok den 28 October 312 *Rome* uit, om hem slag te leveren, dien hij verloor en hij beproefde om in de stad terug te komen, maar terwijl hij zijne bevelen gaf, stortte de brug over den *Tiber* in, en hij verdrank. Den volgenden dag trok KONSTANTIJN zegevierende *Rome* binnen, en vaardigde een edikt uit, ten voordeele der

Christenen. Men weet dat het bij den optogt tegen MAXENTIUS geweest is dat aan KONSTANTIJN het kruis in de lucht verscheen, eene gebeurtenis welke eenige lasteraars met zoo weinig grond geloofhend hebben. (Zie KONSTANTIJN). Een Latijnsch dichter heeft deze merkwaardige verschijning en de nederlaag van MAXENTIUS aldus beschreven :

Ecce corusco
Aethere, nixa super croceo glomeramine nubis
Alta crucis species et inenarrabile lumen:
Maximus Ausoniis ut Constantinus in oris
Viderat, infandos fidei dum fortis in hostes
Irruit, et Tibris rubens prostravit ad undas,
Arripiensque fugam positus Maxentius armis
Pertitus immani foedavit corpore fluctus.

MAXENTIUS (JOANNES) monnik uit *Scythie* in de 6.^e eeuw, verdedigde te *Konstantinopel*, in tegenwoordigheid van Paus HORMISDAS, de waarheid dezer stelling: *Een van de drieënheden heeft in zijn vleesch geleden.* In oost en west had hij voorstanders en tegenstrevers. In het vervolg werd zijn voorstel door de 5.^e algemeene kerkvergadering en door Paus MARTINUS goedgekeurd. (Zie JOANNES II Paus). Hij vervaardigde een werk tegen de hoofdeloozen, hetwelk wij vinden in de Bibliotheek der

kerkvaders; hij was een van de ijverigste voorstanders der leer van den H. AUGUSTINUS.

MAXIMIANUS HERCULES, of VALERIUS MAXIMIANUS (MARCUS AURELIUS VALERIUS MAXIMIANUS HERCULES), Romeinsch keizer, werd in 250, bij *Sirmich* geboren. Zijne ouders waren zeer arm; door zijne krijgshaftige hoedanigheden, werd hij bij het leger bevorderd. DIOCLETIANUS, met wien hij soldaat geweest was, nam hem aan tot het medebewind des rijks, in 286, en gaf hem voor zijn deel *Italië, Afrika, Gallië* en *Spanje*. Hij deed zijne dapperheid aan verscheiden barbaarsche volken blijken; maar hij werd met veel verlies door CARAUSIUS terug gedreven, die hem noodzaakte *Bretagne*, door een verdrag aan hem af te staan. Hij was gelukkiger tegen AURELIUS JULIANUS, die de wijk naar *Afrika* nam, nadat hij den titel van keizer had aangenomen, hij versloeg en doodde hem. Weinig tijds daarna, werden de *Mooren* overwonnen. Hij vervolgde dezelve in hunne bergen, dwong hen, zich over te geven, en voerde hen naar andere gewesten. Nadat keizer DIOCLETIANUS, in 305, zijne waardigheid had nedergelegd, haalde hij MAXIMIANUS over, om zijn voor-

beeld te volgen; deze gehoorzaamde, doch MAXENTIUS zijn zoon, bewoog hem, op het einde des jaars, om het purper weder te aanvaarden. MAXIMIANUS, ondankbaar jegens zijn kind, wilde hem als partikulier doen leven. Het volk en de soldaten stonden tegen hem op, en hij zag zich verplicht om bij KONSTANTIJN, in Gallie, redding te zoeken, die zijne dochter FAUSTA huwde. Even zoo ontrouw jegens zijnen schoonzoon, als hij zulks jegens zijnen zoon geweest was, spoorde hij zijne dochter aan, om haren man te verraden en zocht haar te bewegen, om te zorgen dat de kamer waar haar man sliep, den ganschen nacht open bleef. FAUSTA beloofde hem alles, met het voornemen van KONSTANTIJN te waarschouwen, die dan ook een gesnedene in zijne plaats liet slapen. De moordenaar kwam in het midden des nachts, doodde den gesnedene, en riep uit, KONSTANTIJN is dood. Op denzelfden oogenblik, kwam KONSTANTIJN met zijne wachten toeschieten, verweet het gedrogt zijne ondankbaarheid en zijne misdaden, en veroordeelde hem tot den dood; met deze eenige genade dat hij kiezen kon, op welke wijze hij sterven wilde. De ellendeling verworgde zich te *Marseille*, in 310, in

den ouderdom van 60 jaren. Het lage zijner geboorte was hem steeds bijgebleven, want hij was woest, wreed en gierig. Zijne ondeugden waren op zijn gelaat geschilderd. Zijn haat tegen de Christenen ging zoo ver, dat hij er geheele legioenen deed vermoorden. (Zie MAURITIUS *Heilige*).

MAXIMIANUS (GALERIUS VALERIUS), meer bekend onder den naam van GALERIUS, werd bij *Sardica*, van zoo arme ouders geboren, dat hij in zijne jeugd de kudde hoedde, hetwelk hem den bijnaam van *Armentarius* (*Veehoeder*), deed geven. Door zijne dapperheid werd hij bij het leger bevorderd; DIOCLETIANUS, die hem in 292, tot keizer van het Oosten benoemd had, gaf hem zijne dochter VALERIA ten huwelijk. Aanvanke-lijk beoorloogde hij de Gothen, daarna de Sarmaten en vervolgens NARSES, koning der Perzers, die hem in 297, geheel versloeg. Daar hij door eigen schuld overwonnen was, betoonde DIOCLETIANUS, hem vele minachting, ja in zoo verre dat hij hem meer dan eene mijl ver te voet langs zijnen wagen deed loopen, ofschoon hij in het keizerlijk purper gehuld was; daar hij eindelijk weder verlof verkreeg, om nieuwe troepen

te ligten, hakten hij de Perzers bij eenen tweeden veldslag in de pan. NARSES liet zijn kamp den overwinnaars over, die er ontelbare schatten, benevens de vrouwen en kinderen van den verslagene vonden. GALERIUS behandelde dezelve met al de aan hunnen rang verschuldigde bescheidenheid, maar hij stond dezelve niet weder aan NARSES af, dan op voorwaarde, dat hij hem vijf gewesten aan de overzijde van den *Tiger* zoude afstaan. Deze zegepraal vleide zijne eigenliefde dermate, dat hij voor den zoon van MARS wilde doorgaan. DIOCLETIANUS, begon hem te vreezen en niet zonder reden. GALERIUS dwong hem in 305, afstand te doen van den troon. Tot *Augustus* uitgeroepen, regeerde hij zoo als NERO. Het volk werd met belastingen gedrukt, en die niet kon betalen, moest de grootste geweldenarijen verduren. Men wil, dat hij tot zijn vermaak menschen door beeren liet verscheuren. De Christenen hadden in hem eenen onverzoenbaren vijand, hij had hen reeds onder DIOCLETIANUS vervolgd en zijn paleis te *Nicomedië*, heimelijk doen in brand steken, ten einde de gramschap van dezen keizer te ontvlammen, dien hij in den waan bragt, dat de Christenen oorzaak waren van de-

zen brand. Zijne wreedheid nam met de jaren toe; iedereen werd gedwongen eene naauwkeurige opgave te doen van zijne bezittingen, en degenen welke hij waande iets verzwegen te hebben, liet hij kruisigen of langzamerhand verbranden. Een aantal armen werden in zee geworpen, omdat deze dwingeland zich verbeeldde, dat zij, om niet te betalen, hunne schatten verborgen hielden. Het Romeinsche volk, uit vrees van zich ook aan deze geweldenarijen, te zullen zien blootgesteld, riep MAXENTIUS tot keizer uit; deze verdreef hem in 306 uit *Italië*. GALERIUS op de vlugt gejaagd, viel weldra in eene ziekte, die zijn geheele ligchaam met zweren overdekte. Vruchteloos smeekte hij zijne valsche goden om hulp; toen wendde hij zich tot den God der Christenen, en deed eene afkondiging ten hunnen voordeele uitgaan, hij stierf in 311, in de hevigste pijnen. Dit gedrogt, heeft steeds die woeste hardheid van zijne geboorte bij behouden. Met het gebrek aan opvoeding, paarde hij eene wreede en wilde inborst. Zijne ziel was op zijn gelaat afgemaald, hij was zeer groot en buitengewoon dik. Zijn aanzien, zijne stem, zijne gebaren, al wat in hem was, jaagde schrik

aan, en droeg het kenmerk van eenen verwoording.

MAXIMILIAAN I, zoon van FREDERIK IV, den *Vreedzame*, aartshertog van *Oostenrijk*, werd den 22 Maart 1459 geboren. Zijn huwelijk met MARIA, dochter van KAREL den *Stoute*, laatsten hertog van *Bourgondië*, maakte hem tot eenen der magtigste vorsten van *Europa*. In 1486 werd hij Roomsche koning, hij onderscheidde zich tegen de Franschen, en in 1493, na den dood zijns vaders, besteeg hij den keizerlijken troon. Buiten MAXIMILIAAN had geen Roomsche koning zijne loopbaan zoo luisterrijk begonnen. De overwinning bij *Guinegate* op de Franschen, de inneming van *Atrecht* met een gedeelte van *Artois*, waren oorzaak, dat hij eenen voordeligen vrede sloot, waarbij de koning van *Frankrijk* hem *Franche-Comté* in volle heerschappij, en *Artois*, *Charolais* en *Nogent*, onder voorwaarde van leenhulde, afstond. Terwijl hij in het vreedzaam bezit van al deze overwinningen verkeerde, trouwde hij in een tweede huwelijk BLANCA, dochter van GALEAS MARIA-SFORCE, hertog van *Milane*. Deze was juist wel geen doorluchtige verwantschap, doch de nieu-

we bruid bragt hem schatten aan, welke hij noodig had. KAREL VIII, koning van *Frankrijk*, maakte zich meester van het koninkrijk *Napels*; MAXIMILIAAN, werd door JULIUS II, in *Italië* geroepen, om hem de bezitting hiervan te betwisten. Hij had zich met den Paus en verscheiden andere vorsten verbonden, om de Franschen te verjagen, die vele moeite hadden, om met achterlating van al hunne overwinningen, naar *Frankrijk* terug te keeren. Hunne gelukkige te huiskomst hadden zij aan den slag van *Formoue* te danken, deze opende hun eenen doortogt. Vervolgens moest MAXIMILIAAN, tegen de Zwitsers te velde; deze hielden niet op, om in hun land, al de Oostenrijksche bezittingen naar zich te nemen. Het jaar 1508 werd berucht door het Kamerijksche verbond, waarvan Paus JULIUS II, de drijfveder was. MAXIMILIAAN ging er toe over; zijne troepen vielen in *Frioul*, overmeesterden *Trieste*, maar moesten het beleg van *Padua* opbreken. Nadat hij zich met *Frankrijk* tegen *Venetie*, vereenigd had, trad hij met *Spanje* en den Paus in bondgenootschap, tegen *Frankrijk*. Hij ontzag den Paus, in de verbeelding, dat deze hem tot *coadjutor*, in

het opperpriesterschap zoude aannemen; hij wist geen ander middel om den keizerlijken adelaar in *Italië* te herstellen. De Paus lachte met de voorstelling, welke hij hem dien-aangaande maakte, doch MAXIMILIAAN meende in ernst, hem te zullen opvolgen. Een zijner brieven aan de aarts-hertogin MARGARETHA, zijne dochter, legt deze ongerijmde berekening genoegzaam aan den dag. JULIUS II, had meermalen gescherst over zijne neigingen en over die van MAXIMILIAAN, terwijl hij zeide: » In plaats dat de keurvorsten het keizerrijk aan JULIUS geven, gaven zij het aan MAXIMILIAAN; en in plaats dat de kardinalen MAXIMILIAAN Paus maken, hebben zij JULIUS tot deze waardigheid verheven." MAXIMILIAAN, was om verschillende redenen tegen *Frankrijk* verbitterd, hij verbond zich dus met *Engeland*, om het aan te tasten. Hij diende als vrijwilliger bij de belegering van *Terouane*, in 1513, onder de bevelen van HENDRIK VIII. Om het hem aangedane onrecht, dat hij vermeende te moeten wreken; niet te vergeten, herlas hij dikwijls zijn

rood boekje, zoo als hij het noemde. Dit boekje was een register, waarin hij al de vernederingen, welke *Frankrijk* hem deed verduren, aantekende, met het voornemen, om er zich op zijn gemak op te vertalen. Nadat LODWIK XII, de oorlogen in *Italië* vernieuwd had, vormde MAXIMILIAAN het plan; om de Franschen uit het Milanesche grondgebied te verdrijven, en belegerde *Milane*, met 15,000 Zwitsers; maar deze vorst, die altijd geld opnam en steeds te kort schoot, had gebrek aan hetzelfde, om deze huurlingen te betalen. Zij stonden tegen hem op, en de keizer was verplicht te gaan vlugten, uit vrees, dat zij hem aan de Franschen zouden hebben overgeleverd. Toen hij zich kort daarna eens aan meloenen te zeer vergast had, moest hij deze onmatigheid met den dood boeten; hij overleed den 12 Januarij 1519, in den ouderdom van 60 jaren te *Inspruck* (*), waar men in de minderbroederskerk, zijne graftombe ziet, de schoonste welke ooit voor koningen werd opgericht. Het rijk bleef zonder opperhoofd, tot den

(*) Men is het niet eens omtrent de plaats van het overlijden des keizers. — Vergelijk hiermede G. F. WIEDERMANN, Handboek der Algemeene Wereldgeschiedenis III. Deel. blz. 125 en mijne aantekening aldaar. Vertaler.

20 October. MAXIMILIAAN van eenen zachten, voorkomenden, weldadigen aard, was gevoelig voor de aanlokselen der vriendschap, het schoone der kunsten, en voor de vrijheid eener opregte onderlinge verkeerling. Zijne gehechtheid aan regtvaardigheid en godsdienst, maakte hem achtenswaardig bij zijne onderdanen, die de bijzondere wijze, waarop hij uit de kloven der Tirolsche *Alpen*, bij het najagen van wilde geiten, gered werd, aan zijne godsvrucht en deugd toeschreven; dit gebeurde op den *Czirleberg*, twee mijlen van *Inspruck*. De keizer was op het punt, zijnen geest te geven, en reeds was men met het allerheiligste aan den voet des bergs, hetgene hij van verre aanbad, wyl hij het niet kon ontvangen, toen een jong man, die naderhand niet meer verschenen is, hem buiten gevaar bragt. Bij zijne goede hoedanigheden, had hij ook eenige gebreken. Bij al wat hij aanving, was hij zoodanig besluiteloos, dat hij dan met den eenen dan met

den anderen verbindtenissen aanging, zonder die bijkans ooit na te komen; tegenstrijdigheid, was het hoofdenmerk van zijn karakter. Hij was te gelijk werkzaam en nalatig, standvastig en wankeled, ondernemend en vreesachtig, hebzuchtig en verkwistend. Hij bewees het menschedom in 1512, eene belangrijke dienst, met die barbaarsche en verschrikkelijke regtbank, bekend onder den Latijnschen naam van *Judicium occultum Westphaliae* of *Veemgeregt*, af te schaffen. Deze regtbank bestond uit zulke geheime regters (*) en schepenen, dat hunne namen aan de werkzaamste geleerden ontsnapt zijn. Deze regters hielden, terwijl zij de gewesten doorkruisten, aantekening van de misdadigen, bragten hen aan, beschuldigden dezelve, en bewezen hunne aantijgingen op hunne eigene wijze. De ongelukkigen, welke in dit noodlottig boek waren ingeschreven, werden zonder verhoor en zonder dagvaarding, gevonnisd. Eenige keizers her-

XVI. DEEL.

X

(*) Ofschoon romans slechts romans zijn, is het evenwel waar, dat men in dezelve den wezenlijken geschiedkundigen grond, dezer zonderlinge regtbank kan aantreffen, veroordeelde niet alleen, zoo als hier gezegd wordt, maar liet hare vonnissen, door onbekende agenten ten uitvoer brengen. De dolk trof den schuldigen op klaren dag, even als te middernacht en de afkondiging welke van tevoren, van den naam en het vonnis des veroordeelden had plaats gehad, was toereikend, om den uitvoerder der vonnissen van het *Veemgeregt* in veiligheid te stellen.

vormden bij herhaling, deze hatelijke regtbank; maar **MAXIMILIAAN** had te veel menschelijk gevoel, om zich niet te schamen over de gruweldaden, die men in zijnen naam pleegde, en hij vernietigde dezelve ten eenemale. In ledige uren beoefende hij de letterkunde, en wel met goed gevolg: hij vervaardigde eenige *gedichten* en *aanteekeningen op zijn leven*. Hij liet bij **MARIA VAN BOURGONDË**, **PHILIPPUS** na, die **JOANNA**, erfgename van *Spanje*, huwde, en vader was van **KAREL V** en **FERDINAND I**. Het geluk der vorsten van het huis van *Oostenrijk*, om rijke vorstinnen te huwen, gaf aanleiding tot het volgende koppeldicht:

Bella gerant alii, tu felix Austria, nube,
Quæ dat Mars alius, dat tibi regna Venus.

Men heeft over **MAXIMILIAAN** veel geschreven; maar voornamelijk: *Der weisse Koenig (De witte koning)*, een zonderling boek, dat een uittreksel bevat over de geboorte, de studiën en bijzonderste daden van dezen vorst. Waarschijnlijk is hij zelf schrijver van dit werk, hetwelk eerst in 1775 in het licht verschenen is, versierd met 237 platen, en de *geschiedenis der regering van Keizer MAXIMILIAAN I*,

door **D. H. HEGAWISCH**, *Hamburg*, 1782, in 8.ºo —

MAXIMILIAAN II, keizer van *Duitschland*, zoon van keizer **FERDINAND I**, geboren te *Weenen*; den 1 Augustus 1527, werd in 1562 tot Roomsch koning verkozen. Hij was reeds met **MARIA** van *Oostenrijk*, dochter van **KAREL V**, gehuwd, bij welke hij vijftien kinderen verwekte. Hij liet zich tot koning van *Hongarijè* en *Boheme* verkiezen, en volgde den keizer, zijnen vader, in 1664 op. Hij had het verdriet dat *Ziget* hem door de Turken ontnomen werd, wyl hij geen leger had, om dat van den grooten **SOLIMAN**, die de plaats in persoon belegerde, te kunnen tegenstellen (Zie **ZRINI-NICOLAAS**.) In 1572, stond hij met den vorst **SIGISMUNDUS** naar de Poolsche kroon; deze was een zoon van **SIGISMUNDUS II**, en verkreeg de voorkeur. **MAXIMILIAAN II**, overleed in 1576 na eene twaalfjarige regering, te *Regenburg*, in den ouderdom van 49 jaren. Zijn bestuur was belemmerd en zwak. De nieuwe dwalingen, welke in de erfgewesten eenen bijzonderen voortgang maakten, veroorzaakten bij hem eene ongerustheid en neerslagtigheid, welke voor de algemeene welvaart nadeelig

waren. Overigens was hij een regtvaardig, regtschapen en vreedzaam vorst. Hij zei- zeide: » dat de magt van het rijk en het gezag der keizers, alleen op de Catholijken en hunne gehoorzaamheid berustten, wyl de kettters slechts uit eigenzinnigheid, en in zoo verre zulks met hunne belangen strookte, gehoorzaamden.»

MAXIMILIAAN, bijgenaamd *de Grootē*, hertog van *Beje- ren*, zoon van WILLEM V, heeft zich in de 16^e en 17^e eeuw onderscheiden door zijnen moed, die hem den titel van *verdediger van Duitschland* heeft doen bekomen; door zijne voorzigtigheid verkreeg hij den bijnaam van SALOMON, en zijn groote ij- ver tegen de nieuwe sekten, die *Duitschland* te vuur en te zwaard verwoestten, deed hem als een' der voornaam- ste steunpilaren van de Catholijke godsdienst beschou- wen. [Hij was den 17 April 1573 geboren. Na aan de universiteit van *Ingol- stadt*, eene zijnen rang waar- dige opvoeding te hebben ontvangen, bezocht hij het hof van keizer RUDOLF II, te *Praag*, en deed eene reis door *Italië*: in 1594 verte- genwoordigde hij zijnen va- der op den rijksdag te *Re-*

gensburg. WILLEM, door godsdienstige beweegredenen aangespoord, deed in 1596, te zijnen gunste, afstand van het bestuur. Hij werd in 1610 benoemd tot hoofd van het Catholijke bondgenoot- schap, hetwelk zich tegen de vereeniging van *Halle* moest verzetten, welke door de protestanten gesloten was, en door HENDRIK VI be- schermd werd. Het verdrag van *Munchen* deed de vijan- delijkheden ophouden; maar te midden der onlusten, wel- ke *Duitschland* beroerden, verkreeg MAXIMILIAAN zulk eenen grooten invloed, dat men er op bedacht was, om hem tot keizer te benoemen (1619). Het was FERDINAND van *Oostenrijk*, die de stem- men vereenigde; maar de Bohemers wilden hem niet erkennen. MAXIMILIAAN trok tegen hen op]. Hij won den veldslag bij *Praag* in 1620, hebbende den graaf van TIL- LY als luitenant-generaal, tegen FREDERIK, paltskeur- vorst, die zich tot koning van *Boheme* had opgewor- pen. In 1623 werd hij in plaats van gezegden palts- graaf, ter belooning zijner diensten, tot keurvorst van het rijk uitgeroepen; hij over- leed in 1651, en werd door zijn' zoon FERDINAND MARIA opgevolgd.

MAXIMILIAAN EMMANUEL, keurvorst van *Beijeren*, geboren den 10 Junij 1662, was de zoon van den keurvorst FERDINAND MARIA, en volgde zijnen vader in 1679 op. Hij bewees groote diensten aan keizer LEOPOLD, onderscheidde zich bij het beleg van *Neuheusel* in 1685, en bij het gevecht, waarin de Turken voor de inname dier plaats geslagen werden; bij het beleg van *Bude* in 1686, in den slag van *Mohatz* in 1687; hij voerde in het volgende jaar het bevel over het voornaamste leger van *Hongarijè*, en maakte zich den 6 September 1689, stormenderhand meester van *Belgrado*. Later bevond hij zich bij de belegering van *Mentz*, voerde in 1690 het keizerlijk leger naar den *Rijn*, en begaf zich in 1692 naar de *Nederlanden*, waarvan de koning van *Spanje* hem het bestuur toevertrouwde, dat hem dan ook in 1699, levenslang verzekerd werd. In den oorlog der Spaansche erfopvolging verenigde hij zich met *Frankrijk*, en werd met den maarschalk DE TALLARD in 1704 te *Hochstedt* geheel verslagen, en den 29 April 1706 tegelijk met zijnen broeder, den keurvorst van *Keulen*, in 's rijks ban gedaan. Daar *Spanje* noch *Frankrijk* hem

het verlies, dat hij, om de regten van het huis van *Bourbon* te handhaven, ondergaan had, niet kon vergoeden, lieten zij hem *Luxemburg* en *Namen*, waar hij eene soort van oppergezag uitoefende, behouden, tot aan den vrede van *Rastadt*, die hem in zijne staten herstelde. Hij overleed den 26 Februarij 1726 te *Munchen*. Hij was een moedig vorst, vol van edele en voortreffelijke hoedanigheden; een goed veldheer, ofschoon in de laatste jaren wat ongelukkig; zeer ijverig voor de godsdienst, ofschoon zijne zeden niet vrij van verwijtingen waren. Hij werd opgevolgd door zijnen zoon KAREL ALBERTUS, die naderhand keizer werd.

MAXIMILIAAN LEOPOLD JOZEF FERDINAND, keurvorst van *Beijeren*, geboren den 28 Maart 1727, volgde zijnen vader, keizer KAREL VII, in de erfelijke staten van het *Beijersche* huis, den 20 Januarij 1746, op. Den 13 Junij 1747 huwde hij met MARIA ANNA SOPHIA, hertogin van *Saksen*, waarbij hij geene kinderen teelde, en overleed den 30 September 1777. Met hem eindigt de *Beijersche* tak der graven van *Wittelsbach*. Zijn dood veroorzaakte eenen oorlog tuschen MARIA THERESIA en

den koning van *Pruissen*, waaraan het verdrag van *Teschchen* in 1779 een einde maakte.

* MAXIMILIAAN JOZEF, koning van *Beijeren*, den 27 Mei 1756 geboren, was de broeder van KAREL II, hertog van *Tweebruggen*, en neef van KAREL THEODORUS, keurvorst van *Beyeren*. Vóór de omwenteling, voerde hij het bevel over het regiment van den *Elzas*, in dienst van *Frankrijk*: in 1790 verliet hij dat land, en maakte de eerste veldtogten der omwenteling mede in de Oostenrijksche legerbenden. Den 1 April 1795, volgde hij zijnen broeder, KAREL II, als hertog van *Tweebruggen* op, en den 16 Februarij 1799, zijnen oom, als keurvorst van *Beijeren*. Tweemaal gehuwd, eerst met eene prinses van *Hessen-Darmstadt*, daarna met eene prinses van *Baden*, werden hem uit het eerste bed, twee zonen en twee dochters, en uit het tweede, twee andere dochters geboren. Door zijnen minister MONTGELAS bestuurd, waren de eerste daden zijner regering de invoering van nieuwheden, die vele ontevreden maakten. Hij vernietigde de orde der Franckiskaner - bedelmonnikken,

en schaften verscheiden feesten af: eene afschaffing, die het volk deed morren. Hij wekte ook de klagte van den adel op, door derzelver voorregten en vrijheden te hervormen. Eindelijk scheen hij zoo veel het hem mogelijk was, de in *Frankrijk*, alwaar de omwenteling alles omvergeworpen had, daargestelde veranderingen, te willen navolgen. MAXIMILIAAN had eene in het oog vallende vooringenomenheid voor dat land, en deszelfs bestuur: zoodra hij zich van de tegenwoordigheid der Russische en Oostenrijksche legerbenden bevrijd zag, sloot hij zich aan BONAPARTE, die intusschen eersten consul was geworden, aan. Het eerste bewijs van ontzag, dat hij hem gaf, was, van in 1802, den toegang zijner staten, voor de Zwitsersche en Fransche uitgewekenen te sluiten. Toen in 1804 de Engelsche afgezant DRAKE, in eene briefwisseling tegen NAPOLEON, toenmaals keizer geworden, betrokken was, liet hij hem het bevel bekend te maken, van *Beijeren* te verlaten. Toen *Oostenrijk* in 1805 met *Frankrijk* in oorlog was, vroeg het aan MAXIMILIAAN, den toortogt door zijne staten, van een contingent troepen, hetwelk

zich met het Oostenrijksche leger moest vereenigen. De keurvorst weigerde zulks, en zag zich genoodzaakt, om de wijk naar *Wurzburg* te nemen. Hij rigtte uit deze stad eene proclamatie aan zijne onderdanen, waarin hij de beweegreden van zijn gegedrag ontwikkelde; tegelijkertijd sloot hij met NAPOLEON, een aanvallend en verdedigend verbond, en vereenigde 25,000 man zijner troepen met het Fransche leger, welks zegepralen hem den weg naar zijne hoofdstad openden. Tot belooning zijner trouw schonk NAPOLEON hem bij den vrede van 1806, den titel van *koning van Bejeren*, en vereenigde *Tyrol* en andere gewesten met zijne staten. De overwinning van *Austerlitz* verzekerde voor MAXIMILIAAN, gedurende eenigen tijd het geruste bezit van zijn nieuwkoningrijk. Hij ontving met luister, te *Munchen* den zegevierenden BONAPARTE, sloot met hem het huwelijk der prinses AMELIA, deszelfs oudste dochter, met EUGENIUS BEAUHARNAIS (zie dat artikel) en was met NAPOLEON bij de sacramentele inzegening deszelfen tegenwoordig. Toen in 1808 de oorlog tusschen *Oostenrijk* en *Frankrijk* op nieuw was uitgebarsten bevond zich de koning van

Bejeren om dezelfde redenen, in denzelfden neteligen toestand; hij weigerde andermaal aan de Oostenrijksche troepen den doortogt door zijne staten, zag zich genoodzaakt zich van zijne hoofdstad te verwijderen, en vereenigde zijne troepen met het Fransche leger, zoo als zulks verscheiden andere vorsten van het *Rijn-verbond* ook deden. Hij werd weder in het bezit zijner staten gesteld, en in 1809, kwam hij te *Parijs*, alwaar zich op dat tijdstip verscheiden andere souvereinen bevonden. Getrouw in zijn bondgenootschap, weigerde hij steeds, om in eenige zamenspanning tegen BONAPARTE te treden, en verschaftte aan dezen in 1812, een nieuw contingent van troepen, om tegen *Rusland* te handelen. NAPOLEON had onder zijne standaards vereenigd *Oostenrijk*, *Pruissen* en de overige Duitse vorsten, wier staatkunde na den rampspoedigen veldtogt van *Moskau* oogenblikkelijk veranderde. Alle verklaarden zich tegen *Frankrijk*, en sleepten den koning van *Bejeren* met zich mede. De prins van *Wrede*, deszelfs veldheer, die aan het hoofd van 25,000 man, tot dus verre met de Franschen gevochten had, viel dezelve

te *Hanau* heviglijk aan, en voerde in 1814 en 1815, het bevel over het Beijersche leger, dat met de verbondene legerbenden in *Frankrijk* viel. Nadat MAXIMILIAAN zich in 1814 met zijne geheele familie naar *Weenen* had begeven, nam hij van keizer FRANS II een regiment aan, waarvan hij tot kolonel werd benoemd. In November 1814, trad de prinses CHARLOTTA AUGUSTA, dochter des konings van *Beieren*, met den keizer van *Oostenrijk* in den echt, en dit huwelijk, sloot te naauwer het bondgenootschap tusschen deze beide vorsten aangegaan. Het verdrag van *Weenen*, in 1814, deed aan MAXIMILIAAN *Tyrol* verliezen, maar het verdrag van *Parijs* gaf hem tot schadeloosstelling andere gewesten. Deze van natuur goede vorst, liet zich blindelings door zijne ministers geleiden, aan welke men grootendeels, de nieuwigheden moet toeschrijven, die hij in zijne staten invoerde. Hij is den 13 October 1825 overleden, en heeft tot opvolger op den troon, zijnen oudsten zoon, LODEWIJK AUGUSTUS, den 25 April 1786 geboren.

MAXIMINUS (*Heilige*), geboren te *Poitiers* uit een

doorluchtig geslacht, bestuurde de kerk van *Trier* onder de keizers KONSTANTIJN en CONSTANTINUS. Hij ijverde zeer tegen de Arianen. Nadat de heilige ATHANASIUS en PAULUS van *Konstantinopel*, door den aanhang dezer kettters uit hunne bisdommen verdreven waren, nam de H. MAXIMINUS hen bij zich op; hij bewerkstelligde door zijnen invloed bij keizer CONSTANTIUS, dat er te *Sardica* eene kerkvergadering werd belegd, waarin hij met zoo veel kracht sprak, dat, deze beide belijders naar hunne zetels terugkeerden. Terwijl hij zijne geboortestad *Poitiers* ging bezoeken, overleed hij aldaar in het jaar 349. De H. PAULINUS zijn opvolger deed zijn ligchaam vervoeren en in de kerk te *Trier*, in de kapel van den H. HILARIUS bijzetten, van waar de H. HIDULPHUS hetzelfde liet overbrengen in de kerk sedert deze gebeurtenis St. MAXIMINUS genoemd. Men vindt bij de bollandisten eene wel geschrevene levensbeschrijving van dezen heilige, vervaardigd door SIGCHARD monnik van den heilige MAXIMINUS in 960.

MAXIMINUS (CAJUS JULIUS VERUS) geboren in 173, in een dorp van *Illyrië*, was

de zoon van een' Gothischen boer. Zijn eerste beroep was schaapherder. Wanneer de veehoeders van zijn land zich verzamelden, om de dieven te keer te gaan, stelde hij zich aan hun hoofd. Zijne dapperheid bragt hem van trap tot trap, tot de eerste krijgs-waardigheden. Toen keizer ALEXANDER SEVERUS, wegens zijne gestrengheid, in eenen opstand van soldaten gedood was, deed hij zich, in 235, in zijne plaats als keizer uitroepen. MAXIMINUS was een goed veldheer, maar hij werd een slecht vorst. Hij behandelde vele aanzienlijke personen, wier geboorte hem de zijne scheen te verwijten, met eene ongehoorde wreedheid. Hij deed meer dan 4000 personen ombrengen, onder voorwendsel dat zij tegen zijn leven hadden zaamgezworen. Dewijl hij zijne woestheid niet kon matigen voerde hij den oorlog als een struikroover. In eenen optogt tegen de Germanen, vernielde hij al het koren, stak een oneindig getal dorpen in brand, verwoestte omstreeks 150 mijlen lands, en gaf de plundering daarvan aan zijne soldaten over. Deze overwinningen deden hem den naam van *Germaan* verkrijgen, en zijne onmenschelijkheden, die van CYCLOOP, PHALARIS en BUSIRIS. De Chris-

tenen werden de slagtoffers zijner woede. Met den aanvang zijner regering begon hunne vervolging; dit geschiedde ter gelegenheid, dat een soldaat weigerde eene lauwerkroon, waarmede MAXIMINUS hem vereerd had, te bewaren, meenende dat dit afgoderij zou zijn. Het rijk werd een bloedbad. Het volk moede, dezen dwingeland te gehoorzamen, stond tegen hem op. Zij droegen de keizerlijke waardigheid den GORDIANUSSEN op, en na den ongelukkigen dood dezer beide doorluchtige mannen, benoemde de senaat er twee en twintig om het gemeenebest te besturen. MAXIMINUS was daarover zoo verbitterd, dat hij in de aanvalen zijner woede huilde als een wild dier, en met het hoofd tegen de muren zijner kamer stiet. Nadat hij zijn verdriet door den wijn een weinig bedaard had, besloot hij om *Rome* te gaan straffen. Hij was voor *Aquilea* toen zijne soldaten, uit vrees dat het gansche rijk tegen hen zoude opstaan, hem in 238, ondanks hun eigen spijt, aan de algemeene rust opofferden, hij was toen 65 jaren oud. Nooit, zegt CAPITOLINUS, die zijn leven en dat van zijnen zoon beschreven heeft, nooit betrad een wreeder beest den aardbodem.

Dit woest mensch had eene buitengewone groote gestalte. Men wil, dat hij meer dan 8 voeten lang was. Alle geschiedschrijvers spreken over hem als over eenen reus. De armbanden zijner vrouw, zegt men, konden hem als eenen vingerring dienen; men zegt ook dat hij voor zijn voedsel dagelijks 40 pond vleesch noodig had, en acht flesschen wijn voor drank. Hij was uitermate sterk, hij trok zegt men, alleen eenen geladen wagen, sloeg een paard met eenen vuistslag de tanden uit den mond, verpletterde steenen tusschen zijne vingers, en spleet boomen met zijne handen. Doch men moet niet twifelen of hierbij is wel iets overdreven, men heeft er waarschijnlijk eenen GOLIATH, eenen SAMSON of MILO van willen maken.

MAXIMINUS bijgenaamd DAZIA of DAZA (GALERIUS VALERIUS), zoon van eenen Illyrischen herder, welk beroep hij zelf ook uitoefende, was de neef van MAXIMIANUS GALERUS door zijne moeder. DI-OCLETIANUS, die kort daarna afstand deed van het rijksbestuur, gaf hem in 305 den titel van *Cæsar*, en uit zich zelve nam hij in 308 dien van *Augustus* aan. Het Christendom had in hem een

des te woedender vijand, naar mate, dat zijne zeden regstreeks met de zedeleer des Evangelies strijdig waren. Men beweert, dat hij in 312 tegen de volken van *Groot-Armenië* enkel te veld trok, wijl zij Christenen waren. MAXIMINUS was steeds ijverzuchtig geweest ten opzichte van LICINIUS, die tegelijk met hem Romeinsch keizer was. Hij durfde hem den oorlog te verklaren en vereenigde zich met MAXENTIUS tegen KONSTANTIJN; maar hij werd in 313 tusschen *Heraclea* en *Adrianopoli* overwonnen. De overwinnaar achtervolgde hem tot op den berg *Taurus*; MAXIMINUS, woedend geworden, deed een aantal Heidensche priesters en profeten ombrengen, welke hem de overwinning beloofd hadden, en vaardigde een edikt uit ten gunste der Christenen. Hij zocht, doch te vergeefs, zijne misslagen te herstellen; het kwaad was zonder redmiddel. Zijn leger had hem verlaten, en LICINIUS hield niet op, hem te achtervolgen. De dood scheen hem, als de eenige eindpaal zijner rampen toe. Hij beproefde vruchteloos, om zich denzelven door vergif toe te brengen, toen hij zich eensklaps door eene doodelijke wonde getroffen ge-

voelde, die hem, na het uitstaan van verschrikkelijke smarten, in de maand Augustus deszelfden jaars, in het graf sleepte. Een inwendig vuur verslond hem. Hij begon met het verlies der oogen, en hem bleven slechts beenderen en vel over, welke als een verschrikkelijk graf schenen, waarin zijne afschuwelijke ziel begraven was. Sedert dat hij tot het keizerlijk bestuur verheven was, had hij zich enkel bezig gehouden, zijne onderdanen te kwellen, te drinken en te eten. De wijn deed hem dikwerf ongerijmde dingen bevelen, waarover hij zelf bloosde, wanneer zijne dronkenschap geweken was. Hoe wreed hij was, had hij echter de wijze voorzorg, om te gelasten, dat men eerst den volgenden dag, de bevelen zou ten uitvoer brengen, welke hij gedurende den maaltijd mogt geven.

MAXIMINUS. — Zie MESMIN of MESMINUS.

MAXIMUS (MAGNUS), was bevelhebber bij het Romeinsche leger in *Engeland*, deed er zich in 383, als keizer uitroepen, stak naar *Gallië* over, waar de ontevredene benden van GRATIANUS, hem herkenden. *Trier*, was de zetel van zijn rijk. GRATI-

ANUS trok tegen dezen muitert te velde, maar bij *Parijs* verloor hij eenen veldslag, door verraad van eenen zijner officieren, en werd te *Lyon*, op een gastmaal door ANDRAGATES gedood. Meester zijnde, van *Spanje*, *Gallië* en *Engeland*, zond hij gezanten naar THEODOSIUS, om dezen vorst te bewegen hem mede op te nemen, in het bestuur des rijks. Men gaf hem hoop, maar dewijl hij inzag, dat men hem slechts ophield, trok hij de *Alpen* over en tegen VALENTINIANUS den Jonge op, die te *Thessalonica*, bij THEODOSIUS, eene schuilplaats zocht. MAXIMUS door deze vlugt begunstigd, drong door tot in *Italië*, overmeesterde *Piacenza*, *Modena*, *Reggio*, *Bologna*, ja *Rome* zelfs. THEODOSIUS maakte zich gereed, den overweldiger te straffen en om MAXIMUS te leur te stellen, maakte hij toebe-reidselen, als wilde hij hem ter zee aanranden. MAXIMUS wordt in den strik gevangen, en doet het meerendeel zijner troepen inschepen. THEODOSIUS hiervan verwittigd, verhaast zijne schreden, bereikt het vijandelijk leger: verslaat het, en trekt door naar *Aquilea*, waar heen de dwingeland gevlugt was, en neemt deze plaats stormenderhand in. Nu voerden zij-

ne eigene soldaten, hem bar-
revoets en met gebonden han-
den, voor den overwinnaar.
THEODOSIUS, werd door zijn
ongeluk getroffen, nadat hij
hem zijne misdaden verwe-
ten had; ja hij zou hem het
leven geschonken hebben,
maar zijne soldaten onthals-
den hem, den 26 Augustus
388. VICTOR zijn zoon, dien
hij tot *Augustus* verheven
had, werd in September daar-
aanvolgende gevangen geno-
men, en even als zijn vader
onthoofd. ANDRAGATES, be-
velhebber over de vloot van
MAXIMUS, en moordenaar van
GRATIANUS, geene genade
kunnende verwachten, stort-
te zich in zee. Alzoo eindig-
de dit treurspel. MAXI-
MUS, bezat goede hoedanig-
heden, het Christendom had
gelukkiglijk op zijne zeden
gewerkt en men kan hem bij-
na niets dan de overweldig-
ing van den troon te laste
leggen; Sulpitius Severus,
zegt daarenboven, dat hij
ondanks zich zelve tot kei-
zer werd uitgeroepen: *Vir
omni vitae merito prædi-
candus, si vel ei diadema
non legitime, tumultuante
milite, impositum repudia-
re vel armis civilibus ab-
stinere licuisset.* Echter
noemt hem dezelfde geschied-
schrijver op eene andere
plaats: *Ferocis ingenii vi-
rum*, (een wreedaard) en ze-

ker is deze benaming niet te
sterk, bijaldien het waar is,
dat hij de eer der begrave-
nis aan GRATIANUS zou ge-
weigerd hebben. Zijne inborst
is door de lessen van het
Christelijke geloof veel ver-
zacht geworden. Zie MAR-
TINUS (*Heilige*).

MAXIMUS (PETRONIUS), ge-
boren in 395, uit een aan-
zienlijk geslacht, eerst raads-
heer en Romeensch consul,
eigende zich de keizerlijke
waardigheid toe in 455, na-
dát hij VALENTINIANUS III,
had doen vermoorden. Om
zich op den troon te vesti-
gen, huwde hij EUDOXIA,
de weduwe van dien onge-
lukkigen vorst. De keizerin
was van zijne schanddaad
onbewust; MAXIMUS bekende
haar in eene opwelling van
liefde, dat hij dezelve bedre-
ven had, om haar gemaal te
worden. EUDOXIA, riep toen
heimelijk GENSERIK, koning
der Wenden, te hulp, deze
viel te vuur en te zwaard,
in Italië. Hij trok Rome
binnen, alwaar de overwel-
diger zich toenmaals bevond,
hij zocht hem op; de ellen-
deling neemt de vlugt, maar
de soldaten en het volk, over
zijne lafhartigheit veront-
waardigd, steenigen hem; ge-
durende drie dagen, werd
zijn ligchaam door de stra-
ten gesleept, en nadat zij het

met smaad overlâden hadden , werd het den 12 Junij van hetzelfde jaar 455 , in den *Tiber* geworpen . Hij heeft slechts 77 dagen geregeerd .

MAXIMUS (*Heilige*) , bisschop van *Jeruzalem* , opvolger van **MACARIUS** in 331 , werd onder het bestuur van **MAXIMIANUS** , tot de mijnen veroordeeld , nadat hij reeds ter verdediging van het geloof , zijn regter oog en de knieschijf verloren had . Hij verscheen met luister in de kerkvergadering van *Nicea* , in 325 , en in die van *Tyrus* in 335 . De Arianen , hadden in deze laatste vergadering de overhand . De **H. PAPHNUCIUS** , ziende dat zij de magtigste waren , nam den **H. MAXIMUS** bij de hand , en zeide : » Wijl ik de eer heb , even zoo als gij , dezelfde teekenen te dragen , van mijn doorgestaan lijden voor *J. C.* en daar ik even als gij een dier lichamelijke oogen verloren heb , om het goddelijke licht des te beter te kunnen aanschouwen , kan ik u niet in eene vergadering van ondeugenden zien zitten , als het ware rangschikt onder de boosdoeners . » Hij leidde hem vervolgens naar buiten , en deed hem al de kunstgrepen der Arianen kennen . In de kerkvergadering van *Sardica* in

347 , onderscheidde hij zich niet minder , twee jaren daarna hield hij een concilie te *Jeruzalem* , waarbij de **H. ATHANASIVS** , in de gemeenschap der kerk werd opgenomen . De Arianen waren over het goed gevolg dezer kerkvergadering zoodanig verbitterd , dat zij **MAXIMUS** afzetten . Deze heilige bisschop eindigde zijne loopbaan in 350 .

MAXIMUS van *Turin* (*Heilige*) , aldus genaamd , omdat hij in de 5.^e eeuw bisschop dier stad was , is wegens zijne godsvrucht en geleerdheid beroemd . Hij was in 451 , bij de kerkvergadering van *Milane* , en in die van 465 bij die van *Rome* tegenwoordig . Zijne handteekening is de eerste na die van Paus **HILARIUS** . Hij overleefde deze kerkvergadering niet lang . Men heeft van hem *Homiliën* , waarvan er eenige ten onregte den naam voeren , van den **H. AUGUSTINUS** , **AMBROSIUS** , **EUSEBIUS** en **EMESIUS** , zij zijn in de *Bibliotheek der kerkvaders* . **MURATORI** , heeft de *Leerreden* van den **H. MAXIMUS** , met aantekeningen in het licht gegeven , aan het slot der werken van den **H. LEO** , *Venetië* , 1748 . Reeds vroeger had hij er in zijne *Anecdota* , deel 3 blz. 6 , eenige

aangehaald, die nog onbekend waren, naar een handschrift, uit de Ambrosiaansche bibliotheek, dat meer dan 1000 jaren oud, en in Lombardische letters geschreven is. In 1785 is er te Rome, eene verzameling van de werken van MAXIMUS VAN TURIN; in het licht verschenen, onder den titel: *Opera MAXIMI TAURINIENSIS*, in fol. met eene voorrede van Paus PIUS VI.

MAXIMUS (*Heilige*), abt en belijder in de 7.^e eeuw, was van *Konstantinopel*, uit een edel en oud geslacht. Hij verzettede zich ijverig tegen de ketterij der Monotheliten, die hem met eene ongehoorde drift vervolgden. In 662, stierf hij in de boeien, aan de gevolgen der folteringen, die men hem deed verduren. Vele zijner werken zijn ons overgebleven, waarvan pater COMBESIS, een dominikaner, eene goede uitgave heeft nagelaten, *Parijs*, 1675, 2 dl.ⁿ in fol. zij bestaan in zinspelende opheleringen, op verscheidene boeken der H. Schrift, op de boeken welke de H. DIONISIUS AREOPAGITA, worden toegeschreven en in de verhandelingen tegen de Monotheliten, enz. nochtans zijn er eenige andere, welke in deze uitgave niet voorkomen.

MAXIMUS VAN TYRUS, een platonisch wijsgeer, kwam in het jaar 146, onder MARCUS AURELIUS, die weldra zijn leerling werd, te Rome en leefde, naar men gist, tot op den tijd van keizer COMMODUS. De 41 redevoeringen welke wij van hem hebben, zijn in 1703, in 8.vo te Cambridge, en in 1740 in 4.to te Londen in het licht gegeven, en door FORMEY, te Leijden, in 1762, in 12.^{m^o} in de Fransche taal overgebracht, in deze redevoeringen vindt men welsprekendheid, nadruk, diepzinnigheid en dikwijls wijsgeerige verhandelingen. De schets, die hij van de liefde in het algemeen geeft, zonder onderscheid van haar natuurlijk of zedelijk voorwerp te maken, is in eenen zekeren zinn een meesterstuk; hij schijnt voornamelijk zuivere, verhevene dingen, waarbij noch schaamte, noch wroeging te duchten was, in het oog gehad te hebben.

MAXIMUS de Drogredenaar, geboren te Efese, hield zich met de wijsbegeerte en de tooverkunde bezig. Hij was de leermeester van JULIANUS den *Afvallige*, (zie dat art.) die hem vele gunsten bewees, en zijne werken, aan zijne goedkeuring onderwierp. Deze vorst wilde den Perzers

den oorlog aandoen en raadpleegde daarom de orakels; maar geen derzelve vleidde hem zoo zeer, als het antwoord van den wijsgeerigen toovenaar. Hij verzekerde hem dat hij even zoo roemruchtige overwinningen zou behalen als ALEXANDER, en men wil zeggen, dat hij hem wijs maakte, dat de ziel van dezen held, in zijn ligchaam was overgegaan. Juist het tegendeel van hetgene hij voezegd had, gebeurde. JULIANUS kwam om, en zijn dood sleepte dien van MAXIMUS, na zich. De keizer VALENS, gaf een bevel uit, dat de Magico-Sophisten, met den dood moesten gestraft worden, en dus stierf in 366, de leerling van JULIANUS op de pijnbank te *Efeze*. Men moet hem onderscheiden van MAXIMUS, geboren te *Alexandrië*, die ofschoon een Christen, de cynische wijsbegeerte, waarvan hij het kleed droeg aankleefde; ook droeg hij uit dien hoofde den staf en de lange haren hetgene hem den naam van *Cyniker*, deed verkrijgen. Hij leidde een ongebonden leven en werd, om zijne schanddaden in *Egypte*, openlijk gegeeseld, en naar eene woestijn verbannen. Later kwam hij te *Konstantinopel*, en door zijne veinzerij, wist hij den H. GREGORIUS van Na-

zianze, te misleiden. Daar hij eenig vertrouwen verkregen had, bediende hij zich hiervan, om den heiligen kerkvoogd te onderkruipen, en zich in 380, als bisschop van *Konstantinopel*, te doen wijden. Het duurde niet lang, of men verjoeg hem van den zetel, dien hij had ingenomen; hij wendde zich tot keizer THEODOSIUS, die hem met verontwaardiging van de hand wees, en zijne wijding werd afgekeurd in het concilie van *Konstantinopel*, in 381. Later wist hij den bijval te winnen der bisschoppen van *Italië*, in eene kerkvergadering, welke in hetzelfde jaar gehouden werd, en waarbij de H. AMBROSIIUS, het voorzitterschap bekleedde. Doch keizer THEODOSIUS, opende hun de oogen, door hun de kunstgrepen van dezen bedrieger te doen kennen.

MAY (THOMAS), te *Mayfield*, in *Sussex*, in 1594 geboren; was een dichter en geschiedschrijver, en lid van het collegie van *Gray's-Inn* te *Londen*. In zijne jeugd volgde hij de balie, verdiende de welwillendheid van KAREL I, die hem beval het *Leven van HENDRIK II* (1663; in 8.º) en dat van EDUARD III (1635, in 8.º) te schrijven; maar daar hij zich

verbeeldde, dat die vorst er hem niet genoegzaam voor beloond had, verwijderde hij zich van het hof. MAY koos alstoen gedurende de burgeroorlogen de partij van het parlement, en werd tot secretaris van hetzelfde benoemd. Hij overleed plotselijk den 13 November 1650. Er bestaan van hem verscheidene werken, in dichtmaat en onrijm, onder anderen de vertaling (berijmd in het Engelsch) der *Landgedichten* en der *Pharsalia* van LUCANUS; hij heeft dit laatste werk in Latijnsche en Engelsche verzen tot aan den dood van CÆSAR, voortgezet 1630, in 8.vo Nog roemt men van hem een Blijspel, de *Erfgenaam* genaamd, in 1620 ten tooneele gevoerd, en in 1633 gedrukt. Het meest bekende zijner werken is: *Historiæ parlamenti Angliæ breviarum de anno 1640, usque ad regis cœdem, Londen, 1651*, in 12.mo

MAY (LODEWIJK DU), een geschiedschrijver en staatkundige der 17.^e eeuw, van Franschen oorsprong en protestantsch, bragt zijn leven aan eenige hoven van *Duitschland* door, en overleed den 22 September 1681. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Staat des Ryks, of kort begrip van het open-*

baar regt in Duitschland, in 12.mo, door den Heer PFEFFEL meer in eenen nieuwerwetschen smaak gebragt, terwijl hij de denkbeelden van het protestantismus met die van het philosophismus vereenigde. — 2.º *Wetenschap der vorsten, of staatkundige overwegingen over de staatkundige streken*, door GABRIËL NAUDÉ, met *Overwegingen*, in 8.vo — 3.º *De voorzigtige reiziger*, in 12.mo — 4.º *Geschieden staatkundige verhandelingen over de oorzaken van den Hongaarschen oorlog, Lyon, 1665*, in 12.mo — 5.º *Memoriën over de Hongaarsche oorlogen tusschen LEOPOLD I en MEHEMET IV, Amsterdam, 1680*, 2 dl.ⁿ, in 12.mo — 6.º *De veroordeelde Advokaat* enz. Dit is een der beste voortbrengselen van dezen schrijver. Ofschoon in het algemeen zijne werken zwak geschreven zijn, en hij niet altijd onpartijdig is, kan men echter niet ontkennen, dat hij er eene diepe kennis der staatkunde en des openbaren regts in doet doorstralen. — Er is nog een abt MAY geweest van wien er eene zeer geachte verhandeling *over de oude en nieuwere tempels*, bestaat.

* MAYANS Y. SISGAR (GRE-

GORIUS), een geleerde Spanjaard, in 1697, te *Oliva*, in het koninkrijk *Valencia* geboren, beoefende de regtsgeleerdheid, en legde zich vervolgens toe op de schoone letteren. Eenige voortbrengselen maakte hem op eene voordeelige wijze bekend, en verwierven hem in 1752, den post van bibliothecaris van PHILIPPUS V; daar zijn bezigheden, zijne zucht voor de studie belemmerden, liet hij dezelve varen, om in zijne studeerkamer terug te keeren. Zijne geleerdheid, die zich tot bijna alle wetenschappen uitstreckte, maakte hem weldra door geheel *Europa* bekend; en een aantal geleerden, letterkundigen, en zelfs VOLT-AIRE, beijverden zich, om met hem in briefwisseling te treden. Hij wordt door MUR-RATORI, MENCKENIUS, MARCOU, HEINECCIUS, doctor EDWARD CLARKE enz. met lof aangehaald. ROBERTSON raadpleegde hem voor zijne *Geschiedenis der nieuwe wereld*. Deze geleerde overleed den 21 December 1781. Het getal der door hem uitgegevene werken wordt tot 80 boekdeelen gebragt. Men vindt de bijna volledige lijst derzelve in het *Ensayo de una biblioteca espanola de los mayores escritores del reynado de CARLOS III*,

door SEMPERE-Y-GUARINOS. Wij willen enkel aanhalen: 1.º *GREGORII MAJANSII ad quinque jurisconsultorum fragmenta commentarii, Valentia*, 1725, 2 dl.ⁿ, in 4.to — 2.º *Disputationum juris liber*, *ibid*, 1726. — 3.º *Institutionum philosophiae moralis, libri tres, Madrid*, 1777, in 4.to — 4.º *Tractatus de hispaniae progenie vocis*, *ibid*, 1773, in 8.vo, in het Spaansch vertaald, en door den schrijver vermeerderd. — 5.º *Origines etc. of Oorsprong der Spaansche taal*, een werk, vol geleerde aanmerkingen, *ibid*, 1731 — 1780, 2 dl.ⁿ, in 4.to — 6.º *De wereld, door de valsche geneesheeren bedrogen*, 1774, in 8.vo In dit werk verheft zich de schrijver tegen de kwakzalverij van zekere artsen, en raadt den welonderwezen geneesheeren aan, om zich bij hunne behandelingen van het gebruik der geneeskundige kruiden te bedienen enz. Men vindt de lofreden van MAYANS in het *Espana Sagrada* van pater FLOREZ.

MAYENNE. — Zie KAREL van Lotharingen.

MAYER (JOANNES FREDERIK), een lutheraan, te *Leipzig*, den 6 December 1650 geboren, en te *Stettin*, den

30 Maart 1712 overleden, onderwees te *Wittenberg* de godgeleerdheid, en werd in 1686 predikant te *Hamburg*, daarna honorair hoogleeraar te *Kiel*, en eindelijk in 1701, opperbewindhebber der kerken van *Pommeren* en het eiland *Rugen*, onderkanselier der universiteit van *Greifswald*. Men heeft van hem een aantal werken over de H. Schrift. De voornaamste zijn: 1.º *Bibliotheek des bijbels*, waarvan de beste uitgave is die van *Rostok*, 1713, in 4.to De schrijver beoordeelt in dezelve op zijne wijze, de verschillende Joodsche, Christelijke, Catholijke en Protestantsche schrijvers, die over de H. Schrift gehandeld hebben. — 2.º *Verhandeling over het beoefenen der H. Schrift*, in 4.to — 3.º Een aantal *Verhandelingen* over de belangrijkste plaatsen des bijbels. — 4.º *Tractatus de osculo pedum pontificis romani*, *Leipzig*, 1714, in 4.to, een gemeen hekelschrift, den man van letteren onwaardig. **MAYER** bezat vele geleerdheid; maar dezelve was dor, en werd niet door zijnen stijl verfraaid.

MAYER (JOANNES TOBIAS), een beroemde sterrekundige, den 17 Februarij 1723, te

XVI. DEEL.

Marbach, in het *Wurtembergische* geboren. Zijn vader muntte uit in de waterleikunde, de zoon zag hem werken, en deed zulks niet zonder vrucht. Reeds in den ouderdom van vier jaren, teekende hij werktuigen met even zoo vele bekwaamheid als naauwkeurigheid. In 1750 benoemde hem de universiteit van *Göttingen* tot hoogleeraar in de wiskunde, en de koninklijke maatschappij dier zelfde stad plaatste hem wel dra op de lijst harer leden. Hij dacht verscheiden werktuigen uit, geschikt, om in het open veld met meer gemak en naauwkeurigheid hoeken te meten; hij bewees daardoor groote diensten, aan degene, die de praktijk der meetkunde verder dan het landmeten willen brengen. Hij toonde aan, dat men in de grondbeginselen der meetkunde zelve, nog vele dingen kan vinden, en tot verschillende belangrijke gebruiken kan geraken, door de regtlijnige figuren in driehoekige te veranderen. Hij deed de bron van verscheiden dwalingen ontdekken, welke in de praktische meetkunde begaan worden, en bewees de onnaauwkeurigheid der metingen, door spitsvinnige berekeningen over het bereik en de kracht des gezichts. Hij

Y

legde er zich op toe, om de oppervlakte der maan naauwkeuriger te beschrijven, en vervaardigde over de bewegingen van dit hemelligchaam, tafels, welke als de naauwkeurigste worden beschouwd. Door dit middel is hij meer dan iemand anders nog gedaan had, der oplossing van het beruchte vraagstuk der lengten genaderd, hetwelk voor zijne erfgenamen, van wege het parlement van *Engeland* eene gratificatie [van 3000 ponden sterlings] heeft uitgelokt. De nieuweren stellen ons de maan voor, als eene aan onze aarde gelijke bol, met eenen dampkring, rivieren enz., en maken geene zwarigheid, om er bewoners in te vooronderstellen. *MAYER* was niet van gevoelen, dat de maan zoo zeer naar de aarde geleek; en indien zij door eene soort van lucht is omringd, (hetwelk ten minste zeer twijfelachtig is), beschouwde hij zulks als eene zeer fijne stof, van eenen geheel anderen aard, als de tot de ademhaling der levende wezens, zoodanig als wij dezelve kennen, noodzakelijke lucht: hetwelk voldoende is, om de stelling, die er wezens in plaatst, den bodem in te slaan. (Zie *HUIGENS* — *CHRISTIAAN* —). Op het einde van zijn leven hield hij zich met den zeilsteen be-

zig, waaraan hij wetten toe-kende, verschillend van die, welke algemeen erkend zijn. Eene volslagene uitputting van krachten, staakte zijne werkzaamheden, en onttrok hem aan de sterrekunde. Hij overleed den 20 Februarij 1762. Ofschoon protestantsch, door de vooroordeelen der opvoeding, was *MAYER* echter zeer aan het Christendom gehecht. Hij gaf er bewijzen van, gedurende zijn leven, en vooral bij zijnen dood. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Nieuwe algemeene wijze, om alle meetkundige vraagstukken, door middel van geometrische lijnen op te lossen*, in het Hoogduitsch, *Eslingen*, 1741, in 8.vo — 2.º *Wiskundige atlas, waarin de geheele wiskunde in 60 tafels wordt voorgesteld*, in het Hoogduitsch, *Augsburg*, 1748, in fol. — 3.º *Verslag, betrekkelijk eenen maanbol, volgens de nieuwste waarnemingen, door de Cosmographische maatschappij van Neurenberg, vervaardigd*, in het Hoogduitsch, 1750, in 4.to — 4.º *Verscheiden zeer naauwkeurige geographische kaarten*. — 5.º *Acht memoriën, waarmede hij die der koninklijke maatschappij van Göttingen verrijkte. Deze zijn alle zijner waardig. Zijne zonn- en maantafels komen*

voor in het 11^e dl. van de *Memoriën* dier akademie. Men is in 1775 begonnen, te *Göttingen* het 1^e deel zijner *werken*, in fol. in het licht te geven. **MAYER** was met het schrijven zijner *Levensgeschiedenis* begonnen; men heeft er slechts een fragment van gevonden, hetwelk in 1805 door den vrijheer **VON ZACH**, die in zijne *Ephemeriden* en in zijne *Maandelijksche briefwisseling*, reeds verschillende bijzonderheden over dien beroemden sterrekundige had medegedeeld, is in het licht gegeven. — [Men moet hem niet verwarren met **CHRISTIAAN** **MAYER**, een Jesuit, in 1719, in *Moravië* geboren, aan wien de palts-keurvorst, het beheer van het observatorium van *Manheim* had toevertrouwd, en die in 1783 overleed, na in het licht te hebben gegeven, *De transitu Veneris*, in 4. to, een oppervlakkig werk, en eenige andere schriften; noch met **ANDREAS** **MAYER**, hoogleeraar der natuur- en wiskunde, te *Augsburg*, in 1716 geboren, en in 1782 overleden, aan wien men te danken heeft: eene groote *Kaart van Zweedsch-Pommeren*; een aantal akademische *Verhandelingen*, de meeste in het Latijn, en eenige sterrekun-

dige waarnemingen].

MAYER. — Zie **ECKIUS** (**JOHANNES**).

† **MAYER** (**N.**), een jonge Zwitser, die zich op het einde van het jaar 1821 naar *Griekenland* begaf, met geestdrift bezielde, om, ter bevrijding van dat gewest, te strijden. Kort na zijne aankomst aldaar, trad hij te *Missolunghi* in den echt, en rigtte er eene apotheek op, welke in de verschillende belegeringen dier stad, van welke hij tot burger was verklaard, grootelijks van nut was. Hij werd zelfslid van den raad van verdediging, die uit de primaten en hoofden der bezetting was zamengesteld. In 1824, werden er door de edelmoedigheid van lord **BYRON** te *Missolunghi*, een Grieksch en een Italiaansch dagblad tot stand gebracht. De redactie van het laatste werd aan **MAYER** toevertrouwd, die zich met ijver en begaafdheid, tot óp de vernieling der stad, van die taak kweet. Eenige dagen voor deze noodlottige gebeurtenis, gelukte het hem eenen brief af te zenden, die den treurigen toestand der belegerden afschilderde, en het voorgevoel aankondigde, van den grooten ramp, waarvan hij

zelf, benevens zijne jonge echtgenooten en zijne geheele familie op den 22 April 1826 het slagoffer werd.

MAYERBERG. (AUGUSTINUS, vrijheer von), geheimraad der keizerlijke kamer, onderscheidde zich onder het bestuur van keizer LEOPOLD I, die hem in 1661, in hoedanigheid van afgezant, naar ALEXIS MICHAËLOWITZ, groot-hertog van *Moscovië*, zond, [ten einde aan de herstelling van den vrede tusschen dien vorst, en JOANNES CASIMIR, koning van *Polen*, te werken]. Hij kweet zich van zijn gezantschap met waardigheid, en als een waarnemend wijsgeer. Aan zijne waarnemingen heeft men te danken een *Verhaal zijner reis*, in 1661 gedaan, en in het Latijn in fol., zonder drukoord of jaartal, met dat van CALVUCCI, zijn gezantschapssecretaris, gedrukt.

MAYERNE (THEODORUS TURQUET heer van), vrijheer van *Aubonne*, te *Geneve*, den 28 September 1573 geboren, werd als lijfarts van koning JACOBUS I, naar *Engeland* beroepen. Hij verwierf aldaar eenen grooten roem, en overleed te *Chelsea* bij *Londen*, in 1655. Zijne *Werken* zijn te *Londen* in 1700, in een zwaar deel in fol. ge-

drukt. Hij was calvinist en de kardinaal DU PERRON, werkte vruchteloos aan zijne bekeering. — LODEWIJK TURQUET DE MAYERNE, zijn vader, te *Lyon*, in 1550 geboren, en te *Geneve*, in 1630 overleden, had zich bekend gemaakt, door eene *Algemeene geschiedenis van Spanje*, 2 dl.ⁿ in fol., en door zijne *Aristo-democratische monarchie*, een in *Frankrijk* verboden werk.

MAYEUL of **MAYOL** (*Heilige*), 4^e abt van *Cluny*, te *Avignon* of te *Valensoles*, in het diocees van *Riez*, in het jaar 906, uit eene rijke en adellijke familie geboren, was kanonik, en later aartsdiaken van *Mâcon*. De zucht voor de afzondering en de studie, deed hem de schitterendste kerkelijke waardigheden van de hand wijzen. Hij sloot zich in het klooster van *Cluny* op, en werd na AYMAR, abt van hetzelfde. De vorsten der kerk en die der wereld, droegen hem, om zijne deugden, eene bijzondere achting toe. Keizer OTTO de Grootte deed hem bij zich komen, om uit zijne kunde nut te trekken. Terwijl hij in 973 over de *Alpen* trok, werd hij door de Sarracenen gevangen genomen, in boeijen geklonken, en tegen wil en dank

vrijgekocht. De keizer wilde hem de driedubbele kroon bezorgen, maar hij sloeg dien last van de hand. Hij overleed den 11 Mei 994, eenen grooten roem van heiligheid en wijsheid nalatende. Hij werd beschouwd als de stichter van *Cluny*, door de zorgen, welke hij in het werk stelde, om de inkomsten dier abdij te vermeerderen en de kloosters zijner orde te vermenigvuldigen. Hij heeft eenige schriften nagelaten, over welke men kan raadplegen. *Histoire etc. (Letterkundige geschiedenis van Frankrijk)*. door D. RIVET, 6 d.ⁿ SYRUS een monnik van *Cluny*, en tijdgenoot van den heiligen MAYEUL, heeft zijn leven beschreven, hetwelk door D. MARILLON, *Act. Ben.* 7.º dl. is in het licht gegeven.

MAYNARD (FRANCISCUS), een Fransche dichter, en een der veertig leden van de Fransche akademie, werd te *Toulouse*, in 1582 geboren. Hij was de zoon van GÉRAUD, een kundig raadsheer, bij het parlement dier stad, van wien er onder den titel van *Bibliothèque Toulousaine*, *Toulouse*, 1751, 2 dl.ⁿ in fol. eene verzameling van vonnissen bestaat. Hij was secretaris der koningin MARGARETHA, en beviel aan het hof

dier vorstin door zijne geestigheid. NOAILLES, gezant te *Rome*, nam hem in 1634, met zich mede. In *Frankrijk* teruggekeerd, maakte hij zijn hof bij verscheiden grooten, en oogstte niets dan leedwezen in, van zulks gedaan te hebben. Hij overleed den 28 December 1646, met den titel van staatsraad, hem kort te voren door den koning verleend. De volgende vierling, welke hij op de deur zijner studeer-kamer plaatste, is algemeen bekend:

Las d'espérer et de me plaindre
Des Muses, des grands et du
Sort,
C'est ici que j'attends la mort
Sans la désirer, ni la craindre.

Het is vrij algemeen den dood niet te *wenschen*; het is zeer zeldzaam denzelven niet te *vreezen*, vooral wanneer men zijn geheele leven in het najagen van de gunst der grooten heeft doorgebracht. Men heeft van hem: 1.º vrij bevallige *Puntdichten (Epigrammes)*; — 2.º *Liederen (Chansons)*, die eenige bevalligheid hebben; — 3.º *Oden*, minder op prijs gesteld; — 4.º *Brieven (Lettres)*, in proza 1646, in 4.to met goed en kwaad doormengd; — 5.º een dichtstuk getiteld *Philandre*, uit omtrent 3,000 dichtregels bestaande, waaronder er eenige

vrij gelukkig zijn. MALHERBE, die zijn meester in de dichtkunst was, even als van RACAN, zeide van MAYNARD, dat hij een vers zeer wel wist te wenden, maar dat het zijnen stijl aan kracht ontbrak. [Hij voegde er bij, dat men van zijne beide kweekelingen, eenen grooten dichter zou hebben kunnen maken: de tweede is nadrukkelijker en beminnelijker. In een verzoekschrift, hetwelk MAYNARD aan den kardinaal van RICHELIEU aanbod, vindt men dezen vierling; de dichter stelt zich zelve voor als gestorven zijnde, en zich met FRANCISCUS I te onderhouden:

S'il me demande à quel emploi
 Tu m'as occupé dans ce monde,
 Et quel bien j'ai reçu de toi
 Que veux-tu que je lui réponde?

Rien, antwoordde op eenen bitsen toon de kardinaal, en hij gaf hem ook niets.] MAYNARD was in zijnen tijd ook bekend door zijne *Priapeés*, schandelijke gedichten, eener eeuwige vergetelheid waardig. Dezelve zijn niet in het

licht gegeven, [Eenige maanden na zijnen dood, verschenen zijne *Werken* (*Oeuvres*), in het licht, met eene *Voorrede* van MARIN LEROY DE COMBERVILLE, *Parijs*, 1646, in 4.to]

MAYNE (JASPER), een Engelsche dichter en godgeleerde, in 1604 te *Hatherlagh* geboren, volbragt zijne studien te *Oxford*, en omhelsde den geestelijken staat. Hij werd hofprediker des konings van *Engeland*, en maakte zich beroemd in zijn land door zijne werken, onder anderen door de *Oorlog der volken*, volgens de *grondbeginselen der rede en der schrift onderzocht*, 1647 in 4.to; en door een *dichtstuk*, op de overwinning ter zee, op den 13 Junij 1665, door den hertog van *York*, op de *Hollanders* (*), behaald. MAYNE overleed den 6 December 1672.

MAYR (GEORGE), een geleerde Jesuit, in 1665, te *Rain*, in *Beijeren*, geboren, heeft onder andere werken

(*) Onder bevel van den luitenant-admiraal-generaal heer VAN WASSENAAR, die met den luitenant-admiraal KORTENAAR, den *Vrieschen* luitenant-admiraal STELLINGWERF, den kapitein JOAN BANKERT, en eenige andere vlootvoogden, in dit gevecht, waarvan de nederlaag geheel aan onze zijde was, sneuvelde.

geleverd eene Vertaling in het Grieksch, van het *Leven* des stichters zijner orde, door RIBADENEIRA, *Augsburg*, 1616. Hij overleed te *Rome* den 25 Augustus 1623.

* MAZARD (STEPHANUS), te *Lyon*, in 1660 geboren, verbeterde de hoedenmakerskunst in *Frankrijk*, en voerde er het gebruik in van beverhaar in plaats van wol. Hij vermaakte zijn vermogen, dat vrij aanzienlijk was, aan het gesticht van liefdadigheid te *Lyon*, door uitzetten te stichten, ter uithuwelijking van arme meisjes. Hij overleed, in 1736.

MAZARIN, in het Italiaansch MAZARINI (JULIUS), volgens sommigen te *Rome* doch meer waarschijnlijk, te *Piscina*, in *Abruzzo*, den 14 Julij 1602, uit eene adellijke familie geboren; [volbragt zijne studiën te *Rome*, en begaf zich met den abt CALONNE, later kardinaal, naar *Spanje*, alwaar hij de cursus der regtsgeleerdheid aan de universiteit van *Alcala de Henares* en *Salamanka* volgde. Na den militairen stand omhelsd te hebben, werd hij in 1625, met den rang van kapitein, naar *Valteline* gezonden, alwaar de

Paus een leger had. Het was alstoën, dat hij zijne begaafdheid voor de onderhandelingen aan den dag legde, in de gewigtige zendingen, welke hem de veldheeren COXTI en BAGNI bij den hertog van *Feria*, Spaanschen veldheer, en bij den markgraaf DE COEUVRES, generaal der Fransche legerbenden, toevertrouwden. Nadat deze oorlog geëindigd was, kwam hij te *Rome* terug], verkreeg den doctoralen hoed, en vergezelde den kardinaal SACCHETTI naar *Turin*. Hij beoefende er de belangen der vorsten, die toenmaals, om *Casal* en *Montferrat* in oorlog waren. De kardinaal ANTONIUS BARBERINI, neef des *Pauses*, zich, in hoedanigheid van legaat, naar het *Milanesche* en *Piemont* begeven hebbende, om aan den vrede te werken, was MAZARIN hem zeer behulpzaam, om de laatste hand, aan dit groote werk te leggen. Hij ondernam te dien einde verschillende reizen; en daar de Spanjaarden *Casal* belegerd hielden, verliet hij hunne verschansingen, en snelde in aller ijf naar den kant der Franschen, die op het punt stonden, om stormenderhand op de gelederen in te vallen, en schreeuwde hun toe: *Vrede! Vrede!* De-

zelve werd aangenomen, en te *Querasque*, in 1631 gesloten. De roem, welken hij door deze onderhandeling behaalde, verwierf hem de vriendschap van den Kardinaal DE RICHELIEU en de bescherming van LODEWIJK XIII. Deze vorst deed hem door URBANUS VIII met het purper bekleeden; en na den dood van RICHELIEU, benoemde hij hem tot staatsraad, en een der uitvoerders van zijnen uitersten wil. LODEWIJK XIII, in het daaropvolgende jaar, 1643 overleden zijnde, zoo belaste hem de koningin ANNA van *Oostenrijk*, onafhankelijke regentes, met het bestuur van den staat, gedurende de minderjarigheid van LODEWIJK XIV. » De nieuwe minister, zegt VOLTAIRE, spreid in het begin zijner grootheid even zoo vele eenvoudigheid ten toon als RICHELIEU trotschheid had aan den dag gelegd. Wel verre van wachten te nemen, en met eene koninklijke pracht te gaan, had hij in den beginne het eenvoudigste gevolg. Bij hem zag men bescheidenheid en zelfs toegevendheid, daar, waar zijn voorganger eene laatlunkende opgeblazenheid had doen blijken." Ondanks dit voorzigtige gedrag, ontstond er eene vermogende partij tegen hem. Het volk,

door belastingen overladen, en tot den opstand aangespoord, door den hertog de BEAUFORT, door den *Coadjutor* van *Parijs*, door den prins van CONTI, door de hertogin van *Longueville*, sloeg aan het muiten. Nadat het parlement geweigerd had, nieuwe geldplakkaten te verifiëren, liet de kardinaal den president BLANCMESMIL, en den raadsheer BROUSSEL gevangen zetten. Deze hevige maatregel was de oorzaak der eerste bewegingen van den burgeroorlog, in 1648. Het volk riep te wapen; weldra werden er te *Parijs*, even als ten tijde der ligue, ketens gespannen. Deze dag, even als die van 12 Mei 1588, onder den naam van *Barrikades* bekend, was de eerste vonk van het oproersvuur. De koningin zag zich verplicht, om met den koning en haren staatsdienaar, dien het parlement, als de stoorder van de openbare rust, vogelvrij verklaard had, de vlugt te nemen van *Parijs* naar *Saint-Germain*. *Spanje*, door de muitelingen aangezocht, neemt deel aan de onlusten, om dezelve te versterken; de aartshertog, landvoogd der *Nederlanden*, maakt zich aan het hoofd van 15,000 man gereed. De met grond vertrouwdte koningin, leent het

oor aan de voorstellen des parlements, dat den oorlog moede, en buiten staat was, om denzelfen door te zetten. De onlusten bedaren, en de voorwaarden ter bevrediging worden den 11 Maart 1649 te *Ruel* geteekend. Het parlement behield de vrijheid van vergaderingen te beleggen, welke men aan hetzelfde had willen betwisten; en het hof behield zijnen minister, wiens val het volk en het parlement gezworen hadden. De prins van CONDÉ was de voornaamste bewerkder dezer verzoening. De staat had hem zijnen roem, en de kardinaal zijne veiligheid te danken; maar hij stelde zijne diensten op te hoogen prijs, en ontzag diegene niet genoeg, aan wien hij dezelve bewezen had. Hij was de eerste, die na MAZARIN van dienst te zijn geweest, hem in een belagchelijk licht plaatste, die, na de koningin zegevierende naar *Parijs* terug te hebben gebracht, haar trotseerde, en die het door hem verdedigde en verachte bestuur beleedigde. Men beweert, dat hij aan den kardinaal scheef: *All' illustrissimo signor Facchino*. MAZARIN, gedwongen, om ondankbaar te zijn, bewoog de koningin, hem met den prins van CONTI,

zijnen broeder, en den hertog van LONGUEVILLE te doen gevangen nemen. Men vervoerde hem eerst naar *Vincennes*, vervolgens naar *Marcoussi*, daarna naar *Havre-de-Grâce*, zonder dat het volk zich voor dezen verdediger van *Frankrijk* in de bresse stelde. Het parlement was niet zoo rustig, het vaardigde in 1651 een vonnis uit, hetwelk MAZARIN uit het koningrijk verbande, en eischte met zoo veel nadruk de vrijheid der prinsen, dat het hof zich genoodzaakt zag, hunne gevangnissen te openen. Zij keerden zegevierende naar *Parijs* terug, terwijl de kardinaal de vlugtnam, naar den kant van *Keulen*. Deze minister bestuurde het hof en *Frankrijk* uit het diepste zijner ballingschap. Hij liet den storm tot bedaren komen en keerde het volgende jaar in het rijk terug. Bij het eerste berigt zijner terugkomst, ligte GASTON van *Orleans*, broeder van LOUWIS XIII, die de verwijdering des kardinaals had gevraagd, troepen in *Parijs*. Het parlement vernieuwde zijne vonnissen; het verbande MAZARIN en stelde zelfs zijn hoofd op prijs. De prins van CONDÉ, met de Spaanjaards verbonden, trok tegen

den koning te veld; en TÜRRENNE, die dezelfde Spanjaards verlaten had, voerde het koninklijke leger aan. Er werden kleine gevechten geleverd; maar geen derzelve was beslissend. De kardinaal zag zich op nieuw verplicht, het hof te verlaten, tot overmaat van vernedering, moest de koning, die hem aan den algemeenen haat opofferde, eene verklaring geven, bij welke hij zijnen minister wegzond, terwijl hij zijne diensten prees, en zich over zijne ballingschap beklaagde. Het duurde niet lang of hij riep hem terug. De kardinaal stond verbaasd, alvermogend en gerust in *Parijs* terug te keeren. LODEWIJK XIV ontving hem als eenen vader, en het volk als eenen meester. De prinsen, de afgezanten, het parlement, het volk, alles beijverde zich, om hem te begroeten. Ziedaar de wisselvalligheden, welke den Franschen geest kenmerken! Men gaf te zijner eer een feestmaaltijd op het stadhuis, te midden der toejuichingen. Eene der gewigtigste diensten welke hij sedert zijne terugkomst bewees, was die van den vrede te verschaffen. Hij zelf ging denzelven, in 1659, op het *Fai-zanten-eiland*, met don LODEWIJK DE HARO, minister

des konings van *Spanje*, onderhandelen. Deze groote zaak werd er gelukkiglijk ten einde gebragt, en de vrede werd gevolgd door het huwelijk des konings met de infante. Dit verdrag strekte der genie en der staatkunde van MAZARIN, grootelijks tot eer. Het huwelijk des konings met de infante was nog het werk van eenen dag, noch het denkbeeld van eenen eersten oogenblik; maar de vrucht der overweging van verscheiden jaren. Deze bekwame staatsdienaar, overwoog deze verbindtenis, reeds in 1645 (dus 14 jaren vroeger), niet alleen, om datgene aan den koning te doen afstaan, hetwelk hij bij den vrede van *Munster* verkreeg, maar om hem nog gewigtiger regten te doen erlangen; zoo als die der erfopvolging van de kroon van *Spanje*. Deze bedoelingen zijn opgeteekend, in eenen zijner brieven aan de ministers des konings te *Munster* (Zie *Abregé de l'hist. de France*, door den president HÉNAULT, jaar 1659). De kardinaal MAZARIN bragt in 1660 den koning en de nieuwe koningin te *Parijs*. Onder den zedigen naam van minister, in zeker opzigt, onafhankelijk meester, liet hij LODEWIJK XIV, noch als vorst, noch als krijgsman op het

tooneel verschijnen, overtuigd, dat voor de vorsten, zoo wel en meer nog dan voor andere menschen, niets nadeeliger is, dan te vroeg van zich te doen spreken. Het beviel hem bijzonder dat men hem weinig kunde toeschreef, niettegenstaande hij oppertoeziener zijner studiën was geweest: welligt was hij van gevoelen, dat een geleerde koning minder wel zou regeren dan een regtschappen koning; hij had voorbeelden, om zulks te gelooven, en de gebeurtenis regtvaardigde hem. Hij overleed in 1661, in den ouderdom van 59 jaren. Hij trachtte tot in zijnen laatsten leeftijd, dat edele geelaat, dat openhartige en innemende voorkomen te behouden, hetwelk de harten boeit. Men wil, dat hij zich op eenen zekeren dag een weinig blankette, ten einde te doen vooronderstellen, dat hij zich beter bevond, en in dien staat aan iedereen gehoor gaf. Ofschoon hij niet voor naauwgezet van geweten werd gehouden, had hij echter op zijn sterfbed angstvalligheden over zijne rijkdommen. Een Theatijner, zijn biechtvader, zeide hem onbewimpeld, dat hij verloren zou gaan, indien hij het onregtvaardig verkregen goed niet terug gaf. *He-laas*, zeide hij, *ik heb niets*

dan weldaden des konings. — Maar, hernam de Theatijner, *gij moet wel onderscheiden, hetgene, wat de koning u gegeven heeft, van hetgene, wat gij u hebt toegeëigend.* Om hem uit verlegenheid te redden, raadde COLBERT hem aan, al zijne goederen aan den koning te schenken. Hij deed zulks, en LODEWIJK XIV gaf hem na verloop van drie dagen de schenking terug. De koning en het hof droegen rouw bij zijn overlijden: eene weinig gewone eer, en die HENDRIK IV, ten onpas aan de gedachtenis van GABRIELLE D'ESTRÉES bewezen had. Behalve de onnoemelijke goederen, welke de kardinaal MAZARIN bijeenverzameld had, bezat hij te gelijkertijd het bisdom Metz, en de abdijen van *Saint-Arnould*, van *St. Clément* en *St. Vincent* derzelfde stad; die van *Saint, Denis* in Frankrijk, van *Cluny*, van *Saint-Victor* te *Marseille*, van *Saint-Médard* te *Soissons*, van *Saint-Taurin*, te *Evreux*, enz. Hij liet tot erfgenaam van zijnen naam en zijne goederen na, den markgraaf van *Meilleraie*, die met zijne nicht, HONTENSE MANCINI, in den echt trad, en den titel van hertog van MAZARIN aannam. Hij had eenen neef, die hertog van NEVERS (zie

dat art.) werd, en vier andere nichten: de eene genaamd **MARTIGNOZZI**, werd uitgehuwd aan den prins van **CONTI**; de anderen, **MANCINI** genaamd, werden zulks aan den connestabel **DE COLONNE**, aan den hertog van **MERCOEUR** en aan den hertog van **BOUIL- LON** (Zie **COLONNE**, **MANCINI**). Men zegt dat **KAREL II**, zoon van den ongelukkigen **KAREL I**, koning van *Engeland*, er hem eene ten huwelijk vraagde, en dat de slechte staat zijner zaken hem eene weigering berokkende. Men voegt er bij, dat toen **MAZARIN** den weg des troons voor **KAREL II** minder gesloten zag, hij deze verbindtenis weder wilde aanknoopen, doch op zijne beurt van de hand werd gewezen. Van al de afbeeldsels, welke men ons van **MAZARIN** heeft geleverd, schijnt er ons geen getrouwer toe, dan dat hetwelk de president **HENAULT** er van geschetst heeft. » Deze staatsdienaar, zegt die geleerde geschiedschrijver, was even zoo zacht, als de kardinaal **DE RICHELIEU** hevig was, eene zijner grootste begaafdheden was, de menschen wel te kennen. Het kenmerk zijner staatkunde was veeleer de geslepenheid en het geduld, dan de sterkte.... Hij was van gevoelen, dat de magt des sterken enkel moet gebruikt

worden, bij gebrek van andere middelen, en zijn geest verschaftte hem, den naar de omstandigheden berekenden moed. Onverschrokken te *Casal*, bedaard en handelende, in zijne afzondering te *Keulen*, ondernemend toen de prinsen in hechtenis moesten worden genomen; maar ongevoelig voor de spotterijen der *Fronde*; de pocherij van den coadjutor verachtende, en het gemor des gemeens aanhoorende, even gelijk men van strand het geklots van de golven der zee aanhoort. In den kardinaal **DE RICHELIEU** was iets grooter, uitgebreider, iets minder gedwongen; en in den kardinaal **MAZARIN**, meer beleid, meer overleg en minder ongeregeldeheid. Men haatte den eenen en men dreef den spot met den anderen; maar beiden beheerschten den staat." *Frankrijk* heeft hem den *Elzas* te danken, dat hij voor hetzelfde verkreeg, toen *Frankrijk* tegen hem losbarstte. De abt **D'ALLAINVAL** heeft in 1745, in 2 dl.ⁿ in 12.70 in het licht gegeven: *Lettres etc. (Brieven van den kardinaal MAZARIN, waarin men het geheim van de vredesonderhandelingen der Pyreneën, en het verhaal der conferentiën, welke hij te dien einde met don. LODEWIJK DE*

HARO, minister van staat, gehad heeft, ontroukkeld vindt). — Zie *HARO* — Deze verzameling is belangrijk. De kardinaal ontwikkelt, wat er in deze conferentiën is overgevallen, met eene nauwkeurigheid en juistheid, die den schrijver, als ware het, met de beide gevolmagtigden geheel vertrouwelijc maakt. [In 1663 verscheen er een staatkundig Testament van den kardinaal *MAZARIN* in het licht *Keulen*, in 12.mo, dat geenerlei aandacht verdiende. Er bestaat eene andere soort van staatkundig testament, onder dezen titel: *Breviarium politicorum, secundum rubricas Mazarinicas*; dit is een vrij bittere hekeling van den kardinaal-minister. Men heeft daarenboven veel over hem geschreven. De partij der fronde baarde eene tallooze menigte schotten hekelschriften tegen *MAZARIN*. *NAUDET*, bibliothekaris des kardinaals, ondernam, om een gedeelte derzelve te wederleggen, in een geschrift ten titel voerende: *MASCURAT, of beoordeeling van hetgene, wat van den 6 Januarij tot den 1 April 1649 tegen den kardinaal MAZARIN is geschreven, 1650, in 4.to*.

MAZARIN (*HORTENSE MANGINI*, hertogin van), nicht

van den kardinaal *MAZARIN*, vereenigde met de voorregten der fortuin, die der schoonheid. Zij trad in 1661, in den echt, met *ARMANDUS KAREL DE LA PORTE DE LA MEILLERAIE*, maar het duurde niet lang, of zij wilde vandenzelven gescheiden worden. Daar zij zulks niet had kunnen verkrijgen, zoo stak zij in het jaar 1667 naar *Engeland* over. Zij wettigde haar verblijf te *Londen* door hare bloedverwantschap met de koningin. Maar toen die vorstin in 1687 genoodzaakt was, naar *Frankrijk* over te steken, liet *LA MEILLERAIE* zijne echtgenootte verzoeken, om terug te komen; daar zijne verzoeken geenerlei uitwerksel hadden, deed hij haar een proces aan, hetwelk zij verloor. De hertogin werd veroordeeld, om met haren echtgenoot terug te keeren, maar zij volhardde er bij, om in *Londen* te blijven, alwaar zij een klein hof had, uit de schoone geesten der hoofdstad zamen gesteld. Zij overleed den 2 Julij 1699, voor den hertog, die tot in 1713 leefde. Zij hebben kinderen nagelaten. De *Memoriën* van mevrouw *MAZARIN*, en die, welke zij tegen de *Factums* van haren echtgenoot stelde, komen voor in de werken van *SAINT-EVREMONT*. Men moet geen

geloof hechten, aan het al te vleiende afbeeldsel, dat die wijsgeer van de dame heeft geschilderd, noch aan de belagchelijke sprookjes, welke de hertog DE SAINT SIMON van den man verhaalt.

* MAZARREDO Y SALAZAR (JOZEF MARIA), een Spaansch admiraal, te *Bilbao* in 1744 geboren, begaf zich in den ouderdom van 16 jaren onder de koninklijke marine; en van eenvoudigen bootmansjongen klom hij op tot den hoogsten rang. In 1780 was hij schout-bij-nacht, en verbonden aan de vereenigde Spaansche en Fransche vloot, onder het bevel van den graaf D'ESTAING. In die betrekking bewees hij eene uitstekende dienst, aan de geheele vloot, bij derzelver uitloopen te *Cadix*, door eenen geweldigen storm overvallen, daar het hem gelukte, dezelve weder zonder enig-verlies binnen de haven te brengen. In het volgende jaar redde hij andermaal de vereenigde vloot der beide natien, in de zeestrecken van de *Sortingsche eilanden*, daar hij de bevelen durfde overschrijden van den graaf DE GUICHEN, die niet doelmatig waren, zoo als hij zulks na de gebeurtenis zelf bekende. Hij toonde in 1782 dezelve bakwaamheid in de scheeps-

bewegingen, toen het Spaansche smaldeel, van *Cadix* teruggekomen, door eenen stormwind werd overvallen, die dezelve bijna tegen de kust wierp. Zijne uitgebreide kundigheden deden hem in 1793 door het bestuur verkiezen, om een ontwerp van reglement voor de marine zamen te stellen, hetwelk aangenomen en door de onderteekening des konings bekrachtigd werd. Tot den rang van oppervlootvoogd van het Spaansche smaldeel verheven, beschermde hij op de dagen van den 3 en 5 Julij 1797, de stad *Cadix* tegen het bombardement der Engelschen. In 1799 liet hij op het eiland *Léon*, een schoom observatorium bouwen, waaraan hij vier sterrekundigen verbond. Na den inval der Franschen in *Spanje*, nam hij van JOZEF BONAPARTE het ministerie van marine aan, en overleed in 1812. Hij heeft nagelaten: *Eerste beginselen over de slagorde ter zee*, Madrid, in 4.to

MAZEL of MAZELI (DAVID), een naar *Engeland*, gevlugte Fransche predikant, vertaalde eenige in het Engelsch geschreven verhandelingen in het Fransch; maar wijl hij in het Engelsch niet zeer ervaren was, worden zijne vertalingen niet voor getrouw

gehouden. Die, welke hij vervaardigde van de verhandeling van SHERLOCK, over den Dood en het Laatste Oordeel, 2 stukken in één deel, in 8. vo, wordt echter op prijs gesteld. Men stelt veel minder belang in zijne *Vertaling der Verhandeling van LOCKE, over het burgerlijke bestuur*, in 12. mo, (zie LOCKE); zoo min als in zijne *Proeve van GILBERT BURNET, over het Leven der koningin MARIA*, in 12. mo; een partijdig en hartstogtelijk werk, dat geene vertaling verdiende. MAZEL overleed te Londen, in 1725.

MAZEPPA (JOANNES), hetman of veldheer der kozakken, was een Poolsch edelman, [en werd in het Palatijnschap van *Podolië* geboren. Hij was onder JOANNES CASIMIR edeljonker des konings. Een minnenijdige echtgenoot bond hem geheel naakt op den rug eens paards, en liet hem aan den snellen ren van hetzelfde ter prooi. Het paard was uit *Ukraine*, werwaarts het MAZEPPA vervoerde. Daar eenige inwoners van het land hem hulp hadden bewezen, vestigde hij zich bij hen, en werd secretaris van SAMOÏLOWITZ, hetman der Ukrainische kozakken, toenmaals in oorlog tegen de Tartaren. MA-

ZEPPA onderscheidde zich door zijne dapperheid en zijn beleid, en volgde SAMOÏLOWITZ op, toen deze aanvoerder in 1687, was afgezet, wijl hij door zijne onkunde, een aanmerkelijk gedeelte van dit heerlijke leger, van 60,000 kozakken, waarover hij het bevel voerde, had doen omkomen.] De eerste zorg van zijnen opvolger was, de grenzen van zijn land tegen de Tartaren te versterken, en zich vermogende beschermers te maken. Hij verbond zich eerst met czar PETER, dien hij gedurende vier en twintig jaren met veel trouw diende; maar het voornemen, dat hij had, om zich tot koning der kozakken te verheffen, deed hem in 1708 zijne verbindtenissen verraden. Hij was alstoen 84 jaren; hij koos de partij van KAREL XII, koning van *Zweden*, en vergrootte deszelfs leger, met eenige regimenten. De czar zond troepen tegen hem op; de hoofdstad van zijn land werd ingenomen en geslecht, en hij zelf in beeldtenis opgehangen, terwijl eenige zijner medeplichtigen door het rad het leven verloren. Na den slag van *Pultawa*, nam MAZEPPA de vlugt naar *Wallachyë*, en van daar naar *Bender*, alwaar hij, kort daarna, hoog bejaard, in 1709 overleed.

[Men kan verder over MAZEPPA raadplegen de *Geschiedenis van KAREL XII*, door VOLTAIRE; de *Jaarboeken van Klein-Rusland*, door SCHERER, *Parijs*, 1788, 2 dl.ⁿ in 12.mo; de *Geschiedenis der kozakken*, door LESUR, *Parijs*, 1813, 2 dl.ⁿ in 8.vo MAZEPPA is de held van een der gedichten van lord BYRON.]

* MAZIO (RAPHAËL), kardinaal te Rome, den 24 October 1766 geboren, heeft zich onderscheiden door zijne begaafdheden in de staatszaken. PIUS VII, verbond hem aan de legatie van den kardinaal CAPRARA, afgevaardigde in *Frankrijk*, in het begin dezer eeuw. De kardinaal CONSALVI wilde hem bij zich hebben, op zijne reizen, en in zijne onderhandelingen bij de groote mogendheden, voor de belangen van den H. Stoel. Toen PIUS VII, te Rome was teruggekeerd, benoemde hij MAZIO, tot secretaris der Latijnsche brieven, en zond hem later, met den kardinaal SPINA, naar het congres van *Laybach*. De H. Vader benoemde hem tot secretaris der consistoriale congregatie, en gaf hem in 1830, den kardinaalshoed, met den priesterlijken titel van *St. Maria in Trastevere*. De kar-

dinaal MAZIO, is te Rome, den 4 Februarij 1832, overleden.

MAZOCHI of liever MAZZOCHI (ALEXIS SYMMACHUS), een geleerd oudheidkundige, te *Borgo de St. Maria*, bij *Capua*, in 1684 geboren, werd, in 1709, tot priester gewijd, en benoemd tot hoogleeraar der Grieksche en Hebreuwsche talen, in het aartsbisschoppelijk seminarie van *Napels*. In 1711 was hij kanonik van *Capua*, en werd achtereenvolgend, leeraar der godgeleerdheid, van *Napels*, en koninklijk hoogleeraar der H. Schrift. Zijne nederigheid deed hem het aartsbisdом *Lanciano* van de hand wijzen, hetwelk hem door den koning werd aangeboden. Hij overleed te *Napels*, den 12 September 1771. Hij heeft veel geschreven over de oude opschriften de gedenkpenningen enz., en men heeft van hem: 1.º *Aanteekeningen*, op het nieuwe testament. — 2.º *Verhandelingen*, over de dichtkunst der Hebreërs. — 3.º *De oudheden van de Campagna di Roma*. — 4.º *Oorsprong der stad Capua*, in handschrift. Men vindt zijn *Leven* in de *Vitae Italarum*, door FABRONI, 8.º dl.

* MAZOIS (FRANCISCUS), een

bouwkundige, lid van het legioen van eer, te *Lorient*, den 12 October 1783 geboren, was de zoon van eenen beroemden handelaar, algemeen directeur van de pakketbooten, des konings van *Frankrijk*. Deze nam zijnen zoon mede naar *Bordeaux*, werwaarts hij door ambtsbetrekkingen geroepen werd, en deed hem in de centrale school dier stad zijne studiën volbrengen. Na zijn examen voor de polytechnieke school te hebben afgelegd, moest de jonge *Mazois*, uit hoofde van den zwakken staat zijner gezondheid, en eene aanmerkelijke doofheid, die hem in den ouderdom van 15 jaren uit de mazelen was bijgebleven, de militaire loopbaan laten varen. Hij beoefende alstoen de bouwkunde onder den heer *PERCIER*, en behaalde verscheiden prijzen bij de akademie. Hij begaf zich vervolgens naar *Rome*; van daar ging hij naar *Napels*, alwaar hij door *MURAT* geroepen werd, die er alstoen regeerde, en die hem het opzicht opdroeg over de gebouwen der kroon. *Mazois* herstelde verscheiden koninklijke gestichten, bouwde er andere openbare, en slaagde er in, om de tot dusverre geweigerde vergunning te bekomen, om teekeningen van

de ontdekkingen van *Pompeja* te vervaardigen, een werk, dat hem gedurende zes jaren bezig hield. Intusschen begon hij te *Rome*, na verloop van drie jaren, de uitgave van dit belangrijke werk, hetwelk hem veel eer verschafte, en belooningen verdiende. De koningin van *Napels*, (vrouw van *MURAT*), bezorgde hem eene jaarwedge van 12,000 franken; en in 1814, werd het eerste deel der bouwvallen van *Pompeja* in het licht gegeven. De staatkundige gebeurtenissen van 1815, deden zijne werkzaamheden staken; maar de graaf, later hertog, *DE BLACAS*, die na de restauratie, als afgezant van *LODEWIJK XVIII*, te *Rome* was, nam den bekwamen kunstenaar onder zijne bescherming en benoemde hem te gelijktijd, om de Fransche kerk van de *H. Drievaldigheid der Bergen*, te verbeteren, en beschermde op eene vermogende wijze, de voortzetting der nasporingen in de bouwvallen van *Pompeja*. Toen *Mazois* in 1819, te *Parijs* was gekomen, benoemde hem de heer *DECAZE*, toenmaals minister van binnenlandsche zaken, tot een der vier inspecteurs van de burgerlijke gebouwen. Hij keerde weldra naar *Napels* terug, om er

de laatste bouwstoffen te verzamelen, welke zijn werk volledig moesten maken, en het tweede deel verscheen eenigen tijd daarna in het licht; de andere zouden hetzelfde spoedig volgen. Hij kwam andermaal te *Parijs* terug, alwaar hij in den echt trad met de dochter van den tooneeldichter ALEXANDER DUVAL, en belast werd met de uitvoering van het nieuwe wijk der *Champs-Elyseés*, onder den naam van *Ville de FRANÇOIS I.* bekend. Door eene gevaarlijke ziekte in de voortzetting zijner werkzaamheden belemmerd, bezweek hij onder dezelve, den 30 December 1826. In 1823 was hij tot ridder van het Legioen van eer benoemd, daarenboven was hij lid van verscheiden Fransche en buitenlandsche geleerde genootschappen. Men heeft hem te danken: 1.º *Les ruines etc.* (*De bouwvallen van Pompeja, op de plaats zelve gedurende de jaren 1809 — 1821, geteekend en gemeten*), *Parijs*, 1812 — 1827, 21 afleveringen, of 2 dl.ⁿ in fol. De heer GAU, heeft de uitgave van dit belangrijk werk, in 30 afleveringen voortgezet. — 2.º *Le palais etc.* (*Het paleis van Scaurus, of beschrijving van een Romeinsch huis, fragment eener reis naar Rome ge-*

daan op het einde der republiek, door MEROVIR, vorst der Sueven), in 4.to 2.^e uitgave, 1822, in 8.vo — 3.º *Discours etc.* (*Redevoering bij de lijkeplegtheid van den heer HURTAULT uitgesproken*), *Parijs*, 1824, in 8.vo Nog heeft hij in de *Galerie Française* in het licht gegeven, een aantal levensbeschrijvingen van bouwkunstenaars, schilders, beeldhouwers; en in verscheiden tijdschriften, verhandelingen, zoo wel in het Italiaansch, als in het Fransch, over onderwerpen, betrekkelijk de kunsten en de wetenschap der oudheden. Men vindt ook van hem, in het 1.e dl. van het *Théâtre complet des Latins, Overwegingen over de tooneelen der ouden*; eindelijk heeft hij eenige artikels aan de *Revue encyclopédique* geleverd en in handschrift nagelaten de *Ruines etc.* (*Bouwvallen van Paestum*), een werk dat als het vervolg der *Bouwvallen van Pompeja* kan worden beschouwd, en waarvan hij onder zijn opzigt, de meeste der talrijke platen, die voor hetzelfde bestemd zijn, heeft laten lithographieren. — Zijn vader, lid der akademie van *Bordeaux*, een achingwaardig handelaar, is in diestad den 21 Januarij 1828, in de levendigste gevoelens van

onderwerping en christelijk geduld overleden.

* MAZZA (ANGELO), een Italiaansche dichter te *Parma*, den 21 November 1740 geboren, volbragt zijne studiën te *Reggio*, alwaar de beroemde SPALLANZANI, een zijner meesters was. Zijne vorderingen waren snel, vooral in de dichtkunde, en het duurde niet lang, of hij gaf eenige dichtstukken in het licht, welker verhevene verdienste, de aandacht van den abt SALANDRI boeide, daar deze voorbedachtelijk uit *Padua* kwam, om den jongen dichter geluk te wenschen. MAZZA begaf zich naar deze laatste stad, alwaar hij zich met verscheiden aanzienlijke geleerden verbond, en van daar naar *Venetië*. Hij vertaalde aldaar in het Italiaansch, het Engelsch dichtstuk van AKENSIDE, getiteld: *De vermaken der verbeeldingskracht*, hetwelk hij als te *Parijs* in het licht deed verschijnen, ten einde, zegt men, de nasporingen der inquisitie te ontduiken. DUTILLOT, minister van *Parma*, riep hem in 1768, naar zijne geboorteplaats terug, alwaar MAZZA, na verloop van eenige jaren, den leerstoel der Grieksche letterkunde verkreeg. Hij

wees dien der Platonische wijsbegeerte te *Antwerpen*, welken hem werd aangeboden, benevens den post van gezantschaps - secretaris van *Portugal* van de hand. Zijne dagen verliepen vreedzaam in de beoefening der letteren, toen de hartstogt, welke de bevalligheden van zijn geelaat aan eene Parmesaansche dame, buiten zijn weten, inboezemde, zijne rust kwam storen. MAZZA begaf zich naar *Bologna*, van welke stad hij de scholen bezocht, in welke hij de godgeleerdheid beoefende, en het geestelijk gewaad aanvaardde. Hij heeft later aan de beoefening der godgeleerdheid, de meeste der schoonheden toegeschreven, welke men in zijne gedichten ontwaart. Zijn smaak veranderde echter, na verloop van eenige jaren, en bij zijne terugkomst te *Parma*, trad hij in den echt. Zijne echtgenoot maakte hem vader van drie kinderen, en hij zou in den schoot zijner familie het geluk hebben gevonden, indien de nijd, welken de verdienste zijner werken had uitgelokt, niet tegen hem beschuldigingen, had opgeworpen, die, ofschoon als lasterlijk erkend, zijne ziel niettemin met bitterheid vervulden. Omtrent dezen zelfden tijd, verscheen zijne

vertaling van *PINDARUS* in in het licht. *METASTASIUS* en *CESAROTTI*, stelden hem dikwijls voor, dat hij er zich niet toe moest bepalen, om in zijne taal enkel de denkbeelden van anderen over te brengen, en dat hij zijn land met oorspronkelijke zamenstellingen behoordé te verrijken. *MAZZA*, is te *Parma*, in 1817 overleden, na tot lid der Arkadische akademie van *Rome* te zijn opgenomen, onder den herderlijken en dichterlijken naam van *Armonide Elideo*. Hij was steeds vreemd aan de staatkundige factien, die *Italië* verdeelden. Het geestelijke gewaad, hetwelk hij eenigen tijd droeg, heeft hem dikwerf doen verwarren met zijnen broeder, den abt *ANDREAS MAZZA*, benediktijner.

MAZZOCHI. — Zie **MAZOCHI**.

MAZZONI (JACOBUS), te *Cesena*, in 1548 geboren, overleed te *Ferrare*, in 1598; hij gaf op het einde der 16^e eeuw, lessen eener gezonde en oordeelkundige wijsbegeerte, en onderscheidde zich evenzeer als schrijver. [Hij verscheen in den beginne aan het hof van den hertog van *Urbino*, werd later door Paus *GREGORIUS XIII*, naar *Rome* beroepen, ten einde mede te werken, aan de ver-

betering van den almanak, en onderwees de wijsbegeerte te *Cesena*, te *Macerata*, te *Pisa* en te *Rome*]. Datgene zijner werken, hetwelk het meest de aandacht der nakomelingschap heeft getrokken, is zijne verhandeling. *De triplici hominum vita; activâ nempe, contemplativâ, et religiosâ, methodi tres, Cesena, 1576*, in 4.to zeer zeldzaam.

* **MAZZUCHELLI (JOANNES MARIA)**, graaf van), te *Brescia*, den 28 October 1707 geboren, had een zeer groot werk ondernomen, getiteld: *Gli scrittori d'Italia cioè notizie storiche e critiche intorno alle vite ed agli scritti dei letterati Italiani, Brescia, 1753 — 63*, 6 dl.ⁿ in fol. Dezelve bevatten slechts de beide eerste brieven. Elk verslag is eene volledige levensbeschrijving, bij welke het moeijelijk zou zijn, iets te voegen. Verscheiden dezer schetsen zijn afzonderlijk gedrukt, en worden zeer gezocht. De graaf **MAZZUCHELLI**, was lid der voornaamste akademiën van *Italië*, en stond in betrekking met de beroemdste geleerden van *Europa*. Een vroege dood ontrok hem den 19 November 1765 aan de letteren en aan zijne talrijke vrienden. Hij heeft een

aantal werken in handschrift nagelaten. GAETANI heeft de beschrijving der gedenkpenningen der groote mannen, van het museum van MAZZUCHELLI; onder dezen titel in het licht gegeven: *Museum MAZZUCHELLIANUM, Venetië; 1761 — 63, 2 dl.ⁿ in fol. met 208 platen; eene zeldzame en kostbare verzameling. Het 3.^e deel, waarmede het werk zou ten einde zijn, is onuitgegeven gebleven.*

MAZZUOLI (FRANCISCUS), gewoonlijk *il Parmesano* genoemd, te *Parma*, in 1503 geboren, overleed in 1540, maakte zich reeds in zijne jeugd bekend door zijne begaafdheid voor de schilderkunde. Hij nam lessen van zijnen vader PHILIPPUS; en van zijne vaderlijke ooms, PIETRO en MICHAËL, alle drie beroemde schilders; in den ouderdom van 14 jaren, vervaardigde hij zijne schoone schilderij van den *Doop van J. C.* Het verlangen, om zich volkomen te ontwikkelen, geleidde hem naar *Rome*; hij verbond zich aan de werken van MICHAËL ANGELO, en nog meer aan die van RAPHAËL. Hij heeft de behandelingswijze van dien meester zoo wel nagevolgd, dat men zelfs te zijnen tijde zei-

de, dat hij de erfgenaam zijner genie was. Men verhaalt, dat hij gedurende de plundering van *Rome*, in 1527, zoo gerustelijk arbeidde, dat de Spaansche soldaten, die in zijn huis kwamen, er door getroffen waren. De eerste stelden zich met eenige teekeningen tevreden; de volgende namen alles weg, wat hij had. PROTOGENES bevond zich in dergelijke omstandigheden te *Rome*; maar was gelukkiger. *IL PARMESANO*, heeft te *Rome*, te *Bologna* en te *Parma*, zijne geboorteplaats, verscheiden werken vervaardigd. Zijne begaafdheid voor het luitspel, en zijne zucht voor de toonkunst, hielden hem dikwerf van zijnen arbeid terug; maar zijn heerschende smaak was de *alchimie*, die hem gedurende zijn geheele leven ongelukkig maakte. De wijze van *IL PARMESANO* is bevallig, zijne beelden zijn vlug en bekoorlijk, zijne houdingen wel samengetrokken: niets zoo aangenaam als zijne hoofdhoudingen. Zijne kleedingen zijn bewonderenswaardig los, zijne tint is frisch en verleidend. Hij is vooral wel geslaagd in maagden, kinderen en landschappen. *IL PARMESANO*, heeft met sterk water geëetst; ook heeft men volgens dezen meester veel gegraveerd.

MEAD (RICHARD), een beroemde arts, in 1673 te *Stepney*, een dorp bij *Londen*, uit een aanzienlijk geslacht geboren, volbragt zijne *humaniora* te *Utrecht*, onder den beroemden GREVIUS; van daar begaf hij zich naar *Leyden*, om de geneeskunst te beoefenen, vervolgens reisde hij naar *Italië*, en verkreeg zijn doctoraat te *Padua*. In zijn vaderland teruggekeerd, beoefende hij aldaar met het beste gevolg de groote kunst van genezen, waardoor zijn roem gevestigd werd. Met de theorie paarde hij de schitterendste, uitgebreidste en gelukkigste praktijk. De koninklijke sociëteit van *Londen*, vergunde hem eene plaats onder hare leden, het kollegie van geneesheeren nam hem op, en de universiteit van *Oxford* bevestigde het diploma van die van *Padua*. In 1727 tot geneesheer van GEORGE II benoemd zijnde, werd hij de *Æskulaap* van het hof en van de stad. Men verzekert dat zijn beroep hem jaarlijks bij de honderd duizend livres fransche munt opbragt; zijne tafel was als die van een' schatmeester; deze geneesheer overleed in 1754 in den ouderdom van 81 jaren. Iedereen weet wat hij deed voor zijnen ambtgenoot FREIND, welke in den toren van *Londen* was opgesloten.

Toen de eerste minister ziek was, wilde MEAD hem geen geneesmiddel voorschrijven, of FREIND moest uit den toren ontslagen zijn; en zijne hardnekkige weigering verschafte den gevangene zijne vrijheid. — Onbedachtzame schrijvers hebben van deze daad veel ophof gemaakt, maar zij verdient het niet. De dwaling, waartoe ons eene overmaat van vriendschap kan vervoeren, vraagt aan alle gevoelige harten verschooning; maar zij wordt door de rede niet goedgekeurd, die alleen het regt heeft lof-tuigingen uit te deelen, omdat zij alleen de verdiensten naar waarde kan schatten. » Ik misprijns u (zegt een verstandig schrijver, terwijl hij dezen beroemden geneesheer toespreekt), de handelingen van het ministerie te hebben gedwarsboond, die ten minste zoo vrij moesten zijn als uw vriend FREIND. Gij moest gevraagd hebben, dat men hem oordeelde, dat men hem regt deed wedervaren, maar niet dat hij schuldig of onschuldig aan de maatschappij en aan zijne bedieningen werd terug gegeven. Aldus denkt ieder vriend van orde, en die niet minder het willekeurige, in het gehoorzamen als in het bevelen afkeurt, bij de onderdanen zoo wel als bij den vorst. Mis-

schien waren de wetten strijdig met de gevangenhouding van uwen vriend; maar zij verzetten zich nog meer tegen de wijze, waarop gij zijne bevrijding bewerkte; indien hij ook verdiend hadde zijn hoofd te verliezen, was hij echter door uwe bemoeijingen in vrijheid. Gij hebt uw talent en de zwakheid eens stervenden misbruikt, om een gedrogt of een waargeest in de maatschappij te doen terug keeren." Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Proeve over de vergiften*, 1702, uit het Engelsch, in het Latijn overgebracht, door JOZUE NELSON, *Lejden*, 1737, in 8.° Een zoodanig werk kon niet dan na vele onderzinding worden zamengesteld; MEAD maakte verscheidene proeven op de adders, die hem hierbij van groote dienst waren. — 2.° *Geneeskundige raadgevingen en voorschriften*, in het Latijn, *Londen*, 1751, in 8.° Dit is zijn laatste voortbrengsel. Men vindt in hetzelfde twee verhandelingen, de eene over *de krankzinnigheid*, de andere over *de ziekten, waarvan in den bijbel gesproken wordt*. In deze laatste beweert hij, dat de bezetenen, waarvan het evangelie spreekt, slechts natuurlijke krankheden gehad hebben. De dwa-

ling, welke over het algemeen in deze twistrede doorstraalt, ontspruit daaruit, dat men de mogelijkheid met de wezenlijkheid verwart. Om deze ziekte eene natuurlijke oorzaak te doen hebben, besluit MEAD, dat zij door geen onzichtbaren bewerker kan worden te weeg gebracht; even alsof de duivels niet dezelfde uitwerkselen konden daarstellen als de natuur zelve; alsof zij, daar zij gansche lichamen kunnen doen bewegen, ook niet eenige spieren in het menschelijk ligchaam konden gaande maken. Hetgene wonderlijk voorkomt, is dat de schrijver belijdt, aan het evangelie te gelooven; en het evangelie zegt ons uitdrukkelijk, dat zoodanige ziekte door den boozen geest werd voortgebracht. Het is van weinig belang, of die zelfde krankheden ook natuurlijk kunnen zijn, als de goddelijke waarheid ons verzekert, dat zij, zulks in dit of dat geval niet was. De verleidende en valsche taal, welke MEAD aan J. C. en zijne apostelen doet spreken, in zoo eene belangrijke stoffe, zijn eene heiligschendende en ongerijmde aantijging, welke ieder goed Christen alleen door het denkbeeld der zaak, genoegzaam zal wederlegd vinden. Ter-

wijl MEAD de magt van den duivel bestrijdt, heeft hij niet eens den waren toestand der kwestie gevat. » Men zal zich nimmer overtuigen, zegt hij, dat God aan de duivelen de magt heeft verleend, om de menschen naar hun goeddunken te kwellen. Wel, wie heeft ooit gedacht, dat de duivelen de menschen naar hun goeddunken kwellen? Zij kwellen in zoo verre God het hun toelaat, en de uitgestrektheid dezer vergunning, is door andere regels dan door *eigen goeddunken* bepaald. Men heeft de dwaalingen van MEAD over deze stoffe bewezen, in een werk, uitgegeven te Londen, in 1775, getiteld: *A dissertation of the demoniacs*. (Zie LEBRUN, DELRIO, DE HAAN, SCIPIO MAFFEI, SPE). — 3.° *Kleine werken, Parijs, 1757, 2 dl.ⁿ in 8.°* De *beschrijving* van zijn kabinet is gedrukt te Londen, in 1755, in 8.° De doctor WARD heeft een Latijnsch grafschrift voor MEAD vervaardigd; het behelst een kort en sierlijk verhaal van de daden en deugden diens schrijvers, en maakt ons bekend met belangrijke bijzonderheden zijner familie.

MEAN (KAREL DE), heer van ATRIN, geboren te Luik, in 1604, overleden in 1674,

onderscheidde zich in verschillende achtbare bedieningen, door zijnen ijver voor het algemeen welzijn, en zijne bekwaamheden in het bestuur der zaken. Tijdens dat de nieuwe sekten de naburige provinciën besmetteden, deed hij zijne gehechtheid aan de Catholijke godsdienst kennen, door de meest gepaste maatregelen te nemen, ten einde de doorbraak der ketterij in zijn vaderland te beletten. Zijne uitgestrekte kennissen in de regten, doen hem als eenen der grootste regtsgeleerden van Europa beschouwen. Ofschoon hij in zijn groot werk, getiteld *Observationes et res judicatae ad jus civile Leodiensium, Romanorum aliarumque gentium*, voornamelijk het nut zijner landgenooten schijnt in het oog gehad te hebben, maken er echter de uitheemsche geleerden veel werk van; men vindt inderdaad in hetzelfde zekere en uitgebreide stellingen over de regtsgeleerdheid bij verschillende volken. Van de verschillende uitgaven, welke er van bestaan, is de beste die van Luik, 1740, 8 dl.ⁿ in fol., die in vier kunnen gebonden worden, met geleerde aantekeningen van LOUVREX (zie dat artikel) en een zeer uitgebreid inhoudsregister.

† MEAN (FRANCISCUS ANTONIUS MARIA KONSTANTIJN DE), werd den 6 Junij 1756, op het kasteel van *Saive*, geboren. Hij studeerde achtereenvolgend in de universiteit van *Douay* en in die van *Menz*. Hij was reeds kanonik in de kathedrale kerk van *Luik*, toen hij tot het priesterschap verheven werd. Zijn oom, van moeders zijde, CÆSAR KONSTANTIJN FRANCISCUS HONSBROUCK, prins bisschop van *Luik*, wijdde hem in 1786 als zinnen suffragant bisschop. Om trent twee jaren daarna, werd hij proost der collegiale kerk van den heiligen MARTINUS. Zijn oom, in 1786 overleden zijnde, werd hij met algemeene stemmen geroepen, om hem in zijne waardigheid op te volgen. Zijne verkiezing had plaats op den 16 Augustus 1792. De Luikenaars zouden onder eenen prins van dat karakter, al te gelukkig geweest zijn. Maar de gebeurtenissen, welke des tijds in *Frankrijk* voorvielen, voorspelden en verhaastten den oogenblik, dat zij zich hunne onafhankelijkheid en vrijheid moesten zien ontrooven. Weldra sleepten de republikeinsche legers de Zuid-Nederlandsche provinciën en het land van *Luik* mede. De prins bisschop zag

zich verplicht, in de maand Julij 1794, zijne staten te verlaten, en nam de wijk naar *Duitschland*. Men weet ten deele, wat hij in zijne langdurige ballingschap heeft te verduren gehad. Hij vergat zijne kerk niet, hij deed alles wat in zijn vermogen was, om dezelve te redden; onderhandelingen, traktaten, ondernomene reizen, niets werd gespaard, maar God had hem gespaard, om langdurige en harde beproevingen te ondergaan; en hij kwam eerst na eene afwezigheid van meer dan twintig jaren, uit zijne ballingschap in zijn vaderland terug. Alles was omgekeerd en veranderd; de opperniagt van *Luik* bestond niet meer. De prins DE MEAN werd, op den 28 Julij 1817, tot aartsbisschop van *Mechelen* benoemd. Men weet hoedanig zijn gedrag in deze nieuwe betrekking geweest is. Oversteltpt van zwakheden, aan eene menigte aanvallen en kwellingen ten doele staande, meer dan eens gehoond en gelasterd, week hij nooit eenen enkelen oogenblik van dien weg van zachtmoedigheid, geduld, overgeving, en apostolischen moed, welken hij van den beginne af had ingeslagen. Het belang van de godsdienst hield hem ge-

heel en al bezig, deze was het uitsluitende voorwerp zijner denkbeelden en bezigheden. Hij was zelfs schroomvallig naauwgezet in het vervullen zijner pligten als priester en bisschop, waarlijk godvruchtig, en had daarbij eenen onbegrensden eerbied voor den heiligen Stoel. Bijna alleen, te midden van den ondergang der priesterschap staande blijvende, maakte hij er onafgebroken zijn werk van, om dezelve te herstellen, en hij wijdde aan dat groote werk zijne bezittingen, zoo wel als zijnen ijver toe. Zijne liefdadigheid was overgroot, en nooit werden groote rijkdommen beter en christelijker besteed dan de zijne. Eenvoudig, matig, zonder pracht en ijdele vertooning, kende zijne milddadigheid geene grenzen, om aan zijnen naaste wel te doen; en men mag, zonder overdrevenheid, zeggen, dat hij bereid was, zijn laatste stuk brood met de behoeftigen te deelen. God heeft zijne standvastigheid en zijne deugden vergolden, door, alvorens hem tot zich te roepen, den weduwlijken staat van de Belgische kerken te doen ophouden. Hij is den 15 Januarij 1831 overleden.

MECARINO. — (Zie BECAFUMI).

MECENAS (CAJUS CLINIUS), een Romein, beroemd door de gunsten, welke hij genoot onder AUGUSTUS, en de bescherming, die hij aan de wetenschappen gaf, wilde nooit hooger stijgen dan tot den rang van ridder, waarin hij geboren was; hij werd als de luister dezer orde aangezien, en HORATIUS, noemt hem met regt: *MECENAS, equitum decus*. Hij was het, die AUGUSTUS aanraade, den keizerlijken troon te behouden, » uit vrees dat hij de laatste der Romeinen zou worden, als hij ophield de eerste te zijn." Bij dezen raad voegde hij eenige lessen; aan deze is AUGUSTUS verschuldigd, al wat hij goeds en nuttigs gedurende zijne regering gedaan heeft. Een deugdzzaam gedrag zeide hij, zal u eene zekerder wacht zijn, dan die der legioenen . . . De beste regel bij een bestuur, is de vriendschap van het volk te winnen, en voor zijne onderdanen te doen, wat een vorst zoude willen, dat men voor hem deed, als hij moest gehoorzamen, in plaats van te bevelen . . . Vermijdt de namen van *vorst* of *konink*, en houdt u tevreden met dien van *Cæsar*, voeg er den titel van *keizer* bij (*imperator*, een naam, die men aan de bevelhebbers van het leger gaf), of eenigen

anderen, die geschikt is, om achting en vrees te gelijk in te boezemen MECENAS, verkreeg zoo veel invloed op AUGUSTUS, dat hij hem zijne misslagen strengelijk verweet, zonder dat deze zich daarover belgde. Eens ging MECENAS, over het algemeene plein, en zag er den keizer met een gramstorig geelaat, de misdadigers veroordeelen; hij wierp hem zijn zakboekje toe, waarop hij geschreven had: *Gavan daar beul, en verwijder u.* AUGUSTUS, nam dit verwijt ten goede op, ofschoon het wat hard was, en stapte dadelijk van de regtbank af. Toen deze vorst in het vervolg, na den dood van MECENAS, eenige verkeerde stappen gedaan had, riep hij in de bitterheid zijner smarten uit: *O MECENAS waart gij nog in het leven, ik zou thans geene oorzaak hebben, mij te beklagen.* Deze keizer onpasselijk zijnde, verbleef in het huis van zijnen gunsteling, die eenigen tijd met zijnen meester niet wel stond, omdat hij meende, dat deze liefde voor zijne vrouw TERRENTILLA, had opgevat. Hetgeen vooral den naam van MECENAS, bij de nakomelingschap heeft overgebracht, is niet zoo zeer de gunst, waarin hij stond bij AUGUSTUS, noch zijne eërambten, maar veel

meer zijne bescherming aan de wetenschappen, en de achting, die hij had voor geleerde mannen. Hij leefde met VIRGILIUS en HORATIUS, op eenen vrijen en ongedwongen voet. VIRGILIUS droeg hem zijne *Landgedichten* en HORATIUS zijne *Oden* op. Voor den eerste handhaafde hij in de woede der burgeroorlogen, deszelfs vaderlijk erfdeel; en verwierf vergiffenis voor den tweede, die bij den slag van *Philippi*, voor BRUTUS gestreden had. Men heeft eenige fragmenten zijner gedichten in het *Corpus poetarum* van MAITTAIRE. Hij overleed acht jaren voor de Christelijke jaartelling. Hij stamde af van de oude koningen van *Etrurië*; daarom wordt hij door HORATIUS, in zijne eerste *Oden* aldus aangesproken:

MECENAS atavis edite regibus
etc.

MEIBOMIUS en de abt SOUCHAY, hebben nasporingen gedaan over zijn leven, zijn karakter en zijne werken; de eene in eene afzonderlijke verhandeling, de andere in het 13° deel der memoriën van de akademie der fraaije letteren. HENDRIK RICHER, heeft zijn *Leven* geschreven.

* MÉCHAIN (PETRUS FRANCISCUS ANDREAS), een ster-

rekundige te *Laon*; den 16 Augustus 1744 geboren, kwam in 1772 te *Parijs*, en werd, door de bescherming van **LALANDE**, tot hydrographisch sterrekundige, van het depôt zeekaarten benoemd, welks bureaux toenmaals te *Versailles* waren, en alwaar hij, ter volmaking der kaarten, onnoemelijke berekeningen heeft gemaakt. Hij heeft verscheiden kometen ontdekt, en behaalde in 1782 den prijs der akademie, over de komeet van 1661, waarvan men bij vergissing de terugverschijning in 1790 verwachtte. In het hetzelfde jaar, werd hij bij de akademie van wetenschappen, als lid opgenomen. In 1792, was hij een der beide sterrekundigen, met het groote werk belast, betrekkelijk de middaglijn van *Duinkerken* tot *Barcelona*: hij besteedde aan hetzelfde verscheiden jaren. In 1798 teruggekeerd, besloot hij, om den meridiaan tot de *Balearische eilanden* te verlengen, en vertrok te dien einde in 1803. Hij had nauwelijks zijne nieuwe werkzaamheden begonnen, of hij werd door eene besmettelijke ziekte aangetast, die hem den 20 September 1805, in het graf sleepte. Hij heeft mede gewerkt aan de *Connaissance des temps*, van 1786 tot 1794, en eenige *Memoriën*,

over door hem ontdekte planeten, of eenige geographische lengten in het licht gegeven.

MEDA. — Zie (**JOANNES DE MEDA**)

MEDARDUS (*Heilige*), in 457, in het dorp *Salency*, een uur van *Noyon*, uit een doorluchtig geslacht geboren, werd in 530, tot den bisschoppelijken zetel van *Vermant*, tegenwoordig *Saint-Quentin* verheven; maar deze stad door de Hunnen en Wandalen verwoest zijnde, bracht de heilige zijnen zetel over naar *Noyon*. De stad *Saint-Quentin* gebouwd bij de bouwvallen van *Vermant*, werd vervolgens de hoofdstad van dat gedeelte van *Picardiyë*, welke het *Vermantois* genoemd wordt, eenige aardrijkskundigen noemen het ook *Augusta Veromanduum*. Vervolgens beklom hij dien van *Doornik*, in 532. Hij toonde aan zijn volk den ijver van een' apostel en de gevoelens eens vaders. Men dwong hem deze twee bisdommen waar te nemen, omdat men voorzag, dat er veel goeds voor het evangelie uit zou voortvloeijen. Sedert bleven deze twee bisdommen, gedurende 5 eeuwen vereenigd. De **H. MEDARDUS**, deed het bisdom *Doornik*, geheel van aanzien

veranderen, bekeerde de afgodisten en de losbandigen, en keerde vervolgens naar *Noyon* terug, waar hij den 8 Junij 545 overleed. Zijne reliquiën, werden kort na zijn dood overgebracht, naar *Croui*, 200 schreden van *Soissons*, waar men eene kapel bouwde, in afwachting, dat de abdij-kerk, die men in de stad stichtte, in staat zoude zijn, dezelve op te nemen. Dit klooster, dat den naam van dien heilige draagt, werd weldra zeer vermaard; onder Paus GREGORIUS, werd het erkend als het hoofd der overige Fransche benediktijner-kloosters. FORTUNATUS DE POITIERS, heeft zijn *Leven* in verzen beschreven. Wij hebben nog een *Leven* van dien zelfden heilige, door RABODUS II, bisschop van *Noyon* en *Doornik*. Hetgene, hetwelk geschreven is, door een' monnik van *Soissons*, omtrent het jaar 892, uitgegeven door D'ACHERY, verdient geen geloof. De H. MEDARDUS stelde het zoo beroemde *Feest* in, van de *Rozenmaagd van Salency*, eene instelling, welke evenzeer van den ijver van den heiligen bisschop getuigt, als dezelve met den geest zijner eeuw overeenstemt; tijd-rak eener gelukkige eenvoudigheid, toen de deugd zonder ijdelheid of praal, slechts

door hare eigene trekken gekend, en om haar zelve gezocht werd. De navolging, die men hiervan op verschillende plaatsen beproefd heeft, in eenen tijd, waar alles slechts eene uiterlijke vertooning daarstelt, heeft alleen gediend om te bewijzen, hoe zeer de beste zaken ontaarden; en dat de filozofen, niet even als de heiligen de bekwaamheid bezitten, om de wijsheid te onderscheiden en aan te moedigen. Soms tijds wordt de sekte der Jansenisten, ook wel *sekte van den H. MEDARDUS* genoemd, omdat het kerkhof van den H. MEDARDUS te *Parijs*, langen tijd de vergaderplaats hunner heiligschennende stuiptrekkingen en kunstgrepen geweest is. Zie PARIS, MONTGERON.

MEDAVY. — Zie GRANCEY.

MÈDE (JOZEF), geboren te *Essex*, in 1586, lid van het *Christus-Collegie*, te *Cambridge*, en hoogleeraar der Grieksche taal, wees de waardigheid van proost bij het *Drievuldigheids-Collegie van Dublin*, en vele andere posten van de hand, om zich zonder verstroojingen aan de studiën te kunnen overgeven. Hij overleed den 31 October 1638, in den ouderdom van 52 jaren. Zijne werken werden in 1664,

in 2 dl.ⁿ in fol. te *Londen* gedrukt; men vindt in de- zelve *Verhandelingen*, over onderscheidene plaatsen der H. Schrift. — 2.º Een groot werk, dat hij getiteld heeft: *De sleutel van den Apocalypsis*. — 3.º Kerkelijke *Verhandelingen*; vele zijner werken, vooral de zoogenaamde *Sleutel der openbaring*; zijn vol gal, en verraden eenen haat tegen de Catholijke kerk, die tot de verregaandste geestdrijverij overslaat.

MEDEA, eene toovenares, dochter van AETA, koning van *Cholchos*, huwde met JASON, wien zij door hare betooveringen, de overwinning van het gulden vlies, gemakkelijk maakte. Zij volgde hem naar zijn land, en hield haren vader op, die haar vervolgde, door langs den weg de lidmaten van haren broeder ABSYRTHES, te strooijen. CICERO, maakt in zijne redevoering, *Pro lege Manilia*, eene zinspeling op deze vlugt van MEDEA, en vergelijkt dezelve bij MITHRIDATES, die de Romeinen door eene soortgelijke doch minder wreede kunstgreep, ophield. In *Thessalië* aangekomen, verjongde zij den ouden SON, vader van JASON. Om haren man te wreken op de trouweloosheid van PELIAS, die hem ter verovering van het

gulden vlies gezonden had, in de meening dat hij daar- bij zou omkomen, raadde zij de dochters van dezen PELIAS aan, haren vader te worgen, en beloofde haar hem weder jong te maken. Deze ligtgeloovige meisjes, volgden dien verfoeijelijken raad, en kookten de lidmaten van PELIAS in ketels, zoo als MEDEA het haar had voorgeschreven; doch het was nutteloos. JASON verontwaardigd, verliet dit gedrogt en huwde CREUSA, dochter van CREON. Om zich andermaal te wreken, vergaf MEDEA, den schoonvader, de vrouw van JASON en twee kinderen die zij zelve van hem had, en ontvlugtte in eenen wagen bespannen met twee gevulgelde draken. In *Colchides* teruggekeerd, herstelde zij haren vader, die men in hare afwezigheid had weggejaagd, op den troon. (Zie MEDUS) Eenige schrijvers willen dat MEDEA en ANGITIA dezelfde personen geweest zijn. (Zie ANGITIA), welk een afkeer haar naam ook inboezeme, de ouden hechten er een denkbeeld van moed en heldhaftige standvastigheid aan. HORATIUS zeide:

Sit MEDEA ferox invictaque.

MEDICIS (COSMUS DE), ge-
naamd de oude of de vader
des vaderlands, geboren in

1389, was de zoon van JOHANNES DE MEDICIS, hoofd der republiek van *Florence*, overleden in 1428, speelde in zijne afzonderlijke betrekking, eene zoo schitterende rol, als de magtigste vorst. De fortuin begunstigde zoedanig zijnen handel dat er weinig vorsten bij zijnen rijkdom halen konden. Hij begunstigde de wetenschappen en de geleerden. Hij bragt eene talrijke boekverzameling bijeen (de *Laurentiana*), welke hij met de zeldzaamste handschriften verrijkte. [Hij liet dezelve met groote kosten uit het Oosten komen, op koopvaardijschepen, die de toenmaals bekende wereld doorkruisten. COSMUS liet voor zich en zijne familie, het prachtige, tegenwoordig onder den naam van *Riccardi* bekende, paleis bouwen, deze edele familie had hetzelfde gekocht, toen de MEDICIS het paleis PITTI, het tegenwoordige verblijf der grootherzogen, gingen bewonen]. De nijd, hem door zijne rijkdommen verwekt, berokkende hem vele vijanden, die hem uit zijn vaderland deden bannen. Hij vlugtte naar *Venetië*, waar hij als een vorst onthaald werd. Zijne medeburgers deden de oogen open en riepen hem terug. Hij was gedurende 34 jaren de eenige scheidsman der re-

publiek, en de vraagbaak der meeste steden en vorsten van *Italië*. Die groote man overleed te *Florence*, in 1464, in den ouderdom van 75 jaren, gekroond met geluk en roem. Men maakte hem een grafschrift, waarin hem de luisterrijke titels van *vader des volks* en *bevrijder des vaderlands* gegeven worden. FABRONI heeft in het licht gegeven: *Magni Cosmi Medici vita*, Pisa 1789, 2 dl.ⁿ in 4.to J. J. ROUSSEAU had dezelfde taak ondernomen, doch heeft dezelve niet voltooid.

MEDICIS (LAURENTIUS DE), bijgenaamd *de luisterrijke en de vader der letteren*, geboren den 1 Januarij 1448, was de zoon van PETRUS, kleinzoon van COSMUS en broeder van JULIANUS DE MEDICIS. [Zijne prille jeugd, de haat, welken men zijner familie toedroeg, de onlusten, welke het vorige bestuur hadden gekenmerkt, alles scheen eene netelige regering te voorspellen; maar reeds gedurende de eerste dagen zijner komst tot de hoogste magt, wist hij, door zijne welsprekendheid, en vooral door de hoedanigheden, welke hem den bijnaam van *de luisterrijke* deden geven, een onstuimig volk, en heerschnuchtige adellijken te beteu-

gelen. Voorts openbaarde de inneming van *Volterra*, dat in 1472 aan het muiten was geslagen, in hem tot dusverre onbekende talenten. Intusschen vormde er zich een bondgenootschap tegen *Florence*: *Rome*, *Napels*, *Siena* en bijna geheel *Romagna* hadden er deel aan genomen; hij had slechts *Veneitië* en *Milane* aan zijne zijde]. Middelerwijl werden de **PAZZIS** uit eene oude zeer rijke en magtige familie van *Florence*, najverig op de **MEDICIS**. Zij deden eene zamenzwering ontstaan die den 26 April 1478 losbarstte. **JULIANUS** werd onder het mishooren vermoord; **LAURENTIUS** werd slechts gewond, en door het volk onder toejuiching naar zijn paleis terug geleid. [De **PAZZI'S**, en **SALVATI'S**, een ander hoofd der zamengezwoeren, werden met den dood gestraft; het volk deed den tweeden regt wedervaren. **LAURENTIUS** bleef van de hulp verstoken, welke hij van zijne bondgenooten wachtte; desniettegenstaande behaalde hij een eerste voordeel bij het meer van *Perosa*. Maar zijne troepen werden te *Poggibonzi* geslagen, en de verschrikking verspreide zich in *Florence*. Toen begaf **LAURENTIUS** zich heimelijk naar **FERDINAND**, koning van *Napels*, ofschoon

hij de trouweloosheid van dien vorst kende, die de wetten der gastvrijheid had geschonden, door **JACOBUS PICCINO**, dien hij aan zijn hof geroepen had, te doen sneven. In korten tijd gelukte het hem, de gezindheid van dien vorst te veranderen. Hij kwam oogenblikkelijk in *Toskanen* terug, alwaar hij ongetwijfeld zijne overige vijanden zou hebben overwonnen; maar hij behoefde de moeite niet te nemen, van zich met hen te meten: de inval in *Italië* door de Turken, in 1480, stemde hen tot den vrede. Het overige van het bestuur van **LAURENTIUS** werd door geenerlei groote gebeurtenis meer gekenmerkt; maar zijne verhevene wijsheid, deed hem als den raad der koningen en den scheidsman van *Italië* beschouwen]. Daar hij eenige groote hoedanigheden zijns grootvaders geerfd had, was **LAURENTIUS** even als deze de **MECENAS** zijner eeuw. » Het was, » zegt een geschiedschrijver, » eene even zoo bewonderenswaardige als hij onze zeden » vreemde zaak, te zien eenen burger, die altijd hand del dreef, met eene hand » de *Levantsche* voortbrengselen verkoopen, en met » de andere den last van het » openbaar bestuur torschen; » bedienden onderhouden en

» gezanten ontvangen.» Hij lokte een groot getal geleerden in zijn hof door zijne milddadigheden; hij zond JOANNES LASCARIS naar *Griekenland*, om er handschriften op te zamelen, waarmede hij zijne boekverzameling verrijkte. Hij beoefende zelf de letteren, doch met weinig smaak en met nog minder verstand. Men heeft van hem:

- 1.º Italiaansche *gedichten*, *Venetie*, 1554, in 12.mo
- 2.º *Canzone à ballo*, *Florence*, 1568, in 4.to
- 3.º *La Compagnia del Mantellaccio Beoni*, met de *klinkdichten* van BURCHIELLO 1558 of 1568, in 8.vo

Alle kleinnigheden, welke een bewijs opleveren, dat er meer praal-zucht dan bondige geest heerschte in den ijver, waarmede hij de wetenschappen voorstond. Hij overleed in 1492, in den ouderdom van 44 jaren. Zijne drift voor de vrouwen en zijne ongodsdienstigheid hebben zijne nagedachtenis bezwalkt: zijne twee zonen (PETRUS die hem opvolgde, en in 1494, uit *Florence* verdreven werd; en JOANNES, Paus onder den naam van LEO X) onderscheidden zich even als hun vader door edelmoedigheid en kunstliefde. PETRUS overleed in 1504, nalatende LAURENTIUS, laatsten mannelijken

telg van dezen tak; deze die zijn leven in 1519 eindigde, was de vader van CATHARINA DE MEDICIS, welke huwde met HENDRIK II, koning van *Frankrijk*. Men raadplege het *leven* van LAURENTIUS DE MEDICIS, uit het latijn vertaald door NICOLAAS DE VALORI, *Parijs*, 1761, in 12.mo Doch men houde in het oog, dat vele gewaagde stellingen daarin voorkomen. Het werk van FABRONI, uitgegeven onder den titel van *Laurentii Medicis Magnifici vita*, *Pisa* 1784, 2 dl.ⁿ in 4.to is beter dan het voorgaande; doch het wordt nog overtroffen door het *leven* van LAURENTIUS DE MEDICIS door W. Roscoë, in het Engelsch uitgegeven, en vertaald in het Fransch door THUROT, 1799, 2 dl.ⁿ in 8.vo

MEDICIS (JOANNES DE) bijgenaamd de *Onoverwinbare*, wegens zijne dapperheid en krijgskunde, was de zoon van JOANNES, anders genaamd JORDANUS DE MEDICIS, en had voor eenigen zoon COSMUS I, bijgenaamd *den Groote*, die in den ouderdom van 18 jaren tot hertog van *Florence* verkoren werd, na den moord van ALEXANDER DE MEDICIS in 1537. Hij deed zijnen eersten wapentogt onder LAURENTIUS DE MEDICIS

tegen den hertog **URBANUS**; diende vervolgens paus **LEO X**, na wiens dood hij in dienst trad van **FRANCISCUS I**, welke hij verliet om zich aan de fortuin van **FRANCISCUS SFORCE**, hertog van *Milane*, te verbinden. Toen **FRANCISCUS I**, zich met den paus en de Venetianen tegen den keizer verbond, ging hij in Fransche dienst. Hij werd te *Governolo*, een stadje van *Mantua*, door een geweer-schot in de knie gekwetst, deed zich naar *Mantua* vervoeren, en overleed aldaar den 29 November 1526 in den ouderdom van 28 jaren. » Toen men hem (verhaalt **BRANTÔME**), nadat hij aan het been gewond was, zeide, dat er volk moest zijn om het onder het afzetten vast te houden, antwoordde hij: *Snijdt gerust toe, er is niemand noodig*; en gedurende het afzetten hield hij zelf de kaars, in tegenwoordigheid van den hertog van *Mantua*, vast. » **VARCHI** verhaalt hetzelfde. Zijne soldaten kleedden zich in het zwart, en namen vaandels van dezelfde kleur, om hunnen rouw over zijn verlies aan den dag te leggen; dit deed de Toskaansche infanterie, welke onder zijn bevel gestaan had, den naam van *Zwart-banden* verkrijgen.

MEDICIS (**LAURENTIUS** of

LAURENCINUS DE), afstamming eens broeders van **COSMUS den Grooten**, matigde zich den naam aan van *volksgezind*. Hij doodde in 1537 **ALEXANDER DE MEDICIS**, dien **KAREL V**, tot hertog van *Florence* verheven had, daar hij zijnen tijd tegen dien vorst, onder den naam van *vaderlandsliefde* wist te bedekken. (Zie **ALEXANDER DE MEDICIS**.) Hij werd zelf in 1547 te *Venetia*, zonder kinderen natelaten, vermoord. Men heeft van hem: 1.º *Lamenti*, *Modena*, in 12.mo — 2.º *Aridosio*, *Commedia*, *Florence*, 1595, in 12.mo

MEDICIS. — Zie **COSMUS**, **FERDINAND**, **ALEXANDER**, **CATHARINA** en **MARIA**.

MEDICIS of **MEDICHI**. — Zie **MARIGNAN**.

MEDINA (**JOANNES**), een beroemd Spaansche godgeleerde, geboren te *Alcala*, onderscheef de godgeleerdheid met roem aan de hoogeschool der stad, en overleed in 1546, in den ouderdom van 56 jaren. Men heeft van hem verscheidene verhandelingen, die door de godgeleerden wel werden opgenomen; maar die in eene eeuw vruchtbaar in dergelijke voortbrengselen, hare verdiensten weldra aan andere schenen te moeten afstaan.

MEDINA (BARTHOLOMEUS), een Spaansch godgeleerde van de orde der Dominikanen, overleden te *Salamanka* in 1581 in den ouderdom van 53 jaren, heeft ons nagelaten, *Verklaringen* over den **H. THOMAS** en een *Onderrigt* over het sacrament van boetvaardigheid. Hij gaat door, als hebbende het gevoelen over de waarschijnlijkheid ingevoerd; eenigen zijner ordebroeders hebben te vergeefs getracht, hem hiervan vrij te pleiten, men geloove echter niet dat deze stelling, hoe valsch zij dan ook zijn moge, al het kwade, dat eenige grootsprekers haar toeschrijven, heeft voortgebragt, (Zie **ESCOBAR**.)

MEDINA (MICHAEL DE), een Spaansch godgeleerde van de Franciskaner orde, overleden te *Toledo*, in 1580, zat in het concilie van *Trente*, en onderscheidde zich bij zijne orde door zijne geleerdheid en door zijne werken. De meest bekende zijn twee *verhandelingen*, de eene over het *vagevuur*, en de andere over het *geloof*, waarvan men heden nog werk maakt.

MEDON, bijgenaamd *de Kreupele*, was zoon van **CORDRUS**, zeventienden en laatsten koning van *Athene*. Na

den dood zijns vaders, waren er geene koningen in *Athene* meer. Men stelde in hunne plaats Archonten, deze bestuurden in den beginne, het gemeenebest gedurende hun geheele leven. **MEDON** was de eerste Archont, en werd door het orakel van *Delphos*, omtrent het jaar 1068 vóór J. C., boven zijnen broeder **NELEUS** verkoren. Hij werd bemind en geëerbiedigd.

MEERBECA. — Zie **MOERBECA**.

MEERBEECK (ADRIANUS VAN) geboren te *Antwerpen*, in 1563, onderwees de lagere klasse te *Bornhem* en te *Aalst*. Hij overleed in het jaar 1627. Hij is door eene *algemeene Kronijk* bekend, maar voornamelijk der *Nederlanden*, van het jaar 1500 tot 1620; met wel gegraeveerde portretten, *Antwerpen*, 1620, in fol. Zij wordt op prijs gesteld. Het doel van den schrijver is, de waarheid der geschiedenis te doen herleven; welke door de protestantsche geschiedschrijvers, en vooral door **EMMANUEL VAN MEEREN**, op eene verregaande wijze vervalscht was. **MEERBEECK** stelt er belang in, zijne waarborgen altijd aan te halen.

† MEERMAN (WILLEM), een Hollandsche schrijver; de zoon eens burgemeesters van *Delft*, in de laatste helft der zestiende eeuw geboren; maakte eenige togten ter zee; wijdde zich vervolgens aan de studie toe, en reisde in 1612, door het Noord-Westelijke gedeelte van *Amerika*, ten einde eenen doortogt naar *Oost-Indië* optesporen, en kwam bij deze gewaagde onderneming waarschijnlijk om het leven, want men heeft later niets van hem vernomen. Hij is de schrijver van *Comedia-vetus* of *Bootsmans-praatje*, 1612, in 4. to herdrukt in 1718 en 1732, *Amsterdam*, in 8. vo, met geleerde aantekeningen door G. VAN DEN HOVEN, en eene woordenlijst der duistere of verouderde woorden. Hij schreef omtrent denzelfden tijd, een ander werk, getiteld *Malle-wagen*, dat eerst lang daarna in het licht verscheen, en dat men in de *Comedia-vetus* door VANDEN HOVEN vindt: dit stuk is een hekelschrift van de godgeleerde geschillen der armenianen en gomaristen, in de zeventiende eeuw. De schrijver verwijt den gereformeerden, nogal te veel van het papismus te hebben behouden!!! WILLEM MEERMAN was een zeeman, en uit de scheepsbewoordingen en ge-

bruiken, heeft hij de voornaamste zinspelingen van zijn werk ontleend.

† MEERMAN (GERARDUS), uit dezelfde familie als de voorgaande, te *Leyden*, in 1722 geboren, deed zich reeds in zijne prille jeugd door zijne kunde opmerken. Hij was pas zeventien jaren oud, toen hij zijn eerste werk schreef; zijn smaak voor de letteren heeft zich sedert dien tijd nooit gelogenstraft; en ondanks de posten, welke hij bekleedde, vond hij den tijd om verscheidene belangrijke schriften zamenstellen. Hij had van 1744 tot 1747 verscheiden reizen gedaan, toen hij bij zijne terugkomst, in 1748, tot raadpensionaris der stad *Rotterdam* werd benoemd, welken post hij tot in 1753, met eenen ambtgenoot, en alleen tot in 1767 bekleedde, in welk jaar hij denzelven vrijwillig nederlegde. In 1757 was hij naar *Engeland* gezonden, ter vereffening van eenige geschillen betrekkelijk den handel, die tusschen deze mogendheid en de *Vereenigde provinciën* bestonden. Hij was sedert 1766, raad bij het opperjagtgeregte van *Holland en Westvrieland*, toen hij te *Aken*, den 15 December 1771 overleed. De keizer had hem tot den

stand van rijks-vrijheer verheven. **LODEWIJK XV**, aan wien hij eenige belangrijke handschriften, voortkomende uit de bibliotheek der Jesuiten, had ten geschenke gegeven, vereerde hem, ofschoon hij protestantsch was, de orde van den heiligen **MICHAËL**. Een groot boekenvriend zijnde, bezat **MEERMAN** eene talrijke en kostbare verzameling. Hij had de bibliotheek gekocht van **FRANCISCUS PAULUS CHIVA**, kanonik der kerk van den **H. JOANNES** van *Jeruzalem*, te *Valencia* in *Spanje*; en het was in zijne handen, dat, met uitzondering van een klein getal, de handschriften van het collegie van *Clermont*, of der Jesuiten van *Parijs*, overgingen. Zie hier de lijst der voornaamste werken van **G. MEERMAN**: 1.º *Diatriba antiquario-juridica exhibens nonnullas de rebus Mancipi et nec Mancipi, earumque nuncupatione conjecturas*, *Leyden*, 1741, in 4.to. — 2.º *Specimen calculi fluxionalis*, 1642, in 4.to. — 3.º *Specimen animadversiorum criticarum in Caii institutiones*, *Madrid*, 1743, in 8.vo; *Parijs*, 1747, in 8.vo; eene in 1753 vermeerderde en herdrukte uitgave, in het zevende deel van het *Novus Thesaurus juris*. — 4.º

Conspectus novi Thesauri, juris civilis et canonici 1751 — 54, 7 dl.ⁿ in fol. Het aantal der in deze verzameling, waarin men noch orde, noch register vindt, vervatte stukken, is 108. Men vindt de lijst dezer stukken niet alleen in de laatste uitgave van de *Bibliotheca juris selecta* van **STRUVE**; en in de Letterkundige geschiedenis der regtsgeleerdheid door **NETELBLAD**, maar ook in de *Catalogus* der boeken van de bibliotheek van *Orleans*. Aan het hoofd der verschillende boekdeelen zijn veel minder uitgebreide, minder geleerde, en minder leerzame Voorreden dan die der Schalkamer van **OTTON**. Maar **MEERMAN** heeft de door **OTTON** dikwerf verzuimde zorg in acht genomen, om, namelijk de jaartallen en drukoorden, der in zijne verzameling gedrukte werken op te geven. Eene Bijlage is door den zoon van **MEERMAN** (Zie het volgende art.) in het licht gegeven. — 5.º *Conspectus novi Thesauri juris civilis et canonici*, 1751, in 8.vo. Dit is het programma van het voorgaande werk. — 6.º *Conspectus originum typographicarum, proxime in lucem edendarum*, 1761, in 8.vo, in het Fransch vertaald door den abt **GOUJET**. — 7.º *Orig-*

nes typographicæ, 's *Gravenhage*, 1765, twee deelen, in een in 4.to band, met een portret des schrijvers, door DAULLÉ gegraveerd, een fraai portret van LOURENS KOSTER, door HOUBRAKEN, en negen zorgvuldig uitgevoerde platen, de figuurlijke afbeeldingen, der oude drukproeven voorstellende, welk een naauwkeurig denkbeeld opleveren der letters van welke men zich heeft bediend, om eenige der oudste drukken ten uitvoer te brengen. Dit geleerde werk is de schoonste letterkundige titel des schrijvers. — 8.º GERARDI MEERMAN *et doctorum virorum ad cum epistolæ atque observationes de chartæ vulgaris seu lineæ origine*, 's *Gravenhage*, 1767, kl. in 8.vo. MEERMAN heeft verschillende aantekeningen geleverd aan de *Anthologia latina* van P. BURMANN; hij had ontworpen *Antiquitates typographicæ pragmaticæ*, die tot vervolg hadden moeten dienen van zijne *Origines typographicæ*, zoo wel als van de *Analecta Belgica*. Hij had zich ook bezig gehouden met eene *Historia regum Vandalorum in Africa*.

* MEERMAN (JOANNES), heer van *Dalem* en *Vuren*, eenige zoon van den voorgaande,

werd te 's *Gravenhage*, den 1 November 1753, geboren. Buitengemeene vorderingen kenmerkten zijne eerste studiën, en alvorens hij den ouderdom van 10 jaren bereikte, had hij *le Mariage forcé* (het gedwongen huwelijk) van MOLIERE vertaald, hetwelk hij met eenige verbeteringen van VASS, zijnen meester, liet drukken. Na zijne akademische studien aan de Leipziger universiteit te hebben volbragt, ging hij zijne letterkundige werkzaamheden, te *Dresden*, *Wittenberg*, *Berlijn* en *Potsdam* voort zetten. In 1774 werd hij tot doctor in de regtsgeleerdheid bevorderd. Hij ondernam nieuwe reizen door *Italië*, *Engeland*, *Frankrijk* en *Duitschland*, en bij zijne terugkomst in zijne geboorteplaats, werd hij tot schepen derzelve benoemd. Maar zijne zucht tot reizen bewoog hem wel dra om dien post neder te leggen, en hij begaf zich andermaal op weg, om *Pruisen*, *Oostenrijk* en *Italië* te doorkruisen. Van 1797 tot 1800 bezocht hij ook *Denemarken*, *Noorwegen*, *Finland* en de afgelegenste gewesten van *Rusland*, tot aan *Jaroslav*; desniettegenstaande ging hij voort, zich aan de studie toe te wijden. In 1784 had MEERMAN ec-

nen buitengewonen prijs behaald, bij de akademie van opschriften en schoone letteren te *Parijs*. Hij werd achtereenvolgend belast met het bestuur der Oost-Indische maatschappij, met het opzigt van het zee departement van *Rotterdam*: ook werd hij lid van het collegie van geldmiddelen van de provincie *Holland*; nadat eindelijk het Fransche leger *Holland* bezet had, werd hij tot lid der algemeene staten benoemd, waarin hij somtijds het voorzitterschap waarnam. Toen in 1801 de vorm des ouden bestuurs veranderd was, werd MEERMAN, dien men als oranje gezind beschouwde, een der leden van het provisioneel bestuur. Toen *Holland* tot een koninkrijk werd verheven, verkreeg hij bij LODEWIJK NAPOLEON den post van kamerheer en werd met de organisatie der openbare gestichten van onderwijs, met de onderlinge aangelegenheden der verschillende gezindheden, en met alles wat de kerkelijke zaken, de kunsten en wetenschappen betreft, belast. Men vertrouwde hem ook het opzigt over het koninklijk museum toe. BONAPARTE verhief hem tot graaf en beriep hem in den Fran-

schen senaat. Nadat de prins van *Orange*, in 1814 als soevereine vorst, in zijne staten was teruggekeerd, keerde ook MEERMAN naar zijn vaderland terug, hield zich op nieuw met letterkundige ondernemingen bezig, en overleed den 19 Augustus 1815. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Specimen juris publici de solutione vinculi quod olim fuit inter sacrum romanum imperium et foederati Belgii respublicas*, *Leyden*, 1774, in 4.to. — 2.º *Eene Verhandeling*, door de akademie van opschriften van *Parijs* bekroond over het onderwerp: *Het bondgenootschap, der Acheërs, dat der Zwitseren en der Vereenigde Provinciën met elkander vergelijken; de oorzaken, den oorsprong, den aard en het doel dier staatkundige verbindtenissen ontwikkelen*, 's *Gravenhage*, 1784, in 4.to. — 3.º *Geschiedenis van WILLEM, graaf van Holland en Roomsche koning*, 's *Gravenhage*, 1783 — 1797, 5 dl., in 8.vo; dit werk rangschikte hem onder de voornaamste vaderlandsche geschiedschrijvers. — 4.º *Vergelyking der republieken van GROTIUS*, *Haarlem*, 1801 — tot 1802. — 5.º *Vergelyking tusschen JOSIAS, AN-*

TONINUS PIUS en **HENDRIK IV**, 's *Gravenhage*, 1807, in 8. vo. — 6. o Een dichtstuk, getiteld: *Montmartre*, waarin hij het godvruchtige leven en den dood van den heiligen **DIONYSIUS**, eersten bisschop van *Parijs*, beschrijft. — 7. o Eene vertaling in Nederduitsche verzen van de *Messiade* van **KLOPSTOCK**, met heerlijke platen verrijkt; — benevens vele andere ook in handschrift nagelatene werken. Zijne rijke boekverzameling werd in 1824 openbaar verkocht en heeft f 171,000 opgebracht

MEGASTHENES, een Grieksch historieschrijver, schreef onder **SELEUCUS NICANOR**, omtrent 292 jaren vóór J. C. eene *Geschiedenis van de Indiën*, die door de Ouden wordt aangehaald; maar verloreu is geraakt. Diegene, welke wij tegenwoordig onder zijnen naam hebben, is een belagchelijk gewrocht van **ANNIUS DE VITERBO**, of wel van een ander schrijver, door dezen nageschreven; want eenige geleerden beweren, dat **ANNIUS** geene schuld heeft aan de leugens, die men hem zoo dikwerf heeft verweten, maar dat hij te ligtgeloovig en te beperkt van oordeel was, daar hij zijne *Boeken over de oudheid*, zonder doorzigt of onder-

zoek bijeen raapte.

MÈGE (dom **ANTONIUS JOSEPHUS**), een benediktijner van St. **MAURUS**-orde, geboren te *Clermont* in *Auvergne*, overleed te *Saint-Germain-des-près* in 1691, oud 66 jaren. Zijne Fransche *Opheldering* over den regel van den **H. BENEDICTUS**, *Parijs*, 1686, in 4. to en het *Leven* van dienzelfden Heilige, in 4. to, 1690, worden geacht; wegens derzelve geleerde aanmerkingen. Zijne vroomheid evenaarde zijne bekwaamheden. Zie de *Letterkundige geschiedenis der orde van den H. MAURUS*, door **D. PASSIN**, bladz. 132 — 140.

MEHEGAN, (**WILLEM ALEXANDER DE**), werd in 1721 te *Salle* in de *Cevennes*, uit eene oorspronkelijke Iersche familie geboren. Hij legde zich reeds vroegtijdig op de letteren toe, en gaf in 1752 een werk in het licht, getiteld: *L'origine etc.* (*De oorsprong der oorlogen, of de natuurlijke Godsdiens in werking gebragt*), een boek vol wijsgeerige hersenschimmen, welke in onze eeuw zoo gemeen zijn geworden. In 1755 gaf hij uit: *Considérations etc.* (*Overwegingen over de omwentelingen in het vak van kuns-*

ten), vol van drogredenen en valsche oordeelen, mede nog een klein boekdeel, inhoudende *vlugtige stukjes* in verzen, welke nog minder waarde bezitten dan zijne proza. Het volgende jaar gaf hij in het licht de *Memoriën van de markgravin de Terville*, en de *Brieven van Aspasia*, in 12.mo Ook dit staat op geen vasten grond, de stijl is opgeblazen en gezocht, en zulks is in het algemeen het gebrek, waarvoor de schrijver zich het meest had behooren te hoeden. Hij was, als men het zeggen mag, te zeer bepaald, te zeer in zijn' schik met zijn' eigen persoon, even als met zijne schriften; alles was bij hem gemaakt, ja zelfs zijne stem. In 1759 gaf hij in het licht: *Origine etc. (Oorsprong, voortgang en verval der afgodendienst)*, in 12.mo en in 1766 zijn *Tableau etc. (Tafereel der hedendaagsche geschiedenis)*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo Hij overleed den 23 Januarij van datzelfde jaar, voor dat dit werk het licht zag. Van al zijne werken, is dit het minst aan kritiek onderworpen; deszelfs lezing wordt vervelend, door dat de schrijver zich te eergierig bemoeid heeft, alle voorwerpen met schitterende kleuren af te ma-

len; ten einde zijn verhaal leven bij te zetten, verhaalt hij alles in den tegenwoordigen tijd, en strooit zijne beelden ruimschoots uit. Men ontmoet hetzelfde gebrek in *l'Histoire (Geschiedenis beschouwd met betrekking tot de Godsdienst, de schoone kunsten en den staat)*, 1767, 3 dl.ⁿ, in 12.mo De liefde tot het zeldzame beheerschte den schrijver, en is kenbaar zoo wel uit de behandeling als uit den aard der zaak zelve. Hij maakte geene zwa- righeid om in zijne *Overwegingen over de omwentelingen in het vak van kunsten*, de eeuw van **LODEWIJK XV** te stellen boven die van **LODEWIJK XIV**. Hij vreesde niet te zeggen, dat de *zedekunde nooit met meer waarheid en bevalliger ontwikkeld was, dan in onze dagen, dat het onze hedendaagsche schrijvers zijn, die de romans daartoe gebragt hebben, dat zij het afbeeldsel der natuur en de school der deugd zijn; dat onze nieuwerwetsche treurspelen hartroerender en nuttiger zijn, dan die van CORNEILLE en RACINE; dat de grondregels onzer tegenwoordige treurspelers meer waarheid en meer menschlievendheid in zich bevatten.* » **MEHEGAN**, zegt

een oordeelkundige criticus, had zonder twijfel al die werken niet gelezen, waarin de zedekunde onder het wijsgeerig penseel, zoo zeer misvormd wordt; die romans waarin de deugd niets anders is dan het doel van die ze gemaakt hebben; die treurspelen, waarbij het gevoel meer uiterlijks en werktuigelijks dan natuurlijks en eigenaardigs heeft; die zoo ongepaste als stoute woordenreeksen, die slechts aan een bedorven verstand kunnen behagen, en niet kunnen vergeven worden, dan door onkundigen, die het onbetamelijke daarvan niet beseffen."

* MÉHUL (STEPHANUS HENDRIK), een beroemde toonkunstenaar en componist, lid van het instituut van *Frankrijk*, te *Givet*, in 1763 geboren. Hij openbaarde reeds in zijne jeugd, eenen bepaalden smaak en den gelukkigsten aanleg voor de toonkunst, ontving de eerste lessen dier kunst van den organist van *Charlemont*, alwaar zijn vader inspecteur der vestingwerken was. Zijne vorderingen waren zoo snel, dat hij reeds in den ouderdom van tien jaren belast werd, met het bespelen van het orgel, van het Franciskaner-klooster van *Charlemont*, en dat hij, twaalf jaren oud zijnde, be-

noemd werd tot adjunct-organist van de rijke abdij van *Valledieu*, alwaar hij zich in het componeren volkomen oefende. In 1779 kwam MÉHUL te *Parÿs*. Hij nam les in het pianospelen van EDELMANN, den vervaardiger van *ARIANE*, gaf er later zelf, en maakte kennis met den beroemden GLÜCK, die zijn meester werd, en die hem in de geheimen der kunst inwijdde, aan welke hij zijnen roem te danken had. De omstandigheid, welke aanleiding gaf, tot de ontmoeting dezer beide kunstenaars, verdient verhaald te worden: men stond op het punt, om in de opera het laatste der meesterstukken van GLÜCK, *Iphigenia in Aulis* uit te voeren. MÉHUL verlangde vuriglijk, om bij de eerste voorstelling tegenwoordig te zijn, maar de prijs van een toegangkaartje ging zijn geldelijk vermogen te boven. Bij de algemeene repetitie, kwam hij op het denkbeeld, om zich in het diepst eener loge verborgen te houden, zich alzoovoor den volgenden dag geplaatst achtende; maar door een' opziener der zaal ontdekt, beraldeze hem, op eene onzachte wijze, de zaal te verlaten. GLÜCK, die nog op het tooneel was, naderde, en vraagde naar de oorzaak van het

gedruisch. Nadat MÉHUL hem de beweegreden zijner list had bekend gemaakt, gaf GLÜCK hem een kaartje voor den volgenden dag, terwijl hij hem deed beloven, van hem te zullen komen bezoeken, en er later behagen in schepte, hem te onderwijzen. Het was onder het opzicht van zijnen bekwamen meester, dat MÉHUL de muziek vervaardigde van PSYCHE door VOISENON, van ANACREON door GENTIL-BERNARD, en van LAUSUS et LYDIÉ, zangspelen, die niet ten tooneele werden gevoerd. GLÜCK vertrok weldra naar *Weenen*. Zijn kweekeling, aan zijne eigene krachten overgelaten, wilde dezelve op het tooneel beproeven, en bood der koninklijke akademie van toonkunst eene opera aan, ten titel voerende *Cora et Alonzo*; maar den langen uitstelmoede, dien men hem deed ondervinden, deed hij in de *Opera comique*, zijne *Euphrosine et Conradin* opnemen, die in 1790 uitgevoerd werd, en die eene moeilijk te beschrijvende gewaarwording te weeg bragt. De buitengewone bijval dezer eerste opera, bewoog het beheer der koninklijke akademie van toonkunst eindelijk *Cora et Alonzo* ten tooneele te doen voeren, hetwelk koeltjes werd onthaald, door een publiek,

hetwelk door de reeds erkende bekwaamheid des schrijvers veel vorderend was geworden. De werken van MÉHUL zijn: *Stratonice*, welke in 1792 in het licht verscheen, en een der schoonste titels van zijnen roem is; *Adrien*, een tragisch lierdicht; *Phrosine et Melidore*, in den stijl van OSSIAN, waarin de violen door de kwinten vervangen worden; *Joseph*, belangrijk, om den geest van oudheid, en de godsdienstige zalving, en waarvan de koren der Israëliten in het tweede bedrijf, een meesterstuk van welluidendheid zijn. Voorts eene menigte zangspelen, waaronder *Irato* of *de Driftige*, dat als eene parodie op de Italiaansche muziek, waarmede het publiek toenmaals zoo zeer was ingenomen, werd aangekondigd, en op die wijze de *critici* zelve bedroog, en MÉHUL noemde zich als schrijver, toen de roem deszelfs onbetwistbaar was. Hij heeft daarenboven de muziek tot onderscheidene ballets, cantaten, enz. vervaardigd. Hij had het kruis van het legioen van eer, en was lid der akademie van schoone kunsten, van het instituut, waarin hij twee verslagen deed, *over den tegenwoordigen staat der toonkunst in Frankrijk*, en *over de werk-*

zaamheden der kweekelingen van het conservatorium te Rome. MÉHUL is te Parijs, in 1818 overleden. Men haalt van hem eenen trek aan, die hem tot eer verstrekt. NAPOLEON wilde MÉHUL, dien hij reeds eene jaarwedde van 2000 franken gegeven, en tot ridder van het legioen van eer verheven had, aan het hoofd zijner kapel plaatsen. Daar deze achtenswaardige componist, de begaafdheid van CHERUBINI, zijnen vriend, op prijs wist te stellen, en den neteligen toestand kende, waarin deze zich bevond, zoo verzocht hij, dat de post en de aan denzelfen verbondene voordeelen, tusschen hem en CHERUBINI mogten verdeeld worden; deze voorwaarde werd als eene beleediging opgenomen, en men verkoos eenen anderen directeur. De inborst van MÉHUL was opregt, zacht en tot de weldadigheid overhellende. Zijne Lofrede werd den 2 October 1819, door den heer QUATREMERRE DE QUINCY uitgesproken.

MEIBOM of MEIBOMIUS (HENDRIK), een geneesheer van *Helmstadt*, in 1555 geboren, te *Lemgow*, in het graafschap van *Lippe* overleden, in 1625, was tevens een letterkundige. Men heeft van hem eenige letterkundige

werken, gedrukt te *Helmstadt*, in 1660 in 4.to, en later opgenomen in de *Reurum germanicarum scriptores*, die zijn kleinzoon uitgaf. (Zie WITKIND benediktijner). Hij was vader van den volgende.

MEIBOM (JOANNES HENDRIK), hoogleeraar in de geneeskunde, te *Helmstadt*, waar hij den 27 Augustus 1590 geboren werd, en nederhand eerste geneesheer van *Lubeck*, is door verschillende werken bekend. De voornaamste zijn; 1.º *Mecænas, sive de C. Clni mecenatis vita, moribus et gestis, liber singularis, Leyden*, 1653, in 4.to Dit is slechts een bijeengeraapt werk, zonder volgorde noch critiek. — 2.º *De cerevisiis potibusque et ebriaminibus extra vinum aliis, commentarius, Helmstadt*, 1668, in 4.to — 3.º *Tractatus de usu flagrorum in re medica et venerea, Leyden*, 1643, in 4.to, met vermeerderingen van THOMAS BARTHOLIN, *Frankfort*, 1670, in 8.vo MEIBOM overleed den 16 Mei 1655.

MEIBOM (HENDRIK), zoon van den voorgaande, is beroemder dan zijn vader; hij werd in 1638, te *Lubeck* geboren, doorliep *Duitschland*, *Engeland*, *Frank-*

ryk en Italië, was hoogleeraar in de geneeskunde, de geschiedenis en dichtkunst aan de hoogeschool van *Helmstadt*, en overleed in 1700. Ofschoon zijne bedieningen en de praktijk der geneeskunst hem vele bezigheden gaven, wist hij echter den tijd te vinden, om verscheidene werken uit te geven. De voornaamste zijn: 1.º *Scriptores rerum germanicorum*, in fol. 1688, 3 dl.ⁿ Deze verzameling, begonnen door zijn grootvader, bevat vele stukken over verschillende gedeelten der Duitsche geschiedenis. — 2.º *Ad Saxoniæ inferioris historiam introductio*, 1687, in 4.to Hierin onderzocht hij de meeste schrijvers der Saksische geschiedenis, welker werken gedrukt of geschreven zijn. — 3.º *VALENTINI HENRICI VOGLERI introductio universalis in notitiam cujuscunque generis bonorum scriptorum*, *Helmstadt*, 1700, in 4.to, uitgave met aantekeningen van MEIBOM. — 4.º *Chronicon Bergense*, eene voor de geschiedenis van *Saksen* nuttige compilatie. — 5.º *De vasis palpebrarum novis*, *Helmstadt*, 1666, in 4.to Men heeft gezegd, dat MEIBOM omtrent de klieven en vaten der oogleden ontdekkingen gedaan had, hij heeft er wel eene naauwkeu-

rige beschrijving van gegeven, maar CASSERIUS kende dezelve lang voor hem.

MEIBOM (MARCUS), uit hetzelfde geslacht als de vorige, overleden in 1711, [als hoogleeraar der geschiedenis aan het atheneum van *Amsterdam*], in den ouderdom van 80 jaren, wijdde zich even als zij, aan de letteren. Hij gaf in 1652, in 2 dl.ⁿ in 4.to eene *Verzameling* en eene *Vertaling* van schrijvers in het licht, die over de toonkunst der ouden geschreven hebben. De koningin CHRISTINA, aan wie hij hetzelfde opdroeg, riep hem ten hove. Deze vorstin noodigde hem uit, om eene aria naar de oude muziek te zingen. Terwijl NAUDE, op het geluid zijner stem, de Grieksche dansen zou uitvoeren. Dit schouwspel maakte hem geheel belagchelijk. MEIBOM wreekte zich op BOURDELOT, begunstigd geneesheer en hofnar van de koningin, aan welke deze den voorslag gedaan had, om zich met die komedie te verlustigen. Hij sloeg hem het aangezicht, met de vuist blond, en verliet plotseling het Zweedsche hof. Men heeft nog van hem: 1.º Eene *Uitgave* van de oude Grieksche fabelschrijvers. — 2.º *De veteri fabrica triremium*, *Amsterdam*, 1671, in

4.to *Verbeteringen* voor het Hebreuwsch exemplaar van den bijbel, dat volgens hem kriede van fouten. Dit roekeloos werk verscheen te *Amsterdam*, in 1693, in fol. in het licht, onder den titel van: *DAVIDIS psalmi, et totidem sacræ scripturæ veteris testamenti capita restituta; etc.* Het is eene schriftverklarende ongerijmdheid, zoo als er sedert zoo vele in het licht verschenen zijn. Zie **HOUBIGANT**.

MEIGRET of **MAIGRET** (**LODEWIJK**), een Lyonneesch schrijver, heeft zich door verscheiden werken doen kennen; maar voornamelijk door eene zonderlinge *Verhandeling over de Fransche spelling*, 1542, in 4.to Dit werk vond voorstanders en tegenstrevers, het was gelijkvormig aan de uitspraak, die sedert even als de spelling zeer veranderd is, en de hedendaagsche speculant, die dergelijke nieuwigheden voorstellen, zouden zich met veel nuttiger zaken kunnen onledig houden. — Men verwarre hem niet met **GEORGIUS MAIGRET**, van wien men heeft: 1.º *Martyrographia Augustiniana, Antwerpen*, 1625. — 2.º *Ich-nographia Martyrum ordin. Erem. S. Aug., Antwerpen*, 1615, met fraaije pl.

MEILLERAIE. — Zie **PORTE** (LA)

* **MEINECKE** (**JOANNES HENDRIK FREDERIK**), predikant te *Quedlinburg*, den 11 Februarij 1745 geboren, onderscheidde zich door de diensten, welke hij aan het openbare onderwijs bewees. Men heeft hem verscheiden geachte werken te danken, waarvan de voornaamste zijn: 1.º eene *Vertaling van ALLI-NUS*, met aantekeningen; — 2.º eene *Verzameling van fabelen*. — 3.º *Synopsis eruditionis universæ*. — 4.º eene *Vertaling van LUCR-TIUS*. — 5.º de *Hoogduitsche synonyma*. — 6.º de *Dichtmaat der Duitschers*. **MEINECKE** is ook de schrijver van verscheiden godgeleerde werken; hij heeft aan de maatschappij van *Berlijn*, waarvan hij lid was, verscheiden stukken over de natuurlijke historie geleverd. De geleerdheid heeft hem ook eene *Uitgave van THEOCR-TUS* te danken. **MEINECKE** is in 1825, overleden.

† **MEINERS** (**CHRISTOFFEL**), een Duitsche wijsgeer, geschied- en letterkundige, lid der akademie van *Göttingen*, werd den 31 Julij 1747, te *Warstade* bij *Otterndorf*, in het Hanoversche gewest *Hadeln* geboren, vormde zich

sedert 1767, aan de universiteit van *Gottingen*, tot welker nuttigste hoogleeraars hij later behoorde, en alwaar hij den 1 Mei 1810 overleed. Van zijne werken willen wij enkel aanhalen: 1.º *Historia doctrinae de deo vero.* — 2.º *Allgemeine kritische Geschichte der Religion, Hanover, 1806, 2 dl.ⁿ* — 3.º *Geschichte des Ursprungs, Fortgangs und Verfalls der Wissenschaften in Griechenland und Rom, Lemgo, 1781, 2 dl.ⁿ* — 4.º *Untersuchungen über die Verschiedenheit der menschennatur in Asiën und den Südländern, Tubingen, 1813, 2 dl.ⁿ*

MEINGRE (JOANNES LE). — Zie BOUCICAUT.

MEIR (JOZEF), een beroemd rabbijn. — Zie JOZEF MEIR.

MEISNER (BALTHASAR), een lutheraan, hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Wittenberg*, geboren in 1587 overleden in 1628, heeft nagelaten eene *Anthropologie*, 1663, 2 dl.ⁿ in 4.to. Men verwarre hem niet met eenen schrijver van dien naam, welke veel later is, en van wien wij kleine Latijnsche verhandelingen hebben, over den *thee*, den *koffij*, enz. sierlijk en belangrijk geschreven,

noch met FERDINAND MEISNER, een Jesuit, geboren te *Glogau* in *Silezië*, in 1730, van wien men zeer geachte natuurkundige verhandelingen heeft, onder anderen: *De figura terraequei*; *De viribus corporum*; *De electricitate*; *Breslau* 1765, 1766 en 1767. —

MEISSONNIER (JUSTUS-AURELIUS) geboren te *Turin* in 1695, overleden te *Parijs* in 1750, teekenmeester, schilder, beeldhouwer, bouwmeester en goudsmid. In al deze vakken, legde hij een vruchtbaar vernuft en eene gemakkelijke uitvoering aan den dag. Zijne bekwaamheden verwierven hem den post van goudsmid en teekenmeester des konings van *Frankrijk*. Zijne werken in het goud zijn van de grootste volmaaktheid. Zijne andere werken zijn bewonderd geworden, door eenigen, omdat zij het eenvoudige schoone der ouden hadden, en geheeld door anderen, als dragende het kenmerk van eene onregelmatige en met den goeden smaak strijdige verbeeldingskracht. HOQUIER, heeft onder het geleide van dezen meester een groot getal platen gegraveerd.

† MEISZNER (AUGUST GOTLIEB), geboren den 4 November 1753, te *Bautzen* in

Opper-Lausitz, overleed in 1807, als consistoriaal-raad van *Oranje-Nassau*, en directeur, der hoogere gestichten van onderwijs te *Fulda*, waartoe hij in 1805 was benoemd; nadat hij sedert 1785 hoogleeraar in de *oesthetiek* (leer van goeden smaak) en klassische letterkunde, te *Praag* was geweest. De werken van dezen vruchtbaren schrijver, behoorden eenen tijd lang tot diegene, welke in *Duitschland*, het meeste gelezen werden. Zij onderscheiden zich dooreene bloeiende verbeeldingskracht, vloeiende taal, bevalligheid en geest; doch zijn daarbij niet vrij van gezochte sieraden, ijdele declamatie, en de hartstogten opwekkende schilderingen en beelden, die dezelve vooral voor de jeugd gevaarlijk maken. De meest bekende zijn: 1.º *Skizzen*, 14 verzamelingen, *Leipzig*, 1778 — 1796. — 2.º *ALCIBIADES*, 4 dl.ⁿ *Leipzig*, 1781 — 1788. — 3.º *BIANCA CAPELLO*, 2 dl.ⁿ 1785. — 4.º *EPAMINONDAS Biographie*, *Praag*, 1798. — 5.º *Leben des JULIUS CAESAR*, 1799 en 1801, 2 dl.ⁿ, voortgezet door VON HAKEN, 1812, 2 dl.ⁿ De *Skizzen*; bestaan uit prozaische mengelingen van verschillenden inhoud, de overige zijn geschiedkundige romans. Van

zijne dramatische werken, noemen wij enkel *JOHANN von Schwaben*, *Leipzig*, 1780.

MELA. — Zie (POMONIUS MELA)

MELAMPUS, een berucht waarzegger, onder de oude Heidenen, en een bekwam geneesmeester, was de zoon van AMYTHAON en AGLAIA, en de broeder van BIAS. Hij leefde ten tijde van PRÆTUS, koning van *Argos*, voor den oorlog van *Troje*, en omtrent het jaar 1380, vóór J. C. Hij betoonde zijnen broeder BIAS, zoo veel genegenheid en vriendschap, dat hij hem eene vrouw, en daarna eene kroon bezorgde. NELEUS, koning van *Pyle*, eischte dat degenen, die zijne dochter wilden huwen, hem de schoonste ossen, die IPHICLUS in *Thessalië* voedde, zouden aanbrengegen. MELAMPUS, om zijnen broeder in staat te stellen, dit geschenk aan NELEUS, te kunnen doen, ondernam deze ossen op te ligten. Hij slaagde hierin niet, en werd in de gevangenis gezet; maar terwijl hij gevangen zijnde, aan IPHICLUS, zaken voorzegd had, die deze wenschte te weten, kreeg hij ter belooning de ossen, die hij wenschte te hebben, en werd alzoo de oorzaak van het huwelijk

zijns broeders. Eenigen tijd daarna werden de dochters van PRÆTUS, en de andere vrouwen van *Argos*, woevend, hij bood aan, dezelve te genezen, onder voorwaarde dat PRÆTUS, een derde van zijn koningrijk aan hem, en een ander derde aan zijnen broeder BIAS zoude afstaan. Daar de ziekte van dag tot dag verergerde, stemde men in deze voorwaarde toe, en MELAMPUS, genas de vrouwen van *Argos*, door haar nieskruid in te geven, dat men sedert *Melampodium* noemde. Hij huwde IPHIANASSE, eene der dochters van PRÆTUS, en was de eerste, die aan de Grieken de plegtigheden leerde van de vereering van BACCHUS. In het vervolg rigtte men hem tempels op, en deed hem offeranden. Hij verstond, volgens de fabel, de spraak der vogelen, en hij vernam van deze wat er gebeuren moest. De wormen, die het hout doorknagen, antwoordden op zijne vragen. Wij hebben onder zijnen naam verscheidene *geneeskundige Verhandelingen* in het Grieksch, die echter zonder twijfel, van eene andere hand zijn.

MELAN. — Zie MELLAN.

MELANCHTHON (PHILIPPUS)
XVI. DEEL.

B b

geboren te *Bretten* in het Paltsgraafschap van den *Rijn*, den 16 Februarij 1496; volbragt zijne studien onder het toezigt van den beroemden REUCHLIN zijn' bloedverwant, die zijnen Duitschen naam *Schwartz-erde*, (*Zwarte aarde*) in dien van MELANCHTHON; welke hetzelfde in het Grieksch beteekent, veranderde. Dit was eene soort van verwaandheid, in gebruik bij de geleerden dier eeuw. Hij werd in 1509 naar de universiteit van *Heidelberg* gezonden, en maakte zoo snelle vorderingen, dat men hem met het onderwijs van den zoon van eenen graaf belastte, ofschoon hij slechts 14 jaren oud was. MELANCHTHON ging in 1512 zijne studien bij de akademie van *Tubingen* voortzetten, waar hij openbare voorlezingen hield over VIRGILIUS, CICERO en TITUS LIVIUS. In 1518 werd hij door FREDERIK, keurvorst van Saksen, tot hoogleeraar der Grieksche taal, bij de hooge school van *Wittenberg* benoemd, op aanbeveling van REUCHLIN. Zijne voorlezingen over HOMERUS, en over den Griekschen tekst van den brief van den heiligen PAULUS aan TITUS, lokten eene groote menigte toehoorders, en deden de verachting, welke zijne gestal-

te en zijn gelaat hem berokkend hadden, weldra ophouden. Zijn naam klonk door geheel *Duitschland*, en hij had meermalen tot 2,500 toehoorders. Weldra ontstond er eene naauwe verbindtenis tusschen hem en LUTHER, die de godgeleerdheid bij dezelfde universiteit voordroeg. In 1519 gingen zij te zamen naar *Leipzig*, om met ECHIUS, den schrik en den geesel der nieuwgezinden, te redetwisten. De volgende jaren waren voor MELANCHTHON eene aaneenschakeling van werkzaamheden. Hij schreef een aantal boeken, onderwees de godgeleerdheid, deed verscheidene reizen tot stichting van kollegien, en ter bezoeking van kerken, en vervaardigde in 1530 de geloofsbelijdenis, onder den naam van *Augsburgsche confessie*, dewijl zij aan den keizer werd aangeboden op den rijksdag dier stad. Zijn verdraagzaam gemoed spoorde den koning van *Frankrijk*, FRANCISCUS I, aan, hem in 1535 te schrijven, en hem te verzoeken met de leeraars der *Sorbonne* te komen raadplegen. Deze vorst kende hem door de 12 artikels, die hij hem had doen aanbieden; men verwondert zich, daarbij het volgende te vinden: *Primum igitur hoc omnes profiteamur politiam ecclesiasticam rem*

esse sanctam et utilem, ut sint utique aliqui episcopi qui praesint pluribus ecclesiarum ministris, item ut ROMANUS PONTIFEX PRAESIT OMNIBUS EPISCOPIS. Opus est enim in ecclesia gubernatoribus, qui vocatos ad ministeria ecclesiastica explorent et ordinent, ... et inspiciant doctrinam sacerdotum; et si nulli essent episcopi, tamen creati tales oporteret. D'ARGENTRE, coll. judic. 1 dl 2 afd. blz. 387. (Zie GROTIUS LOCKE). » Gave God, roept hij elders uit, dat ik, verre van het geestelijk gezag te willen ondermijnen, hetzelfde meer klem kon bijzetten, want ik zie welke kerk wij zullen gaan krijgen, als wij de kerkelijke tucht om verstooten. Ik zie dat de dwingelandij onverdragelijker dan ooit zijn zal." *Lib. 4, epist. 504.* Zie nog *lib. 3, epist. 57.* De leerling van LUTHER verlangde vuriglijk, om aan de genoegzaam onbedachte uitnoodiging van FRANCISCUS I te voldoen, maar de keurvorst van *Saksen*, wilde het geenszins toestaan, hetzij wijl hij de bedaartheit van MELANCHTHON mistrouwde, hetzij omdat hij vreesde met KAROL V in oneenigheid te geraken. MELANCHTHON woonde in 1529 de vergaderingen van *Spies* bij, en gaf daar vele blijken van kunde. Daar

hij op deze reis de gelegenheid had om zijne moeder te bezoeken, vroeg hem deze goede vrouw die Catholijk was, wat zij te midden van zoo vele twisten moest gelooven. » Ga voort, met te gelooven en te bidden, zoo als gij tot nu toe gedaan hebt, en laat u niet verontrusten door krakeelen over godsdienst.» Dit antwoord bewijst genoeg, dat de partijgeest van MELANCHTHON, met zijne innerlijke overtuiging niet overeenstemde. Vervolgens verscheen hij in de beruchte vergaderingen van *Regensburg* in 1541; en bij die, welke in 1548, wegens het *interim* van KAROL V, gehouden werden. Hij vervaardigde de censuur van dit *interim*, benevens die van al de schriften, welke aan deze vergaderingen werden voorgelegd. Eindelijk na vele vermoeijenissen en tegenkantingen voor zijne partij ondergaan te hebben, overleed hij te *Wittemberg* in 1560 oud 63 jaren. MELANCHTHON had niets van dat onstuimige van LUTHER en ZWINGELIUS. Hij haatte de twisten en werd er slechts toe overgehaald door de rol, die hij bij die krakeelen spelen moest. Zijne werken en zijn gedrag schijnen aan te duiden dat hij niet, zoo als LUTHER, askeerig was van

eene schikking te maken, en dat hij veel zou hebben opgeofferd voor eene vereeniging der Catholijken met de protestanten. Maar welk een plan van hereeniging kan gelukken bij hen, die de kerk niet hooren? En hoedanig het dan ook zijn moge, waardoor zal het bekrachtigd worden? (Zie MODREVIUS, MOLANUS.) Ofschoon hij aanvankelijk in alle dwalingen zijns meesters gevallen was, werd hij later ten opzichte van eenige punten Zwingeliaan, van andere Calvinist, nopens vele ongeloovig, en zeer wankelbaar ten opzichte van alle. Men wil, dat hij veertien malen van gevoelen veranderde omtrent de regtvaardigmaking; hetgeen hem den naam van *Duitschlands laarsje* deed verkrijgen. Deze onstandvastigheid was eigenlijk het uitwerksel van een juist en gezond oordeel. Kon er, nadat hij het onfeilbaar gezag, dat God aan zijne Kerk gelaten heeft, verworpen had, wel een ander gezag zijn geloof vestigen? Zoodra men zich van de Catholijke Kerk losrukt, den schoot dier algemeene moeder, die ons onderrigt en gerust stelt, verlaat, dan verliest men uit het oog het eenigste punt waar de kostbare en onverdeelbare waar-

heid aan verbonden is, en werpt zich in den maalstroom van oneindige dwalingen. Wanneer men eenmaal het schuitje van PETRUS, het zinnebeeld der Kerk, en die groote vergadering van geloovigen, is uitgestapt, dan wordt men onvermijdelijk de speelbal der winden en golven, en men kan met dien ongelukkigen sloots, waarvan een oud dichter spreekt, uitroepen:

Nunc me pontus habet, jac-
tantque in littore venti.

(Zie SCIPIO LENTULUS, SERVET). De onrust van zijn geweten vermeerderde de onzekerheid van zijnen geest. De woeste trots van LUTHER, de verschillende sekten, onder dezen ontstaan, al die eigenzinnige veranderingen, in de heiligste zaken, kwelden zijn gemoed. Zijne menigvuldige werken zijn meermalen in verscheidene steden van *Duitschland* gedrukt geworden. De oudste uitgave is die van 1561; de meest volledige is die, welke CASPER PEUCER, in 1601, te *Wittemberg* in het licht gaf; 15 dl.ⁿ, in 4 band. in fol. Zijne werken getuigen, dat hij veel verstand en uitgebreide kennissen bezat, en meer bedaardheid, dan men bij de sektenmennisers aantreft. Hij beklagt zich bitter over de dwingelandij zij-

ner makkers, » die naar zijn bloed dorsten, zegt hij, omdat hij dezelve, ter vermindering van tweedragt, onder het gezag, dat zij slavernij noemen, wenschte terug te brengen. Hij schrijft, dat de kerk in hare oude dwingelandij hervallen is; dat de aanvoorders van het gemeene volk, slechts vlejers en weetenieten zijn, weinig bekommerd, om de gezonde leer en de kerkelijke tucht, in plaats van godvreezend te leven, slechts trachten te heerschen; dat hij zich in hun midden bevindt, even als DANIEL tuschen de leeuwen; dat daar hij hun het heerschen niet kan beletten, hij het besluit neemt hen te vlugten... Deze helden, zegt hij, die om kleinigheden der kerk en het vaderland den wreedsten oorlog aandoen, worden door derzelve toestand niet bewogen.... Onze lieden laken mij, omdat ik den bisschoppen hun rechtsgebied terug geef. (Wij hebben gezien, dat hij de jurisdictie van den paus over de bisschoppen ook als onmisbaar beschouwde). Het volk, gewoon in vrijheid te leven, wil het juk, na het eens te hebben afgeschud, niet meer opnemen. De steden van het keizerrijk hebben de overheersching het meeste in afschuw, weinig bekommerd, om de leer en

en de godsdienst, ijveren zij slechts om de heerschappij en de vrijheid." Men moet toestemmen, dat MELANCHTHON de waarheid scheen te zoeken; doch hij koos den weg niet, die er heen leidt. Bij zijne dwalingen omtrent het geloof, voegde hij nog allerlei dwaasheden over het wonderbare der sterrewigchelarij, de droomen, aan welke laatste hij een buitengemeen geloof hechtte. JOACHIM CAMERARIUS heeft zijn *Leven* in het Latijn beschreven, 1655, in 8.vo Hetzelve is herdrukt te *Halle*, in 1777, door toedoen van G. T. STROBEL, die ons verhaalt, dat er destijds in *Duitschland* reeds 277 werken over het *Leven* en de schriften van dien beroemden godgeleerde in het licht verschenen waren. J. F. W. TISCHER heeft een *Leven* van MELANCHTHON in het Hoogduitsch geleverd, waarvan de tweede uitgave te *Leipzig* in 1701, in 8.vo is in het licht verschenen.

MELANIA, eene door hare godvruchtigheid beroemde vrouw, sproot uit een doorluchtig Spaansch geslacht, van *Rome* oorspronkelijk: zij was de kleindochter van MARCELLINUS, die tot consul verheven werd, en bloedverwan-

te van den H. PAULINUS DE NOLE. Nadat zij haren man en twee harer zonen verloren had, deed zij eene reis naar *Egypte*, en bezocht de kruizenaars van *Nitrië*. Hare milddadige liefde stortte hare weldaden uit over de regtzinnige belijders, die door de Arianen vervolgd werden; zij voedde er gedurende driedagen 5,000. Toen verscheidene Catholijken naar *Paestina* verbannen werden, volgde zij dezelve, en begaf zich naar *Jeruzalem*, met den priester RUFINUS VAN AQUILEA. Zij bouwde er een klooster, waar zij een boetvaardig leven leidde, onder het geleide van dien zelfden RUFINUS. PUBLICOLA, zoon van MELANIA en stadhouder van *Rome*, had in deze stad eene voorname vrouw gehuwd, ALBINA genaamd; bij deze had hij eene dochter verwekt, welke ook MELANIA geheeten werd, omtrent 388, deze huwde PINIANUS, zoon van SEVERUS, gouverneur van *Rome*, en baarde hem twee kinderen, welke kort na hunne geboorte overleden. Zij besloot toen om in eeuwige onthouding te leven. Zij deelde haren man haar voornemen mede, die hetzelfde goedkeurde. Hare grootmoeder deed in het jaar 405 eene reis naar *Ita-*

lië, om haar in haar voor-
nemen te versterken. De
oude MELANIA stak in 410,
met ALBINA en hare klein-
dochter, naar *Sicilië* over,
toen de Gothen *Rome* gin-
gen belegeren. Zij keerde
vervolgens naar *Jeruzalem*
terug, waar zij veertig da-
gen na hare aankomst over-
leed. Men heeft haar ten
laste gelegd, dat zij de zaak
van ORIGENES gedurende een-
nigen tijd te zeer behartig-
de, die toen ook door RU-
FINUS werd voorgestaan; doch
de lof, welke haar gegeven
wordt door de H. AUGUSTI-
NUS, PAULINUS en HIERONY-
MUS, duldt niet dat wij aan
hare deugden en haar opregt
geloof twifelen. ALBINUS, PI-
NIANUS en de jonge MELANIA
trokken naar *Afrika*, en be-
vrijdden 8,000 slaven, bezoch-
ten aldaar den H. AUGUSTI-
NUS, en bouwde twee kloosters
te *Tagaste*, een voor mannen
en een voor vrouwen. Zes
jaren daarna gingen zij zich
te *Jeruzalem* vestigen. De
jonge MELANIA overleed er
in een celletje van den *O-
lijfberg*, den 31 December
439, nadat zij hare dagen
in eene ongeloofelijke ge-
strengheid had doorgebracht.

MELANIO, zoon van AM-
PHIDAMAS, en kleinzoon van
LYGURGUS, koning van *Ar-
cadië*, huwde met ATALAN-

TE, dochter van IASIUS, ko-
ning des lands, en verwekte
bij haar een' zoon, PARETH-
NOPEUS genaamd.

MELANIPPE, dochter van
ÆOLUS, huwde in het ge-
heim met NEPTUNUS, wien
zij twee zonen baarde. Haar
vader was daarover zoo zeer
verstoord, dat hij de twee
kinderen dadelijk na hunne
geboorte deed wegvoeren, en
aan MELANIPPE, die hij in
eene gevangenis opsloot, de
oogen deed uitstekten. De
kinderen werden door her-
ders opgevoed, en verlost
later hunne moeder uit de
gevangenis. NEPTUNUS gaf
haar het gezigt weder en zij
huwde METAPONTUS, koning
van *Icarië*.

MELANIPPIDES, er beston-
den twee Grieksche dichters
van dien naam. De eene leef-
de 520 jaren voor CHRISTUS
geboorte, de andere, zijn
kleinzoon, 60 jaren daarna,
en overleed aan het hof van
PERDICCAS II, koning van
Macedonië. Men vindt frag-
menten van hunne gedichten
in het *Corpus poëtarum grae-
corum*, *Geneve*, 1606 en
1614, 2 dl.ⁿ in fol.

MELART (LAURENTIUS), ge-
boren te *Hoei*, in de Bel-
gische provincie *Luiik*, in het
jaar 1578, werd burgemeester

dier stad, en besteedde zijne ledige oogenblikken, aan de beoefening der geschiedenis zijns vaderlands. De vruchten zijner nasporingen zijn opgeteekend in de *Geschiedenis der stad en des kasteels van Hoei*, en derzelvev oudheden, met eene tijdrekenkundige beschrijving van derzelvev graven, en der bischoppen van Luik, die er graven van geworden zijn, door de schenking van *AFRAI* of *ANSFRIDUS*, Luik, 1641, in 4.to Naar den tijd, waarin de schrijver leefde, is het nog al met eenig vuur geschreven, doch in een' zoo verouderden stijl, dat men een glossarium noodig heeft, om er alle bewoordingen van te verstaan.

* **MELAS**, Oostenrijksch veldmaarschalk, in *Moravië* geboren, maakte zijne eerste veldtogten in den zevenjarigen oorlog tegen *Pruissen*, als adjudant van den veldmaarschalk *DAUN*, en werd in 1793, met den rang van generaal-majoor, aan de *Sambre* en in het land van *Trier* gebruikt. Hij ging van daar over tot het leger des *Rijns* en later tot dat van *Italië*, waarvan hij in 1796, opperbevelhebber werd. **MELAS**, ondersteunde *SUWAROW*, op eene krachtdadige wijze in

den veldtogt van 1799, en onderscheidde zich voornamelijk in de veldslagen van *Casano* en *Novi*. Nadat *SUWAROW*, in *Zwitserland*, tegen *MASSENA* was opgetrokken, bleef hij alleen met de aanvoering van 60,000 Oostenrijkers belast, met welke hij den veldheer *CHAMPIONNET* te *Genola* sloeg, en zich van *Coni* meester maakte; vervolgens op *Genua* aangetrokken zijnde, verloor hij aldaar eenen kostbaren tijd, gedurende welken *BONAPARTE Lombardijë* bezette, en de Oostenrijkers achtervolgde. **MELAS** zijnen misslag ontdekt hebbende, vereenigde in aller ijf, al de corps, die onder zijne bevelen stonden, trok de Franschen te gemoet, die hij den 16 Junij in de vlakte van *Marengo* aantrof. Hij sloeg dezelve op verscheiden punten terug; maar nadat de generaal *DESAIX*, eene colonne had vereenigd, gedeeltelijk uit het reserve-leger bestaande, voerde hij met zoovele snelheid eenen laatsten aanval uit, dat hij een aanzienlijk corps Oostenrijkers overhoop wierp, maar zelf in het gevecht sneuvelde. **MELAS** kon deze verwarring niet herstellen, noch zijn leger weder bij elkander trekken. Het verlies van dezen veldslag, hem de hoop tot den

aftogt benemende, zag hij zich genoodzaakt, een verdrag te onderteekenen, waarbij de overwinnaar hem toestond, om zich met zijne troepen en eene aanzienlijke bagagie onder *Mantua*, te begeven. Al de plaatsen, welke zij bezet hielden, van af de grenzen van *Frankrijk*, tot daartoe, werden den Franschen overgegeven, en men sloot eenen wapenstilstand, ten einde den tijd te hebben, om voorstellen tot den vrede naar *Weenen* te zenden. Het gedrag van *MELAS*, werd algemeen gelaukt. Men verweet hem in de eerste plaats, zich alle gemeenschap met *Oostenrijk* te hebben laten afsnijden; maar de marsch van *BONAPARTE* had hem zoo reusachtig toegeschenen, dat hij denzelfden niet voor mogelijk hield, dan toen het geen tijd meer was, om er zich tegen te verzetten. Men verweet hem ook, zijne vleugels in de vlakten van *Marengo*, al te zeer te hebben uitgebreid; maar hij had ten doel, den vijand te omsingelen, en hij stond op het punt, om daarin te slagen, toen zijn linkervleugel werd doorgebroken, (zie *DESAIX*). *MELAS* werd kort daarna tot bevelhebber in *Boheme* benoemd, en zat in 1806 in den kriegsraad voor, die belast was, om uitspraak te doen over het lot van den

generaal *MACK*. Daarna leefde hij in afzondering, en overleed in 1807 te *Praag*.

MELCHIADES of *MILTIADES* (*Heilige*), Paus na den *H. EUSEBIUS* in 311, was afkomstig uit *Afrika*. Gedurende zijn opperpriesterschap had hij het geluk, de Christelijke godsdienst over de geheele aarde te zien verspreiden, en door *KONSTANTIJN*, die als haar beschermer optrad, aannemen, deze vreugde werd gestoord door de scheuring der *Donatisten*. Hij stelde alle pogingen in het werk, om hen over te halen, zich aan de boetpleging te onderwerpen, doch hij slaagde niet. Hij overleed den 10 Januarij 314.

MELCHIOR. — Zie (*Magi*)

MELCHIOR ADAM, *MELCHIOR CANUS*. — Zie *ADAM* en *CANUS* of *CANO*.

MECHISEDECH, koning van *Salem*, en priester van den Allerhoogste, kwam *ABRAHAM* te gemoet, bij de zegepraal over *CHODORLAHOMOR*, tot in het dal van *Save*. Als een afbeeldsel van den *Messias*, eeuwige Oppriester volgens de wijze van *MELCHISEDECH*, offerde hij aan God brood en wijn, bood zulks aan *ABRAHAM*, en zegende

hem. Daar de heilige oudvader in hem de hoedanigheid eens priesters, van den waren God wilde erkennen, gaf hij hem de tiende van al wat hij op den vijand gewonnen had. Vervolgens wordt er van MELCHISEDECH, niet meer gesproken, en de H. Schrift meldt ons niets noch van zijn vader, noch van zijne afkomst, noch van zijne geboorte, noch van zijnen dood. De geleerde hebben oneindige nuttelooze vragen voorgesteld, zoowel over zijnen persoon, als over de stad, waar hij regeerde; eenige zijn van meening geweest, dat hij koning van *Jeruzalem* was, anderen dat *Salem*, eene afzonderlijke stad was, nabij *Scythopolis* gelegen, dezelfde waar JACOB, bij zijne terugkomst uit *Mesopotamië* aankwam. De Joden beweerden dat MELCHISEDECH dezelfde geweest is, als SEM, zoon van Noë; ORIGENES heeft geloofd, dat hij een engel was. De kettters *Melchisedechtisten* genoemd, die volgens de letter opnemen, hetgene de H. PAULUS zegt, dat MELCHISEDECH, noch vader, noch moeder, noch geslacht gehad heeft, beweerden, dat hij geen mensch was, maar eene hemelsche magt, verheven boven JESUS CHRISTUS zelve. (Zie het einde

van het art. THEODOTUS van *Byzantium*). Anderen gaven voor, dat hij de H. Geest was, doch het schijnt zeker, dat de H. PAULUS, de stilzwijgendheid der H. Schrift, omtrent de afkomst en de aardsche betrekkingen van MELCHISEDECH, daar zij toch bij elke andere gelegenheid, ten minste van de onmiddellijke voorouders melding maakt, heeft willen doen opmerken, als een trek van eene grootere gelijkenis met den eeuwigen Opperpriester, van wien hij reeds het beeld was, door zijnen titel van *priester des Allerhoogsten* en door de stoffen zijner offeranden.

MELCHTHAL (ARNOLD VON), geboren in het kanton *Unterwald*, in *Zwitserland*, is een der voornaamste stichters van de Zwitsersche vrijheid. HANDENBERG, landvoogd voor ALBERTUS van *Oostenrijk*, liet den vader van ARNOLD, eenen rijken grondeigenaar van *Melchthal*, een paar ossen voor de ploeg ontnemen. *Die boeren*, zeide de knecht van den dwingeland, *kunnen zelve de ploeg wel trekken bijaldien zij brood willen hebben*. De zoon ARNOLD, gestoord over dit honend gezegde, sloeg den knecht, brak hem een' vinger, en

ontweek des meesters wraak door de vlugt; maar deze wraak viel wreedaardig op den vader neêr, aan wien de landvoogd de oogen liet uitsteken. **ARNOLD**, voegde zich toen bij **WERNER STAUFACHER**, **WALTER FURST** en **WILLEM TELL**, en deed hen tegen de overheersching van het huis van *Oostenrijk* opstaan. Zoodanig, zegt men, was de aanvang der Zwitsersche republiek. Het schijnt nogtans dat het voorval, hetwelk den opstand der Zwitsers besliste, en de wapens der Oostenrijkers deed trekken, verschillend is aan hetgene men gewoonlijk hieromtrent verhaalt, en niet zoo geheel ter eere strekt, van de Zwitsersche vrijheid, (zie **TELL**) wat er van zij, keizer **ALBERTUS** van *Oostenrijk*, die de muiters wilde straffen, werd door den dood verrast. De hertog van *Oostenrijk*, **LEOPOLD**, verzamelde tegen hen 20,000 man. De Zwitsers gedroegen zich als de Lacedemoniërs; geheel hun land, was eene soort van *Thermopylen*. Zij verwachtten met 4 tot 500 man het Oostenrijksche leger, bij de engte van *Morgarten*, en jaagden het op de vlugt met pijlen en steenen. De andere afdeelingen van het vijandelijk leger, werden op denzelfden tijd, door een ge-

lijk klein getal Zwitsers verslagen. Daar deze overwinning in het kanton *Schwitz* had plaats gehad, gaven de twee andere kantons, dezen naam aan hun verbond. Langzamerhand voegden zich ook de andere kantons bij hetzelfde. *Bern* ging eerst in 1352, tot hetzelfde over; in 1513, voegde zich het landje *Appenzell*, bij de overige kantons, en maakte dus het getal dertien voltallig. Sedert dien tijd heeft zich de vrijheid der Zwitsers steeds staande gehouden, ondanks het gebrekkige hunner staatsregeling, die het slechtst beoordeeld geheel is, dat er ooit in eenig bestuur bestaan heeft, of liever zij maakt geen geheel uit, en is slechts eene geleende wetverzameling van verscheidene afzonderlijke kleine staten, welke meest met zich zelve in twist, door wreede burgeroorlogen verzwakt worden. Ook zijn de Zwitsers, welke eenigzins in staatkunde ervaren zijn, zelve verwonderd over hunne onafhankelijkheid; zij noemen hun gemeenebest: *Confusio divinitus servata*. Men geloofde over het algemeen, dat zij het behoud hunner vrijheid, aan de bergen van hun land te danken hebben; nogtans de kantons *Schaffhouse*, *Zurich*, *Bern*, *Friburg*, *Solothurn*, *Basel*,

worden niet meer door bergen gedekt, dan eene menigte andere gewesten, welke men dagelijks overmeestert, en als deze kantons, eens onder het juk waren gebragt, zouden de anderen moeilijk, eenen duurzamen en bloeienden staat kunnen vormen.

MELEAGER zoon van den koning van *Calydon*, OENEUS, en van ALTHEA. Toen zijne moeder hem baarde zag zij de drie schikgodinnen bij het vuur, een brandhout op hetzelfde leggen, zeggende: *Dit kind zal leven zoo lang als dit hout zal duren.* ALTHEA maakte zich spoedig meester van dit hout en bewaarde het zorgvuldig. Haar zoon 15 jaren oud zijnde, vergat aan DIANA te offeren; deze zond uit wraak een wild zwijn in het land van *Calydon*, om hetzelfde te verwoesten. De Grieksche vorsten verzamelden zich om dit gedrogt te dooden en MELEAGER deed als hun hoofd veel moed blijken. ATALANTE wondde het wild zwijn het eerst, en nu maakte MELEAGER hetzelfde volkomen af; en daarop bood deze krijgshaftige schoonheid hem den kop aan, als zijnde het kostbaarste van den buit. De broeders van ALTHEA ontevreden over deze voorkeur, wilden denzelfen hebben;

maar de jonge vorst trotsch op een geschenk dat zijnen hoogmoed vleide, en dat vooral van eene dierbare hand kwam, doodde zijne ooms en bleef bezitter van hetzelfde. ALTHEA wreekte den dood harer broeders met het noodlottige brandhout in het vuur te werpen; en aanstonds voelde zich MELEAGER de ingewanden verscheuren, en kwam ellendig om het leven. — Men verwarre hem niet met MELEAGER koning van *Macedonië*; 280 jaren vóór J. C.

MELEAGER, een Grieksch dichter, geboren te *Gadare* (anders *Seleucie*), in *Syrië*, bloeide onder het bestuur van DEMETRIUS II (NICATOR) en van SELEUCUS VI, laatste koning van *Syrië*. Hij werd opgevoed te *Tyrus* en eindigde zijne dagen op het eiland *Coos*, eertijds genaamd *Meropes*. Het was daar, dat hij zijne verzameling maakte van Grieksche puntdichten, die wij de *Anthologie* noemen. Hij verzamelde al wat hij in de werken van zes en veertig dichters het fijnste en spitsvinnigste vond. De verdeling der puntdichten dezer verzameling is later dikwijls veranderd geworden, en er is nog veel bijgevoegd. De monnik PLANODES bragt dezelve in 1380 in den staat, zoo als

wij dezelve tegenwoordig hebben, *Frankfort*, 1600, in fol. Er komen er eenige fraaije in voor, doch de meeste zijn zouteloos.

MELECIUS, of liever **MELICIUS** of **MELITIUS**, bisschop van *Lycopolis* in *Egypte*, werd in eene kerkvergadering, gehouden in 305, door den **H. PETRUS** van *Alexandrië* afgezet, omdat hij onder de vervolging aan de afgoden geofferd had. Deze onwillige kerkvoogd, bragt in 306 eene scheuring te weeg, hij had zeer veel aanhangers, die men *Melecianen* noemde. In den beginne dwaalden zij niet in het geloof, zij behoorden zelfs tot de eersten en de ijverigsten, die de Arianen bestreden; maar deze wonnen zachtjes aan hunne vriendschap, en eindelijk ontstond er tussehen hen een plegtig verbond, om den **H. ATHANASIUS** te lasteren en te vervolgen; volgens het algemeen gebruik der sectarissen, die, hoe verdeeld zij dan ook zijn mogen, zich vereenigen met het oogmerk, om den boezem der Kerk te verscheuren en de voorstanders der Catholijke leer te verongelijken en te honen. Men moet deze *Melecianen* niet verwarren, met de Catholijke *Melecianen*, waarvan in het volgende artikel wordt melding

gemaakt. **MELECIUS** overleed omtrent 316, in den geest van wederspanningheid, waarmede hij gedurende zijn leven bezielde was.

MELECIUS of **MELICIUS** van *Melitine* (*heilige*), naar eene stad van *Klein-Armenië*, een onberispelijk, regtvaardig en opregt man, godvreezend en buitengemeen zachtvaardig, werd in 357 tot bisschop van *Sebaste* verkoren. Bedroefd en verdrietig over de onwilligheid van zijn volk, begaf hij zich naar *Berea*; van waar hij naar *Antiochië* geroepen, en met toestemming der Arianen en regtgeeloovigen, in 360, op den bisschoppelijken zetel dier stad geplaatst werd. Verscheidene Catholijken weigerden **MELECIUS** te erkennen, onder voorwendsel, dat, wijl de Arianen hadden deel gehad aan zijne verkiezing, deze onregelmatig moest zijn; zij werden *Eustathianen* genoemd, omdat zij na den dood van den **H. EUSTATHIUS**, hunne vergaderingen afzonderlijk bleven houden. Men gaf den naam van *Melecianen* aan de geloovigen, die zich aan den **H. MELECIUS** onderwierpen. Zoodanig was de oorsprong van de scheuring die de kerk van *Antiochië*, zoo langen tijd in verdeling hield. Eenigen tijd daarna werd **ME-**

MELECIUS, omdat hij de Catholijke leer met ijver verdedigd had, door de Arianen afgezet, die in zijne plaats eenen der hunnen wijdden, met name Euzoïus, en MELECIUS door keizer CONSTANTIUS naar zijne geboorteplaats, deden verbannen. De Eusthatianen verkozen PAULINUS tot hunnen bisschop, en hij werd gewijd door LUCIFER DE CAGLIARI, die bij de terugkomst van de plaats zijner ballingschap, *Antiochië* doortrok, hierdoor werd de scheuring nog moeilijker te dempen. MELECIUS werd bij zijne terugkomst in *Antiochië*, op nieuw vervolgd, en tweemaal gebannen onder de regering van JULIANUS den *Afvaallige*, en onder die van VALENS. Eindelijk in het jaar 378, stelde MELECIUS, die niet dan vreedzame inzichten had, aan PAULINUS voor, dat na den dood van een' hunner, de overlevende alleen bisschop zou blijven, en dat zij echter de eene zoowel als de andere, in de kerk van *Antiochië*, degenen, die hen als hunnen herder erkenden, zouden besturen; het voorstel werd aangenomen, doch de scheuring bleef niet minder bestaan, na den dood van MELECIUS, en eindigde eerst onder het bisschoppelijk bestuur van den H. ALEXANDER van *Antiochië*, in het jaar

415. THEODOSIUS, die door GRATIANUS tot het medebestuur des rijks werd aangenomen, riep te *Konstantinopel* in 381 eene kerkvergadering zamen, waarin MELECIUS voorzat. De keizer kende hem slechts bij name, maar weinige dagen voor dat hij tot de eerste waardigheid des rijks verheven werd, had hij in eenen droom, den doorluchtigen kerkvoogd hem den keizerlijken mantel zien omhangen. Toen de bisschoppen in het concilie bijeenvergaderd, hem voor de eerste maal kwamen begroeten, verbood hij dat men hem MELECIUS zoude aantoonen, en op den oogenblik liep hij naar hem toe, en kuste de hand, die hem gekroond had. MELECIUS overleed te *Konstantinopel* gedurende de zitting der kerkvergadering, met den roem van driemaal voor de waarheid te zijn gebannen geweest. De bisschoppen beweenden hem als hunnen vader. De H. GREGORIUS van *Nyssa* en de H. CHRYSOSTOMUS, hebben zijne lijkrede nagelaten. [Zijn naam, in geheel het Oosten vereerd, werk in de 16^e eeuw in het Roomsche *Martyrologium* geplaatst: men viert zijne gedachtenis op den 12 Februarij.]

MELECIUS SYRICUS, Patri-

archaal vicaris van de groote kerk van *Konstantinopel* in de 17.^e eeuw, onderscheidde zich door zijne kunde. Hij werd door zijnen patriarch naar *Moldavië* gezonden, om eene geloofsbelijdenis, zamengesteld voor de Russische kerk door CYRILLUS LUCAR, te onderzoeken. Deze belijdenis werd in 1658, door alle Oostersche kerken aangenomen, in een concilie van *Konstantinopel*; PANAGIOTTI eerste tolk van de Porte, liet dezelve in *Holland* drukken. Men heeft nog van MELECIUS eene *Verhandeling*, die RENAUDOT heeft laten drukken, in eene verzameling van *Verhandelingen over het H. Sacrament des Altaars*, 1709, *Parijs*, in 4.to Men vindt dezelve in het Grieksch en in het Latijn in de *Verhandeling over het geloof der Oostersche kerk over de Transsubstantiatie*, door RICHARD SIMON. MELECIUS werd geboren in 1586, in de hoofdstad van het eiland *Candia*, en overleed te *Galata* den 17 April 1664. Men raadplege het *Leven van MELECIUS* door DOSITHEUS, waarvan men een beknopt uittreksel vindt, in de *verhandeling over de eeuwigdurendheid van het geloof*, deel IV.

* MELENDEZ-VALDEZ (JOANNES ANTONIUS), een be-

roemde Spaansche dichter, in 1754, te *Ribera*, in *Estremadura*, uit eene aanzienlijke familie geboren. Hij volbragt zijne studiën te *Salamanka*, en in den ouderdom van 22 jaren werd hij tot doctor in de regtsgeleerdheid bevorderd. Naar eenen leerstoel in dezelfde universiteit gedongen hebbende, verkreeg hij dien en bekleedde denzelven met roem. Als dichter geboren, en door de Latijnsche, Grieksche, Italiaansche en Spaansche classieke schrijvers gevoed, werd zijne eerste proeve, de *Lof van het landleven*, in 1781, door de Spaansche akademie bekroond, ofschoon hij tot mededinger had don THOMAS YRIARTE, den schrijver van het dichtstuk over de *Toonkunst* en van de *Letterkundige fabelen*. Men vond in het eerste werk van MELENDEZ de zuiverheid en de sierlijkheid van QUEVEDO, de bevalligheden van VILLEGAS, en men verwachtte in den jeugdigen schrijver eenen nieuwen Spaanschen ANACREON. Zijn herderszang *Bathylla* verwierf hem andermaal den prijs der akademie. De boezemvriend van JOVELLANOS zijnde, aan wien hij dikwerf in zijne gedichten herinnert, geleidde deze uitmuntende letterkundige hem in zijne studiën, en

moedigde hem aan in zijne eerste proeven. In 1789 werd hij tot regter, bij de regtbank van appel van *Saragossa* benoemd, en acht jaren later (1797), begaf hij zich naar *Madrid*, om aldaar bij het criminele gerechtshof, de bedieningen van *fiscaal*, of procureur des konings waartenemen. Daar de bezigheden van zijnen post hem niet beletten, om zich aan zijnen geliefkoosden smaak overtegeven, gaf hij verscheiden dichtwerken in het licht, die zijnen roem vermeerderden. Tijdens den inval der Franschen in *Spanje*, in 1808, in zending in *Asturië* zijnde, was hij aldaar getuigen van eenen volksopstand: dezelve verschrikte hem zoo zeer, dat hij de vlugt nam, zonder te weten, waar eene schuilplaats te zoeken. Het Fransche leger ontmoet hebbende, verbeeldde hij zich aldaar meer in veiligheid te zijn. Hij vernam weldra en den afstand van de koninklijke familie, en den naam van den nieuwen vorst, welken *NAPOLEON* aan *Spanje* had opgelegd. Hij zwoer trouw aan den overweldiger *JOZEF BONAPARTE*, die hem tot staatsraad en directeur van het openbare onderwijs benoemde. De val van *NAPOLEON* (in 1814), den wettigen ko-

ning naar *Madrid* teruggevoerd hebbende, werd *MELLENDEZ*, met verscheiden andere voorstanders van *JOZEF*, onder den naam van *Josephins* of van *Afrancesados* bekend, uit *Spanje* verbannen. Hij leefde van eene jaarwedde, hem door het Fransche bestuur toegelegd, toen hij te *Montpellier* den 21 Mei 1817 overleed. Zijne gedichten, in 3 dl.ⁿ verzameld, werden te *Valladolid* in 1798 gedrukt, en kwamen verscheiden uitgaven. De zuiverheid, de goede smaak, de sierlijkheid, de zachtheid en nadruk, zijn de voornaamste hoedanigheden, welke dezen dichter kenmerken. Hij is beurtelings *PINDARUS*, *ANACREON*, *HORATIUS*. Zijn 3.^e dl. bevat een herdersspel, klassiek in zijne soort, de *Bruiloft van GANACHO* genaamd, en dat den prijs der Spaansche akademie behaalde. Een ander stuk, den grootsten lof waardig, is zijn gedicht de *Val van LUSBEL*, naam, welken de Spanjaards aan *LUCIFER* voor zijne afvalligheid gaven. *MELLENDEZ*, eerbiedigt altijd de zeden, zelfs in zijne *Bacchus-zangen*; hetwelk geene geringe verdienste is, in eenen dichter onzer eeuw, waarin men bijna noch in onrijm, noch in dichtmaat schrijft, zonder de zeden en

de godsdienst te beledigen. De heer BOUTERWECK, spreekt in zijne *Geschiedenis der Spaansche dichtkude*, 2.^e dl. blz. 241 en 242; aldus over dezen dichter: » De onpartijdigste geschiedschrijver kan, indien hij voor al de bekoorlijkheden der ware dichtkunde, zoo zeldzaam in onze dagen, gevoelig is, niet anders, dan op den toon des lofredenaars spreken, over die even zoo kiesche als levendige en steeds der natuur getrouwe verbeeldingskracht; over die waarheid des gevoels, over die schrandere wendingen, over dien stijl, even zoo klassiek, om deszelfs juistheid en welsprekendheid, als om deszelfs welluidende versificatie. MELENDEZ, heeft van zijne jeugd af steeds op het voetspoor van HORATIUS, TIBULLUS, ANACREON en VILLEGAS gewandeld.»

MELÈS koning van *Lydië*, volgde op zijnen vader ALLARTES, 747 jaren vóór J. C. en was vader van CANDAULUS, den laatsten der Heracliden.

MELICIUS. — Zie MELECIUS

MELIER. — Zie MESLIER

MELIN. — Zie SAINT-GELAIS

MELISSA, dochter van ME-

LISSEUS, koning van *Creta*, deelde, volgens de fabel, met hare zuster AMALTHEA, de zorg, om JUPITER, met gettenmelk en honig op te voeden. Men zegt dat zij het middel uitvond, om den honig te zuiveren, hetgene aanleiding gegeven heeft, tot het sprookje, dat zij in eene bei veranderd werd.

MELISSUS van *Samos*, een Grieksch wijsgeer, leerling van PARMENIDES van *Elea*, was in zijn vaderland admiraal, met bijzondere magt en voorregten. Hij beweerde, dat het heelal oneindig, onveranderlijk, eenig en zonder eenige ledige ruimte is, en dat men over de Godheid niet kon spreken; vermits men er slechts eene onvolmaakte kennis van had. Deze wijsgeer leefde omtrent het jaar 444, vóór J. C.

MELITO (*Heilige*), geboren in *Azië*, bestuurde de kerk van *Sardes* in *Lydië*. onder MARCUS AURELIUS. Hij bood dezen vorst, in 171, een *Verdedigingschrift voor de Christenen* aan, waarover EUSEBIUS, en de andere oude kerkelijke schrijvers, met lof spraken. Dit verdedigingschrift en al de andere werken van MELITO, zijn niet tot ons gekomen, met uitzondering van eenige fragmenten, welke

men vindt in de bibliotheek der kerkvaders. Men ziet uit deze fragmenten, dat hij op de duidelijkste wijze betoogde, dat **JESUS CHRISTUS** wezenlijk God was voor alle eeuwen, en waarlijk mensch was geworden, sedert zijne geboorte uit de **H. Maagd**. Deze stukken hebben op eene wonderlijke wijze medegewerkt, om de Arianen en Eusebianen, te beschamen. Hij deelde in een zijner werken, den lijst mede der boeken van het oude testament, die de geheele kerk voor echt erkent. Deze catalogus heeft **EUSEBIUS**, ons bewaard. **TERTULLIANUS** en de **H. HIERONYMUS**, spreken over hem, als over een' uitmuntenden redenaar en bekwaamen schrijver. Zijne deugd en zijn ootmoed, zetteden zijne talenten nog grooter luister bij. De kerk viert zijne gedachtenis op den 1 April. Zie de verhandeling van **K. CHR. WOOG**, de *MELITONE Sardinum in Axia episcopo*, Leipzig, 1744, in 4.to

MELITO of **MELITRO**, is de naam der 40 martelaars van *Sebaste*, die den dood onder keizer **LICINIUS** ondergingen. Daar hij nog leefde, toen de Heidenen de lijken zijner edelmoedige makers wegdroegen, volgde zijne moeder den togt, dragende haren stervenden zoon op hare

XVI. DEEL

armen, zij ontving zijnen laatsten zucht en legde hem op den brandstapel, die al deze slagtoffers verslond.

MELITUS, een Grieksch redenaar en dichter, was ontrent 400 jaren vóór **J. C.** een der voornaamste beschuldigers van **SOCRATES**. Hij handhaafde zijne beschuldiging in eene doorwrochte redevoering, vol van eene levendige en schitterende welsprekendheid. Men beweert dat de beschuldiging van Godsloucheuing tegen **SOCRATES**, in duigen viel, dewijl de wijsgeer, slechts de valsche goden beschimpte; maar daar het niet bewezen is, dat hij de eenheid Gods gepredikt heeft, op eene wijze, die in staat was, deze beschuldiging te wederleggen, zoo moet men zich niet verwonderen, dat zij boven dreef. De Atheners, gewoon te veroordeelen en vrij te spreken, naar hunne eigenzinnigheid en wispelturigen gemoedsaard, die hun karakter uitmaakte, veroordeelden **MELITUS**, tot den dood, eenigen tijd nadat zij **SOCRATES**, hadden doen sterven. Zie **ANYTUS**.

MELLAN (CLAUDIUS), een Fransch teekenmeester en graveur, geboren te *Abbeville*, den 23 Mei 1598, overleed

C c

te *Parijs*, den 9 October 1688. Het werk van dezen meester is aanzienlijk; zijne prenten zijn meestal naar zijne teekeningen, hij heeft eene geheel zonderlinge manier. Hij bewerkte zijne platen weinig, dikwijls etste hij ze maar eens; maar de kunst, waarmede hij dezelve wist te verhoogen of te verminderen, geven aan zijne graveerstukken, een zeer schoon aanzien. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º het *Afbeeldsel* van den markies JUSTINIANI. — 2.º dat van Paus CLEMENS VIII. — 3.º de *Justiniaansche galerij*. — 4.º een *H. Aangezigt*, dat uit eenen ronden streek bestaat, beginnende van het punt der neus, en zoo voortgaande alle wezenstrekken voorstellende. MELLAN, is door geen graveur overtroffen geworden, in deze wijze van met een' trek te graveren, waarvan hij de uitvinder is.

MELON (JOANNES FRANCISCUS), geboren te *Tulle*, vestigde zich te *Bordeaux*, waar hij den hertog DE LA FORCE overhaalde, om eene akademie te stichten. Hij was blijvend secretaris van die maatschappij, welke alle voorwerpen der verschillende akademien van *Parijs* omvat. De hertog DE LA FORCE riep hem tot zich toen hij deel nam in het ministerie onder het re-

gentschap, het hof gebruikte hem in de belangrijkste zaken. Hij overleed te *Parijs*, den 24 Januarij 1738. Zijne voornaamste werken zijn: *Essai etc. (Staatkundig overzicht over den koophandel)*, waarvan de 2^e uitgave van 1736, de beste is. Deze proeve bevat in weinig bladen gewigtige grondbeginselen voor den koophandel, de staatkunde en het financieele, gegrond op voorbeelden, die zich aanbieden, zoodra het onderwerp dezelve vordert. Zijn stijl, even als zijne gedachten, is mannelijk en krachtvol, ofschoon ontsierd, door taal en drukfouten. Eenige zijner gevoelens zijn door den heer DU TOR wederlegd, in zijne *Reflexions etc. (Aanmerkingen over den handel en de geldmiddelen)*, 1738, 2 dl.ⁿ in 12.º — 2.º *Mahmoud te Gasnevide* in 12.mo met aantekeningen. Dit is eene geschiedenis, zinspelende op het bestuur van den hertog van *Orleans*. — 3.º *Verscheidene Verhandelingen* van de akademie van *Bordeaux*.

MELOT (ANICETUS), geboren te *Dijon*, in 1697, verkreeg in zijn vaderland en te *Parijs*, waar hij zijne studien voorzette zeer uitgebreide kundigheden. Zij maakten hem eenen naam en de akademie der opschriften, be-

riep hem in haar midden, in 1738. Zij behoefde zich over hare keuze niet te beklagen; hij verrijkte hare memorien met verscheidene belangrijke bijdragen. In 1741, benoemd tot opzigter der handschriften, van de koninklijke boekverzameling, hield hij zich bezig, met den catalogus der rijkdommen, welke deze buitengemeen uitgebreide handvesten der letterkunde bevatten, te vervaardigen. De abt SALLIER had een handschrift ontdekt van de *Geschiedenis van den H. LODEWIJK* door JOINVILLE, van 1309, het oudste, dat men kent, men was bedacht dit belangrijke stuk in het licht te geven. Men wilde er nog twee andere werken, die nog niet in het licht verschenen waren, bijvoegen: het *Leven* van denzelfden H. LODEWIJK door WILLEM DE NANGIS en de *mirakelen* van dezen vorst, beschreven door den biechtvader van de koningin MARGARETHA, zijne echtgenoot. Een woordenboek werd noodzakelijk om deze schrijvers te kunnen verstaan. Aan dezen arbeid besteedde MELOT twee jaren, en hij begon zijne bouwstoffen te rangschikken, toen hij den 8 September 1760, door eene beroerte getroffen werd. Hij overleed twee dagen daarna in

C. c 2

den ouderdom van 63 jaren. De hoedanigheden zijner ziele deden de letterkundige voortbrengselen op prijs stellen, men schatte in hem niet zoo zeer de geleerdheid als de opregtheid, de gelijkvormigheid, de ootmoedig-eenvoudig-voorkomend-zachtaardig-en vroomheid. Zijne uitgave van JOINVILLE verscheen in 1761, in fol. in het licht.

MELUN (SIMON DE), heer van *Laloupe*, uit een oud en in groote mannen vruchtbaar geslacht, volgde in het jaar 1270, den H. LODEWIJK naar *Afrika*, en onderscheidde zich bij het beleg van *Tunis*. Bij zijne terugkomst werd hij maarschalk van *Frankrijk*, in 1293, en sneuvelde in den veldslag van *Kortrijk* in 1302.

MELUN (JOANNES II. burggraaf van), volgde in 1350, zijnen vader JOANNES I op, in de bediening van grootkamerheer van *Frankrijk*. Hij bevond zich bij den slag van *Poitiers*, met WILHELMUS aartsbisschop van *Sens*, zijnen broeder; en bij den vrede van *Bretigni*, in 1359. Hij had deel in de grootste gebeurtenissen van zijnen tijd, en overleed in 1382, met de faam van een verstandig man te zijn geweest.

MELUN (KAREL DE), heer van *Nantouillet*, was een man vol verstand en vol moed. **LODEWIJK XI**, verhief hem in 1465, tot zijnen luitenant-generaal in het geheele rijk. Maar zijne benijders zwoeren zijnen ondergang. Hij werd beschuldigd met de vijanden van den staat in verstandhouding te leven, en in 1468 onthoofd.

MELVIL (sir JACOBUS), een Schotsch edelman, geboren te *Halhill*, in 1534, was page, vervolgens geheimraad van **MARIA STUART**, koningin van *Schotland*. Koning **JACOBUS**, zoon van **MARIA**, nam hem op in zijnen raad en vertrouwde hem het beheer der financiën toe. Deze vorst wilde hem mede nemen, toen hij na den dood van koningin **ELIZABETH** bezit ging nemen van den Engelschen troon, doch hij verontschuldigde zich en kreeg verlof om een afgetrokken leven te leiden. Hij overleed in *Schotland*, in 1606. Men heeft van hem *geschiedkundige aantekeningen* over de regeringen van **ELIZABETH**, **MARIA STUART**, en **JACOBUS I**, in het Engelsch, *Londen*, 1663, in fol. In het Fransch, 1694, 2 dl.ⁿ en 1745, 3 dl.ⁿ De abt **DE MARSY**, laatste uitgever, heeft de oude Fransche vertaling van dit werk ver-

beterd en vermeerderd met een deel, bevattende onderwerpen, die in Zusammenhang zijn met deze aantekeningen.

* **MELY - JANIN (JOANNES MARIA JANIN**, bijgenaamd), een letterkundige te *Parijs*, in 1776 geboren, trad reeds vroegtijdig in de loopbaan van dagbladschrijver en werkte achtereenvolgend aan het *Journal de l'Empire*, aan het letterkundig gedeelte der *Petites affiches*, en eindelijk aan het dagblad *Quotidienne* hetwelk hij sedert 1814 met roem geeft in het licht gegeven. Zijn geheele leven was aan de letterkunde toegewijd. Deze achtungwaardige schrijver overleed den 14 December 1827, aan de gevolgen eener lange en smartelijke ziekte, betreurd door al degene, die in de gelegenheid zijn geweest, om zijne persoonlijke hoedanigheden te waarderen. Hij had in 1811 vervaardigd, eene *Ode op de geboorte des konings van Rome*, zoon van **NAPOLEON**, en had in 1803 nog een *Hekeldicht (Satire)* in het licht gegeven. Zijne overige werken zijn: 1.º *Ode op het huwelijk van Z. K. H. Mgr. den hertog van BERRY*, 1816, in 8.vo. — 2.º *Lettres Champenoises (Brieven uit Champa-*

gne), 1817 tot 1824, die zich onderscheiden, zoo wel door den geest, als door den moed des schrijvers, om de valsche leerstellingen te bestrijden. — 3.º *Ode op de herstelling van het ridderslijk standbeeld van LODERWIJK XIV; de zalving van KAREL X*, ode, 1825 in 8.vo. Hij heeft aan het tweede Fransche tooneel in 1801 geleverd, ORESTES, een treurspel in 5 bedrijven, dat na drie zeer onstuimige uitvoeringen, op last van den minister-raad, geschorst werd. Eene kabaal, door den partijgeest aangevuurd, had niet het stuk, hetwelk een ander lot verdiende, maar den schrijver der *Lettres Champenoises* en een der redacteurs van een koningsgezind dagblad vervolgd. In 1825 heeft hij ook op het tooneel FRYDEAU doen spelen *Projet de pièce (Ontwerpt tot een stuk)*, boertig zangspel in één bedrijf; en in 1827, op het *Théâtre Français*, het blijspel in 5 bedrijven: *Louis XI a Peronne*. Nog heeft men hem het *Leven van la HARPE* te danken, hetwelk aan het hoofd van de *Cours de littérature*, in 16 dl.ⁿ in 12.mo gevonden wordt.

MÉMES. — (Zie MESMES).

MEMMI (SIMON) een schilder geboren te *Sienna*, overleed in 1345, in den ouderdom van 60 jaren, teekende met veel vernuft en gemak; maar zijne voornameheid bestond in het portretteren. Hij teekende dat van de schoone LAURA, minnares van, PETRARCHA een beroemd dichter, door wien MEMMI zeer geacht werd.

MEMMIA (SULPICIA) vrouw van keizer ALEXANDER SEVERUS, overleed in den bloei harer jaren. Zij bezat deugden, maar hare inborst was trotsch en minachtend. Zij verweet haren echtgenoot gedurig zijne verregaande vriendelijkheid. De vorst antwoordde haar eens: *Ik vestig mijn gezag als ik mij door het volk doe beminnen.*

MEMMIUS (C.) een Romeensch ridder, beoefende de welsprekendheid en de dichtkunst. Hij was landvoogd van *Bythinië*; maar omdat hij dit gewest geplunderd had, werd hij in het jaar 61 vóór J. C. door CAESAR in ballingschap gezonden. LUCRETIVS droeg hem zijn gedicht op, dat door de stellingen, welke daarin vervat zijn, zeer geschikt was, om MEMMIUS gerust te stellen over zijne rooverijen, zijne afpersingen en

andere misdaden.

MEMNON van het eiland *Rhodes*, was de bekwaamste veldheer van DARIUS, koning van *Perzië*. Hij raadde deze vorst aan, zijn eigen land te verwoesten, om aan ALEXANDER den Groote de levensmiddelen af te snijden, en vervolgens *Macedonië* aan te tasten; maar deze raad werd door de overige veldheeren afgekeurd. Men vocht, en de Perzers werden verslagen, bij den overtocht van de *Granicus* in het jaar 333 vóór J. C.; vervolgens verdedigde MEMNON de stad *Miletus* met moed, maakte zich meester van de eilanden *Chio* en *Lesbos* verbreedde den schrik door geheel *Griekenland* en zou de overwinningen van ALEXANDER betwengeld hebben, indien hij niet kort daarna overleden ware. Het verlies van dezen held, een groot veldheer en een werkzaam man, even zoo geschikt om eenen raad te geven als dien uit te voeren, sleepte den val van het Perzische rijk na zich. BARSINA, weduwe van MEMNON werd met de vrouw van DARIUS gevangen genomen, en ALEXANDER won er eenen zoon bij, HERKULES genaamd.

MENABENUS (APOLLO), een dichter en natuurkundige en

eerste geneesheer van JOANNES III, koning van *Zweden*, verliet dit rijk in 1581 ging naar *Weenen* en van daar naar *Milane*, waar hij geboren was. Wij hebben van hem verscheidene werken onder anderen: *De causis fluxus et refluxus aquarum Stockholmensium*, en *tractatus de magno animali quod atcen vocant*, Keulen, 1581 in 12.mo.

MENAGE (GILLIS), geboren den 15 Augustus 1613 te *Angers* van eene eerbare familie, toonde reeds vroegtijdig aanleg te hebben tot de wetenschappen. Nadat hij met goed gevolg zijne lagere scholen en de filosofie had doorgelopen, werd hij advocaat en pleitte gedurende eenigen tijd te *Angers*, *Paris* en *Poitiers*. Hij werd vervolgens de pleitzaal moede, omhelsde den geestelijken staat en verkreeg benediciën, die hem in goeden staat stelden. Hij legde zich nu geheel toe op de fraaije letteren. CHAPELAIN deed hem ingang vinden bij den kardinaal DE RETZ, maar eens geworden zijnde met de personen, die bij zijne Eminentie inwoonden, ging hij er van daan. Hij ging wonen in het klooster van onze Lieve Vrouw, waar hij alle woensdagen eene vergadering

van gelletterden hield; hij bezat vele belesenheid en haalde in zijne gesprekken gestadig Grieksche, Latijnsche, Italiaansche of Fransche verzen aan. Zijne Italiaansche verzen verdienden hem eene plaats bij de akademie van *Crusca*. De Fransche akademie zou ook voor hem zijn geopend geworden, hadde hij niet vervaardigd, zijn *Rekwest der Woordenboeken*, een koddig hekelschrift, tegen het woordenboek dier vergadering. Dit deed MONTMAUR zeggen: »Het is juist ter oorzaak van dit stuk dat men MENAGE tot de akademie moet veroordeelen, even als men een man, die een meisje onteerd heeft, veroordeelt om hetzelfde te huwen.» Het karakter van MENAGE was stuursch, minachtend en verwaand. Zijn leven was een gestadige oorlog. De abt d'AUBIGNAC, GILLIS BOILEAU, broeder van den hekeldichter, SALLO, BOUHOURS en BAILLET waren de voornaamste voorwerpen van zijnen wrok. Zijn twist met den abt d'AUBIGNAC ontstond daaruit, dat zij, na over de bijzondere schoonheden der Blijspelen van TERENTIUS geredetwist te hebben, niet konden overeenkomen nopens datgene zijner stukken, hetwelk

den eersten rang verdiende. Na veel geschrijf van weerszijden, en na veel papier met lastertaal te hebben vuilgemaakt, verkoelde het vuur van MENAGE. Hij stelde zich aan of zijn geweten hem knaagde: hij zeide dat hij gezworen had nimmer blaauwboekjes te schrijven of te lezen. Zijne bekommernissen werden ten kwade uitgelegd. Men dreef den spot met zijne vroomheid, die niet zeer scheen te strooken met andere genegenheden. MENAGE had eene teedere verbindtenis aangegaan met mejufvrouwen LAFAYETTE en DE SEVIGNÉ. Hij beminde voornamelijk de eerste, toen zij nog jufvrouw DE LA VERGNE was, en vereerde haar onder den naam van LAVERNA. Het dubbelzinnige van dit woord, met het Latijnsche woord *Laverna*, de godin der dieven, gaf aanleiding tot een puntdicht in Latijnsche verzen, waarin het spitsvinnige valt op den naam dien zich MENAGE gemaakt had van *ronddrager van verzen*. Hij overleed in 1692 in den ouderdom van 79 jaren. Zijne vijanden vervolgden hem tot in het graf. Aan deze vervolging heeft men van den beroemden LA MONNOYE het volgende puntdicht te danken:

Laissons en paix monsieur MENAGE.

C'était un trop bon personnage,
Pour n'être pas de ses amis.
Souffrez qu'à son tour il repose,
Lui dont les vers et dont la
prose,

Nous ont si souvent endormis.

Men wil dat hij slechts een gelukkig geheugen had. Eens daar hij zich bij mevrouw DE RAMBOUILLET met verscheidene vrouwen bevond, onderhield hij dezelve met verscheiden aardigheden, die hij gelezen en onthouden had. Mevrouw DE RAMBOUILLET, die dit wel merkte, zeide hem: » Al wat gij ons vertelt mijn heer, is vermakelijk, maar zeg nu ons ook iets dat van u komt." Men heeft van dezen geleerde: 1.º *Dictionnaire etc.* (*Etymologisch woordenboek of oorsprong der Fransche taal*), welks beste uitgave is, die van 1750, 2 dl.ⁿ in fol., door toedoen van JAULT, leeraar bij het koninklijk kollegie, die dit in vele opzigte nuttig, maar door het groot getal valsche woordafleidingen, belagchelijk werk, zeer vermeerderd heeft. [Het bij deze gelegenheid door den ridder DE CAILLY, vervaardigde punt dicht, is vrij algemeen bekend:

Alfana vient d'Equus sans doute;

*Mais il faut convenir aussi
Qu'en venant de là jusqu'ici,
Il a bien changé sur la route.]*

— 2.º *Origines etc.*

(*Woordgrondingen der Italiaansche taal*), Geneve,

1685, in fol.: een werk, dat de verdiensten en gebreken van het voorgaande heeft.

MENAGE heeft datgene verzameld, wat hij in verschillende Italiaansche werken over dat onderwerp gevonden heeft; en verscheiden academici van Florence, hebben hem bouwstoffen geleverd. — 3.º Eene *Uitgave*

van DIOPHANTUS, met belangrijke aanmerkingen en verbeteringen. — 4.º *Remarques etc.* (*Aanmerkingen op de Fransche taal*),

2 dl.ⁿ in 12.mo, van weinig belang. — 5.º De *Anti-Baillet*, 2 dl.ⁿ in 12.mo;

dit is eene wederlegging van *Jugemens des Savans*. (*Beoordeelingen der geleerden*);

BAILLET, had hem in dezelve zeer gehavend: MENAGE

wilde er zich over wreken; maar terwijl hij de mislagen van BAILLET aan den dag

bragt, maakte hij er nieuwe, die LA MONNOYE, op zijne beurt in zijne *Aanmerkingen op den Anti-BAILLET*,

aan den dag bragt. — 6.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van SABLE*), 1686, in fol. geleerd en heuzelachtig. —

7.º *Satires etc.* (*Hekelingen tegen MONTMAUR*),

waarvan de beste is de *Herscheping* van dezen school-

vos in eenen *papegauri*. Men vindt dezelve in de verzameling van SALLENGRE. — 8.º *Des poésies etc. (Latijnsche, Italiaansche, Grieksche en Fransche gedichten)*, Amsterdam, 1687, in 12.mo De laatste worden het minste op prijs gesteld. Men vindt er niets in dan bijnamen, groote niets beteekenende woorden, links en regts geplunderde verzen, waarbij meestal nog eene slechte keuze heeft plaats gehad. — 9.º *Juris civilis amœnitates*, Parijs, 1667, in 8.vo Men gaf na zijnen dood een *Magniana* in het licht, eerst in 1, vervolgens in 2, en eindelijk in 4 dl.ⁿ, 1715. Deze laatste uitgave, heeft men aan LA MONNOYE te danken, die deze verzameling met verscheiden aanmerkingen heeft verrijkt, welke dezelve aan de menigte van *Ana's* heeft onttrokken; er komen echter nuttelooze zaken in voor. Het 3^e en 4^e deel zijn van weinig belang.

MENANDER, in het jaar 342 vóór J. C. te *Athene* geboren, wordt als de uitvinder van het nieuwe blijspel onder de Grieken beschouwd. Deze dichter bezat noch de kracht, noch het vuur van ARISTOPHANES, maar zijne blijspelen bezitten meer orde.

en zijn beter naar de tooneelregels ingerigt. De taal derzelve is bescheidener; maar de hartstogten spreken niet minder levendig in dezelve. Van 108 blijspelen, welke deze dichter geschreven had, en welke men zegt alle door TERENTIUS vertaald te zijn, blijven er ons slechts weinige fragmenten over. Dezelve zijn verzameld door LE CLERC, die dezelve in *Holland*, in 1709, in 8.vo met *Aanmerkingen* in het licht gaf. Een criticus heeft *aanmerkingen* op de *Aanmerkingen* van LE CLERC in het licht gegeven, 1710 en 1711, in 8.vo [In de daad, deze uitgave liet ook veel te wenschen over, dezelve is verre overtroffen door die van BRUNCK, in zijne *Poetae græci gnomici*, Straatsburg, 1784, en vooral door die van AUG. MEINECKE, *Berlijn*, 1823.] MENANDER verdronk in de haven van *Piræus*, in het jaar 293 vóór J. C.

MENANDER, leerling van SIMON den toovenaar, werd het hoofd eener bijzondere sekte, door iets aan de leer zijns meesters te veranderen. Hij beweerde dat zijne aanhangers, door zijn doopsel de onsterfelijkheid verkregen. Zijne dweeperijen maakten te *Antochië*, veel opgang.

MENANDRINO. — Zie **MARSILIO VAN PADUA.**

MÉNARD (CLAUDIUS), luitenant van het rechtsgebied van *Angers*, in welke stad hij in 1580 geboren was, onderscheidde zich door zijne kunde en zijne deugd. Na den dood zijner echtgenoot, omhelsde hij den geestelijken staat, en leidde eene zeer strenge levenswijze. Hij had grootelijks deel aan de hervormingen van verscheiden kloosters van *Anjou*. Deze overheidspersoon was een bijzondere vriend der oudheid. Een groot gedeelte zijns levens bragt hij door in de nasporing van handvesten, waaruit hij verscheiden belangrijke stukken ontleende. Hij overleed in 1652, na verscheiden werken in het licht te hebben gegeven: 1.º *Histoire etc. (Geschiedenis van den H. LODEWIJK)*, door JOINVILLE, 1617, in 4.to, met aanteekeningen, vol oordeel en geleerdheid. — 2.º De twee *Boeken van den H. AUGUSTINUS*, tegen *JULIANUS*, welke hij in de bibliotheek van *Angers* ontdekte. — 3.º *Recherches etc. (Nasporingen, betreffende het ligchaam van den H. JACOBUS den meerdere)*, hetwelk hij beweert in de hoofdkerk van *Angers* te rusten. Men vindt in dit werk

en in zijne overige voortbrengselen, kunde, maar weinig oordeel, en eenen harden en ongekuischten stijl. — 4.º *Histoire etc. (Geschiedenis van BERTRAND DU GUESCLIN)*, 1618, in 4.to [» Dit is, zegt een levensbeschrijver, de letterlijke vertaling in onrijm, van den roman CUVELIER of CUVELIERS, door eenen onzekeren schrijver, in 1387 vervaardigd. MÉNARD, heeft er eenige bijlagen bij geschreven; maar hij heeft den stijl onveranderd gelaten, waarvan hij echter bekent, dat de onbeschaafdheid zoo verregaat, dat een middelmatig oor, dezelve niet zonder walging kan verdragen.]

MÉNARD (dom NICOLAAS HUGO), te *Parijs*, in 1585 geboren, benediktijner in het klooster van den H. DIONYSIUS, in 1612, omhelsde de hervorming der orde, in 1614, en werd tot de congregatie van den H. MAURUS toegelaten. Hij was een der eerste religieuzen dier congregatie, welke zich op de studie toelagden. Hij overleed te *Parijs*, den 21 Januarij 1644, in de abdij van *Saint Germain-des-Prés*, als een' man van groote geleerdheid en eenen bondigen geest beschouwd. Hij schonk luister aan zijne kunde, door eene zeldzame

zedigheid, en eene opregte godsvrucht. Er bestaat van hem: 1.º eene *Uitgave* van het *Martyrologium* der heiligen zijner orde, door ARNOLD WION, in 8.vo, 1629.

— 2.º *Concordia Regularum*, van den heiligen BENEDICTUS van *Aniane*, met het *Leven* van dien heilige, 1738, in 4.to — 3.º *D. GREGORII papæ, cognomento magni, liber Sacramentorum, nunc demum correctior et locupletior*, 1642, in 4.to Deze werken zijn vol belangrijke geleerde nasporingen en toelichtende aantekeningen. Dezelve ademen den smaak der oudheid en der gezondste critiek. — 4.º *Diatriba de unico Dyonisio*, 1643 of 1644, in 8.vo Hij geeft zich hierin alle mogelijke moeite, om te bewijzen dat de heilige DIONYSIUS van *Parijs* dezelve is, als de heilige DIONYSIUS *de Areopagiter*; hierin legt hij weinig oordeelkunde aan den dag. Hij is het, die in een handschrift der abdij van *Corbië*, den brief ontdekte, die aan den H. BARNABAS wordt toegeschreven. Dezelve verscheen eerst na zijnen dood, met zijne aanmerkingen verrijkt, door de zorg van D. D'ACHERY, die eene voorrede aan het hoofd plaatste, in het licht, *Parijs*, 1645, in 4.to. Men kan over dezen geleer-

den benediktijner raadplegen, de *Biblioth. Critique* van D. LECERF; de *Memoriën van NICÉRON*, 22.e dl. en *Hist. litt. de la congr. de Saint MAUR*, door D. TASSIN.

MÉNARD (PETRUS), advocaat bij het parlement te *Parijs*, te *Tours*, in 1626 geboren. Na zich in de pleitzaal onderscheiden te hebben, keerde hij naar zijne geboorteplaats terug. Hij wijdde zich aldaar enkel toe aan de studie, en overleed er in 1701, in den ouderdom van 75 jaren. Men heeft van hem werken, die eenigen opgang maakten, zoo als de *Akademie der vorsten*; *l'Accord etc.* (*De overeenstemming aller tijdrekenkundigen*). Deze schrijver genoot eene algemeene achting; zijne regtschapenheid, zachtmoedigheid, opregtheid, zijne kundigheden hadden hem dezelve verzekerd.

MÉNARD (JOANNES DE LA NOE), een priester uit het diocces van *Nantes*, in die stad, den 23 September 1650, uit eene aanzienlijke familie geboren, was in den beginne advocaat. Door zijne welsprekendheid verwierf hij de goedkeuring der lieden van smaak; en door zijne deugden den lof der braven. Daar hij door het verlies eener

regtvaardige zaak eenen afkeer tegen de pleitzaal had opgevat, omhelsde hij den geestelijken staat. Gedurende 30 jaren, dat hij directeur van het seminarie van *Nantes* was, werkte hij aan de bekeering der ketters, en slaagde er zoo wel in door het voorbeeld zijner deugden, als door de kracht zijner redeneringen. Deze man Gods overleed in 1717, na voor gevallen meisjes, een huis van den goeden-herder gesticht te hebben. Men heeft van hem eenen *Catechismus*, die op prijs wordt gesteld, en waarvan er verscheiden uitgaven bestaan. Zijn *Leven* is in 1734, in 12.mo in het licht gegeven; hetzelfde draagt eenigzins het kenmerk van den geest des schrijvers, den H.^r GOURMEAUX, die een groote voorstander der mirakelen van den diaken PÂRIS was. Nadat de abt MÉNARD, zelf in 1714, de bulle *Unigenitus* had aangenomen, appelleerde hij later in den eersten opstand, die na den dood van LODEWIJK XIV plaats had, en had den tijd niet, om van zijnen stap terug te komen.

MÉNARD (LEO), raadsheer bij het landsgerecht van *Nismes*, werd te *Tarascon* in 1706 geboren. De wetenschap der geschiedenis en der

oudheden, welke hij reeds in zijne jeugd beoefende, verwierf hem eenen post bij de akademie van opschriften en schoone letteren. Hij leefde sedert dien tijd bijna altijd te *Parijs* in vrij bekrompene omstandigheden: zijne werken, hoewel geleerd, behoorden niet tot diegene, welke eenen schrijver verrijken. Er bestaat van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Burgerlijke, kerkelijke en letterkundige geschiedenis der stad Nimes*), 1750 en volgende jaren, 7 dl.ⁿ in 4.to Men kan aan dit leerzame en belangrijke werk, niet anders dan deszelfs buitengemeene wijdoopigheid verwijten. — 2.º *Mœurs etc.* (*Zeden en gebruiken der Grieken*), 1745, in 12.mo; een nuttig en vrij wel geschreven werk. — 3.º *Les Amours etc.* (*De minnarijen van CALLISTHENES en ARISTOCLEA*), 1766, in 12.mo, een flauw geschreven Roman, waaruit niets nuttigs te putten is. [De schrijver had het onderwerp van PLUTARCHUS ontleend]. MÉNARD overleed in 1767. Nog heeft men aan dezen academicus te danken, *Losses Stukken*, om tot de geschiedenis van *Frankrijk* te dienen, 1748, 3 dl.ⁿ in 4.to

MÉNARDAIRE. — Zie GRAN-DIER.

MENARDIÈRE (LA). — Zie MESNARDIÈRE.

MENASSEH-BEN-ISRAËL, een beroemde Rabbijn, in *Portugal*, in 1604 geboren, was de zoon van eenen rijken koopman, dien hij naar *Holland* volgde. In den ouderdom van 18 jaren, volgde hij den rabbijn IZAAK URIEL, in de synagoge van *Amsterdam* op. Daar zijne beperkte inkomsten niet in staat waren, om in zijne behoeften, en die zijner familie te voorzien, zoo begaf hij zich naar *Bazel*, en van daar naar *Engeland*. CROMWELL nam hem zeer wel op, maar liet hem in de behoefte. MENASSEH-BEN-ISRAËL, in *Engeland* niet gevonden hebbende, hetgene, wat hij wenschte, begaf zich naar *Zeeland*, en overleed te *Middelburg*, in 1657. Deze rabbijn behoorde tot de sekte der Farizeërs, bezat eenen levendigen geest en een gezond oordeel. Zijn innemend voorkomen, zijne zindelijkheid, en zijne wellevende manieren, verwierven hem vriendschap en achting. Hij was toegevend, en leefde even wel met de Christenen als met de Joden. Toen de beroemde HUET, in 1652 uit *Zweden* terug kwam, onderhield hij zich langen tijd met hem, over de plegtigheden der Joden, en over het Chris-

tendom. MENASSEH was bekwaam in de wijsbegeerte, in de H. Schrift, in den *Talmud*; en in de letterkunde der Joden. Zijne rechtschapenheid was een aanhoudend verwijt voor zijne natie, die er zich niet veel over bekommert, om hem na te volgen. Men heeft van hem een aantal werken, in het Hebreeuwsch; in het Latijn, in het Spaansch en in het Engelsch. De voornaamste zijn: 1.° Een *Hebreeuwse Bijbel*, zonder punten, *Amsterdam*, 1635, 2 dl.ⁿ in 4.to: eene zeer schoone uitgave, met eene Latijnsche voorrede. — 2.° De *Talmud* verbeterd, met aantekeningen in het Hebreeuwsch, *Amsterdam*, 1633, in 8.vo — 3.° *El Conciliador*, *Frankfort*, 1632, in 4.to, gedeeltelijk in het Latijn vertaald, door DIONYSIUS VOSIUS: een geleerd en belangrijk werk, waarin hij de elkander schijnbaar tegensprekende schriftuurplaatsen overeenbrengt. — 4.° *De resurrectione mortuorum. libri tres*, *Amsterdam*, 1636, in 8.vo — 5.° *De fragilitate humana ex lapsu ADAAMI de que divino auxilio*, *Amsterdam*, 1642; een werk, hetwelk bewijst, dat het denkbeeld der erfzonde, en derzelver gevolgen, zeer stellig bij de hedendaagsche Jo-

den of ten minste bij de kundigste leeraars bestaat, even gelijk hetzelfde bij de ouden bestond, zoo als de gewijde boeken, ons zulks door bepaalde teksten leeren, en ons zulks nog duidelijker wordt aangewezen in het 4e boek van ESDRAS (zie dat art.), hetwelk, ofschoon niet canoniek, niettemin de bij de Joden aangenomen leer bevat. — 6.º *Spes Israëlis*, Amsterdam, 1650, in 12.mo Daar MENASSEH had hooren zeggen, dat er overblijfselen van oude Israëlitén in Zuid-Amerika waren, verbeeldde hij zich, dat de tien door SALMANASAR weggevoerde stammen, zich in dat land gevestigd hadden, en dat daaraan de oorsprong der bevolking van Amerika was toe te schrijven. THEOPHILUS SPIZELIUS, een protestantsch predikant te Augsburg, heeft dit werk wederlegd. Men kan echter niet ontkennen, dat verscheiden Amerikaanse natiën, van de oude Jaden schijnen af te stammen. WILLIAM PENN, pater LAITAU, ADAIR enz., hebben er bewijzen van geleverd, die ROBERTSON te vergeefs getracht heeft te wederleggen. — 7.º *De levensadem (Spiraculum vitæ)*, in het Hebreewsch, Amsterdam, 1651, in 4.to: een in 4 boeken verdeeld werk,

waarin hij de geestelijkheid en onsterfelijkheid der ziel bewijst. — 8.º *De termino vitæ, libri tres*, in 12.mo THOMAS POCOCKE heeft het *Leven* van MENASSEH in het Engelsch geschreven, hetzelfde komt voor aan het hoofd zijner vertaling van het voorgaande werk, 1699, in 12.mo

MENCKE (OTTO), MENCKENIUS, te Oldenburg, in 1644 geboren, was de zoon van eenen raadsheer dier stad, studeerde aan verscheiden Duitsche universiteiten. Zijne kennis in de wijsbegeerte, regtsgeleerdheid en godgeleerdheid, verwierf hem in 1668, den leerstoel der godgeleerdheid te Leipzig. Hij was tot vijfmalen rector van de universiteit dier stad, en zevenmalen deken van de faculteit der wijsbegeerte. Hij is de eerste schrijver van het *Leipziger dagblad*, waarvan er reeds 30 deelen bestonden, toen hij in 1707 overleed. Hij leverde uitgaven van verscheiden geleerde werken, en schreef verhandelingen over de regtsgeleerdheid, waarin vele geleerdheid doorstraalt. De voornaamste zijn: 1.º Eene verhandeling, getiteld: *Micropolitica seu Respublica in microcosmo conspicua*, Leipzig, 1666, in 4.to — 2.º *Jus majestatis circa venationem*, 1674,

in 4.to Men kan over de-
zen geleerde raadplegen de
Memoriën van NICÉRON,
31e dl., en het Woordenboek
van CHAUFFÉPIÉ.

MENCKE (JOANNES BUR-
CHARD), zoon van den voor-
gaande, te *Leipzig*, in 1674
geboren, werd hoogleeraar
voor de geschiedenis, in die
stad, en later geschiedschrij-
ver en geheimraad van FRE-
DERIK AUGUSTUS van Sak-
sen, koning van Polen. De-
ze geleerde overleed den 1
April 1732. Men heeft van
hem: 1.º *Scriptores rerum
germanicarum, speciatim
saxonicarum*, 3 dl.ⁿ in fol.,
1728 en 1730. — 2.º Twee
Latijnsche *Verhandelingen
over de kwaksalverij der ge-
leerden*, *Amsterdam*, 1716,
in 12.mo Deze titel belooft
veel; maar de uitvoering be-
antwoordt er niet aan; het
is waarschijnlijk, dat wan-
neer hij thans schreef, hij
beter zou slagen, daar het
voorwerp van zijn werk te-
genwoordig, veel uitstekender,
veel uitgebreider en tast-
baarder is geworden; zoodat
het veel gemakkelijker zou
zijn, om het met goed ge-
volg uit te drukken en te
schilderen. Deze *Verhan-
delingen* zijn in verschillen-
de talen vertolkt. Er is te
Lucca eene uitgave van in
het licht verschenen, met

aanteekeningen van JOANNES
DOMINICUS MANSI, 1721. —
3.º Verscheiden *Verhande-
lingen*, over belangrijke on-
derwerpen. — 4.º Hij heeft
33 deelen van het *Leipzi-
ger dagblad* in het licht ge-
geven, hetwelk hij na den
dood zijns vaders voortzette,
en dat FREDERIK OTTO, zijn
oudste zoon, na hem ver-
volgde. — 5.º *De viris mi-
lilia ceque ac scriptis il-
lustribus*, *Leipzig*, 1708,
in 4.to — 6.º Eene *Uitgave*
der wijze om de geschiede-
nis te beoefenen, door den
abt LENGLET DU FRESNOI,
met bijvoegselen en aanmer-
kingen, waaronder er velen
voorkomen, die niet zeer ge-
schikt zijn, om het toege-
lichte werk te verbeteren.
Men vindt de *Lofrede* van
JOANNES BURCHARD MENCKE
in de *Acta erudit, lipsiensis*,
1782, [en in de beide aan
het slot van het vorige ar-
tikel aangevoerde werken.]

MENDAJORS (PETRUS DES
OURS DE), een edelman uit
Languedoc, in 1679 te *Alais*
geboren, kwam te *Parijs*,
werd in 1712, bij de aka-
demie van opschriften als lid
aangenomen, in 1715 tot ve-
teraan verklaard, en keerde
naar *Alais* terug, alwaar hij
den 15 November 1747 over-
leed. Men heeft van hem:
Histoire etc. (*Geschiedenis*

van *Narbonneesck Gallie*), *Parijs*, 1733, in 12mo, een geacht werk; en verscheiden *Verhandelingen* in de *Memoriën* der akademie. De meeste handelen over de onderwerpen uit de oude aardrijkskunde. Zoo als over *de gesteldheid der legerplaats van HANNIBAL*, *langs de oevers der Rhône*; *de grenzen van Vlaanderen*, *van Gothland*, enz.

MENDELSSOHN (JOZEF), een beroemd Joodsche wijsgeer, te *Dessau* den 6 September 1729 geboren, en te *Berlijn*, den 4 Januarij 1786 overleden, kwam alle hinderpalen te boven, welke zijne godsdienst, en zijne bekrompene middelen hem in den weg stelden, om eenen vermaarden geleerde te worden. Zijn vader was een openbaar schrijver en hield eene lagere school. De nood dwong MENDELSSOHN om zich in 1745 naar *Berlijn* te begeven, alwaar hij bijna geheel en al van de aalmoezen zijner geloofsgenooten leefde. Daar FREDERIK II de fabrieken wilde begunstigen, zoo verleende hij eenige voorregten aan de Joden, en MENDELSSOHN kreeg eenen post, die hem *f* 500 opbragt. Zijn werk *Phädon*, *oder über die Unsterblichkeit der Seele*, heeft in *Duitschland* een

aantal uitgaven gehad, en is bijna in alle levende talen vertolkt. Lang voor dat dit werk in het licht verscheen had hij er reeds anderen geleverd, die niet minder verdienend gekend te zijn: wij willen er eenige van opgeven. 1.º *Briefe über die Empfindungen*, *Berlijn*, 1755, in 8.vo — 2.º *Jerusalem, oder über religiöse Macht und Judenthum*. — 3.º *Morgenstunden*, 1.º dl. 1785. — 4.º *MOSES MENDELSSOHN, an die Freunde LESSINGS*. — 5.º *Philosophische Schriften*, *Berlijn*, 1761 en 1771, 2 dl.ⁿ enz. Hij heeft daarenboven een aantal godgeleerde geschriften in het licht gegeven, waarin men ligtelijk kan begrijpen, dat alles niet nauwkeurig is. Hij heeft altijd zeer gehecht aan zijne godsdienst geleefd, en meer dan eens de verdediging derzelve op zich genomen, doch ook meer dan eens gevoelens voorgestaan, die even zoo min met het Jodendom als met de Christelijke leer zijn overeen te brengen, zoo als wanneer hij aan de mirakelen de kracht betwist, om te overtuigen, onder voorwendsel, dat er bedriegers zijn geweest. Zijne persoonlijke hoedanigheden, hebben hem achtung en aanzien verworven, niet alleen bij zijne geloofsgenooten en

in de stad *Berlijn*, maar ook bij al degene, bij welke hij bekend was. Op den dag van zijn overlijden, sloten al de Joden dier hoofdstad, ten teeken van rouw, hunne winkels en magazijnen, een gebruik, hetwelk zij anders enkel bij het overlijden hunner eerste rabbijnen in acht nemen. Het *Leven* van MENDELSSOHN, is in het Hebreuwsch door IZAAK EUCHEL beschreven, *Berlijn*, 1788, in 8.vo [Meer bijzonderheden dienaangaande kan men vinden in de *Berlinische Monatschrift*, 1786, Maart blz. 204 — 216, en COTTARD, rector der akademie van *Straatsburg*, heeft zijne geschiedenis in een voor de Israëlitische scholen bestemd stukje geschreven, *Straatsburg*, 1832, in 32.mo]

MENDEZ-PINTO (FERDINAND), te *Monte-Mayor-o-Velho*, in *Portugal* geboren, was in den beginne lijfknecht van eenen Portugesch edelman. De zucht om fortuin te maken, bewoog hem, om zich in 1537, naar *Indië* in te schepen. Daar het schip, aan boord van hetwelke hij zich bevond, door de Turken werd veroverd, werd hij naar *Mokuz* gevoerd, en aan eenen Griekschen renegaat verkocht, die hem weder aan eenen Jood

over deed, uit wiens handen hij door het bestuur van het Portugesche fort *Ormuz*, werd losgekocht. Dit bestuur stelde hem in de gelegenheid, om zich volgens zijn eerste voornemen naar *Indië* te begeben. Gedurende een 21jarig verblijf, was hij aldaar getuigen van de grootste gebeurtenissen, en ondervond er de zonderlingste lotgevallen. In 1558 kwam hij in *Portugal* terug, alwaar hij de vruchten zijner werkzaamheden genoot, na dertien malen slaaf, en zestien malen verkocht te zijn geweest. Men heeft van hem een zeer zeldzaam en zeer belangrijk *Verhaal* zijner reizen, te *Lissabon*; in 1614 in fol. in het licht gegeven. Dit werk is op eene belangrijke wijze, en in eenen meer sierlijken stijl geschreven, dan men zulks van eenen soldaat, zoodanig als MENDEZ-PINTO, had kunnen verwachten. Men vindt er eene menigte belangrijke bijzonderheden in over de aardrijkskunde, de geschiedenis en de zeden der rijken *Sina*, *Japan*, *Pegu*, *Siam*, *Achem*, *Java*, enz. Verscheiden der door hem verhaalde daadzaken, hadden fabelachtig geschenen; maar dezelve zijn later bekrachtigd. De heer DE SURGI, heeft uit het verhaal van MENDEZ-PINTO, datgene ontleend, wat het

zonderlingste scheen, en er eene belangrijke *Geschiedenis* van gemaakt, welke hij in de *Wisselvalligheden der fortuin*, Parijs, 2 dl.ⁿ in 12.mo heeft doen drukken.

* MENDOÇA (HIPPOLYTUS JOZEF HURTADO DA COSTA DE), te *Colonia-do-San-Sacramento*, aan de rivier *la Plata*, in *Zuid-Amerika* geboren, werd aan de hoogeschool van *Coïmbra*, tot doctor in de regten bevorderd. Om vrijmetselarij in de gevangenis der Portugesche inquisitie geworpen, gelukte het hem uit zijne gevangenis te ontsnappen, en zich naar *Engeland* in te schepen, alwaar hij sedert dien tijd zijn verblijf hield; hij gaf aldaar in het licht: *A narrative of the persecution of the author*, 1811, in 8.vo MENDOÇA, werd vervolgens secretaris van den hertog van *Sussex*, en eindelijk zaakgelastigde van het nieuwe Braziliaansche keizerrijk te *Londen*. Hij had in die hoofdstad de uitgave van een dagblad in de Portugesche taal begonnen, onder den titel van *Correio Brasiliense*, waarvan er slechts eenige nummers in het licht zijn verschenen. HURTADO DE MENDOÇA, is te *Londen*, op het einde van het jaar 1823 overleden.

MENDOZA (PETRUS GONZALEZ DE), een beroemde kardinaal, aartsbisschop van *Sevilla*, later van *Toledo*, kanselier van *Kastilië* en *Leon*, werd in 1428, uit het huis van MENDOZA, een der beroemdste van *Spanje*, en zeer vruchtbaar in groote mannen, geboren. Hij werd door HENDRIK IV, koning van *Kastilië*, die hem in 1473 het Roomsche purper verschafte, met de belangrijkste zaken belast. Hij bewees zeer gewigtige diensten aan FERDINAND en IZABELLA, in den oorlog tegen den koning van *Portugal*, en in de verovering van het koninkrijk *Grenada*, op de *Mooren*. [Hij droeg aldaar de wapens, onderscheidde zich door zijne dapperheid in den slag van *Toro*, en in de aanvallen op de stad *Grenada*: hij werd vervolgens minister van den Catholijken koning, en was de voorlooper van den beroemden kardinaal XIMENES, die onder het bestuur van JOANNA, den Spaanschen troon staande hield, op het punt, om door de toenemende zamenspanningen der grooten in te storten.] Men noemde MENDOZA, kardinaal van *Spanje*. Hij overleed te *Guadalajara*, den 11 Januarij 1495, na even zoo vele scherpsinnigheid als voorzigtigheid, in de verschillende door hem

bekleede posten aan den dag te hebben gelegd. Hij was de vriend der schoone letteren, en had in zijne jeugd SALLUSTIUS, HOMERUS en VIRGILIUS vertaald.

MENDOZA (FRANCISCUS DE), uit hetzelfde huis als de voorgaande, kardinaal, bisschop van *Burgos*, en stadhouder van *Sienna in Italië*, voor keizer KAREL V, nam op het einde van zijne dagen de wijk naar zijn diocees. Hij leidde aldaar een zacht en gerust leven, de pligten van zijnen stand vervullende, en zich door de bekoorlijkheden der letterkunde van zijne werkzaamheden verpoozende. Hij overleed in 1566, in den ouderdom van 50 jaren.

MENDOZA (DIEGO HURTADO DE), graaf van *Tendilla*, diende keizer KAREL V met zijne pen en zijnen degen. Hij onderscheidde zich bij de legerscharen en in de gezantschappen. Hij werd naar *Rome* gezonden, vervolgens naar de kerkvergadering van *Trente*. Deze heer was een vriend der letteren en beoefende dezelve. Men heeft van hem verscheiden *dichtwerken*, 1610, in 4. to; en men schrijft hem toe het eerste gedeelte van den boertigen en koddigen roman: *De tol-*

gevallen van LAZARILLUS DE TORNES. Hij overleed in 1575, meer dan 70 jaren oud, eene in handschriften rijke bibliotheek nalatende. Dezelve is later in die van het *Eskuriaal* versmolten. [Het werk, dat aan MENDOZA het meest tot eer verstrekte, en dat hem door BOUTERWECK, (*Hist. de la litt. esp.*), den Spaanschen SALLUSTIUS, doet noemen, is zijne *Geschiedenis der oorlogens van Grenada, Valentia*, 1776, derde uitgave; dezelve is in verscheiden talen vertolkt. Hij werd landvoogd van *Toskane*; en, gedurende zijn verblijf in *Italië*, verkreeg hij met groote kosten verscheiden Grieksche handschriften, die hij uit het Oosten deed komen; zoo als de werken van den H. BASILIUS den Groote, van den H. GREGORIUS van *Nazianze*, van den H. CYRILLUS van *Alexandrië*, van ARCHIMEDES, HERON, APPIANUS; hij schonk dezelve aan de bibliotheek van het *Eskuriaal*. Men heeft van hem *Blijspelen* en andere stukken in het Spaansch.] — Men moet hem onderscheiden van ANTONIUS HURTADO DE MENDOZA, commandeur van *Zurita*, in de orde van *Calatrava*, die met glans, aan het hof van PHILIPPUS IV, koning van *Spanje*, verscheen.

MENDOZA (FERDINAND DE), uit het zelfde geslacht, was zeer ervaren in de talen en in de regtsgeleerdheid, hij gaf in 1589, een werk in het licht: *De confirmando concilio illiberitano ad CLEMENTEM VIII*, 1665, in fol. Zijne buitengewone inspanning tot de studie maakte hem krankzinnig.

MENDOZA (JOANNES GONZALEZ DE), voerde de wapens, werd later augustijner-religieus. In 1580 werd hij door **PHILIPPUS II**, koning van Spanje, naar Sina gezonden, van welk land hij eene *Geschiedenis* in het licht gaf. **LUCAS DE LA PORTE** heeft er eene Fransche vertaling van geleverd, *Parijs*, 1589, in 8.º; dezelve is ook in het Italiaansch vertaald, *Rome*, 1585, in het Hoogduitsch, *Frankfort*, 1589; in het Latijn door pater **BRUEL**, een augustijner, *Antwerpen*, 1655. **MENDOZA**, bisschop van *Lipari* geworden zijnde, werd in 1607, als apostolisch vikaris naar *Amerika* gezonden. Hij verkreeg het bisdom *Chiapa*, later dat van *Papayan*. Deze prelaat was het licht en het voorbeeld zijner geestelijkheid en zijns volks.

MENECRATES, een arts van *Syracusa*, is berucht wegens zijne belagchelijke ijdelheid.

Hij deed zich steeds vergezellen door eenige zieken, welke hij genezen had. Hij tooide den eenen in het gewaad van **APOLLO**, den anderen in dat van **ÆSCULAAP**, nog anderen doste hij als **HERCULESSEN** uit; voor zich zelve, als den meester dier ondergeschikte godheden, de kroon, den scepter, de zinnebeelden en den naam van **JUPITER** behoudende. Hij dreef de dwaasheid zoo ver, dat hij zelfs eenen brief aan **PHILIPPUS**, vader van **ALEXANDER den Grooten**, met dit opschrift schreef: **MENECRATES JUPITER**, aan koning **PHILIPPUS**, heil. Deze vorst antwoordde hem: **PHILIPPUS aan MENECRATES**, gezondheid en gezond verstand. Om hem krachtadiger van zijne buitensporigheid te genezen, noodigde hij hem tot een groot gastmaal uit. **MENECRATES** had eene afzonderlijke tafel, en men diende hem niets anders voor dan wierook en reukwerken, terwijl de overige genoodigden dapper smulden. **MENECRATES**, had een *Boek met geneeskundige voorschriften* zamengesteld, hetwelk verloren is geraakt, doch welk verlies waarschijnlijk niet zeer te betreuren is. Hij leefde in 360 vóór J. C.

MENEDEMUS, een Grieksch wijsgeer, de leerling van

STILPO, was van *Erythrea*, en leefde in het jaar 300 vóór J. C. In den beginne oefende hij het tentenmakers beroep uit; later voerde hij de wapens, verdedigde zijn vaderland met dapperheid, en bekleedde gewichtige posten. Maar na **PLATO** te hebben gehoord, deed hij van alles afstand, om zich op de wijsbegeerte toe te leggen. Hij stierf van verdriet, toen **ANTIGONUS**, een der veldheeren van **ALEXANDER den Groote**, zich van zijn land had meester gemaakt. Anderen zeggen, dat hij van verraad jegens zijn vaderland beschuldigd, door deze beschuldiging zoo zeer getroffen werd, dat hij, na zeven dagen zonder voedsel te zijn geweest, van honger en hartzeer overleed. Men kan hier in het voorbijgaan opmerken, dat zeer weinig van die oude leeraars, welke men *wijsgeeren* noemt, op éene redelijke wijze hun leven hebben geëindigd. Men noemde hem om zijne zwaarlijvigheid den *Erythreïschen stier*. Toen hem iemand eens zeide: *Het is een groot geluk, te hebben, hetgeen wat men wenscht*, antwoordde hij: *Het is veel grooter, slechts te wenschen hetgeen wat men heeft*. Een goede grondregel, maar die geenszins in

het hart van eenen man was, die om eenige onaangenaamheden, van smart of honger stierf. Zijn *Leven* is ons door **DIOGENES LAËRTIUS** beschreven.

MENEDEMUS, een Cynisch wijsgeer, de leerling van **COLOTES LAMPSACHUS**, was een man van eene eigenzinnige inborst. Hij zeide, »dat hij uit de hel was gekomen, om de handelingen der menschen gade te slaan, en er aan de helsche godheden verslag van te geven. Hij droeg een runkleurig kleed, met eenen rooden gordel; eene soort van tulband op het hoofd, waarop de twaalf teekens van den dierenkring stonden afgebeeld; tooneellaarsjes, eenen langen baard, en een essen stok, waarop hij van tijd tot tijd leunde. Zoodanig was ook bijna het gewaad der razernijen.

MENELAUS, een Jood, 300 talenten opgeboden hebbende op de schatting, welke de hoogepriester **JASON**, aan **ANTIOCHUS EPIPHANES** betaalde, beroofde die vorst **JASON** van zijne waardigheid, om dezelve aan **MENELAUS** te geven, die kort daarna afvaltig werd. Hij geleidde **ANTIOCHUS** binnen *Jeruzalem*, en was behulpzaam, om het beeld van **JUPITER** in het

heiligdom te plaatsen. Maar God, zijne misdaden eindelijk moede, bediende zich van ANTIUCHUS EUPATOR om hem te straffen: deze vorst liet hem boven van eenen toren nederstorten.

MENELAUS, een wiskunstenaar onder TRAJANUS, heeft eene verhandeling nagelaten, *over de Sphcer*, welke door pater MERSENNE, een' minderbroeder, is in het licht gegeven, en later door ED-
MUND HALLEY, *Oxford*, 1758, in 8. vo

MENENIUS AGRIPPA. — Zie AGRIPPA.

MENES, eerste koning en stichter van het Egyptische rijk, deed, naar men meent, *Memphis* bouwen. Hij be- teugelde den *Nijl* bij die stad, door eenen dijk van honderd stadiën breedte, en deed den- zelve eenen anderen loop door de bergen aannemen, waardoor die stroom tegen- woordig vloeit. Deze dijk werd door de koningen, zij- ne opvolgers, zorgvuldig onderhouden. Men geeft aan MENES drie zonen, die zijn rijk onderling verdeelden: A-
THOTIS, die te *Thebe* in *Op- per-Egypte* regeerde; CURU-
DES, die *Heliopolis* in *Ne- der-Egypte* stichtte, en TOR-
SOTHROS, die te *Memphis*,

tusschen *Neder* en *Op- per-E- gypte* regeerde. Maar deze bijzonderheden zijn zeer on- zeker, zoo wel als alles wat men ten opzichte van dien vorst verhaalt. Men houdt hem veelal voor denzelf- den als MEZRAIM, zoon van CHAM, en klein-zoon van Noë: maar de schrijver der *Histoire etc. (Waarachtige geschiedenis der fabelachtige tyden)*, — Zie GUBBIN DU ROCHER, — heeft op eene vrij waarschijnlijke wijze be- wezen, dat MENES, Noë zelf is, 1 dl. blz. 226. Nog kan men raadplegen. *Herodote etc. (Herodotus geschied- schrijver van het Hebreew- sche volk, zonder het te weten)*, enz.

MENESES (ANTONIO PADIL-
LA), een regtsgeleerde van *Talavera* in *Spanje*, werd tot groote posten verheven. Hij overleed van naberoew, in 1598, wjl hij de onvoor- zigtigheid had gehad, van aan de koningin de beschik- king van het testament van PHILIPPUS II bekend te heb- ben gemaakt.

MENESES (ALEXIS DE), on- der-koning van *Portugal*, te *Lissabon* in 1559 uit een aanzienlijk huis geboren, om- helsde in 1574 het klooster- leven bij de kniuzenaars van den H. AUGUSTINUS. Aan zijn

klooster onttrokken, om aartsbisschop van Goa te worden, begaf hij zich naar Indië, werkte met ijver aan de bekeering der ongeloovigen, en had den troost een aantal derzelve te doopen. Hij bezocht de Christenen van *St. Thomas* op *Malabar*, en hield aldaar de kerkvergadering, waarvan wij de *Handelingen* bezitten, onder den titel van *Synodus d'umperensis*. Bij zijne terugkomst in *Portugal*, in 1611, werd hij door PHILIPPUS III, koning van *Spanje* tot aartsbisschop van *Braga* en tot onderkoning van dat rijk benoemd. Hij overleed te *Madrid* in 1617. Hij was een deugdzaam en zeer ijverig prelaat. Men heeft hem geëlaakt de boeken der Christenen van *St. Thomas* te hebben doen verbranden; maar het is meer dan waarschijnlijk, dat er weinig licht uit te putten was, en dat de prelaat, door dezelve te doen verbranden, slechts eene bron van dwalingen heeft vernietigd. Men heeft van hem eene *Geschiedenis zijner orde in Portugal* en *Oorsprong der Augustijner religieuzen*, door JOANNES MARQUESIUS in het licht gegeven. Men vindt zijne *Lofrede* in het werk getiteld: *Virorum illustrium ex ordine eremitarum divi*

Augustini elogium, pag 181 — 193.

MENÉSSIER. — Zie CHRETIENS of CHRETIEN.

MENESTRIER (CLAUDIUS FRANCISCUS), een jesuit, te *Lyon*, den 10 Maart 1631 geboren, paarde met de beoefening der talen, en het lezen der ouden alles wat in staat was, om zijne ervarenheid in de wapenschildkunde, den tooneeldans en de tooneelversieringen te volmaken. Hij bezat eene bijzondere genie voor die vakken. Zijn geheugen was een wonder. De koningin CHRISTINA door *Lyon* trekkende, liet in zijne tegenwoordigheid 300 der zonderlingste en vreemdste woorden uitspreken: de jesuit herhaalde dezelve alle in de orde, waarin zij geschreven waren. Zijn smaak voor alles, wat openbare feesten, en schitterende plegtigheden (heiligerverklaringen, lijkstatiën, intrede van vorsten) betreft, was zoo zeer bekend, dat men hem van alle kanten om teekeningen vragde. Deze teekeningen waren gewoonlijk met zulk eene menigte zinspreuken, opschriften en toepasselijke afbeeldingen verrijkt, dat men niet moede werd; de vruchtbaarheid zijner ver-

beeldingskracht te bewonderen. Hij reisde door *Italië, Duitschland, Vlaanderen, Engeland*, en overal met vrucht en bevalligheid. De godgeleerdheid en het predikambt verdeelden zijne werkzaamheden, en hij strekte aan beide tot eer. De maatschappij verloor hem den 21 Januarij 1705. Zijn geheue was met een aantal anecdoten verrijkt, en hij sprak met dezelfde gemakkelijheid het Fransch, het Grieksch en het Latijn. Er bestaan van hem een aantal werken, waarvan de meest bekende zijn: 1.° *Histoire etc. (Geschiedenis der regering van LODEWIJK den Grooten enz.)* — 2.° *Histoire etc. (Consulaire geschiedenis der stad Lyon)*, 1769, in fol. — 3.° Onderscheidene kleine *Verhandelingen*, over de zinspreuken, gedenkpenningen, ridderspelen, de wapenschildkunde enz. — 4.° *La philosophie etc. (De wijsbegeerte der beelden)*, 1694, in 12. mo. De akademie van Lyon heeft voor het jaar 1820 de lofrede van MENESTRIER, als prijsvraag uitgeschreven.

MENESTRIER (JOANNES BAPTISTA LE), van *Dijon*, een der geleerdste en belangrijkste oudheidkundigen van zijnen tijd, in 1564 geboren, en in 1634 overleden. Zij-

ne voornaamste werken zijn: *Médailles etc. (Beroemde gedenkpenningen der oude keizers en keizerinnen van Rome)*, in 4. to. Deze werken worden zeer op prijs gesteld. Men zag vroeger zijn graf-schrift op een der vensterglazen van de parochie van St. MEDARD, te *Dijon*, aldus.

Ci-git JEAN LE MENESTRIER:
L'an de sa vie soixante et dix
Il mit le pied dans l'étrier
Pour s'en aller en paradis.

— Men moet hem onderscheiden van CLAUDIUS LE MENESTRIER, mede een oudheidkundige en te *Dijon* geboren, die in 1657 overleed, en van wien een werk bestaat getiteld: *Symbolica Dianæ ephesiæ statua*, in 4. to.

MENGOLI (PETRUS), een geestelijke, verkreeg de proostdij van de H. MARIA MAGDALENA, en werd hoogleeraar der werktuigkunde, aan het collegie der adellijken te *Bologna*, alwaar hij in 1625 geboren was. Hij onderscheidde zich door de bondigheid zijner lessen en zijner werken. Er bestaat van hem: 1.° *Via regia ad mathematicas per arithmetica, algebrae speciosam et planimetriam ornata*, *Bologna*, 1655, in 4. to. — 2.° *Geometricæ speciosæ elementa*, ib. 1659, in 4. to. — 3.° *Re-*

flessione e Paralasse solare, ib. 1670, in 4.to. —
 4.º *Speculaz. di musica*. ib.
 1670 — 1673, in 4.to. —
 5.º *Theorema arithmet. etc.*
 ib. 1674, in 4.to.

MENGES (ANTONIUS RAFAËL), een der bekwaamste schilders van de 18.^e eeuw, den 12 Maart 1728, te *Aussig*; een stadje in *Boheme*, geboren, had tot meester in zijne kunst zijnen vader, schilder van *Augustus III* koning van *Polen*. [In den ouderdom van zeven jaren, vervaardigde hij een onderwerp uit de *Aeneis* ontleend, en veertien jaren oud zijnde, was hij reeds schilder]. Daar zijn vader zulk eenen gelukkigen aanleg in hem bespeurde, nam hij hem mede naar *Italië*, ten einde aldaar de schoone voorbeelden te beoefenen, en geleidde hem in zijne studiën te *Rome*. Na verloop van drie jaren, kwam **MENGES** met zijnen vader te *Dresden* terug. *Augustus III* over zijn portret voldaan, hetwelk de jonge **MENGES** had uitgevoerd, benoemde hem met eene aanzienlijke jaarwedde tot kamerschilder. Maar *Rome* had te veel aanslokselen voor hem; hij keerde met zijnen vader derwaarts, en na vierjarige nieuwe studien, zette hij zich

aan het werk, en begon met eene *Heilige familie*, welke hem eenen grooten roem verwierf. In 1749, keerde hij naar *Dresden* terug, alwaar de koning van *Polen* hem met weldaden overlaadde. Hij vervaardigde aldaar schilderijen, voor de kerk, welke *Augustus* in zijn paleis had doen bouwen, en verkreeg andermaal de vergunning naar *Rome* terug te keeren. Hij werd vervolgens naar *Napels* beroepen, alwaar hij voor don *Carlos* werkte. Nadat die vorst den Spaanschen troon was beklommen, liet hij **MENGES** twee malen te *Madrid* komen. Gedurende zijn overige leven genoot hij de milddadigheden van dien vorst, die na hem aan zijne kinderen overgingen. **MENGES** overleed te *Rome* den 29 Junij 1779. Dé akademie van den *H. Lucas* was bij zijne lijkplegtigheid tegenwoordig, en zijn metalen borstbeeld werd naast dat van *Raphaël* in het *Pantheon* geplaatst. **MENGES** bezat eene openhartige, doch levendige en driftige inborst. Een getrouwe echtgenoot, een teederhartige vader zijnde, heeft hij echter zijne familie, door zijne al te groote belangeloosheid benadeeld; ondanks de gunst, waarin hij bij den koning van *Spanje* stond, vond men bij zijn o-

verlijden, niet zoo veel, dat men hem kon doen begraven. Hij heeft een aantal schilderijen vervaardigd; de voornaamste zijn te *Madrid*, te *Rome*, te *Londen* en te *Dresden*. Men vindt in dezelfde de kracht van *RAPHAËL*, de bevalligheid van *CORREGGIO* met het koloriet van *TITIAAN*. Men heeft van hem ook verscheiden schriften, in 2. dl.ⁿ in 4. to vereenigd, *Parma*, 1783, door den ridder *AZZARA*, met aantekeningen en het *Leven* van *MENGS*. Het eerste deel bevat: 1.° *Overwegingen over het schoone en den smaak in de schilderkunde*. — 2.° *Overwegingen over RAPHAËL, CORREGGIO, TITIAAN, enz.* — 3.° *Over de wijze, om de schoone kunsten in Spanje te doen bloeijen*. — Het tweede bevat: 1.° *Twee brieven, over de groep van NIOBÉ*. — 2.° *Brieven over de voornaamste schilderijen van Madrid*. — 3.° *Brieven over den oorsprong, den voorgang en het verval der teekenkunde*. — 4.° *Verhandeling over het leven en de werken van CORREGGIO*. — 5.° *Verhandelingen over de akademie van schoone kunsten te Madrid*. — 6.° *Praktische lessen der schilderkunde*. Zijne schriften zijn in verschillende talen vertolkt. Men zie de *Geschied-*

kundige. lofreden van MENGS door *BIANCONE*, en *Epilogo della vita del fu caval. A. R. MENGS*, door *C. J. RATTI*, *Genua*, 1779, in fol. [De voornaamste werken van dezen beroemden schilder zijn: de *School van Athene*; de *Hemelvaart*; de *Opdragt in den tempel*; *APOLLO* en de *negen zanggodinnen op den Parnassus*; de *Geboorte van AURORA*; de *Vergodding van HERKULES*, die van *TRAJANUS*. Deze drie heerlijke schilderijen bevinden zich in het museum van *Madrid*, zoo wel als die voorstellende de *Geboorte*, *ANDROMEDA*, *CHRISTUS*, op den *Kalvarieberg*, waardig om tot tegenhanger te dienen van de *Gedaanteverandering*, door *RAPHAËL*. Een aantal fresco's, in de paleizen des konings van *Spanje*. Na zijnen dood verkreeg de ridder *AZZARA* van *KAREL III*, eene geruime jaarwedde, voor de weduwe en de kinderen van *MENGS*.]

MENIL. (Zie *MESNIL*).

MENINSKI (*FRANCISCUS DE MESGNIEN*), [een geleerde kenner der Oostersche talen, in 1623 in *Lotharingen* geboren, en in 1698 te *Weenen* overleden]. Heeft in het licht gegeven: *Thesaurus linguarum orientalium*, *Weenen*,

1680 tot 1687, 5 dl.ⁿ in fol., een zeldzaam werk. [Herdruckt te *Weenen*, 1780 — 1802, 4 dl.ⁿ in fol. met vele verbeteringen; desniet-tenstaande wordt deze uitgave minder op prijs gesteld; wijl men er het *Onomasticon* niet heeft bijgevoegd, dat het 5.^e d.^l der eerste uitgave uitmaakt].

MENIPPUS, een Cynisch wijsgeer van *Phenicië*, was slaaf. Hij kocht zijne vrijheid en werd burger en woekeraar te *Thebe*, een bedrijf, dat den waren wijsgeer onwaardig is, maar dat toch strookte met de filozofie dier gewaande wijzen, even als zoo vele andere. Daar hij de kracht miste, om eenige beleedigen, welke zijn wangedrag en zijne wispelturigheid hem berokkend hadden, te verdueren, verhing hij zich zelve uit wanhoop. Hij had dertien *Hekelschriften* zamen-gesteld, welke echter niet tot ons gekomen zijn.

MENJOT (ANTONIUS), een bekwaam Fransch geneesheer, te *Parijs*, in 1615 geboren, en in 1696 overleden. Men heeft van hem een boek, getiteld: *Histoire etc. (Geschiedenis en geneezing der kwaadaardige koortsen)*, met verscheidene *Verhandelingen*, in vier afdeelingen,

Parijs, 1674, 3 dl.ⁿ in 4.to; en *Kleine Werken*, *Amsterdam*, 1697, in 4.to Deze werken zijn zeer wel in het Latijn geschreven. Deze geneesheer was Protestantsch, maar een gematigd Protestant.

+ **MENNO SIMONS**, dat is zoon van **SIMON**, in 1496, te *Wilmarsum*, bij *Bolsward* geboren, hoofd der doopsgezinden, naar hem *Mennoniten* genoemd; wier leer in vele opzichten met die der overige Protestanten strookt, met uitzondering echter dat zij den kinderdoop verwerpen, en het doopsel enkel aan bejaarden toedienen, waarom zij ook *Teleiobaptisten* wilden genoemd worden. **MENNO** was eerst Catholijk priester te *Pingjum*, en een ijverig verdediger van de leer der kerk, die hij echter, door de dwepelingen der Munstersche wederdoopers medegesleept, verliet, en zich door **UUBO PHILIPS** liet herdoopen. Ofschoon de verdraagzaamheid aan zijne leerlingen predikende, beschuldigde men hem echter zelf, deze lessen weinig in uitvoering te hebben gebragt; daar hij tegen degene, die den schoot der kerk verlieten, en zich niet bij hem voegden, steeds hevig uitvoer: zoo bijv. bestempelden hij de Lutherschen met den naam van *vrijgeesten*, en de

gevoelens van ZWINGLIUS kreet hij voor eene *gruwelleer* uit. Ofschoon men, volgens zijn gevoelens, in het geheel niet mogt zweren, vindt men echter in zijn *Fundament-Boek*, deze woorden: » Mijne getrouwe lezer, hier immer geloof nu niet mij, maar het woord, daar ulieden op met Gods genade, door mijne kleine gaven geweest hebbe: want ik zegge u, dat zoo *Waarachtig als de Heere leeft!* alle die u anders leeren, dan wij uit des Heeren woord betuigd hebben, zij zijn dan, wie dat zij zijn, dat zijn de profeten, die u verleiden, enz. — In het jaar 1540 kwam keizer KAROL V in de *Nederlanden* en vaardigde een plakkaat uit tegen de lutheranen en doopsgezinden, ja zelfs werd er in 1543 op het lijf van MENNO een prijs van *f* 100 gesteld. Bij deze gelegenheid verhaalt men, dat terwijl MENNO zijne reis op eenen postwagen vervolgde, door lieden, die hem zochten, werd gevraagd, of MENNO SIMONS zich niet op dien wagen bevond, en dat hij daarop zijne reisgenooten, die naast en achter hem zaten, vraagde, of MENNO SIMONS ook in hun gezelschap was, en daar zulks algemeen ontkennend werd beantwoord, keerde hij zich tot de eerste

vragers, en zeide: *Gij hoort, dat de vrienden zeggen, dat hij er niet is.* Waarop men den wagen liet voortrijden. Dit voorval later ruchtbaar geworden zijnde, zou aanleiding gegeven hebben tot het bekende spreekwoord: *zich van eenen mennisten-streek bedienen.* — MENNO overleed den 13 Januarij 1561, omtrent een uur van *Oldeslohe*, tusschen *Hamburg* en *Lubeck*. Zijne *Werken* zijn in 1651, te *Amsterdam*, in 1 dl. in fol. in het licht gegeven.

MENOCHIUS (JACOBUS), in het Italiaansch MENOCHIO, een regtsgeleerde van *Pavia*, was zoo bekwaam, dat hij de BALDE en BARTHOLE zijner eeuw genoemd werd. Na bij verschillende hooge scholen van *Italië* te hebben geleeraard, werd hij voorzitter van den raad van *Milane* en overleed in 1607, oud 75 jaren. Men heeft van hem: 1.° *De recuperanda possessione, de adipiscenda possessione*, *Keulen* 1624, in fol. — 2.° *De praesumptionibus*, *Geneve* 1677, 2 dl.ⁿ in fol. *Keulen* 1686. — 3.° *De arbitrariis judicium questionibus*, *Keulen* 1628 in fol. en andere werken, welke gezocht en geacht worden.

MENOCHIUS, in het Itali-

aansch **MENÓCHIO (JOANNES STEPHANUS)** zoon van den voorgaande, geboren te *Pavia* in 1576 werd Jesuit in 1593 in den ouderdom van 17 jaren. Hij onderscheidde zich tot aan zijnen dood door kunde en deugd. Hij overleed te *Rome* den 4 Februarij 1655 in den ouderdom van 79 jaren. Men heeft van hem: 1.º *Staatkundige en huishoudelijke instellingen*, uit de *H. Schrift* ontleend. — 2.º eene geleerde *Verhandeling over de republiek der Hebreërs*. — een *Commentarium van de H. Schrift*, waarvan de beste uitgave is van pater **TOURNEMINE** Jesuit, *Parijs*, 1719, 2 dl.ⁿ in fol. Het tweede deel bevat verschillende verhandelingen en dissertatiën over de *H. Schrift*, naar de meest geachte schrijvers. Al deze werken zijn in het Latijn; en het laatste wordt gezocht, om de duidelijkheid en juistheid, die hetzelven kenmerken. Hij heeft zich in hetzelfde er vooral op toegelegd, om de letter van de *Schrift* uit te leggen. Dit werk is herdrukt in 1767, in 4 dl.ⁿ in 4.to te *Avignon*, bij **AUBERT**, en men heeft daarbij de uitgave van **TOURNEMINE** gevolgd. [Hetzelfde *Commentarium* is bij eene uitgave des bijbels van **CARRIÈRE** gevoegd, *Lyon*, 1825.]

MENOT (MICHAËL), een franciscaner-monnik, overleden in 1518, doch wiens geboortejaar en plaats onbekend zijn, maakte zich eenen naam, door zijne grappen op den kansel. Men heeft zijne preken in het licht gegeven; het is een mengelmoes van het ernstige met het boertige, van het koddige met het heilige, van de laagste narrepsotsen met de verhevenste waarheden van het Evangelie. Zij zijn gedrukt in vier deelen in 8.vo Het door de nieuwsgierigen meest gezochte deel, is dat ten titel voert: *Sermones quadragesimales, olim Turonis declamati*, 1519 en 1525. Het deel, dat de preken bevat, welke te *Parijs* zijn uitgesproken, wordt veel minder gewild. Deze preken, hoe kluchtig dan ook, zijn nog meer door **HENDRIK ETIENNE** en door **VOLTAIRE** wanstallig gemaakt.

* **MENOU (JACOBUS FRANCISCUS ABDALLAH vrijheer DE)**, een Fransch generaal, geboren te *Boussay de Loches*, den 3 September 1750, was hoofd-officier tijdens de omwenteling. Hij werd in 1789, door den adel van het schoutambt *Tours*, tot de staten-generaal afgezonden, doch hij was een der eersten, die de belangen zijner zenders vergat, en zich bij den burger-

stand aansloot, welke de partij van den hertog van *Orleans*, geheel was toegedaan. Hij durfde na de noodlottige dagen van den 5, en 6 October, de verdediging op zich nemen, van den hertog van *Orleans*, die beschuldigd werd er de oorzaak van te zijn, en ondersteunde de geweldigste maatregelen. Hij drong, voornamelijk aan op de vereeniging van het graafschap *Venaissin*, hetwelk hem bij de beschuldiging van *JOURDAN COUPE-TÊTE*, genoegzame gegronde verwijtingen van dezen bloedzuiger moest doen hooren, die hem ten toon stelde als een' diergenen, die de bloeddorstigste maatregelen het meest schenen te hebben goedgekeurd, waarvan de ongelukkige stad *Avignon* het slagtoffer geweest was. Den 10 Augustus was hij onderbevelhebber van de linietroepen van *Parijs*; zijn wankelend gedrag in dezen treurigen oogenblik, zou hebben kunnen doen vermoeden, dat hij nog een weinig liefde voor zijnen koning had behouden, indien hij zich gespoed hadde, om zich bij de wetgevende vergadering te gaan regtvaardigen. In 1793 werd *MENOU* tegen de *Vendée* uitgezonden; doch daar hij door den dapperen *LAROCHE-JACQUELIN* bij herhaling werd teruggeslagen,

werd hij afgezet en naar *Parijs* ontboden, waar hij zonder de gebeurtenissen van den 9 *Thermidor* eene zware beschuldiging zou hebben moeten ondergaan. Den 20 Mei 1795 (1.º pairial) versloeg hij de Jacobijnen, die tegen de conventie waren opgestaan. Deze daad, de eenigste, die aan zijne loopbaan als krijgsman luister heeft bijgezet, deed hem het opperbevel bekomen over het binnenlandsche leger. Toen de verschillende sectien van *Parijs* tegen de conventie opstonden, werd *MENOU* gelast dezelve te bedwingen; maar in plaats van er tegen te strijden, trad hij er mede in onderhandeling, en de muiters eindigden zelfs met hem tot hunnen generaal te kiezen. Dit gedrag deed hem in staat van beschuldiging stellen, doch hij werd vrijgesproken. Toen verbond hij zich aan het lot van *BONAPARTE*, en volgde dezen generaal naar *Egypte*, waar hij behulpzaam was bij de inneming van *Alexandrië*; waarna hij mahometaan werd, en de moskeën bijwoonde, in de hoop eene rijke Egyptische vrouw dezer stad te zullen huwen. Na de vlugt van *BONAPARTE*, maakte *MENOU*, in weerwil van den tegenstand der andere generaals, zich meester van het bevel over

het leger. Maar hij was er ver-
af, die bekwaamheden te be-
zitten, welke in die moeilijke
omstandigheden vereischt
werden. Na bij herhaling
geslagen te zijn geworden,
was hij genoodzaakt te kapi-
tuleren; en kwam in 1802
in *Frankrijk* terug. Zijn goed
geluk in de beschuldigingen,
deed hem nogmaals zegepra-
len over die, welke door den ge-
neraal REGNIER tegen hem
was ingebracht, hoe gegrond
dezelve ook scheen, en men
bleef hem behouden. Ach-
tereenvolgend tot landvoogd
van *Piemont*, van *Toskane*
en van *Venetië* benoemd zijn-
de, wist hij overal door zij-
ne knevelarijen en zijnen hoog-
moed den haat der inwoners
op zich te laden. Hij over-
leed te *Venetië* den 13 Au-
gustus 1810. Het is te ver-
wonderen dat MENOÜ gedu-
rende zijn geheele leven be-
langrijke posten bekleed heeft,
daar nogtans al zijne daden
zijne bekwaamheid aan den
dag legden. Het was in die
oogenblikken niets zeldzaams
van die schielijke fortunein
te zien, waarvan men zich
naauwelijks rekenschap kan
geven, maar die spoedige
verheffing was haar aanzijn
bijkans altijd schuldig aan
eene schitterende daad, aan
een ondernemend karakter;
terwijl MENOÜ geene enkele
uistekende hoedanigheid be-

zat, en zich daarenboven
verbeelde zijne gebreken te
dekken, door eenen belec-
digenden hoogmoed. Eerst
Christen en daarna mahometaan,
is hij later waar-
schijnlijk zonder godsdienst
geweest, ten minste men
weet niet in welke gevoelens
hij gestorven is. —

MENOUX (JOZEF DE), een
Jesuit, in 1695 te *Besançon*
geboren, werd overste van het
seminarie te *Nancy*, en pre-
dikte voor STANISLAUS, koning
van *Polen*. Hij overleed den
11 Januarij 1766, oud 71
jaren, na te hebben uitge-
geven: *Wijsgeerige grond-
beginselen van de grond-
waarheden der godsdienst*,
1738, in 8.º Dit werk ver-
scheen in het licht, onder
den titel van: *Algemeene
uitdaging aan het ongelooft*,
en er zijn zegt FRERON, wei-
nig schriften, die zoo klaar,
zoo juist en zoo beredeneerd
zijn. Hij schreef veel ten
voordeele zijner societeit, en
bezorgde aan CERUTTI, de
stoffen tot het verdedigingschrift
der Jesuiten.

MENTEL of MENTELIN (JO-
ANNES), werd in 1410, te
Straatsburg, of in de om-
streken dier stad geboren. Hij
was de oudste drukker van
Straatsburg, aan wien eenige
schrijvers ten onregte, de uit-

vinding der boekdrukkunst hebben toegeschreven. JACOBUS MENDEL onder anderen, geneesheer van de faculteit te *Parijs*, overleden in 1671, die zich een' zijner afstammelingen noemde, heeft te vergeefs twee Latijnsche Verhandelingen geschreven, om dit te bewijzen. Indien men sedert den tijd, dat men zich meer bevljigt heeft, den oorsprong dier rijke kunst te kennen, de nevelen van twijfel, nog niet heeft kunnen doen verdwijnen, stemt men toch algemeen in, dat MENDEL er de uitvinder niet van is. De adeldom van dien drukker is, om er niets meer van te zeggen, nog eene twijfelachtige zaak, die geene andere waarborg heeft, dan het gezegde zonder bewijs vandien zelfden JACOBUS MENDEL. Zijn eerste beroep was geenszins dat van een' edelman. Hij was in den beginne schrijver en letterkleurder, die men in tijd, *chrysographus* noemde. Als zoodanig werd hij onder de klerken van den bisschop van *Straatsburg* opgenomen, en in 1447, onder de gemeenschap der schilders dier stad. Indien MENDEL, de uitvinder der boekdrukkunst niet was, kan men hem toch de eer niet ontzeggen, dat hij de eerste was, die in deze kunst te *Straatsburg* uitmuntte;

waar hij vooreerst eenen *Bijbel* in het licht gaf, in 1466, 2 dl.ⁿ in fol. en vervolgens sedert 1473 tot 1476, eene overgrootte compilatie, 10 dl.ⁿ in fol. getiteld: *Vincentii Bellovacensis speculum historiale, morale, physicum et doctrinale*. Hij overleed in 1478, nadat hij door zijne nijverheid was rijk geworden, en zich beroemd gemaakt had. Keizer FREDERIK IV, had hem in 1466, een geslachtwapen vergund. Het is waar, dat JACOBUS MENDEL beweert, dat die vorst toen slechts het oude familiewapen vernieuwde; maar hij bewijst het niet, en deze vergunning, doet eerder het denkbeeld van eene verheffing tot den adelstand, dan wel dat eener bevestiging in denzelfden ontstaan. Overigens wordt MENDEL, door het keizerlijk diploma, niet als uitvinder der boekdrukkunst genoemd, (zie FAUST en GUTTENBERG). In den grond beschouwd, moeten deze dore nasporingen, die zoo vele hoofden hebben bezig gehouden, die twisten voor of tegen de ware of gewaande uitvinders dier kunst, zeer onverschillig schijnen en de liefhebbers van nuttige nasporingen, moest er weinig aan gelegen zijn.

MENTSCHIKOFF of MENZI-

KOFF (prins ALEXANDER DANIELOWITSCH), geboren in 1674, was, volgens sommigen, de zoon van eenen kamerdienaar, en van eenen pasteibakker, volgens anderen; hij behaagde aan czar PETER I, door zijn open gelaat, de vlugheid zijner antwoorden en door eenige grappen. Deze vorst beïstte zich met zijne opvoeding. Hij had verscheiden talen geleerd, zich in de wapens en het bestuur geoefend, en werd allengskens aangenamer aan zijnen meester, en ten laatste noodzakelijk. Hij hielp hem in al zijne ontwerpen en verdiende door zijne diensten, het bestuur over *Ingrië*, den rang van prins en den titel van generaal-majoor. Hij onderscheidde zich in *Polen*, in 1708 en 1709, maar in 1713, werd hij van landdieverij beschuldigd en veroordeeld in eene geldboete van 300,000 kroonen. De czar ontsloeg hem van de boete, en na hem in 1719, weder in genade te hebben opgenomen, zond hij hem, om het bevel te voeren in *Ukraine*, en in 1722, als ambassadeur naar *Polen*. Daar MENTSCHIKOFF steeds bezorgd was, om zich staande te houden, zelfs na den dood van PETER, wiens gezondheid begon te verzwakken, ontdekte hij weldra wien de czar bestemd had,

om na hem de kroon te dragen. De vorst nam hem dit euvel op, en bestrafte hem daarover met hem het vorstendom van *Pleskow* te ontnemen. Maar onder de keizerin CATHARINA I, stond hij meer in gunst dan ooit, omdat hij bij den dood van den keizer in 1725, alle partijen zoodanig wist te stemmen, dat zij den troon van haren gemaal beklom. Deze vorstin was niet ondankbaar. Toen zij den kleinzoon van haren man PETER II, tot haren opvolger bestemde, beval zij, dat hij de dochter van MENTSCHIKOFF, en dat zijn zoon, de zuster van den keizer zou huwen. De echtelingen waren verbonden; MENTSCHIKOFF, werd hertog van *Cozel*, en groot hofmeester van den czar, doch dit toppunt van eer, was de oogenblik van zijnen val. De DOLGOROUKI's, gunstelingen van den keizer, en beheerschers van het gemoed dezes vorsten, deden hem met geheel zijne familie, op een zijner landgoederen, 250 uren van *Moskau*, verbannen. Hij had de onvoorzigtigheid van uit *Moskau* te vertrekken, met den glans en luister van iemand, die bezit ging nemen van het bestuur eener uitgestrekte provincie. Zijne vijanden maakten hiervan gebruik, om de verontwaardig-

ging van den keizer ten top te doen stijgen. Op eenigen afstand van *Moskau*, ontmoette hij een detachement soldaten. De officier, die het bevel voerde deed hem en zijne geheele familie uit hunne rijtuig stappen, welke hij naar *Moskau* terugzond, en deed hen in boeren-gewaad, bedekte wagens beklimmen, om zoo naar *Siberië*, te worden overgevoerd. Ter plaatse zijner ballingschap aangekomen, bragt men hem dragtige koeijen en schapen, alsmede gevogelte, zonder dat hij wist aan wien hij deze weldaad te danken had. Zijne bezigheid in deze woeste plaats, waar hij slechts eene eenvoudige hut had, was de aarde te bebouwen en te doen bebouwen. Nieuwe bekommelingen verzuwaarden den last zijner ballingschap; hij had zijne vrouw onder weg verloren, en moest daarenboven de smart ondergaan, een zijner dochters aan de kinderpokken te zien sterven; zijne twee andere kinderen van dezelfde ziekte aangetast, herstelden er van. Hij overleed zelf den 2 November 1729; en werd begraven naast zijne dochter in eene kleine kapel, welke hij had doen bouwen. Zijne ongelukken hadden hem godsdienstige gevoelens ingeboezemd, die zijne verheffing hem langen tijd had doen

vergeten. De twee kinderen, die overbleven, hadden een weinig meer vrijheid na zijnen dood. De officier vergunde hun Zondags naar de stad ter kerk te gaan, maar niet gezamenlijk, de eene ging er den eenen Zondag en de andere den volgenden. Eens dat de dochter uit de kerk naar huis kwam, hoort zij zich roepen door een boer die het hoofd uit het dakvenster eener hut stak, en herkende met de grootste verwondering in dien boer *DOLGOROUKI*, de oorzaak van het ongeluk harer familie, en nu op zijne beurt het slagtoffer der hoofsche kuiperijen. Zij verhaalden dit nieuws aan haren broeder, die niet zonder verwondering, dit nieuwe voorbeeld van het onbestendige aller grootheid aanzag. Eenigen tijd daarna werden de jonge *MENTSCHIKOFF* en zijne zuster, door de keizerin *ANNA*, naar *Moskau* teruggeroepen, zij begaven zich dan ten hove, latende aan *DOLGOROUKI* hunne hut, die gemakkelijker dan de zijne was. De zoon werd hoofdman der vijfde gedeelte van de goederen zijns vaders. De dochter werd staatsdame bij de keizerin, en voordeelig uitgehuwd. (Zie *DOLGOROUKI*). De ongelukken van *MENTSCHIKOFF*, zijn het onder-

werp geweest van verscheiden Fransche treurspelen; dat van LA HARPE, welk niet op het tooneel gebleven is, is voorafgegaan door eene geschiedkundige schets, voor welke de schrijver zeer goede bronnen gehad heeft.

MENTZEL (CHRISTIAAN), geboren in 1622 te *Furstenwald*, in het markgraafschap *Brandenburg*, maakte zich beroemd door zijne kennissen in de genees- en kruidkunde, en reisde langen tijd om dezelve te volmaken. Hij diende de keurvorsten van *Brandenburg* een geruimen tijd, als geneesheer. Hij had zich betrekkingen verschaft tot in de verste landen, zelfs in *Indië*, en overleed den 17 Januarij 1701, in den ouderdom van bijna 79 jaren. Hij behoorde tot de akademie der natuuronderzoekers. Men heeft van hem: 1.° *Index nominum plantarum, Berlijn*, 1696, in fol. Herdrukt in 1715, met vermeerderingen onder den titel van *Lexicon plantarum polyglotton universale*. — 2.° *Eene tijdrekening van Sina, Berlijn*, 1696, in 4. to, in het Hoogduitsch. Men bevaart van hem in de koninklijke boekverzameling van *Berlijn*, handschriften: 1.° *Over de natuurlijke Histo-*

rie van Brazilië; 4 dl. n in fol. — 2.° *Over de Bloemen en Planten van Japan*, met gekleurde platen, 2 dl. n in fol. enz.

MENTZER (BALTHAZAR), een Luthersch godgeleerde, geboren te *Allendorf*, in het landgraafschap *Hessen-Cassel*, in 1565, verwierf zich eenen naam onder zijne geloofsgenooten, en overleed in 1627. Hij heeft nagelaten, eene *Uitlegging van de Augsburgsche Geloofsbelijdenis*, en nog andere werken.

MENZIKOFF. — Zie MENTSCHIKOFF.

MENZINI (BENEDICTUS), een Italiaansch dichter, geboren te *Florence*, in 1646; overleden te *Rome*; in 1704, waar hij hoogleeraar was, in het collegie *Sapiencia*, en lid van de *Arkadische akademie*. Hij verbond zich aan de koningin *CHRISTINA*, die zijne talenten beschermde en aanmoedigde. Hij was een van degenen, die den luister der Italiaansche dichtkunst deden uitschitteren. Men heeft van hem verscheidene werken, onder andere *Hekeldichten*, herdrukt te *Amsterdam*, in 1718, in 4. to. Zij worden gezocht, om de

bevalligheid van stijl en de fijnheid van gedachten. Nog heeft hij vervaardigd, eene *Dichtkunst*, *Treurzangen*, *Lofzangen*, eene *Omschrijving* der klaagliederen van **JEREMIAS**. *Academia Tusculana*, een werk, in gebonden en ongebonden stijl, waarin verscheidene goede stukken voorkomen, die met warmte, ofschoon in de kwijningen eener waterzucht, geschreven zijn. *Mengeldichten*. Zijne werken zijn gezamenlijk uitgegeven, te *Florence*, in 1731, 2 dl.ⁿ in 4.to. Men raadplege tot meerdere teregtwijzing het *Leven van MENZINI*, door den abt **JOZEF PAOLUCCI** in de *Vite degli arcadi illustri*.

MEONIUS, neef van keizer **ODENATUS**, deelde in al de vermaken van dezen vorst, doch hij kon zijne gunst niet behouden. **ODENATUS** verweet hem met beleedigende woorden, dat hij, om hem het vermaak van de jagt te ontnemen, het eerst schoot op de dieren, die zich voordeden. Hij was hierover zeer geraakt, en deed den keizer en **HERODIANUS** zijnen zoon, in 267 vermoorden. Nadat hij zijne wraak verzadigd had, nam hij het keizerlijke purper aan, dat hij echter niet lang droeg, want dezelfde soldaten, die er hem mede om-

gord hadden, doorboorden hem met dolksteken, even zeer verontwaardigd over zijne onbekwaamheid, als over zijne ongebondene zeden.

MERATI. — Zie **GAVANTUS**.

MERBES (BON DE), geboortig van *Montdidier*, doctor in de godgeleerdheid en priester van het oratorium, verliet deze congregatie, nadat hij er met vrucht de fraaije letteren onderwezen had. Hij vervaardigde, op verzoek van **LE TELLIER**, aartsbisschop van *Reims*, eene *Theologie*, die hij in 1683, te *Parijs* in het licht gaf, 2 dl.ⁿ in fol. onder dezen titel: *Summa Christiana*, herdrukt te *Turin*, in 1770 en 1771, 4 dl.ⁿ in 4.to. Zijne stellingen zijn niet die der toegevende casuïsten, hij schijnt somtijds eerder tot het tegenovergestelde uiterste over te hellen. Eenige zijner verklaringen schijnen niet ver verwijderd te zijn van de leer van **BAIUS**, **JANSENIUS** en **QUESNEL**. Zijn stijl, ofschoon vrij zuiver, is gemaakt en verraaft den slechten redenaar. Deze godgeleerde overleed in het collegie van *Beauvais* te *Parijs*, den 2 Augustus 1684, oud 86 jaren.

MERCADO (LODEWIJK DE), **MERCATUS**, geboren te *Val-*

ladolid in *Spanje*, eerste lijfarts van PHILIPPUS II en PHILIPPUS III, overleed in den ouderdom van 86 jaren, in 1706; heeft verscheidene werken nagelaten, gezamenlijk in 1654 te *Frankfort*, in 5 dl.ⁿ in het licht gegeven.

MERCATI (MICHAËL), MERCADO, geboren te *San-Miniato* in *Toskanen*, en eerste lijfarts van Paus CLEMENS VIII, overleed in 1593, oud 52 jaren. Men had zulke hooge gedachten van zijne verdiensten, dat FERDINAND, groot-hertog van *Toskanen*, hem onder het getal der edele geslachten van *Florence* plaatste, en dat de Romeinsche senaat, hem weder met den Romeinschen adel begiftigde. Hij was de vriend van den H. PHILIPPUS NEREUS en van den kardinaal BARONIUS. Men heeft werken van hem over zijne kunst en over de denkmalen van *Rome*, die hem beroemd maakten; zij zijn in het Italiaansch, *Rome*, 1576, in 4. to Terwijl hij intendent van den plantentuin van het *Vatikaan* was, had hij aldaar een fraai kabinet aangelegd, van metalen en opgedolven lichamen, en had daarvan eene geleerde beschrijving gemaakt, die langen tijd nog als handschrift bestaan heeft. JOAN-

NES MARIA LANCIZI heeft dezelfde in druk gegeven, te *Rome*, in 1717, onder den titel van: *Metallotheca*, in fol, met een *Appendix*, 1719, in fol. Aan het hoofd van dit werk vindt men het *Leven* van MERCATI, door MAGILLI, kamerling van den Paus.

MERCATOR (MARIUS), kerkelijk schrijver, vriend van den H. AUGUSTINUS, schreef tegen de Nestorianen en Pelagianen, en overleed in 451. Al zijne werken werden uitgegeven in 1673, in fol., door pater GARNIER, een Jesuit, met zeer geachte verhandelingen, en die een groot licht verspreiden over de ware gevoelens der Palagianen. BALUZIUS gaf er eene nieuwe uitgave van in het licht, te *Parijs*, in 1684, in 8. vo

MERCATOR (GERARDUS), geboren te *Rupelmonde*, in *Vlaanderen*, den 5 Maart 1512, (en niet te *Ruremonde*, zoo als de meeste schrijvers melden), uit eene uit het hertogdom *Gulik* oorspronkelijke familie, vergat te eten en te drinken, om zich op de aardrijks- en wiskunde toe te leggen. Keizer KAREL V, maakte veel werk van hem, en de hertog van *Gulik*, benoemde hem tot

zijnen wereldbeschrijver. ABRAHAM ORTELIUS spreekt van hem met grooten lof, en noemt hem *mathematicorum sui temporis facile princeps, ac geographorum nostri sæculi coryphæus*. Hij overleed te *Duisburg*, in 1594, ond 82 jaren. Men heeft van hem: 1.º Eene *Tydrerkenkunde* van het begin der wereld tot het jaar 1568, bewezen door de verduisteringen en sterrekundige waarnemingen, *Keulen*, 1568, en *Bazel*, 1577, in fol. ONUPHRUS PANVINI, schatte dit werk hoog. — 2.º *Tafels*, of aardrijkskundige beschrijvingen der geheele aarde, waaraan hij den naam van *Atlas* gaf, *Duisburg*, 1595, in 4.to JUDOCUS HONDIUS heeft er eene uitgave van in het licht gegeven, met een aantal kaarten vermeerderd, *Amsterdam*, 1666. — 3.º *Harmonia Evangelistarum*, tegen KAREL DUMOULIN, *Duisburg*, 1592, in 4.to — 4.º Eene Verhandeling *De creatione ac fabrica mundi*. Dit werk werd veroordeeld, ter oorzaak van eenige berispelijke stellingen, omtrent de erfzonde. — 5.º Eene *Utgave* van de aardrijkskundige tafels van PROLOMEUS verbeterd, 1589, in fol. MERCATOR was even zoo vlug van geest, als bedreven in den handarbeid; hij gra-

veerde en kleurde zelf zijne kaarten, en vervaardigde zijne wiskunstige werktuigen. Ook heeft men van hem: aard- en hemelgloben. WALTERUS GHYMIUS heeft zijn *Leven* beschreven. Zie het gevoelen van POSSEVIN over MERCATOR en zijne schriften, in zijne uitgelezen bibliotheek, 2.^e deel.

MERCATOR (NICOLAAS KAUFFMANN, naam, dien hij vertaald heeft door), een wiskundige van de 17.^e eeuw, geboortig uit het *Holsteinsche*, en lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, nam de wijk naar *Engeland*, waar hij tot aan zijnen dood verbleef. Wij hebben van hem eene *Wereldbeschrijving* en andere geachte werken. Hij was een verdienstelijk man, die eenige ontdekkingen maakte, en de misslagen der eerste zeekaarten opmerkte.

MERCATUS. — Zie MERCADO.

MERCI. — Zie MERCY.

MERCIER (JOANNES) MERCERUS, uit *Uzes* in *Languedoc*, studeerde de regten te *Toulouse* en *Avignon*, en maakte daarin groote vorderingen. Hij verliet de regtsgeleerdheid, om zich op de fraaije letteren, de Griek-

sche, Latijnsche, Hebreeuwsche en Chaldeeusche talen toe te leggen. Hij volgde in 1547, als leeraar der Hebreeuwsche taal, in het koninklijk collegie te *Parijs*, VATABLUS op. Verplicht om *Frankrijk* te verlaten, waar men hem als een stokebrand van burgeroorlogen beschouwde, ylugtte hij naar *Venezië*, bij den afgezant dier kroon, welke hem in zijn vaderland terug bragt. Hij overleed te *Usex* in 1572. Onder de werken, waarmede hij zijne eeuw verrijkte, onderscheidt men: 1.° *Leçons etc.* (*Lessen over het boek Genesis en de profeten*), *Geneve*, 1598, in fol. — 2.° Zijne *Commentaria*, over *JOB*, het *Boek der spreuken*, den *Ecclesiastès* en het *Hooglied*, 1573, 2 dl.ⁿ in fol., welke zeer geacht worden. — 3.° *Tabulae in grammaticam chaldaicam*, *Parijs*, 1550, in 4.°

MERCIER DES BORDES (JOSIAS), zoon van den voorgaande, en niet minder geleerd dan zijn vader, was een bekwaam *criticus*. Hij overleed te *Parijs* in 1626. Ofschoon hij tot verschillende belangrijke zaken gebruikt werd, veronachtzaamde hij daarom de letterkunde niet. Men heeft van hem: 1.° Eene

uittunrende uitgave van — NONIUS MARCELLUS. — 2.° *Aanteekeningen* over ARISTENETUS, TACITUS, DIGTYS van *Creta*, en over het boek van APULEUS. *De deo Socratis*. CLAUDIUS SAUMAISE was zijn schoonzoon.

MERCIER (NICOLAAS), van *Poissy*, overleden in 1657, regent van de 3^e klasse, in het collegie van *Navarre* te *Parijs*, en onder-principaal der spraakkundigen van dit collegie, verwierf zich eenen grooten roem door zijne geschiktheid, om de jeugd te leiden, als ook door zijne werken. Men heeft van hem: 1.° *Manuel etc.* (*Handboek voor taalbeoefenaars*), in 12.°^o, een, ten minste in het oog der meeste jonge lieden verward werk. Nogtans heeft men zich van dit boek in verschillende collegien bediend, omdat er uittuntende grondregels in voorkomen, ter verfraaijing der Latijnsche taal. — 2.° Eene *Verhandeling over het puntdicht* in het Latijn, in 8.°^o, een werk, dat zeer op prijs gesteld wordt. — 3.° Eene uitgave der zamen spraken van ERASMUS, gezuiverd van de gevaarlijke plaatsen, en met aanteekeningen vermeerderd. Zie de *Aanteekeningen op de werken van MERCIER*,

in het 7^e deel der *Memoriën* van D'ARTIGNY.

MERCKLEIN. — Zie MERKLIN.

MERCOEUR (PHILIPPUS EMANUËL van *Lotharingen*, hertog van), werd geboren den 9 September 1558, en was de zoon van NICOLAAS van *Lotharingen*, en van JOANNA van *Savooije-Nemours*, zijne tweede vrouw. Van kindsbeen af verhardde hij zich tegen de vermoeijensissen des oorlogs, en onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden. Daar hij met den hertog van *Guise* in verbond stond, was hij op het punt, om even als deze, gevangen genomen te worden, in de staten van *Blois*, in 1558; maar de koningin LOUISA van *Lotharingen*, waarschouwde hem, en hij ontsnapte het gevaar. Toen kwam hij openlijk voor de partij der ligue uit. Hij legerde zich in zijn gouvernement van *Bretagne*, riep er de Spanjaarden, en gaf hun de haven van *Blavet* in 1591. De agenten van HENDRIK IV haalden hem in 1595 over, om eenen wapenstilstand te sluiten, die tot de maand Maart van het volgende jaar moest voortduren; vervolgens slaagde men er in, hem den elften tot de maand Julij te

doen verlengen. Zijne vrienden verweten hem hetgene, wat hij dikwijls aan den hertog van *Mayenne* verweten had, dat de gelegenheden hem niet ontbroken hadden, maar dat hij dezelve niet had waargenomen. Daar nogtans alle hoofden der ligue hunnen vrede met den koning gesloten hadden, sloot hij dien ook in 1598. Het huwelijk zijner dochter FRANCISCA, eene rijke erfgename, met CESAR DE VENDÔME, was het loon der verzoening. De hertog van MERCOEUR was nu op niets anders meer bedacht, dan om eene schoone gelegenheid te vinden, om zijnen moed aan den dag te leggen; deze bood zich weldra aan. De keizer RUDOLF II liet hem in 1601 het bevel over zijn leger in *Hongarije* tegen de Turken aanbieden. De hertog vertrok, en men zag hem aan het hoofd van slechts 15,000 man de onderneming beproeven, om het beleg, dat IBRAHIM PACHA, met 60,000 strijders voor *Kaniska* had opgeworpen, te doen opbreken. Hij wilde hem dwingen slag te leveren; maar daar hem weldra de levensmiddelen ontbraken, moest hij terugdeinzen. Zijne aftogt werd voor den schoonsten gehouden, die in *Europa* sedert lang gezien was. Het volgende jaar be-

mágtigde hij *Alte-Royale*, en versloeg de Túrken, die ter hulp kwamen. Deze held verplicht, om naar *Frankrijk* terug te keeren, werd te *Neuremberg*, waar hij in 1602 overleed, door eene blutskoorts aangetast. De H. FRANCISCUS VAN SALES hield zijne lofrede te *Parijs*. BRUSLÉ DE MONTPLEINCHAMP heeft eene *Geschiedenis* uitgegeven van dezen vorst, *Keulen*, 1689, 1697, in 12.mo Zij is zeer langdradig, maar men vindt er belangrijke bijzonderheden in.

MERCURIALIS (HIERONYMUS), een beroemd geneesheer, en door eenigen den *ÆSKULAAP van zijnen tijd* genaamd, werd geboren te *Forli*, den 30 September 1530, en overleed er den 9 November 1606, in den ouderdom van 76 jaren. Hij oefende de geneeskunst uit, en onderwees dezelve te *Padua*, *Bologna* en *Pisa*. Aan vele zieken gaf hij de gezondheid terug, en deelde heilzame voorschriften aan de gezonden mede. De inwoners van *Forli* stelden zijn standbeeld op de markt, om de gedachtenis te vereeren van een' man, die zoo zeer zijn vaderland verplicht en tot eere verstrekt had. Zijne verdiensten verwierven hem niet alleen eenen be-

roemden naam, maar ook ontelbare schatten. Hij liet zijnen zoon 120,000 gouden kroonen na, behalve dat hij met luister geleefd, zijne vrienden rijkelijk beschonken en den arme milddadig begiftigd had. Hij was een welgemaakt man, en had een innemend voorkomen. Hij bezat eene engelachtige zachtvaardigheid, en zijne vroomheid was voorbeeldig. Men heeft van hem een aantal werken. De voornaamste zijn: 1.º *De arte gymnastica*, *Venetië*, 1587, in 4.to, en *Amsterdam*, 1672, in 4.to Hierin vindt men belangrijke nasporingen over de oefeningsspelen der ouden, met geleerde uitleggingen. — 2.º *De morbis mulierum*, 1601, in 4.to — 3.º *Aanteekeningen* over HIPPOCRATES, en over eenige plaatsen van PLINIUS den Oude. — 4.º *De morbis puerorum*. — 5.º *Consultationes et responsa medicinalia*, *Venetië*, 1625, in fol., met de aanteekeningen van MUDINUS. — 6.º *Medicina practica*, *Venetië*, 1627, in fol. Zie BOERNER *de vita, moribus, meritis et scriptis MERCURIALIS*, *Brunswijk*, 1751, in 4.to — [en TIRABOSCHI, *Storia della letteratura ital.*]

MERCURIEN of MERCURIA-

NUS (EVERARDUS) overste der jesuiten, werd geboren in een klein dorp der provincie *Luxemburg*, in het bisdóm *Luik*, waarvan hij den naam droeg, studeerde te *Leuven*, en maakte vorderingen in de godvrucht en de wetenschappen. Zijne zorg voor het heil der zielen, deed hem eene dorpspastorij verkiezen boven een kanonikaat in *Luik*. Later werd hij jesuit te *Parijs* den 8 September 1540, en werd in 1551 naar *Rome* gezonden. De H. IGNATIUS, die toen nog leefde, oordeelde gunstig over hem. Na den dood van den H. FRANCISCUS VAN BORGIA, werd hij in 1573 tot generaal benoemd; zijn bestuur was zachtmoedig en voorzigtig, hij overleed den 1 Augustus 1580. Men heeft van hem een' *rondgaanden brief*, gerigt aan de oversten der societeit, vol van heilzame voorschriften. —

MERCY (FRANCISCUS DE) een beroemd generaal van het leger des hertogs van *Beieren*, geboren te *Longwy*, een stadje in *Lotharingen*, onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden. Hij nam in 1643 *Rotweil* in, en *Freiburg* in 1644. Kort daarna verloor hij den slag, welke nabij deze stad geleverd werd, werd bij dien

van *Nortlingen*, den 3 Augustus 1645 gewond, en overleed aan zijne bekomene wonden. Men begroef hem op het slagveld, en op zijnen grafsteen hieuw men deze vereerende woorden uit: *Staviator: heroem calcas*. Het is iets zonderlings van MERCY, dat in den loop der twee veldtogten, welke de hertog van *Enghien*, de maarschalk van GRAMMONT en TURENNE, tegen hem ondernomen hadden; deze nooit iets in hunnen krijgsraad hebben overlegd, zonder dat MERCY het reeds geraden en hunne bearaadslagingen verijdeld had, even als of zij hem het vertrouwen hunner voornemens geschonken hadden. Dit is eene lofspraak, welke weinig andere veldheeren verdiend hebben. —

MERCY (FLORIMOND CLAUDIUS, graaf van) kleinzoon van den voorgaande, geboren in *Lotharingen*, in het jaar 1666, onderscheidde zich zoodanig door zijne dapperheid bij de keizerlijke legers, dat hij in 1704 veldmaarschalk des keizers werd. In het volgende jaar overmeesterde hij de grensbezettingen van *Pfaffenhoven*, en werd in den *Eltzas* door den graaf de BOURG in 1709 overwonnen. De graaf van MERCY streed roemvol in de oorlogen van

den keizer tegen de Turken. Hij werd in den slag van *Parma* den 29 Junij 1734 gedood. De graaf D'ARGENTAU (een schoon landgoed tusschen *Luik* en *Maastricht*) keizerlijk kolonel, zijn neef, die hij als zoon had aangenomen, werd zijn erfgenaam, onder beding dat hij den naam en de wapenen van *MERCY* zou aannemen.

MÉRÉ (**GEORGE BROSSIN**, ridder van) een schrijver uit *Poitou*, alwaar hij in het begin der 17.e eeuw, uit een der doorluchtigste geslachten dier provincie geboren werd, onderscheidde zich door zijn verstand en zijne geleerdheid. **HOMERUS**, **PLATO**, **PLUTARCHUS** en andere uitmuntende Grieksche schrijvers, waren hem zoo eigen als Fransche. Na dat hij eenige zeegevechten had bijgewoond, verscheen hij met onderscheiding ten hove, en wist zich over het algemeen te doen achten en liefhebben van de grooten, de geleerden, en van alle personen van verdienste. Op het einde van zijn leven, begaf hij zich naar een schoon landgoed dat hij in *Poitou* bezat, alwaar hij in 1690 in eenen hoogen ouderdom overleed, in de volkomene overtuiging der waarheden van het Christen-

dom, die het licht van zijnen geest hem altijd hadden doen eerbiedigen. De ridder **VAN MERÉ** was een man van een kiesch verstand, en een beminnelijk wijsgeer. Zijne werken zijn: 1.º *Zamenspraken tusschen den heer DE CLÉRAMBAULT en den ridder DE MERÉ*, in 12.mo. — 2.º *Twee redevoeringen, de eene over het verstand, en de andere over de zamenleving* in 12.mo — 3.º *De aange naamheden der rede.* — 4.º *Brieven.* — 5.º *Verhandelingen over de ware eerlijkheid, over de welsprekendheid, en het onderhoud;* in het licht gegeven door den abt **NADAL**, met eenige andere na zijnen dood eerst bekende werken, in 12.mo. Zie hier het oordeel, dat men er over strijkt in het 3.e deel der geschied- en letterkundige mengelingen van **VIGNEUL-MARVILLE**. » De ridder **VAN MERÉ** was een nadenkend man; hij had eenen overvloed van denkbeelden en dacht wel: maar ook moet men bekennen, dat doordien hij zijnen stijl te veel heeft ontzenuwd heeft, dat hij somtijds opgeblazen en weinig natuurlijk is. » Zie de geschiedkundige bibliotheek van *Poitou* door **DREUX DU RADIER** 4.e deel.

MERENDA (ANTONIUS) geboren te *Forli* in 1578, onderwees de regten gedurende 20 jaren te *Pavia*, met eenen buitengewonen roem, en overleed in 1657 te *Keulen*, oud 79 jaren. Men heeft van hem: *Controversiarum juris lib. XXIV*, uitgegeven te *Brussel* in 1745, met aanteekeningen van JOANNES MICHAËL VAN LANGENDONCK 5 dl.ⁿ in fol.

MERIAN (MARIA SIBYLLA), dochter van MATTHEUS MERIAN, geboren te *Bazel* in 1592, overleden te *Schwabach* in 1651, een boekhandelaar bekwaam graveerder en geleerde aardrijkskundige. Zij werd geboren te *Frankfort* in 1647 en overleed te *Amsterdam* den 13 Januarij 1717. De smaak, het vernuft en het natuurlijke, waarmede zij de bloemen, kappelletjes, rupsen en andere insekten met waterverw teekende, hebben haar zeer beroemd gemaakt. Zij was zoo weetgierig naar dit gedeelte der natuurlijke historie, dat zij verscheidene reizen ondernam, om de verzamelingen te gaan zien, welke liefhebbers hiervan gemaakt hadden. Zij was gehuwd met JOANNES ANDRIESZ GRAFF, een bekwaam schilder en bouwmeester van *Neurenberg*; doch zij is meer on-

der haren eigen naam bekend. De Hollanders trokken door hunne aanbiedingen de twee echtelieden tot zich. Mevrouw MERIAN verliet haar land enkel, omdat zij er niets meer had na te sporen; zij had den moed de gevaren der zee te tarten, om in *Amerika* nieuwe kundigheden te gaan zamelen. Zij verbleef twee jaren (en niet twee maanden zoo als in MORERI gezegd wordt) te *Suriname*, en hield er zich bezig met al het kruipend gedierte en insekten, die zij vinden kon af te malen, als ook de planten bloemen en vruchten die aan dezelve tot voedsel dienen. Dit alles teekende zij op perkament, en kenners stemmen er in overeen, dat deze arbeid niets te wenschen overlaat. Men heeft van deze vrouw: *Oorsprong der rupsen, haar voedsel en verandering, Neurenberg* 1679 — 1688 2 dl.ⁿ in 4.to met platen, in het Hoogduitsch; men heeft hetzelfde in het Latijn vertaald onder dezen titel: *Erucarum ortus, Amsterdam* 1705. Hare dochter gaf een 3.^e deel in het licht als een nagelaten werk harer moeder. Het geheele werk bestaat in het Fransch onder den titel, *Histoire des insectes de l'Europe*. Vertaald door JOANNES MARRRET *Amsterdam* 1730 in fol.

vermeerderd met 36 platen en aantekeningen. 2.º *Verhandelingen over de teelt en gedaanteverwisseling der insekten van Suriname*, in het Vlaamsch, *Amsterdam* 1705 in 8.vo, hetzelfde in het Latijn *Amsterdam*, 1705 in fol. met 60 heerlijke platen; hetzelfde in het Fransch en Latijn, *Amsterdam*, 1626 in fol. Deze twee werken zijn in het Fransch bijeen gebracht onder dezen titel: *Histoire des insectes de l'Europe et de l'Amérique*, *Amsterdam* 1730 in fol. Men heeft dezelve in het Fransch en in het Latijn herdrukt, te *Parijs* in 1768, en er bijgevoegd het *Florilegium* van EMMANUEL SWEERTS in het Fransch vertaald, waarvan gekleurde exemplaren zijn. De teekeningen dezer vrouw zijn op het stadhuis te *Amsterdam* nedergelegd, en door de graveernaald vermenigvuldigd. Haar vader (MATTHEUS MERIAN) is bekend door zijne *Topographische verzameling van het heelal* 31 dl.ⁿ in fol. en door zijn *Florilegium*, *Frankfort*, 2 dl.ⁿ in fol. Zie ZEILER.

* MERIAN (JOANNES BERNARDUS), een beroemde wijsgeer, den 28 September 1723, te *Liechstall*, in het kanton *Bazel*, geboren, was de zoon

van JOANNES RUDOLF MERIAN, toenmaals predikant van *Liechstall*, en die predikant der hoofdkerk, en voorstander der geestelijkheid der republiek werd. De bovennaatur- en letterkunde, waren voornamelijk het voorwerp zijner studiën, en tot vier malen, vraagde hij vruchteloos een' hoogleeraarstoel aan de universiteit van zijn land. Toen trad hij de kerkelijke loopbaan in, predikte met roem, en gevoelde zijnen smaak voor de wetenschappen opgewekt, vooral nadat een lang verblijf te *Lausanne*, hem het gebruik der Fransche taal gemeenzaam had gemaakt. MERIAN was eenigen tijd huisonderwijzer bij een der schepens van *Amsterdam*. Hij verkreeg in 1750, behalve eene matige jaarwedge, eene plaats in de akademie van *Berlijn*, waarvan MAUPERTUIS toenmaals voorzitter was. MERIAN bewees hem later zijne erkentenis, door hem tegen de verwaande aanvallen en personaliteiten van KÖNIG te verdedigen. Daar deze laatste eenen brief van LEIBNITZ niet kon voor den dag brengen, waaruit hij ten gunste van dezen beroemden man het beruchte beginsel der minste beweging wilde toeschrijven, zoo verbleef de geheele eer van dit geschil aan MERIAN, die zich

voor altijd in zijn aangenomen vaderland vestigde. Hij deed in de verzameling der akademie van *Berlijn*, als lid der klasse van bespiegelende wijsbegeerte verscheiden memoriën opnemen, die veel bijdroegen, om de vooringenomenheid van *Duitschland*, voor het stelsel van *WOLFF*, waarvan zij de zwakheid aantoonde, te doen ophouden. Na verschillende andere memoriën over belangrijke zedelijke en bovennaatuurkundige onderwerpen geschreven te hebben, onderzocht hij, in tien fragmenten als meesterstukken van orde, duidelijkheid en onpartijdigheid beschouwd, het *problema* van *MOLYNEUX*, over het ontstaan der denkbeelden, en de grondbeginselen der *CONDILLACS* of der *BONNETS*, te dien opzichte. Hij hield zich ook bezig met het werk van *DAVID HUME*, getiteld: *Proeve over het menschelijk verstand*, en leverde er eene vertaling van, *Amsterdam*, 1758, 2 dl.ⁿ in 12.mo met aantekeningen, en eene voorrede van *FORMEY*. Toen de werken van *KANT* al de geesten verdeelden, begon de Zwitsersche wijsgeer, zich minder met zijne algemeene stellingen bezig te houden. Hij was directeur van de klasse der schoone letteren te *Berlijn* geworden, (1770),

en hij had zijn laatste zuiver wijsgeerige schrift, waarin men tegelijkertijd de kracht der redeneerkunde, en de sierlijkheid der voordragt bewonderde. Eene belangrijke *Vergelyking* van het lot der leer van *WOLFF* en die van *KANT*, deed deze laatste eenigzins verouderen, welke hij voorzien had, dat, even als het stelsel van *WOLFF*, ofschoon dit zich onder bekoorlijker gedaanten voordeed, te niet zou moeten gaan. In zijne *Verhandeling over den invloed der wetenschappen op de dichtkunde*, heeft deze schrijver zich voorgesteld, om de anti-dichterlijke stelling te bestrijden, dat de denkbeelden den voorrang op den vorm moeten hebben, en te bepalen, dat daar de eigenlijk gezegde wetenschappen, niet dan ondankbare onderwerpen kunnen aanbieden, deze orde van denkbeelden, zelfs voor de begaafdheid der ware dichters nadeelig was geweest. Dit werk heeft hem bewogen, om te onderzoeken, of *HOMERUS*, de dichtstukken, die zijnen naam voeren, werkelijk heeft vervaardigd, en hij verklaarde zich voor het ontkennende. *MERIAN* gaf vervolgens zijn *Wereldstelsel* in het licht, *Bouillon*, 1770; herdrukt te *Parijs*, 1784, in 8.vo, en dat bijna niets anders is,

dan eene gelukkige verbetering van het werk van LAMBERT over hetzelfde onderwerp. Men heeft hem daarboven toegeschreven, doch zonder eenigen grond, het al te beruchte *Stelsel der natuur*, hetwelk slechts eene schimprede tegen de Godheid is, en dat in alle opzichten zijner onwaardig zou zijn. In 1772, tot directeur der studiën benoemd, werd MERIAN, na den dood van FORMEY, blijvend secretaris van *Berlijn*, en hij sprak verscheiden *Lofreden* uit, onder anderen die van den blijvenden secretaris, welken hij opvolgde. Een goede zoon, een goede broeder, een goede echtgenoot zijnde, ofschoon men hem van gierigheid en een koel hart heeft beschuldigd, genoot MERIAN een vreedzaam leven, en zijn dood, den 12 Februarij 1807 voorgevallen, was niet minder zacht. Ondanks zijne afkeerigheid van de wereld, en zijn soms norsche toon, wist hij door de bevalligheid van zijn onderhoud aan FREDERIK II te behagen. Behalve de door ons reeds aangehaalde werken, heeft men van hem: 1.º de vertaling van het dichtstuk *CLAUDIUS*, over de *Schaking van PROSERPINE*, in 8.vo voorafgegaan door eene verhandeling over dien schrijver. — 2.º *Natuurlijke ge-*

schiedenis der godsdienst, van HUME, met een *Critischen wijsgeerig onderzoek*, 1759, in 12.mo — 3.º *Verhandelingen*, over verschillende onderwerpen. — 4.º *Staat en zedekundige proeven*, 1759, enz. Onder de talrijke akademische stukken, welke men hem te danken heeft, moet men, behalve de door ons reeds genoemde, de drie eerste door hem zamengestelde onderscheiden: *Over het inwendig gevoel van zijn eigen bestaan*; — *over het inwendig gevoel der denkbeelden, of van derzelver bestaan in de ziel*; — *over de werking, de magt en de vrijheid*: deze drie memoriën hadden ten hoofdoel, om de wijsbegeerte van LEIBNITZ te bestrijden. MERIAN heeft de *Werken van den graaf ALGAROTTI*, onder opzigt van den abt MICHELESSI, uit het *Italiaansch vertaald*, *Berlijn*, 1772, 8 dl.ⁿ, in 8.vo, herzien. De heer FRANCISCUS ANCILLON, heeft in de maand Januarij 1810, in de akademie van *Berlijn*, eene geschiedkundige *Lofrede* voorgelezen, waarin hij de schriften van den Zwitserschen wijsgeer beoordeelt.

MERILLE (EDMOND), een der ervarenste regsgeleerden der 17.º eeuw, was van *Troy-*

es in *Champagne*. Met buitengewonen roem onderwees hij de regten te *Bourges*, en overleed in 1647, oud 68 jaren; nadat hij zich door verscheidene schriften, had doen onderscheiden. Men heeft van zijne werken eene *Uitgave*, *Napels*, 1723, 2 dl.ⁿ in 4.to

† MERKEN (LUCRETIA WILHELMINA VAN), eene beroemde Nederlandsche dichteres van de 18^e eeuw, den 21 Augustus 1721; te *Amsterdam* geboren, gaf reeds vroeg blijken van dichterlijke genie, en geraakte bekend met de voornaamste dichters en geleerden van dien tijd, zoo als: HOOGVLIET, FEITEMA, DE HAAS, FONTEIN, A. BLOK, N. S. VAN WINTER, met welken laatste zij in 1768 in den echt trad. Ruim 20 jaren oud zijnde, gaf zij een treurspel van hare eigene vinding in het licht, ARTEMINES genaamd, hetwelk veel bijval vond, en door verscheiden gelegenheden verzen gevolgd werd. Daarna bragt zij eenige *Brieven* in dichtmaat, als van CHARLOTTE VAN BOURBON aan WILLEM I; MARIA DE MEDICIS aan haren zoon LODEWIJK XIII; LOUISE DE COLIGNY aan haren zoon FREDERIK HENDRIK; JOANNA GRAY aan MARIA

VAN RICHMOND; LEIFE aan zijnen vader ERIK, eersten bevolker van Groenland; CLAUDIUS CIVILIS aan JULIUS BRIGANTICUS; en van ELIZABETH, koningin van Engeland, aan HENDRIK den Grooten, koning van Frankrijk, deze laatste bevat slechts een verwijt, aan den Franschen vorst, wegens zijne terugkeering tot den schoot der kerk, hetwelk eene spoorlooze afwijking van Gods wet wordt genoemd, en waaruit men dus genoegzaam de godsdienstige denkwijze der dichteres kan afleiden. Deze brieven zijn met nog eenige andere gedichten, waaronder vooral het *Nut der tegenspoeden*, in 3 zangen, uitmunt, in 1762 en in 1768, in 4.to, te *Amsterdam* in het licht gegeven. In 1766 gaf zij haar heldendicht DAVID in het licht, dat algemeenen bijval vond, en nog met genoegen gelezen wordt. Hare treurspelen: *Het beleg der stad Leyden*, *de Camisards*, *MARIA van Bourgondië*, en *JAKOB SIMONZ DE RIJK*, *LOUISE D'ARLAC*, *SIBILLE VAN ANJOU* en *GELONIDE*, verschenen in 1774, gezamenlijk met die van haren echtgenoot, in 2 dl.ⁿ in 4.to in het licht. Onder al de dichtstukken van VAN MERKEN, munt echter haar *GER-*

MANICUS in 16 boeken uit; hetzelfde verscheen in 1778 in het licht, en vond eenen waarlijk algemeenen bijval. Deze dichteres overleed te *Leijden*, den 19 October 1789, en werd den 24 derzelfde maand, te *Amsterdam*, in de *Oude-kerk* bijgezet. Zij bezat een schoon vernuft, eene rijke, dichtelijke verbeeldingskracht, en eene verbazende belezenheid, en hare letterkundige voortbrengselen zullen haar ten allen tijde, onder de beroemde Nederlandsche dichters der 18^e eeuw, eene eerste plaats inruimen.

MERKLIN (GEORGE ABRAHAM), geneesheer, geboren te *Weissemburg*, in *Frankenland*, overleden in 1702, in den ouderdom van 58 jaren, heeft nagelaten: *Tractatio medica de ortu et casu transfusionis sanguinis*, *Neuremberg*, 1679, in 8.vo Hij verzet zich in dit werk met kracht, tegen deze nieuwe, zoo noodelooze als walgelijke kwakzalverij. (Zie **LIBAVIUS**, **JOANNES BAPTISTA DENYS**). — 2.º Eene nieuwe uitgave van **VAN DER LINDEN**: *De scriptis medico*, 1686, 2 dl.ⁿ in 4.to — 3.º *De incantamentis*, 1715, in 4.to Deze verhandelingen spreken over zaken, zoo als men het

elders niet vindt.

MERLAT (ELIAS), een godgeleerde van de zoogenaamde hervormde godsdienst, geboren te *Saintes*, in 1634, reisde door *Zwitserland*, *Geneve*, *Holland* en *Engeland*. Vervolgens werd hij predikant van *Saintes*, waar hij zich gedurende 19 jaren, door kunde en regschapenheid onderscheidde. Een hevig antwoord, hetwelk hij deed op het boek van **ARNAULT**, *de vernietiging der zedeleer van J. C. door de Calvinisten* genaamd, noodzaakte hem, om *Frankrijk* in 1680, te verlaten. Hij nam de wijk naar *Geneve* en van daar *Lausanne*, waar hij predikant en hoogleeraar werd, en in 1705 overleed. Behalve het werk, waarvan wij gesproken hebben, heeft men nog van hem: 1.º *verscheidene Predikationen*. — 2.º *Eene Verhandeling over het gezag der koningen*. — 3.º *Eene andere verhandeling, de conversione hominis peccatoris*, werken die bij de hervorming, nog al eenigen bijval vonden.

MERLIN (AMBROSIUS), een Engelsch schrijver, leefde ontrent het jaar 450, en werd als een groot toovenaar beschouwd, van wien men won-

derlijke dingen verhaalt. Verscheiden schrijvers, hebben gezegd, dat hij door een' geveleschden duivel werd ge-teeld, en dat hij de over-groote steenen, die men bij *Salisbury* ziet, uit *Ierland* naar *Engeland* had overge-bragt, welke steenen, door hunne zwaarte, hunne ge-stalte en hunne jaan den grond oneigene hoedanigheid, de navorschingen der wijzen heb-ben uitgeput. (Zie *Salisbu-ry* in de *Dict. Géog.*) Men schrijft hem *Voorzeggingen* en andere werken toe, waar-over eenige schrijvers com-mentariën hebben gemaakt, onder welke men stellen mag, *ALAIN* van *Rijssel* en *GEOF-FROY* van *Montmouth*, die ook het leven van koning *ARTUS*, door *MERLIN*, in zijne *Geschiedenis van Groot-Brit-tanië*, heeft opgenomen. De *Geschiedenis van MERLIN* en zijne *Voorzeggingen*, ver-schenen te *Parijs*, in 1530, in fol. in het licht en wer-den in het Italiaansch ver-taald te *Venetie*, in 1539 en 1549, in 8.vo. Wat de wondere geboorte van *MER-LIN* betreft, hierover ver-schillen de geleerden. Zij zelfs, die de wezenlijkheid der *incuben* erkennen, zijn niet allen van gevoelen, dat er eene ware voortteling van kan plaats hebben; terwijl anderen, natuurlijke middelen

onderstellen, en eenigermate in de natuurlijke orde der voortplanting treden, zijn zij van een tegenovergesteld ge-voelen. Wat het eerste ge-voelen betreft, zie men *UL-RICUS MOLLITOR*, de *python. mulieb.* en voor het tweede *DELRIO* lib. 2 q. 15. Wat er van zij, het bestaan van geveleschde duivels, schijnt zoo zeker, dat de *H. AU-GUSTINUS*, die men niet van ligtgeloovigheid zal beschul-digen, gelooft dat men het-zelve *zonder onbeschaamd-heid niet kan loochenen*. Er doen zich inderdaad oude en nieuwere voorbeelden op, die de vitachtigste critiek moei-te zou hebben, in twijfel te trekken. Zie de *Geschiede-nis der Gallikaansche kerk*, deel 8 blz. 471. *MALHERBE* verhaalt ook, een zeldzaam voorval van dien aard. Zie het leven van *MERLIN*, bij-genaamd *AMBROSIUS*, met ee-ne vertaling zijner voorzeg-gingen, *Londen*, 1641, in 4.to, door *TH. HEYWOOD* en het *Programma de Merlino Brittannico*, *Neuremberg*, 1737, in fol.

MERLIN (JACOBUS), doctor van *Navarre*, geboren in het bisdom *Limoges*, was pastoor van *Montmartre*, vervolgens kanonik en groot penitentiarius van *Parijs*. Ec-
ne hevige preek, tegen eeni-

ge groote heeren, verdacht van de nieuwe dwalingen te zijn toegedaan, had te *Parijs* en aan het hof, veel opspraak gemaakt; FRANCISCUS I, deed hem gevangen zetten in het kasteel van het *Louvre*, in 1527, en zond hem twee jaren later in ballingschap naar *Nantes*. Deze vorst werd eindelijk bedaard, en vergunde hem in 1530, naar *Parijs* terug te keeren. Hij overleed aldaar in 1549, na dat hij den post van grootvikaris en de pastorij van de Magdalena kerk bediend had. Zijne kudde vond in hem den teedersten en ijverigsten herder. MERLIN is de eerste die eene *Verzameling van Concilien*, heeft in het licht gegeven; hiervan zijn drie uitgaven geweest. Deze verzameling is echter zeer onvolledig, en bevat eene menigte valsche stukken, die het doorzicht der critiek van de 17.^e eeuw, van de ware heeft weten te scheiden. Men heeft nog van hem *Uitgaven* van RICHARD DE ST. VICTOR, van PETRUS DE BLOIS, van DURAND DE ST. POURCAIN en van ORIGENES. Aan het hoofd der werken van dezen kerkvader, heeft hij eene *Verdedigingsrede* geplaatst, waarin hij tracht ORIGENES te regtvaardigen over de dwalingen, die men hem

ten laste legt.

MERLIN (KAREL), een Jesuit, uit het bisdom *Amiens*, overleden te *Parijs*, in het collegie van *LODEWIJK den Groote*, in 1747, onderwees met onderscheiding de lagere klasse en de godgeleerdheid; hij legde zich vervolgens op de letterkunde toe, en behaalde veel lof. Men heeft van hem: 1.º *Traité etc. (Geschiedkundige en leersteltige verhandeling over den vorm der sacramenten)*. — 2.º *Verscheiden Dissertatiën*, waarvan de meeste voorkomen in de memoriën van *TREVoux*, onder welke men onderscheidt, de *Verdediging* van Paus *HONORIUS*, vol van geleerdheid en van eene wijze critiek; en vooral munt hieronder uit, eene nieuwe *Verklaring* der Catholijke leer, *over de voorbeschikking*, waarbij de schrijver de twee gevoelens, welke de school over deze stof verdeeld houden, tracht te vereenigen; daar hij aanneemt dat de voorbeschikking, de goede werken en de verdiensten van den mensch in het algemeen vooraf gaat, ofschoon dezelve niet uitgesproken wordt, dan na eenig werk van beproeving, zoo als de gehoorzaamheid van *ABRAHAM* enz. Wat er van dit

gevoelen zij, hetwelk de schrijver met een aantal Schrif-
tuurteksten, alsmede door de
heilige vaders, godgeleerden
en leeraars staft, is het ten
minste geschikt, om te be-
wijzen dat men ten onregte
ijvert, voor alles wat men
systema, gevoelen, uitlegging
enz. noemt; wijl er dikwijls
onder de bewijzen, die tegen
over elkander staan, een meer
of min waarschijnlijk midden
is, dat waar kan zijn, en
ten minste kan doen vermoeden,
dat de twee partijen
ongelijk hebben.

* MERLIN COCCAYE. — Zie
FOLENGO THEOPHILUS.

* MERLO. — Zie HORSTIUS
JACOBUS.

MERODACH - BALADAN. —
— Zie BALADAN.

† MERODE-WESTERLOO (de
graaf van), in 1763 te *Brus-
sel* geboren, trad zeer jong
in dienst, onder het bestuur
van MARIA THERESIA, die hij
eenige jaren daarna weder
verliet, om zich aan de di-
plomatie toe te wijden; door
JOZEF II, tot gevolmagtigd
minister, bij de algemeene
staten der *Vereenigde Pro-
vinciën* benoemd, noodzaakte
hem de staat zijner gezond-
heid, om eene reis door *Ita-
lië* te doen. Nadat de Bel-

gische onlusten waren losge-
barsten, besloot de graaf van
MERODE, om den door hem
bekleeden post te verlaten,
en zich te voegen bij de ver-
dedigers der regten zijns va-
derlands. De aanzoeken van
den groot-hertog van *Tos-
kanen*, den vermoedelijken
erfgenaam van de Oostenrijk-
sche monarchie, konden hem
van dezen edelen pligt niet
terughouden. Nadat *België*
weder onder het gezag van
den keizer was getreden, die
aan hetzelfde zijne oude staats-
regeling verzekerde, schonk
hij aan zijnen vorst eene som
van 40,000 Guldens, voor
oorlogskosten tegen het Fran-
sche bestuur, week uit, zoo
dra de Fransche republikei-
nen *België* veroverd had-
den, en keerde eerst in 1800
in zijn vaderland terug. In
1805 werd hij tot maire van
Brussel benoemd; zijn be-
heer leeft nog in het geheu-
gen der inwoners dier stad,
die zich dankbaar te binnen
brengen, dat zij aan zijne
onvermoeide zorg, de beta-
ling der renten en interessen
te danken hebben, die reeds
sedert zoo lang geschorst was.
Door keizer NAPOLEON, den
6 Maart 1809 tot den be-
hoedenden senaat beroepen,
werd de graaf van MERODE
benoemd tot lid der com-
missie, belast om de ver-
eeniging der pauselijke staten

met het Fransche keizerrijk voortebereiden. Hij spreidde bij die gelegenheid het edelste karakter ten toon, verzette zich tegen den roof, welke strekte om de Catholijke kerk in slavernij te brengen; en verklaarde aan de commissie, dat, indien het verslag, van eenparigheid van stemmen sprak, hij er openlijk in den senaat tegen zou protesteren. Na den val van het Fransche keizerrijk, ging hij voort, in zijn land, hetzelfde karakter van onafhankelijkheid aan den dag te leggen; hij bekleedde korten tijd den post van groot-maarschalk van het hof, en ontving eenige jaren, na die waardigheid te hebben nedergelegd, het grootkruis van den Nederlandschen Leeuw. Zijne laatste jaren, eeniglijk aan zijne familie, en aan de uitoefening der Christelijke deugden toegewijd, kroonde waardiglijk dit eervolle leven, tot dat hij, algemeen betreurd, den 18 Februarij 1830, te *Brussel* overleed.

MEROVEUS of **MEROVEUS**, koning der Franken, was de opvolger van **CLODION** in 448, en bestreed **ATTILA** in 451 in de vlakten van *Chalons-sur-Saône*, geholpen door **AETIUS** en **THEODORICH**; zijne zegepraal was volkomen.

(Zie **ATTILA**.) Men zegt, dat hij de grenzen van zijn rijk uitbreidde van de boorden der *Somme* tot *Trier*, hetwelk hij innam en plunderde. Hij overleed in 456 latende tot opvolger zijnen zoon **CHILDERIK I.** Zijne dapperheid heeft aan de Fransche koningen van den eersten stam den naam van *Merovingische* doen geven. Men kent noch zijn geslacht noch het jaar zijner geboorte. Eene fabelachtige kronijk verhaalt, dat zijne moeder, terwijl zij zich baadde aan de oevers der zee, door eenen zeestier van dezen vorst bezwangerd werd. Deze fabel schijnt haren grond te zoeken in het woord *Mer Veich*, hetwelk *Zeekalf* beteekent. Men wil dat **MEROVEUS** dezelfde is, waarvan **PRISCUS PANITES** een Grieksch schrijver, gewag maakt, die leefde ten tijde van **THEODOSIUS den Jongere**, en van wien ons eenige stukken zijn overgebleven in de verzameling of het uittreksel der zendingen, welke **DAVID HOESCHELIUS**, het eerst in het Grieksch te *Augsburg*, in het jaar 1603 uitgaf. Deze schrijver zegt, dat hij in gezantschap naar *Rome* gezonden zijnde, er den jongen zoon van den koning der Franschen zag, die onlangs overleden was, dat hij schoon blond haar

had, en dat de burgemeester AETIUS hem als zijn' zoon hebbende aangenomen, denzelve naar keizer VALENTINIANUS III zond, om een bondgenootschap met hem aan te gaan.

MEROVEUS oudste zoon van CHILPERICH, koning van Frankrijk, werd in het jaar 576 door zijnen vadergezonden om Poitou te bemagtigen, hetwelk aan den jongen CHILDEBERT II zijn' neef, zoon van SIEGBERT koning van Austrasië toebehoorde. In plaats van zijns vaders bevelen na te leven, begaf hij zich naar Tours, en van daar naar Rouanen, waar hij met zijne moei BRUNHAUT, in eene schandelijke verkeering leefde. PRETEXTATUS, aartsbisshop van Rouanen, wilde de ergernis wegnemen, huwde hen, zonder acht te slaan op de kanonieke wetten, welke dusdanige huwelijken verbieden. (Zie PRETEXTATUS.) CHILPERICH dwong het paar zich in eene kerk te redden, waaruit hij hen ontsloeg onder de verzekering dat hij hun leven zoude sparen; hij gaf wachten aan BRUNHAUT en nam haren zoon met zich. Eenigen tijd daarna werd MEROVEUS door FREDEGONDA, vrouw van CHILPERICH beschuldigd, in verstandhouding met de vijanden des konings

te staan; hij werd in een klooster opgesloten, waaruit hij vlugtte, en zich naar de kerk van den H. MARTINUS van Tours, destijds de veiligste schuilplaats van Frankrijk begaf, die hem beschuttede voor de gramschap zijns vaders, en de listen zijner stiefmoeder; een sprekend bewijs van de achting, die men in die barbaarsche tijden voor heilige plaatsen had, en hoe krachtig de hindernissen zijn, welke de Godsdienst aan het geweld en de dwingelandij tegenstelt. Hij dwaalde vervolgens rond, had velerlei lotgevallen, vormde verschillende voornemens, tot dat hij eindelijk, op bevel van FREDEGONDA, die haren man deed gelooven, dat hij zich zelve gedood had, doorstoken werd.

MERRE (PETRUS LE), advokaat bij het parlement te Parijs, en koninklijk hoogleeraar in het kerkelijke regt, overleden in 1728, maakte zich zeer bekwaam in kerkelijke zaken. Men heeft van hem: 1.° *Justification etc.* (*Regtvaardiging van de gebruiken in Frankrijk, over de huwelijken van kinderen van geboorte, aangegaan zonder toestemming hunner ouders*), 1686. — 2.° *Sommaire etc.* (*Kort begrip der jurisdictie*), in fol., 1705.

Deze beide werken, worden wegens de geleerde aanmerkingen, op prijs gesteld.

MERRE (PETRUS LE), zoon van den voorgaande, overleden te *Parijs* zijne vaderstad in 1763, was een beroemd advokaat, en koninklijk hoogleeraar in het kanonieke regt, welken post hij met roem bekleedde. Hij onderscheidde zich niet minder dan zijn vader, en het is aan hen dat men de *akten, titels en memoriën*, rakende de zaken der Fransche geestelijkheid, verschuldigd is, vermeerderd met een aantal *stukken en aanmerkingen*, over de tegenwoordige kerktucht en in eene nieuwe volgorde geplaatst, volgens de beraadslagingen van de algemeene vergadering der geestelijkheid den 29 Augustus 1705, 12 dl.ⁿ in fol. van 1716 tot 1750. Men heeft er eene verkorte uitgave van gedrukt 1767 en volgende jaren in fol. die ten titel heeft: *Verzameling der proces-verbalen van de algemeene vergaderingen der geestelijkheid*, gerangschikt naar de orde der onderwerpen. Deze verzameling is vervaardigd onder het toezigt van den bisschop van *Macon*. Men heeft omtrent denzelfden tijd herdrukt, de *verzameling der akten, titels*

en *memorien ker geestelijkheid*, bij **GARIGNAN** te *Avignon*, 14 dl.ⁿ in 4.to, gemakkelijker maar niet zoo naauwkeurig als de uitgave in fol.

MERSCH (FRANCISCUS) geboren te *Leobschitz* in *Silezië*, in 1690, begaf zich onder de jesuiten en onderscheidde zich in het predikambt. Men heeft van hem eene *verzameling van sermonen*, *Breslau*, 1751, in 4.to, eene andere, *Praag*, 1754.

† **MERSCH (VAN DER)**, te *Menen*, in de Belgische provincie *West-Vlaanderen* geboren, opperveldheer der Brabandsche opstandelingen, een krijgsmann van eene erkende dapperheid, werkzaamheid en schranderheid; volgde in den beginne den generaal **CHEVERT** in *Frankrijk*, die hem, zegt men, zijnen *onverschrokken Vlamingen* noemde; hij onderscheidde zich bij de inneming van *Praag*, en ging vervolgens met den rang van luitenant-kolonel, in dienst des keizers over. Te *Menen*, zijne geboorteplaats, gevestigd leefde hij aldaar geacht en geëerbiedigd, toen er in 1789 te *Breda* zich bijeenscholingen van misnoegde Brabander begonnen te vormen; **VAN**

DER MERSCH, een vriend zijns vaderlands en der vrijheid, was de laatste niet, om zich derwaarts te begeven, en de vermaardheid, welke hij genoot, deed hem door de insurrectionnelle commissie dier stad verkiesen, tot bevelhebber van de kern des legers, dat zich op het Hollandsch grondgebied vormde. De uitwijking der patriotten werd dagelijks aanmerkelijker; de algemeene gisting, het zwakke en wankelbare, der door het Oostenrijksche bestuur genomene maatregelen, de verdeeldheid, die tusschen het burgerlijke en militaire gezag bestond, alles droeg bij, om de uitbarsting te bespoedigen. VAN DER MERSCH oordeelde gezond over dezen staat van zaken; hij gevoelde, dat in dergelijke omstandigheden, de voorzigtigheid zelve de vermetelheid voorschreef, en dat een stoute stap, voor de partij van den opstand, mannen zou winnen, die nog besluiteloos bleven, terwijl men daardoor tevens den maatstaf aan de hand gaf van het gevoel, dat de Belgen van hunne sterkte, en van de zwakheid hunner vijanden hadden. Hij viel in het Brabandsche grondgebied, aan het hoofd van eenige honderden, slecht gewapende, en nog slechter gediscipli-

neerde manschappen, doch die alle met eene vurige geestdrift, en met eenen diepen haat jegens de Oostenrijkers bezielde waren. Eene eerste, hoewel weinig beteekenende overwinning, welke hij te *Hoogstraten* bij *Antwerpen* behaalde, deed het gouvernement de noodzakelijkheid gevoelen, om met kracht te werk te gaan, en dit kleine leger, dat weldra door eene menigte misnoegden, uit het binnenland zou vergroot worden, te vernietigen. De vrijheer von *SCHRÖDER* trok den opstandelingen, die zich in *Turnhout* opsloten, met eene aanzienlijke magt en met geschut te gemoet. Daar de Oostenrijksche bevelhebber deze opsluiting aan hunne vrees toeschreef, trok hij zonder voorzorg, de stad binnen, en bereikte zonder tegenstand het middelpunt derzelve; maar nauwelijks was hij op het marktplein gekomen, of eene hagelbui van kogels, uit de vensters en luiken der omringende huizen voortkomende, verspreide de wanorde en den dood in de gelederen der aanvallers. Weldra tastte VAN DER MERSCH, door de meest onverschrokkenen gevolgd, en van de verwarring gebruik makende, door deze fusillade te weeg gebracht, den vijanden aan, die daardoor ge-

heel uiteen gedreven, in de grootste verwarring terugdeinsden, zijne artillerie, en het slagveld met gesneuvelden en gekwetsten bedekt, achterlatende. SCHRÖDER behoorde tot deze laatste. De uitslag dezer schermutseling deed den moed en de hoop der patriottische partij aanmerkelijk toenemen, terwijl dezelve het ministerie levendige onrust baarde, die ten toppunt werd gebragt, door de bezetting van *Gend* door de opstandelingen, die na een tweedaagsch bloedig gevecht, er de Oostenrijkers onder den graaf van ARBERG uit verdreven. De ontruiming van *Brussel* was het gevolg dezer nieuwe nederlaag, en VAN DER MERSCH kwam in die stad de erkenning zijner medeburgers, en den door de schrandtheid van zijn gedrag verdienden roem inoogsten. Tot opperveldheer benoemd van het leger, belast om overwonnen onafhankelijkheid te handhaven, stelde hij even zoo vele werkzaamheid als zorg, in deszelfs organisatie, uitrusting en wapening; zijne inspanning en de geestopwindig, die toenmaals algemeen was, vergoedden de onvolledigheid der middelen, en in korten tijd zag VAN DER MERSCH zich aan het hoofd

van een corps, talrijk genoeg, om aan de beschikbare magt der Oostenrijkers het hoofd te bieden. Dit leger bestond uit bataillons vrijwilligers en uit eenige bezoldigde regimenten, onder welke zich vele oude militairen bevonden, wier voorbeeld en lessen, aan zijne troepen al de krijgkundige hoedanigheden mededeelden. Maar de gebeurtenissen, die omtrent dezen tijd, binnen 's lands plaats hadden, oefenden eenen nadeeligen invloed op de krijgsbewegingen uit. De geheime agenten van VAN EUPEN en VAN DER NOOT, de beide volkmenners, slaagden er in, om VAN DER MERSCH bij de Brabanders verdacht te maken, door uittestrooijen, nu dat hij het huis van *Oostenrijk* gunstig was, dan dat hij eene democratische omwenteling wilde te weeg brengen; en daardoor gelukte het hun ongevoelliglijk zijne magt te ondermijnen, en hem tot werkeloosheid te brengen, door hem alles te weigeren, en door, met groote kosten binnen 'slands, eene magt op de been te brengen, voor den mededinger, dien zij tegen hem wilden overstellen. Deze was de generaal SCHÖNFELD, een Pruis, die aan het hoofd van een talrijk corps zich op

Namen rigtte, alwaar zich VAN DER MERSCH toenmaals bevond, en die, naar men verzekert, zelfs zijn voornemen had te kennen gegeven, om op *Brussel* aantetrekken. Men zag alstoen twee Brabandsche legers, gereed om handgemeen te worden, en den algemeenen vijand vergetende, om zich zelve te verdelgen. Op last der staten werd VAN DER MERSCH naar de citadel van *Antwerpen* gevoerd. Deze gebeurtenis was de leus van het verval der patriottische partij, en *België* bukte weldra weder onder de magt van *Oostenryk*. De vrienden van VAN DER MERSCH hadden verscheiden malen beproefd, om hem te bevijden; maar hij had zijne vrijheid enkel te danken aan de terugkomst der Oostenrijksche troepen in zijn vaderland. Hij overleed den 14 September 1792, op zijn landgoed bij *Menen*, weinige dagen voor den inval der Franschen in dat land.

MERSENNE (MARINUS), een franciskaner monnik, geboren in het vlek *Oysé* in *Maine*, in 1588, studeerde met DESCARTES te *Lafleche*, en sloot met hem eene vriendschap, die niet dan met hun leven eindigde. Dezelfde neigingen versterkte hunne vriendschap. Pater MERSEN-

NE was met eene gelukkige genie, voor de wiskunde en de wijsbegeerte geboren. Hij vond de *Cycloïde* uit, eene nieuwe kromme lijn, die ook *rolletje* genoemd werd; omdat deze linie beschreven wordt, door een punt van den omtrek eens cirkels, die men op een vlak rolt. Deze kloosterling, even geschikt voor de godgeleerdheid, als voor de wijsbegeerte, onderwees deze beide wetenschappen, van 1615 tot 1619. Vervolgens reisde hij door *Duitschland*, *Italië* en de *Nederlanden*. Zijn zachtaardig, beschaafd en innemend karakter, maakte hem overal aanzienlijke vrienden. Hij overleed te *Parijs*, den 1 November 1648, oud 60 jaren, betreurd als een door-dringend vernuft, en een verstandig wijsgeer. Men heeft van hem verschillende werken, de meest bekende zijn: 1.º *Quæstiones celebres in Genesim* 1623, in fol. In dit boek spreekt hij over VANINI; te gelijkertijd maakt hij melding, van de 669.^e tot de 676.^e kolonne van de andere godloochenaars van zijnen tijd. Hij beweert, dat er meer dan 50,000 te *Parijs* waren. Zonder te onderzoeken, of deze rekening juist was, noch of hij de godverzakers, als speculanten of baatzoekers beschouwde, too-

nen de latere gebeurtenissen genoegzaam aan, dat eene dusdanige gesteldheid der geoederen, ten tijde van pater MERSENNE, reeds ver gevorderd was. Men deed hem echter deze onvoorzigtige en onnoodige lijst vervangen door twee verbeterbladen. Men vindt zelden een afdruksel, waarin de afgekeurde bladzijden voorkomen. — 2.º *De algemeene harmonie, bevattende de theorie en praktijk der muziek*, 2. dl.^a in fol. waarvan het eerste van 1636, en het tweede van 1637 is; ook is hiervan eene Latijnsche uitgave verschenen in 1648, met verbeteringen, onder den titel van: *Harmonicorum libri, de sonorum natura, causis et effectibus*: een diepzinnig werk, maar overtroffen door de *Murgia universalis*, en de *Phonurgia nova*, van pater KIRCHER. — 3.º *Cogitata physico-mathematica*, in 4.to — 4.º *De waarheid der wetenschappen*, in 12.mo — 5.º *De ongehoorde vragen*, in 4.to Men vindt verscheidene Latijnsche Brieven, van dezen geleerden minderbroeder onder die van MARTINUS RUAR, een berucht sociniaan. Pater MERSENNE wist de gedachten van anderen te gebruiken: LA MOTHE LE VAYER, noemde hem *den Goede*. Zie zijn *Leven* in 8.vo,

door pater HILARION DE COSTE. Het is minder belangrijk dan de bijzonderheden, welke BAILLET aanhaalt, in zijn *Leven van DESCARTES, Parijs*, 1691, in 4.to

MERULA (GEORGE), van *Alessandria della Paglia*, onderwees het Grieksch en Latijn te *Venetie* en te *Milane*, en overleed in deze laatste stad, in 1494, in den ouderdom van 70 jaren. Men heeft van hem verscheidene werken. De voornaamste zijn: 1.º *Antiquitatis vice-comitum Mediolanensium libri X. Milane*, 1625, in fol. Men vindt aan het einde van dit werk: *Duodecim vice-comitum Mediolani, principum vitae, auct. PAULO JOVIO, et PHILIPPE MARIE vice-comitis vitae auct. PETRO CANDIDO DECEMBRIO*. — 2.º *Beschrijving van den berg Vesuvius, en den berg Ferrat*. — 3.º *Commentariën over MARTIALIS, STATIUS, JUVENALIS, VARRO, COLUMELLA*. — 4.º *Brieven enz. ERASMUS, HERMOLAUS-BARBARUS*, en verscheiden andere geleerde schrijvers, spreken van hem met veel lof. THISTANUS CALCHUS, een leerling van MERULA, werd door zijnen meester bekwaam geoordeeld, om met hem te werken aan zijne *Geschiedenis van Milane*, maar de leerling vree-

zende, dat men al den lof van dit werk, den meester zoude toezwaaijen, gaf er een op zijn eigen naam in het licht, *Milane*, 1624, waarin hij het werk van zijnen meester, op eene beleedigende wijze hekelde; een ijverzuchtig kunstje, dat de oordeelkundige lezers weldra opmerkten. MERULA verdedigde zich met hevigheid tegen de vitters, die hem aanvielen, maar hij wachtte niet lang, om tot bedaardheid en welwillendheid terug te keeren. Zie POLITIANUS.

MERULA, of VAN MERLE (PAULUS), geboren in het jaar 1558, te *Dordrecht*, maakte zich bekwaam in het regt, de geschiedenis, de talen en fraaije letteren. Om meer uitgebreidheid aan zijne kundigheden bij te zetten, reisde hij door *Frankrijk*, *Duitschland*, *Italië* en *Engeland*. Teruggekeerd in zijn vaderland, volgde hij in 1592, als hoogleeraar in de geschiedenis aan de hoogeschool te *Leijden*, JUSTUS LIPSIVS op, die liever tot de Godsdienst zijner vaderen wilde terugkeeren, dan schitteren door het onderwijs der wereldsche wetenschappen, in eene onregtzinnige school. De werken van MERULA zijn: 1.° *Commentariën* over de fragmenten van ENNIUS, in 4. to

2.° Eene uitgave van het leven van ERASMUS, en dat van JUNIUS, beide in 4. to — 3.° Een zeer nuttig werk voor de aardrijkskunde, zoo oude als nieuwe: *Cosmographiæ generalis lib. III, et Geographiæ particularis lib. IV*, *Leijden*, 1605, in 4. to, *Amsterdam*, 1636, 6 dl.ⁿ, in 12. mo Hij heeft slechts *Spanje*, *Frankrijk* en *Engeland* ten einde gebracht. — 4.° *Wijze van procederen in Holland* enz. De volledigste uitgave is die van *Delft*, 1705, in 4. to — 5.° *Opera posthuma*, 1684, in 4. to Zij bevatten vijf verhandelingen: *De Sacrificiis Romanorum*, *De Sacerdotibus*, *De legibus*, *De Comitibus*, *De præmiis militaribus*. Zij zijn zeer geleerd geschreven. — 6.° *Urbis Romæ delineatis*, *Leijden*, 1599. — 7.° *Algemeene geschiedenis* van de geboorte van J. C. tot het jaar 1200, voortgezet door zijnen zoon, tot in 1614 enz. *Leijden*, in fol. Het vervolg is opgevuld met beleedigende uitdrukkingen tegen de Catholijke kerk. — 8.° *Dissertatio de maribus*. Deze geleerde overleed te *Rostock* in 1607, in den ouderdom van 49 jaren.

MERVILLE (MICHAËL GUYOT DE), geboren te *Versailles*, den 1 Februarij 1696,

was de zoon van den president van den zoutzolder dier stad, vestigde zich te 's *Gravenhage*, waar hij eenen boekwinkel opzette. Hij verkocht niet alleen boeken, hij vervaardigde er ook. In 1726, schreef hij een *Dagblad*, en vervolgens eenige tooneelstukken, hij keerde naar *Parijs* terug. De bekommeringen hem veroorzaakt, door het verval zijner zaken, deden hem na eenige jaren besluiten de hoofdstad te verlaten, en de wijk naar *Zwitserland* te nemen, waar hem de lust bekreep, om zijne dagen te eindigen, door zich in het meer van *Geneve*, te verdrinken in 1765. Men heeft zijne *Tooneelwerken*, uitgegeven te *Parijs*, in 1736, 3 dl.ⁿ in 12.mo PETITOT, heeft eene levensschets over GUYOT DE MERVILLE in het licht gegeven, aan het hoofd van een der tooneelstukken van dezen dichter. (*De gedwongene toestemming*), in het 21.e deel, van het *Répertoire etc.* (*Lijst van tooneelstukken van het Fransche tooneel*).

MERY of MERRI (*Heilige*), MEDERICUS, abt van *St. MARTINUS* van *Autun*, zijne geboorteplaats, verliet zijn klooster, omdat hij als een eenvoudige religieuse wilde leven, en kwam te *Parijs*,

waar hij in 700 overleed. Men bouwde op zijn graf eene kapel, welke later eene collegiale en parochiale kerk geworden is.

MERY (JOANNES), een kwaam heelmeester, geboren te *Vatan* in *Berry*, den 6 Januarij 1645, werd in 1683 als chirurgijn-majoor aangesteld bij de invaliden. *Louvois*, die hem dezen post bezorgd had, zond hem het volgende jaar naar *Portugal*, om zijne hulp toe te brengen aan de koningin, welke voor zijne aankomst overleed. Hij kwam in *Frankrijk* terug, en verkreeg eene plaats bij de akademie van wetenschappen. *LODEWIJK XIV*, vertrouwde hem de gezondheid toe van den hertog van *Bourgondië*, toen nog een kind zijnde; maar, zegt *FONTENELLE*, hij was nog meer vreemdeling aan het hof, dan hij zulks in *Spanje* en *Portugal* was geweest. Hij kwam naar *Parijs* terug, en werd eerste heelmeester van het *Hôtel-Dieu* in 1700, overleed den 3 November 1722, in den ouderdom van 77 jaren. MERY was gedurende zijn geheele leven zeer godsdienstig, en had zoodanige zeden als de godsdienst, die voorschrijft en inboezemt. Men heeft van hem: 1.º *Verscheiden Dissertatien* in de ver-

handelingen der akademie van wetenschappen. — 2.º *Description etc.* (*Beschrijving van het oor des menschen*), *Parijs*, 1687, in 12.mo — 3.º *Observations etc.* (*Aanmerkingen*) op de wijze van snijden door broeder JACOBUS in 12.mo. — 4.º *Problèmes etc.* (*Natuurkundig vraagstuk over het foetus*). Deze bekwame man had geen overdreven denkbeeld van zijn beroep; hij merkte aan, dat ofschoon men den bouw der dieren kende, nogtans onwetend was omtrent de werking en het zelfstandig bewegen der sappen. » Wij scheikundigen, zeide hij, boertende, wij zijn als de zakdragers van *Parijs*, die alle straten, zelfs de kleinste en afgelegenste kennen, maar die niet weten wat er in de huizen omgaat.» Zie HEROPHILUS, HIPPOCRATES.

MESA, koning der *Moa-biten* weigerde aan JORAM, koning van *Israël*, de schatting te betalen, welke hij aan zijnen vader ACHAB betaald had. JORAM bragt een leger op de been, om dien vorst tot betaling te dwingen, en, ondersteund door JOSAPHAT koning van *Juda*, en door den koning van *Idumea*, vervolgde hij MESA tot in zijne hoofdstad. Zij stond op het punt om met

geweld te worden ingenomen, toen de wanhopige MESA zijnen zoon op de stadsmuren deed klimmen; en om te toonen dat noch hij noch zijn opvolger zich ooit zouden onderwerpen om de schatting te betalen, offerde hij dezen zoon, zijnen opvolger op, in tegenwoordigheid der drie koningen, die door afgrijzen getroffen werden, en dadehet beleg opbraken. [Eenige schriftverklaarders verleggen door de dubbelzinnigheid van den Hebreuwschen voornaam, zijn van gevoelen, dat men door de woorden *zijn zoon*, den zoon des konings van *Idumea*, en niet den zoon van MESA moet verstaan: deze vertaling schijnt nog versterkt te worden door eenen tekst van den profeet AMOS. — Zie IV *Kon.* III, 27, AMOS II, 1.]

MESANGE (MATTHEUS) van *Vernon*, overleden te *Parijs* in 1758, was bewaarder geweest der boekverzameling van *St. Germain-des-Près*. Men heeft van hem: 1.º *Schattingen van het metselaarswerk*, 1749, in 8.vo — 2.º *Verhandeling over het timmerwerk en hout*, 1753, 2 dl.ⁿ in 8.vo — *Gemaakte rekeningen*, in 12.mo Dit laatste werk is meer uitgebreid en de te makene rekeningen, korter dan in de *Gemaakte*

rekeningen van BARRÊME. Men vindt er tarieven over de afkorting, den wissel en de verkooping der goederen, het gelijke stelsel der ellematen en gewigten van *Europa*.

MESCHINOT (JOANNES), heer van *Mortières*, geboren te *Nantes* in *Bretagne*, was hofmeester van den hertog FRANCISCUS II, en van de koningin ANNA, zijne dochter. Hij overleed in 1509. Men heeft van hem gedichten, getiteld: *Les lunettes etc.* (*De bril der vorsten*), met verscheidene *Balladen*, *Parijs*, 1534, in 16.mo

MESENGUY (FRANCISCUS PHILIPPUS) geboren te *Beauvais* den 22 Augustus 1677, onderwees gedurende verscheidene jaren de lagere klassen en de rhetorica in het kollegie dier stad. Zijne vrienden riepen hem naar *Parijs*, hij verkreeg de plaats van gouverneur der algemeene kamer van de rederijkers bij het kollegie van *Beauvais*. COFFIN, na den beroemden ROLLIN, principaal van dat kollegie geworden zijnde, nam den abt MESENGUY tot zijnen medehelper, en belastte hem met het onderwijs der christelijke leer aan de kostgangers; voor deze was het dat hij zijne *verklaring der Christelijke leer* schreef. Zij-

ne tegenkanting aan de bulle *unigenitus*, was oorzaak dat hij in 1728 het kollegie van *Beauvais* moest verlaten. Hij overleed den 19 Februarij 1763, in den ouderdom van 86 jaren. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Abrégé etc.* (*Kort begrip der geschiedenis der zedekunde van het oude testament*), 1 deel in 12.mo, *Parijs* 1728 een boek waarvan ROLLIN veel ophef maakt. — 2.º *Abrégé etc.* (*Verkorte geschiedenis van het oud testament, met ophelderingen en aanmerkingen*), *Parijs* bij DESAINT en SAILLANT, 10 dl.ⁿ in 12.mo, 1737. — 3.º Eene uitgave van het nieuwe testament, een deel in 8.vo en 3 dl.ⁿ in 12.mo, met korte aantekeningen. — 4.º *Exposition etc.* (*Verklaring der Christelijke leer, of onderwijs over de voornaamste waarheden van de godsdienst*), 6 dl.ⁿ in 12.mo CLEMENS XIII, heeft dit boek door eene bijzondere breve van den 14 Junij 1761 veroordeeld. Een Italiaan, SERRAO genaamd, maakte van dit werk zeer veel ophef; volgens hem is het de catechismus der catechismussen; waarschijnlijk omdat de schrijver, daar hij het bestaan der mirakels of wonderen bevestigt, het duidelijke bewijs daarvan vindt in die van den gelukzaligen

PARIS diaken, (4.e deel blz. 393, uitgave van *Parijs*, 1777, in 4 dl.ⁿ) Bij deze wonderen moet men zeker ook nog voegen, datgene wat SERRAO, zeer ernstig verhaalt gebeurd te zijn, toen de *Catechismus* van MÉSÉNGUY veroordeeld werd. De kardinaal PASSIONNEI, die de zwakheid had de bulle van CLEMENS XIII, waarbij dit goddelijk werk verboden werd, te onderteekenen, werd eensklaps als van zijne zinnen beroofd en overleed weinige dagen daarna, *Alienatae mentis indicium in eo aparuisse, sudoremque consecutum ferunt; ex eoque die cum corruisset, morbo levare deinde nunquam potuit, neque ita multos post dies extinctus est* (blz. 233). » Te midden dezer ongelukkige en verleidende tijden, zegt een regtzinnig schrijver, zoekt eene onrustige partij, die werkzaam en vruchtbaar in kunstgrepen is, vooral de bekende bronnen van een grondig onderwijs op, om in derzelve plaats diegenen te stellen, waar onder schijn van eene zuivere fontein, het gif der dwaling ontspringt. — 5.º De bulle *Unigenitus*, met aanmerkingen in 12.mo — 6.º *Lettre etc.* (Brief aan eenen vriend over de bulle *Unigenitus*), in 12.mo — 7.º *Gesprekken over de Godsdienst*, in 12.mo De abt ME-

SENGUY, heeft veel deel aan de *Levens der Heiligen* van den abt GOUJET, ook heeft hij gewerkt aan den missaal van *Parijs*. Een oordeelkundig schrijver zegt, dat men zijne werken, wat geleerdheid, stijl en zalving betreft, kan prijzen, maar wat de zuiverheid van leer aangaat, deze zal men te vergeefs in zijne werken zoeken. LEQUEUX gaf in 1763 eene verkorte levensbeschrijving, van MÉSÉNGUY in het licht; hij beloofde eene meer uitgebreide te leveren, doch deze is niet in het licht verschenen.

MESLE (JOANNES), advokaat bij het parlement te *Parijs*, overleden in 1756, in den ouderdom van 75 jaren, is de schrijver eener *Verhandeling over de minderjarigheid, voogdijschap en het bekeer*, 1752, in 4.to, zeer geacht. Hij werkte ook aan de *Verhandeling der wijze hoedanig men de misdaden in regten moet vervolgen*.

MESLIER (JOANNES), pastoor van het dorp *Estrepigni* in *Champagne*, was de zoon van een' saaiwever uit het dorp *Mazerni*. Hij is ongelukkiglijk berucht, wegens een goddeloos geschrift, na zijnen dood door VOLTAIRE in het licht gegeven, onder den titel van: *Testament of ui-*

terste wil van JOANNES MESLIER. Het is slechts eene lompe uitvaring tegen alle leerstelsels van het Christendom. De stijl is zeer laf, zoo als men dien van eenen ongeletterden pastoor kon verwachten. Men vindt dit stuk in het *Evangelie der Rede*, in 8.vo en in de *Noodzakelijke Verzameling*, 1765, in 8.vo MESLIER, ongelukkig door zijn betreurenswaardig stelsel van ongodsdienstigheid, en steeds bedacht, om ook anderen daartoe over te halen, stierf in 1733, oud 55 jaren. Men gelooft, dat hij zich van honger heeft doen omkomen.

* MESMER (FREDERIK ANTONIUS), een Duitsche arts, de stichter van de beruchte leer van het *dierlijk magnetismus*, of het *Mesmerismus*, werd in 1734 te *Mersburg* in *Zwaben*, en, volgens anderen te *Weil*, bij *Stein* aan den *Rijn* geboren. Daar zijne eerste proeven, in de uitoefening van zijn beroep als geneesheer, niet dien uitslag bekomen hadden, welken hij er van verwacht had, koos MESMER, die roem en fortuin wilde inoogsten, en schrander genoeg was, om het zwak van het grootste gedeelte der menschen, voor het *nieuwe* en het *wonder-*

bare te kennen, deze beide vermogende drijfvederen, om in zijne ontwerpen te slagen. Hij begon in den ouderdom van 32 jaren, de algemeene aandacht tot zich te trekken, door zijne thesis *de Planetarum influxu*, waarvan het doel was, om te bewijzen, dat de hemelligchamen, door dezelfde kracht, welke derzelver onderlinge aantrekkingen te weeg brengen, eenen invloed op de bezielde lichamen uitoefenen, door middel eener *vlugtige vloeistof*, die alle lichamen doordringt, en het geheel vervult. Bij deze zonderlinge vermenging der geleerde ontdekkingen van NEWTON, en der ongerijmdheden van de sterrewigchelarij, wilde hij nog de werking der zeilsteenen voegen, aan welke hij verbazende krachten toeschreef, om allerlei ziekten te genezen. MESMER begaf zich naar *Weenen*; hij vond aldaar eenen geduchten tegenstrever in den persoon van pater HELL, eenen religieus, die zich ook ophield, met de geneeskunde, door middel van zeilsteenen uit te oefenen. Er ontstond tusschen hen een hevig geschil met betrekking tot den eersten uitvinder dezer kostbare ontdekking. Pater HELL bleef overwinnaar; maar de on-

verschrokken MESMER verklaarde, om zich voortaan schotvrij te maken, dat de behandeling van zijnen tegenstrever, hem niet van het minste nut was, en hij beloofde van enkel door het *dierlijk magnetismus* (dat is het aan de bezielde lichamen eigene) te genezen. Hij bragt zijne nieuwe leer in praktijk, waarvan de uitkomsten, die niet zeer gelukkig waren, de strenge critiek van verscheiden geleerde artsen van *Weenen*, en van den vrijheer VON STÖRCK, eersten lijfarts der keizerin MARIA THERESIA, deden ontwaken. MESMER verachtte dezelve, en deelde zijne behandelingen aan de akademien van *Parijs*, *Londen* en *Berlijn* mede. De beide eerste namen er het stilzwijgen over in acht; de koninklijke akademie van *Berlijn* brak hetzelfde enkel af, om hem voor eenen *geestdrijver* uittekrijten, en de geleerde natuurkundige INGENHOUS verklaarde zich mede tegen hem. Van den bijval der geleerden verstoken, besloot hij dien der menigte te zoeken, en door volharding of hardnekkigheid, gelukte het hem denzelven te verkrijgen. Zijne geluksstar bragt in 1777 tot hem eene mejufvrouw PARADIS, beroemde toonkunste-

naresse, maar blind, en die dikwerf verstandsverbijsteringen ondervond. Dr STORCK en de oogmeester WENZEL, die haar behandelden, en die hare kwaal ongeneeslijk hadden verklaard, werden door MESMER vervangen. Hij beroemde zich de zieke te hebben genezen; het gemeen geloofde zulks, ondanks de artsen, die met grond het tegendeel beweerden. In 1778, begaf MESMER zich naar *Parijs*; hij kon geen schooner tooneel voor zijne magnetische proefnemingen, noch een land kiezen, waarin allerlei nieuwigheden een beter onthaal vinden. De dames vooral waren het *mesmerismus* hartstogtelijk toegedaan, en verschaften aan den uitvinder van hetzelfde vele voorstanders. Maar de grootste zegepraal zijner kwakzalverij, was dat hij zich eenen kweekeling en proseliet maakte, in den eerwaardigen D.^r regent der faculteit van *Parijs*, den heer DESLON, die, voor de geneeskundige maatschappij, de apostel der geheimen van het *dierlijk magnetismus* werd. Maar dezelfde faculteit wierp al die dwaasheden, door bijzondere verhandelingen, en door eene openbare uitspraak. MESMER beproefde eene dier verhandelingen, welke hij de geneesheeren

veel indruk hadden gemaakt, te wederleggen; en hij deed zulks, er aanteekeningen bijvoegende, die, door de onverschrokkenheid, van een goed denkbeeld, dat er in heerscht, onbegrijpelijk zijn. Intusschen droeg dit geschil veel bij, om den magnetiseur en het magnetismus veel opgang te doen maken. MESMER, door dien uitslag aangemoedigd, bood den heer DE MAUREPAS, toenmaals minister, eene soort van *ultimatum* aan; waarbij hij het gouvernement aanspoorde, om de getuigenissen in te winnen, der talrijke zieken, welke hij genezen had, en vraagde tot belooning, den eigendom, van een door hem aangewezen kasteel, en een belendend landgoed, met de bedreiging, dat, in geval van weigering, hij *Frankrijk* en zijne zieken zou verlaten, welk nadeel ook hieruit voor de menschheid zou kunnen voortvloeijen. Zou men het kunnen gelooven dat bij de beschaafde en verstandigste natie van *Europa*, aanzienlijke personen een blind geloof aan de kwakzalverij van den Duitschen doctor hebben gehecht, en dat staatsministers beproefd hebben, om zijne trotsche verbolgenheid, door heerlijke beloften te paaijen? De vrijheer van

BRÉTEUIL bood aan MESMER, in naam des konings, eene lijfrente van 20,000 livres, en een jaarlijksch tractement, ter daarstelling van eene *magnetische geneeskundige behandeling* van 10,000 livres aan, onder de enkele voorwaarde, om tot de praktijk zijner behandeling, drie personen naar de keuze van het gouvernement, te vormen, met de beloften van nog aanzienlijker voordeelen. MESMER verwierp deze aanbiedingen, en verliet *Parijs*, om zich naar *Spa* te begeven, door eenige zijner zieken, en door verscheiden zijner aanhangers gevolgd, onder welke zich bevond de heer BERGASSE, schrijver der *Morale religieuse*. Gedurende de afwezigheid van MESMER, kondigde zijn kweekeling, de regent, docter DESLON, geheel en al in onmin met de faculteit, aan het parlement bij eene *memorie* aan, dat hij in het bezit was van het geheim van het *dierlijk magnetismus*, tot getuigen, de genezing van verscheiden zieken aanhalende. Hij had te zijnen huize, eene openbare behandeling geopend, waartoe verscheiden personen hunne toevlugt namen. Dit berigt verbitterde MESMER zeer; en hij noemde zijnen mededinger eenen bedrieger, die

niets van zijne geneeswijze kende. De ijverige vrienden van MESMER, de heeren BERGASSE en d'EPREMENIL, snelden in aller ijf naar *Parijs*, alwaar zij, met den generaal LAFAYETTE zich vereenigende, ten behoeve van MESMER, eene inteekening van 100 aandee-len, elk van 2,400 *livres*, openden. De doctor voldaan, kwam te *Parijs* terug, ontving een som van 340,000 francs, het bedrag der intee-keningen, en opende eene behandelingszaal. De heeren BERGASSE en d'EPREMENIL hielden voor de inteekenaars eenen cursus van *theoretische* lessen, terwijl MESMER zich het *praktische* gedeelte der behandelingen voorbehield. Wijl de logen en het bedrog steeds begoochelingen noodig hebben, om te verleiden, zoo spaarde MESMER dezelve niet. Het vertrek, waarin hij zijne zieken magnetiseerde, was buitengemeen prachtig versierd. In de zaal, waarin de behandeling plaats had, en waarin een zacht half licht doordrong, ademde men de uitgezochtste reukwerken in, terwijl een bekoorlijk muziek de ooren streefde. In het midden van de zaal zag men eene open kuip of eenen bak staan, waaruit koorden en ijzeren staven uitstaken, zoodanig aangebragt, dat dezelve naar

alle kanten konden gedraaid en gerigt worden. Rondom de kuip waren de zieken, die elk een koord om het ligchaam geschoven hadden, en eene der metalen pijpen in de hand hielden, om dezelve op het lijdende gedeelte aan te brengen. Van tijd tot tijd lieten zij deze pijpen los, en dan raakten de-gene, die naast elkander stonden, elkander bij de vingers aan, hetwelk men noemde *de keten vormen*. Was er in de bedekte kuip, een geconcentreerde, verwarmende of prikkelende damp? waren deze staven zoo vele kleine pijpen, waardoor deze vlugtige damp heen drong? waren deze koorden met eenige opwekkende stof bestreken, welke de opperhuid doordrong? was het geheel in staat, om eenen electricen schok te weeg te brengen?... Dit was het geheim van den kunstbewerker. Maar het gebeurde bijna altijd, dat de eene of andere der zieken, zenuwachtige aandoeningen ondervond; die weldra door verscheiden anderen met de zonderlingste veranderingen gedeeld werden. Men noemde deze aandoeningen eene *crisis*; maar om dezelve uittelokken, ging de magnetiseur aldus te werk: Hij ging voor den persoon zitten, die gemagnetiseerd

moest worden, zijne voeten in aanraking met de zijne, zijne oogen op zijne oogen gericht, en zijne kniën in de zijne gedrongen houdende, dit noemde men zich *in betrekking stellen*. De magnetiseur streek op eene zachte wijze, en als streeleende, zijne handen over de kleedren, de oogen, de wangen, de armen, enz. Hij maakte van tijd tot tijd, bijna onmerkbaar bewegingen met de handen, even alsof hij druppelen water op het aangezicht des zieken sproeide, dit noemde men aan denzelfden *de magnetische vloeistof toewerpen*. Bij de personen, die een vurig, een zenuwachtig, een zwak en prikkelbaar gestel hadden (bij de vrouwen vooral), openbaarde zich de crisis door onmatig weenen of lagchen, door hevige kreten, door stuiptrekkingen, meer nog door eenen volledigen slaap of eene nachtwandeling. Men heeft opgemerkt, dat de personen, die smartelijke aandoeningen hadden ondervonden, eenen afkeer tegen den magnetiseur opvatten, en dat hij, als ware het, diegene beheerschte, wier aandoeningen zacht en aangenaam waren geweest. Wat hier ook van wezen moge, de kunst van MESMER bragt in-

gedrongene bewerkers voort, die te hunnen huize en heimelijk, *clinico-magnetische* zalen en slaapplaatsen oprigten, waarin de zeden niet altijd geëerbiedigd werden. De meest behaagzieke en ligtgeloovigste vrouwen jaagden het *magnetismus*, dat weldra tot den *bon ton* behoorde, met dezelfde woede na, als de moden, de tooneelen en de danspartijen, die de voorwerpen harer najagingen waren. Deze geestdrift deed de waakzaamheid des gouvernements herleven. Hetzelve benoemde tot een gestreng onderzoek van het *dierlijk magnetismus*, eene dubbele commissie, voor de geneeskundige faculteit, zamengesteld uit de heeren DARCET, MAJULT, SALLIN, en GUILLOTIN, en voor de akademie van wetenschappen, uit de heeren FRANCKLIN, LEROY, BAILLY, LAVOISIER en BORY. Zij waren bij de bewerkingen tegenwoordig, onderwierpen zich aan dezelve, en.... *ondervonden volstrekt niets*. Het onderzoek der leden van de dubbele commissie, en vooral het *verslag* van BAILLY, waren het *mesmerismus* niet gunstig; en nog minder de *nota*, over verschillende punten; betrekkelijk de zeden, eene *nota*, welke den koning werd

aangeboden. Dit verslag en deze nota, zijn publiek gemaakt door den heer F. DE NEUFCHATEAU, in zijnen *Conservateur*. Het verslag, ten getalle van 20,000 exemplaren gedrukt, werd op last van het bestuur, bijna door geheel *Frankrijk* verspreid. Dit was voor MESMER en zijne leer een doodelijke slag, waarvan de uitwerkselen niet konden hersteld worden, noch door de geschriften van BERGASSE, noch door de talrijke voorstanders van het magnetismus. MESMER verliet *Parijs*. Na zich eenigen tijd, onder eenen valschen naam in *Engeland* te hebben opgehouden, keerde hij naar zijn vaderland terug, rijk aan een jaarlijksch inkomen van 30,000 francs, de vrucht der Fransche ligtgeloovigheid. In 1800 schreef hij aan eenen arts van *Parijs*, om aan denzelfden het vervolg der *Verhandeling over het dierlijk magnetismus* te onderwerpen. Sedert dien tijd hoorde men over MESMER niet meer spreken, dan bij zijnen dood, den 5 Maart 1815, in zijne geboorteplaats voorgevallen. Er bestaan nog voorstanders van het dierlijk magnetismus. Het stelsel van MESMER kan onder het getal der overige stelsels worden gerangschikt, zoo als de *ideologie* (denkbeeldenkunde),

physiognomie (gelaatkunde), *craniologie* (schedelkunde) natuurlijke tooverkunst enz. met dit onderscheid, dat KANT, LAVATER, GALL en mevrouw KRUDNER, als lieden van goede trouw, en niet als kwakzalvers, aan hunne leer geloofden. Elk hunner heeft zijne proselieten gehad: MESMER werd gevolgd door zijne gemagnetiseerden, zoo als KANT door zijne leerlingen, CAGLIOSTRO, door zijne vrij-metselaren, en mevrouw KRUDNER door hare geestdrijvers. MESMER heeft nagelaten: 1.º *De planetarum influxu*, Weenen, 1766, in 12.mo — 2.º *Memoire etc.* (*Verhandeling over de ontdekking van het dierlijk magnetismus*), *Parijs*, 1779, in 12.mo 3.º *Précis etc.* (*Beknopte geschiedkundige inhoud der daadzaken, betrekkelijk het dierlijk magnetismus*), tot in April 1781, Londen, 1781, in 8.vo — 4.º *Histoire etc.* (*Beknopte geschiedenis van het dierlijk magnetismus*), *Parijs*, 1783, in 8.vo — 5.º *Requête etc.* (*Verzoekschrift aan het parlement, om een onpartijdiger onderzoek te erlangen dan dat der commissarissen*), 25 October 1784. — 6.º *Lettres etc.* (*Brieven van F. A. MESMER aan den burger BAUDIN scheeps-kapi-*

zien), wegens de te maken nasporingen, over de behoeden- de middelen tegen de kinder- ziekte, en regtvaardigenden *Brief* aan de schrijvers van het *Journal de Paris*, 1800, in 8.º — 7.º *Mesmerismus*, of *stelsel van dierlijk mag- netismus*, in het Hoog- duitsch, *Berlijn*, 1815, 2 dl.ⁿ in 8.º met platen. Het *dierlijk magnetismus* is in een aantal werken bestreden, en onder de talrijke tegen- strevers van dit stelsel heeft men opgemerkt, den gene- raal vrijheer D' HENIN DE CUVILLIERS, die in 1820 is begonnen met een tijdschrift, getiteld: *Archives du mag- netisme animal*, waarin zeer oordeelkundige aanmerkingen voorkomen.

MESMES (JOANNES JACOBUS DE) heer van *Roissy*, werd in 1490 geboren uit een door- lichtig geslacht van *Bearn*, dat vele groote mannen heeft voortgebracht. CATHARINA DE FOIX, koningin van *Navarre* zond hem in hoedanigheid van afgezant naar de verga- dering van *Noyon*, tot de ministers van KAREL V om er dat gedeelte van *Navarre*, waarvan FERDINAND de Ca- tholijke zich had meester ge- maakt, terug te vragen. De- ze last gaf hem gelegenheid om bij FRANCISCUS I bekend

te geraken, die hem burger luitenant van het *Châtelet* maakte in 1544 tot rekwest- meester, en eindelijk tot eer- sten president van *Norman- dijè* verhief. Hij overleed in 1569 in den ouderdom van 79 jaren. [Zie de *Elo- gia doctorum in Galliaviro- rum* door SCÉVOLE DE SAINT- MARTE].

MESMES (HENDRIK DE) oud- ste zoon van den voorgaan- de, onderwees met roem de regtsgeleerdheid te *Toulouse*. Door zijne bekwaamheden verkreeg hij de posten van staatsraad, en rekwest-mee- ster kanselier van het koning- rijk *Navarre*, van schatbe- waarder der handvesten, ein- delijk dien van kanselier der koningin LOUISA, weduwe van HENDRIK III. Daar hij even zoo geschikt voor de wapenen als voor de staatszaken was, hernam hij den Spanjaards verscheidene vestingen. Hij onderhandelde in 1590 met den maarschalk BIRON den vrede met de hugenooten. Deze vrede werd *hinkend* en *kwalijk gezeten* genoemd, omdat BIRON kreupel was, en MESMES den bijnaam had aangenomen van zijn land- goed *Mal-Assise* (kwalijk ge- zeten). Hij overleed in 1596.

MESMES (CLAUDIUS DE), meer

bekend onder den naam van graaf van *Avaux*, gevolmagtigd afgezant, minister, opperbewindhebber der geldmiddelen, commandeur der koninklijke orden, was de tweede zoon van JOANNES JACOBUS DE MESMES. Hij was eerst raadsheer bij den grooten raad, rekwest-meester, en vervolgens in 1623 staatsraad. De koning, onderrigt van zijne verdiensten, zond hem in 1627 als afgezant naar *Venetie*, vervolgens naar *Rome*, *Mantua*, *Florence*, *Turin*, en van daar naar *Duitschland*, waar hij de meeste rijksvorsten bezocht. Bij zijne terugkomst was de koning over zijne handelingen zoodanig voldaan, dat hij hem kort daarna naar *Denemarken*, *Zweden* en *Polen* zond. Hij was gevolmagtigd bij het vredeverdrag van *Munster* en *Osnabrugge*, gesloten in 1648. Zijn roem van vroomheid was zoo groot, dat bij de hoven, waarbij hij verkeerde, zijn woord zoo veel gold als een eed. Hij overleed te *Parijs* in 1650 den roem van een opregt staatsman, een wijs en voorzigtig gezant, die de vroomheid met staatkunde had weten te vereenigen, van een edelmoedig man, den vader der armen en den trooster der bedrukten, nalatende.

MESMES (JOANNES ANTONIUS DE) graaf van *Avaux* en markgraaf van *van Givry*, neef van den voorgaande, had dezelfde bekwaamheden en bekleedde dezelfde posten als zijn oom. Hij was raadsheer bij het parlement, vervolgens rekwest-meester, staatsraad, buitengewoon afzant te *Venetie*, gevolmagtigde bij den vrede van *Nymegen*, welken hij gelukkig sloot; daarna was hij afgezant in *Holland*, *Engeland* en in *Zweden*. Hij overleed te *Parijs* in 1723, oud 62 jaren. Zijne godsdienstige deugden, zijn ijver voor het algemeene welzijn, en zijne weldadigheid, deden hem zoo wel als zijne bekwaamheden hoogachten. Men heeft zijne brieven en onderhandelingen verzameld, 1752, 6 dl.ⁿ in 12. mo. —

MESMIN (*heilige*) MAXIMINUS, tweede abt van *Mici*, bij *Orleans* in 510, overleed den 15 December 520, nadat hij voorbeelden van alle deugden gegeven had.

MESNARDIÈRE of MÉNARDIÈRE (HIPPLYTUS JULIUS, PILET DE LA) een Fransch dichter, geboren te *Laudun* in 1610, opgenomen bij de Fransche akademie in 1655 overleed te *Parijs* den 4

Junij 1663. Eerst legde hij zich toe op de beoefening der geneeskunde, doch verliet dezestudie, om zich geheel op de schoone letteren toe te leggen. De kardinaal DE RICHELIEU was hem gunstig. MARCUS DUNCAN, een Schotsch geneesheer, die gezegd had, dat de bezetenheid der nonnen van Loudun slechts eene hersenschim was, werd ook hierin door LA MESNARDIÈRE tegengesproken. Zijn geschrift, getiteld: *verhandeling over de droefgeestigheid*, 1635 in 8.vo, was naar den smaak van den kardinaal, die hem tot zijnen geneesheer aanstelde, en hofmeester des konings maakte. DUNCAN wilde door zwartgalligheid datgene verklaren, wat anderen als eene begoocheling en een bedrog beschouwden; dit verschil in gevoelens gaf LA MESNARDIÈRE voet, die zich afsloofde, om de wezenlijkheid dier beruchte bezetenheid te bewijzen. (Zie GRANDIER). Men heeft nog van hem: 1.º Eene *Poetica* die niet voltooid is, en schier niets bevat dan eene verhandeling over het treurspel en het rouwdicht, in 4.to 1650. Er moesten nog 2 dl.ⁿ bijkomen, maar de dood van den kardinaal, op wiens last hij dit werk begonnen had, belette hem daarin voort te

gaan. — 2.º Twee slechte treurspelen, *Alinde* en de *Maagd van Orleans*. — 3.º Eene genoegzaam getrouwe, maar al te slaafsche *Vertaling*, der drie eerste boeken van de *Brieven* van PLINUS. — 4.º Eene *Overzetting* of liever eene omschrijving der *Lofrede* van TRAJANUS. — 5.º Eene verzameling van *Gedichten* in fol. Het zijn alle nietswaardige schriften, in eenen opgeblazen stijl. — 6.º *Relations etc.* (*Oorlogsverhalen*), in 8.vo Men ziet, zegt D'OLIVET, in de werken van LA MESNARDIÈRE meer verbeelding dan oordeel, men ontwaart eene grootere zorg om schoone woorden uit te venten, dan wel grondige gedachten, en een bestendig streven, om zich eerder te doen bewonderen dan te onderrigten.

MESNIER (N.), priester, overleden in 1761, is de schrijver van het *Geschiedkundig vraagstuk: wie het meeste kwaad aan de kerk gedaan hebben, de Jesuiten, LUTHER of CALVYN?* en tevens van het bijvoegsel, waarin hij zich uitlaat tegen de inquisitie, die dit opgeblazen en wraakgierig werk verboden had, een uitbroedsel van den haat, dign de Jansenisten der societeit

van **JESUS**, altijd hebben toegedragen. Het vraagstuk is des te dommer voorgesteld, doordien het bewezen is, dat het jansenismus slechts een uitspruitsel van het calvinismus is.

MESNIL (JOANNES BAPTISTA DU), te *Parijs* in 1517, uit eene adellijke familie, oorspronkelijk uit het landschap *Chartrain*, geboren, werd advokaat des konings bij het parlement van *Parijs*, in den ouderdom van 38 jaren. Hij is de eerste, die aanspraken gehouden heeft bij de openingen van het parlement, hetwelk men later heeft voortgezet. Hij overleed in 1569, oud 52 jaren, nadat hij verscheiden werken had in het licht gegeven. Men vindt eenige zijner schriften in de *werkjes (opuscules)* van **LOISEL**, die daarin ook eene breedvoerige *Levensschets*, over **DU MESNIL**, wiens bloedverwant hij was, geplaatst heeft.

MESNIL (JOANNES BAPTISTA DU), bijgenaamd *Rosimonde*, komediant van het tooneelgezelschap *du Marais*, overleed in 1686. Hij werd zonder gewijd licht begraven, op het kerkhof van den **H. SULPICIUS**, ter plaatse waar men de ongedoopte kinderen begraaft; hij had nogtans een

Leven der Heiligen geschreven, *Rouanen*, 1680 in 4.º. Maar zijn beroep deed hem de gewone begravenis weigeren, in een' tijd, toen men beter dan thans, den aard en de uitwerksels der tooneelkluchten wist te waarderen. Men heeft van hem eenige zeer middelmatige blijspelen.

MESNIL (LODEWIJK DU), een Jesuit, is de schrijver van een uitgebreid werk, dat zeer gezocht wordt: *Doctrina et disciplina ecclesiae, ipsius verbis veterum monumentorum exposita*, *Keulen*, 1730, 4 dl.º in fol. De titel van het werk toont deszelfs belangrijkheid genoegzaam aan, als ook de kunde en het oordeel, die er vereischt werden, om het wel ten uitvoer te brengen: het is een tafereel van de leer en tucht der kerk gedurende de 12 eerste eeuwen. Wij bezitten niets beters van dien aard; en wat daaraan de bepaaldste voorkeur moet doen geven, is dat de schrijver vreemd aan allen partijgeest, alle stelsels, alle bijzondere gevoelens, slechts de getrouwe aanhaler is van die plaatsen, waarbij het geloof en de gebruiken der kerk staan uitgedrukt.

MESSALA. — Zie **VALERIUS**.

MESSALINA (VALERIA), doch-

ter van MESSALA BARBATUS en vrouw van keizer CLAUDIUS, dreef de ontucht tot de verregaandste hoerèrij. Zij had het geheele huisgezin van haren echtgenoot, tot hare minnaars, officieren, soldaten, komedianten, alles was haar goed. Er was bijna geen jongeling in Rome, die niet het voorwerp of de prikkel harer ontucht was. Een harer gewone vermaken was, gehuwde vrouwen te noodzaken, zich in tegenwoordigheid harer mannen, aan anderen prijs te geven; en diegene welke nog een weinig zedigheid terughield, liepen bijna altijd gevaar hun leven te verliezen. Dit gedrogt van ongebondenheid, verliet vaak het bed van den keizer wanneer hij in slaap was, om zich in openbare plaatsen aan de schandelijkste wellusten te gaan overgeven. Zij wierp hare blikken op haren schoonvader APPIUS SILANUS; want de ontucht, zoo als MONTESQUIEU oordeelkundig zegt, is even als de gierigheid, hare verlangens klimmen naar mate zij voldaan worden; eigenzinnige grillen, bedorven gevoelens, eene wreede en bloeddorstige inborst, (zie NERO), zijn er de onvermijdelijke gevolgen van. SILANUS, werd ten dood gebragt, omdat hij die onnatuurlij-

drift niet wilde involgen. Nadat zij aan hare woede verscheidene harer minnaars, die door hunne uitspattingen met haar, buiten staat waren gesteld, langer aan hare onmatige begeerten te voldoen, had doen sterven, werd zij smoorlijk verliefd op SILIUS, een' jongeling, welken zij plegtig trouwde, even als of CLAUDIUS, haar verstooten had. De keizer van haar wangedrag onderrigt, deed haar met haren nieuwen man sterven, in het jaar 48 na J. C., van haar zeide een berucht hekelaar:

Et lassata viris, necdum satiata, recessit.

Hetgene ons van het 11^e boek van TACITUS is overgebleven, handelt bijna geheel over de misdrijven dezer keizerin.

MESSALINA (STATILIA), derde vrouw van NERO, uit eene familie der consuls, huwde eerst met ATTICUS VESTINUS, dien de keizer deed vermoorden. Deze vorst had reeds de gunsten van STATILIA genoten, die zich niet schaamde zijne hand aan te nemen, welke nog rookte van het bloed haars mans. Hare minnarijen hadden in Rome opzien gebaard, doch belette haar niet, vier echtgenooten te vinden, eer zij tot den keizerlijken troon kwam. Na

den dood van NERO, verlustigde zij zich met eenige fraaije geesten, en beproefde de letterkunde met de ongebondenheid te paren. OTTO was op het punt haar te huwen, toen hij zich van het leven beroofde, in zijne laatste oogenblikken schreef hij een aandoenlijk vaarwel aan MESSALINA en doorstak zich. Zoo gaan de ontucht, de woede, de dwaasheid en de wreedheid, hand aan hand. Zie NERO.

MESSENIUS JOANNES), een geleerde Zweed, geboren in 1584, te *Vadstena*, overleden den 7 Februarij 1637, muntte uit in verschillende vakken van letteroefening, verkreeg het vertrouwen van koning GUSTAAF ADOLF, en werd hoogleeraar in de regten en staatkunde aan de hogeschool van *Upsal*. JAN RUBBECK, een kundig godgeleerde, was zijn tegenstrever. De koning van *Zweden*, eindigde hunnen twist, op eene hen beide vereerende wijze; RUBBECK maakte hij aalmoezenier, en MESSENIUS raadsheer, bij den nieuw opgerigten senaat te *Stockholm*. MESSENIUS werd in 1615 beschuldigd, dat hij in het geheim de partij trok van koning SIGISMUNDUS, en tot een levenslange gevangenis veroordeeld, waarin hij bijna

19 jaren doorbragt. Men heeft van hem: 1.º *Scandia illustrata, complectens chronologiam Scandiae, hoc est Sueciae, Daniae, Norvegiae etc. Stockholm*, 1640, 12 dl.ⁿ in 4.to, herdrukt in dezelfde stad 1700 tot 1704, in 14 dl.ⁿ in fol., met vele vermeerderingen door PERINGSKIOELD. Het is eene verzameling der verschillende verhandelingen, welke MESSENIUS, reeds had uitgegeven: als: 1.º *Chronicon episcoporum Sueciae*, 1611, in 8.vo — 2.º *Tumba regum apud Suiones*. — 3.º *Theatrum nobilitatis Suecanae*, 1616, in fol. — 4.º *Gustaidum. Prosapia*, 1610. Zijn zoon ARNOLD MESSENIUS, werd onthoofd in 1648, met deszelfs zoon, welke slechts 17 jaren oud was, wyl hij eenige hekelschriften tegen het hof gemaakt had. Ten onregte wordt hem van eenige het *Theatrum nobilitatis* toegeschreven, dit behoort zijnen broeder JOANNES.

MESSIA. — Zie MEXIA

MESSIER (ROBERTUS), een franciskaner-monnik, overste der Fransche provincie, predikte met onderscheiding, omtrent het einde der 15.^e eeuw. Zijne *Sermonen*, uitgegeven te *Parijs*, in 1524,

zijn de tegenhanger van die van MENOT. Wonderbare toepassing der H. Schrift, gedwongene uitlegging der kerkvaders, den stoel der waarheid: onwaardige redeneringen, kinderachtige woordspelingen, ziedaar waardoor zij zich onderscheiden.

* MESSIER (KAREL), een sterrekundige, den 26 Junij 1730, te *Badonviller*, in *Lotharingen* geboren, was het tiende van twaalf kinderen, en had den ouderdom van elf jaren nog niet bereikt, toen hij zijnen vader verloor. In 1751, kwam hij te *Parijs*, bijna zonder andere aanbeveling, dan een vrij fraai schrift, en eenige vorderingen in de teekenkunde. Als afschrijver bij den sterrekundige DELISLE, geplaatst, hield hij aldaar met vele schrandereijne registers van waarnemingen. De secretaris van DELISLE, LIBOUR, vormde hem voor de dagelijksche waarnemingen, voor die der verduisteringen, en voor de nasporing der kometen. Nadat DELISLE, tot sterrekundige der marine was benoemd; deed hij aan MESSIER den post bekomen, van schrijver bij het depot van kaarten met de geringe jaarwedde van 500 Franken; waarbij zijn beschermer de vrije tafel en huisvesting voeg-

de. MESSIER ging voort zijne sterrekundige waarnemingen te maken; hij maakte er eene menigte met betrekking tot de kometen van 1758, 1759 en 1760. DELISLE, die ongetwijfeld waande, hem genoegzaam beloond te hebben, eigende zich dezelve toe. Nadat deze astronoom, den sterrekundigen leerstoel, dien hij in het koninklijk collegie bekleedde, had verlaten, en van de wetenschappen afzag, werkte MESSIER voor zijne eigene rekening. Gedurende vijftien jaren werden, bijna al de kometen, die toenmaals verschenen, door hem alleen ontdekt. LODEWIJK XV, zegt LA HARPE, noemde hem de *fret der kometen*. Achtereenvolgend tot de akademiën van *Berlijn* en *Petersburg* verkozen, werd hij in 1770, tot die van *Parijs* benoemd. Zijn titel van schrijver of commis, was in dien van sterrekundige der marine veranderd, en elke zijner kometen verschaft hem den toegang tot een vreemd geleerd genootschap. Zijne werkzaamheden werden gedurende meer dan een jaar afgebroken, ten gevolge van eenen val, dien hij in 1781 deed, in eenen ijskelder van den tuin van *Mouceaux*: hij had den arm, het dijbeen en twee ribben gebroken, en eene zware wond

aan het hoofd bekomen. De omwenteling plaatste hem in eenen zeer bekrompen toestand, daar zijne jaarwedde, en het traktement, dat hij van de marine ontving, ingetrokken waren. Ondanks het netelige van zijnen toestand, zette hij zijne werkzaamheden voort, en toen dit tijdvak van onrust en misdaden, door betere tijden werd opgevolgd, werd MESSIER lid van het instituut, van het lengte-bureau, en van het legioen van eer. Hij overleed in den nacht van den 11 op den 12 April 1817. MESSIER, was geen wiskunstenaar: » Zijne zucht voor de sterrekundige verschijnselen, zegt de heer DELAMBRE, bepaalde zich tot het vermaak, om dezelve waar te nemen; om er naauwkeurig den tijd en de overige omstandigheden van aan te tekenen, zonder ooit door de éerzucht geprikkeld te worden, om dezelve te kunnen berekenen en voorzeggen. — » Hij heeft zijn leven doorgebracht, zegt LA HARPE, met het ontdekken van den loop der kometen; en de kaarten, die hij er van vervaardigd heeft, worden voor zeer naauwkeurig gehouden. . . . Hij is daarboven, voegt dezelfde schrijver er bij, een zeer regtschapen man, die de eenvoudigheid eens kinds bezit;

voor eenige jaren verloor hij zijne vrouw. De zorg, die hij haar bewees, belette, dat hij eene komeet ontdekte, die MONTAGNE van *Limosges*, hem ontfutselde: hij was er troosteloos over. . . . Zoodra men hem over het verlies sprak, dat hij geleden had, antwoordde hij, steeds zijne gedachten op zijne komeet gevestigd houdende: *Helaas! ik had er twaalf ontdekt; en nu moet mij die MONTAGNE de dertiende ontrooven.* Zich daarna herinnerende, dat hij zijne vrouw moest beweenen, begon hij te schreeuwen: *Ach, die arme vrouw! en beweeende toch altijd zijne komeet.* MESSIER, heeft geen enkel belangrijk werk geschreven; men heeft slechts van hem, eenige *Memorien* verspreid in de *boekdeelen der akademie van wetenschappen*, of in die der *Connaissance des temps*, en een los stukje getiteld: *Grande etc. (Groote komeet, die bij de geboorte van NAPOLEON den Grooten is verschenen, ontdekt, en gedurende vier maanden waargenomen), Parijs, 1808, in 4. to* LALANDE heeft aan de nagedachtenis van dezen onvermoeiden waarnemer, een nieuw gesternte toegewijd, onder den naam van *Messier* of *Garde-Moisson* he-

kend, en uit eenige verspreide sterren bestaande.

MESSIS (QUINTINUS), MESSIUS, bijgenaam de *Smid van Antwerpen*, een schilder, overleden te *Antwerpen*, in 1529; in den ouderdom van 79 jaren, oeffende tot op zijn 20 jaar het bedrijf van smid of liever dat van slotenmaker uit (deze twee beroepen werden destijds met denzelfden naam bestempeld). Daar hij zeer op de dochter van een' schilder verliefd was, vroeg hij haar ten huwelijk, doch de vader verklaarde, dat hij zijne dochter niet zou geven dan aan iemand die zijne kunst beoefende. Van dien oogenblik begon MESSIS te leeren teekenen. De eerste schildery, die hij vervaardigde, was het afbeeldsel zijner minnares, welke hij door zijne standvastigheid en bekwaamheden ten huwelijk kreeg. VAN MANDER, de schrijver zijner geschiedenis, trekt deze sprookjes in twijfel. Deze schilder maakte gewoonlijk slechts halve figuren en afbeeldsels, zijn koloriet is krachtig, zijne behandeling fijn; maar zijn penseel is wat hard en droog. Hij werd bij den ingang der hoofdkerk begraven, en LAMPSON schreef onder zijn afbeeldsel deze woorden:

Connubialis amor de mulcibre fecit Apellem.

De meeste schrijvers noemen dezen schilder MASSYS, MATHYS of MATHYSIS; wij geven hem dien van MESSIS, MESSIUS, volgens eenen brief uit *Antwerpen* geschreven, en achter op zijn afbeeldsel geplakt, dat in de *galerij van schilders te Florence* berust. Men noemt hem somtijds ook MESSEYS.

MESTENSKI (JACOBUS), gouverneur van *Brzezyn* in *Polen*, kwam in 1548 op het dwaze denkbeeld, om zich voor J. C. te doen doorgaan. Hij had 12 zoogenaamde apostelen bij zich; hij liep van dorp tot dorp, terwijl hij predikte en het volk vermaakte met goochelkunstjes, die hij mirakels noemde. Maar toen de bedriegerijen van dezen geestdrijver bekend werden, verjoegen en mishandelden de boeren hem en zijnen aanhang zoodanig, dat hij zich niet meer durfde vertoonen.

MESTREZAT (JOANNES), een protestantsch godgeleerde, geboren te *Geneve*, omtrent 1592, overleed in 1657, nadat hij door zijne geloofsgenooten, tot verschillende zaken gebruikt was. Men heeft van hem *Sermonen*, in 8.º en verschillende andere werken,

MESTREZAT (PHILIPPUS), neef van den voorgaande, was ook predikant, en onderwees de theologie te *Geneve*. Men heeft van hem eene verhandeling tegen **SOCINUS**, en andere werken over geloofsgeschillen, die weinig lieden kennen en die niemand leest. Zie **LENTULUS SCIPIO**. Hij overleed in 1690.

METAPHRASTES. Zie **SIMEON**.

METASTASIUS of **TRAPASSI (PETRUS BONAVENTURA)**, geboren te *Rome*, den 3 Januarij 1698, omhelsde den geestelijken staat, en onderscheidde zich door zijne Italiaansche gedichten. In 1729 begaf hij zich naar *Weenen*, en werd in hoedanigheid van dichter ten hove opgenomen, waar hij verkeerde tot aan zijnen dood, die voorviel den 12 April 1782. Men heeft zijne gedichten verzameld te *Parijs*, 1755, 12 dl.ⁿ in 8.vo; deze zeer schoone uitgave wordt gemeenlijk *Pompadour* genoemd, omdat zij opgedragen is aan de markiezin van dien naam; zij bevat een aantal *treur-, blijspelen*, of *grootte opera's*, onder welke men op prijs stelt: *De dood van ABEL*, *de offerande van IZAAK*, *JOZEF*, *JOAS*, *HELENA*, *bij den Calvarieberg*. Deze

onderwerpen zijn behandeld met eene ontwikkeling, eene belangstelling, eene overeenstemming van woorden, van muziek en van voorstel, die den grootsten indruk maken. Maar daar in de ongewijde stukken, het gevoel door dezelfde middelen wordt opgewekt, begrijpt men ligtelijk, dat de zeden, er aan meer dan een gevaar zijn blootgesteld. In 1788, heeft de kardinaal **RIMALDI**, zijn borstbeeld te *Rome*, in de *MARIA*-kerk, genaamd de *rotonde*, met dit onderschrift doen plaatsen: *PETRO METASTASIO, civi Romano, principi Italiae dramatis; ne viro ubique gentium clarissimo honor in patria deesset*. Bij deze gelegenheid maakte een schrijver de volgende aanmerking. » Men kan niet ontkennen, dat het een misbruik is, borstbeelden en opschriften in kerken te plaatsen, die geene betrekking hebben met de begravenis, en die een geheel wereldsch aandenken tén doel hebben. Deze wanorde, die van den tempel van den levenden God, eene soort van *museum* maakt, wint meer en meer veld, en verbreidt zich door het voorbeeld van hen, die er zich volgens hunnen staat, het meest moesten tegenstellen; weldra zal het denkbeeld, dat de Christenen van de hei-

ligheid der kerken hadden, geheel bij ons zijn uitgewischt." Eene volmaakte zuiverheid van stijl, eene gestadige bevalligheid en fraaije wijze van uitdrukking, hebben METASTASIUS, als den RACINE van Italië, door zijne landgenooten doen beschouwen. Voornamelijk heeft hij eene wegslepemde zachtheid in de verzen, welke voor den zang bestemd zijn. Hij bezat in den hoogsten graad de bekwaamheid, om in een naauw bestek al de trekken eener zielroerende gesteldheid te vereenigen; maar men moet hem verwijten, dat, terwijl hij zich naar de opera wilde voegen, hij dikwijlsde regels der eenheid gemist, het karakter zijner helden verguisd, zijnen stijl al te zeer afgebroken, en te veel tegenstellende redeneringen gebruikt heeft; een algemeen gebrek bij de schrijvers van zijn land. MAURO BONI is van al de Italiaansche levensbeschrijvers diegene, welke met de meeste naauwkeurigheid het letterkundig leven van METASTASIUS beschreven heeft. [Deze beroemde dichter was ervaren in de regtsgeleerdheid en in de wijsbegeerte; was volkomen met de H. Schrift bekend, waarvan hij in zijne *Oratoria*, dikwerf den tekst

aanhaalt. Hij schreef verscheiden stukken of *cantaten*, voor de aartshertoginnen, dochters van KAREL VI, en MARIA THERESIA, welke deze prinsessen (waaronder MARIA ANTOINETTE, later koningin van Frankrijk, en MARIA CAROLINA, later koningin van Napels, behoorden), in tegenwoordigheid harer doorluchtige ouders uitvoerden. Zij waren door METASTASIUS in de Italiaansche taal opgevoed. Steeds aan de godsdienst gehecht, werd zijne godsvrucht sedert den ouderdom van 40 jaren voorbeeldig. Hij lag op zijn sterfbed, toen PIUS VI te Weenen kwam. Deze goede opperpriester verwaardigde zich, om zich naar METASTASIUS te begeven, die den troost genoot, om van zijnen tijdelijken en geestelijken opperheer, de zegening in *articulo mortis* te ontvangen. METASTASIUS was toenmaals 83 jaren].

METEL. — Zie BOISROBERT.

METEL (HUGO), METELLUS een vromen geleerde abt van ST. LEO van Toul, uit de orde der Norbertijnen, onderscheidde zich in de 12^e eeuw, door zijne ervarenheid in kerkelijke zaken. DON HUGO, een Norbertijner, en abt van Esti-

val; heeft dezen godvruchtigen schrijver doen kennen, door de uitgave zijner *brieven*, in fol. Men vindt in dezelve nuttige zaken voor de godgeleerden, die tevens ten opzichte der geschiedenis der 11^e en 12^e eeuwen belangrijk zijn. METEL overleed in het jaar 1157, in eenen gevorderden ouderdom.

† METELERKAMP (RUTGER), afgevaardigde bij de tweede kamer der staten-generaal in de *Nederlanden*, werd in 1772, te *Gouda* geboren, alwaar zijn vader burgemeester was. Na goede studien te hebben gemaakt, ende doctorale waardigheid in de regten te hebben bekomen, begaf hij zich met den zoon van eenen rijken Amsterdamschen koopman op reis, bezocht *Duitschland*, *Rusland* en *Engeland*, en keerde eerst, na eene afwezigheid van vijf of zes jaren, in 1804, naar zijn vaderland terug. Op zijne reizen legde hij er zich bijzonder op toe, om de staatshuishoukunde der landen, welke hij bezocht, te beoefenen. In *Holland* teruggekeerd vergeleek hij dezelve met die van zijn vaderland, en gaf zijne *schets der Hollandsche staatshuishoukunde in 1804*, in het licht, een uitmuntend werk, aan hetwelke in 1807, de

eer eener Fransche vertaling te beurt viel, *Parijs*, in 8.vo. Onder de regering van koning LODEWIJK NAPOLEON, werd METELERKAMP divisiechef bij het ministerie van binnenlandsche zaken. In 1813 werd hij, bij besluit van den soevereinen-vorst van 21 December, benoemd tot secretaris der commissie, belast met de redactie eener grondwet, voor de vereenigde provinciën der *Nederlanden*. In het volgende jaar gaf hij de geschiedenis dezer gedenkwaardige gebeurtenis, onder den titel van *De regeringsvorm der vereenigde Nederlanden, na de verheffing van prins WILLEM FREDERIK van Oranje tot sovereinen vorst*, in het licht, en deed dezelve voorafgaan door een geschiedkundig overzicht van de verschillende regeringsvormen, die elkander sedert de omwenteling van 1795 tot dat tijdstip in de *Bataafsche republiek* waren opgevolgd. Dit zeer wel geschreven werk, bevat daarenboven met de grondwet, en andere officiële, daartoe betrekkelijke stukken, het *fac-simile* der handteekeningen van al de aanzienlijken, die hunne stem, ter goed- of afkeuring van gemelde grondwet, in de dien einde in de maand Maart 1814, te *Amsterdam* ge-

houdene plegtige vergadering, hebben uitgebragt. In de voorrede van het eerste deel, belooft de schrijver een vervolg tot dit werk, waarin hij de invoering der grondwet, de vestiging van het algemeen bestuur, en de regeling der onderscheidene bestanddeelen van hetzelfde, meer opzettelijk zou nagaan; welk vervolg echter niet verschenen is. Tijdens de oprigting van den hoogen raad van adel, werd METELERKAMP tot lid des zelve benoemd, en bij de daarstelling der orde van den Nederlandschen leeuw, werd METELERKAMP in de eerste benoeming der ridders begrepen. Later had hij zitting in de tweede kamer der staten-generaal, en onderscheidde zich in die betrekking onder de rede-naars, door redevoeringen, waarin de duidelijkheid, de sierlijkheid en bondigheid zich evenzeer doen opmerken en bewonderen. Hij overleed te 's Gravenhage in de maand Januarij 1836.

METELLI (AUGUSTINUS), een schilder, geboren te Bologna, in 1609, was bijzonder bedreven in de sieraden der bouwkunde op natte kalk te schilderen (in fresco). Hij werkte gewoonlijk met ANNA MICHAËL COLONNA, een an-

der bekwaam schilder in dit vak. Hij overleed te Madrid in 1660, een' beroemden naam nalatende.

METELLUS. — Zie LABEO.

METELLUS CELER (QUINTUS CÆCILIUS), een Romeensch consul, in het jaar 60 vóór J. C., was prætor, toen CICERO consul was. Hij bewees aan het gemeenebest belangrijke diensten, met zich te verdedigen tegen de troepen van CATILINA, die in Cisalpisch-Gallië wilden indringen, en verkreeg na zijn prætoraat het bestuur dier provincie. Hij huwde de zuster van CLODIUS, die hem door hare onbeschaamdheden onteerde en vergiftigde. Zij is dezelfde, die, onder den naam van LESBIA, door CATULLUS zoo zeer wordt uitgekreten. METELLUS stierf in het jaar 57 vóór J. C., en werd door CICERO betreurd, die in hem eenen ijverigen vriend, eenen trooster en raadsman verloor.

METELLUS (LUCIUS CÆCILIUS), van wien een der voorouders den verschrikkelijken JUGURTHA betengelde, was volkstribuun. Toen JULIUS CÆSAR zich van Rome meester maakte, had hij meer moed dan al de overige ma-

gistraatspersonen, die zich onderwierpen, alsof zij reeds sedert lang het juk der slaavernij waren gewoon geweest. METELLUS alleen durfde het hoofd bieden aan den verdelger der Romeinsche vrijheid. Deze overwinnaar wilde den schat, dien men in den tempel van SATURNUS bewaarde, bemagtigen, METELLUS weigerde hem de sleutels; toen gebod CÆSAR dat men de deuren zoude openbreken; en daar de volks-tribuun zich op nieuw hier tegen stelde, dreigde de dwingeland hem te dooden, zeggende: » Jonge man, gij weet, dat het mij gemakkelijker is, dit te doen dan het te zeggen.» METELLUS bood geen en wederstand meer en ging heen. CÆSAR heeft dit geval in zijne *Geschiedenis der burgeroorlogen* geheel verbloemd, welke eerder eene lofprede van zijn gedrag is, dan een getrouw verhaal der waarheid.

METEREN (EMMANUËL VAN), werd den 9 Julij 1535, te Antwerpen geboren. Daar hij de nieuwe dwalingen aankleefde, was hij verplicht, zijn vaderland te verlaten; hij nam de wijk naar Engeland, waar hij in 1612 overleed. Hij is bekend door eene *Geschiedenis der Nederlanden*, van 1500 tot 1612, eerst

gedrukt in het Latijn, 1598, in fol., later in het Vlaamsch vertaald, vermeerderd door den schrijver zelve, en vervolgens in *Holland* meermalen herdrukt; zij is ook in het Fransch en Hoogduitsch vertaald. ADRIANUS VAN MEERBEECK zegt, » dat hij in de geschiedenis van VAN METREREN zoo vele logens, zoo vele lasteringen en onbillijke aantijgingen tegen de kerk, en tegen de wettige vorsten van *Nederland* gevonden heeft, dat hij er een' afschuw van had.» EVERARDUS VAN REYD, ofschoon een ijverig protestant, kon zich niet onthouden, om aan VAN METEREN zijne ligtgeloovigheid te verwijten, alsmede zijne vleijerijen en geveinsdheid. Zie de voorrede van het werk van VAN REYD, *Belli civilis in Belgio gesti historia*, 1610, in fol.

MÉTÉZEAU (CLEMENS), bouwmeester van den koning van Frankrijk, geboren te Dreux, leefde onder de regering van LODEWIJK XIII. Deze kunstenaar met een stout vernuft, bekwaam tot de grootste ondernemingen, heeft zich onsterfelijk gemaakt, door den beruchten dijk van *la Rochelle*; een eenigzins roekeloos werk, waar tegen de beroemdste krijgswaarkundigen het hoofd hadden gestoo-

ten, en dat hij in 1628, met het beste gevolg ten uitvoer bragt. Hij werd in zijne onderneming geschraagd door JAN TIRIOT, metselaars baas te *Parijs*, later genoemd *Kapitein TIRIOT*. Deze dijk was 747 roeden lang.

METEZEAU (PAULUS), broeder van den voorgaande, geboren te *Parijs*, werd geestelijk en was met BERULLE, een der eerste stichters van de congregatie van het oratorium. Hij bezat eene bijzondere begaafdheid voor het predikambt, verrigtte hetzelfde in verscheidene steden van *Frankrijk*, met het beste gevolg. Hij overleed te *Calais*, terwijl hij aldaar de vaste predikte, den 17 Maart 1632, in den ouderdom van 50 jaren; na verscheiden schitterende bekeeringen bewerkt te hebben. Men heeft van hem: een godgeleerd werk geschikt voor predikers, en getiteld: 1.º *Theologia Sacra, juxta formam Evangelicæ, prædicationis distributa, etc.*, 1625, in fol. — 2.º *De Sancto sacerdotio, ejus dignitate et functionibus sacris, etc.* in 8.vo en meer andere werken.

METHOCHITES of **METECHITES (THEODORUS)**, een opzie-
ner van de belastingen te

Konstantinopel, bekleedde gewigtige ambten, onder keizer *ANDRONICUS den Oude*, en overleed in 1332, vereerd met den titel van *levende boekerij*, een' titel, dien zijn buitengewoon geheugen hem had verworven. Men heeft van hem: 1.º *Romeinsche Geschiedenis, van JULIUS CÆSAR, tot CONSTANTINUS*, in 4.to een zwak werk. De schrijver veronachtzaamt den stijl der ouden, en schept er zich eenen, die niet zoo eenvoudig, zoo duidelijk noch zoo edel is, *JOANNES MBURSIUS*, heeft dezelve in het Latijn vertaald met aantekeningen. — 2.º *Gewijde Geschiedenis*, in twee boeken, die niet beter is en nogtans vertaald werd, door *HERVÈ*, *Parijs*, 1555, in 8.vo — 3.º *Geschiedenis van Konstantinopel*, veel breedvoeriger, maar niet altijd nauwkeurig.

METHODIUS (Heilige), bijgenaamd *Eubulius*, beroemde bisschop van *Tyrus*, omtrent 311, en kort daarna martelaar, had een aantal werken zamengesteld; niets is ons daarvan overgebleven dan het *Maagdenfeest*, uitgegeven te *Rome*, in 1656, in 8.vo door *LEO ALLATIUS*, *Parijs*, 1657, door pater *POUSSINES*, Jesuit, en in 1672,

door pater COMBESIS, met aantekeningen en te *Hamburg*, in 1718, op het einde van het tweede deel der *Werken* van den H. HYPOLITUS, door FABRICIUS. Het is eene zamenspraak over de uitmuntendheid der zuiverheid, welke een voordeelig denkbeeld van den schrijver geeft; maar er zijn eenigen met het ware geloof niet overeenstemmende uitdrukkingen ingeslopen, hetzij door onachtzaamheid van METHODIUS, die eerst in de dwalingen van ORIGENES gevallen was, die hij echter later bestreed, hetzij door kwaadwilligheid der kettters, die destijds hun vergif in de zuiverste bronnen uitgoten. Wij hebben aanmerkelijke fragmenten van de andere werken van dezen heilige, in PHOTIUS, den H. EPIPHANUS, den H. HIERONYMUS en THEODORETUS. Degene, waarvan ons het meest is overgebleven, zijn die over den *Vrijen Wil*, tegen de Valentinianen, en van de *Opstanding der Ligchamen*, tegen ORIGENES. De werken van dezen heilige, werden door de ouden zeer geacht, ofschoon de stijl wat langdradig, opgeblazen, en volvergelijkingen en zinspelingen is.

METHODIUS I, geboren te *Syrakusa*, een vrome pa-

triarch van *Konstantinopel*, in 842 en een der ijverigste voorstanders van de vereering der beelden, werd op last van keizer MICHAËL den *Stamelaar*, in eene donkere gevangenis opgesloten, nadat hij honderd zweepslagen ontvangen had. De zachtaardigheid zijner inborst, deed niet minder dan de kracht zijner rede, verscheiden kettters tot de kerk terugkeeren. Die doorluchtige vervolgeling, overleed in 846. — Men verwarre hem niet met METHODIUS, een vroom kluizenaar, die in den loop derzelfde eeuw, aan den koning BORGIS, opperhoofd der Bulgaren, eene schilderij aanbod, het *Laatste Oordeel* voorstellende, die de bekeering van dezen vorst, tot het Christendom bewerkte.

METHODIUS van *Thessalonica*. — Zie H. CYRILLUS van *Thessalonica*.

METIUS SUFFETIUS, opperbevelhebber der stad *Alba*, onder de regering van TULLUS HOSTILIUS, koning van *Rome*, streed met weinig voordeel tegen de Romeinen. Om een einde aan den langdurigen oorlog te maken, stelde men voor, zoo als men zegt, dat de drie HORATIËRS, tegen de drie CURIATËRS, zouden vechten. De

Romeinen waren overwinnaars. (Zie HORATIËRS DE); TULLUS, keerde daarop zijne wapens tegen de Vejers en Fidenaten. SUFFETIUS, voegde zijne troepen bij die van den Romeinschen koning, maar bij den eersten aanval verliet hij zijnen post, zoo als hij heimelijk aan de Vejers beloofd had, en vlugte op eene verhevene plaats; met het vaste voornemen de overwonnenen aan te vallen, als de zegepraal niet aan de zijde van de Vejers was. TULLUS gebelgd over deze trouweloosheid, deed METIUS, tusschen twee wagens vastbinden en door vier paarden in stukken trekken, in het aangezicht van het zegerieverend leger, in het jaar 666 vóór J. C. HORATIUS, spreekt in zijne *Ars Poeticae*, van eenen METIUS, een bekwaam letterkundige, een kundig en gestreng censor, een man, welken degenen die schrijven en hun werk in het licht brengen, behoorden te raadplegen.

Si quid tamen olim,
Scripseris, in METI, descen-
dat iudicis aures.

METIUS (JACOBUS) geboortig van *Alkmaar*, vond de verrekijkers uit. Hij bood er den staten generaal eenen aan in 1690. Men bedien-

de zich sedert lang van roeren, met verschillende pijpen om het gezigt naar verwijderde voorwerpen te wenden, en dezelve klaarder te kunnen zien. Pater MABILION verzekert in zijne *reis door Italië*, dat hij in een klooster zijner orde gezien had de werken van COMESTOR geschreven in de 13.^e eeuw, in welke men een afbeeldsel vindt van PROLOMEUS, die de sterren beschouwt met vier pijpen: maar deze roeren waren niet van glas voorzien, en JACOBUS METIUS was de eerste, die glazen in dezelve plaatste; deze uitvinding was zoo als de meeste ontdekkingen het uitwerksel van een gelukkig toeval: METIUS zag scholieren die zich 's winters op het ijs vermaakten, zich van het bovenste gedeelte hunner penbossen bedienen als van roeren; zij staken in dezelve al spelende stukjes ijs, en waren zeer verwonderd toen zij er door zagen, dat de verwijderde voorwerpen hen nader bij kwamen. De bekende kunstenaar maakte zich deze aanmerking ten nutte, en vond dus gemakkelijk de verrekijkers uit. Anderen zeggen dat de kinderen van eenen brillemaker te *Middelburg* aanleiding gaven tot deze ontdekking, terwijl zij met

glazen in den winkel van hunnen vader speelden. Eenigen nogtans schrijven de uitvindig der verrekijkers toe aan DREBBEL, doch het schijnt dat dit ongegrond is. Zie de *geschiedenis der wiskunde* door MONTUCLA IV boek, *vorderingen der gezigtkunde*, kap. II. — ADRIANUS METIUS zijn broeder, geboren te *Alkmaar* den 9 December 1571, onderwees in *Duitschland* met roem de wiskunde, maar vaderlandsliefde deed hem deze betrekking verlaten; hij vestigde zich te *Franker*, waar hij gedurende 38 jaren de genees- en meetkunde onderwees. Hij overleed den 17 September 1635. Men heeft van hem verschillende wiskundige werken: 1.° *Doctrinae sphaericae lib. V. Frankfurt* 1591. — 2.° *Astronomiae universalis institutio, Francker*, 1605, in 8. vo — 3.° *Arithmeticae et geometricae practica*, 1611, in 4. to — 4.° *De gemino usu utriusque globi, Amsterdam*, 1611, in 4. to — 5.° *Geometricae per usum circini novae praxis*, 1623, in 8. vo Hij is een van diegenen, die met de meeste naauwkeurigheid de betrekking tusschen de middellijn en den omtrek schijnen bepaald te hebben, welke hij meent te zijn, van 113 tot 155.

METKERKE of **MEETKERKE** (ADOLF), een protestantsche letterkundige, geschiedschrijver, taalkundige en rechtsgeleerde, geboren te *Brugge*, in 1528; overleed te *Londen*, den 6 October 1591, nalatende eene memorie met eigen hand geschreven, waarin hij verklaarde, dat een geene ware godsdienst is, buiten de Roomsche Catholijkerk, en vermaande zijne dochter, naar *Brugge* terug te keeren, en er openlijk het geloof harer voorouders te belijden; eene vermaning, die een gelukkig gevolg had. Hij werkte aan de *Levens der CAESARS*, aan de *Geudenkenningen van het groote Griekenland*, en aan de *Consulaire jaarboeken*, uitgegeven door GOLTZIUS. Men heeft nog van hem: 1.° *De Vertaling van eenige puntdichten van THEOCRITES in Latijnsche verzen, Heideberg*, 1595, in 8. vo — 2.° *Vertaling van MOSCHUS en BION, met aantekeningen, Brugge*, 1565, in 8. vo *De veteri et recta pronuntiatione lingua graecae, Antwerpen*, 1576, in 12. mo en in den *Sylloge Scriptorum*, van SIEGEBERTUS HAVERKAMP, *Leijden*, 1736. DE THOEN en VALERIUS ANDREAS, schrijven hem toe, eene vertaaling van *aktet* over de beswering van *Keulen*, maar

zij vergissen zich; dezelve is van AGGEUS ALBADA.

METON of METHON, een wiskundige van *Athene*, gaf in het jaar 432, vóór J. C. in het licht, zijn *Enneadecateride*, dat wil zeggen, zijn omloop van 19 jaren, waardoor hij den loop der zon met dien van de maan wilde gelijk stellen, en maken dat de zon- en maanjaren op hetzelfde tijdstip begonnen, wat men het *gulden getal* noemt. De Atheners hadden besloten, een vloot naar *Sicilië* te zenden en wilden METON mede inschepen, maar deze hield zich gek. Die sterrekundige, had EUCTEMON, om hem in zijne zonswaarnemingen behulpzaam te zijn.

METRA. — Zie ERESICHTON

METRIE. — Zie METTRIE.

METRODORUS, een geneesheer uit *Chio*, leerling van DEMOCRITES, en meester van HIPPOCRATES, omtrent het jaar 444 vóór J. C., vervaardigde verschillende geneeskundige werken, die verloren geraakt zijn. Hij geloofde dat de wereld, eeuwig en oneindig was.

METRODORUS, een schilder en wijsgeer, werd door de Atheners gekozen, om afgezonden te worden naar PAULUS ÆMILIUS. Deze veldheer vraagde hun, nadat hij PERSEUS, koning van *Macedonië* overwonnen had, twee mannen: een wijsgeer, om zijne kinderen op te voeden en een schilder, om zijne zegepraal af te malen. Men verkoos dus METRODORUS, die deze twee talenten bezat.

METROPHANES, bisschop van *Byzantium*, overleed in 312, verdiende den naam van *belijder*, gedurende de vervolging van DIOCLETIANUS. Zijne gedachtenis wordt in de Oostersche kerk vereerd.

METROPHANES, bisschop van *Smyrna*, in de 9.^e eeuw. De eerezucht, noch de twedragt, hadden geenen invloed op zijn vreedzaam gemoed, in eenen tijd toen de Oostersche kerk niets dan scheuring en haat, tegen die van *Rome* ademde. In vriendschap met den H. IGNATIUS van *Konstantinopel*, verzette hij zich met kracht tegen den woelzieken PHOTIUS, in 867, en openbaarde zijne gevoelens van vrede en eendragt in eenen zeer geachtten *Brief*, welke geplaatst

is in de *Verzameling der concilien*.

METROPHANES CRITOPULES, vikaris van de groote kerk van *Konstantinopel*, in 1590 te *Berrhoea* geboren, werd in de 17.^e eeuw, door **CYRILLUS LUCAR**, naar *Engeland* gezonden, om naauwkeurig onderzoek te doen naar de protestantsche leer. **CRITOPULES**, doorreisde een gedeelte van *Duitschland*, en vervaardigde daar eene geloofsbelijdenis der *Grieksche kerk*, gedrukt te *Helmstadt*, in het Grieksch en in het Latijn in 1661. Deze geloofsbelijdenis begunstigt op sommige plaatsen, de leer der protestanten, tegen de uitdrukkelijkste gevoelens der Grieken; maar op andere plaatsen is zij gelijkloidend aan de leerstellingen der Catholijke kerk. Zie **CYRILLUS LUCAR**.

METTRIE (JULIANUS OFFRAY DE LA), te *St. Malo*, den 25 December 1790 geboren, was de zoon van een' koopman. Zijn lust tot de geneeskunde, deed zijne ouders besluiten, hem naar *Holland* te zenden, om onder **BOERHAAVE** tes tuderen. Hij kwam later te *Parijs*, en werd geplaatst bij den hertog van **GRAMMONT**, kolonel der Fransche gardes, die hem tot ge-

neesheer van zijn regiment benoemde. **LA METTRIE** volgde toen zijnen weldoener bij de belegering van *Friburg*; en werd aldaar gevaarlijk ziek. Deze ziekte, welke voor hem eene bron van overwegingen had moeten zijn, werd hem eene oorzaak van waanzinnigheid. Hij meende te zien, dat die onsterfelijke geest, welke men *ziel* noemt, met het lichaam afgaat en met hetzelfde vernietigd wordt. Hij nam voor de *Natuurlijke geschiedenis der ziel* te schrijven. Dit werk, dat op elke bladzijde, goddeloosheid en dwaaling ademt, werd van iedereen veracht. De hertog van **GRAMMONT**, ondersteunde hem bij dezen aanval, doch werd kort daarna gedood; de geneesheer verloor zijnen post en was niet beter waardig. Hij keerde zijne wapens tegen zijne ambtgenooten. Hij gaf zijne *Penelope of de Machiavel in de geneeskunst*, in het licht, 3 dl.ⁿ in 12.mo 1748. De opstand der faculteit tegen dit hekelschrift, noodzaakte den schrijver, de wijk te nemen naar *Leijden*. Daar gaf hij in het licht, zijn *Mensch een werktuig*. Eene voortdurende onderschuiving, van dezelfde grondbeginsels; onvolmaakte vergelijkingen; of zinspelingen, als bewijzen aangevoerd; bijzondere aanmerkingen, waar

uit hij algemeene gevolgtrekkingen maakt, die er niet in zijn; de volstreckte bevestiging gesteld, in plaats van den twijfel; ziedaar de wijsbegeerte van den schrijver. De geestdrift, waarmede hij optreedt, het voorkomen van overtuiging, dat hij aanneemt, zonden in staat zijn, zwakke verstanden te verleiden, die naar een groot verstand haken, om hunne zwakheid te dekken; doch dit verlangde de schrijver niet zoo zeer, hij wilde slechts, zegt een verstandig man den titel hebben van een *geestig dier* en *zeldzaam werktuig*. In *Holland* vervolgd en zijn boek tot de vlammen veroordeeld, vlugtte hij in 1748 naar *Berlijn*. Hier werd hij voorlezer van den koning van *Pruissen*, en lid van zijne akademie en bleef er tot in 1751, in welk jaar hij overleed. Zijn dood was het gevolg van een' dier dwaze trekken, die in zijn geheel gedrag doorstraalden. Hij had eene binnenkoorts, nam een bad, en liet zich achtmaal aderlaten. Ziende dat zijn einde naderde, hield hij zich bezig, naar men zegt, met zijne ongerijmde wijsbegeerte, die hem in de buitensporigste uitspattingen gebragt had, te verfoeijen. De eerste hulde dezer teregt gehopene rede, was een opregte te-

rugkeer tot de godsdienst en eene openbare herroeping van al zijne dwalingen. Hij wilde zijn berouw door ondubbelzinnige bewijzen, aan den dag leggen. De aannadering van zijn laatste uur deed hem begrijpen, dat de droevige eer, om ongodsdienstig te sterven, tegen de opoffering der hoop, die hem overbleef van Gods toorn te kunnen stillen, niet kon opwegen. De filozofen zijne ambtgenooten, hebben er zoo niet over gedacht. Een hunner kon zich niet onthouden te zeggen, dat *LA METRIE*, *hen in zijn leven maar voornamelijk bij zijnen dood, ooterd had*. Deze late bekeering, is niet door overtuigende bewijzen gestaafd. Zijn omgang was zeer vermakelijk, wanneer zijne vrolijkheid niet in het buitensporige verviel, en dit gebeurde dikwijls. Men zag vaak dien man, die zich vleide met den naam van wijsgeer, zijne pruik ter aarde werpen, en zich bijna naakt ontkleeden, te midden van een groot gezelschap. In al zijne schriften, ontmoet men levendigheid en verbeeldingskracht, maar weinig nauwkeurigheid en smaak. Volgens *VOLTAIRE*, die hem zeer wel gekend had, was hij *een gek, die niet anders dan in dronkenschap schreef*.

MAUPERTUIS, zegt omtrent hetzelfde, in zijnen brief aan HALLER, (3.e dl. van zijne werken, uitgave van Lyon.) De markgraaf van ARGENS, schildert hem niet gunstiger af. (Zie het *Journal Encyclopédique*, Januarij 1762). Men heeft in 1751, te Berlijn, zijne wijsgeerige werken bijeen verzameld, in 4.to, en in 12.mo bevattende: *De mensch een werktuig, de mensch eene plant, de geschiedenis der ziel, de kunst om te genieten, redevoering over het geluk*, enz. Tot grondslag van het geluk, stelt hij dat men de knagingen van het geweten moet verstikken en zich aan al zijne driften moet overgeven; hij raadt den struikroover het stelen aan, den dwingeland, dat hij zich in het bloed zijner onderdanen moet baden, den losbandige van zich te wintelen in het modder der walgeijkste ongeregeldheden, enz. Men heeft nog van hem: 1.º *Reflexions etc. (Wijsgeerige overwegingen over den oorsprong der dieren)*, Berlijn, onder den naam van Londen, 1750, in 4.to Hij doet de dieren uit den grond voortkomen, even als het gras. — 2.º De vertaling in het Fransch, der spreuken van BOERHAAVE, zijn meester, 10 dl.ⁿ in 12.mo met eene breedvoerige uitlegging, waarin

onder ware stellingen, vele valsche en zonderlinge gevoelens worden aangetroffen. Hij kon ter naauwernood genoeg Latijn, om de geneeskundige werken te verstaan. » Hij schreef boeken, zegt MAUPERTUIS, zonder doel, zonder zich over derzelve lot te bekommeren, en somtijds zonder dat hij wist, wat zij behelsden.»

METZ (CLAUDIUS BARBIER DU), luitenant-generaal der artillerie en van de koninklijke legers, werd te Rosnay in Champagne, den 1 April 1638 geboren. Hij muntte van jongs af uit in den wapenhandel. Daar hij in 1657 door een kanonschot gewond werd, kon hij den veldtogt van 1658 niet mede maken; deze was de eenigste, waar bij hij, van den oogenblik af, dat hij in dienst trad, tot aan zijnen dood toe, niet kon tegenwoordig zijn. Hij onderscheidde zich voornamelijk door de zorg, die hij aanwendde, om de artillerie te volmaken; hij bragt haar in eenen staat, waarin zij nooit geweest was, en deed haar bijkans met hetzelfde voordeel nuttig zijn. Hij werd in 1690 in den veldslag van Fleurus door een musket-schot gedood. Hij was toenmaals luitenant-generaal. Hij ging door voor den bekwaam-

sten vestingbouwkundige, die *Frankrijk* voor VAUBAN gehad heeft, en voor een' der weldadigste en deugdzaamste mannen, die de militaire stand heeft opgeleverd. [Het is van hem dat de *Dauphine* eens bij het middagmaal des konings, zeide: *Ziedaar een zeer lelijk man* (zijn aangezicht was door bombscheren, in den veldtocht van 1657 deerlijk geschonden). LODEWIJK XIV antwoordde aan deze prinses: *Ik, integendeel vind hem zeer schoon, want hij is een der dapperste mannen des rijks.*] PERAULT heeft zijne *lofredede* uitgegeven, in de verzameling der *Groote mannen, die in de 17^e eeuw in Frankrijk geleefd hebben*, 2.º deel, blz. 12.

METZU (GABRIËL), een schilder, geboren te *Leijden*, in 1615, en aldaar in 1658 overleden, heeft weinige schilderijen nagelaten; maar zij zijn kostbaar door derzelver fijne en ligte teekening, de levendigheid der kleuren, het wel plaatsen der schaduwen, en de naauwkeurigheid der uitvoering. Hij schilderde niet anders dan in het klein.

MEULEN. — Zie VAN DER MEULEN.

MEUNIER. — Zie MEUSNIER.

MEURISSE (HENDRIK EMMA-NUEL), een bekwaam heelmeeester van *Parijs*, geboren te *St. Quentin*, overleden in 1694. Men heeft van hem eene *Verhandeling over het aderslaten*, in 12.mo, welke nuttige voorschriften en oordeelkundige aanmerkingen bevat.

MEURISSE (MARTINUS), van *Roye*, bisschop van *Madaura*, suffragant van *Metz*, stichtte het Benediktijner nonnenklooster bij *Metz*, en overleed in 1644. Men heeft van hem: 1.º *Histoire etc. (Geschiedenis der bisschoppen van Metz)*, 1684, in fol. — 2.º *Histoire etc. (Geschiedenis van de opkomst, den voortgang en het verval der ketterij te Metz)*, 1670, in 4.to

MEURSIUS (JOANNES), geboren te *Loosduinen*, bij 's *Gravenhage*, in 1579, deed van kindsbeên af eene bijzondere geschiktheid blijken voor de letteroefeningen en wetenschappen. Hij ging met de zonen van BARNEVELD, welke hij in hunne reizen vergezelde, de regten te *Orleans* studeren. Zijne reizen gaven hem gelegenheid de hoven der vorsten van *Europa* te leeren kennen, en met geleerden om te gaan. Bij zijne terugkomst in *Holland*, werd hij hoogleeraar

der geschiedenis te *Lejden*, in 1610, en vervolgens ook van de Grieksche taal. Daar zijn roem dagelijks toenam, verhieft CHRISTIAAN IV, koning van *Denemarken*, hem tot hoogleeraar der geschiedenis en staatkunde, bij de hoogeschool te *Sora*, den 20 September 1625. MEURSIUS bekleedde dezen post met roem. Deze bekwame en arbeidzame schrijver overleed den 20 September 1639. Men heeft van hem een aantal geleerde werken, waarvan er vele het *oude Griekenland* betreffen: 1.º *De populis Atticæ*. — 2.º *Atticarum lectionum libri IV*. — 3.º *Archontes Athenienses*. — 4.º *Fortuna attica, de Athenarum origine etc*. — 5.º *De festis græcorum*. Deze verschillende geleerde verhandelingen komen in de verzameling van GRONOVIIUS voor. — 6.º *Historia danica*, 1630, in 4.to Het is de geschiedenis van de koningen CHRISTIAAN I, JOANNES en CHRISTIAAN II. — 7.º Een groot getal *Vertalingen* van Grieksche schrijvers, die hij met aantekeningen verrijkt heeft, onder anderen van de *Romeinsche geschiedenis* van THEODORUS METOCHITES, van de brieven van THEOPHYLACTES enz. — 8.º Eene geschiedenis van de universiteit van *Lejden*, on-

den titel van *Athence Batavia*, 1625, in 4.to — 9.º *Glossarium græco-barbarum*, *Lejden*, 1614, in 4.to — 10.º *Creta, Cyprus, Rhodus*, *Amsterdam*, 1675, in 4.to; dit is eene beschrijving dezer eilanden en van derzelver oudheden. — 11.º *Rerum belgicarum, lib. I*. 1612, — *lib. IV*. 1614, in 4.to Dit is de geschiedenis van hetgene er onder den hertog van ALBA in de *Nederlanden* is voorgevallen. Daar de eerste uitgave aan zijne medeburgers mishagde, en daar hij dezelve zoodanig had opgehitst, dat zij hem zijne ambten wilden ontnemen; maakte hij eene tweede meer uitgebreide, en waarin hij zijne hekelaars vele beleefdheid bewees, ten koste der waarheid en der nauwkeurigheid van de verhaalde daadzaken; maar zijne toevendigheid bevredigde hen niet; hij wilde dezelve aan de algemeene staten opdragen, doch zij wezen zulks van de hand, vrezende voor de te groote opregtheid des schrijvers. Al de werken van dezen geleerde zijn verzameld geworden te *Florence*, 1741, 12 dl.ⁿ in fol. WILLEM MOLLERUS heeft het *leven van MEURSIUS* uitgegeven, *Neurenberg* 1732 in 4.to. Zie VALERIUS SCHRAMM *Dissertatio de vita et scriptis*

JOH. MEURSI *patris*,
Leipzig, 1715, in 4.to

MEURSIUS (JOANNES) zoon van den voorgaande, geboren te *Leyden* in 1613, overleed in *Denemarken* in den bloei zijner jaren. Hij gaf verschillende werken uit, waaronder men onderscheidt.
1.º *Arboretum sacrum, sive de arborum consecratione*, *Leyden* 1642 in 8.vo. —
2.º *De tibiis veterum* in GRONOVIIUS.

MEURSIUS. — Zie CHORIER.

MEUSNIER (PHILIPPUS) een bewaam schilder geboren te *Parijs* in 1655, overleed aldaar in 1734. Hij werd bij de akademie aangenomen en werd haar schatmeester. LODEWIJK XIV en LODEWIJK XV bezochten MEUSNIER in zijne werkplaats, en gaven hem den wel verdienden lof. Men stond hem eene jaarwedde, en eene huisvesting toe, in de galerijen van het *Louvre*. Deze kunstenaar muntte uit in het schilderen van bouwkundige onderwerpen; men verkoos hem om de bouwkunde van het gewelf der kapel van *Versailles* voor te dragen. De hertog van *Orléans* liet hem de beroemde galerij van *Coypel* in het *palais Royal* versieren. Het kasteel van *Marly* was mede

met schilderstukken van dezen bekwamen meester versierd.

MEVIUS of MAEVIUS, een dichter van den tijd van AUGUSTUS, die door VIRGILIUS en HORATIUS bespot werd. Men kent het vers van den eerste:

Qui Bavium non odit, amet
tua carmina MAEVI.

MEVIUS (DAVID) geboren te *Greifswald* in *Pommeren*, in 1609, geheimraad van den koning van *Zweden*, en voorzitter van den hoogen raad van *Wismar*, werd door KARL XI, koning van *Zweden*, afgezonden, om de geschillen van dezen vorst met den keizer, over de gewesten van *Duitschland* door den *Munsterschen* vrede aan *Zweden* afgestaan bij te leggen. Hij werd in andere niet minder belangrijke zaken gewikkeld en overleed te *Wismar* den 17 September 1670. Men heeft van hem: 1.º *Commentarien over de regten van Lubeck*, en *besluiten*. — 2.º *Eene verhandeling over de amnestie*. — 3.º *Eene algemeene regtsgeleerdheid*, en een aantal andere geschriften, die van zijne geleerdheid getuigen. —

MEXIA of MESSIA (PÉTRUS),

geboren te *Sevilla*, kronijkschrijver van *KAREL V*, overleden in 1552, liet verscheidene werken na in het Spaansch en in het Latijn, onder anderen: 1.º *Silva variarum lectionum.* — 2.º *Laus asini.* — 3.º *Los cesares etc.* Zijne verschillende lessen, zijn in het Fransch vertaald in 8.vo.

MEY (JOANNES DE) geneesheer en hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Middelburg*, geboren in *Zeeland*, en overleden in 1678, oud 61 jaren, heeft in het Hollandsch verscheidene werken geschreven, waarvan men eene verzameling heeft uitgegeven te *Delft* in 1754 in fol. en een in het Latijn onder den titel van *Physiologia sacrae Middelburg.* 1661 in 4.to. Het is eene uitlegging der natuurkundige voorwerpen waar over in de vijf boeken van *Mozes* gesproken wordt.

MEYER (JACOBUS) geschiedschrijver en letterkundige, geboren den 7 Januarij 1491 te *Vleteren*, in de landvoogdij van *Cassel* in *Fransch-Vlaanderen*, bij *Bailleul*, waarvan hij den naam van *Baliolanus* had aangenomen, hield zich bezig met de jeugd te *Brugge* in de schoone letteren en de godsdienst te onderwijzen. Hij overleed

als pastoor van *Blankenberg*; den 5 Februarij 1552. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Anales rerum Flandricarum Antwerpen* 1561 in fol. Deze jaarboeken gaan tot 1477. Zij worden op prijs gesteld; derzelve stijl is gemakkelijk, en genoegzaam zuiver. Men heeft dezelve herdrukt in de verzameling der Belgische geschiedenissen *Frankfort*, 1580. — 2.º *Flandricarum rerum decas*, *Brugge*, 1581 in 4.to enz. **ANTONIUS MEYER** neef, en **PHILIPPUS MEYER** achterneef van *JACOBUS*, hebben zich onderscheiden in de fraaije letteren, en verscheidene stukken in Latijnsche verzen uitgegeven.

MEYER (LIVINUS DE), geboren uit een edel geslacht van *Gend*, in 1655, werd Jesuit en onderscheidde zich in de godgeleerdheid, de geschiedenis en de dichtkunde. Zijn gedicht over de *Gramschap de Ira*, verdeeld in drie boeken. [Van dit werk heeft de hoogleeraar *J. M. SCHRANT* in 1827, eene nieuwe uitgave, met aantekeningen geleverd, *Gend*, kl. 8.vo.]; wordt algemeen geacht van de liefhebbers der taal van het oude *Rome*; men vindt er verzen in, die der eeuw van *Augustus* waardig zijn. Onder zijne godgeleerde werken, heeft het meeste gerucht

gemaakt zijne *Geschiedenis der congregatiën de auxiliis*, tegen pater JACOBUS HYACINTHUS SERRY, *Antwerpen*, 1705, in fol. Zij is wijdloopig, maar nog al naauwkeurig en zoo onzijdig, als verhalen van dien aard het zijn kunnen: het is zeker dat hij bedaarder is dan de schrijver dien hij tegenspreekt. Hij heeft veel geschreven tegen de voorstanders van QUESNEL. Hij overleed te *Leuven*, den 19 Maart 1730, oud 75 jaren.

MEYER. — Zie MAIER en MAYER.

+ MEYER (JONAS DANIEL), ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en van het Fransche legioen van eer, lid van het instituut en van de voornaamste zoo binnen- als buitenlandsche letterkundige genootschappen, en een zeer beroemd regtsgeleerde, werd te *Arnhem*, den 15 September 1780, van Israëlitische ouders, geboren, die hem eene zeer beschaafde opvoeding gaven; zoodat de jonge MEYER, die reeds in zijne kindsheid den gelukkigsten aanleg voor de letteren had geopenbaard, in staat werd geoordeeld, om de akademische studiën in eenen ouderdom te volgen, waarin de meeste jongelingen nog de

lagerè klassen der Latijnsche scholen bezoeken. Hij was pas elf jaren, toen hij de lessen over de oude letterkunde van den hoogleeraar WYTENBACH, in het atheneum te *Amsterdam*, alwaar zijne ouders zich met ter woon gevestigd hadden, bijwoonde, en hij werd in de dagbladen, als een voorbeeld van eenen vroegrijpen geest vermeld. Hij beoefende vervolgens de regtsgeleerdheid onder den hoogleeraar CRAS, en verdedigde in 1796, onder de leiding van dezen uitmuntenden meester, eene verhandeling ten titel voerende: *Disputatio juridica sistens dubiâ de doctrinâ PAVNI, posteros ex majorum partibus non teneri*. Kort daarna vertrok hij naar *Leijden*, ten einde er zijne graden in de regtsgeleerdheid te bekomen. In *Amsterdam* teruggekomen, vestigde hij zich aldaar als advokaat. Hij had alstoen zijn zestiende jaar bereikt. In 1803 dong hij mede, naar den door de akademie van wetenschappen van *Berlijn*, uitgeloofden prijs, over dit onderwerp: *Kan bij het daargestellen eener strafwet, de zedelijke waarde eener daad in aanmerking komen? en, zoo ja, in hoe verre kan zulks geschieden?* Daar de door MEYER ingezondene ver-

handeling te laat was ingekomen, en bijgevolg niet kon mededingen, zoo verkreeg dezelve eene eervolle vermelding in het programma dier maatschappij. Dezelve is te *Amsterdam* in 1804, in het licht gegeven. MEYER was in 1808 gelukkiger: de geleerde maatschappij van *Nîmes*, bekroonde de verhandeling, die hij aan dezelve zond, over dit onderwerp: *Het grondbeginsel der interest, de toevallige voorzaken van derzelve veranderingen, en hare betrekkingen met de zedekunde bepalen.* Deze zoo wel door den stijl als door eene bondige logica, belangrijke verhandeling, is in 1809, te *Amsterdam*, afzonderlijk gedrukt; hij verwierf door dezelve den titel van lid der akademie van *Nîmes*. Koning LODEWIJK NAPOLEON, een beschermer der letteren zijnde, wist de talenten van MEYER op prijs te stellen: in 1808, benoemde hij hem tot lid van het instituut en directeur van de *Staats-Courant*. In 1809, lid der centrale consistorie der Israëlieten van *Amsterdam* geworden zijnde, bewees hij gewichtige diensten aan dat genootschap. Onder de Fransche overheersching, werd MEYER in 1811, tot regter van instructie, bij de regtbank van eersten aanleg te

Amsterdam, en tot lid van den algemeenen departementalen raad benoemd. Hij bepaalde er zich niet toe, om de reeds zoo lastige werkzaamheden van dezen dubbel-den post waar te nemen; hij wist nog den tijd te vinden, om een uitmuntend werk samen te stellen, in 1813, te *Amsterdam* en te *Parijs*, onder dezen titel in het licht gegeven: *Principes sur les questions transitaires*. Deze verhandeling was even als de beide voorgaande in het Fransch geschreven, eene bijzonderheid, die den roem der talenten van den geleerden schrijver nog vermeerdert, te meer daar zijn stijl in het algemeen duidelijk en nauwkeurig is, en in geenen deele den *Hollander*, veel minder den *Hebreër* verraadt. MEYER, een even zoo goed vaderlander, als uitmuntend schrijver en bekwaam regtsgeleerde zijnde, onttrok zich niet, toen in November 1813, de Fransche gezagvoerders *Amsterdam* verlaten hadden, om lid van het provisioneel bestuur dier stad te worden, hetwelk zich ter handhaving van orde en rust had geconstitueerd; de diensten welke hij in die betrekking bewees, deden hem in den rang der aanzienlijken plaatsen, in 1814 bijeengeroepen, om hune goed- of afkeurende stem

aan de nieuwe grondwet der Vereenigde Provinciën te geven. Hij was een der voornaamste schrijvers der *Brieven van eenige regtsgeleerden over de aanstaande wetgeving*, te Leijden, in hetzelfde jaar in het Nederduitsch in het licht gegeven, welke taal MEYER geenszins veronachtzaamde, ondanks de voorkeur, welke hij, bij onderwerpen van een Europeesch belang, aan eene meer algemeen verspreide taal meende te moeten geven. In 1815 tot secretaris benoemd der commissie, belast met het ontwerpen eener grondwet voor het koninkrijk der *Nederlanden*, werd hij daarenboven begrepen in de eerste benoeming der ridders van de orde van den *Nederlandschen leeuw*, en zat hij in het volgende jaar 1816 voor, in de eerste openbare vergadering van het koninklijk instituut der *Nederlanden*. Op zijn verzoek verkreeg hij in 1817, zijn eervol ontslag van den post van regter ter instructie, en van dien oogenblik af, wijdde hij zich op nieuw aan zijn beroep van advocaat, welke betrekking hij tot aan zijnen dood, den 6 December 1834, te *Amsterdam* voorgevallen, heeft waargenomen, en waarin hij vooral aller aandacht tot zich

trok, door zijne beroemde pleitrede, in het regtsgeding tusschen *LODEWIJK NAPOLEON* en het tegenwoordig bestuur der *Nederlanden*, wegens het eigendoms-regt, van het paviljoen te *Haarlem*, in welke pleitrede hij, bij de meesterlijke verdediging der regten van zijnen client (koning *LODEWIJK*), den eerbied, aan zijnen tegenwoordigen vorst verschuldigd, geenen oogenblik uit het oog verloor. — Behalve de reeds aangevoerde werken, heeft men nog van MEYER, de volgende voortbrengselen: 1.º *Verhandeling over de noodzakelijkheid van een provisioneel opper-geregtshof*, 's *Gravenhage*, 1817, in het Nederduitsch en Fransch. De dagbladen hebben met lof van dit stuk melding gemaakt. — 2.º *Esprit, origine et progrès des institutions judiciaires*, een werk, dat volgens eenen oordeelkundigen criticus, de geschiedenis, de staatkunde en de wetgeving gelijktijdig toelicht, dat aan de Europeesche letterkunde ontbrak, en aan deszelfs schrijver, ten volle eenen eersten rang, onder de beroemdste geleerden inruimt. *Holland* mag zich verhoovaardigen, een zoo diep geleerd werk te hebben voortgebracht, dat reeds door geheel *Europa*,

gewaardeerd en op deszelfs waren prijs gesteld wordt. Hetzelve bestaat uit 6 deelen, te 's *Gravenhage*, 1819 — 1823 gedrukt. Nog heeft men hem te danken, eene *Verhandeling over de Nederduitsche namen der maanden*, opgenomen in de verzameling der memoriën van het instituut, tweede klasse, 1.^e dl. enz.

MEZENTIUS koning der Tyrtheniers, wien VIRGILIUS noemt *contemptor divum*. Het volk stond tegen hem op, omdat hij degene, die hem mishaagden, deed worgen, of mond aan mond aan lijken gehecht deed sterven. ÆNEAS versloeg dezen zoo goddeloozen als wreedten dwingeland; hoedanigheden die zelden gescheiden zijn, volgens den wijzen man: *cum impiisumpserint principatum, gemit populus*. SPREUK. 29.

MEZERAI (FRANCISCUS EUDÉS DE) geboren in 1610 in *Neder-Normandje*, wiens vader heelmester was, legde zich eerst op de dichtkunst toe, die hij later vaarwel zeide, om de geschiedenis en staatkunde te beoefenen. Hij verkreeg bij het leger van *Vlaanderen* den post van commissaris van oorlog, dien hij gedurende twee veldtogten met tegenzin waarnam, en

later verliet om zich op te sluiten in het collegie van de H. BARBARA, tusschen boeken en handschriften, met voornemen, om eene *Geschiedenis van Frankrijk* te schrijven, waarvan het 1 dl. in 1643 het licht zag, zijnde hij toen 32 jaren oud. Het hof beloonde zijnen arbeid met eene jaarwedde van 4,000 livres. Toen CONRART, een der voornaamste leden van de Fransche akademie, overleden was, gaf men hem den post van altijdblijvend secretaris, die daardoor was opengevallen. In deze hoedanigheid werkte hij aan het *woordenboek der akademie*, en overleed in 1683. MEZERAI speelde den twijfelaar gedurende zijn geheele leven, doch meer bij monde dan in het hart. Dit legde hij bij zijne laatste ziekte aan den dag, want hij deed diegene zijner vrienden, welke gewoonlijk de geluigen zijner ligtzinnige gesprekken over de godsdienst geweest waren, tot zich komen, en legde voor hen in zekeren zin, eene openlijke schuldbekentenis af. Hij besloot die met hun te verzoeken, dat zij toch wilden vergeten hetgene hij hun voortijds verkeerdsmogt gezegd hebben: *herinnert u, zeide hij, dat de stervende MEZERAI geloofbaarder is dan MEZERAI in gezondheid*. Zijne voornaamste werken zijn:

1.º *Histoire etc. (Geschiedenis van Frankrijk)*, 3 dl.ⁿ in fol. 1643, 1646 en 1651. De twee laatste deelen zijn beter dan het eerste, maar noch het eene noch de andere, zullen immer eene aangename geschiedenis bevatten. Er zouden minder misslagen in gevonden worden, als de schrijver uit de bronnen geput had, in plaats van zijne geschiedenis te gronden op PAULUS ÆMILIUS, DU HAILLAN, DUPLEIX enz., maar hij zeide zeer openhartig weg, dat de berispingen, welke eenige misstellingen berokkenden, verre beneden de moeite waren, die men nemen moest bij het raadplegen van het oorspronkelijke. Te veel schrijvers hebben gedacht en gehandeld zoo als hij, vooral in deze lulle en beuzelachtige eeuw, waarin men u de nasporingen schenkt, mits gij geestigheid en aardigheden levert. — 2.º *Abregé etc. (Beknopte Tijdsrekenkunde van de geschiedenis van Frankrijk)*, 1668 3 dl.ⁿ in 4.to en herdrukt in *Holland* in 1673, 6 dl.ⁿ in 12.mo. DUPUY, LAUNOI en DIROIS, drie der geleerdste critici van hunnen tijd, bestuurden dit werk onvergelykelyk beter dan zijne groote geschiedenis; nogtans zijn er aanmerkelijke misslagen in te vinden. De republikein-

sche geest van MEZERAU straalt er op elke bladzijde in door. Hij had de stoutheid, daaraan te halen de geschiedenis van den oorsprong van allerlei belastingen der Franschen, met zeer vrijmoedige aanmerkingen. COLBERT beklagde zich daarover, MEZERAU beloofde zich bij eene tweede uitgave te zullen verbeteren, hij deed het, maar bij eene openbare verklaring, dat men hem er toe gedwongen had. Daar zijne verbeteringen overigens niets waren dan wezenlijke bewimpelingen, onttrok hem de minister de helft van zijne jaarwedde. Ofschoon MEZERAU welgezeten was, morde hij hier over, omdat hij geldzuchtig was, hij beklagde zich en kwam geen ander antwoord, dan dat men hem ook nog de andere helft afnam. Nu werd zijn afkeer voor de belastingheffers nog sterker. Hij was gewoon te zeggen, dat hij twee kroonen bespaard had, gestempeld met het beeld van LODEWIJK XII, bijgenaamd *den vader des volks*: hij bestemde eene derzelve om zich eene plaats te huren in *Greve*, wanneer men eenigen hunner te regt zou stellen, en de andere, om er voor te drinken bij het aanschouwen hunner straoefening. Hieruit ziet men, dat die man bij de

omwenteling van 1789 eene rol zoude gespeeld hebben. Hij kwam ook op den inval om terwijl hij aan het *Woor-denboek der Fransche akademie* werkte, het volgende te voegen bij het woord *comptable* (verantwoordelijk) *tout comptable est pendable*. (Ieder verantwoordelijk ambte-naar verdient gehangen te worden) eene uitdrukking, die zijne medeleden hem echter nooit wilden toestaan. — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling over den oorsprong der Franschen*), die zijner geleerdheid veel eer aandeed. — 4.º *Eene Histoire etc.* (*Geschiedenis der Turken*), behelzende het gebeurde in dat rijk van 1612 tot 1649. — 5.º *Eene lomp geschrevene Fransche vertaling van de Latijnsche verhandeling van JOANNES SALISBURY* getiteld: *De ijdelheden van het hof*, 1640 in 4.to. — 6.º *Mémoires etc.* (*Geschiedkundige en critische aantekeningen over verscheidene punten van de geschiedenis van Frankrijk*), Amsterdam 1732 2 dl.ⁿ in 12.mo. — 7.º Men schrijft hem toe verschillende hekelschriften tegen het bestuur, voornamelijk die den naam dragen van SANDRI-COURT: *Geschiedenis van de moeder en den zoon*, Amsterdam 1730 in 4.to of 2 dl.ⁿ in 12.mo. enz. — MEZERAÏ had twee broeders: de

oudste genoemd JOANNES EUDÉS was onderwijzer der *Eudisten* (zie EUDÉS) de andere was een bekwaam heelen vroedmeester, hij heette KAREL EUDÉS, en nam den naam aan van DOUAY. Hij was jonger dan MEZERAÏ... Zie het *leven van MEZERAÏ* door LA ROQUE in 12.mo, waarin men vele sprookjes vindt, die misschien meer hekelachtig dan waar zijn.

MEZIRIAC (CLAUDIUS GASPARUS BACHET DE) werd geboren te *Bourg en Bresse* uit een edel geslacht, den 9 October 1581, hij werd jesuit, en reeds in den ouderdom van 20 jaren was hij leeraar der welsprekendheid te *Milane*. Daar zijne te zwakke gezondheid de oefeningen dezer werkwzame societeit niet kon verdragen, verliet hij dezelve. MEZIRIAC had diepe kennissen van de wiskunde, en voornamelijk van de letterkunde. De voornaamste letteroefenaars van *Parijs* en *Rome* zochten hem op. Hij werd bij de Fransche akademie aangenomen. Hij overleed in 1638, omtrent 60 jaren oud. Zijn openhartig en gemeenzaam karakter gevoegd bij zijne verdiensten, geboorte en fortuin, gaven hem in zijn vaderland een gezag, waarvan hij zich enkel bediende om wel te doen. Men heeft

van hem: 1.º *Vie etc. (Leven van ÆSOPUS)*, te *Bourg en Bresse*, 1632 in 16.º, waarin hij tegenspreekt hetgene PLANADES over dezen fabelschrijver zegt. Hij beweert dat ÆSOPUS niet gebult noch mismaakt was; een nuttelooze twist, indien ÆSOPUS slechts een ingebeeld, personaadje is. (Zie ÆSOPUS, PLANADES, LOEMAN). — 2.º *Eene vertaling van DIOPHANTES* in het Latijn, benevens een commentarium, *Parijs* 1621, in fol. herdrukt in 1670 met de aanmerkingen van FERMAT. — 3.º Men heeft van dezen schrijver (onder den naam van *Bachet*) in het licht gegeven acht *heldendichten* van OVIDIUS, in slechte Fransche verzen vertaald en vergezeld van eene verklaring, 's *Gravenhage*, 1716, 2 dln in 8.vo. De eerste uitgave was maar een deel, bij de tweede heeft men verscheidene werken van den schrijver gevoegd. Deze uitlegging is eene bron van geleerdheid, waaruit de fabelkundigen nog dagelijks putten. Zie geschiedkundige lofreden van *BACHET DE MEZIRIAC* in de *Lofrede van eenige Fransche schrijvers* door JOLY.

MEZRAIM, zoon van CHAM, kleinzoon van Noë, bevolkte *Egypte*, dat voor hem bestemd

was, en dat naar hem, in de H. Schrift het land van *Mezraim* genoemd wordt. Zijne zonen waren LUDIM, ANANIM, LAABIM, NEPTUIM, PHETRUSIM en CHASLUUM; van hen stammen af al de verschillende volken, die *Egypte* en de naburige landen bevolkten. MEZRAIM overleden zijnde, werd zegt men, als een god aangebeden, onder de namen van *Osiris*, *Serapis* en *Adonis*.

* MIACKZINSKI (JOZEF), veldheer der republikeinsche legerbenden, in 1750, te *Warschau* uit eene aanzienlijke familie geboren, kwam in den ouderdom van 24 jaren te *Parijs*, en trad aldaar in krijgsdienst. Tijdens de Fransche omwenteling, welke grondbeginselen hij aankleefde, had hij den rang van veldmaarschalk. In 1792 bij het leger van DUMOURIEZ geplaatst, verkreeg hij vervolgens het bevelheberschap van *Sedan*, en den 4 October tastte hij, doch zonder gelukkig gevolg, de Fransche uitgewekenen aan, die door de prinsen, broeders van LOEWIJK XVI, aangevoerd werden. In 1793, stiet hij andermaal het hoofd voor 's *Hertogenbosch*. Het Fransche leger week naar *Luik* terug, terwijl het gros van het Oos-

tenrijksché leger. op *Maas-richt* aanrukke; MIACKZINSKI, had alstoen de onvoorzigtigheid, om zijne colonne binnen *Aken* te doen trekken, alwaar bijna 4,000 Franschen in de straten den dood vonden. Deze in eenen veldheer bijna onbegrijpelijken misslag, bragt MIACKZINSKI in verdenking, van in verstandhouding met den prins van *Coburg* te staan; maar men vond geene genoegzame bewijzen om hem daarvan te beschuldigen. De vriend, ten minste in schijn, van DUMOURIEZ zijnde, bevond hij zich den 8 April te *Orochies* gecantonneerd, alwaar het hem gelukte, om gedurende verscheiden dagen de commissarissen op te houden, die door de vergadering waren gezonden, om dien veldheer af te zetten; hetwelk aan DUMOURIEZ den tijd gaf, gemelde commissarissen te arresteren en aan de Oostenrijkers over te leveren. MIACKZINSKI, had te gelijkertijd bevel ontvangen, om zich van *Rijs-sel* meester te maken; maar hij beging daarenboven de onvoorzigtigheid, zich met een klein getal soldaten derwaarts te begeven. De vertegenwoordigers deden oogenblikkelijk de poorten der stad voor zijne divisie sluiten, en ontwapenden zijne zwakke bende, die even als haar aanvoerder werd

krijgsgevangen gemaakt. Naar *Parijs* overgebracht, en voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, werd hij van verstandhouding met DUMOURIEZ beschuldigd, in het in hechtenis nemen der commissarissen, en daarenboven aangeklaagd, als hebbende aan BERTRAND DE MOLLEVILLE, in Julij 1792 voorgesteld, om de gangen van DUMOURIEZ te bespieden en voor 200,000 Franken, welke hij aan LODEWIJK XVI vraagde; de hem toevertrouwde voorhoede te doen omsingelen. Deze zelfde bijzonderheid, wordt door MOLLEVILLE, in zijne *Histoire de la Révolution* verhaald, en hij roept er bij, dat het hof zijne aanbiedingen met verontwaardiging van de hand wees. Hij verdedigde zich met moed, maar noch zijne antwoorden; noch de welsprekendheid van JULIENNE, zijnen advokaat, waren in staat, om zijne veroordeeling voor te komen. Toen hij dezelve hoorde uitspreken, stond hij met onstuimigheid op, en zeide: » Burgers gezworenen en burgers regters, gij hebt eenen onschuldige veroordeeld; gij doet dengenen vermoorden; die zijn bloed voor de republiek heeft gestort: ik zal met dezelfde koelbloedigheid, waarmede gij mij thans ziet, den dood te gemoet gaan. » Zich vervolgens tot de me-

nigte wendende, voegde hij er bij: » Mogt mijn bloed het geluk, van het oppermagtige volk bevestigen ! » Hij stierf met onverschrokkenheid den 17 Mei 1793.

* **MICAL** (de abt), een beroemd Fransch werktuigkundige, in 1730 geboren, ontving, na zijne studiën volbragt te hebben, de heilige wijdingen, en verkreeg eene beneficie, waarvan de inkomsten, voor zijne beperkte behoeften toereikende waren. Een vriend der afzondering zijnde, gebruikte hij zijnen ledigen tijd tot de beoefening der werktuigkunde, eene wetenschap, waartoe hem een bepaalde smaak medesleepte, en hij vervaardigde, in de eerste plaats twee automaten, die op de fluit speelden, daarna achtereenvolgend verscheiden andere, waarvan het geheel een volledig concert vormde. » Dit werk, zegt **RIVAROL**, kon door de massa, door de schoonheid der beeldhouwde figuren, en door de volledigheid van het meest verscheiden spel, het sieraad der ruimste zaal uitmaken. » De uitvinder verbrijzelde hetzelfde, omdat men hem, zegt men, de naaktheid zijner beelden had verweten. De abt **MICAL**, vervaardigde vervolgens een metalen hoofd, dat

vrij duidlijk kleine volzinnen uitsprak; maar de uitbundige lof, welken een liefhebber, aan wien hij dit werktuig had vertoond, daar aan in eenen in het *Journal de Paris*, opgenomen brief, toezwaaide, bewoog hem, hetzelfde te verbrijzelen, als het eerst verontwaardigd, dat men het bestaan van een werk had aan den dag gebragt, hetwelk hij al te onvolledig oordeelde, om de aandacht van verlichte menschen te verdienen. Zijne vrienden spoorde hem aan, om zijn werk weder op te vatten, en hij vervaardigde twee nieuwe sprekende hoofden, wier stem *bovenmenschelijk* was, en die hij in de maand Julij 1783 aan de akademie van wetenschappen onderwierp. **VICQ D'AZIR**, bragt op den 7 September daaropvolgende, een verslag uit over deze verbaazende werktuigen, en hij erkende, dat de abt **MICAL**, gedeeltelijk het doel had bereikt, hetwelk hij zich had voorgesteld. Maar op het verslag van den luitenant van politie **LENOIR**, weigerde het bestuur, om dit meesterstuk van werktuigkunde te koopen. Men had reeds verscheiden malen sprekende hoofden gezien. Zonder over diegene te spreken, welke **ALBERTUS de Groot**e, (zie dat artikel) ver-

vaardigde, en die de H. THOMAS van *Aquino*, in eenen oogenblik van schrik verbrijzelde, had de hoogleeraar J. VALENTIJN MERBITZ; in 1704 overleden, er te *Dresden* een vervaardigd, aan hetwelke hij gedurende bijna vijf jaren gearbeid had. Dit hoofd beantwoordde in het Grieksch, in het Hebreeuwsch, in het Latijn of in het Fransch, alles, wat men aan hetzelfde in elke dezer talen aan het oor zeide. Het ware te wenschen geweest, dat men zorgvuldig genoeg er de beschrijving van geleverd had, ten einde de verdenking van alle bedrog voor te komen. KIRCHER was op het denkbeeld gekomen, om er een tot vermaak van CHRISTINA, koningin van *Zweden*, te vervaardigen. Twee tijdgenooten van den abt MICAL, C. M. KRATZENSTEIN aan wien LALANDE, in het *Journal des Savans* van de maand October 1787, eene lofrede heeft toegewijd, en KEMPELEN, vervaardigden ook hunne meesterstukken in dat vak. Wij willen over het werktuig van den abt MICAL deze woorden van RIVAROL aanhalen, ofschoon dezelve den stempel van eenige overdrevenheid dragen. » Hij heeft, zegt hij, aan deze sprekende hoofden twee klavieren aangebragt; het eene bij wijze van cylinder, door

hetwelke men slechts een bepaald getal volzinnen verkrijgt, maar door hetwelke de tusschenpoozen der woorden, en derzelve prosodie nauwkeurig worden aangeduid; het andere klavier bevat al de *klanken* en al de *toon*en der Fransche taal, door eene geestige en den bewerker bijzonder eigene wijze, tot een klein getal bepaald. Met eene geringe gewoonte en bekwaamheid, zal men met de vingers even als met de tong spreken; en men zal aan de taal der hoofden, de snelheid, de rust en het geheele gelaat kunnen geven, welke eene taal kan hebben, die niet door de hartstogten bezielid is. Vreemdelingen zullen de *Henriade* of den *Telemachus* nemen, en dezelve van het begin tot het einde doen opzeggen, terwijl zij dezelve op het stemklavier plaats en, even gelijk men de partituren eener opera, op de gewone klavieren plaatst." (Zie *Lettres à M. le président de ****, Oeuvres de RIVAROL*). De lof van het meesterstuk van den abt MICAL, heeft een zediger vorm aangenomen in het verslag der commissarissen van de akademie van wetenschappen, die zich aldus uitdrukken: » De hoofden bedekten eene holle doos, waarvan de verschillende deelen weder door scharnieren vast

gemaakt waren, en in welk inwendige de vervaardiger op gespannen vliezen kunstmatige gorgelspleten had aangebragt. De lucht, die door deze spleten henen drong, bragt door de terugkaatsing tegen deze vliezen, zware, middelbare of scherpe klanken voort; en uit derzelve verbindtenis ontstond eene soort van zeer onvolkomene navolging der menschelijke stem." Volgens de *Dictionnaire Universel*, verbrijzelde de abt. MICAL, in eenen oogenblik van wanhoop deze beide hoofden. Maar volgens MONTUCLA, die den dood van MICAL, in 1790 plaatst, zijn dezelve verkocht geworden: hij zegt niet of dezelve door het gouvernement of door eenigen liefhebber zijn aangekocht. Het aangevoerde *Woordenboek* zegt, dat onze werktuigkundige, in 1789, en wel zeer arm, overleed. MONTUCLA; maakt niet het minste gewag van den behoeftigen staat, waarin zijne laatste jaren zouden verlopen zijn.

MICHAËL aartsengel, een der voornaamste hemelsche geesten, die onder den naam van *engelen*, onder de Christenen, en zelfs bij alle natiën der aarde bekend zijn. In den tijd, dien de Schepper had bepaald, om de trouw en standvastigheid dezer be-

voorregte wezens te beproeven, had zich een groot getal onder hen verhoovaardigd door het bewustzijn hunner verhevenheid, en was tegen den Gever van zoo vele voortreffelijke gaven opgestaan; MICHAËL stortte de wederspannigen, door de onwederstaanbare kracht van den naam Gods, in den afgrond; eene zegepraal welke door den naam zelve van dezen aartsengel (*Quis ut Deus*) wordt uitgedrukt (Zie LUCIFER en OPHIONEUS.) De heilige MICHAËL is altijd aangezien geworden, als de beschermengel der getrouwe volken. Daar hij van oudsher de patroon van *Frankrijk* was, werd hij als beschutter verkozen van de militaire orde, ingesteld in 1469, door LODEWIJK XI. De zinspreuk dezer orde is: *Immensi tremor oceani*. Zie LOLLARD en GONSALVO.

MICHAËL I, CUROPALATUS, bijgenaamd *Rhangabe*, huwde PROCOPIA, dochter van keizer NICEPHORUS, en volgde in 811, zijnen schoonbroeder STAURATIUS in de regering op. Zijne eerste zorg was het kwaad dat NICEPHORUS den volke had aangedaan te vergoeden. Hij verminderde de lasten, zond aan de raadsheeren de sommen terug, die men hun ontnomen had, droogde de tranen der

weduwen die hare mans aan de wreedheid van NICEPHORUS hadden zien opofferen, voorzag in het benoedigde harer kinderen, deed de beelden in de kerken herstellen, deelde geld uit aan de armen en aan de geestelijken, en leerde door zijne weldaden en regtvaardigheid, aan het volk, dat een vader de plaats van eenen dwingeland had ingenomen. Nadat hij het binnenste gedeelte des rijks verzorgd had, was hij ook bedacht, om het van buiten te beschermen. Hij was tegen de Sarracenen in oorlog, doch versloeg dezelve door de dapperheid van LEO den Armeniër, veldheer van zijn leger. Hij was niet zoo gelukkig tegen de Bulgaren, die *Mesembria* eene vesting, en den sleutel des rijks op den *Pontus-Euxinus*, hemeesterden. LEO maakte van deze omstandigheid gebruik, en stond tegen hem op. MICHAËL wilde liever zijnen troon afstaan, dan dien ten koste van het bloed zijner onderdanen behouden; hij stapte van denzelfen af den 11 Julij 813, nam met zijne vrouw en kinderen de vlugt naar eene kerk, en trok het monniksgewaad aan. LEO spaarde hun het leven, en voorzag in hunne behoeften. Deze ongelukkige keizer bezat al de deugden van een bijzonder persoon;

hij was een goed echtgenoot, teeder vader, en godsdienstig vorst, maar de zwakheid van zijn karakter maakte hem bij zijne soldaten veracht. THEOPHILACTES, zijn oudste zoon, welke met hem was opgesloten, werd zijne mannelijkheid ontnomen, opdat het volk niet zoude worden aangezet, hem op den troon te plaatsen.

MICHAËL II, de *Stamelaar*, geboren te *Amorium* in *Op-per-Phrygië*, van geringe afkomst, behaagde aan keizer LEO den Armeniër, die hem bij zijn leger bevorderde, en tot Patriciër verhief. Zijne verheffing baarde nijd, hij werd beschuldigd, eene zamenzwering tegen den keizer gesmeed te hebben, in hechtenis genomen en veroordeeld om yerbrand te worden. Het vonnis zou denzelfden dag, daags voor kersmis, aan den ongelukkige zijn voltrokken geworden, indien de keizerin THEODOSIA, den keizer niet hadde doen opmerken, dat dit strijdig was met de heilichheid van het feest. LEO stelde de uitvoering uit, maar in dienzelfden nacht werd hij in zijn paleis vermoord. MICHAËL uit zijne gevangenis ontslagen, en als keizer van het Oosten in 820, begroet, riep al degenen terug, die, om de verdediging der beelden gebannen waren; maar

weinig tijds daarna, werd hij van den beschermer der Catholijken, hun hevigste vervolger. Hij wilde hen dwingen dat zij den Sabbat zouden vieren, het paaschfeest houden volgens het gebruik der Joden; gaf wetten uit tegen den maagdelijken staat, en dwong zelfs de weduwen te trouwen, welken tegenzin zij daarin ook hadden; een persoonlijk despotismus, het wreedste van alle. EUPHEMIUS, opperbevelhebber van het Siciliaansch leger, deed zich als keizer uitroepen, en stelde zich onder de bescherming der Sarracenen van *Afrika*. De barbaren zenden hem troepen, en bemagtigen bijna het geheele eiland; maar EUPHEMIUS wordt voor *Syracusa* dat hij belegerde, gedood. De Sarracenen vervolgden den oorlog na zijnen dood, en overmeesterden het eiland ten eenenmale, alsmede al wat de keizer van het Oosten bezat in *Apuglia* en *Calabrië*. MICHAËL, die gerust te *Konstantinopel* zat, gaf zich over aan de vermaken der vrouwen en der tafel. Zijne buitensporigheden veroorzaakten hem eene hevige ontsteking in de ingewanden, die eenen belemmerden watergang veroorzaakte. Hij overleed hieraan den 1 October 829, te midden van smarten en wroegingen. Hij had alle gebreken, en on-

derscheidde zich door allerlei misdaden. Zijne onwetendheid was zoo groot, dat hij lezen noch schrijven kon. De getletterden waren het voorwerp van zijnen haat, en wanneer men met eenige bekwaamheid of deugd begaafd was, dan had men een zeker recht op zijnen afkeer. Er bestaan van dezen keizer gouden en metalen gedenkpenningen.

MICHAËL III. PORPHYROGENETES, bijgenaamd *de dronkaard*, keizer van het Oosten, geboren in 836, volgde zijnen vader THEOPHILUS den 22 Januarij 842, onder het regentschap van zijne moeder THEODORA op. BARDAS, broeder van THEODORA, ijverzuchtig over het gezag dezer deugdzame vorstin, wist zich zoodanig in de gunsten van MICHAËL te dringen, wiens ongeregeldheden hij bevorderde, dat deze vorst, op zijn aanraden, zijne moeder noodzaakte zich de haren te laten afsnijden en in een klooster op te sluiten met hare dochters: (zie THEODORA DESPUNA) de H. IGNATIUS patriarch van *Konstantinopel*, wilde haar niet dwingen tot het kloosterleven over te gaan, hij verweet gedurig aan BARDAS zijne buitensporigheden, en werd van zijnen zetel verjaagd, welken PHOTIUS in 857 in zijne plaats beklom, welk

tijdstip men kan aanzien als het begin der scheuring, tusschen de grieksche en latijnsche kerk. » Alzoo, zegt een geschiedschrijver, heeft de geilheid, bij gebrek van den hoogmoed, de gierigheid, de ijverzucht, de wraak en andere menschelijke driften, het veld des Heeren verwoest; de ketterij en de afscheuring zijn slechts bijkomende middelen geweest, veracht zelfs door diegenen, welke ze tot bereiking van hun doel gebruikten." Nadat MICHAËL BARDAS, onder den titel van CAESAR, had laten regeren, deed hij hem sterven, op verzoek van BASILIUS den *Macedoniër* in 866, omdat hij hem verdacht was geworden, en verbond dezen BASILIUS met zich aan het bestuur. BASILIUS, ziende dat MICHAËL zich door zijne ongebondenheden van iedereen deed verachten, vermaande hem van gedrag te veranderen, en om hem daartoe door zijn voorbeeld op te wekken, gedroeg hij zich met de welvoegelijkheid, die eenen keizer past. MICHAËL kon dezen strengen tuchtmeester niet langer dulden, hij wilde hem afzetten en eenen galeiboef in zijne plaats stellen. Dewijl hij niet kon slagen, besloot hij hem te doen omkomen; doch BASILIUS werd er van onderrigt, en deed hem den 24 September 867 ver-

moorden. MICHAËL III verdient geplaatst te worden onder het getal dier gedroegen, welke het rijk onteerd hebben. Hij gaf zich over aan al zijne driften. Doodslag, bloedschande en meeneed waren de wegen, langs welke hij zijne magt aan de volken deed kennen. Hij pleegde alle boosheden, en verrigtte geene enkele daad, eenen keizer waardig.

MICHAËL IV de *Paphlagoniër*, aldus genaamd omdat hij geboren was in *Paphlagonie*, van geringe ouders, besteeg den keizerlijken troon van het Oosten, na ROMANUS ARGYRUS in 1034, door de kuiperijen van de keizerin Zoë. Deze vorstin op hem verliefd zijnde, bezorgde haren minnaar de kroon, en deed haren man, den keizer ARGYRUS, ombrengen. Daar hij weinig tot het bestuur geschikt was, liet hij de zorg daarvan over aan zijnen broeder JOANNES den *Gesnedene*. Zoë, in hare hoop bedrogen, wilde zich wreken doch zij slaagde niet. MICHAËL, door wroegingen gefolterd, verviel kort daarna in eene ziekte, die hem buiten staat stelde de teugels van het rijk in handen te houden. Bij tusschenpoozen was hij echter wel, en scheen een zachtvaardig en verstandig vorst te zijn. Hij

voerde met goed gevolg door zijne twee broeders den oorlog tegen de Sarracenen en Bulgaren. Nadat hij deze volken ten onder gebragt had, begaf hij zich in een klooster in 1041, nam het kloostergewaad aan, en overleed er in gevoelens van godsvrucht en boetvaardigheid, den 10 December van hetzelfde jaar.

MICHAËL V, bijgenaamd *Calafates*, omdat zijn vader scheepskalefaterer was, volgde in 1041, op **MICHAËL IV**, zijnen oom, na dat hij, door de keizerin Zoë, als haren zoon was aangenomen; maar na 4 maanden verbande hij haar naar het vorsten eiland, uit vrees dat de keizerin hem zou doen ombrengen. Het volk over deze ondankebaarheid gestoord, stond tegen **MICHAËL** op. Men stak hem de oogen uit, en sloot hem op in een klooster in 1042. Zoë en **THEODORA**, hare zuster, regeerden vervolgens omtrent 3 maanden te zamen; en dit was de eerste maal, dat men het rijk aan twee vrouwen onderworpen zag. **MICHAËL** verloor op den troon den roem, dien hij zich als een eenvoudig burger verworven had, van een bekwaam man te zijn, verstandig, en in staat groote plannen te vormen, en geschikt om die ten uitvoer te brengen. Hij werd

ondankbaar, achterdochtig, onmenschelijk en bovenmate wreed; zijne ondeugden gevoelden vooral zij, die niets van hem dan erkentelijkheid en weldaden verwachten konden. —

MICHAËL VI, STRATIOTICUS (dat is *krijgsmán*), ter oorzake der blijken van dapperheid, welke hij gegeven had, onder de wapens; werd keizer van het oosten, regeerde na de keizerin **THEODORA**, in 1056; maar daar hij oud en onbekwaam was, om te regeren, werd hij verplicht zijnen schepter af te staan aan **ISAAK COMNENUS**, den laatsten dag van het jaar 1057, en zich in een klooster te begeben.

MICHAËL VII, Parapinaces, keizer van het oosten, was de oudste zoon van **KONSTANTIÏN DUCAS**, en van **EUDOXIA**. Deze vorstin bestuurde, na den dood van haren man, eerst het rijk met dezen haren zoon, en zijne twee broeders, **ANDRONICUS** en **KONSTANTIÏN**; na zeven maanden huwde zij met **ROMANUS DIOGENES**, en deed hem tot keizer benoemen; doch deze onregtmatige troonbezitter, werd in 1071 door de Turken gevangen genomen, en **MICHAËL** beklom op nieuw den troon. **NICEPHO**

RUS BOTONIATES stond tegen hem op, en bemagtigde *Konstantinopel*, met behulp der Turken in 1078. MICHAËL werd in het klooster van *Studa* gesloten, en vervolgens er uit gehaald, om aartsbisschop van *Efeze* te worden. Hij was een zwak vorst, die de teugels van het bestuur overgaf aan dengene, die er naar greep, en hield zich slechts met kinderspeelen bezig. De vijanden vernielden zijne staten, zijne ministers plunderden het volk, en de vorst gevoelde zijne ongelukken niet, dan toen hij er onder gebukt ging.

MICHAËL VIII, *Paleologus*, regent van het oostersche rijk, gedurende de minderjarigheid van JOANNES LASCARIS, besteeg in zijne plaats den troon in 1260; hij liet dezen jongen vorst zijnen pupil, vervolgens de oogen uitsteken, ondanks de eeden van getrouwheid, die hij hem had gezworen. Het volgende jaar heroverde hij, door verraad, op BOUDEWIJN II, *Konstantinopel*. Deze overwinning, behaald te midden van eenen wapenstilstand, en tegen de trouw der eeden, deed hem weinig eer aan. Gedurende zijne regering, poogde hij zeer, om de oostersche en westersche kerken te vereenigen. Hij teekende de ak-

te van vereeniging; en stond aan den paus zijne geloofsbelijdenis, en den eed zijner gehoorzaamheid. Deze vereeniging misshaagde den Grieken, en de Latijnen hadden er geen belang bij. Daar paus MARTINUS IV aan zijne opregtheid twijfelde, deed hij den keizer in den ban, als voorstander van de schismaring en de ketterij der Grieken in 1281. Deze zijn de uitdrukkingen van dien paus: » Hij werd, zegt FLEURY, in den ban gedaan als een bespitter, die niet opregt gehandeld had, maar slechts dwangmiddelen had gebruikt." MICHAËL overleed den 11 December van het volgende jaar. De Grieken weigerden hem de kerkelijke begravenis, omdat hij hen met de Latijnsche kerk had willen vereenigen, en dat hij tot aan zijnen dood in deze hereeniging volhard had, ondanks de onaangenaamheden, die zij hem veroorzaakte. Deze behandeling van den kant der schismatiken, schijnt te bewijzen, dat de pogingen van MICHAËL, tot de hereeniging, wel gemeend waren, of tenminste, dat de Grieken dezelve als zoodanig beschouwden; daarom hebben verscheidene schrijvers MICHAËL aangezien als een martelaar der Catholijke eenheid; doch de ondeugden van dezen vorst

schijnen eene zoo vereerende en heilige hoedanigheid tegen te spreken. De natuur had hem met groote bekwaamheden begaafd, hij bezat al die beminnelijke eigenschappen, die ons de achting en toegenegenheid der menschen doen verkrijgen; hij onderscheidde zich in zijne jeugd door een gedrag en door daden, die hem den troon waardig maakten; maar hij had dien zoodra niet beklommen, of de deugden, die er hem toe schenen geroepen te hebben, verlieten hem, en werden weldra vervangen, door die hevige drijfden, welke geteeld worden door eene blakende zucht naar overheersching, en tegelijkertijd door al de ondeugden van kleine zielen, als het bedrog en de trouweloosheid. De dood voornamelijk van den jongen en onschuldigen LASCARIS, heeft zijne nagedachtenis bezwakt. Het is niet te verwonderen, dat de hemel niet heeft toegelaten, dat zulke ongewijde handen den roem zouden hebben, den scheidsmuur tusschen de twee kerken omver te storten. [Men heeft van MICHAËL PALEOLOGUS eenige *Brieven* aan den heiligen paus GREGORIUS en aan JOANNES XX; eenige komen voor in het werk *De consensu utriusque Ecclesie*, door ALLATIUS,

XVI. DEEL.

andere worden in *handschrift* in de Bodleysche Bibliotheek te Londen bewaard.] Men verwarre hem niet met MICHAËL *Paleologus*, die het rijk bestuurde onder zijnen vader ANDRONICUS, bijgenaamd *den Oude*, en overleed in het jaar 1220.

MICHAËL FOEDEROWITZ, door de Russen MIKHAILF PHEODO-ROVITZ OURIEFF genaamd, keizer van *Rusland*, werd in 1613, in netelige tijden geboren. Hij stamde af van eene dochter van den Czar JOANNES BASILOWITZ. Of-schoon hij slechts 17 jaren oud was, werkte hij gezamenlijk met zijne ministers, om eën einde te maken aan den oorlog, dien de Russen met *Polen* en *Zweden* voerden, die beide hun eenen koning hadden willen geven. Nadat de *Polen* tot *Moskau* waren doorgedrongen, sloten zij eenen wapenstilstand van 14 jaren. De *Zweden* sloten ook den vrede en bleven in het bezit van *Ingrië*. MICHAËL had zijne regering begonnen, met het doen ombrengen van den zoon des tweeden bedriegers DEMETRIUS, uit vrees dat deze nakomeling onlusten in het rijk mogt verwekken. Hij overleed in 1645. Men schetst hem als een zachtaardig en vredelievend vorst.

K k

MICHAËL van *Cesena*. — Zie OCCAM.

MICHAËL D'ERVAN een geleerd en deugdzaam priester, leefde in het aartsvaderlijk klooster van *Etchenictzin*, omtrent het einde der 16.^e eeuw. Men heeft van hem: 1.º *Verhandeling over de pligten in een wettig huwelijk*. — 2.º Een *gedicht* ter eere van den H. GREGORIUS de *Verlichter*. MICHAËL leefde tot in den ouderdom van 114 jaren.

MICHAËL-ANGELO VAN CARAVAGGIO. — Zie CARAVAGGIO.

MICHAËL-ANGELO. — Zie BONAROTA.

MICHAËL-ANGELO DELLA BATTAGLIE, een schilder, geboren te Rome in 1602, en aldaar in 1660 overleden, was de zoon van een' juwelier genaamd MARCELLO CERQUOZZI. Zijn bijnaam *della Battaglie* verkreeg hij door zijne bekwaamheden in het schilderen van veldslagen. Hij schiepte ook vermaak in het teekenen van markten, herderstukken, openbare vergaderingen en dieren; hetwelk hem nog deed noemen, MICHAËL-ANGELO IL BAMBOCCIO. Van de drie meesters wier lessen hij genoot, was PETRUS VA

LAAR bijgenaamd IL BAMBOCCIO de laatste, en diegene wiens trant hem beviel. Zijne verbeelding was levendig, hij had eene buitengewone vlugheid van hand. Meer dan eens heeft hij eenen veldslag, eene schipbreuk of een bijzonder voorval geteekend op het bloote verhaal, dat men hem daarvan deed. Zijne werken waren krachtvol en waar. Zijne kleuren zijn helder, en zijne schakering bijzonder ligt; zelden maakte hij het ontwerp of de schets zijner schilderijen. Hij muntte ook uit in het schilderen van vruchten. Het koninklijk museum bezit vele zijner schilderstukken.

MICHAËL-CERULARIUS, Patriarch van *Konstantinopel* na ALEXIS in 1043, verklaarde zich in 1053, tegen de Roomsche Kerk, in eenen brief, welken hij schreef aan JOANNES, bisschop van *Trani* in *Apuglia*, opdat hij dien den paus en der geheele Westersche kerk zoude mededeelen. LEO IX deed hem beantwoorden, en zond in het volgende jaar gezanten naar *Konstantinopel*, die CERULARIUS in den ban deden. De patriarch deed hen op zijne beurt in den ban, en sedert is de oostersche kerk van de roomsche gescheiden gebleven. Deze eerzuchtige

kerkvoogd, niet te vreden met de kerk te hebben verscheurd, wilde ook nog den troon verachtelijk maken; immers nooit waren de vijanden van de kerk vrienden van den troon. Hij vraagde zonder ophouden gunstbewijzen aan den keizer, en wanneer deze dezelve weigerde, durfde hij bedreigen, hem de kroon, die hij door zijne zalving droeg, te ontnemen. Hij had zelfs de vrijpostigheid, purperen schoeisel te dragen, dat alleen aan den souverain toekwam, zeggende, dat er weinig of geen onderscheid was tusschen het keizerlijke gezag en de priesterlijke waardigheid; eene dwaze stelling, maar die bij de verwardheid der denkbeelden, welke bij de Grieken heerschte, geene verwondering moet baren. » De oorzaak van de ongelukken der Grieken, zegt MONTESQUIEU, was dat zij nooit de grenzen der geestelijke en wereldlijke magt gekend hadden; dit was de reden, dat men wederzijds in gedurige buitensporigheden verviel; en ofschoon de gesteltijkheid bij de Romeinen geen bijzonder ligchaam uitmaakte, was echter deze onderscheiding bij hen zoo wel bekend, als bij ons." De keizer IZAAK COMMENES, verontwaardigd over zijne ver-

metelheid, en zijne eerzucht vreezeude, deed hem in 1059 afzetten, en verbande hem naar het eiland *Proconeses*, waar hij kort daarna van verdriet overleed. BARONIUS heeft drie Brieven van dezen patriarch voor ons bewaard. Hij verweet het eerst aan de Latijnen het gebruik van ongedeesemd brood bij de Eucharistie; een zoo ongegrond verwijt, dat zelfs PROTIUS zulks niet ondernomen heeft te doen. » De eischen van de kettters, zegt een schrijver bij deze gelegenheid, als ook hunne dwalingen groeijen steeds aan, zoo wel in uitgestrektheid als in getal. Daar zij den steen, waarop de waarheid rust, verloren hebben, redeneren zij zonder vasten regel, gelooven of gelooven niet, verwerpen of keuren goed volgens hunne luiden, en dikwijls naar hunnen toorn of hunne wraakzucht.

MICHAËL DELL' ANNUNCIATA, graaf van *Arganil*, bisschop van *Coimbra* in *Portugal*, beroemd door zijne deugden, zijne vroomheid en zijnen ijver, was een der doorluchtigste slagtoffers van de geweldenarij des markgraafs van POMBAL, die hem in 1768, in zijn bisschoppelijk paleis deed in hechtenis nemen, omdat hij boeken veroordeeld

had, waarvan de minister de verspreiding had toegestaan, en deed hem in een gevangen hol opsluiten, waarin hij 9 jaren daarna bijna naakt gevonden werd, toen de koningin MARIA FRANCISCA, van zijne onschuld overtuigd, hem daaruit verlost. Hij verscheen ten hove in 1777 en vestigde aller oogen op zich door zijnen langen baard, en den afgrijselijken toestand waarin eene zoo langdurige gevangenis hem gebragt had. Hij hernam terstond het bestuur van zijn bisdom, dat hij door zijne voorbeelden en deugden onderrigtte, welker indruk-selen door zijn lijden nog versterkt waren. Toen hij in 1778 zijn bisdom bezocht, zag hij den markgraaf van POMBAL op zijn landgoed, hij sprak hem aan met zachtmoe-digheid en met den grootsten eerbied, zonder een woord van zijne gevangenschap te reppen. Hij overleed aan eene borstzinking den 29 Augustus 1779. Men heeft van hem eenen *herderderlijken brief*, over het lezen van goddelooze boeken. Het is waar, dat hij eenige werken aangeeft, die dezen hatelijken naam niet verdienen, maar over het algemeen zijn de werken, die hij verwerpt, zulks waardig. Zie AVEIRO en POMBAL.

MICHAËLIS (SEBASTIANUS) een dominikaner in 1543 te *St. Zacharie*, eene kleine stad van het bisdom *Marseille* geboren, voerde de hervorming in, in verscheidene kloosters zijner orde. Hij verkreeg van het Roomsche hof, dat de kloosterlingen dezer hervorming eene afzonderlijke congregatie zouden uitmaken. Pater MICHAËLIS was haar eerste vikaris generaal. Hij overleed te *Parijs* in 1618, oud 74 jaren, met den roem van in zijne orde den geest van haren stichter te hebben doen herleven. Men heeft van hem: *Histoire etc. (Waarachtige geschiedenis van de bezwering der drie bezetene dochters in het land van Vlaanderen, met eene verhandeling over de tovenaars en waarzeggers)*, *Parijs*, 1623, 2 dl.ⁿ in 12.mo. Dit boek is niet algemeen en zal in deze eeuw weinig gelezen worden. Onze voorouders geloofden aan tovenaars, wij niet; om dit verschil te beslissen moet men eene eeuw afwachten, waarin onpartijdige regters zonder vooroordeel, de zaak zullen onderzoeken met eene volstreckte onverschilligheid omtrent de partijen. Dit is eene eenvoudige aanmerking, die zich voordoet aan elk redelijk verstand, dat afwijkt van het gezag der H. Schrift, en van

het algemeen Geloof der Christenen. » Indien wij de schriften onzer hedendaagsche wijsgeeren over dit onderwerp raadplegen, zegt een oordeelkundige criticus, zullen wij er weinig in leeren. Om zich de moeite te sparen van over dit onderwerp te zoeken, hebben zij het naar hunne vooroordeelen als beslist aangezien. Zij hebben de verschillende soorten van tooverij niet genoegzaam onderscheiden, het waarzeggen, het bezweren, en het heksen; al deze dingen zijn verschillend en vorderen een bijzonder onderzoek. Indien wij hun den oorsprong daarvan vragen, dan antwoorden zij, dat zulks door de onwetendheid ontstaan is: maar de onwetendheid is slechts een gebrek aan kennis; eene ontkenning brengt niets voort, geeft van niets reden, en wij willen stellige oorzaken. Zij beweren dat de wijsbegeerte of de kennis der natuur in onze dagen de magt van den duivel en die der tovenaars vernietigd hebben, doch zij bedriegen zich. Indien de tooverkunst bij ons zeldzaam is, zij was voorheen gemeen, en men oefent die elders nog uit. Waarom heeft men er aan geloofd? en waarom moeten wij er niet meer aan gelooven? Zie daar wat wijsgeeren ons had-

den moeten leeren. (Zie ASMODEUS, DE HAEN, MAFFEUS, MEAD enz.) Maar de nieuwste wijsgeeren beginnen er reeds weder aan te gelooven; zij erkennen de zaak maar niet den naam, en zijn zeer nieuwsgierig naar de verschijnsels, die dezelve voortbrengt. Zie FAUSTUS.

* MICHAËLIS (JOANNES DAVID), een geleerde kenner der Oostersche talen, en protestantsche godgeleerde, den 27 Februarij 1717 te *Halle* geboren, volbragt zijne studien aan verschillende universiteiten van *Duitschland*, en werd zeer ervaren in bijna alle takken der menschelijke kundigheden. Hij werd hoogleeraar aan de universiteit van *Göttingen*, geheimraad en verwierf zoo veel roem, dat in den zevenjarigen oorlog het uit eerbied voor hem was dat de maarschalk van RICHELIEU en zijne officieren door het Fransche leger de rijke bibliotheek dier stad en de kostbaarheden, welk dezelve bevatte, deden eerbiedigen. Deze beroemde geleerde droeg door zijne werken bij, tot de ontdekkingsreis in *Arabië*, waarvan de werken van NIEBUHR, en de waarnemingen van FORSKAL het gevolg waren. MICHAËLIS overleed den 22 Augustus 1741.

Hij heeft meer dan veertig werken in het licht gegeven, waarvan wij er slechts enkele willen noemen. 1.º *Dissertatio de punctorum hebraeorum antiquitate*, Halle, 1739, in 4.to — 2.º *Grammatico hebraica*, Halle, 1745, in 8.vo en verscheiden andere geschriften over de Hebreuwsche taal. — 3.º *Grammatica chaldaica*, Göttingen, 1771, in 8.vo — 4.º *Grammatica Syriaca*, Halle, 1784, in 4.to — 5.º *Grammatica arabica*, met eene voorrede over den poetischen en historischen stijl der Arabieren, ib. 1771 en 1781, in 8.vo — 6.º *De Trogloditis Seiritis et Themudois*. — 7.º *Sententia de chronologia MOSIS ante diluuium et a diluuiio ad ABRAHAMUM* 1769, in 4.to — 8.º *Compendium antiquitatum Hebraearum*, 1753, in 4.to — 9.º *Curæ in Actus apostolorum syriacos, cum commentariis criticis de indole, cognationibus et usa versionis syriacæ novi testamenti*, Göttingen, 1795, in 4.to — 10.º *Compendium theologiæ dogmaticæ*, Göttingen, 1760, in 8.vo enz. MICHAËLIS heeft ook over de protestantsche universiteiten van *Duitschland* en over de spaarbanken geschreven. Hij heeft verscheiden reizen door *Duitschland* en *Engeland* gemaakt,

en nam eenigen tijd te *Halle*, te *Göttingen* en in de Luthersche kapel te *Londen* het predikambt waar.

MICHAULT (JOANNES BERNARDUS) gewoon boekhouder van oorlog van *Bourgondië*, geboren te *Dijon* den 18 Januarij 1707, in die zelfde stad den 16. November 1770 overleden, heeft zich door zijne geschied- en letterkundige mengelingen, bekend gemaakt, *Parijs*, 1754, 2 dl.ⁿ in 12.mo. Zijne oordeelvellingen zijn wel beredeneerd, en bewijzen zijne onpartijdigheid. Het 2.^e deel is grootelijks besteed aan de levensbeschrijving van pater OUDIN, en aan eene beredeneerde aanteekening op zijne werken. (Zie OUDIN). Men heeft nog van hem: *Memoiren, om te dienen tot de geschiedenis van het leven en de werken van den abt LENGLET DU FRESNOY*, *Parijs*, 1761, in 12.mo Men vindt er eene lange uitweiding in over de kleine geschillen van dezen abt, met verschillende schrijvers en boekverkoopers, en andere voorstellingen, die hem als een zonderling, oplopend en onbeschaafd man, doen kennen.

MICHAULT (PETRUS), een *Bourgondiër*, secretaris van den hertog van *Bourgondië*,

KAREL den Stoute, leefde nog in 1466, hij is de schrijver van eenige werken, die door de liefhebbers van boeken gezocht worden. 1.º *Leerstukken over den tijd*, in fol. Gottisch, zeldzamer dan de uitgave getiteld: *Leerstukken over het hof*, in 8.vo 1522 en in 4.to zonder jaartal. — 2.º *De dans voor blinden*, in 4.to zonder jaartal, Lyon, in 8.vo 1748 en Amsterdam, 1749, zelfde formaat. Het eene en het andere is met proza en verzen doormengd.

MICHEAS, bijgenaamd *de Oude*, zoon van JEMBA, profeteerde in het koninkrijk van *Israël*, onder de regering van ACHAB, in het jaar 897 vóór J. C. Hij werd gevangen gezet, omdat hij dezen vorst gezegd had, dat de oorlog, dien hij had ondernomen met JOSAPHAT, koning van *Juda* tegen de Syriërs, slecht zoude uitvallen. Het gevolg bevestigde zijne voorzegging. ACHAB werd gedood. Van dezen profet wordt melding gemaakt in het 22^e hoofdstuk van het 3^e boek der koningen.

MICHEAS, de zesde der twaalf kleine profeten, bijgenaamd *de Morasthiter*, naar *Morasthi*, een vlek van *Ju-*

dea, waar hij geboren was, profeteerde gedurende 50 jaren, onder de regering van JOATHAN, ACHAZ en EZECHIAS, van het jaar 770 tot 724, vóór J. C. Men weet geene bijzonderheden van het leven noch van den dood van MICHEAS. Zijne *Prophetie* in het Hebréusch, bevat slechts zeven hoofdstukken; zij is geschreven tegen de rijken van *Juda* en *Israël*, wier ondergang hij voorspelde tot straf hunner zonde. Hij voorspelt de gevangenschap der twee geslachten, door de Chaldeërs, die der tien andere door de Assyriërs en hunne eerste bevrijding door CYRUS. Na deze droevige voorzeggingen spreekt de profet over het rijk van den MESSIAS en de vestiging van het Christendom. Hij kondigt in het bijzonder op eene zeer duidelijke wijze, de geboorte aan van den MESSIAS te *Bethleem*, zijne heerschappij, die tot aan de uiterste grenspalen der wereld moet uitbreiden, en den bloeienden staat zijner Kerk.

MICHEL (JOANNES), *de Eerwaardige*, geboren te *Beauvais*, na secretaris geweest te zijn, van LODEWYK II, koning van *Sicilië*, omhelsde hij den geestelijken staat en werd kanonik van

Aix in Provence. Hij werd, zijns ondanks, tot bisschop dier stad gekozen, die hij door goede voorbeelden stichtte en leerde. Zijn dood in 1447, voorgevallen, was die van een' heilige. Men heeft van hem *Statuten en Ordonnantien*, der tucht in zijn dioccees. Zie *Beknopte beschrijving van het leven, de vereering en de wonderen van den gelukzaligen JOANNES MICHEL*, bisschop van Angers, 1739, in 8.º

MICHEL (JOANNES), geboren te Angers, geneesheer van KAREL VIII, die hem het ambt van raadsheer bij het parlement gaf, overleed volgens eenigen in 1495, volgens VALLIÈRE, in 1493 en volgens den president HÉNAULT, in 1498. Hij liet eene dochter na, gehuwd met PÉTRUS LECLERC van Tremblay, een der voorouders van den capucijner pater JOSEPHUS. Men heeft van hem verscheiden tooneelstukken, die met veel bijval vertoond werden, onder de namen van *Geheimen van de Geboorte, van het lijden*. De zeldzaamste uitgaven dezer tooneelstukken, zijn die van 1486, 1490 en 1499, in fol. De uitgaven in 4.º, in de 16e eeuw in het licht verschenen, zijn meer algemeen. Die van Lyon, RIGAUD, in 4.º zonder jaartal

met ronde letters, verschilt van alle andere. Het stuk de *Opstanding, Parijs*, VÉRARD, zonder jaartal in fol. is de zeldzaamste uitgave; die van 1507, in fol. is meer volledig.

MICHEL (JOANNES), van Nîmes, is beroemd door zijne boertige gedichten, vooral door het *Dichtstuk op de verlegenheid der kermis van Beauvais*, dat meer dan 4200 dichtregels bevat. Dit werk is het voortbrengsel eener niet zeer geregelde verbeelding, maar soortgelijke werken moeten niet met gestrengheid beoordeeld worden. Het hekelicht van BOILEAU, *de verlegenheid van Parijs*, heeft misschien geene verdienste, boven dit, dan dat het korter is.

MICHEL (AUGUSTINUS) regulier kanonik van *Undersdorff*, hoogleeraar in de godgeleerdheid en de regten overleden in 1751 oud 90 jaren, na dat hij had uitgegeven, *Jus et justitia, juridico — theologice tractata, Augsburg en Dillingen* 1696 in 4.º, en *Theologia canonico moralis*, 3 dl.ⁿ in fol. en andere werken.

MICHEL (FRANCISCUS) zie MARECHAL DE SALON.

MICHELI (PETRUS ANTONIUS), te Florence van arme ou-

ders geboren, werd eerst opgeleid tot het beroep van boekhandelaar, hetwelk hij liet varen om zich op de kennis der planten toe te leggen. Hij las MATTHIOLE en onderzocht vlijtig de natuur op het land, in de bosschen en in de bergen. Hij beoefende te gelijkertijd alleen en zonder meester de Latijnsche taal. De groot-hertog, onderrigt van zijne bekwaamheden liet hem de noodige boeken bezorgen, en vereerde hem weldra met den titel van zijn' kruidkundige. MICHELI reisde vervolgens in verschillende landen, en verzamelde overal aanmerkingen over de natuurlijke geschiedenis. Men heeft van hem: 1.º *Nova plantarum genera*, Florence 1729, in fol. Het is een der best geschrevene werken over deze stoffe, BOERHAVE maakte er zeer veel werk van. 2.º *Catalogus plantarum horti Cæsarei Florentini*, Florence 1748, in fol. 3.º — *Observationes itinerarice*, een handschrift betrekkelijk de kruidkunde. — 4.º Verscheidene werken over de natuurlijke geschiedenis, die ook in handschrift gebleven zijn. Deze bekwame man overleed in 1737 oud 58 jaren, met den roem van een zedig en belangeloos geleerde. Hij wei-

gerde voordeelige plaatsen buiten zijn vaderland. Zonder de geleerde talen beoefend te hebben, had hij zich eenen goeden stijl verworven. Zijn geheugen was in alles wat de kruidkunde betrof verwonderlijk. Het was hem genoeg eene plant gezien te hebben, om nimmer meer hare gedaante of maaksel te vergeten, — Men verwarre hem niet met MICHELI of MIKELI DU CREST, een beroemden *meetkundige*, aan wien wij de hoogte berekening, ofschoon somtijds onjuist, van een aantal Zwitsersche bergen bezitten.

MICHOL dochter van SAUL, werd verloofd aan DAVID, onder voorwaarde, dat hij 100 Filisteërs, de onverzoenbare vijanden der Israeliten, zoude dooden: DAVID doodde er 200, en verkreeg kort daarop MICHOL. SAUL zich van zijnen schoonzoon willende ontdoen, zond krijgsknechten in zijn huis om hem op te ligten; maar MICHOL deed haren man door een venster afdalen, en stelde in zijne plaats een beeld, dat zij aankleedde. SAUL over dezen trek gebelgd, gaf MICHOL aan PHALTI, uit de stad *Gallim*, met wien zij tot aan den dood haars vaders zamen woonde. DAVID alstoen koning gewor-

den zijnde, nam haar terug. Deze prinses eens ziende, dat haar man met de vervoering eener heilige vrolijkheid voor de ark danste, vatte eenen afkeer tegen hem op, en bespote hem bitterlijk. Tot straf van een zoo onregtvaardig verwijt werd zij onvruchtbaar.

MICHON Zie BOURDELLOT.

MICIPSA, koning der Numidiërs in Afrika was de zoon van MASSINISSA, die hem de voorkeur gegeven had boven MANASTABAL en GULASSA, hare andere zonen. MANASTABAL had eenen zoon, genaamd JUGURTHA, welken zijn oom MICIPSA naar Spanje zond, om het bevel te voeren over de hulptroepen, die hij aan de Romeinen zond. MICIPSA overleed in het jaar 120, voor J. C. Hij liet twee zonen na, ADHERBAL en HIEMPSAL, welke JUGURTHA deed ombrengen, en op welke hij het koningrijk van Numidie overweldigde. Zie ADHERBAL.

MICRÆLIUS (JOANNES) een Lutheran, geboren te Kolín in Pommeren, in 1597, was hoogleeraar in de welsprekendheid, wijsbegeerte en

godgeleerdheid; bedieningen welke hij tot aan zijnen dood, in 1658, waarnam. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Lexicon philosophicum*, 1661, in 4.to — 2.º *Syntagma historiarum mundi et ecclesiarum* in 8.vo — 3.º *Ethnophronium contra gentiles, de principiis religionis christianæ*, 1674, in 4.to — 4.º *Tractatus de copia verborum*. — 5.º *Archeologia*. — 6.º *Historia ecclesiastica*, Leipzig, 1699, 2 dl.ⁿ in 4.to — 7.º *Orthodoxia lutheraana contra Bergium* enz. Deze werken toonen, dat derzelver schrijver een geleerd en letterkundig man was.

MICYLLUS (*) (JACOBUS), een Latijnsch dichter, geboren te Straatsburg, in 1503, en overleden te Heidelberg, den 28 Januarij 1558, schreef verscheidene werken. De voornaamste zijn: 1.º *Latijnsche gedichten*. — 2.º *Aanmerkingen op HOMERUS, VIRGILIUS, MARTIALIS, LUCIANUS*, enz. — 3.º *Arithmetica logistica*. — 4.º *De remetrica*, Frankfort 1595, in 8.vo Hij had eenen zoon JULIUS MICYLLUS, welke zijnen vader waardig was, door

(*) Zijn ware naam was MOLTZER; nog scholier zijnde vervulde hij op zulk eene natuurlijke wijze, de rol van MICYLLUS, in eene der zamenspraken van LUCIANUS (de Droom of de Haan), dat die naam hem is bijgebleven.

zijné kennissen in de regten; hij was kanselier van den palts keurvorst.

MIDDELBURG (PAULUS HERMANUS VAN) dus genoemd omdat hij geboren was te *Middelburg* in het jaar 1445, onderwees in zijne stad de wijsbegeerte en de wiskunde. Zijne kunde berokkende hem vijanden, die de zaken zóo ver dreven dat zij hem noodzaakten zijn land te verlaten. Hij werd voor deze slechte behandeling ruim schadeloos gesteld, door de wijze waarop hij in *Italië* ontrangen werd, waar hij zich gunstig deed kennen door zijne welsprekendheid en zijn fraai Latijn. Hij werd leeraar in de wiskunde te *Padua*, en bisschop van *Fossombrone*, in het hertogdom *Urbino* in 1494. De ijver van dezen kerkvoogd en zijne groote kunde verwierven hem de achting van de Paussen **JULIUS II** en **LEO X**, die hem afzonden om voor te zitten in het 5.^e concilie van *Lateranen*, gehouden onder het opperpriesterschap dezer beide paussen. Hij verzocht hun, benevens de kardinalen en de vaders van het concilie, om de tijdrekening te hervormen; eene verandering, welke noodzakelijk geworden was, sinds de achterwaartsche beweging der nachteveningspunten en de vervroeging der

nieuwe manen, zoodanig de orde der tijden verward hadden, dat men somtijds paschen eene maand later vierde, dan zulks door het concilie van *Nicea* bepaald was; maar dringender behoeften, noodzaakten den heiligen Stoel deze zaak te verschuiven. (Zie **GREGORIUS XIII**), **VAN MIDDELBURG** heeft zich beroemd gemaakt door eene belangrijke en genoegzaam zeldzame verhandeling, gedrukt te *Fossombrone*, in 1513 in fol., onder dezen titel: *De recta pasche celebratione, et de die passionis J. C.* De schrijver bepaalt zich niet tot den roomschen almanak, hij onderzocht ook dien der Joden, Egyptenaars en Arabieren. Hij had dit werk doen voorafgaan van verscheidene brieven over den tijd, waarop men het paaschfeest moet vieren, die aangerand werden door **PETRUS DE RIVO**, doctor van *Leuven*. Deze geleerde bisschop overleed te *Rome* in 1534, oud 89 jaren.

MIDDENDORP (JACOBUS), geboren te *Ootmarssum*, een dorp in *Overijsel*, in 1538, werd kanonik van de hoofden-deken der kollegiale-kerk van **ST. ANDREAS** te *Keulen*, doctor in de regtsgeleerdheid, onderkanselier der universiteit, waar hij de wijsbegeerte onderwees; hij verwierf

zich zoo veel roem, dat verschillende vorsten hem verkozen, om hunnen gewonen raadsheer te zijn. Men heeft van hem: 1.º *Academiae celebres in universo terrarum orbe, libri II, Keulen, 1567*, in 8.vo; nieuwe vermeerderde uitgave, onder dezen titel: *Academiarum celebrium universi orbis libri VIII*, ibid. 1602, 2 dl.ⁿ in 8.vo Dit werk is in het *Chronicon Chronicor* opgenomen, van GRÜTER, *Frankfort, 1614*. De schrijver vertelt vele fabels en heeft wonderlijke gedachten over de akademien, wier oorsprong hij tot NOË's tijd brengt, en tot de prediking der apostelen, belast met het onderwijs der volken. — 2.º *Historia monastica, Keulen, 1603*. — 3.º *Sylva originum anachoreticarum, Keulen, 1615*, in 8.vo Hij overleed den 13 Januarij 1611.

MIDDLETON (RICHARDUS VAN), *Richardus de Media-Villa*, een schoolsch godgeleerde van *Engeland*, was van de orde van den H. FRANCISCUS. Hij onderscheidde zich zoodanig te *Oxford* en te *Parijs*, dat hij den bijnaam van *grondig en overvloeyend leeraar* kreeg. Men heeft van hem *Commentariën* over het *Boek der spreuken*, en andere werken, die echter dezen opgesmukten titel niet

billijken. Hij overleed in 1304.

MIDDLETON (CONYERS), een Engelsche godgeleerde, geboren te *Richmond* in 1683, werd leeraar in de natuurkunde, welk vak door WOODWARD te *Cambridge* gevestigd was, en overleed den 28 Junij 1750. Wij hebben van hem: 1.º *Geschiedenis van het leven van CICERO*, getrokken uit zijne schriften, en uit de gedenkwaardigheden zijner eeuw, enz. 2 dl.ⁿ in 4.to, verscheiden malen herdrukt, en uit het Engelsch in het Fransch vertaald door den abt PREVÔT, *Parijs, 1743*, 4 dl.ⁿ in 12.mo (Zie PREVÔT D'EXILES). — 2.º *Verhandeling over den Romeinschen senaat, Londen, 1747*, in 8.vo in het Engelsch. — 3.º *Oorsprong der boekdrukkunst in Engeland, Cambridge, 1735*, in 4.to — 4.º *Germana quaedam antiquitatis erudita monumenta, 1747*, in 4.to — 5.º *De latinarum litterarum pronuntiatione*. — 6.º *Eene Wederlegging van TINDAL*. Deze werken waren in staat om voor hem de genegenheid der geleerden te winnen; maar daarmede niet tevreden, wilde hij ook nog de achting der geestdrijvers zijner sekte tot zich trekken, en gaf voor hen in het licht: eenen *Brief over de gelijkvormigheid der*

roomsche godsdienst met het heidendom, 1729. Daarin spreekt hij van de heilige vaders met de walgelijkste onbeschaamdheid, juist omdat zij zich tegen de dwalingen verzetten, die hij wil verdedigen. Al zijne werken met uitzondering der geschiedenis van CICERO, zijn verzameld geworden onder den titel van *Gemengde werken*, en uitgegeven in 1752, 4 dl.ⁿ in 4.to

MIDORGE. — Zie MYDORGE

MIEL of eigenlijk MEEL (JOANNES), een beroemd Vlaamsch schilder, in 1599, in de nabijheid van *Antwerpen* geboren, en overleden te *Turin* in 1664, oud 65 jaren, heeft groote onderwerpen behandeld waarmede hij verscheiden kerken heeft versierd; zijn smaak sleepte hem mede tot het schilderen van *Herdersdansen*, *Landschappen*, *Jagten* en *snakerijen*. *Italië*, de bakermat van zoo vele groote mannen, is ook de school van JAN MEEL geweest. Hij stelde zich onder het opzigt van ANDREAS SACCHI. Na eene groote geschiedkundige schilderij, welke de meester hem had toevertrouwd, met snakerijen te hebben opgevuld, was hij verplicht, om, ter vermindering van zijnen toorn, de vlugt te nemen. Zijn verblijf in *Lombar-*

dije, en de beoefening, welke hij aldaar deed der werken van CARRACCIO, en CORREGGIO bragten zijne talenten tot volkomene ontwikkeling. De hertog van *Savooije*, KAREL EMANUEL, lokte dezen kunstenaar aan zijn hof, en vestigde hem aan hetzelfde door zijne weldaden; deze vorst schonk hem het orde-teeken van den H. MAURITS. Het penseel van MEEL is zalvend, zijn koloriet krachtvol, en zijne tekening naauwkeurig; maar het edele ontbreekt aan zijne hoofden. Men heeft van hem verscheiden met veel smaak gegraveerde stukken. Het koninklijk museum van *Frankrijk* bezit vier schilderijen van dezen meester.

MIERIS (FRANS VAN), den 16 April 1635 te *Leyden* geboren, een der beroemdste schilders van de Nederlandsche school, muntte vooral uit in het schilderen van stoffen. Zijne schilderstukken zijn zeldzaam en worden grootelijks op prijs gesteld. De drie vooral welke het koninklijk museum van *Frankrijk* bezit, worden door alle kunstenaars geroemd. Hij overleed in den bloei zijner jaren, den 12 Maart 1681. Zijne beste schilderij, en vijf andere, voortkomende uit het kabinet van den stadhouder, zijn in 1815 door *Frankrijk* aan den koning der *Nederlan-*

den teruggegeven. Genoemd meesterstuk stelt eenen ruiter voor, die een hondje op den schoot eener dame geplaatst, bij het oor trekt. — WILLEM VAN MIERIS zijn zoon, bijgenaamd *de Jonge*, om hem van den voorgaande te onderscheiden, was, ofschoon beneden zijn vader, een der goede Hollandsche schilders. Hij werd te *Leijden*, in 1662 geboren, en overleed aldaar den 14 Januarij 1747, eenen zoon nalatende, even als hij een schilder, FRANS VAN MIERIS genaamd, doch die als schilder minder roem inoogste dan zijn vader en grootvader; doch die zich als een geleerde, oudheidkundige en geschiedschrijver heeft doen kennen. Aan de werkzame nasporingen van dezen laatste heeft men te danken: 1.º *Beschrijving der Bisschoppelijke muntten en zegelen van Utrecht, Leijden, 1726*, in 8.vo Deze geleerde verhandeling is gedrukt, achter de *Kerkelyke Historie en Oudheden der zeven Vereenigde Provinciën*, door HUGO VAN HEUSEN, in het Nederduitsch vertaald, door H. VAN RIJN. — 2.º *Historie der Nederland-sche Vorsten, uit de huizen van Beijeren, Bourgondië en Oostenryk, enz.; 's Gravenhage, 1732 — 1735*, 3 dl.ⁿ in folio; dit is de penninghistorie der *Nederlanden*,

het tijdstip voorafgaande, waarop die van G. VAN LOON begint. FRANS VAN MIERIS gaf in 1740, te *Leijden* in het licht eene *Oude Kronijk van Holland* van LE CLERC genaamd, tot dusverre onuitgegeven gebleven, met zijne aanmerkingen en die van PETRUS SCRIVERIUS, als mede eene *Kleine Kronijk van Antwerpen*, van 1505 tot 1574, *Leijden, 1723* en eenige andere alle in het Nederduitsch geschrevene werken. VAN MIERIS vermaakte bij zijnen uitersten wil, aalmoezen aan de armen aller Christelijke gezindheden.

MIGNARD (NICOLAAS), een schilder, te *Troyes in Champagne* in 1608 geboren, werd bijgenaamd *MIGNARD van Avignon*, uit hoofde van het langdurige verblijf, dat hij in deze stad hield, alwaar hij in den echt was getreden; hij overleed te *Parijs*, in 1666. Hij heeft niet denzelfden roem als PETRUS MIGNARD, zijn tweede broeder, nagelaten; doch bezat echter vele verdiensten. De koning gebruikte hem tot verschillende werken, in het paleis der *Tuileries*. In de onderste verdieping, heeft hij *LODEWIJK XIV* geschilderd, onder het zijnebeeld der zoon *haren wijgen mennende*, ook heeft hij de parade-kamer in hetzelfde kasteel beschilderd. *MAZARIN*

had hem naar *Parijs* ontboden, en was zijn bestendige beschermer. Deze schilder, vervaardigde vele portretten, vooral die der heeren en dames van het hof. Zijne bijzondere begaafdheid bepaalde zich tot geschiedkundige en dichtelijke onderwerpen. Hij vond op eene gemakkelijke wijze uit, en bragt vele nauwkeurigheid en zindelijkheid in zijnen arbeid.

MIGNARD (PETRUS), bijgenaamd MIGNARD *de Romein*, uit hoofde van het langdurig verblijf, dat hij te *Rome* hield, werd te *Troyes* in 1610 geboren, en overleed te *Parijs*, in 1695. Hij was door zijnen vader tot de geneeskunde bestemd, maar de groote mannen worden datgene geboren wat zij wezen moeten. PETRUS MIGNARD was een geboren schilder, in den ouderdom van 11 jaren teekende hij zeer wel gelijkende afbeeldsels. In den loop der bezoeken, welke hij met den arts deed, dien men ter zijner onderrigting had uitgekozen, nam hij, in plaats van toetelusteren, de houding en het gelaat van den zieke en der hem omringende personen waar, ten einde dezelve afte-schetsen. Hij schilderde in den ouderdom van 12 jaren, *de familie des geneesheers*. Deze schilderij trof de kenners,

men hield dezelve voor het werk eens volleerden kunstenaars. Zijne vorderingen waren zoo snel, dat de maarschalk DE VITRY hem belastte met het schilderen der kapel van zijn kasteel van *Coubert en Brie*: hij was toenmaals pas 15 jaren oud. Men deed hem in de school van VOUET opnemen, en hij maakte zich de wijze van zijnen meester zoo zeer eigen, dat hunne werken dezelfde hand schenen te zijn. Hij verliet deze school, om zich naar *Rome* te begeven. Zijn ijver om, volgens de oudheid, en vooral volgens de werken der beste meesters, vooral volgens die van RAPHAËL en TITIAAN te teekenen, vormde zijnen smaak voor de teekening en koloriet. Hij bezat eene bijzondere begaafdheid voor het portret; zijne kunst ging zoo ver, dat dezelve de teedere bevalligheden des gevoels uitdrukte: hij liet niets ontglippen, wat niet alleen de gelijkenis volkomen kon maken, maar deed zelfs de inborst en het temperament, der personen, welke zich deden afschilderen, in zijne portretten uitschijnen. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij tot het hoofd der akademie van den H. LUCAS verkozen, welke hij boven de koninklijke akademie had verkozen, omdat LE BRUN de bestuurder der laatste was. De koning

gaf hem brieven van adeldom, en benoemde hem na den dood van LE BRUN tot hoogst-deszelfs eersten schilder. Deze schilder bezat een innemend karakter, eenen aangenamen geest, en verhevene talenten, hoedanigheden, waardoor hij zich doorluchtige vrienden maakte. Men kent van hem verscheiden geestige gezegden. Hij schilderde LODEWIJK XIV voor de tiende maal af; en terwijl hij hem naauwkeurig beschouwde, zeide hem de vorst: » MIGNARD, vindt gij niet, dat ik verouderd ben? — Sire, hernam de kunstenaar, het is waar, dat ik eenige zegepralen meer, op het geelaat uwer majesteit ontwaar.» Hij was dikwijls in gezelschap van CHAPELLE, BOILEAU, RACINE en MOLIÈRE. Deze laatste heeft het groote in fresco werk, hetwelk hij in Val-de-Grace vervaardigde; bezongen. [Gedurende het verblijf van MIGNARD te Rome, wilde Paus URBANUS VIII door hem afgeschilderd zijn: dit portret bevindt zich nog in het Vatikaan]. MIGNARD zou een volmaakte schilder zijn geweest, indien hij meer naauwkeurigheid in zijne teekeningen, en meer vuur in zijne zamenstellingen hadde gebragt. Hij bezat eene verhevene genie, en gaf aan zijne beelden ongedwongene houdingen. Zijn koloriet bezit

eene bewonderenswaardige frischheid, zijn penseel is ligt en vlug, zijne zamenstellingen rijk en bevallig. Men ziet zeven zijner schilderijen in de gallerij van het Louvre [en in het kasteel van Saint-Cloud, waarvan de schoonste zijn: *De heilige Maagd eenen druiventros aan het kind JESUS aanbiedende*, en *de H. CÆCILIA den lof des Heeren bezingende*]. De abt DE MONVILLE, heeft zijn *Leven* beschreven, 1730, in 12.mo

MIGNAULT (CLAUDIUS), koninklijk advokaat, in het regtsgebied van *Estampes*, is meer bekend onder den naam van MINOS. Hij werd in 1536 te *Talant*, een oud kasteel van de hertogen van *Bourgondië*, in de nabijheid van *Dijon* geboren. In 1578 beoefende hij de regtsgeleerdheid te *Orleans*, kwam te *Parijs* terug, en werd aldaar in 1597 deken der regtsgeleerde faculteit. De vriend van Dr RICHER zijnde, nam hij deel aan eenige zijner geschillen, en overleed in 1603. Men heeft van hem: 1.º *Uitgaven* van een aantal schrijvers, met geleerde aantekeningen. — 2.º *De liberali adolescentum institutione*. — 3.º *An sit commodius adolescentes extra gymnasia quam in gymnasiis ipsis institui?* 1575, in 8.vo Twee

oordeelkundige redevoeringen, welke hij bij de opening der klassen uitspraak. — 4.º Verscheiden *dichtstukken*, een onder anderen over den oorlog der Turken, Latijn en Fransch, 1572, in 4.to

MIGNON of MINJON (ABRAHAM), een bloemschilder, in 1640 te *Frankfort aan den Mein* geboren, bezat veel aanleg voor de schilderkunde, en werd hij eenen meester geplaatst, die vooral in het schilderen van bloemen uitmuntte: JOANNES DAVID VAN HEEM van *Utrecht* deed zijnen kweekeling in dat vak snelle vorderingen maken. MIGNON spaarde noch zorg, noch moeite, om studiën, volgens de natuur te maken; deze ingespannen arbeid, gepaard met zijne talenten, verwierf hem eenen hoogen roem. Zijne landgenooten en vreemdelingen, zochten met geestdrift zijne voortbrengselen. Dezelve zijn in de daad kostbaar, door de kunst, met welke hij de bloemen in derzelve glans, en de vruchten in derzelve frischheid voorstelde. Hij schilderde ook met de grootste naauwkeurigheid, insekten, vlinders, vliegen, vogels, visschen. De dauw en de waterdruppels, welke dezelve over de bloemen verspreidt, zijn in zij-

ne schilderijen zoo wel nagevolgd, dat men er onwillekeurig de hand aan wil brengen. Een zijner kostbaarste stukken is bekend onder den naam van *Mignon au chat*; hij stelt op hetzelfde een Cyprusche kat voor, op eene marmeren tafel, eene bloemyaas omverwerpende. Het water, dat uit de vaas vloeit, is zoo natuurlijk voorgesteld, dat men hetzelfde, als ware het, buiten de schildery ziet vloeijen. Het museum van het *Louvre* bezit drie schilderijen van MIGNON, te weten: 1.º *Een eekhoren; visschen, bloemen en een vogelnest*; — 2.º *Een ruiker veldbloemen*; — 3.º *Verschillende bloemen in eene kristallen vaas*. Het eenige gebrek, dat men hem kan verwijten, is een weinig dorheid in de teekening, een gebrek, dat men aan de zorg moet toeschrijven, met welke hij schilderde. Hij overleed in 1679, twee dochters nalatende, die in zijnen smaak schilderden.

MIGNOT (JOANNES ANDREAS), voorzanger der kerk van *Auxerre*, in die stad, den 23 Januarij 1688 geboren, maakte voorbeeldige studiën te *Sainte Barbe*, en trad in het gesticht en de maatschappij der *Sorbonne*. In 1708 gaf hem de heer DE CAYLUS,

bisschop van *Auxerre*, een domheerschap in zijne hoofdkerk, en vereerde hem met zijn vertrouwen. Daar de abt **MIGNOT**, in de gevoelensdeelde van zijnen bisschop, ten opzigte van de *bulle*, vereenigde hij zich met het appel, door dien prelaat uitgevaardigd, en nam een zeer levendig aandeel aan de geschillen, die te zijnen tijde de rust der kerk stoorden. Hij overleed te *Auxerre*, den 14 Mei 1770. Men heeft van hem: 1.° eene uitgave van de *Verhandeling van den H. VICTOR*, bisschop van *Rouanen*, tot lof der heiligen en hunner overblijfselen, *Auxerre*, 1763, in 12.mo — 2.° *Mémoires etc.* (*Geschiedkundige verhandelingen over de statuten van den H. CHRISTOPHORUS*), 1768, in 8.vo — 3.° *Tradition etc.* (*Overlevering der kerk van Auxerre*), opgenomen in de *Cri de la foi*, 1719. Hij werd in dezen arbeid ondersteund, door den abt **LE BOEUF**. Hij heeft ook medegewerkt aan de uitgave van den *Brevier van Auxerre*, van het *Missaal* en van het *Processionaal*, onder den heer **DE CAYLUS**, in het licht gegeven.

MIGNOT (STEPHANUS), doctor der *Sorbonne* te *Parijs*, den 17 Maart 1698 geboren,

heeft zich bekwaam gemaakt, in de wetenschappen der *H. Schrift*, der kerkvaders, der kerkelijke geschiedenis en van het kanonieke regt. Hij was lid der akademie van opschriften, waartoe hij in den ouderdom van meer dan 60 jaren werd toegelaten. Men heeft van hem: 1.° *Traité etc.* (*Verhandelingen over de leeningen in den handel*), 1767, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 2.° *Droits etc.* (*Regten van den staat en den vorst op de geestelijke goederen*), 6 dl.ⁿ in 12.mo — 3.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der geschillen van HENDRIK II, met den heiligen THOMAS van Kantelberg*), in 12.mo — 4.° *Reception etc.* (*Aan-neming der kerkvergadering van Trente in de Catholijke staten*), 2 dl.ⁿ in 12.mo — 5.° *Paraphrase etc.* (*Omschrijving der psalmen*), 1755, in 12.mo — 6.° *Van de Boeken der wijsheid*, 1754, 2 dl.ⁿ in 12.mo. — 7.° *Van het Nieuwe Testament*, 1754, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 8.° *Analyse etc.* (*Ontleding van de waarheden der Christelijke godsdienst*), 1755, in 12.mo — 9.° *Reflexions etc.* (*Overwegingen over de voorbereidende kennissen tot het Christendom*), in 12.mo — 10.° *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over de vrijheden der Gallikaan-*

sche kerk), 1756, in 12.mo Deze leeraar overleed in 1771. Hij stond in verbindtenis met DEBONNAIRE en eenige andere appellanten, in wier grondbeginselen hij deelde.

* MIGNOT (de abt VINCENZIUS), neef van VOLTAIRE, werd te Parijs, in 1728 geboren, hij was de zoon van eenen laken-fabrikant, oorspronkelijk uit Sedan, en omhelsde den geestelijken staat; maar hij is niet priester gewijd: nog jong zijnde, verkreeg hij de abdij van Selrières, in Champagne, verscheiden benefiëen, en den post van geestelijk raadsheer in den grooten raad, waarvan hij later enkel den titel behield. De abt MIGNOT, werd voor een zeer geleerd en zeer regtschapen man gehouden. Hij onderteekende met den markgraaf DE VILLEVIEILLE de geloofsbelijdenis, door VOLTAIRE, zegt men, in zijne laatste oogenblikken vervaardigd, en deed heimelijk deszelfs lijk, naar zijne abdij van Selrières vervoeren, voor de aankomst des bevels van den bisschop van Troyes, welke hem de kerkelijke begravenis weigerde. De drift van MIGNOT werd nutteloos; want de geloofsbelijdenis door den overledene voorgezegd, zou het verbod des bisschops opge-

heven hebben; wijl, volgens deze geloofsbelijdenis, de filosoof van Ferney zijne dwaalingen afzwoer, en in de Catholijke godsdienst stierf, in welker schoot hij geboren was. De abt MIGNOT, was zijn algemeene erfgenaamte en gebruikte een groot gedeelte zijner fortuin, tot de ondersteuning van ongelukkigen. Hij is in 1800 overleden, en heeft nagelaten: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der keizerin IRENE*), Amsterdam, (Parijs), 1762, in 12.mo, een gezocht werk. — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van JOANNA I, koningin van Napels*), 's Gravenhage, (Parijs), 1764, in 12.mo — 3.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Catholijke koningen, FERDINAND en ISABELLA*), Parijs, 1766, 2 dl.ⁿ in 12.mo De schrijver heeft tot handleidingen genomen de Spaansche geschiedschrijvers MARIANA en FERRERAS. — 4.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het Ottomansche keizerrijk*), van deszelfs oorsprong, tot op den vrede van Beilegarde, in 1740, *ibid*, 1771, in 12.mo Dit uitmuntende werk is in het Hoogduitsch en in het Engelsch vertaald. — 5.º *Traité etc.* (*Verhandeling van CICERO, over den ouderdom en de vriend-*

schap), in het Fransch vertaald; *Parijs*, 1780, in 12.mo slechts ten getale van 50 exemplaren gedrukt, om tot geschenken te dienen. — 6.º *QUINTUS CURTIUS*, en de *bijlagen van FREINSHEMIUS*, in het Fransch vertaald, met den Latijnschen tekst, *ib.* 1781, 2 dl.ⁿ in 8.vo

MILAN (JOANNES), in 1662 in *Silezië* geboren, onderscheidde zich bij de Jesuiten; door de wiskunde en andere wetenschappen te onderwijzen. Volgens de ingevingen van zijnen ijver, doorliep hij de rijken van *Casan* en *Astrakan*, en andere gewesten van *Rusland*, en predikte er met vrucht. In zijn vaderland teruggekeerd, legde hij zich voornamelijk toe op de bekering der *Schwenckfeldisten*, en wederlegde op eene bondige wijze hunne dwalingen (Zie *SCHWENK-FELD*). Men heeft van hem nog eenige andere wederleggende werken in het Latijn en in het Hoogduitsch. Hij overleed te *Marienstein* in *Boheme* in 1738.

MILANEES. — Zie JOANNES de *Milanees*.

MILÉ of MILET (JOANNES FRANCISCUS), een schilder, te *Antwerpen* in 1643 geboren, en te *Parijs* reeds

in 1680 overleden. Men beweert, dat zijne verdiensten den naijver zijner kunstbroeders opwekte, en dat een hunner hem vergaf. Deze meester, een kweekeling van *FRANCK*, was een goede teekenaar en een groote landschapschilder. Hij bezat een getrouw geheugen, dat hem al datgene te binnen bragt, wat hij, hetzij in de natuur, hetzij in de werken der groote meesters had opgemerkt. Zijn penseel is ongedwongen, zijne hoofdhouedingen edel, en zijne boomblanderden smaakvol. Eene vruchtbare en eigenzinnige genie verschafte hem overvloediglijk zijne onderwerpen, in welker zamenstelling hij al te zeer verzuimd heeft, de natuur te raadplegen. Zijne schilderijen hebben geen in het oogvallende uitwerksel; zijne kleuren zijn al te eentoonig.

MILET (JACOBUS), een Fransche dichter der 15.^e eeuw, is bekend bij de lezers van oude boeken, door zijne soort van treurspel, getiteld: *Destruction etc.* (*Verwoesting van het groote Troje*, in *Fransche verzen* gebragt), in fol. *Parijs* 1484, gothisch, en later verscheiden malen herdrukt; hetzelfde is echter niet zeer algemeen. De uitgave van *Lyon*, 1544, is de eenige in ronde letters.

* MILET DE MUREAU (LO-
DEWIJK MARIA ANTONIUS DES-
TOUFF, vrijheer), divisie-ge-
neraal, den 26 Junij 1756,
te *Toulon*, uit een adellijke
uit *Lotharingen* oorspronke-
lijke familie geboren, begaf
zich zeer jong onder het wa-
pen der genie; en werd bij
hetzelve, in den ouderdom
van 23 jaren, kapitein. Door
zijne geboorteplaats als plaats-
vervangend afgevaardigde, bij
de algemeene staten benoemd,
verving hij LAPOYPE VERTRI-
EUX, en stemde dikwerf met
de minderheid der vergade-
ring. Men gebruikte hem ver-
volgens in de *comité's*, en
hij deed verscheiden beslui-
ten uitvaardigen over het smel-
ten der klokken, om er munt
van te maken, over de bin-
nenlandsche scheepvaart, over
de zamenstelling van het corps
van den staf, waarin hij
voorstelde, om officieren van
allerlei wapens op te nemen,
over de middelen, om de na-
tionale gardes, die zich naar
de grenzen begaven, te or-
ganiseren, enz. Hij deed ook
een besluit uitvaardigen tot
het drukken der *handschrif-
ten* van LA PEYROUSE. In
1792, in hoedanigheid van
bevelhebber der artillerie en
der genie, naar het leger der
Alpen, en dat van *de Var*
gezonden, nam hij deel aan
de bezetting van het graaf-

schap *Nice*, en begon den
veldtocht van *Italië*; in 1793;
maar daar hij bij de com-
missarissen der conventie ver-
dacht was geworden; kwam
hij te *Parys* terug, alwaar
hij belast werd met de re-
dactie der *Reisbeschrijving*
van den beroemden en onge-
lukkigen zeevaarder, over wien
wij reeds gesproken hebben.
(Zie LA PEYROUSE). Daar de-
ze betrekking hem van de
staatszaken verwijderd hield,
behoedde dezelve hem onge-
twijfeld voor het lot van zij-
nen broeder, die het leven
op het schavot verloor. In
1796 trad MILET weder in
dienst, en werd tot brigade-
generaal benoemd; eenen
rang, dien hij aan BARRAS,
te danken had, die hem,
na de daarstelling van het di-
rectoriaal-bestuur, tot divisie-
chef van het ministerie van
oorlog deed benoemen, be-
vattende de genie, de artil-
lerie en de transporten. Na
het ontslag van den minis-
ter SCHERER, den 3 Vento-
se des 7^{en} jaars (1799), werd
hij met de portefeuille van
oorlog belast, die hij in het-
zelfde jaar onder voorwend-
sel van ziekte, weder neder-
legde. Bij zijne aftreding, ont-
ving hij van het directorium
het brevet van divisie-generaal
der genie: het directorium
vertrouwde hem eenige maan-

den later, gedurende eene afwezigheid van den generaal BERNADOTTE, de portefeuille toe. Na de omwenteling van den 18 *Brumaire*, werd MILET op reform gesteld. Na vruchteloos om dienst, hetzij in den togt naar *St. Domingo*, hetzij bij het leger van BERNADOTTE te hebben gevraagd, gelukte het hem eindelijk, om zich tot algemeen inspecteur der vestingwerken te doen benoemen, en verkreeg hij in 1802 de prefectuur van het departement der *Corrèze*, welke hij tot in 1810 behield. Van dien tijd af leefde hij tot op de restauratie, in de afzondering. De graaf van *Artois*, belastte hem in April 1814, *per interim* met het algemeen *depôt* van oorlog, en zond hem naar *Corsika*, in hoedanigheid van buitengewoon commissaris des konings. Bij zijne terugkomst werd MILET DE MUREAU, tot ridder van den H. LODEWIJK en commandeur van het legioen van eer benoemd: hij bezat sedert 1809, den titel van vrijheer. Bij de reorganisatie van het koninklijk corps van den staf, ontving hij zijn ontslag, werd later lid van den raad van beheer van het koninklijk hotel der invaliden, en overleed te *Parijs*, den 6. Mei 1825. Zoo als wij gezien hebben, be-

zorgde hij de uitgave der *Reis van LA PEYROUSE*, volgens de handschriften, welke die beroemde reiziger uit *Kamtschatka* en *Botany-Bay* had gezonden, *Parijs*, 1797, 4 dl.ⁿ in 4.to, en atlas gr. in fol., herdrukt in 1798, in 4 dl.ⁿ in 8.vo met atlas. Deze reisbeschrijving is in bijna alle talen van *Europa* vertolkt. MILET DE MUREAU heeft nog doen drukken *les Dépositaires*, blijspel, in een bedrijf, *Parijs*, 1814, in 8.vo Dit stuk, hetwelk niet ten tooneele is gevoerd, is naamloos in het licht gegeven.

* MILHAUD (de graaf JOHANNES BAPTISTA), afvaardigde bij de nationale conventie, divisie-generaal der ruitery, groot-officier van het legioen van eer, werd den 18 November 1766, te *Arpajon*, in het departement van *Cantal*, geboren. Hij werd in 1789, officier, in een regiment der koloniën, en voerde in 1791 het bevel over de nationale gardes van *Cantal*, toen zijne medeburgers hem tot de Conventie afvaardigden, alwaar hij zich tijdens het proces van LODEWIJK XVI aldus uitdrukte: » Ik durf niet gelooven, dat van het leven of den dood eens mans, het heil van den staat afhangt. De staatkundige be-

spiegelingen verdwijnen voor een volk, dat de vrijheid of den dood wil. Indien men ons den oorlog aandoet, zal zulks niet zijn om LODEWIJK; maar wel om de koninklijke waardigheid te wreken. Ik zeg het met leedwezen, LODEWIJK kan zijne wandaden enkel op het schavot boeten: menschlievende wetgevers bezoedelen ongetwijfeld, het wetboek eener natie niet door de invoering van de straffe des doods; maar mogt dezelve niet bestaan, dan zou men haar voor eenen dwingeland moeten uitvinden..... Ik verklaar, dat al wie niet denkt als CATO, niet waardig is een Republikein te zijn. Ik veroordeel LODEWIJK tot den dood: ik vraag hem denzelven binnen de vier en twintig uren te doen ondergaan." Hij werd vervolgens bij het Ardenner-leger en dat des Rijns geplaatst, en in verschillende commissiën benoemd: op den 19 December 1793, stelde hij aan de vergadering der Jakobijnen, van welke hij lid was, voor, om al de contra-revolutionairen, welke ten doel hadden, om het land aan de legerbenden der coalitie over te geven, te verwijderen. Hij diende later bij het leger der Pyreneën, en bij dat van Italië, onder BONAPARTE, en

werd na de omwenteling van den 18 Brumaire, tot welke hij had bijgedragen, tot brigade-generaal benoemd. Naar *Napels* en *Toskane*, met diplomatische missiën belast, gezonden, ging hij van daar tot het bevelhebberschap der stad *Mantua* over, en verkreeg in 1803 dat van *Genua*. De generaal MILHAUD diende in 1805 bij het grootte leger, alwaar hij zich, als naar gewoonte, door zijne dapperheid onderscheidde; en den 30 December, tot den rang van divisie-generaal werd bevorderd, met welken hij den veldtogt van 1806, en dien van *Spanje* medemaakte. In 1813 voerde hij het bevel over de ruitery van het dertiende corps, door den maarschalk AUGEREAU aangevoerd. Hij streed nog in 1814, werd na de eerste restauratie aangesteld, als algemeen inspecteur, ontving het kruis van den H. LODEWIJK, en kort daarna zijn ontslag. NAPOLEON belastte hem in 1815, met het bevelhebberschap van een der vier corps ruitery van het Noorder-leger, en hij onderscheidde zich vooral in het gevecht van *Mont-Saint-Jean*. Na den slag van *Waterloo*, trok de graaf MILHAUD, met het leger achter de *Loire*, en was een der eerste veldheeren, die hunne

onderwerping aan den koning inzonden. In 1816 verplicht om zijn vaderland te verlaten, was hij sedert eenige jaren weder binnen *Frankrijk* gekomen, toen hij na eene slepende ziekte den 8 Januarij 1833, te *Aurillac* overleed.

MILICH (JACOBUS), in het Latijn **MILICHIUS**, hoogleeraar in de geneeskunde te *Wittenberg*, te *Freyburg* in *Brisgau* in 1501 geboren, verwierf eenen door zijne kundigheden verdienden roem. Hij overleed te *Wittenberg* aan de gevolgen van overspannen arbeid, in 1559. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Commentaria in librum secundum Plinii, de historia mundi*, in 4. to. — 2.º *Latijnsche redevoeringen over de levens van HIPPOCRATES, GALENUS en AVICENNES*. — 3.º *Oratio de consideranda sympathia et antipathia in rerum natura*. — 4.º *de arte medica*, enz. Men vindt deze verhandelingen in de verzameling der redevoeringen van **MELANCHTHON**, *Straatsburg*, 1558, in 8. vo. Hij was de vriend van dien hervormer, en met dezelfde dwalingen besmet, was hij even als hij gematigd, en meer regtschapen en billijk dan de eerste leerlingen van **LUTHER**.

MILIEU of liever **MILLIEU** (**ANTONIUS**), in het Latijn **MILIUS** of **MILORUS**, een jezuït, in 1575 te *Lyon* geboren, onderwees langen tijd de *humaniora*, de welsprekendheid en de wijsbegeerte. Hij werd vervolgens bevorderd tot den post van rector en dien van provinciaal. Pater **MILIEU** bezat begaafdheid, voor de letter- en vooral voor de dichtkunde. Hij had in zijne oogenblikken van uitspanning, meer dan 20,000 dichtregels voortgebracht, welke hij in eene ziekte, van welke hij niet dacht te herstellen, verbrandde. Er ontsnapte slechts het eerste boek aan van zijnen *MOYSES viator*. De kardinaal **ALFONSUS DE RICHELIEU**, zijn aartsbisshop, wilde dat hij dit dichtstuk ten einde bragt. Hij gaf er in 1636, te *Lyon*, het eerste deel van in het licht, en het tweede in 1639, onder den titel van *MOYSES viator, seu imago militantis Ecclesiae Mosaicis peregrinantis synagogae typis adumbrata*, 2 dl.ⁿ in 8. vo. Dit werk, in zuiver Latijn geschreven, vol geestige en treffende zinspreuken, werd zeer toegejuicht. De schrijver overleed te *Rome*, den 14 Februarij 1646, algemeen geacht en bemind.

MILL (JOANNES), een be-

roemde, Engelsche godgeleerde, gewoon kappellaan van KAREL II, koning van *Engeland*, in 1645, in *Westmoreland* geboren, heeft eene nitmuntende uitgave geleverd van het *Nieuwe Testament in het Grieksch*, in welke hij al de verschillende tekstverklaringen of lessen heeft opgenomen, welke hij heeft kunnen vinden. Deze geleerde overleed den 23 Junij 1707, na in de letterkundige wereld eenen grooten roem te hebben verworven. De beste uitgave van zijn *Nieuw Testament*, is te *Amsterdam* in 1710 door KUSTER in het licht gegeven. Er bestaan exemplaren van op groot papier, die zeer zeldzaam zijn. — Men moet hem onderscheiden van ABRAHAM MIL of MILIUS, een calvinist der 17.^e eeuw, die in het licht heeft gegeven: *De diluivii universalitate*; en *De origine animalium et migratione populorum*, *Geneve*, 1667, in 12.mo; een werk, geschikt, om al de aangenomene denkbeelden te bestrijden. MILL volgt de gebaande wegen niet; hij zoekt naar zonderlinge en wonderderlijke verklaringen der H. Schrift, die bij de meest overtuigende bewijzen afsteken. In zijne verhandeling over den zondvloed, beweert hij, te-

gen de geschied- en natuurkundige bewijzen der geheele wereld, niet alleen dat dezelve niet algemeen is geweest; maar dat dezelve slechts in *Judea* en naburige gewesten heeft plaats gehad.

MILLET. — Zie MILLIET.

MILLETIÈRE (THEOPHILUS BRACHET heer van LA), een protestantsch advokaat, in 1569 geboren, schreef om de calvinisten van LA ROCHELLE te bewegen, gewapender hand de vrijheid hunner godsdienst tegen den koning van *Frankryk*, hunnen soeverein, te handhaven. Hij werd in 1628 in hechtenis genomen, en gedurende vier jaren gevangen gehouden. Nadat de vrijheid hem was wedergegeven, gaf hij, ter vereeniging van de calvinisten met de Catholijken, eenige geschriften in het licht, welke aan zijne partij mishaagden. Moede van voor ondankbaren te strijden, zwoer hij in 1646 het calvinismus openlijk af. Hij kenmerkte zijne terugkeer tot de Kerk, door een aantal werken tegen de protestanten. Men ontwaart in zijne schriften, meer hevige uitvaringen en levendigheid dan wetenschap en oordeel. Hij draagt eenige valsche grondbeginselen voor, die nooit door eenigen

Catholijk zijn aangenomen. Hij overleed in 1564, door de protestanten gehaat, en door de Catholijken veracht.

* MILLEVOYE (KAREL HUBERT), een letterkundige en dichter, den 24 December 1782, te *Abbeville* geboren, was de zoon van een geacht koopman, volbragt zijne eerste studiën in zijne geboorteplaats, en kwam dezelve te *Parijs*, in het collegie der *Quatre-Nations* voltrekken. Reeds in zijne kindsheid onderscheidde hij zich door zijnen aanleg voor de dichtkunde en door zijne vlijt, en in 1798 behaalde hij den eersten prijs der letterkunde. In den ouderdom van 13 Jaren, verloor hij zijnen vader, die zijne fortuin in de handen van eenen ontrouwen voogd had gelaten. Hij wilde zich in het begin aan de balie toewijden, en verbleef eenigen tijd bij eenen procureur, dien zijn afkeer voor de haarkloyerijen hem in 1801 deed verlaten. Hij plaatste zich vervolgens in het magazijn van eenen boekverkooper, wiens staat hij verlangde uit te oefenen, door er datgene, wat hem van zijn vaderlijk erfdeel overbleef, toe aan te wenden. Na eenen driejarigen leertijd, werd hij dien handel moede, en gaf zich geheel en al aan de let-

terkunde over; elke schrede, welke hij in deze loopbaan deed, was voor hem eene nieuwe zegepraal. In 1806, gaf hij eene kleine verzameling van gedichten in het licht, welke hem op eene gunstige wijze bekend maakte, en in welke men onder anderen het stuk opmerkt, waarin hij de *Vermaken des dichters* bezingt. Na de nieuwe organisatie van het instituut, door het consular bestuur, werden de prijsvragen voor de welsprekendheid en de dichtkunde weldra hersteld; MILLEVOYE, trad in het strijdperk, en behaalde prijzen voor de volgende dichtstukken: *la Tendresse etc.* (de moederlijke teederheid), 1806, *le Voyageur (de Reiziger)* 1807; *l'Indépendance etc.* (de onafhankelijkheid van eenen letterkundige), 1806 en *la Mort etc.* (de dood van *ROTRON*), 1811. Zijn dichtstuk *Monumens etc.* (Gedenkstukken van *Parijs*), behaalde slechts een *accessit*; de prijs werd behaald door den heer *VICTORIN FABRE*; maar indien het werk van dezen, uit een wijsgeerig oogpunt beschouwd, de voorkeur verdiende, overtrof hem MILLEVOYE in bevalligheid, welluidendheid, schoonheid der verzen; daarenboven had de akademie beloofd te bekroonen, niet eene schoone

berijmde verhandeling, maar het beste dichtstuk, en MILLEVOYE had er de voorwaarde van vervuld. Het laatste werk, waarmede hij naar den prijs dong, was de *Lof van GOFFIN*, dat den buitengewonen prijs der Fransche akademie behaalde. MILLEVOYE vertaalde in Fransche verzen de *Herderszangen van VIRGILIUS*; maar hij was niet zeer gelukkig in deze vertaling. Deze jonge dichter schijnt het beste in de *Treurzangen (Elégies)* geslaagd te zijn, onder welke men onderscheidt: *la Chute etc. (Het afvallen der bladeren)* en *le Poète etc. (De stervende Dichter)*. Eene diepe gevoeligheid, bevalligheid, vloeibaarheid, sierlijkheid, zie daar de voornaamste kenmerken, zijner zwaarmoedige samenstellingen. Acht dagen vóór zijnen dood bragt hij zijnen *Stervendèn dichter* ten einde, en het is op zich zelve, dat hij, bij het voor gevoel zijner aanstaande ontbinding, zijne uitboezemingen toepaste, toen hij de volgende dichtregels schreef:

La fleur de ma vie est fanée :
Il fut rapide mon destin !
De mon orageuse Journée
Le soir toncha presque au matin.

Hij eindigde dezen treurzang aldus:

Le poète chantait, quand sa lyre fidèle
S' échappa tout à coup de sa débile main ;
Sa lampe mourut, et comme elle
Il s' éteignit le lendemain.

MILLEVOYE trad in 1813 in den echt, en bewoonde zijne geboorteplaats, alwaar hij zich op eene vreedzame wijze aan zijne letterkundige studien overgaf. Zaken riepen hem in 1816 naar *Parijs*: daar zijne gezondheid, die steeds zwak was geweest, omtrent dezen tijd nog ernstiger bedreigd werd, zoo nam hij een huis te *Neuilly*: de zuivere lucht, welke hij aldaar inademde, verzachtte zijn lijden niet. Op eenen zeker den dag, dat hij zich naar *Parijs* had begeven, bevond hij zich zoo zwak, dat het hem onmogelijk was, om naar *Neuilly* terug te keeren. Men bragt hem naar de *Champs-Elysées*, in een vertrek, waarin men de gezondste lucht inademde. Hij leed nog eenige dagen, en overleed den 12 Augustus 1816, zonder den tijd te hebben gehad, om de schoone hoop te verwezenlijken, welke zijne begaaftheden hadden doen opvatten. » Daags voor zijn overlijden, zegt de heer DUMAS, hield hij, na eenen arbeid van twee uren, nog de pen in de hand; hij vraagde een deel van FENÉLON, dat hij niet ophield te lezen, even alsof hij zij-

nen laatsten levensadem, voor de zachte stem der welsprekendheid, en zelfs in den schoot der deugd, wilde uitblazen." MILLEVOYE had, sedert kort eene uitgave zijner *Oeuvres (Werken)* geleverd, *Parijs*, 1814 — 1816, 5 dl.ⁿ in 18mo. Het eerste getiteld: *Poésies diverses*, bevat: *de Vermaken des dichters; de Moederliefde; de Onafhankelijkheid van den letterkundige; de dichterlijke Uitvinding*, door het Antwerpsch genootschap bekroond; *de Reiziger*, *BELZUNCE* of *de Pest te Marseille*, een dichtstuk, voor een der tienjarige prijzen bestemd, en in hetwelke, zegt een beroemd criticus (de H.^r J. CHENIER), men meer verscheidenheid, een meer indrukwekkende ordonnantie, treffender en beter ontworpen bijverdichtselen zoude wenschen; maar men vindt in hetzelfde deftigheid, sierlijkheid, welluidendheid, krachtvolle schilderingen; *de dood van ROTROU; GOFFIN*, of *de Luiksche held*, dit dichtstuk heeft in 1812, eenen buitengewonen prijs behaald; eene *vertaling* van eenige gezangen van den *Ilias*. Het tweede deel bevat *EMMA en EGINARD*, een oud vertelsel in verzen. Eenige *vertalingen van THEOCRITUS, van VIRGILIUS*, brokkelingen

der *Lusiade* en zijne *Lösse gedichten*. Het derde deel bestaat uit, *KAREL de Grootte te Padua*, een dichtstuk in zes zangen. Het vierde deel bevat, drie boeken *Treurzangen*, en onder welke men onderscheidt: *Het afvallen der bladeren*, en *de stervende dichter*. Het vijfde deel is zamengesteld uit *ALFRED*, koning van *Engeland*, een dichtstuk, in vier zangen; *het Losgeld van EGILUS*, een dichtstuk, waarvan het onderwerp uit eene Scandinavische overlevering is geput. Nog heeft MILLEVOYE nagelaten: *Het feest der Martelaren*, *Parijs*. 1815, in 8.vo Dit stukje heeft twee deelen: het eerste bestaat uit eenen *Treurzang* op de vervoering der overblijfselen van *LODEWIJK XVI*, en *MARIA ANTONETTE*, naar *Saint-Denys*, het tweede deel bevat: *Mijne verschijning* (in onrijm), en het *Testament* van den koninklijken martelaar. Onder zijne handschriften heeft men gevonden, *Treurzangen*, berijmde *navolgingen* van *LUCIANUS*, *ANTIGONUS*, *Saül* en *UGOLINI* treurspelen; fragmenten van een ander treurspel, getiteld *CONRADIN*, eene vertaling van verscheiden boeken van den *Ilias*, het *Ontwerp* tot een dichtstuk op den *H. LODEWIJK* enz. De derde uitgaven der wer-

ken (*OEuvres*) van MILLEVOYE, zag te *Feurne*, in 1827, in 4 dl.ⁿ in 8.vo het licht, waarvan het laatste deel de *onuitgegevene werken* bevat.

MILLEY (FRANCISCUS), een Jesuit, den 2 September 1720 te *Marseille*, onder de bediening der pestzieken, bezweken. Men heeft van hem eenige fragmenten van *Brieven*, te *Maastricht* in 1791 gedrukt. Men ontdekt in dezelfde eenen in de wegen Gods diep ervaren man. Zie *Journ. hist. et litt.* van 15 October 1791, blz. 247.

* MILLIET (JOANNES BAPTISTA), een letterkundige, te *Parijs*, in 1745 geboren, maakte uitmuntende studiën, en werd later in eenen ondergeschikten rang aan de bibliotheek des konings van *Frankrijk* verbonden, alwaar hij zich de vrije uren, die hem zijne betrekking overlieten, ten nutte maakte, om zich in de kennis van de meesterstukken der oudheid te volmaken. Eenige belangrijke proeven, door hem in het licht gegeven, deden van hem de grootste verwachting koesteren, toen een vroegtijdige dood hem, den 15 Julij 1774 wegmaaide: Men heeft van MILLIET 1.º *Etrennes etc.* (*Geschenken van den Parnas-*

sus, bevattende de *Levensbeschrijvingen der Grieksche en Latijnsche dichters*, *Overwegingen over de dichtkunde en eene keuze van gedichten*), *Parijs*, 1770 — 1774, 5 dl.ⁿ in 12.mo Deze compilatie door LE PREVOST D' EXMES voortgezet, wordt niet op prijs gesteld; maar de *Levensbeschrijvingen der dichters* bevatten zeer belangrijke en wel voorgedragene nasporingen: men betreft slechts, zegt SABATIER, dat de stijl des schrijvers deszelfs jeugd al te zeer ver raadt. Nog noemt men van MILLIET: 2.º *Lettre etc.* (*Brief aan eenen vriend ten platten lande over de Guèbres en Scythien*), treurspelen van VOLTAIRE. — 3.º *Lettre etc.* (*Brief over het schilderen met pastel of teekenkryt*).

MILLIEU. — Zie MILIEU.

* MILLIN DE GRAND-MAISON (AUBIN LODEWIJK), een kundige oudheidkennner, lid van het legioen van eer, te *Parijs*, den 14 Julij 1759 geboren, volbragt zijne studiën op eene schitterende wijze; om aan zijne moeder te gehoorzamen, volgde hij daarop de theologische cursus. Maar daar hij geenerlei roeping voor den geestelijken staat gevoelde, liet hij deze loopbaan weldra varen, om

die der letterkunde en wetenschappen in te treden. Zijne fortuin, die vrij aanzienlijk was, stond hem toe, om zich aan zijne geliefkoosde bezigheden over te geven. Behalve de classieke talen, welke hij in het collegie had geleerd, was MILLIN nog verscheiden nieuwere talen meester: de eerste *Proeven*, welke hij in 1785 in het licht gaf, waren *Vertalingen*; hij had beproefd om eenige belangrijke stukken der classieke werken, welke de vreemden bezitten, in het Fransch over te brengen, en hij gaf zijn werk, onder dezen titel in het licht: *Mélanges etc. (Mengelingen van vreemde letterkunde)*, Parijs, 1785, 6 dl.ⁿ, in 12.^m. De vriendschap, in welke hij met den zoon van WILLEMET, eenen beroemden kruidkundige, trad., gaf weldra eene nieuwe leiding aan zijne studiën, welke hij tot de natuurkundige wetenschappen bepaalde; en hij kwam tot het besluit, er de geschiedenis van te schrijven, volgens het plan dat MONTUCLA voor de geschiedenis der wiskunde, en BAILLY voor die der sterrekunde was gevolgd. In 1790 deed hij in het licht verschijnen eene *Verhandeling over den oorsprong en de vorderingen der natuurlijke historie in Frankrijk, Pa-*

rijs, in 4.to Dit werk strekt tot inleiding van de verzameling der *Memoriën van de maatschappij der natuurlijke historie*, Parijs, 1792, in fol. MILLIN was een der stichters van de *Linnæische maatschappij*, in navolging van die van Londen zamengesteld, en wier, gedurende eenige jaren, afgebrokene werkzaamheden, door eene nieuwe maatschappij werden hervat, die den naam van maatschappij der natuurlijke historie aannam. De verzamelingen dier maatschappij begonnen in 1792 in het licht te verschijnen. MILLIN had de hervormingen van 1789 toegejuicht; hij toonde zich een voorstander der revolutionnaire grondbeginselen, en gaf eenige gelegenheidsstukjes in het licht; zoo als *Lettres etc. (Brieven van een Romeensch keizer, aan eenen koning der Galliërs.) Lettres etc. (Brieven over de censuur, over de vrijheid der tooneelen)* enz. Gezamenlijk met CONDORCET, NOËL en RABAUT-DE-SAINT-ETIENNE, ontwierp hij een dagblad onder den titel van *Chronique de Paris*, dat veel opgang maakte, en dat tot in 1798 in het licht verscheen. De buitensporigheden, die ontrent dit noodlottige tijdvak, teregt het schrikbewind genaamd, plaats hadden, ver-

wekten zijne verontwaardiging; hij ontveinsde dezelve niet; en verplicht om te vlugten, nam hij eenen geringen post aan bij de militaire transporten. De dwingelanden van den dag, wien het zelden aan slagtoffers ontbrak, hadden MILLIN vogelvrij verklaard: hij werd weldra erkend, en in eene gevangenis opgesloten, uit welke hij eerst na den val van ROBESPIERRE ontslagen werd. Hij had reeds een groot gedeelte zijner fortuin, die aanzienlijk was, verloren: daar het overige hem door een reductie der staats-renten ontnomen werd, zoo zag hij zich genoodzaakt, eenen post van divisie-chef bij de commissie van openbaar onderwijs aan te nemen. Om de zucht voor de wetenschappen te bevorderen, bragt hij het *Magasin encyclopédique* tot stand, aan welks redactie de aanzienlijkste mannen arbeidden, terwijl MILLIN zich bezig hield, met de briefwisseling met de voornaamste Europesche geleerden. De abt BARTHÉLEMY, in 1794 overleden zijnde, volgde hij hem op in den post van opziener van het kabinet van gedenkpenningen, bij de bibliotheek, toenmaals de nationale genaamd. Geheel en al aan zijne nieuwe bedieningen overgegeven, verkocht hij zijn rijk kabinet der

natuurlijke historie, en vormde eene bibliotheek, van alle nationale en vreemde werken, die eenige betrekking tot de oudheden hadden; hij vereenigde daarenboven eene schoone verzameling van plaatwerken, en gaf te zijnen huize openbare lessen over de *geschiedenis* der oudheden. De overspannen arbeid, aan welken hij zich overgaf, zijne gezondheid ondermijnd hebbende, zag hij zich genoodzaakt denzelven af te breken, en hij bezocht de zuidelijke departementen, om de gedenkstukken te onderzoeken, die aan de nasporingen der oudheidkundigen ontsnapt waren, of waarvan men slechts onvolledige beschrijvingen bezat. Het verhaal zijner *reis*, dat hij in 1807 in het licht gaf, prikkelde de nieuwsgierigheid, en, ondanks verscheiden dwalingen, is dezelve werkelijk zeer achtingswaardig. MILLIN ondernam in 1811 eene nieuwe reis door het Zuiden van *Frankrijk* en *Italië*, en bragt van dezelve andermaal voor de kunsten kostbare voorwerpen mede; nageleerde nasporingen, betrekkelijk de oude gedenkteekenen, te hebben gemaakt. In 1813, in *Frankrijk* teruggekeerd, wilde hij de talrijke hoeveelheid bouwstoffen, door hem verzameld, in orde brengen, maar deze ar-

beid putte zijne krachten uit, en sleepte hem den 14 Augustus 1818 in het graf. Behalve de reeds vermelde werken, willen wij nog aanhalen 1.° *Traduction etc.* (*Beknopte vertaling van het dagboek der koninklijke maatschappij van Londen*), bevattende de mengelwerken en oudheden, 1791, 3 dl.ⁿ in 8.° — 2.° *Revue etc.* (*Algemeen overzicht der schriften van KAREL LINNEUS*), uit het Engelsch vertaald, met een deel *Bijlagen*, 1789, 2 dl.ⁿ in 8.° — 3.° *Antiquités etc.* (*Nationale oudheden, of beschrijvingen der kloosters, abdijen, kastelen enz. in nationale domeinen veranderd*), Parijs, 1790 — 1798, 5. dl.ⁿ gr in 4.° — 4.° *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der natuurlijke historie*), Parijs, 1794, in 8.° 3.° uitgave, 1802, in 8.° met platen, in het Italiaansch vertaald, *Turin*, 1798. — 5.° *Introduction etc.* (*Inleiding tot de beoefening der oude gedenkteekenen*), Parijs, 1796, in 8.° — 6.° *Introduction etc.* (*Inleiding tot de beoefening der geëtste Steenen*), *ibid.* 1796 — 1798, in 8.° — 7.° *In-*

roduction etc. (*Inleiding tot de beoefening der gedenktenningen*), *ibid.* 1796, in 8.° — 8.° *Description etc.* (*Beschrijving der Standbeelden van de Tuilerien*), in 12.° — 9.° *Monumens etc.* (*Onbekende of nieuw verklaarde gedenkteekenen*), Parijs, 1802 tot 1804, 2 dl.ⁿ in 4.° met 92 platen, en eene menigte andere meest oudheidkundige werken. Men heeft hem verweten van met al te veel overhaasting in de samenstelling derzelve te werk zijn gegaan.

MILLOT (CLAUDIUS FRANCISCUS XAVERIUS), een geschiedschrijver, te Parijs, den 21 Maart 1785 overleden, was in 1726, te Ornans, een stadje in *Franche-comté* geboren. Bij de Jesuiten van *Lyon* opgenomen, legde hij zich toe op vertalen, prediken, de humaniora in verscheiden gestichten zijner orde te onderwijzen, *verhandelingen* zamenstellen, over verschillende door geleerde genootschappen voorgestelde onderwerpen. Volgens een zijner lofredenaars, is het om de lofrede van MONTESQUIEU, in eene *verhandeling* (*) opge-

(*) Die, welke in 1757 door de akademie van *Dijon* bekroond werd, en waarvan het onderwerp deze vraag was: *Is het nuttiger de menschen, dan de boeken te beoefenen?* MILLOT geeft in dezelve de voorkeur aan de beoefening der menschen.

nomen, en de *vervolgingen*, die er het gevolg van waren, dat de abt MILLOT genoodzaakt was, de jésuiten te verlaten, maar deze reden biedt, om niets meer te zeggen, eene groote onwaarschijnlijkheid aan. Indien de redenaar alles zonder bepaling in MONTESQUIEU heeft geprezen, kan men dan het misnoegen, dat de maatschappij hem daarover bewezen heeft, *vervolging* noemen? En indien hij enkel datgene heeft geprezen, wat er wezenlijk loffelijks in de werken van den beroemden president gevonden wordt, is het dan wel te gelooven, dat zijne orde-broeders hem zulks als eene misdaad hebben toegerekend? Wat hier ook van weze moge; de aartsbisschop van Lyon, benoemde hem tot een van deszelfs groot-vikarissen. Na gedurende eenigen tijd met weinig opgang te Versailles, en in andere steden te hebben gepredikt, ondernam de abt MILLOT eenige vertalingen, en schreef verscheiden leerboeken voor de geschiedenis. Toen de hertog van Parma in die stad eenen leerstoel voor de geschiedenis, tot onderwijs voor den jongen adel wilde oprigten, wendte zijn minister, de markgraaf van Selino, zich tot den heer DE NIVERNAIS,

XVI. DEEL.

M m

die hem den abt MILLOT zond: maar men zegt, dat er de hertog niet over te vreden was, en dat de abt, te Parijs teruggekeerd, er geene zwaarigheid in maakte er de redenen van te verhalen, en over den vorst, als over eenen vijand der wijsbegeerte te spreken. Hij werd vervolgens onderwijzer vanden hertog van Enghien, en in 1777 als lid der Fransche akademie aangenomen. Zijn letterkundige roem berust voornamelijk op zijne *Élémens d'histoire (Beginselen of grondregels der geschiedenis)*, waaraan, volgens de opmerking van den abt MORELLET, den naam van *Beknopte geschiedenis* beter zou gepast hebben, wij slechts de wetenschappen, *begin-selen of grondregels (élémens)* hebben. Wat hier ook van wezen mogen, dezelve bestaan uit *Grondbeginselen der oude geschiedenis*; — *der nieuwe geschiedenis*; — *der geschiedenis van Engeland*; — *der geschiedenis van Frankrijk* enz. Dergelijke compilatiën, voordeelijker voor den drukker, dan roemrijk voor den schrijver, hebben gewoonlijk meer debiet dan bijval; maar die van den abt MILLOT hebben hem lof verdiend. De compilateur, die niet luimig geboren was, heeft de natuur gedwongen;

en zich uitgeput in schimpreden, en in bittere spotterijen tegen de paussen, de priesters en de monniken, steeds onder het schijnbare voorwendsel, de geesten van de bijgeloovigheid te genezen, dit heeft aan zijne beknopte geschiedenissen eenige aardigheid bijgezet; maar tegelijkertijd maakte zulks dezelve voor de jonge lieden, waarvoor dezelve echter bestemd schijnen, zeer gevaarlijk. De abt MILLOT was niet wijsgeerig genoeg, om te weten, dat men nooit de boerterij tegen de Godsdienst of den staat moet gebruiken, zelfs wanneer men er de misbruiken van aan den dag brengt; hij heeft er niet aan gedacht, dat de kinderen, weinig in staat, om het misbruik van de zaak zelve te onderscheiden, in die boeken zouden leeren, om de bedienaars des altaars te verachten, en het niet lang zoudeduren, of zij spreidden die minachting ook over de Godsdienst uit. Zijne *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Frankrijk*), is in 1806, in 4 dl.ⁿ in 12.mo herdrukt, met het vervolg van MILLON, tot den dood van LODEWIJK XVI, en dat van DELISSE DE SALES, tot de krooning van BONAPARTE. Nog bestaat er van hem: *Histoire etc.* (*Geschiedenis der troubadours*),

Parijs, 1775, 3 dl.ⁿ in 12.mo eene verzameling van onbeschaafde en lompe minnedichten, door den abt MILLOT ons als belangrijke stukken voorgesteld, ofschoon er zeker niets belangrijks uit te putten is, ten zij men als zoodanig beschouwt, eenige vervloekingen van bezetenen, tegen de Catholijke Kerk, door eenige Waldenzer- en Waalander-liedjeszangers uitgebraakt. In de *Mémoires etc.* (*Staat en krijgskundige Memooriën van den hertog DE NOAILLES*), Parijs, 1777, een dor, en zonder belangstelling geschreven werk, en dat van 6 deelen tot 2 kon gebracht worden; de gevoelige abt put zich uit, in weelklagten, over het door het gouvernement gehouden gedrag, ten opzichte van de Camisards of geesdrijvers in de *Cevennes*, ofschoon de heer DE BERWICK en zelfs DE NOAILLES, hebben aangetoond, dat met die dweepers, de zachte wegen, nutteloos en gevaarlijk waren. Men moet echter niet gelooven, dat de schijnbare voorliefde van den abt MILLOT voor de sectetarissen, zijn uitgekraamde haat voor de bedienaars der kerk, zijn ijver om die groote en oude moeder der Christenen, in een hatelijk daglicht te stellen, de uitdrukking van zijn hart, en de

ware slotsom zijner overtuigingen waren. Hij streefde naar de beroemdheid, en naar kleine akademische geruchten, welke hij zich niet dacht te kunnen verzekeren, zonder gevoelens te verstikken, of ten minste te vermommen, die langen tijd aan zijn hart dierbaar waren geweest, en die weder met levendigheid zijn te voorschijn gekomen, zoodra de nabijheid des doods, zijne ziel weder tot de eeuwige waarheden geneigd, en de begoocheling verdreven had, die hem het spoor bijster maakte.

* MILLS (KAREL), in 1788 geboren, was de zoon van eenen beroemden heelmeeester van *Greenwich*, hij oefende in het begin het beroep van advokaat uit, en wijdde zich vervolgens geheel en al aan de beoefening der letteren toe. Hij is te *Southampton* den 9 October 1825 overleden, na in de laatste jaren zijns levens, de volgende zeer geachte werken in het licht te hebben gegeven: 1.º *Geschiedenis van het Mahometismus*, Londen, 1819, in 8.vo — 2.º *Geschiedenis der Kruistogten*, Londen, 1820, 2 dl.ⁿ, in 8.vo — 3.º *Reize van THEODORUS DUCAS in verscheidene gewesten van Europa, tijdens het*

herleven der letteren, 1823, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, een werk volgens het plan der *Reize van ANACHARSIS*, waarin MILLS een heerlijk tafereel van *Italië* omtrent dien tijd schildert. — 4.º *Geschiedenis der Ridderschap*, Londen, 1823, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, hetwelk eenen verbazenden opgang maakte.

* MILNER (JOHN), een Engelsche Catholijk bisschop, te Londen, den 14 October 1752 geboren, ging eerst in de scholen van *Sedgeley-Park* en *Edgbaston*, bij *Birmingham*; hij volbragt zijne studiën te *Douai*, in het door de Engelsche Catholijken gestichte collegie, en werd in 1777 tot priester gewijd. Hij werd alstoen als missionaris naar Londen gezonden, van waar hij zich naar *Winchester* begaf, en begon van dien tijd af, zich door zijne schriften en door zijnen ijver voor de zaak der Catholijken bekend te maken. In 1782 vormde men eene commissie ter regeling hunner zaken, en deze in 1787 vernieuwde commissie, werd belast met de zamenstelling van een ontwerp van bill, om aan het parlement de intrekking der wetten tegen de Catholijken te vragen. De bisschoppen maakten eenige

aanmerkingen op dit ontwerp; na de verklaringen en de beloften der commissie, onder teekenden zij het echter met hunne geestelijkheid; maar men stelde eenen nieuwen eed voor, die aanleiding tot een hevig geschil gaf, waaraan MILNER grootelijks deel nam. De vier Apostolische vikarissen, onder welke *Engeland* verdeeld was, veroordeelden den eed bij eenen rondgaanden brief van den 21 October 1789; maar de commissie protesteerde tegen de uitspraken der bisschoppen, en men zocht den Catholijken diets te maken, dat zij regt hadden, hunne herders te kiezen en te benoemen. Een der invloed hebbende leden der commissie, gaf in dien zin drie schriften in het licht, welke MILNER door drie losse stukjes, onder deze titels beantwoordde: *Antwoord van eenen Geestelijke op den brief van eenen leek; de Goddelijke regten der bisschoppelijke waardigheid, de Kerkelijke democratie ontsluitend*. Kort na de veroordeeling van den eed, overleden twee Apostolische Vikarissen, en werden vervangen. MILNER werd belast om bij de wijding van een hunner te prediken, en van dat tijdstip af genoot hij deszelfs vertrouwen, en dat van een der oude Vikarissen, hij

stelde zich in betrekking met de vermogendste personen van den staat, met ministers, leden van het parlement, en zelfs met Anglikaansche bisschoppen, stelde hun de noodlottige bepalingen van den door de commissie ingevoerd eed voor, en ontwierp ter ontwikkeling van zijn denkbeeld, een klein geschrift, getiteld: *Daadzaken, betreffende het geschil tusschen de Catholijken*, hetwelk zijn uitwerksel had. Het parlement wijzer en bedaarder, dan de Catholijke commissie, oordeelde dat men geene tweedragt-toorts moest ontsteken, en maakte dus de clausen, die al te algemeen waren bevonden, bepaalder, en nam ten naasten bij den eed van *Ierland* aan, dien MILNER, als een middel ter verzoening had voorgesteld. Deze door het parlement aangenomen bill, werd door den koning bekrachtigd. Dezelve hield in, dat men de Catholijken, welke den nieuwen eed hadden afgelegd, niet meer zou kunnen vervolgen of veront-rusten; dat zij verplicht zouden zijn, om aan de overheden opgave te doen, van de kapellen, welke zij zouden willen oprigten, en dezelve gedurende de godsdienstoefeningen open te houden; dat de priesters evenzeer hunne namen moesten opgeven; en

dat, aan deze voorwaarden voldaan zijnde, men hen niet zou kunnen storen; dat het den Catholijken ook geoorloofd was, om voor hunne geloofsgenooten scholen te houden, enz. Op deze wijze waren dus al de vroegere eeden, en de straffen tegen de Catholijken afgeschafft, en de uitoefening hunner Godsdienst werd bijna even zoo vrij, als in de meeste aan de Roomsche kerk verbondene staten. Deze gelukkige uitkomst verwierf voor MILNER de erkentenis der Catholijken, en deed hem bij dezelve grootelijks in aanzien toenemen. Hij ging voort, hunne zaak met veel ijver te dienen. In 1792, was hij bij de vergadering der bisschoppen tegenwoordig, tegen TROCKMORTON en GEDDES gehouden; de eerste werd gecensureerd, om zijn geschrift over de benoeming der bisschoppen, en de vertaling des bijbels, door den tweeden in het licht gegeven, werd als een vermetel en gevaarlijk werk verklaard. Te *Winchester* teruggekeerd, maakte WILNER nasporingen over de geschiedenis dier stad, de oude verblijfplaats van door hunne verkleefdheid aan de Catholijke Godsdienst, beroemde vorsten, en hij gaf in 1798 in het licht, zijne *Burgerlijke en Kerkelijke*

geschiedenis en onderzoek der oudheden van Winchester, met platen, 2 dl.ⁿ, in 4.to, een werk, vol geleerde aanmerkingen, en dat zelfs door verscheidene protestantsche dagbladen geprezen werd; maar wijl MILNER zich in hetzelfde met eenige vrijheid over den Anglikaanschen bisschop HOADLEY had uitgelaten, deed Dr STURGES, de vriend des prelaats, in het licht verschijnen *Overwegingen over het papismus, bij gelegenheid der geschiedenis van Winchester*; zulks was minder eene beantwoording van het voorgaande werk, dan wel eene aaneenschakeling van hevige uitvaringen, tegen de Catholijke Godsdienst, ook was MILNER van gevoelen, dezen aanval niet stilzwijgende voorbij te mogen laten gaan, en hij gaf in het licht *Brieven aan den prebendaris, of Antwoord op de Overwegingen over het papismus van Dr STURGES*, die verscheiden malen herdrukt werden, in *Engeland*, in *Ierland* en in *Amerika*, en die veel hebben bijgedragen, om de vooringenomenheden van verscheiden Protestanten tegen de Catholijke kerk te doen ophouden. In 1802 gaf MILNER een nieuw geschrift in het licht, bij gelegenheid van het Concordiaat

van den H. Stoel met *Frankrijk*, om de geesten, die zich in *Engeland* daarover begonnen te bewegen, tot bedaren te brengen. Dit geschrift voert ten titel: *Ophelderingen over de brieven van den H. Stoel, betrekkelijk de kerk van Frankrijk*. Nadat D. STAPPLETON, Apostolisch Vikaris van het midden distrikt, in de maand Mei 1802 overleden was, zocht de Catholijke commissie eenen bisschop naar hare keuze te bekomen; maar de oudste apostolische vikaris, droeg MILNER voor, en hij werd den 1 Mei 1803 benoemd, onder den titel van bisschop van *Castabala, in partibus infidelium*, wjl de Catholijke bisschoppen in *Engeland*, slechts eenen dergelijken titel voeren. Het eerste geschrift, hetwelk hij bij die gelegenheid in het licht gaf, is een *Herderlijke Brief*, den 27 December 1803, aan zijne geestelijkheid gerigt; men vindt in denzelven raadgevingen, betrekkelijk de tucht en het gedrag der herders. In de verhandelingen, welke plaats hadden over de vertogen der Catholijken, gaf hij in het licht, *de Gewetenszaak opgetost, of de verzoeken der Catholijken, als bestaanbaar bewezen met den krooningseed, 1801*, waarbij hij eene bijlage voegde,

en in 1807, gaf hij er eene tweede uitgave van in het licht, met aanmerkingen op een schotschrift van LE MRSURIER. In dit zelfde jaar, en in het volgende, deed hij twee reizen door *Ierland*, die hem gelegenheid gaven, om eene reeks van brieven over de Catholijken en de oudheden van *Ierland*, in het licht te geven, die als een zijner beste werken worden beschouwd. In 1808 gaf hij nog in het licht, *vier Brieven*, over de artikels van een dagblad, getiteld: *La Revue antijacobine*, en, onder dagteekening van 1 Junij, vaardigde hij een mandement uit, tegen de dwalingen der anticoncordatisten. De abt BLANCHARD, schreef tegen dit mandement, en MILNER gaf den 10 Augustus eenen nieuwen herderlijken brief in het licht, waarin hij 16 stellingen aanhaalt, uit de schriften van dien abt ontleend, die hij als *valsch, ergertijk, vorden Opperherder beleedigend, de scheuring bevorderende, er toe strekkende, ja zelfs als schismatich zijnde*, veroordeelt. BLANCHARD wilde weder antwoorden door een geschrift, getiteld: *Voorbeeldeloos misbruik van herderlijk gezag*, waarin hij MILNER bij al de Bisschoppen aanklaagde. Deze prelaat vaardigde den 7 Maart

1809 een vervolg uit van zijnen brief van den 10 Augustus, en den 10 Julij eene Bijlage tot dit vervolg, waarin hij de censuur mededeelde, den 3 Julij, door een aantal Iersche Bisschoppen tegen zijnen tegenstrever uitgesproken. Deze twist was nog niet geëindigd, of er ontstond reeds een andere, die nog langer en heviger was. Aanzienlijke leden van het parlement wilden, dat men den koning een *veto* zou inruimen in de keuze der Bisschoppen. Tot dusverre had het hof geenerlei invloed op die verkiezingen uitgeoefend. Men kwam op het denkbeeld om aan hetzelfde het regt toe te kennen, om diegene te verwerpen, wier regtschapenheid het meende verdacht te kunnen houden, en men besloot om aan deze voorwaarde, de volkomen emancipatie der Catholijken te verbinden, welke deze verzochten. Dit ontwerp werd in den beginne door MILNER en eenige Iersche Bisschoppen goedgekeurd; maar daar zij later meenden te ontdekken, dat het ministerie enkel trachtte, om het Bisschoppelijk gezag aan slaafsche boeijen te leggen, en op deze wijze ongemerkt de omverwerping van de Godsdienst voorttebereiden, herriepen zij

hunne goedkeuring, en verklaarden zich tegen het *veto*. De Iersche Bisschoppen vergaderden dikwerf te dien einde, en verklaarden den 14 September 1808, dat het niet raadzaam was, om in de canonieke wijze, tot dusverre bij de benoeming van Bisschoppen gevolgd, eenige verandering te brengen; en later bevestigden zij dit besluit. De bewerkers van het ontwerp zetten er echter de uitvoering van door; maar door de tegenkanting der bisschoppen, gedwarsboomd, beproefden zij, om hen tot de ondersteuning hunner inzichten te brengen en bepaalden voor den 1 Februarij 1810 eene bijeenkomst der Catholijken te Londen. Men nam in dezelve een voor het *veto* gunstig besluit aan, en MILNER, die de agent der bisschoppen van *Ierland* en *Engeland* was, worstelde alleen tegen het gevoelen der vergadering. Daar zijne *opheldering over het veto*, een geschrift van den H.^r BUTLER had uitgelokt, onder den titel van *brieven aan eenen Ierschen Catholijke*, beantwoordde hij hetzelfde door *Brieven aan eenen Catholijken prelaat van Ierland in wederlegging van die van den H.^r BUTLER*, en hij voegde er een *post-scriptum* bij over het ge-

schrift van O' CONNOR. In 1813, werd aan het parlement een nieuwe bill ter emancipatie der Catholijken aangeboden, men wilde aan het Catholijke bureau het gezag toekennen, om de bisschoppen te benoemen, om de bul- len, en rescripten van Rome te onderzoeken; maar MILNER ontwikkelde in een geschrift getiteld: *Beknopt memoriaal over de Bill*, de strekking van dit ontwerp, dat den 24 Mei in het parlement afsprong. Deze prelaat had te gelijker- tijd geschillen met den heer POYNTER, apostolisch vikaris van Londen, en willigt wist hij zich bij die gelegenheid niet genoeg te bedwingen tegen de levendigheid van zijn karakter: later verzoende hij zich weder met hem. In 1813, rigtte hij aan de geestelijk- heid van zijn distrikt, eenen herderlijken brief tegen de bij- belgenootschappen, en plaatste hij eenige artikels in het *Orthodox Journal* over de zaken der Catholijken, en voornamelijk over het veto. De terugkeering des pauses naar zijne staten, in 1814 vernomen hebbende, besloot hij zich naar Rome te bege- ven, om den heiligen Stoel te raadplegen, en de belan- gen der Iersche bisschoppen, met betrekking tot de betwiste punten, te handhaven. Hij werd wel onthaald door den

H. Vader, die hunne rede- nen aanhoorde, maar echter geen bepaald besluit nam. MILNER gaf in 1818 een ver- volg op zijne *Brieven aan den prebendaris*; in het licht, onder dezen titel: *Einde van het godsdienstig kraakel*, gevolgd door een adres aan den Anglikaanschen bisschop van *St. David* in beantwor- ding op zijnen *protestant- schen catechismus*: dat is on- tegensprekelijk het beste voort- brengsel van MILNER. Het zelve is verscheiden malen herdrukt, en in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1823, 2 dl.ⁿ in 8.vo Dit in 3 afdeelingen verdeelde werk, bevat eene bondige wederlegging, eene oordeelkundige critiek, eene gelukkige keuze van bewijzen, door eenen toon van gematigd- heid opgeluisterd, welke des te loffelijker is, daar de schrij- ver dikwerf zeer hartstogte- lijke tegenstrevers te beant- woorden heeft. Later heeft MILNER in het licht gegeven: *Verdediging van het einde van het godsdienstig kra- keel, tegen deszelfs tegen- strevers*, in 8.vo Dit ver- dedigingschrift, bij wijze van brieven, door MILNER ter ver- dediging van zijn aangerande werk geschreven, is niet in het Fransch vertaald, wijl men hetzelve voor *Frankrijk*, alwaar de aanvallen tegen MIL- NER gerigt, niet zijn doorge-

drongen, als minder belangrijk heeft beschouwd. Nog heeft hij, op uitnodiging der Iersche bisschoppen, in het licht gegeven *Beknopte inhoud der geschiedenis en leerstellingen der H. Schrift*, welk stukje, bijzonder voor de scholen schijnt ingerigt, en waarvan er verscheiden uitgaven bestaan. Ook heeft hij in den *Orthodox* van den 19. Junij 1819 eenen *Brief* geplaatst, bevattende eenige aanmerkingen op de *Geschiedenis van Engeland*, door Dr LINGARD. KAREL BUTLER had in het zelfde jaar in het licht gegeven. *Geschiedkundige gedenkschriften over de Engelsche Catholijken*, 2 dl.ⁿ in 8.vo welke belangrijke bijzonderheden aanbieden, maar waarin men tegelijkertijd, vele gapingen en onnaauwkeurigheden aantreft. MILNER meende er een nieuw boekdeel bij te moeten voegen, hetwelk hij in het licht gaf onder den titel van *Aanvullende memorie der Engelsche Catholijken*, waarin hij voornamelijk de bijzonderheden aanhaalt, waaraan hij deel heeft genomen. Zijne gezondheid, door zulke aaneengeschakelde werkzaamheden ondermijnd, deed hem eene nabijzijnde ontbinding vreezen, zoo dat hij, om eenen coadjutor verzocht, dien hij

den 1 Mei 1825 zelf wijdde; eindelijk zeker geworden zijnde, ontving hij, in tegenwoordigheid van verscheiden Catholijken, de kerkelijke sacramenten, verklaarde, dat hij aan al zijne vijanden vergaf, en bad zelf diegene, welke hij zou hebben kunnen beledigen, van hem te vergeven. Na eene openbare geloofsbelijdenis te hebben afgelegd, gaf hij den 19 April 1826 den geest, in gevoelens van godsvrucht, nederigheid en onderwerping, te *Wolverhampton*, alwaar hij zijn gewoon verblijf hield. Hij was een zeer geleerde en ijverige prelaat: zijne vijanden zelfs hebben aan zijne verdiensten regt doen wedervaren; maar zij hebben hem van al te veel vuur en overdrevenheid beschuldigd. Behalve de reeds aangehaalde voortbrengselen, heeft hij eene menigte schriften in het licht gegeven, de voornaamste zijn: 1.º *Zekere overwegingen ten opzichte van de Catholijken*, 1791, in 8.vo — 2.º *Geschiedkundige en critische nasporingen, ten opzichte van het bestaan en de hoedanigheid van den H. GEORGIUS patroon van Engeland*, 1792, in 8.vo — 3.º *Lijkrede uitgesproken bij gelegenheid van den moord aan LODWIK XI gepleegd*, 1793,

in 8.vo — 4.º *Ernstige vraag aan den H. r JOZEF BERINGTON, over deszelfs godgeleerde dwalingen, betrekkelijk de mirakelen, en andere onderwerpen, 1797, in 12.mo — 5.º Leven van den heer CHALLONER, apostolisch vikaris van Londen, 1798, in 12.mo — 6.º Verklaring van het gedrag van paus PIUS VII, ten opzichte van de bisschoppen en kerkelijke zaken van Frankrijk, 1802, in 8.vo — 7.º Beknopt onderzoek der voornaamste argumenten tegen het Catholijke adres. — 8.º Verhandeling over de bouwkunde der kerken van Engeland, 1811, in 8.vo — 9.º Redevoering den 18 Junij 1816 te Birmingham uitgesproken, in dankzegging voor den vrede. — 10.º Oefeningen om de zon- en feestdagen te heiligen, en om zich voortebereiden, om op eene nuttige wijze mis te hooren. — 11.º Eindelijk een artikel over de Gothische bouworde, in de Encyclopedie van Rees, en verscheiden Levensschetsen, in de Memorien der oudheidkundige maatschappij van Londen, van welke hij lid was.*

Mmo, een berucht kamprechter van Croton, had zich reeds in zijne jeugd gewend,

zware lasten te dragen. Door dagelijks derzelve gewigt te vermeerderen, was het hem gelukt, verbazende lasten op zijne schouders te torschen. Het is op deze wijze, dat hij, na een kalf gekocht te hebben, hetzelfde dagelijks, eenen zekeren afstand droeg, en daarmede voortging, tot dat het een groote stier was geworden. Hij gaf er het tooneel van in de Olympische spelen, en na den stier honderd twintig schreden ver te hebben gedragen, doodde hij denzelven met eenen vuistslag, en at hem geheel in eenen enkelen dag op. Hij hield zich zoo onbewegelijk op eene schijf, welke men met olie had bestreken, om dezelve glad te maken, dat het onmogelijk was, hem op dezelve aan het wankelen te brengen. Men kon den eenen zijner vingers niet van den anderen scheiden, hoe gemakkelijk hij zulks ook maakte, door de hand open en uitgestrekt voor te leggen. Door het opzwellen der aderen, verbrak hij eene bullepees, die hij zich om de keel had gebonden. Deze worstelaar was geregeld bij de lessen van PYTHAGORAS tegenwoordig. Men verhaalt dat de zuil der zaal, waaraan die wijsgeer schol hield, aan het wankelen geraakt zijnde, hij dezelve alleen ondersteun-

de, en aan de toehoorders den tijd gaf, om zich te verwijderen. MILO behaalde zeven overwinningen in de Pythische spelen, en zes in de Olympische. Hij bood zich voor de zevende maal aan, maar kon niet strijden bij gebrek van tegenpartij. Oud geworden zijnde, wilde hij met zijne handen den stam van eenen dikken boom verbreken. Het gelukte hem, maar door lange inspanningen uitgeput, vereenigde zich de beide nog niet geheel van een gescheidene deelen van den stam weder met elkander, waar tusschen zijne handen geraakten, die hij er niet kon uittrekken. Alleen zijnde, werd hij, in dezen toestand, door wilde dieren verscheurd, in het jaar 500 vóór J. C. Men waagt er niets bij, met te gelooven, dat verscheiden dezer bijzonderheden, verminkt en overdreven zijn. Vele dezer trekken, zoo als die der zuil, schijnen uit de geschiedenis van SAMSON ontleend. — Zie SAMSON.

MILO (TITUS ANNIUS), bekuipte het Consulaat; en, om hetzelfde te verkrijgen, deed hij in Rome verscheidene factien ontstaan. Deze kuiperijen bragten den dood van den volkstribuun CLODIUS te weeg, dien hij in het jaar 52 vóór J. C. vermoordde.

CICERO belastte zich met zijne verdediging tegen zijne beschuldigers, maar daar de spreekstoel der redenaars, door soldaten omsingeld was, zoo stoorde het gezigt derzelve, benevens het gemor en de kreten der voorstanders van CLODIUS, zijn geheugen. Hij kon zijne pleitrede niet zoodanig ten einde brengen, als hij dezelve begonnen was. MILO werd naar *Marseille* verbannen; werwaarts CICERO hem zijne rede zond. Na dezelve gelezen te hebben, riep hij uit: » O CICERO! indien gij aldus gesproken hadt, zou MILO, te *Marseille*, geene barbeelen eten? »

MILO of MILON, een benediktijner, leermeester van den zoon van KAREL den *Kale*, in 872, in de abdij van *St. Amand*, in het diocees van *Doornik* geboren, is de schrijver van verscheiden stukken. Een derzelve, hetwelk den titel voert van *Strijd der lente met den winter*, is opgenomen in het werk van CASIMIR OUDIN, over de kerkelijke schrijvers, en het andere, dat een *leven van den H. AMANDUS*, in verzen is, wordt in SURIUS en BOLLANDUS gevonden.

MILTIADES, een Atheensch veldheer, bleefde in de vijfde eeuw voor J. C. Hij sticht-

te eene volkplanting in den *Tracischen Chersonnesus*, na de volken te hebben overwonnen, die zich tegen deze stichting verzetten. [De godspreek van *Delphos* had hem voor deze onderneming bestemd. Hij verdreef de Thraciërs, en verdeelde hunne landerijen onder zijne soldaten]. Nadat de Perzers aan de Atheners den oorlog hadden verklaard, trokken dezelve ten getale, zegt men, van 300,000 man, op *Marathon*, een aan den oever der zee gelegen stadje, aan (maar men moet zich herinneren, dat die getal-bepalingen, zich eertijds, even als thans, volgens de vooringenomenheid en den nationalen geest regelden). *Athene* had slechts tien duizend man, om aan dezelve het hoofd te bieden. Het leger had tien aanvoorders aan deszelfs hoofd, die beurtelings het bevel moesten voeren; maar daar de liefde voor de algemeene zaak, de overhand behield op de zucht om te regeren, deed elk dier aanvoorders afstand van zijne regten, ten gunste van *MILTIADES*. Deze bekwame veldheer stelde zijne troepen bij eenen berg, en liet aan beide zijden, zware boomen vallen, ten einde de zijden van zijn leger te dekken, en de Perzische ruitery nutteloos te maken. Het gevecht

was ruw en hardnekkig. De talrijkheid drukte in den beginne de Grieken; eindelijk slaan zij de Perzers op de vlugt, achtervolgen dezelve tot in hunne schepen, en vernielen in het jaar 490 vóór J. C. een gedeelte hunner vloot. Eenige jaren later gaven de Atheners aan den overwinnaar eene vloot van 70 schepen om wraak te gaan nemen op de eilanden, die hunne hulp aan de Perzers hadden geleend. Hij veroverde verscheiden derzelve, maar op een valsch gerucht van de aankomst der Perzische vloot, brak hij het beleg op, dat hij voor het eiland *Paros* had geslagen, en kwam met zijne vloot te *Athene* terug. Eene wonde, die hij bij het beleg had ontvangen, belette hem om in het publiek te verschijnen. Men maakte van de omstandigheden gebruik, om zijn gedrag in verdenking te brengen. *XANTIPPUS* beschuldigde hem voor de volksvergadering, van in verstandhouding met den koning van *Perzië* te staan. De misdaad kon niet bewezen worden; desniettemin veroordeelde men hem, om in het *Barathrum* geworpen te worden, eene plaats, waarin de grootste misdadigers werden nedergestort. De overheid verzette zich tegen een zoo onrechtvaardig vonnis; al wat de

zelve, door de voorstelling der uitstekende diensten, door **MILTIADES** aan het vaderland bewezen, kon verkrijgen, was dat de doodstraf in eene boete van 50 talenten veranderd werd, die hij buiten staat was te betalen. Hij werd dus in eene gevangenis geworpen, in welke hij weldra in het jaar 489 vóór J. C. aan zijne bekomene wonden overleed. Zijn zoon **CIMON**, leende de 50 talenten, ten einde de vergunning te koopen, om het lijk zijns vaders te begraven. **MILTIADES** was tiran in den *Chersonnesus* geweest, en hij kon ook aanspraak maken, om zulks in *Athene* te zijn. Dit was voldoende, bij een op zijne vrijheid zoo naijverig volk, dat liever eenen onschuldige deed sneven, dan een voorwerp van vrees voor oog en te hebben. Men mogt zich, voor het overige, herinneren, dat indien de toegenegeheid der Atheners wankelbaar was, de deugd van hunnen held niét meer standvastigheid bezat. — Zie **ARISTIDES**, **PERICLES**, **SOCRATES**. Het leven van **MILTIADES** is het eerste der verzameling van **CORNELIUS NEPOS**.

MILTIADES. — Zie **MELCHIADES**.

MILTON. (**JOHN**), een be-

roemde Engelsche dichter, te *Londen*, den 9 December 1608 uit eene adellijke familie geboren, gaf reeds in zijne kindschheid bewijzen van zijne begaafdheid voor het maken van verzen. In den ouderdom van vijftien jaren maakte hij omschrijvingen op eenige *Psalmen*, en zeventien jaren oud zijnde, vervaardigde hij verscheiden dichtstukken in het Engelsch en in het latijn, vol vuur en geestdrift. Hij doorreisde *Frankrijk* en *Italië*, en keerde naar zijn vaderland terug tijdens den tweeden togt van **KAREL I** tegen de Schotten. Men belaste hem met de voogdijschap van twee zonen zijner zuster, aan welke hij wel tot onderwijzer wilde dienen. Hij nam ook de opvoeding ter harte van eenige kinderen zijner vrienden, en leerde hun de talen, de geschiedenis, de aardrijkskunde enz. In 1643 trad hij in den echt met de dochter van eenen edelman uit *Oxford*. Reeds na verloop van eene maand, verliet hem zijne vrouw, met de betuiging, dat zij zich nooit weder met hem wilde vereenigen. De dichter gaf verscheiden schriften in het licht, ten gunste der echtscheiding, en maakte zich tot een tweede huwelijk gereed: maar zijne vrouw bedacht zich weder, en smeekte hem zoo vurig, haar terug

te nemen, dat hij zich liet bewegen. De treurige dood van KAREL I, deed al de mogendheden van *Europa* verbaasd staan, en werd door MILTON goedgekeurd. De munitelingen, die met CROMWEL aan hun hoofd, hunne koningsmoordende handen, aan dien ongelukkigen vorst hadden durven slaan, hielden hunnen aanslag voor wettig, en verkozen MILTON, om denzelven te regtvaardigen. Deze schrijver, door de dweepzucht des opstands verhit, schreef zijn werk, getiteld: *Leenroerigheid, of regten der koningen en Overheden*. Hij wil er in bewijzen, dat een dwingeland op den troon, voor zijne onderdanen verantwoordelijk is, dat men hem zijn proces kan opmaken, dat men hem kan afzetten en ten dood: brengen. In verscheiden vermetele schotschriften, bragt MILTON nog andere slagen aan het koninklijke gezag toe. De munitelingen beloonden den schrijver, die hen zoo wel diende. MILTON werd secretaris van OLIVIER CROMWEL van RICHARD CROMWEL en van het parlement, dat tot aan de restauratie bestond. SAUMAISE nam de verdediging van KAREL I op zich, in zijn werk, getiteld: *Defensio regis*. MILTON wederantwoordde hem dadelijk door een ander werk, onder dezen ti-

tel: *Verdediging voor het Engelsche volk*, in het latijn, in 1651 gedrukt. Dit antwoord werd te *Parijs* door beulshanden verbrand; en te *Londen* ontving de schrijver een geschenk van 1000 ponden sterlings. Blind geworden zijnde, hield hij niet op libellen in het licht te geven, en liet de pen niet varen, dan toen de vijanden van het huis van STUART, de wapens nederlegden. Het zonderlinge hierin is, dat hij na de herstelling van KAREL II niet werd verontrust. Men liet hem ongemoeid in zijn huis. Hij hield zich eethef opgesloten, en verscheen niet eerder in het openbaar dan na de afkondiging der amnistie. Hij ontving abolitiebrieven, en werd enkel aan de straf onderworpen, om van alle openbare ambten uitsloten te worden. Deze gezworen vijand der koningen, had geene bepaalde godsdienst. Hij was puritein in zijne jeugd geweest; in zijne mannelijke jaren koos hij de partij der onafhankelijken en doopsgezinden, en maakte zich in zijnen ouderdom van alle soort van kerkgenootschap los. Hij sloot geenerlei christelijke genootschap van de zaligheid uit, behalve de Catholijken, zoo als men zulks ziet, in zijn werk *over de ware godsdienst*: eene eervolle onder-

scheiding voor deze heilige Godsdienst, van den kant eens bloeddorstigen en woedenden schrijvers, met de dwalingen aller sekten bezoedeld. Hij bezocht geenerlei vergadering, noch nam in zijn huis eenige godsdienstoefening waar. MILTON, na de beroeringen der burgeroorlogen, aan zichzelf teruggegeven, legde de laatste hand aan zijn dichtstuk *Paradise lost* (het verloren paradijs), hetwelk hij in 1667 in het licht gaf. Hij besteedde negen jaren aan dit werk, dat bij deszelfs ontstaan niet geacht werd. Het kostte den boekverkooper TOMPSON vele moeite, om hem voor een geschrift dertig pistolen te geven, dat aan zijne erfgenamen meer dan honderd duizend kroonen heeft opgebracht. Dit dichtstuk vond in den beginne noch lezers, noch bewonderaars. Het was de beroemde ADDISON, die *Engeland* en *Europa* met de schoonheden van dien verborgen schat bekend maakte. Deze oordeelkundige *Criticus* wilde het *Verloren Paradijs* lezen, op den lof, dien eenige liefhebbers aan hetzelfde toezwaaiden. Hij was verbaasd over al hetgene, wát hij in hetzelfde aantrof: groote en verhevene beelden, nieuwe, stoupe en verschrikkende denkbeelden, lichtstralen enz. A-

nison schreef, om het dichtstuk bekend te maken, en verschafte aan hetzelfde een aantal bewonderaars, vooral in *Engeland*. De vreemdelingen, die gestrenger waren, zagen schoonheden in het *Verloren Paradijs*, dat trekken van genie fonkelt; maar zij sloten de oogen niet, voor de gebreken van hetzelfde. Men verwijt hem de treurige buitensporigheid zijner schilderingen, zijn *Paradijs van dwazen*; zijne albassen muren, die het aardsche paradijs omgeven; zijne duivels die, van reuzen, zoo als zij waren, zich in dwergen veranderen, om bij den raad minder plaats in te nemen, die in eene geheel gouden zaal, in de lucht gebouwd, gehouden werd; de kanonnen, die in den hemel afgeschoten worden; de bergen, die men er zich naar het hoofd werpt; engelen te paard, die men door midden houwt, en welker deelen zich plotseling weder vereenigen. De Christelijke godsdienst biedt der dichtkunde eene menigte verhevene en belangrijke trekken aan, maar deze keuze vordert eenen smaak en eene kiescheid, welke de natuur niet altijd aan de grootste geniën verleent, en die vooral zeer zeldzaam waren, in de eeuw, waarin MILTON schreef. Heeft zelfs deze dichter, ofschoon

met meer verbeeldingskracht dan oordeel begaafd, niet uit de gewijde schriften, een aantal schoonheden weten te ontlenen, welke men niet moede wordt, te bewonderen? Want, ondanks al de hekelingen, zal MILTON de roem en de bewondering van *Engeland* blijven: men zal hem steeds met HOMERUS vergelijken, wiens gebreken even zoo groot zijn, en men zal hem boven DANTE stellen, wiens denkbeelden nog zonderlinger zijn. Een geleerde schrijver gaf te *Londen*, voor eenige jaren, verschillende werken in het licht, in welke hij beweerde aan te toonen, dat MILTON veel gebruik heeft gemaakt, van een zeer sierlijk latijnsch dichtstuk *Sarcothea* genaamd. (Zie MASEN of MASENIUS) (*). Men heeft voor en tegen deze beschuldiging geschreven, zonder dat de zaak, daardoor is opgehelderd. Het *Verloren Paradijs* is in rijmlocze Engelsche verzen. Men verzekert dat MILTON het onderwerp van zijn dichtstuk, uit een gewijd tooneelspel putte, getiteld: *ADAM uit het para-*

dijs verdreven; dat hij met eenen grooten toestel te *Florence*, op een tooneel zag uitvoeren, te midden der wateren van de *Arno* opgerigt (zie ANDREINI). MILTON gaf in 1671, een tweede dichtstuk in onberijmde Engelsche verzen in het licht, over de bekoring van J. C. en de 'smenschen verlossing, dat hij den titel gaf van *het wedergevonden Paradijs*. Hij stelde meer belang in dit tweede dichtstuk dan in het eerste; maar het bezit op verre na zoo vele verdiensten niet. Men zoekt in hetzelfde vergeefs de groote denkbeelden, de treffende schilderingen, de verhevenheid van genie, en de verbeeldingskracht, welke men in het eerste bewondert. Een geestige puntdichter heeft gezegd, dat men MILTON wel in het verloren, maar niet in het weder gevonden *Paradijs* vindt. MILTON, door arbeid en ziekten uitgeput, overleed te *Brunhill* den 10 November 1674. Hij liet een rijk erfdeel na, en het is onwaar, dat hij, zoo als men zoo dikwijls gezegd heeft, zijne

(*) Men heeft ook, en welligt niet zonder grond, beweerd, dat de LUCIFER van onzen VAN VONDEL, aan MILTON tot leiddraad zou hebben gebiend, bij de samenstelling van zijn *Verloren paradijs*.

laatste dagen in behoefte doorbragt. Zijne verbeeldingskracht was in de grootste werkzaamheid van de maand September tot aan de lente-ëvening. Deze beroemde dichter, maar slechte burger, slechte onderdaan, slechte Christen, deze lafhartige verdediger der gruwelijkste wreedheden, deze vlijer en slaaf der dwingelanden, had eenen zeer zachtmoedigen broeder, die der koninklijke partij steeds was toegedaan. Behalve zijne gedichten heeft men van hem een aantal twist-schriften, waarin hij eenen dweepachtigen toon aanneemt, en soms tiert als een bezetene. Al de werken van MILTON werden te Londen, in 1738, in 3 dl.ⁿ in fol. met het portret des schrijvers, gedrukt. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Verhandeling over de hervorming der Anglikaansche kerk, en de oorzaken, die dezelve tot dusverre belet hebben* (1641) en vier andere *verhandelingen* over het bestuur der kerk in Engeland. — 2.° *Propulo anglicano defensio*, 1651. — 3.° *Defensio secunda*, 1654. — 4.° *Defensio pro se*, 1655, tegen ALEXANDER MORUS, aan wien hij het werk toeschreef, getiteld: *Clamor regii sanguinis adversus parricidas*.

Anglos, ofschoon het van PETRUS DU MOULIN, den zoon, was. Voor het overige was het werk, dat MILTON in woede bragt, zeer goed; en MILTON stelde er niets tegen, dat de goedkeuring van verstandige lieden verdiende. — 4.° *Verhandeling over de burgerlijke magt in kerkelijke aangelegenheden*, 1659. — 6.° MILTON gaf in 1670 zijne *Geschiedenis van Engeland* in het licht; dezelve strekt zich uit tot WILLEM den Veroveraar, en is niet geheel gelijkvormig, met het oorspronkelijke des schrijvers, daar de boekenkeurders, er verscheiden plaatsen uit hebben geschrapt. — 7.° *Artis logicae plenior institutio, ad Rami methodum accommodata*, 1672. — 8.° *Verhandeling over de ware godsdienst, de ketterij, de scheuring, de verdraagzaamheid, en de beste aan te wenden middelen, om den voortgang van het papiasmus voor te komen*. — 9.° Verscheiden *Dichtstukken*, in het Engelsch en in het Latijn, onder verschillende onderwerpen. — 10.° *Gemeenzame brieven*, in het Latijn. Zie een antwoord aan VOLTARE, bij het artikel YOUNG.

. MINNERMUS, een Grieksche

dichter, ten tijde van SOLON of iets vroeger (omtrent 600 jaren vóór J. C.). Hij verwierf eenen grooten roem door zijne *Treurzangen*. PROPERTIUS zegt, dat in het stuk van liefde, de verzen van dezen dichter beter waren, dan die van HOMERUS:

Plus in amore valet MINNERMI
versus HOMERO.

Zulks is zeer waar, maar is niets minder dan eene lofspraak. De minste rijmelaar zal in dat stuk zonder inspanning HOMERUS en VIRGILIUS overtreffen. Eenige geleerden beschouwen MINNERMUS, als de uitvinder van het treurzang; anderen zeggen, dat hij de eerste was, die dezelve van de lijkplegtigheden tot vrolijke onderwerpen overbragt. Het is voor het overige zeker, zoo als HORATIUS zegt, dat hetzelfde deze omwenteling heeft ondergaan:

Versibus impariter junctis que-
rimonia primum,
Post etiam inclusa est voti
sententia compos.

Er blijven ons slechts *fragmenten* van hem over, waarvan een der voornaamste gevonden wordt in STOBÆUS, met andere lierddichters 1569, in 8.vo.

MINARD (LONSWAAR WILHELM), priester van de con-

gregalie der Christelijke Leer, te *Parijs*, den 31 Januarij 1725 geboren, volbragt zijne studiën in het collegie van *Beauvais*, ging daarna onder de doctrinarissen, waaronder hij verscheidene posten bekleedde, en begaf zich vervolgens naar *Bercy*. Hij sprak omtrent dezen tijd de *Lofrede van den H. KAREL* uit, waarin verscheidene geloovigen, spoorren van Jansenismus ontdekten, die aan den heer DE BEAUMONT, aartsbisschop van *Parijs*, werden te kennen gegeven. MINARD was nog in zijne afzondering van *Bercy*, toen de burgerlijke constitutie der Geestelijkheid werd uitgevaardigd; hij nam dezelve aan, en schreef zelfs ter verdediging derzelve. Hij werd pastoor van *Bercy*, en lid van datgene, wat men het presbyterium van *Parijs* noemde. Men kent van hem: 1.º *Avis etc.* (*Raadgaving aan de geloovigen, omtrent de scheuring, waarmede de kerk van Frankrijk bedreigd wordt*) *Parijs*, 1795, in 8.vo. Pater LAMBERT (zie dat artikel) schreef tegen dit werk. MINARD antwoordde door een *Bylage tot de raadgaving aan de geloovigen, Parijs*, in 12.mo Zijne *Lofrede van den H. KAREL BORROMEUS* is niet gedrukt geworden. De vrienden van pater MINARD

beweren, dat deze lofredede oorzaak van zijn interdict is geweest. » Wyl de heer de BEAUMONT, zeggen zij, er lessen heeft meenen in te vinden, die hij van den kant van eenen ondergeschikte, niet verwachtte. » Indien deze lofredede werkelijk de oorzaak van de ongenade van derzelve zamensteller was, is het wel te vermoeden, de gevoelens in aanmerking nemende, voor welke hij openlijk uitkwam, dat zulks om eene geheel andere beweegreden is. Pater MINARD overleed te *Parÿs* den 22 April 1798. Hij werkte mede aan de *Annales de la religion* van DESBOIS DE ROCHEFORT. Men zegt, dat hij zeer liefdadig was; het schijnt dat hij zelf, in de laatste jaren zijns levens, in eenen staat van behoefte verkeerde. — Men moet pater MINARD niet verwarren met eenen abt MINARD, die met den abt GOUTET werkte aan de *Uittrekfels der gevaarlijke en nadeelige stellingen der werken van JANSENIUS*, door sommigen ten onregte geheel aan dom CLEMENCEY toegeschreven. Men heeft van dezen zelfden abt: *Histoire etc. (Byzondere geschiedenis der jesuiten in Frankrijk)*, 1762, in 12.mo. Eindelijk schrijft men hem ook toe de *Ver-*

schillende schriften der pastoors van Parÿs, Rouanen enz, tegen de zedeleer der jesuiten, 1762, in 12.mo.

MINELLIUS (JOANNES), een bekwame beoefenaar der fraaije wetenschappen, te *Rotterdam* in 1625 geboren, onderwees aldaar de schoone letteren, en overleed in 1683. Men heeft van hem *Aanteekeningen op TERENTIUS, SALLUSTIUS, VIRGILIUS, HORATIUS, OVIDIUS, VALERIUS-MAXIMUS* enz. De meeste dezer aanteekeningen zijn van eenen taalkundigen aard, en verklaren zaken, die elke letterkundige kent: dezelve kunnen enkel nuttig zijn voor leerlingen en zwakke onderwijzers.

MINES-CORONEL (GREGORIO), algemeen raadgever van de Augustijner-orde, in 1623 overleden, was secretaris van de congregatie *de Auxilius*. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de kerk*, en eene *Wederlegging van MACHIAVEL*.

MINETTI (BERNARDUS), een jesuit, te *Praag* in 1692 geboren, onderwees de godgeleerdheid en de wijsbegeerte, was Italiaansch prediker, en overleed te *Olmütz*, in 1742 in de uitoefening der werken

van liefdadigheid, na eene verhandeling vol zalving en eene opregte godsvrucht in het licht te hebben gegeven: *Salubres morientis, sequere pro felici aeternitate disponentis, affectus*, Olmutz, 1741, in 8.vo

MINI (PAULUS), een geneesheer van Florence in de 16.^e eeuw besteedde zijnen tijd aan de zorgen van zijn beroep en aan de beoefening der geschiedenis van zijn vaderland. Zijne *Verhandeling*, in het Italiaansch, over den aard en het gebruik des wijns, heeft geen zoo onderscheidend onthaal genoten als zijne drie andere werken over de geschiedenis van Florencé. Het 1.e is eene *Verhandeling* in het Italiaansch, over den adel van Florence en der Florentijners; het 2.e *Opmerkingen en bijvoegselen* tot deze verhandeling; en het 3.e de *Verdediging* der beide voorgaande. De laatste wordt het meeste gezocht.

MINIANA (JOZEF EMMANUEL), geschiedschrijver, oudheidkundige en schilder, in Spanje in 1671 geboren, begaf zich onder de redemptoristen, en overleed in 1730, na in het latijn in het licht te hebben gegeven het ver-
volg (tot het jaar 1600) der

Geschiedenis van MARIANA. Men vindt bij hem geenszins den zuiveren en sierlijken stijl van zijn voorbeeld. [Pater MINIANA hield zich zeven jaren te Napels op, alwaar hij met het beste gevolg de schilderkunde beoefende. Hij bekleedde verscheiden leerstoelen; het ver-
volg van MARIANA werd gedrukt in de latijnsche uitgave van MARIANA, 4 dl.ⁿ in fol. 1733, dezelve werd in het Spaansch vertolkt, en te Antwerpen, in die taal in het licht gegeven, 1737 — 1739, 16 dl.ⁿ in 12.mo Hij heeft daarenboven in het licht gegeven, de *Theatro saguntino*, waarvan er nog eenige deelen te Morvedro of het oude Sagunta bestaan. De *circi antiquitate et ejus structura*, *De bello rustico Valentino*, 1752, met eene *Kaart*. Als schilder heeft hij twee goede schilderijen nagelaten, boven het hoogaltaar zijner klooster-kerk geplaatst.]

MINOS I, regeerde op het eiland Creta, en maakte zijne onderdanen gelukkig door zijne wetten en zijne weldaden. Hij bouwde steden, bevolkte dezelve met deugdzaame burgers, verwijderde van dezelve de ledigheid, den wellust; de pracht en de vermakten. Hij had eenen zoon LICASTES genaamd, vader van

MINOS II, koning van *Creta*, van **EACUS** en **RHADAMANTHUS**, die het geregt met zoo vele gestrengheid uitoefenden, dat de fabel hen in de hel plaatste, om er den post van regters der stervelingen uit te oefenen. De marmertafels van *Arundel* bepalen de regering van **MINOS** op het jaar 223 vóór de inneming van *Troje* (welks bestaan nog een raadsel is), en 1432 jaren vóór J. C.

MINOS III, koning van *Creta*, uit dezelfde familie als de voorgaande. Hij versloeg de Atheners en Megariërs, aan welke hij den oorlog had verklaard, om den dood van zijnen zoon **ANDROGEUS** te wreken. Hij nam *Megara*, met behulp van **SCYLLA**, dochter van **NISUS**, koning van dat gewest, in; deze sneed haren vader het noodlottige haar af, waarvan het lot der inwoners afhing, om hetzelfde aan **MINOS** te geven. Hij bragt de Atheners zoo zeer tot het uiterste, dat door een artikel van het verdrag, hetwelk hij hun deed aannemen, hij hen verplichtte, hem jaarlijks zeven jongelingen en zeven jonge dochters te leveren, om de prooi van den *minotaurus* te zijn. Dit was een gedrogt half mensch, en half stier; uit **PASIPHAE**, de vrouw van **MINOS**, en eenen

stier geboren: *veneris monumenta nefandæ*, volgens de uitdrukking van **VIRGILIUS**, maar dat even zoo fabelachtig is, in de orde der natuurkunde, als in die der geschiedenis. **MINOS** sloot dit gedrogt op in eenen doolhof, wist hetzelfde alles verwoestte, en zich enkel met menschenvleesch voedde. **THESEUS** behoorde tot het getal der jonge Grieken, die er de prooi van moesten zijn, deze doodde het gedrogt, en kwam uit den doolhof door middel van een kluwen garen, dat **ARIADNE**, dochter van **MINOS**, hem gegeven had.

MINOS. — Zie **MIGNAULT**.

* **MINOT** (**GEORGE RICHARD**), een Amerikaansche overheids-persoon, te *Boston*, in 1758 geboren, verscheen in 1781, in de pleitzaal. De zwakte zijner stem noodzaakte hem, om zich te bepalen tot het beroep van raadplegend advocaat, waarin hij eenen grooten roem verwierf. Hij bekleedde met eer, van 1782 tot 1792, den post van secretaris van de kamer der volksvertegenwoordigers, en gaf in 1788 in het licht: *Geschiedenis van den opstand der provincie Massachusetts*, welke men heeft vergeleken met de *zamenzwering van Ca.*

MINA door **SALLUSTIUS**. **MINOT** was achtereenvolgend lid der amerikaansche akademie van wetenschappen en kunsten (1789), een der eerste leden van de geschiedkundige maatschappij van *Massachusetts*, regter der testamenten, voor het graafschap *Suffolk* in 1792, eerste regter van het hof der gewone pleitgedingen, in 1799 en in 1800 eenige regter eener nieuwe criminele regtbank te *Boston*. Hij was ook een der voornaamste stichters der liefdadige maatschappij tegen brandschade, waarvan hij voorzitter was, tijdens zijn overlijden, in 1802 voorgevallen. Men heeft het 2.^e deel zijner *Geschiedenis* van den opstand van *Massachusetts* in het licht gegeven, en hij heeft daarenboven eenige openlijk uitgesprokene redevoeringen nagelaten. Zijne leerrede is onder den titel van *Character of G. R. MINOT, Esq.* enz. opgenomen in de *verzameling* der geschiedkundige maatschappij van *Massachusetts*, voor het jaar 1801, 8.^e dl. blz. 86.

MINTURNI (**ANTONIUS SEBASTIAAN**), werd, na de *Rhetorica* te hebben onderwezen, tot bisschop van *Ugento*, en later van *Cortona* in *Kalabrië* benoemd, en overleed in 1570. Er bestaat van

hem; 1.º *Brieven*, Venetië, 1549, in 12.mo — 2.º *Amorri innamorato*, 1556, in 12.mo Dit werk werd door den kardinaal **MONTALTE**, later Paus onder den naam van **SIXTUS V**, goedgekeurd. — 3.º *Arte poetica*, 1563, in 4.ta en te *Napels*, 1725, in 4.to

MINUTIUS - AUGURINUS (**M**), romeinsch consul, en broeder van **PUBLIUS MINUTIUS**, mede consul, was het hoofd eener beroemde familie, die aan de republiek verscheiden beroemde mannen schonk. Hij leefde in het jaar 490 vóór J. C. **MINUTIUS RUFUS** deelde het bevelhebberschap des legers met **FABIUS MAXIMUS** (zie dat artikel).

MINUTIUS FELIX (**MARCUS**), een beroemde romeinsche redenaar, in het begin der 3.^e eeuw van de christelijke jaartelling, werd, volgens het meest algemeene gevoelen, in *Afrika* geboren. [Te vergeefs heeft **VAN HOVEN** trachten te bewijzen, dat hij de tijdgenoot van **MARCUS AURELIUS** is geweest. Zoo als hij zelf zegt, in den schoot des heidendoms geboren, werd hij een der beroemdste verdedigers van het christelijke geloof. De **H. HIERONYMUS** en **LACTANTIUS** maken ons bekend, dat hij zich te *Rome* onderscheidde in het eerste beroep van advocaat, maar

de zaken der pleitzaal belletten hem niet, zijnen geest tot verhevener studien te verheffen: hij werd de advokaat der Christenen, en schreef hunne verdediging, ten tijde, dat *SERGIUS*, het edikt uitvaardigde, dat de vervolging te weeg bragt.] Dit geschrift draagt den titel van *Octavius*. Hij voert in hetzelfde eenen Christen, en eenen heiden in, die met elkander twisten. [De vorm en het onderwerp van dit werk herinneren aan de verhandeling van *CICERO Over de natuur der Goden*; hij begint met dezelfde woorden als de zamenpraak van den redenaar: *Cogitanti mihi*; maar hetzelfde sluit zich vooral aan, aan de verdedigingsrede van *TERTULLIANUS*, die kort voor *MINUTIUS* leefde. De schrijver van den *Octavius* ontleent zelfs somtijds aan zijnen voorganger, argumenten en denkbeelden, die hij zich weet eigen te maken, door dezelve in eenen oneindig zuiverder en sierlijker stijl voor te stellen; *MINUTIUS* is intusschen niet geheel vrij geweest van de gebreken zijner eeuw. Zijn stijl, merkwaardig, door de bondigheid, is dikwerf ongelijkmatig, en door redeneerkundige sieraden overladen. *MINUTIUS* is dikwerf een uitkramer van

woorden, wanneer hij logisch behoorde te zijn; ook roert hij soms de oppervlakte des onderwerps slechts even aan, en men kan zeggen, dat hij even zoo ver van de schrijvers van den schoonen *Latijnschen stijl* is verwijderd, als hij zelf de andere kerkelijke schrijvers van dat tijdvak overtreft. Men weet niet wat aan eenige levensbeschrijvers heeft kunnen doen zeggen, dat de *Octavius* met materialismus besmet was: zij moeten de tegenwerpingen, door *MINUTIUS* bestreden als zijne leer hebben beschouwd. De *Octavius* is niet het eenige hem toegeschreven werk: » Er bestaat, zegt de *H. HIERONYMUS*, eene andere zamenpraak onder zijnen naam, getiteld: *Over het noodlot of Tegen de sterrewigcheelaars*; maar ofschoon de stijl van dit werk, die van een welsprekend man is, is hij, volgens mij, toch niet die van *Octavius*." Wat hier ook van wezen moge, de *Octavius* is het eenige geschrift van *MINUTIUS*, dat tot ons is gekomen. *ERASMUS* hield hetzelfde voor verloren, wjl de afschrijvers der middeleeuwen hetzelfde bij de verhandeling van *ARNOBIUS* tegen de heidenen voegde, waarvan het werd beschouwd, als het 8.^e Boek uitmakende. Men meent dat

ADRIANUS JUNIUS, een Hollandsche letterkundige, de eerste was, die deze dwaling ontdekte; men heeft hem echter deze eer betwist. De *Octavius* is voor de eerste maal achter de verhandeling van ARNOBIUS gedrukt, *Rome*, 1542, in fol. De eerste uitgave, die er, onder den naam van deszelfs waren schrijver van geleverd is, werd te *Heidelberg*, in 1560, in kl. 8.vo gedrukt. De beste uitgaven zijn die *Cum notis variorum*, *Leijden*, 1709; *Cambridge*, 1712; *Langensalza*, 1773; alle drie, in 8.vo De *Octavius* is door DU MAS en door PERROT D'ABLANCOURT in het Fransch, door PULETI in het Italiaansch, en door J. G. APPEL en eenen ongenoemde in het Hoogduitsch vertaald.]

* MIOLLIS (de graaf SEXTIUS ALEXANDER FRANCISCUS DE), luitenant-generaal, te *Aix in Provence*, den 18 September 1759 geboren, was de zoon van eenen raadsheer bij het parlement dier stad. In den ouderdom van zeventien jaren trad hij reeds in dienst, in hoedanigheid van adelborst, bij het regiment infanterie van *Soissons*; kort daarna verkreeg hij den rang van onder-luitenant, en vertrok bijna even zoo spoedig naar het oorlogstoo-

neel van *Amerika*, alwaar hij zich onderscheidde, in den strijd onder de bevelen van den generaal ROCHAMBEAU. Bij de belegering van *Yorck-Town*, door eenen bombscherf gekwetst, verkreeg hij, bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, den rang van kapitein. MIOLLIS verklaarde zich in 1792 ten gunste der omwenteling, en werd door zijne landgenooten verkozen tot bevelhebber van het bataillon vrijwilligers van *Bouches-du-Rhône*: in het volgende jaar met het bevel van *Côtes-du-Var* belast, maakte hij door zijne onverschrokkenheid een einde aan de onlusten, die in de maand Maart, in de stad *Antibes* losbarstten. Hij onderscheidde zich vervolgens in den Italiaanschen oorlog, waarwaarts hij in 1795 met den rang van brigade-generaal gezonden werd, en maakte zich in 1797 beroemd door zijne verdediging van de sterkte en de voorstad *St. George*, te *Mantua*, tegen de Oostenrijksche troepen, onder aanvoering van den generaal PROVERA. Opgeëischt, om zich over te geven door eenen vijand, wiens troepen tienmaal sterker waren dan de zijne, manoeuvreerde hij met zoo veel beleid, dat hij aanvallender-wijze kon te werk gaan, en het hem gelukte,

den Oostenrijkschen veldheer te noodzaken, om met zijne divisie te capituleren. Dit wapenfeit werd in de dagorde des legers geplaatst, en verwierf voor den generaal MIOLLIS het bevelhebberschap van *Mantua*. Tijdens het verdrag van *Campo-Formio*, werd hij belast met het bezetten van *Toscane*, en ontving hij den rang van divisie-generaal. Na de inneming van *Livorno*, deed hij de Toskaansche troepen ontwapenen, de Fransche uitgewekenen verwijderen, de consuls van *Engeland* en *Rusland* in hechtenis nemen, en het embargo op al de schepen leggen. In 1799 deelde hij de vermoeyenis en al de gevaren der verdediging van *Genua*, onder de bevelen van MASSENA. Hij ontving ook in 1803 den last, om de coloniale troepen, te *Belle-Ile-en-mer* vereenigd, te gaan regelen en onder tucht brengen, en werd in het volgende jaar in *Holland* geplaatst, vervolgens op het einde van 1806 weder naar *Italië* gezonden, ten einde het bevelhebberschap van *Mantua* weder op zich te nemen. Tijdens deszelfs eerste beheer in die stad, had hij in derzelver midden het plein *Virgilia* doen aanleggen, en in het midden

deszelfs een gedenkteecken doen oprigten, ter eere van den zanger van de *Aeneis*. Gedurende den laatsten oorlog was dit gedenkteecken vernield. De Fransche generaal deed hetzelfde weder ten voorschijn komen. Hij bewees dezelfde eer aan ARIOSTO, liet de asch van dien dichter naar de universiteit van *Ferrare* overbrengen, en rigtte te zijner eer in zijne geboorteplaats eene zuil op. In 1805 verkreeg hij het bevel over de vereenigde krijgsmagt van *Oppèr-Italië*, hij maakte zich meester van *Venetieë*, nam de pauselijke staten in bezit, en werd met het bevelhebberschap van *Rome* belast. Het was de generaal MIOLLIS, die de staatkundige maatregelen ten uitvoer bragt, door NAPOLEON, tegen de koningin van *Etrurië*, en paus PIUS VII bevolen. Men verzekert, dat hij de achting van den heiligen vader wist te behouden, in de, in meer dan een opzigt, treurige betrekkingen, in welke hij met zijne heiligheid kwam. Maar volgens den *Ami de la Religion*, 5 Julij 1828, 56^e dl. » was hij het gedwee werktuig, der heerschezucht en der eigenzinnigheden van BONAPARTE, en kwelde PIUS VII, tot op den oogenblik, waarop

hij hem; gezamenlijk met MURAT, liet opligten, en naar *Frankrijk* vervoeren." Men kan de *stukken*, over deze gebeurtenissen in het licht gegeven, raadplegen, in welke den naam van MIOLLIS dikwerf voorkomt. In 1814 kwam hij in *Frankrijk* terug. Het koninklijk bestuur beloonde zijne dapperheid, door hem met het bevel over de militaire divisie van *Marseille* te belasten. Bij het bericht der ontschepping van BONAPARTE, ontving hij bevel, om met een corps van 1200 man tegen hem op te trekken, maar hij bereikte den overweldiger niet, die hem vervolgens het bevelheerschap van *Metz* gaf. MIOLLIS, bij de tweede restauratie ontslagen, is den 18 Junij 1828, ten gevolge van eenen val van het paard, welken hij in een buitengoed bij *Aix* deed, overleden. MIOLLIS was de vriend der letteren en kunsten, zoo als de eerbewijzen, die hij aan VIRGILIUS en ARIOSTO deed en de gebouwen, die hij te *Mantua* en elders liet oprigten, hiervan ter overtuiging strekken. *Verona* heeft aan hem de herstelling van zijnen circus, een der schoonste gedenkstukken van de Romeinsche bouwkunde, te danken. Hij beval de opdelving van verscheiden kostbare stukken

te *Rome*, deed er beschermende werken oprigten, en moedigde den landbouw en den handel aan. Hij begiftigde de akademie van den H. LUCAS, en reorganiseerde de Arabische. Hij was correspondent voor het departement *Monden van de Rhône* van de bouwkundige maatschappij van *Parijs*. De *Revue encyclopédique*, 3.e dl. van 1828, heeft hem een levensschets toegewijd.

MIONCZYNSKI. — Zie MACKZINSKI.

MIPHIBOETH, zoon van SAUL en van RESPHA, zijn bijvrouw, dien DAVID aan de Gabaoniten overgaf, met ARMONI, zijnen broeder, en de vijf zonen van MICHOEL en ADRIËL. Nadat het rijk van *Juda* door eenen wreeden hongersnood was aangetast, die gedurende drie jaren alom verwoesting verspreidde, wendde de vrome koning zich tot den Heer, om de oorzaak van deze straf des hemels te kennen, en vernam dat zulks was ter vergelding van de wreedheid van SAUL, ten opzichte van de Gabaoniten. Om den toorn des Heeren te bevredigen, gaf DAVID aan dat volk, de ongelukkige kinderen van eenen schuldigen vader over, die in de stad, *Gabaä*, de geboorteplaats van

SAUL, ten dood werden gebragt. **TOSTAT** merkt aan, dat zij of de wreedheid huns vaders nagevolgd, of andere misdaden bedreven hadden, die deze gestrengte verlatenheid verdiend had, eene aanmerking, die met de **H. Schrift** overeenstemt: *Propter SAUL et domum ejus Sanguinem, II. Reg. XXI. 1.*

MIPHIBOSETH, zoon van **JONATHAS**, kleinzoon van **SAUL**, was nog een kind, toen deze beide vorsten, in den slag van *Gelboe* gedood werden. Zijne minne, bij dit berigt, door schrik bevangen, liet hem vallen, en deze val maakte hem kreupel. **DAVID**, meester van het rijk geworden zijnde, behandelde, uit aanmerking van **JONATHAS**, zijnen vriend, deszelfs wijze. Hij gaf hem al de goederen van zijnen grootvader terug, en wilde, dat hij steeds aan zijne tafel zoude eten. Eenige jaren daarna, omtrent het jaar 1040 vóór J. C., toen **ABSALON** tegen zijnen vader opstond, en hem dwong *Jeruzalem* te verlaten, wilde **MIPHIBOSETH**, **DAVID** volgen. **SIBA**, zijn dienstknecht, van de gebrekkelijkheid zijns meesters gebruik makende, welke hem belette te voet te gaan, begaf zich tot **DAVID**, en beschuldigde **MIPHIBOSETH**, de

partij van **ABSALON** te volgen. De vorst, door het berigt van dien goddeloozen dienaar bedrogen, gaf hem al de goederen van **MIPHIBOSETH**; maar nadat die prins zijne onschuld had bewezen, beval **DAVID**, die in omstandigheden was, waarin hij geen volkomen recht kon doen wedervaren, noch de lagen van den hebzuchtigen en laatlunkenden **SIBA** straffen; beval **DAVID**, zeg ik, aan dezen dienstknecht, de helft der goederen, welke hij hem had toegekend; terug te geven: maar **MIPHIBOSETH**, die deze goederen, als eene belooning voor de dienst beschouwde, welke **SIBA**, hoewel schuldig jegens hem, aan den koning had bewezen, door hem ververschingen in de woestijn te brengen, antwoordde: De helft mijner goederen is te weinig; ik sta dezelve gaarne geheel af, aan eenen man, die gelukkig genoeg is, u van pas te hebben kunnen dienen; er blijft mij heden niets meer te wenschen over, dan mijnen meester en koning zegevierende in zijn paleis te zien terugkeeren: *Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam. II, Reg. XIX. 30.*

* **MIQUEL** (**JOANNES CLAUDIUS FRANCISCUS XAVERIUS**), een werkzame missionaris, te

Auxonne, in 1768 geboren, was de zoon van eenen geographischen krijgswaardkundige, die deze stad bewoonde, en die er in 1783 overleed, een talrijk gezin nalatende, dat tijdens de omwenteling geheel en al uitweek. JOANNES CLAUDIUS, kwam in 1784 te *Parijs*, met oogmerk om trappist te worden; maar hij besloot later om den geestelijken staat te omhelzen; werd in de communititeit der geestelijken van *St. Sulpice* opgenomen, en begaf zich in 1792, onder de vreemde missiën, maar na den 10 Augustus, werd hij in hechtenis genomen, en in het in eene gevangenis veranderd karmelietenklooster opgesloten, waaruit het hem, bij gelegenheid der Septembermoordtooneelen, gelukte te ontsnappen. MIQUEL vlugte naar *Zwitserland*, alwaar hij den 25 October 1792, door den bisschop van *Lausanne* tot priester gewijd werd. Hij kwam kort daarna weder binnen *Frankrijk*, en oefende de heilige bediening uit te *Lyon*; tot op het tijdstip van het beleg dier stad. Hij begaf zich alstoen naar *Châlons*, alwaar hij tot 1795 verbleef, ondanks de gestrengheden der vervolging. Na zich eenigen tijd te *la Val-Sainte*, in *Zwitserland*, te hebben opgehouden, keerde hij naar

Parijs terug; alwaar hij, om zijn leven te redden, zich verplicht zag, dikwerf van schuilplaats te veranderen. Zoodra de vrije uitoefening der godsdienst was toegestaan, gaf de abt MIQUEL, in bijna al de steden, van het zuiden en midden van *Frankrijk*, missiën en geestelijke afzonderingen; en de vruchten derzelve waren overvloedig. In 1812 vertrok hij naar *Amerika*, werd op den overtocht door de Engelschen gevangen genomen, en op een Portugeesch schip geplaatst, waarmede hij op den 26 Mei des zelfden jaars te *Philadelphia* aankwam. MIQUEL, bezocht het grootste gedeelte der steden van de *Vereenigde Staten*, alwaar hij de evangelische bediening uitoefende, en onderwees gedurende eenigen tijd de zedelijke godgeleerdheid te *Georges-Town*. Tijdens de restauratie kwam hij in *Frankrijk* terug, vestigde zich te *Toulouse*, en gaf tot in 1821, vijftien missiën, alleen of met andere geestelijken. Daar hij op het einde van zijn leven eenen zoovermoeijenden arbeid niet verder kon voortzetten, had hij het besluit genomen, om zijn intrek te nemen in het groote karthuizerklooster; de ruwheid der luchtstreek alleen, belette hem zijn besluit ten uitvoer te brengen.

Middelertwyl werd hij in October 1825, tot groot-ykarris en overste van het seminarie van *Montpellier* benoemd. De abt MIQUEL, die onder zware ligchaamsgebreken gebukt ging, is den 12 Februarij 1828 overleden.

MIRABAUD (JOANNES BAPTISTA DE), blijvend secretaris der Fransche akademie, den 24 Junij 1760 overleden, was in 1675, te *Parijs* geboren. Hij strekte zijn vaderland tot eer door zijne talenten en zijne rechtschapenheid, die hem de bescherming der grooten en de achting zijner kunstbroeders verwierven. [Hij had zich onder de vaders oratoristen begeben; en verliet dezelve weder, om secretaris te worden der commandementen van de hertogin van *Orleans*, die hem de opvoeding der prinsessen, hare dochters, toevertrouwde.] Er bestaat van hem: 1.° *Vertaling*; in het Fransch van het *Verloste Jeruzalem* van Tasso, in 12.mo verscheiden malen herdrukt. Dit was de beste, alvorens die van 1776, in het licht verschenen was, welke ten onregte aan J. J. ROUSSEAU werd toegeschreven, en die van den heer LE BRUN was. De bevalligheden van den Italiaanschen dichter zijn door MIRABAUD zeer verzwakt. Deze ver-

taler, heeft uit het oorspronkelijke al datgene geschrapt, wat in zijne kopy zou hebben kunnen mishagen; maar hij heeft deze vrijheid wat ver gedreven, en beter is het hem gelukt de gebreken weg te laten, dan de schoonheden na te volgen. — 2.° *Roland furieux (de razende ROELAND)*, een dichtstuk volgens ARIOSTO, 1741, 4 dl.ⁿ in 12.mo Ofschoon MIRABAUD in deze vertaling geheele afdeelingen heeft weggelaten, leest men dezelve nog, ondanks die van den graaf DE TRESSAN. MIRABAUD was de vijand van alle aanmatiging, en had, zegt de heer DE BUFFON, *geenerlei geestdrift, om zich te doen gelden, geenerlei neiging, om van zich te spreken, geenerlei, noch openlijk, noch verborgen verlangens, om zich boven anderen te verheffen.* Moest een man van dat karakter, voegt de schrijver der drie eeuwen er bij, ooit verwachten, dat na zijnen dood, zijn naam voor een even zoo ongerijmd als hatelijk voortbrengsel verschijnen zou? wat moet men van de wijsgeerige vermetelheid denken, die aan hem de verzameling van al hare dolzinnigheden heeft durven toeschrijven, door te beproeven, van hem voor den schrijver van het *Système de la nature* te doen doorgaan?

eene zoodanige omverwerping aller wetten, heeft regtschapen lieden, en zelfs aanhangers van het ongeloof, die eenig gevoel van eer en goede trouw hebben behouden, slechts kunnen verontwaardigen. Welke burger zal zich dus kunnen vleijen, zijne asch van de verachting teredden, zoo lang er schrijvers, die vermetel, en lasteraars, die onbeschaamd genoeg zijn, om over het graf van eerbiedwaardige mannen, de noodlottige rampen der razernij te verspreiden, met welke zij bezield zijn? dit echter heeft onze eeuw gezien. De list onzer filozofen heeft den moed vrachten te vervangen, die hun ontbreekt. Dan alleen onverschrokken, wanneer het te doen is, om grondregels uit te kramen, hebben zij niet gebloesd, om schimmen op te roepen, en in de graven eene schuilplaats tegen de algemeene verontwaardiging, en de vervolging des gezags te zoeken. Er was in de daad niets minder noodig dan deze voorzorg, om zulke goddelooze, oproerige, de menscheid onteerende grondbeginselen, zonder gevaar aan den man te brengen. Verwoesters van de maatschappij zijn-

de, hadden zij alles van dezelve te vreezen, en het is onder begunstiging dergenen, welke niet meer zijn, dat zij in veiligheid hebben meenen te kunnen werken, om dezelve te verlagen en te schenden." (Zie het einde van het artikel BROTHIER). — De gene, die met *la France littéraire*, dit werk aan MERIAN, lid der akademie van Berlijn, toeschrijven, zijn van meening, dat het de hoofdletter M***, en de drie sterretjes zijn, die den naam van MIRABAUD hebben doen vooronderstellen: het schijnt tegenwoordig buiten twijfel, dat het in de daad het werk van MERIAN is, niet alleen om verscheiden aannemelijke waarnemingen (zie *Journ. hist. et litt.* 15 Mei 1787, blz. 98), maar ook omdat hij deze toeschrijving, sedert dat dezelve is bekend geworden, nooit heeft tegengesproken (*). Voor het overige is dit opgewarmd spinosismus, door verscheiden geleerden bondig wederlegd, vooral door den heer BERGIER, *Examen du matérialisme*, 2 dln in 12. mo; de heer CASTILHON, lid der koninklijke maatschappij van Londen, de heer HOLLAND, in zijne *Wysgeerige*

(*) Het is tegenwoordig bekend dat MERIAN geenerlei deel aan het *Système de la nature* heeft gehad, dat een werk van HOLLAND en DIDEROT is.

aanmerkingen enz. hebben er mede de ongerijmdheid van aangetoond. Zelfs VOLTAIRE, die groote advokaat der wijsgeerige droomen, heeft het beschouwd, als eene hevige uitvaring vol ongerijmdheden, op gewaande proefnemingen steunende, waarvan de vastheid en het belagchelijke tegenwoordig door iedereen zijn erkend en uitgekreten.

MIRABEAU (VICTOR DE RIQUETTI, markgraaf van), graaf van *Beaumont*, burggraaf van *Saint-Matthieu*, den 5 October 1715, te *Perthuis* geboren, uit eene van *Florence* oorspronkelijke familie, die ten gevolge van de binnenlandsche onlusten der 14.^e eeuw, naar *Frankrijk* geweken was, trad vroegtijdig de loopbaan der wetenschappen en letteren in. Zijn gewoon verblijf te *Parijs* houdende, verbond hij zich met Dr QUESNAY, een der patriarchen van de sekte de oeconomisten, en toonde zich weldra, een der ijverigste voorstanders zijner leer, welker opgewonden aanhangers hij alle Dingsdagen te zijnen huize vereenigde. Hij maakte zich in den beginne bekend, door twee *Verhandelingen over de provinciale staten*; door de *Theorie der belasting*, de *Grondbeginselen der hande-*

lijke wijsbegeerte, en andere schriften, het algemeene nut ten doel hebbende: maar het werk, dat hem den meesten roem verwierf, is zijn *Ami des hommes* (*Menschenvriend*), een werk, vol nuttige inzichten, bondig wijsgeerige overwegingen, staat- en landbouwkundige berekeningen, die aan de beteekenis van den titel beantwoorden: verre verwijderd van den nieuwigheids- en verwoestingsgeest, die deze eeuw beroert. Wel is waar, dat er eenige inzichten in voorkomen, die niet nauwkeurig schijnen; en welker uitvoering geenerlei nut zoude te weeg brengen; maar dezelve worden opgewogen, door zoo vele goede zaken, dat de critiek het zichten taak schijnt te hebben gesteld, dezelve te ontveinzen, zoo wel als de gebreken des stijls. » De *Menschenvriend*, zegt de schrijver der *drie eeuwen*, zal altijd genade vinden in de oogen der gestrengge letterkundige, door het goede gebruik, dat hij van zijne talenten heeft gemaakt. Vrij moge zijn stijl wijdloopig, neologisch, onnaauwkeurig, weinig naar de bepaalde regels der uitspraak afgemeten zijn! het is voldoende, dat hij soms trekken van welsprekendheid, van warmte en verhevenheid aanbiedt, die aan onze naauw-

keurigste schrijvers tot eer zouden verstrekken. Al wie zich, zoo als hij, kan verzekeren, dat de ijver voor het algemeene welzijn, zijne pen heeft bestuurd, moet zonder moeite de zwakke eer opofferen, van tot een voorbeeld aan de zuivere schrijvers te worden gesteld, mits hij kon worden aangehaald als dat der goede burgers." De sekte der OEconomisten boezemde hem somtijds reusachtige en valsche denkbeelden, en eene hoogdravende taal in, welke nooit, die der waarheid en der rede was. In de *Lofrede van FRANCISCUS QUESNAY*, meent men veeleer een' geestdrijver dan een bondig mensch te zien. Hij overleed te *Argenteuil*, den 13 Julij, 1789. — [Na dit artikel over den markgraaf van *MIRABEAU*, dien de abt DE FELLEIN artikel op de getuigenis van den abt *SABATIER*, geprezen heeft, en wijl hij in een vreemd land, niet al de bewijsstukken kon hebben, achten wij ons verplicht eene andere te leveren, die hem doet kennen, zoodanig als hij door zijne tijdgenooten, en door de nakomelingschap is beoordeeld. In zijn fragment over de OEconomisten, spreekt LA HARPE aldus over hem: » Die *MIRABEAU*, de economist, bezat van de zuidelijke verbeeldingskracht

eikel dien graad van geestvervoering, welke aan de krankzinnigheid grenst, en nam uit de dwaasheid des tijds, de trotsche hoofdigheid der gevoelens, en eenen dorst naar roem, welken hij meende te verkrijgen, door zijnen adel, door geschriften over de landbouwkunde, bij het volk bemind te maken. Hij was rijk genoeg in eigen erfen, om schoone landerijen, door akkerbouwkundige proefnemingen te verwoesten, en om door sijstematische ondernemingen, en eigendunkelijke bouwplannen, eene groote fortun te ondermijnen. In zijne schriften was hij de advocaat des boers, en in zijne dromen plaaide hij denzelfden." De *Mémoires du temps* verhalen eene menigte bijzonderheden, over deze door bijzondere heeren gemaakte aanmatigheden. Hij schreef aan zijne vrouw: *Zeg aan den pastoor van Bignon*, (een zijner landgoederen) *my eene aanspraak gereed te maken, en dat ik anders geenen zwartrok meer wil zien*, en hij vorderde in eene andere omstandigheid, dat de pastoor van *Roquelaur*, van den predikstoel zou afkondigen, dat men de *Voorzienigheid* moest danken van aan het geweest eenen zachten meester te hebben gegeven, uit een gesticht.

gesproken, gevormd, om aan andere menschen te bevelen. Hij werd beschuldigd, van eene overdrevene afgunst, ten opzichte van de talenten van zijnen zoon, wiens meerderheid hij veel meer haatte dan deszelfs ondeugden, en wiens inborst hij verbitterde, en wiens gewelddadigheid, hij door aanhoudende vervolgingen, als ware het, uitlokte. Hij verkreeg tegen zijne familie vier en vijftig *lettres de cachet*, en vermoede de regtbanken, met zijne ergerlijke processen tegen dezelve. Zijn werk (*de Menschenvriend*) is een ruw zamenraapsel van goede en kwade zaken, goed, wanneer zij voor iedereen; kwaad, wanneer zij voor hem bestemd zijn; zonder plan noch orde, alles in eenen verwarden stijl geschreven, met eene ongehoefelijke kwistigheid in woorden, die hij zijne *waarde en aangeborene overvloedigheid* noemt. Zijne *Werken* (*OEuvres*), die men te regt heeft genoemd de *Openbaring de staatkundige huishoudkunde*, bestaan uit meer dan 20 boekdeelen. Wij willen ons bepalen, met opte-noemen, zijne reeds aangehaalde *Theorie der Belasting*, welke hij zijn meesterstuk noemt, en die hem de eer der *Bastille* verwierf. —

Examen etc. (*Onderzoek der gewijde Gedichten van LE FRANC DE POMPIGNAN*); eene vervelende en belagchelijken lofredede, die POMPIGNAN de onhandigheid had, in zijne uitgave in 4.to optenemen. Nooit was de lof uitsporiger en belagchelijker. Men kan er door eenen enkelen trek over oordeelen. Bij gelegenheid van eenige dichtregels eener ode, verzekert hij, dat *al wie bij deze verzen niet weent, niet anders dan over eenen vuistslag zal weenen*. Eindelijk zullen wij nog vermelden *Eloge etc.* (*Lofrede van den meester der wetenschap*) — de Oeconomist QUESNAY, — eene zoo verregaande belagchelijken lofredede, dat de liefhebbers van zeldzaamheden, dezelve als een voorbeeld van wartaal, en opgeblazen stijl bewaren. Men vindt in die werken, in eenen zwellenden, duisteren en eigenzinnigen stijl geschreven, eene kwakzalverij van menschenliefde, welke hij als geschikt beschouwde, om op de openbare opinie invloed uit te oefenen. De markgraaf van MIRABEAU was een der redacteurs van het *Journal d'Agriculture etc*, en met den abt BAUDEAU van de *Ephémérides du citoyen*. Deze schrijver, die zich zoo sterk te gunste der

openbare vrijheden verklaarde, die in zijne schriften, de strengste grondregels, van zedekunde en deugd ten toon spreidde, was, volgens de getuigenis dergenen, welke hem gekend hebben, een slechte burger, een slechte echtgenoot, een slechte vader.] —

MIRABEAU (HONORÉ GABRIËL RIQUETTI, Graaf van); zoon van den voorgaande, werd den 9 Maart 1749, te *Bignon*, bij *Nemours* geboren. Hetzij dat zijne opvoeding verwaarloosd werd, en dat de *Menschenvriend*, niet genoeg de vriend van zijn eigen bloed was, om hem voor de deugd te vormen; hetzij dat zijne vurige, wilde en onzeggelijke inborst, de lessen zijns vaders nutteloos heeft gemaakt, vroegtijdig ten minste, gaf hij zich aan al de uitspattingen eener teugelobze jeugd over; hij ontving in den beginne de lessen van den vader van den letterkundige LACHABEAUSIÈRE, eenen man van verdienste, doch wiens lessen hij weinig ter harte nam. Hij werd vervolgens laat in eene militaire kostschool geplaatst, alwaar hij zeer oppervlakkige studien maakte, en begaf zich in den ouderdom van 17 jaren als vrijwilliger onder de ruitery. Na eenen minnenhandel, op

verzoek zijns vaders op het eiland *Rhé* opgesloten, begaf hij zich later naar *Provence*; alwaar hij in 1772 met eene mejufvrouw DE MARIGNANE in den echt trad, wier aanzienlijk beschikbaar vermogen, hij weldra geheel en al verkwistte. Zijn vader liet hem alstoen, op last des konings onder kuratele stellen, en naar zijn landgoed verbannen. Daar vond de jonge graaf, in ernstige studien, een voedsel voor zijnen driftig werkzaam geest; maar eene zaak van eer, om welke hij zijne ballingschap verbrak, bragt hem weldra van de eene gevangenis naar de andere, tot de ergerlijkste zijner lotgevallen. Hij ging in 1776; gedurende zijne niet zeer strenge gevangenschap in het kasteel van *Joux* bij *Pontarlier*, stad, welke de gouverneur van het kasteel had toegestemd, om hem tot gevangenis te geven, eene verbintenis aan met SOPHIA DE RUFFEY, jonge en beminnelijke echtgenoot van denouden markgraaf DE MONNIER; gewezen president van de rekenkamer van *Dôle*. Terwijl hij met haar naar *Zwitserland* en vervolgens naar *Holland* vlugtte, verklaarde het parlement van *Besançon*, op verzoek der families MIRABEAU, RUFFEY en MONNIER, hem schuldig aan vrouwen-

roof, en deed hem in beeld-tenis onthoofden. Om te kunnen bestaan, nam MIRABEAU zijne toevlugt tot zijne pen, maar nadat de uitlevering der beide gelieven verkregen was, ligtte men hen van *Amsterdam* op, om hen overtebrengen, SOPHIA, toenmaals zwanger, in een huis van opzigt te *Parijs*, en haar verleider naar den slottoren van *Vincennes*, alwaar hij 42 maanden doorbragt, en alwaar hij eenige voortbrengselen vervaardigde, die den stempel der verregaandste ontucht droegen. Het is van dat tijdstip af dat hunne *briefwisseling* dagteekent, die door den luitenant van politie LENOIR gemakkelijk werd gemaakt, op voorwaarde, dat de brieven onder zijne oogen komen, en naar zijn secretariaat terugkeeren zouden. Het is daar, dat dezelve later door MANUEL, burgerlijk officier, werden gevonden, die dezelve in het licht gaf. Vrij geworden zijnde, kreeg de graaf van MIRABEAU zijn vonnis bij verstek vernietigd; zelfs bewerkte hij dat de pleitgedingen zijner mede beschuldigten te niet gedaan werden. Daar hij vervolgens, zoo als hij zelf zeide, zich weder in het bezit wilde stellen, eener rente van zes duizend livres, liet hij zijne vrouw geregte-

lijk eischen, om zich met hem te vereenigen, maar een vonnis van scheiding kwam tusschenbeide, en benam hem alle hoop. Hij gaf eene brochure in het licht, getiteld: *Des lettres de cachet et des prisons d'état*, een werk vol logens en woede, ofschoon er belangrijke bijzonderheden in voorkomen voor degene, welke niet weten, dat dezelve geheel en al romanesk zijn. De schrijver, een gezworen vijand van de godsdienst, en bij gevolg van de openbare orde en van al de weldaden, die er uit voortvloeijen, bewijst door dit stukje genoegzaam, hoezeer hij verdiend had opgesloten te zijn, en hoe kwalijk men gehandeld heeft, hem niet langer de kracht des gerechts te doen onder vinden. » Welke lompe en onbesuisde staatkunde, zegt een schrijver, bevat dit voortbrengsel! Bij het aanhooren zijner klagten, bij het beschouwen van het tafereel zijner ongelukken, zou men hem voor onschuldig hebben kunnen houden; maar wanneer men hem hoort uitvaren tegen overtuigingen, die den grondslag aller deugden en aller onschuld uitmaken, kan men hem enkel beschouwen als eenen boosdoener, aan eene welligt wettige straf ontsnapt, wyl dezelve veel te

zacht voor zijne wandaden was." In 1784 deed hij eene reis naar *Engeland* om er de instellingen van dat land te beoefenen. In 1785, gaf hij in het licht *Doutes etc. (Twijfelingen over de vrijheid der Schelde, door den keizer gevorderd)*, een gematigd en wijs geschreven werk. Een schotschrift, tegen de bank van den H. CAROLUS, lokte in 1786, dit hevige verwijt van den markgraaf ASTORGA, een' der bewindhebbers van de bank; tegen hem uit: » Het is zeker dat men, om de bank aan te randen, een dier lieden bezoldigd heeft, wier leven slechts eene afwisseling van misdrijven en kastijdingen aanbiedt, en die de oogenblikken, waarop zij niets kwaads verrigten, besteden, om kwaad te spreken." *La monarchie etc. (De Pruisische staat)*, 1788, 8 dl.n, in 8. vo; met één deel in fol. plans en kaarten, is een werk, waarin, onder uitmuntende aanmerkingen, juiste, bondige en moedige critiek, men allerlei dwalingen vindt. De medewerkers, door MIRABEAU, onder de protestanten gekozen, hebben aan hunnen haat tegen de Catholijke kerk, eenen zoo vrijen teugel gegeven, dien men, win deze voor alle godsdiensten onver-

schillige tijden niet zou verwachten, indien men niet wist, dat deze, volgens de uitspraak van haren goddelijken Stichter, steeds door den haat der wereld onderscheiden moest worden. Het volslagen materialismus, wordt er met eene voorbeeldlooze vermetelheid in ontwikkeld. De dolzinnigheid wordt er zoo ver in gedreven, dat men de ongelukken des menschen, aan het geloof zijner onsterfelijkheid toeschrijft. De *Correspondance etc. (Geheime briefwisseling van het hof van Berlyn)*, 1789, 2 dl.n in 8. vo lokte zeer levendige klagten, hekelingen en wederleggingen uit. De schrijver deed eene soort van herroeping van hetzelve, ten minste met betrekking tot de publiciteit en den vorm, terwijl hij toch altijd scheen, den hoofdinhoud goed te keuren. Na deze werken, en andere staatkundige brochures, in het licht te hebben gegeven, bood hij zich bij den adel van zijn land aan, als afgevaardigde bij de algemeene staten. Door denzelfden afgewezen, wendde hij zich tot het volk, en werd te gelijker tijd door den burgerstand van Aix en Marseille benoemd. Hij gaf de voorkeur aan de eerste der steden, en begaf zich dadelijk naar *Parijs*, alwaar hij

medewerkte aan de uitgave van het *Journal etc. (Dagblad der algemeene staten)*, dat het vernietigings-vonnis, door den staatsraad uitgesproken, onder den titel van: *Courrier de France*, overleefde. De nationale vergadering, die in hetzelfde jaar plaats had, gaf hem gelegenheid om ongehinderd alle filozofische grondbeginselen, betrekkelijk de koningen, de wetten, het gezag en de vrijheid, uit te kramen. Maar zijne pogingen waren vooral tegen de godsdienst en de geestelijkheid gerigt. Hij gaf zich vele moeite, in die met zijnen smaak zoo zeer overeenkomende loopbaan, en onderscheidde zich met de CHAPELIERS, de VOIDELS, de REWBELS, de CAMUSSEN, de PETIONS enz, in den openlijken oorlog, aan alle zedelijke, staatkundige, geregtelijke en godsdienstige grondbeginselen. Wij willen de bijzondere omstandigheden opgeven, waarin hij het woord heeft gevoerd: vooreerst toen hij het tafereel schetste eener algemeene bankbreuk, en het belastingstelsel, door NECKER voorgesteld, deed aannemen; ten tweede toen hij den abt MAURY antwoordde, betrekkelijk de geestelijke goederen, en hij zijne stem uitbragt ten opzichte van de bur-

gerlijke constitutie der geestelijkheid (de leer, welke hij in deze beide gevallen predikte, was volkomen valsch). Men heeft verder opgemerkt zijne redevoering over het familie-verdrag, zijne beide verhandelingen over de koninklijke bekrachtiging, twee andere over het regt van vrede en oorlog, hetwelk hij wilde, dat men aan den koning zou toekennen, enz. Op den 16 Januarij 1791 werd hij tot lid der departementale administratie van *Parijs*, en den 31 derzelfde maand tot voorzitter der nationale vergadering benoemd. Op den oogenblik, waarop hij juichte van het groote werk voltooid, en de Catholijke kerk in *Frankrijk* verpletterd te zien, ontnam eene vrij korte ziekte, door hevige stuiptrekkingen vergezeld, hem, op den 2 April 1791, aan de nationale vergadering, en aan de wereld. Zijne lijkplegtigheid was eene soort van vergoding, men weet dat twee jaren later, zijne overblijfselen door de menigte uit het *Panthéon* opgedolven en verstrooid werden. Deze onverwachte, en juist onder deze omstandigheden voorgevallen dood, heeft aan vele lieden doen gedenken aan het *Transivi, et ecce non erat*, Ps. XXXVI, 36^a. Anderen hebben zich het

noodlottige der heiligschendingen te binnen gebracht, waarvan de protestant SPELMAN ons zulk eene verschrikkelijke geschiedenis heeft nagelaten. Men verzekert dat hij sedert eenige dagen werkzaam was, om het gezag des konings te herstellen, en men verzekert zelfs, dat hij aan een vreemd hof zijn woord nad gegeven, om zoodra de kerk zou te niet gedaan zijn, hij al zijne pogingen zou inspannen tot herstel van den troon. Wat er ook van deze verzekeringen wezen moge, men kan niet ontkennen, dat de haat van de *club der Jakobijnen*, welken hij zich sedert eenigen tijd op den hals had gehaald, en die zelfs geruchten van vergiftiging en moordplannen heeft uitgestrooid, aan dezelve eenige waarschijnlijkheid geeft; maar de opening van zijn ligchaam heeft doen zien dat de uitspattingen des vermaaks, en de vermoeijenissen van een onrustig leven, zijne dagen hadden verkort. Men heeft de woorden aangehaald, die hij kort voor zijnen dood, aan een' zijner vrienden zeide: *Ik neem den rouw der monarchie mede in het graf; de muiltelingen zullen er onderling de starden van verdeelen.* Het schijnt echter, dat hij zich vruchteloos vleide eene zoodanige omwente-

ling te weeg te brengen. Onafhankelijk van de schikkingen van dengenen, die bij dergelijke gelegenheden, andere berekeningen maakt dan de menschen, is het waarschijnlijk, dat deze poging, ten voordeele des konings, zijn eigen ondergang zou berokend hebben. MIRABEAU stelde zich zijne magt, en vooral de uitwerkselen zijner geruchtmakende welsprekendheid veel vergroot voor. Men verhaalt dat hij in 1789, aan eenen geneesheer zijner vrienden, bij het aanraken van zijn voorhoofd, zeide: *Zie daar een dier hoofden, waarin stof zit, om rijken te hervormen.* Bij eene andere gelegenheid zeide hij aan den heer SULEAU: *LA FAYETTE heeft een leger; maar geloof mij, mijn hoofd is ook eene mogendheid.* Redevoeringen eener belagchelijke ijdelheid, welke eene weinig gewone zwakheid van geest; en eene tot waanzinnigheid gedrevene eigenbaat vooronderstellen. Van zijne schitterendste redevoeringen, is er geene in staat, om de blikken eener nauwkeurige *logica* te verdragen; indien men de woorden ter zijde stelt, weet de oordeelkundige man, er niets bondigs; niets, wat zijne overtuiging kan bevestigen, uit te putten. » Zijne welsprekendheid, zegt

een schrijver, die voor het overige tot zijne bewonderaars behoort, was vurig en hevig; maar de grondbeginselen waren aan zijne hartstogten onderworpen. Hij deed zich door al de partijen vreezen, zelfs door die, welke hij diende, wyl men op zijn gevoelen niet kon rekenen, en wyl men dezen grondregel van LA ROCHEFOUCAULD kent: *Er bestaat in het menschelijke hart eene altoosdurende voorttelling van driften, zoo dat de vernietiging der eene bijna altijd de ontluiking eener andere, met dezelve strijdig, is.* Men weet hoezeer dit tot eene mogendheid zich verheffend hoofd zwak was, wanneer, men hetzelfde noodzaakte, juist te redeneren, en dat men deszelfs dwalingen met waardigheid en moed in het daglicht stelde. Hoe zedig was niet het stilzwijgen van MIRABEAU, toen in de vergadering van den 27 November 1790, de abt MAURY hem, na hem in al zijne uitvlugten achtervolgd te hebben, zeide: » Bedank thans de tribunen, voor de vleijende toejuichingen, waarmede zij u overladen hebben, toen gij de liefdadigheid hebt gehad, mij, door uwe ontkenning, aan hunne geleerde afkeuring bloot te stellen. Indien gij genegen mogt zijn,

om te wederantwoorden, spreek, ik sta u het woord af.... Gij zegt niets.... Zoek gerustelijk eenige spitsvinnigheid, en ik zal dezelve oogenblikkelijk naar waarde beantwoorden.... Zegt gij verder niets?.... Ik vervolg dus, en na u dezelfde woorden, die gij zoo bondig in uwen mond, en zoo beagchelijk in den mijnen hebt gevonden, te hebben teruggegeven, rand ik regtstreeks uw argument aan." De *schriften* van VOLTAIRE, HELVETIUS, ROUSSEAU, de *Encyclopédie*, die tallooze menigte goddelooze of ontuchtige *brochures*, bijna al de tijdschriften, sedert langen tijd de bazuinen van het *philosophismus* geworden, de schilder-, de beeldhouw-, de graveerkunde, al de kunsten aan de boosaardigheid en aan de ontucht verslaafd, hadden *Frankrijk* voor de omwenteling voorbereid, waarvan MIRABEAU, gelijk aan de vlieg van LAFONTAINE, zich de eer toeschreef. Eenige maanden vóór zijnen dood had men zijn *Openbaar en bijzonder leven* in het licht gegeven. Om een denkbeeld van het karakter en den stijl des werks te geven, willen wij een gedeelte van blz. 93 mededeelen, waarin, bij wijze van zakelijken inhoud, ge-

zegt wordt: » RIQUETTI zal zich ten opzichte van niets regtvaardigen, en het zal bewezen blijven, dat hij van zijne wieg af een goddeloos mensch was; dat de natuur nooit een ondankbaarder zoon verwierp; dat de huwelijksgod, nooit zijnen fakkel voor onmenschelijker echtgenoot ontstak; dat de deugd nooit grooter vijand, het vaderland een gevaarlijker burger, de letteren een laaghartiger schrijver, de adel een meer bedorven afvallige, de maatschappij een arglistiger huichelaar, de liefde een lafhartiger dienaar, de vriendschap een bederfelijker bedrieger, het gevoel een onbeschaamder bespotter, de losbandigheid een cynischer bevorderaar, de goddelijke wetten een goddelooser verachten, de menschelijke wetten een grooterschender, de staten eindelijk een vermètel eruiteling te verwerpen hadden." De heer BURKE, dat beroemde en welsprekende lid van het Engelsche parlement, geeft in eenen brief aan den heer WOOFORT, adjudant-majoor van zijne Britsche majesteit, onder dagteekening van den 11 Februarij 1791, geen gunstiger denkbeeld van MIRABEAU. » Een zijner vrienden, zegt hij, onlangs van Parijs gekomen, heeft mij gezegd, dat hij in de ver-

gadering tegenwoordig was, toen de graaf van MIRABEAU (ik vraag hem verschooning, de H.^r RIQUETTI), hem wel wilde vermaken, door het denkbeeld te openbaren, dat hij van mij heeft. Ik zal hem niet anders beantwoorden, dan door hem enkel het gevoelen tegen te stellen, dat geheel *Europa* van hem heeft, en omtrent hetwelk, ik mij op hem zelve beroep. Ik heb het geluk, van voor mijnen vorst nooit iets strafwaardigs te hebben gedaan, ik kan de verontwaardiging trotseren van RIQUETTI, eersten van dien naam, die de koning der Franschen is. Ik ben onder de bescherming der Engelsche wetten. Ik wil mij noch aan commissie van inquisitie, noch vooral aan zijne lantaarn onderwerpen, die mij voor eerlijke lieden veel gevaarlijker toeschijnt, dan de *Bastille* ooit geweest is. Indien ik verplicht was, om in *Frankrijk* te leven, zou ik oneindig liever het bestuur van LOUWIJK XVI verkiezen, en ik zou hetzelfde veel gunstiger voor mijne vrijheid achten, dan dat van RIQUETTI I. Ik vind echter, dat hij, na een zoo weinig getrouw onderdaan te zijn geweest, zich te mijnen opzichte als een zeer gediensdig vorst gedraagt, daar hij, door zoo veel kwaad

van mij te spreken, op de eenige wijze heeft gesproken, die tot mijne voldoening en tot mijnen roem kon bijdragen. Het voorwerp der smaadwoorden van den heer RIQUETTI te zijn, is eene eer, waarbij niet veel te voegen valt: MIRABEAU te *Bicêtre*, boezemde mij medelijden in; MIRABEAU op zijnen troon, op dien troon, welken de spelen der fortuin dikwerf tot belooning voor zekere daden bestemmen, welke gewoonlijk tot eenen staat geleiden, dien ik niet wil noemen, is voor mij verder niets dan een voorwerp van verachting; want de ondeugd is nooit hatelijker, en toont zich nooit lager in de oogen der rede, dan wanneer hij de natuurlijke plaats der deugd overweldigt en bezoedelt." Door eene eigenzinnigheid, de filozofische ongerijmdheid waardig, liet hij een testament na, na aan de nationale vergadering een geschrift tegen de testamenten te hebben ingeleverd, waarin hij in zijne opgewonden en wonderige taal afkeurde, *dat de mensch, om zoo te spreken, de grenzen der natuur verlatende, eenen wil wilde nalaten, wanneer hij er geen meer had, bestaan wilde, wanneer hij niets meer dan een ijdele naam was,*

en aan het niet de regten des bestaans overbrengen wilde: even alsof het niet ongerijmd en wreeder ware, van aan den mensch de vrijheid te ontzeggen, om over zijne goederen te beschikken; van den eerbied te verwerpen, dien alle natien, door een even zoo natuurlijk als godsdienstig instinkt, ten allen tijde, voor den geheiligden wil der stervenden hebben gehad; van de ongezeggenheid en on dankbaarheid der kinderen aan te moedigen, door de ouders buiten staat te stellen, van hen te bedwingen of te bestraffen; van allerlei nabestaanden en erfgenamen *ab-intestato*, uit te noodigen, tot vergiftigingen, moorden, enz.; van den eigenaar, den landbouwer te verplichten, om de vrucht van zijne spaarzaamheid en zijnen arbeid, aan verachtelijke en hatelijke lieden over te geven: een ontwerp, dezer eeuw waardig, en volkomen naar zijne andere werken afgemeten. » Degene, die andere bijzonderheden, omtrent MIRABEAU mogten wenschen te weten, zegt een Parijsch dagblad, moeten het testament van zijnen vader raadplegen, de criminele registers geregteijk nazien, de handvesten der gevangeniszen napluizen, de

getuigenissen hooren van al degene, die eenige kennis hebben gedragen, van de daden en gebaarden van dien eersten *heilige*, der constitutionele legende." Een dichter heeft bij wijze van fabel, eene soort van grafschrift voor hem vervaardigd, dat geheel buitengewone denkbeelden bevat:

L'Éternel fatigué des crimes de
ce monde,
Et voulant le punir par un cruel
fléau,
Recueillit un instant sa sagesse
profonde,
Puis dit à Lucifer: *Engendre*
MIRABEAU.
Le Diable alors le fit à son
image,
d'Une peau dégoutante enve-
loppa ses traits,
Dans son esprit mit l'infernale
rage,
Et dans son cœur tous les for-
faits.
Mais, par les charmes du lan-
gage,
Sur les mortels il prit tant de
pouvoir,

Que le démon, dont il passa
l'espoir,
Devint jaloux de son ouvrage,
Et ne vit plus en lui qu'un ri-
val odieux
Dont il crut devoir se défaire.
Il eut raison: ce monstre au-
dacieux
Aurait fini par détrôner son
père,
Envahir les temples des dieux,
Et placer l'enfer sur la ter-
re (*).

wij willen ons onthouden, de titels van al zijne voortbrengselen op te noemen, derzelve lijst zou er aanbieden, waarin de schrijver zich aan eene schaamteloze uitgelatenheid, heeft overgegeven. De verzameling der *werken* van *MIRABEAU*, bestaat uit meer dan 40 boekdeelen; maar tegenwoordig wordt bijna niets anders gezocht, dan zijne *Redevoeringen*, al het overige is in de verachting of in de vergetelheid vervallen. Zijne redevoeringen zijn verschei-

(*) *Vrij aldus vertaald:*

In 't eeuwig raadsbesluit was eenmaal goedgevonden,
Dat de aard' zou zijn gestraft, om hare gruwelzonden;
De duivel werd ontboeid; God sprak tot *LUCIFER*:
Teel mij een' MIRABEAU, en *MIRABEAU* was er,
Gemaakt naar satans beeld, want zijne wezenstrekken
Ging ook de duivel met een walg'lijk vel bedekken,
In zijnen geest goot hij de helse razernij,
En in zijn hart de kiem van alle schelmerij.
Maar hij was wel ter taal, en kreeg zoo veel vermogen,
Dat satan nijdig werd, en met afgunstige oogen,
Op 't maaksel nederzag; hij had het niet verwacht,
Dat hij zoo boozen mensch, zou hebben voortgebracht;
Een mededinger zag hij zich in hem gegeven,
En deze moest van kant, hij stond hem dus naar 't leven.
Was dit een wonder? Neen, de duivel had gelijk,
't Afschuwelijk gedrogt, stond naar zijns vaders rijk;
Gods tempels hield het reeds, niet in de minste waarde
Weltra had het de hel ook wel geplaatst op aarde!

Vertaler.

den malen herdrukt, met meer of mindere uitgebreidheid. Men heeft in het licht gegeven *Chefs-d'œuvre etc.* (*Redekundige meesterstukken van MIRABEAU enz.*), *Parijs*, 1822, 1823, 2 dl.ⁿ in 8.vo, in 1826, zijn er vier uitgaven in het licht verschenen van de *Verhandeling van MIRABEAU over de gelijkheid der verdeelingen in het erfregt der regte linie*, in de nationale vergadering door den H.^r DE TALLEYRAND, op den dag van zijn overlijden voorgelezen; *Parijs*, in 8.vo en in 32.mo In 1819 gaf men in het licht: *OEuvres etc.* (*Oratorische Werken van MIRABEAU bevattende al zijne redevoeringen, gevoelens en wederantwoorden enz., voorafgegaan van zijne levensschets, door den heer BARTHE, advocaat, enz. en van de lijkrede, door CERUTTI, bij zijne begraafing uitgesproken, van eene vergelijking tusschen MIRABEAU en den kardinaal DE RETZ, door den graaf DE BOISSY 'D ANGLAS en van de beoordeelingen van MIRABEAU door den graaf GARAT en CHENIER*), drie deelen, in gr. 8.vo LAHARPE heeft de redkundige talenten van MIRABEAU, eenen overdreven lof toegezwaard; hij noemt hem den *Franschen DEMOSTHENES*. Deze geest-

drift voor eenen redenaar, die enkel drogredenen te baat neemt, en geen ander vuur, dan dat der hartstogten bezat, zal door de nakomelingschap niet gedeeld worden.

* MIRABEAU (BONIFACIUS RIQUETTI, burggraaf van), broeder van den voorgaande, te *Bignon*, in 1754 geboren, was afgevaardigde bij de algemeene staten, tegelijk met den beruchten MIRABEAU. Vroegtijdig in militaire dienst getreden, had hij, gedurende den oorlog der *Vereenigde Staten tegen Engeland*, verscheiden veldtogten in *Amerika* gemaakt, en was tot den rang van kolonel van *Touraine* gevorderd. De adel van het landvoogdijschap van *Limoges*, zond hem naar de algemeene staten. De burggraaf van MIRABEAU deelde de ondeugden zijns broeders; maar in de staatkunde volgde hij eenen geheel anderen weg. Met een minder diepzinnigen geest, en minder geleerdheid dan de graaf, bezat hij, zoo als deze, de kunst der schimpreden, en de geestigste kwingslagen, en gaf daarvan, in de verhandelingen der tribune, meer dan eens het bewijs. Hij verscheen zelden op dezelve; maar hij schoot van af zijne zitplaats, bijtende schampscheuten uit, die dikwerf

eenen grooten zin bevatten. Toen de graaf eens in eene verhandeling over den Bar-thels-moord sprak, zeide hem zijn broeder slechts deze weinige woorden: *Even gelijk men van de godsdienst een misbruik maakte, om de moordtooneelen van den Bar-thels-nacht ten uitvoer te brengen, hebben booswichten van den naam der vrijheid een misbruik gemaakt, om de woning der koningen te schenden.* Hij verdedigde ten allen tijde het koninklijke gezag, verzette zich tegen alle invoering van nieuwigheden, en toen LODEWIJK XVI in de vergadering kwam, om trouw aan de constitutie te beloven, ging hij naar buiten, verbrak zijnen degen, en zeide: wijl een koning van *Frankrijk*, het niet meer wil zijn, heeft een edelman zijnen degen ook niet meer noodig, om hem te verdedigen. Steeds in tegenkanting, met de heerschende partij der vergadering, randde hij met nadruk de maatregelen aan, welke dezelve nam, tot ondergang der geestelijkheid. Daar hij tegen de regeringloozen hevige uitvallen waagde, riep hij eens uit, toen het hem in eenen woordenstrijd niet kon gelukken, zich te doen hooren: *Ik zal in deze woordenwisseling de logica der tongen gebruiken, wijl de-*

zelve in deze vergadering niet minder noodzakelijk is, dan die der redenering. De burggraaf was zeer gezet op goed eten en goeden wijn, waardoor hij eene buitengewone waarlijvigheid verkreeg, hetwelk hem den bijnaam deed geven van MIRABEAU TONNEAU. Hij verscheen somtijds in de vergadering in eenen aan de dronkenschap grenzenden staat; en toen zijn broeder hem daaromtrent eenige verwijtingen wilde doen, antwoordde hij: *Waar over beklaagt gij u? van al de familie-ondreugden, hebt gij mij enkel deze gelaten.* Woorden, die volkomen wel overeenkomen, met die, welke men hem bij eene andere gelegenheid in den mond legt, bij welke hij zeide: *In elke andere familie, zou ik voor een slecht voorwerp en eenen man van verstand doorgaan, in de mijne houdt men mij voor eenen dwaas, maar voor een ordelijk man.* Nadat het regiment van *Touraine*, waarvan hij kolonel was, te *Perpignan*, in 1790 aan het muiten was geslagen, begaf hij zich derwaarts, maar daar hij de krijgstuicht niet had kunnen herstellen, vertrok hij weder van daar, de vaandel-doeken medenemende. Om dezen stouten stap voor eenige dagen in hechtenis genomen, werd hij we-

der losgelaten, en verliet *Frankrijk*. Naauwelijks aan de grenzen gekomen, zond hij zijn ontslag aan de vergadering, protesterende tegen alles, wat dezelve gedaan had en nog doen zoude, en wierf een legioen, dat eenen grooten roem van dapperheid won: dit legioen werd later met het leger van CONDÉ vereenigd. De burggraaf van MIRABEAU werd begrepen in het dekreet den 2 Januarij 1792 tegen de prinsen, broeders des konings, en andere aanzienlijke personen, uitgevaardigd. Een goede koningsgezinde en een uitmuntende krijgsman zijnde, zou de burggraaf van MIRABEAU groote diensten hebben kunnen bewijzen, aan de zaak, welke hij verdedigde; maar zijne buitensporigheden, welligt even zoo veel als eene borstzinking, waardoor hij werd aangetast, verkortten zijne dagen. Hij overleed op het einde van 1792 te *Freyburg* in *Brigau*. Hij had met eenig goed gevolg de losse dichtkunde beoefend, en gaf *liederen* en *heheldichten* in het licht; waarin hij de nieuwigheden van den dag in een belagchelijk licht plaatste. Nog heeft men van hem een stukje, getiteld: *Voyage etc.* (*Nationale reis van MIRABEAU, den Jonge*). 1790: hij verhaalt de revolutionnaire

buitensporigheden, waarvan hij op zijne reis naar *Perpignan* bijna het slagtoffer was geweest, en doet zulks met geestdrift en luimigheid.

MIRABELLA (VINCENTIUS), een Siciliaansch geschiedschrijver, in 1570. te *Syracusa* geboren, overleed in 1624, te *Motica*, op het zelfde eiland. Men heeft van hem: 1.º *Iconographia Syracusarum antiquarum explicatio*, in de verzameling van MURATORI. — 2.º *Eene Geschiedenis van Syracuse*, in het Italiaansch, *Napels*, 1613, in fol. vol nasporingen over de oudheden dier stad. Dit zeer zeldzame werk was zeer kostbaar, alvorens BONANNI er eene uitgave van leverde met zijn *Syracusa illustrata*, *Palermo*, 1717, 2 dl.ⁿ in fol.

MIRÆUS. — Zie LE MIRE.

MIRAMION (MARIA BONNEAU, vrouw van), tweede stichtster der dochters van de H. GENOVEVA, te *Parijs* in 1629 geboren, was de dochter van JACOBUS BONNEAU, heer van *Ruballe*, en werd in 1645 uitgehuwd, aan JOHANNES JACOBUS DE BEAUHARNAIS, heer van *Miramion*, die in hetzelfde jaar overleed. Hare jeugd, hare fortuin en hare schoonheid, de-

den haar vruchteloos naja-
gen, door alles wat het aan-
zienlijkste en beminnelijkste
was. **BUSSE-RABUTIN**, die
smoorlijk op haar verliefd
was, deed haar schaken. De
smart, welke zij daarover ge-
voelde, berokkende haar ee-
ne ziekte, die haar op den
rand des grafs bragt. Zoodra
zij hare gezondheid had te-
rug bekomen, maakte zij er
gebruik van, om de armen
en zieken te bezoeken en te
ondersteunen. De burger-oor-
logen van *Parijs* vermeerder-
den het aantal der ellendigen
dier groote stad. Mevrouw **DE**
MIRAMION, met hunne onge-
lukken bewogen, verkocht
haar halsieraad, dat op
24.000 livres, geschat werd,
en haar zilverwerk. Zij sticht-
te vervolgens het huis *Refuge*
(*Toevlugt*) genaamd, voor los-
bandige vrouwen en meisjes,
die men tegen wil en dank
zoude opsluiten; en het ge-
sticht *Ste. Pelagie*, voor de-
gene, welke zich vrijwillig
daartoe aanboden. In 1761,
bragt zij eene vereeniging tot
stand, van twaalf maagden,
de *Heilige familie* genaamd,
om jonge meisjes te onder-
wijzen, en om de zieken bij
te staan. Zij vereenigde de-
zelfde vervolgens, met die van
de **H. GENOVEVA**, die het
zelfde doel had. Hare wel-
daden verdienden, dat men
aan deze instelling den naam

van *dames Miramionnes* gaf.
Zij stichtte in hare commu-
niteit geestelijke afzonderin-
gen, tweemaal 'sjaars voor
de dames, en viermalen 'sjaars
voor de armen. Mevrouw **DE**
MIRAMION geleidde hare *fa-*
milie, met eene bewonde-
renswaardige voorzigtigheid
en regelmatigheid. Zij deed
een aantal andere godvrucht-
tige en liefdadige werken,
en overleed heiliglijk in 1696.
De abt **DE CHOISY** heeft haar
Leven beschreven, *Parijs*,
1706, in 4. to 1707, in 8. vo
hetzelve is belangrijk en sticht-
telijk. De gencesmiddelen van
mevrouw **DE MIRAMION** zijn
dikwerf met het beste gevolg
gebruikt. Hare liefdadige en
edelmoedige dochters hebben
in 1791 de onwaardigste be-
handelingen ondergaan, liever
dan deel te nemen aan de
scheuring, en aan de om-
verwerping der Catholijke
godsdienst.

MIRANDOLE. — Zie **PIC DE**
LA MIRANDOLE.

MIRAULMONT (PETRUS DE),
te *Amiens*, in 1550 gebo-
ren, was raadsheer in de schat-
kamer te *Parijs*, en luite-
nant van het halsregters ambt.
Zijne werken zijn: 1.º *Ori-*
gine etc. (*Oorsprong der hoo-*
ge gerechtshoven), *Parijs*,
1612, in 8. vo — 2.º *Mé-*
moires etc. (*Verhandelingen etc.*

over *het halsregtersambt*, 1615, in 8.vo — 3.º *Traite etc. (Verhandeling over de kanselarijën)*, 1610, in 8.vo Dezelve zijn vol geleerdheid en belangrijke nasporingen. De schrijver overleed, in 1611.

MIRE (JOANNES LE), te *Brussel*, den 6 Januarij 1560 geboren, werd in 1604, bisschop van *Antwerpen*, en was een prélaat met al de deugden en kundigheden versierd; die de eer der bisschoppelijke waardigheid uitmaken; hij stichtte het seminarie van *Antwerpen*, begiftigde dat van *Douai* met verscheiden beurzen voor arme studenten, en overleed in 1611, na ter hervorming der misbruiken, eene kerkvergadering te hebben gehouden, waarvan de statuten werden gedrukt te *Antwerpen*, 1610, en in de conciliën van pater LABBE.

MIRE (AUBERTUS LE), MIROEUS, neef van den voorgaande, te *Brussel* in 1573 geboren. ALBERTUS, aarts-hertog van *Oostenrijk*, benoemde hem tot hoogstdezelfs eersten aalmoezenier en bibliothecaris. Hij werd in 1610, door zijnen oom, bisschop van *Antwerpen*, naar *Holland* gezonden, om zich te verzetten, tegen de onlusten, welke de kettters niet

ophielden, tegen de goede trouw der verdragten, in zijn diocees, te verwekken. In 1624 werd hij deken der hoofdkerk, en werkte zijn geheele leven, tot heil der kerk en des staats. Hij overleed te *Antwerpen*, den 19 October 1640, den roem nalatende van een werkzaam, belangrijk en zeer geleerd schrijver, maar dien het dikwijls aan naauwkeurigheid en oordeelkunde ontbreekt. BAILET spreekt er, volgens zijne gewoonte, al te lichtzinnig over. » De schrijvers, zegt een letterkundige, die de meeste toegevendheid behoeven, zijn bijna altijd diegene, welke er voor anderen geene hebben. » Men heeft van MIROEUS: 1.º *Elogia illustrium Belgii scriptorum*: *Antwerpen*, 1609, in 4.to Deze lofreden zijn zeer beknopt. — 2.º *Vita JUSTI LIPSII*. — 3.º *Chronicon cisterciense*, *Keulen*, 1614, men vindt in dit werk eene verhandeling over den oorsprong der bagijnen. Hij geeft aan dezelve tot stichter den eerwaardigen LAMBERTUS den *Stamelaar* (zie dat artikel). — 4.º *Origines Cœnobiorum Benedictinorum, — cartusianorum, — ordinum militarium, canonicorum, regularium, — ordinis carmelitani, virginum ordinis B. M. Virginis An-*

nunciator, — congregatio-
 num clericorum, — omni-
 um ordinum religiosorum.
 Deze werken zijn oppervlak-
 kijg. — 5.º *Bibliotheca ec-
 clesiastica*, 2 dl.ⁿ in fol.,
 1639 — 1649. Dit is eene
 bibliotheek der kerkelijke ge-
 schiedschrijvers. Het 2.º dl.
 is in het licht gegeven door
 AUBERTUS VAN DEN EEDE, zij-
 nen neef, die bisschop van
Antwerpen werd: JOANNES
 ALBERTUS FABRICIUS, heeft
 er in 1718 te *Hamburg*,
 eene nieuwe uitgave van ge-
 leverd. — 6.º *Opera histo-
 rica et diplomatica*, enz.
 Dit is eene verzameling van
 oude handvesten en magtbrie-
 ven, betrekkelijk *de Neder-
 landen*. De beste uitgave is
 die van 1722, 2 dl.ⁿ in fol.
 door JOANNES FRANCISCUS FOP-
 PENS, die dezelve met aan-
 teekeningen, verbeteringen en
 vermeerderingen heeft, ver-
 rijkt. Deze verzameling is
 vermeerderd, door een bij-
 voegsel uit 2 dl.ⁿ bestaande,
 door denzelfden FOPPENS,
 1734 — 1748. — 7.º *Re-
 rum belgicarum chronicon*,
Antwerpen, 1636, in fol.
 — 8.º *De statu religionis
 christianae per totum orbem*,
Helmstadt, 1671, — 9.º *No-
 titia episcopatum orbis chris-
 tiani*, *Antwerpen*, 1613. —
 10.º *Geographia ecclesiasti-
 ca*, — 11.º *Chronicon re-
 rum toto orbe gestarum a*

Christo nato. Deze uit EU-
 SEBIUS, den H. HIERONYMUS,
 SIGEBERTUS en ANSELMUS,
 monniken van *Gemblours*,
 ontleende kronijk, is door LE
 MIRE vervolgd van het jaar
 1200 tot 1608; — 12.º *Co-
 dex regularum et constitu-
 tionum clericalium*, met aan-
 teekeningen, 1638, in fol.

† MIREVELT (MICHAËL
 JANSZ.), een beroemde Hol-
 landsche schilder, den 1 Mei
 1567, te *Delft* geboren. Zijn
 vader, een bekwame goud-
 smid, verzuimde niets voor
 zijne opvoeding; reeds in den
 ouderdom van acht jaren was
 de jonge MICHAËL, met het
 Latijn bekend, en zijn schrift
 was zoo volkomen schoon,
 dat hij al de meesters van
Delft overtrof. Hij beoefen-
 de alstoen de graveerkunde,
 onder HIERONYMUS WIERIX;
 en pas twaalf jaren oud zijn-
 de, gaf hij reeds platen in
 het licht van eene *Samari-
 taansche vrouw*, van een
Avondmaal en van eene *Ju-
 dith*, volgens eigen vinding,
 en die bewezen, wat hij een-
 maal zoude zijn. ANTONIUS
 BLOKLAND, wilde hem de
 schilderkunde leeren, en wel-
 dra evenaarden de voortbren-
 selen des kweekelings die des
 meesters. MIREVELT beoefen-
 de in den beginne het ge-
 schiedkundige, maar over-
 tuigd, dat een schilder, om

de volmaaktheid te bereiken, geenen enkelen tak zijner kunst moet verwaarloozen, legde hij zich evenzeer toe op het portret, en het landschapschilderen. Na aldus zijne talenten ontwikkeld te hebben, en terwijl men verwachtte, dat hij zich tot den rang der beroemdste historisch-schilders zou hebben verheven, hield de zucht naar winst, hem van groote werken terug, en bepaalde hem voor het portret. De begaafdheid, welke hij daarin ontwikkelde, regtvaardigt hem echter in zeker opzigt. De meeste vorsten van zijnen tijd, wilden door hem afgeschilderd zijn. KAREL I, beriep hem, na hoogstdezelfs huwelijk, met HENRIETTE MARIA van Frankrijk, dochter van HENDRIK IV, naar Engeland. De pest, die in 1625, te Londen uitbarstte, belette den kunstenaar, om aan deze uitnoodiging gehoor te geven. De aartshertog ALBERTUS onderscheidde zich onder al zijne beschermers, en ofschoon MIREVELT, tot de toenmaals niet geduld wordende sekte der Mennonieten was overgegaan, hield die vorst niet op, hem met gunsten te overladen, en gaf hem eene aanzienlijke jaarwedde. Zich te Delft, met ter woon gevestigd hebbende,

verliet MIREVELT die stad niet anders, dan om zich naar 's Hage te begeven, ten einde de stadhouders te portretteren. Men beschouwt als onverbeterlijke stukken, de portretten in het klein op koper van WILLEM I, van MAURITS en van FREDERIK HENDRIK. Bij herhaling vervaardigde hij het afbeeldsel der prinses van Oranje. Zijne vlugheid en gemakelijkheid in het schilderen van portretten waren zoo groot, dat HOUBRAKEN, in zijne *Groote Schouwburgh der Nederlandsche konstschilders en schilderessen*, het getal der door hem vervaardigde persoon-afbeeldingen op 5,000 begroot, en SANDRART, zijn levensbeschrijver, dit getal zelfs tot 10,000 brengt: *Effigies plus quam decies mille confectisse dicitur*. Het laatste zal echter waarschijnlijk wel overdreven zijn. Om de geestdrift te beteugelen dergenen, welke door hem wenschten afgeschilderd te zijn, bepaalde hij den prijs zijner portretten van gewone grootte, op honderd vijftig gulden, dien hij verdubbelde, of zelfs verdriedubbelde, naarmate van den omvang en den arbeid, die dezelve vorderden, welke prijzen voor dien tijd meer dan aanzienlijk waren. Hij overleed te Delft in 1641,

twee zonen nalatende, waarvan de oudste, PETRUS genaamd, zich evenzeer als portretschilder onderscheidde. De stukken van MIREVELT, die zeldzaam en gezocht zijn, onderscheiden zich voornamelijk door derzelve volledige afwerking, frisch koloriet en heerlijke overeenstemming; maar dezelve zijn veeleer naar de wijze van HOLBEIN, dan naar die van VAN DIJK geschilderd. WILLEM DELFT, zijn schoon-broeder, heeft meer dan vijftig portretten, volgens hem gegraveerd; BARRY, een portret in het klein van HUGO DE GROOT; en MULLER die van JOANNES NEYEN en SPINOLA.

MIRIWEYSS, een beruchte Perzische muiteling, die in 1722 tegen den sophi opstond. Hij was de zoon van dien emir, welke het gewest *Candahar* aan den sophi, die er wettig vorst van was, ontweldigd had. Hij nam den titel aan van *Prins van Candahar*. De godsdienst was het voorwendsel geweest van den opstand des emirs. Hij had geen ander doel, zeide hij, dan om den sophi te noodzaken om de sekte van OMAR te omhelzen, en die van ALI af te zweren. Zijn zoon, die over een corps van 12,000 man het bevel voerde, behaalde op den 8 Maart

1722, de eerste overwinning op den sophi, en maakte zich meester van de stad *Isfahan*. Hij openbaarde zich aldaar niet alleen als een wreede overwinnaar, maar als een barbaarsche schender der verdragen, welke de Perzische koningen, met de Europeesche kooplieden, betrekkelijk de veiligheid hunner koopwaren, hebben aangegaan. Deze overwinning deed den muiters in gezag toenemen. Hij zag zich in 1724 ondersteund, door den Mogol en den Turk. Maar in 1725 veranderden dezaken van aanzien. Het Ottomanische hof opende de oogen, omtrent de bedoelingen van den overweldiger, trok zijne troepen terug, en begon zelfs tegen hem te handelen. MIRIWEYSS voorzag in alles, met dapperheid verdedigde hij zich tegen den Turk en behaalde op denzelfden verscheiden voordeelen. Maar te midden van zijnen voo spoed, werd hij door ESCHER-CHAN, den zoon zijner vrouw (die den muiteling aanbaren wettigen man ontweldigd had), vorst van een gedeelte der provincie *Candahar*, door dezen hoorn gebelgd, in October 1725 vermoord.

MIRON (KAREL), beroemde bisschop van *Angers*, zoon van den eersten hertog van

koning HENDRIK III, werd door dien vorst, in 1588, in den ouderdom van 18 jaren tot het bisdom *Angers* bevorderd. Hij deed afstand van zijne waardigheid, en nadat hij langen tijd als eenvoudig geestelijke had geleefd, deed de kardinaal van RICHÉLIEU, hem in 1521, op nieuw tot bisschop van *Angers* benoemen. LODEWIJK XII verplaatste hem in 1626 naar het aartsbisdom *Lyon*, alwaar hij in 1628 overleed, na eenen grooten roem te hebben genoten, en na met het parlement van *Parijs*, een hevig geschil te hebben gehad, betrekkelijk de be-roepingen als van misbruik, waartoe de aartsdiaken van *Angers*, zijne toevlugt had genomen, tegen de over hem uitgesprokene excommunicatie.

* MIROUDOT DU BOURG (JOANNES BAPTISTA), bisschop in *partibus* van *Babylonië*, te *Vesoul*, in 1716 geboren. In de eisterzienser-orde getreden, en naar de abdij van *Bar* gezonden, maakte zijne geestdrift voor den akkerbouw hem bij koning STANISLAUS bekend, die hem als aalmoezenier aan zich verbond. In 1776, werd hij tot bisschop in *partibus* van *Babylonië* benoemd, en kort daarna ver-

trok hij, in hoedanigheid van consul, naar *Bagdad*; maar hij zag zich genoodzaakt te *Aleppo* te blijven, uit hoofde van den oorlog, welke in die gewesten woedde. Hij bewees in *Syrië* groote diensten aan de godsdienst; en, bij zijne terugkomst te *Parijs*, in 1781, vereerde hem PIUS VI, tot belooning voor zijnen ijver, het *pallium*, een onderscheidend sieraad der metropolitanen. In 1791, hielp hij den heer DE TALLEYRAND, toenmaals bisschop van *Aulun*, in het wijden der constitutionele bisschoppen: de Paus suspendeerde hem bij eene breve van den 13 April, en ontnam hem te gelijkertijd het *pallium*, benevens eene jaarwedde welke hij van de *propaganda* ontving. MIROUDOT overleed in eenen behoefstigen staat, in het ziekenhuis der ongeneesbaren (*Hôpital des Incurables*), in 1798. Hij was zeer geleerd, en had eene schoone verzameling van oudheden de meeste in *Lotharingen* ontdekt, bijeengebragt. Hij was de eerste, die in *Frankrijk* het *Ray-Grass*, of de wilde-rogge bekend maakte, en er proeven mede nam, zoo als hij zulks in eene *Verhandeling*, te *Nancy*, in 1760, in 8vo gedrukt, aantoot. Deze gras-

soort levert een uitmuntend vee-voeder op.

MISAËL, een der drie Hebreërs, welke de koning van *Babylon*, in eenen gloeienden oven deed werpen. (Zie **ABDENAGO**). Zijn Chaldeeusche naam is **MISACH**.

MISITHEUS, een man van eene groote geleerdheid, en eene bijzondere verdienste, stond grootelijks in aanzien, bij keizer **GORDIANUS**; *den Godvruchtige*. — Zie dat art.

MISRAIM. — Zie **MEZRAÏM**.

MISSON (MAXIMILAAÏN), was in den beginne verbonden aan het parlement van *Parijs* in hoedanigheid van raadsheer voor de hervormden. Na de intrekking van het edict van *Nantes*, begaf hij zich naar *Engeland*, alwaar hij zich voor een ijverig protestant uitgaf: deze ijver bestond veel in klein-geestigheid en in drift. Hij belaste zich met de opvoeding van den zoon van eenen heer, reisde met zijnen kweekeling door verscheiden deelen van *Europa*, en overleed te *Londen*, in 1721. Er bestaat van hem: 1.° *Nouveau etc. (Nieuwe reis door Italië)*, waarvan de beste uitgave is die van 's *Gravenhage*, 1702, in 3 dl.n,

in 12.°mo. Dit werk is, even als alle andere schriften van **Misson**, opgevuld met valsche en belagchelijke sprookjes betrekkelijk het geloof der Roomsche Kerk. Hij raadpleegt niet eens de waarschijnlijkheid, in allerlei fabelen, en dikwerf gruwelijke lasteringen, waarmede hij den haat voedt, dien hij aan dezelve had toegewijd. Indien de schrijver, zegt pater **LABAT**, niet beter onderrigt is van de grondleeringen zijner godsdienst, dan hij zulks van de leer der Catholijke Kerk is, tegen welke hij niet ophoudt in het wild uitteveraren, is hij te beklagen, eene godsdienst te belijden, welke hij niet kent. Hij zal niemand, die eenig gezond verstand bezit, hiermede om den tuin leiden, en slechts onkunde of kwade trouw aan den dag leggen, in datgene, wat hij tegen de onze uitkraamt. Men ontwaart in deze *Reis door Italië* verscheidene trekken van deïsmus en materialismus, die bewezen, dat de schrijver even zoo min aan zijne eigene sekte, als aan de godsdienst gehecht was, tegen welke hij zoo hevig uitvoer. Deze *Reis* wordt weinig meer gelezen. **ADRISSON** heeft dezelve met eene *Bijlage* vermeerderd, met meer matigheid en oordeel geschreven. — 2.° *Le théâ-*

tre etc. (Het gewijd tooneel der Cevennes, of verhaal der wonderen, in dat gedeelte van Languedoc voorgevallen enz) Londen, 1707, in 8. vo. Deze man, die zich tegen de wonderen der Catholijke Kerk verhief, verhaalt in dit geschrift, met den grootsten ernst; de kinderachtigheden, waarvan men in de ongerijmdste legenden geen voorbeeld vindt. MISSON was met veel geest en rede geboren; maar de geestdrijverij veranderde die hoedanigheden in dweepzucht en ijhoofdigheid. — 3.º Mémoires etc. (Aanteekeningen van eenen reiziger in Engeland).

* MITCHILL (SAMUEL L.), een geleerde natuurkundige arts, in 1762, te *New-York*, in *Noord-Amerika* geboren, en in dezelfde stad, in de maand September 1830 overleden, volbragt zijne geneeskundige studiën aan de universiteit van *Edimburg*, en werd aldaar in 1786, tot het doctoraat bevorderd. In zijn vaderland teruggekeerd, gaf hij zich met veel ijver over aan wetenschappelijke nasporingen: hij bezocht in 1787 de bronnen van *Saratoga*, en ontdekte er het koolzuur-gas. In 1791 werd MITCHILL tot secretaris der aanmoedigings - maatschappij

voor den landbouw, de kunsten en fabrieken van *New-York* benoemd; in het volgende jaar bekleedde hij de leerstoelen der scheikunde, natuurlijke historie en landbouwkunde, in het collegie van *Columbia*, en hij was de eerste, die het nieuwe stelsel der Fransche scheikundigen onderwees. Deze geneesheer werd in 1793 verkozen als lid der koninklijke maatschappij van *Edimburg* en, in 1796 werd hem den post, van eersten geneesheer van het zieken-huis van *New-York* gegeven, een post, welken hij gedurende 20 jaren bekleedde; hij droeg bij, om de bibliotheek van dat gesticht tot stand te brengen en uittebreiden. Op het einde van 1796, leverde D.º MITCHILL, aan de landbouwkundige maatschappij, een breedvoerig verslag in der aardrijkskundige en delfstoffelijke waarnemingen, welke hij op eene reis, langs de oevers, der rivier *Hudson* gemaakt had. Hij ondernam, in 1797, met twee zijner ambtgenooten, de uitgave van een tijdschrift: *Medical Repository* genaamd, dat meer dan twintig jaren bestond, en door D.º FELIX PASCALIS vervolgd werd. MITCHILL deed in 1808, met zijnen vriend, den beroemden ROBERT FULTON, de eerste rei-

ze pr stoomboot, en, in het volgende jaar, bezocht hij *Opper-Canada* en gaf de mineralogische beschrijving in het licht der gronden, welke de watervallen der *Niagara* omringen. Later deed hij een aantal geologische en mineralogische ontdekkingsreizen, in de verschillende *Vereenigde Staten*, en in 1817, ontdekte hij, door zijnen vriend SILVANUS MILLET vergezeld, te *Chester*, het gezaamte van eenen mammouth. In 1818, werd MITCHILL benoemd tot hoofd-chirurgijn der krijgsmagt van *New-York*, en, in 1819, tot vice-president, der te *Philadelphia* vergaderde conventie, ter ontwerping eener nationale *Pharmacopea*. In het volgende jaar zat hij voor in de te *Washington* vergaderde conventie, en de leestool der kruidkunde, en de *matéria medica*, werd hem omtrent denzelfden tijd ingeruimd. Hij droeg op eene vermogende wijze bij, tot verschillende werken van een openbaar nut, en was bij herhaling lid, van de kamer der volks-vertegenwoordigers en van den senaat, zoowel als van de wetgeving van *New-York*. Bij zijn overlijden, nam de geneeskundige maatschappij dier stad voor dertig dagen den rouw aan. Dr MITCHILL was lid of correspondent der voornaamste

geleerde genootschappen van *Europa*, en van bijna alle leiterkundige en geleerde maatschappijen van het Amerikaansche vasteland. De verzameling van *Memorien* en andere schriften welke hij in verschillende verzamelingen in het licht heeft gegeven, zou een aantal boekdeelen uitmaken. Wij willen slechts aanhalen: 1.º *Inleiding* tot de Engelsche vertaling, in *Amerika* in het licht gegeven, van de *Waarneming van ASSALINI*, betrekkelijk de pest, de roode loop en de Egyptische oogziekte, 1808. — 2.º *Jaarlyksche verhandeling over de kruidkunde der beide Amerika's*, 1812. — 3.º *Beschrijving en rangschikking van honderd zes- en zestig vischsoorten, uit de zoete of zoute wateren der nabuurschap van New-York*. Later beschreef hij nog veertig nieuwe soorten, in de *Amerikaansche Verzamelingen*. — 4.º *Over de droomen, openbare les, gegeven in de maand November 1815*. — 5.º *Verhandeling over het leven en de schriften van LINNEUS*, in Mei 1823. — 6.º *Oproeping aan de afgevaardigden, ter bijeenkomst te Washington, tot het aannemen der Pharmacopea van de Vereenigde Staten*, Januarij 1828. — Dr MITCHILL sprak ook nog

eene redevoering uit, tijdens de Venetiaansche plegtigheid van het huwelijk der meeren met den *Oceaan* die te *Albany*, den 8 October 1823 plaats had, bij gelegenheid der vereeniging van de wester- en noorder kanalen met de rivier *Hudson*.

* **MITRIDATIS I**, koning of liever satrap of landvoogd, van *Pontus* of het aan de zee gelegen *Cappadocië*, zoon van **ARIOBAZANES I**, beklom den troon in het jaar 406 vóór J. C. en deed gedurende zijne geheele regering vruchteloze pogingen, om zich aan het juk der Perzers, te onttrekken. Hij overleed na een 28 jarig bestuur in het jaar 378 vóór J. C. Deze vorst was ongetwijfeld niet vreemd aan de taal en de wetenschappen der Grieken, wijl hij in het binnenste der akademie van *Athene*, een standbeeld van **PLAÏ** liet oprigten, dat aan de **Muzen** was toegewijd.

* **MITRIDATES II**, bijgenaamd *Ctistes*, dat is *stichter*, zoon van **MITHRIDATES I**, volgde op den overweldiger **ARIOBAZANES II**, en beklom den troon van *Pontus*, in het jaar 336 vóór J. C. in hetzelfde jaar als **ALEXANDER de Groot**e. De **Macëdonische** veroveraar

maakte zich meester van zijne staten; maar na den dood van dien held, gelukte het aan **MITHRIDATES**, zijn rijk op **ANTIGONES**, aan wien het ten deel was gevallen, te heroveren. Dit heeft aanleiding gegeven, dat deze vorst als de stichter van het koninkrijk *Pontus* is beschouwd, hetwelk hij werkelijk aan zijne eerste onafhankelijkheid terug gaf, en dat daarenboven tot dusverre slechts eene eenvoudige landvoogdijenschap geweest was. Hij overleed in het jaar 301 vóór J. C. in den ouderdom van 84 jaren.

* **MITHRIDATES III**, koning van *Pontus*, zoon van den voorgaande, begon zijn bestuur in 301, vóór J. C. en vergrootte zijne staten. Hij regeerde 36 jaren, en had tot opvolger zijn zoon, **ARIOBARZANES II**.

* **MITHRIDATES IV**, zoon van **ARIOBARZANES II**, beklom, nog jong zijnde, den troon van *Pontus*. De **Galatiërs** wilden van deze omstandigheid gebruik maken, om hem zijn rijk te ontweldigen; maar de hulp, hem door de Grieken van *Heraclæa* verleend, stelde hem in staat, dezelve terug te drijven. Dit is alles, wat men van **MITHRIDATES** wist: de

onlangs ontdekte Armenische vertaling van EUSEBIUS, maakt ons bekend, dat die vorst verplicht was, eenen oorlog te voeren tegen SELEUCUS CALLINICUS, koning van Syrië, die geheel verslagen werd. Vorst SELEUCUS verloor twintig duizend man in den slag, en durfde tegen den koning van Pontus verder niets ondernemen, die, volgens denzelfden geschiedschrijver, met eene dochter van ANTIUCHUS DEUS, en bij gevolg met eene zuster van CALLINICUS, in den echt trad. JUSTINUS bevestigt deze bijzonderheid, terwijl hij eender redevoeringen aanhaalt door TROGO-POMPEJUS, aan MITHRIDATES den Jonge, in den mond gelegd, en waarin hij dien vorst, over Cappadocië sprekende, deed zeggen: *Gentem quam et proavo suo MITHRIDATI SELEUCUS CALLINICUS in dotem dedisset.* Uit deze aanhaling blijkt, dat de koning van Syrië, door MITHRIDATES verslagen, hem zijne zuster en eenige gewesten gaf, om den vrede van hem te erlangen.

* MITHRIDATES V, zoon van MITHRIDATES IV, volgde hem op den troon van Pontus. Men kent van zijne geschiedenis niet anders dan zijnen oorlog tegen de inwoners van

Sinope. Nadat deze vorst, zich van al de andere steden van Paphlagonië had meester gemaakt, ondervond hij in deze eenen krachtdadigen tegenstand, die door de hulp der Rhodianen ondersteund werd. MITHRIDATES, alle hoop verloren hebbende, om de zelve te bedwingen, sloot een verdrag met de inwoners van Rhodes, aan welke hij in vervolg groote sommen gelds zond, om de door eene aardbeving bij hen veroorzaakte schade te herstellen. Zijne dochter LAODICEA trad in den echt met ANTIUCHUS den Grooten, koning van Syrië. Zijn zoon PHARNACES volgde hem in het jaar 184 vóór J. C. op.

* MITHRIDATES VI, bijgenaamd *Evergetes*, opvolger van PHARNACES I, zijn vader, beklom den troon van Pontus, in het jaar 157 vóór J. C. en was de bestendige bondgenoot der Romeinen. Gedurende den derden Punischen oorlog, zond hij hun eene vloot en hulptroepen, en deed zelfs eenen inval in Cappadocië, waarvan de gevolgen onbekend zijn. Toen, na den dood van ATTALUS, laatsten koning van Pergamus, de oorlog in Azië was losgebarsten, haasde zich MITHRIDATES, zijne verkleefdheid aan de Romeinen te be-

wijzen, door zich tegen ANISTONICUS, natuurlijken zoon van ATTALUS te verklaren. De door de Romeinen onderzonden nederlagen, konden hem van hun bondgenootschap niet losrukken; hij werd er, na den oorlog, voor belonnd, door den afstand van *Groot-Phrygië*, dat hem tegen eene som gelds, door den landvoogd MANIUS AQUILIUS gedaan werd. MITHRIDATES VI werd door een' zijner gunstelingen in het jaar 123 vóór J. C. vermoord. Deze vorst liet twee zonen na, waarvan de oudste de beruchte MITHRIDATES was, het onderwerp van het volgende artikel.

MITHRIDATES VII, bijgenaamd *Eupator* en *Dionysius of Bacchus*, koning van *Pontus*, beklom in zijn 13^e jaar den troon, na den dood van zijnen vader MITHRIDATES *Evergetes* of *den Werd-doener*. Hij was in het jaar 135 vóór J. C. geboren. Aan heerschzuchtige voogden toevertrouwd, nam hij voorzorg, zegt men, tegen het vergif, dat zij hem zouden kunnen ingeven, door dagelijks gebruik te maken van het doordringendste vergif, hetwelk hij door tegengiften krachteloos maakte. De jagt en andere vermoeijende oefeningen

waren de bezigheden zijner jeugd; hij bragt dezelve door op het veld, in de bosschen, en nam aldaar eene gevoellooze hardvochtigheid aan, die weldra in wreedheid ont-aardde. Hij bragt verscheiden zijner bloedverwanten, en zelfs, naar men verzekert, zijne eigene moeder om het leven. LAODICEA, zijne zuster, vrouw van ARIARATHES, koning van *Cappadocië*, had twee kinderen, die den troon huns vaders moesten erven: MITHRIDATES liet dezelve, met al de prinsen der koninklijke familie ombrengen, en plaatste op den troon, een zijner eigene zonen, een kind van 8 jaren, onder de voogdij-schap van GORDIUS, een' zijner gunstelingen. Daar NICODEMES, koning van *Bithynië*, vreesde dat MITHRIDATES, meester van *Cappadocië* zijnde, ook zijne staten mogt overmeesteren, zoo kocht hij eenen jongeling om, ten einde zich voor den derden zoon van ARIARATHES uittegeven, en zond LAODICEA, met welke hij na den dood van den koning van *Cappadocië*, in den echt was getreden, naar *Rome*, om aan den senaat te verzekeren, dat zij drie kinderen had gehad, en dat diegene, welke zich aanbood, de derde was. MITHRIDATES maakte van dezelfde list ge-

bruik, en zond GORDIUS, den gouverneur van zijnen zoon, naar Rome, om aan den senaat te verzekeren, dat diegene, aan wien hij Cappadocië had doen ten deel vallen, de zoon van ARIARATHES was. Om het geschil te beslechten, ontnam de senaat Cappadocië aan MITHRIDATES, en Paphlagonië aan NICOMEDES, en verklaarde de volken dezer beide gewesten voor vrij. Maar, daar de Cappadociërs van deze vrijheid geen gebruik wilden maken, zoo verkozen zij ARIOBARZANES, tot koning, die zich in het vervolg tegen de groote bedoelingen, welke MITHRIDATES omtrent geheel Azië koesterde, verzette. Dit was de oorsprong van den haat van dezen koning van Pontus, tegen de Romeinen. Hij voerde zijne wapens in Klein-Azië en in de Romeinsche volkplantingen, en oefende alom ongehoorde wreedheden uit. Om al meer en meer den haat van Rome te verdienen, liet hij, tegen het volkenrecht, al de onderdanen, der in Azië gevestigde republieken ombrengen. PLUTARCHUS begroot het getal der slagtoffers op 150000; APPIANUS spreekt slechts van 80,000. PLUTARCHUS is niet geloofbaar, en APPIANUS zelfs is overdreven. Het is niet waarschijnlijk, dat

er zoo vele Romeinsche burgers in Klein-Azië woonden, alwaar zij toenmaals slechts zeer weinige volkplantingen hadden. Maar al werd dit getal ook tot de helft verminderd, zoo zou MITHRIDATES niettemin een afschuwelijk gedrogt zijn. Al de geschiedschrijvers komen er in overeen, dat het bloedbad algemeen was, dat noch vrouwen, noch kinderen gespaard werden. AQUILIUS, hoofd der Romeinsche commissarissen, door den overwinnaar gevangen genomen, werd naar Pergamus gevoerd, alwaar hij hem gesmolten goud in den mond liet gieten, om zeide hij, *de Pergamianen over de gierigheid der Romeinen te wreken.* [De haat der Aziaten tegen de Romeinen, diende dien van MITHRIDATES. Onder al de steden, die de Romeinen, tot zelfs in de tempels slagtofferden, onderscheidde zich Efeze door zijne wreedheden. De zeventiende vloot van MITHRIDATES, stak uit den Euxinus in de Egeïsche zee, en onderwierp de eilanden derzelve. Een zijner veldheeren, maakte zich meester van het eiland Delos, alwaar hij groote schatten vond. De koning van Pontus, gaf hetzelfde aan de Atheners terug, ten einde hen voor zijne partij te winnen. Zich naar het eiland

Cos begeven hebbende, veroverde hij aldaar onnoemelijke schatten, dier er door PTOLEMEUS en ALEXANDER I waren nedergelegd, toen de laatste verplicht was *Egypte* te verlaten. De aan de Romeinen getrouw gebleven Rhodians, die eene sterke zee-magt hadden, sloegen bij herhaling de vloot van MITHRIDATES, en noodzaakte dezelve, de vlugt te nemen. Het was gedurende zijn verblijf te *Efese*, dat hij met eene Grieksche vrouw van *Stratonicea*, MONIMA genaamd, wier naam door de gedichten van RACINE, onsterfelijk is gemaakt, in den echt trad.] SYLLA, tegen hem opgezonden, behaalde te *Cheronea*, eene eerste overwinning op ARCHELAUS, een der veldheeren van MITHRIDATES. Eene andere nederlaag [te *Orchomenus*], volgde de eerste van nabij, en deed aan den koning van *Pontus*, *Griekenland*, *Macedonië*, *Ionië*, *Azië* en al de aan zich onderworpen landen verliezen. Hij verloor meer dan 200,000 man in die verschillende gevechten. Even zoo ongelukkig ter zee als te land, werd hij in een zeegevecht geslagen, en verloor al zijne schepen. Verscheiden Aziatische volken, op den overwonnen vorst gebelgd, schudden zijn gewelddadig juk af. Deze

aaneenschakeling van tegenspoeden, verminderde den hoogmoed van MITHRIDATES; hij verzocht om den vrede, en men verleende hem denzelfden, in het jaar 84 vóór J. C. De artikels van het verdrag hielden in, dat hij de oorlogskosten betalen, en zich tot de erfstaten zijns vaders bepalen zoude. De koning van *Pontus*, haastte zich niet, om dit vernederend verdrag te bekrachtigen, hij werkte in stilte, om zich bondgenooten en soldaten te verschaffen, waarin hij zeer wel slaagde. Zijne magt, verenigd met die van TIGRANES, koning van *Armenië*, maakte een leger uit van 140,000 man voetvolk en 16,000 ruiters. Hij veroverde op de republiek geheel *Bithynië*, en met zoo veel te meer gemakkelijheid, daar sedert den laatsten met hem gesloten vrede, men het beste gedeelte der legioenen naar *Europa* teruggeroepen had. LUCULLUS, in dat jaar consul, snelde *Azië* te hulp, MITHRIDATES belegerde *Cyzicus* in *Propontis*: volgens een nieuw plan, belegerde de Romeinsche consul hem in zijne legerplaats. Weldra openbaarde zich in dezelve hongersnood en ziekte, en MITHRIDATES zag zich genoodzaakt de vlugt te nemen. Eene vloot, door hem naar

Italië gezondē; werd in het jaar 87 vóór J. C. in twee gevechten vernield. Wanhopig wegens het verlies zijner zeemagt, trekt hij naar het binnenste van zijn rijk: *LUCULLUS* vervolgt hem, derwaarts, en brengt aldaar het oorlogstooneel over. De koning van *Pontus* sloeg hem in den beginne in twee gevechten; maar in een derde, werd hij geheel overwonnen. Hij ontkwam enkel de gevangenneming door de hebzucht der Romeinsche soldaten, die zich met het plunderen van eenen met goud beladen muilezel vermaakten, die zich bij toeval bij hem bevond, of liever, volgens *CICERO*, die deze vlugt van *MITHRIDATES* met die van *Medea* vergelijkt, voorbedachtelijk. De overwonnene, aan de redding zijner staten wanhopende, nam de wijk tot *TIGRANES*, die, uit vrees van de Romeinen te verbitteren, hem niet wilde opnemen. Het was alstoen, dat hij, vreezende dat de overwinnaars aanslagen op de eer zijner vrouwen en zusters mogten maken, aan dezelve het bevel liet bekend maken, zich van het leven te berooven: ziedaar de liefde der dwingelanden, en de gevoelens, welk een dierlijke wellust voortbrengt. *GLABRIO*, in de plaats van *LUCULLUS*, gezondē zijnde,

was: deze verandering zeer voordeelig voor *MITHRIDATES*, die weder in het bezit geraakte van bijna zijn geheele rijk. *POMPEJUS* bood zich aan, om hem te bestrijden, en overwon hem bij den *Euphraat*, in het jaar 65 vóór J. C. Het was nacht toen de beide legers elkander ontmoetten; de maan bescheen de strijders: wyl de Romeinen dezelve op den rug hadden, verlengde zij hunne schaduwen, zoodat de Aziaten, die hen nader bij waanden, op te grooten afstand schoten; hunne pijlen vruchteloos verloren, en geheel verslagen werden. *MITHRIDATES*, opende zich, aan het hoofd van 800 ruiters, waarvan er slechts 300 met hem ontsnaptē, eenen doortogt. Nadat *TIGRANES*, aan wien hij eene schuilplaats vragde, hem dezelve geweigerd had, begaf hij zich naar de *Scyten*, die hem met meer menschlievendheid ontvingen dan zijn schoonzoon. [Hij hield zich in de bergen verborgen, terwijl *POMPEJUS*, die den *Caucasus* was overgetrokken, naar *Pontus* terugkeerde. De koning kwam uit zijn eenzaam verblijf te voorschijn, en bragt een sterk leger op de been. *MACHARES*, zijn zoon, dien hij op den troon van *Bosphorus*, had geplaatst, was in bondgenootschap met

de Romeinen getreden. MITHRIDATES trekt tegen hem op, overrompelt hem; vruchteloos vraagt hij om genade, en brengt zich zelve om het leven. Zich meester van den *Bosphorus*, van den *Chersonnesus* en van *Panticapea* gemaakt hebbende, deed de koning onder de oogen zijner moeder, eenen anderen zijner zonen, XIPHARES, ombrengen, wyl zij, te zijner redding, eene sterkte, vol schatten aan de Romeinen had overgeleverd.] Van de vriendschap der Scyten verzekerd, stelde hij zich voor, om te land in *Italië* door te dringen, en om met de magt zijner nieuwe bondgenooten, de Romeinen, in het binnenste van hun rijk te gaan aantasten. Hij werd weldra in zijne ligtzinniglijk opgevatte hoop te leur gesteld: de verschrokken soldaten weigerden, om zich aan nieuwe gevaren bloot te stellen. In dit uiterste liet hij aan POMPEJUS om den vrede vragen, maar door afgevaardigden. De Romeinsche veldheer wilde dat hij zulks in persoon deed, en al zijne bedden waren vruchteloos. De wanhoop nam altoen bij hem de plaats in, van een ijdel verlangen naar den vrede; hij dacht aan niets anders, dan om met de wapens in de hand te ster-

ven. Maar zijne onderdanen, die meer belang in het leven dan in den roem stelden, riepen PHARNACES, zijnen zoon, als koning uit. Deze ongelukkige vader, maar die zijn ongeluk wel verdiende, vraagde hem de vergunning, om zijne nog overige levensdagen, buiten zijne staten, van welke hij hem beroofde, te gaan doorbrengen. De ontwaarde zoon weigert hem dezen troost, en spreekt tegen de oorzaak van zijn leven, de verschrikkelijke woorden uit: *Dat hij sterve!* Tot overmaat van afschrik, hoort MITHRIDATES, dezelve uit den mond van zijnen zoon voortkomen, (waardige straf voor den moord aan deszelfs moeder bedreven), en door smart en woede medegesleept, antwoordt hij hem door deze verwensching. » Mogt gij eens uit den mond uwer kinderen, datgene hooren, wat de uwe thans tegen uwen vader uitspreekt.» Hij begeeft zich nog geheel woedende naar het appartement der koningin, doet haar vergif inzwelgen, en doet zulks zelf ook; maar het al te menigvuldig gebruik dat hij van tegengiften had gemaakt, belette er het uitwissel van. (Datgene, wat onze apothekers tegenwoordig onder zijnen naam voorbereiden, is eene nieuwe samenstelling. Het tegengif,

waarvan hij zich bediende, was veel eenvoudiger: volgens SERENUS SAMMONICUS, bestond het uit twintig bladen ruit, een korrel zout, twee noten, en twee drooge vijgen). Het staal, waarmee hij zich op denzelfden oogenblik, met eene zwakke en wankelbare hand trof, hem slechts ligtelijk gekwetst hebbende, bewees een Gallich officier hem, op zijn verzoek, de noodlottige dienst, van hem, in het jaar 64 vóór J. C., geheel af te maken. Deze woeste vorst bezat veel moeds. Meester van eenen grooten staat, door eene onbegrensde heerschzucht gekweld, tot de grootste ontwerpen in staat, zou hij Rome hebben doen beven, indien hij de SYLLA's, de LUCULLUSSEN en de POMPEJUSSEN niet te bestrijden had gehad. VELLEIUS PATERCULUS, schetst zijn afbeeldsel in deze trekken, welke het moeilijk zou zijn, om met dezelfde nauwkeurigheid te vertalen: *Vir neque silendus neque dicendus sine cura; bello acerrimus virtute eximius, aliquando fortuna semper animo maximus consiliis dux, miles manu, odio in Romanes Hannibal.* Lib. 2, Cap. 14.

* MITTARELLI (JOANNES BENEDICTUS), een der geleerd-

ste mannen, welke de Camaldulenzers-orde heeft voortgebracht, werd te Venetië in 1708 geboren. Nij zijne studien bij de Jesuiten te hebben volbragt, aanvaardde hij den 11 November 1722 het religieuze gewaad, en werd naar Florence gezonden, om er de godgeleerdheid te beoefenen. Hij maakte aldaar snelle vorderingen, en werd door de oversten zijner orde onderscheiden, die hem met het onderwijs der wijsbegeerte en godgeleerdheid, in het klooster van den H. MICHAËL te Venetië belastten. In 1747 tot procureur der congregatie verkozen, bezocht hij verschillende kloosters, en verzamelde een aantal zeer belangrijke oorspronkelijke handschriften, die hem op het denkbeeld bragten, de *Camaldulenzers Jaarboeken* te ontwerpen. Hij verbond aan dezen arbeid pater ANSELMIUS COSTADONI, en na verscheiden reizen, welke zij te zamen ondernamen, met oogmerk, om andere bouwstoffen te verzamelen, zetten zij zich aan het werk. In 1756 werd pater MITTARELLI tot overste van het gesticht zijner orde in de Venetiaansche staten verkozen, en 8 jaren daarna tot algemeen overste, welke waardigheid hem verplichtte, om te Rome zijn verblijf te houden. Ge-

durende den geheelen tijd, welken zijne betrekking hem in die stad hield, genoot hij de achting en het vertrouwen van CLEMENS XIII, maar zoodra de bepaalde tijd zijner waardigheid ten einde was, haastte hij zich om naar zijn klooster terug te keeren, alwaar hij zijne laatste jaren in het gebed en de studie doorbragt. MITTARELLI overleed den 14 Augustus 1777. zijne voornaamste werken zijn:

- 1.º *Le Memorie della vita di san Parisio, monaco camaldolese etc. Venetië, 1748.* Bij dit leven is gevoegd de *Geschiedenis van het klooster van de H. CHRISTINA en van den H. PARIS*, waar achter zich eene bijlage bevindt, bevattende veertig oude handvesten, en zeer geleerde aantekeningen. —
- 2.º *Memorie del monasterio della Santa-Trinita di Faenza, Faenza, 1749.* —
- 3.º *Annales camaldulenses ordinis sancti BENEDICTI ab anno 907 ad annum 1764, quibus plura interseruntur tum cæteras italicas monasticas res, tum historiam ecclesiasticam, remque diplomaticam illustrantia, D. JOANNE-BENEDICTO MITTARELLI et P. ANSELMO COSTODANI, presbyteris et monachis e congregatione camaldulensi auctoribus, Venetië, 1773, 9 dl.ⁿ in fol.*

Pater MITTARELLI had de *Benediktijner Jaarboeken* van dom MABILLON tot handleiding genomen. — 4.º *Ad scriptores rerum italicarum CL. MURATORII Accessiones historice faventine etc., Venetië, 1771, in fol.* MITTARELLI had deze vermeerderingen ontleend, uit oude onuitgegevene kronijken, en had dezelve waardig geoordeeld, om tot vervolg te dienen aan het beroemde werk van MURATORI. — 5.º *De litteratura Faventinorum, sive de viris doctis et scriptoribus urbis Faventine, appendix ad Accessiones historicas faventinas, Venetië, 1775.* — 6.º *Bibliotheca codicum manuscriptorum sancti Michaelis Venetiæ prope Murianum, una cum appendice librorum impressorum sæculi XV, opus posthumum, etc., Venetië, 1779.* De bibliotheek van het klooster van den H. MICHAËL was altijd rijk in handschriften geweest, maar MITTARELLI had door nieuwe aanwinsten het getal derzelve zeer vermeerderd. Pater COSTADONI heeft in het Italiaansch, *Aanteekeningen over het leven van Pater MITTARELLI*, zijnen vriend, geschreven, en dezelve geplaatst in de *Nuova raccolta d'opuscoli scientifici*. Monsignor FABRONI heeft een an-

der in het Latijn geleverd; voorkomende in het 5.^e dl. der *Vitae Italarum etc.* blz. 373. Deze zelfde *Levensbeschrijving*, is aan het hoofd der *Bibliotheca codicum*, etc. geplaatst. De camaldulenzers orde had eenen gedenkpenning doen slaan, om de gedachtenis van dien geleerden religieus te bewaren; maar zijne werken zijn een gedenkteekeken, dat zijnen naam nog beter tot de nakomelingschap zal overbrengen.

† MIVERIUS (DANIËL), doctor in de geneeskunde in de 16^e eeuw, en stads geneesheer van de stad Goes, in *Zee-land*, heeft *Geneeskundige Brieven* nagelaten, opgenomen in de *Miscellanea*; van HENDRIK SMET, Frankfort, 1611 in 8.vo Nog heeft men van hem: *Apologia pro PHILIPPO LANSEBERGO*, *Mid- delburg*, 1607, in 8.vo

MIZAULD (ANTONIUS), in het Latijn MIZALDUS, geneesheer en sterrewichelaar, in 1520, te *Mont-Luçon*, in het *Bourbonnesche* geboren, heeft zich bekend gemaakt door een aantal werken, niet alleen over zijne kunst, maar over de wis-, natuur-, weer- sterre-

kijkkunde enz. Er komen belangrijke en zonderlinge trekken in voor, die men van de logens moet onderscheiden, welke eene overdrevene ligtgeloovigheid hem deed aannemen. Men heeft van hem gezegd:

Quolibet a quovis mendacia credere promptus.

Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Phænomena seu Temporum Signa*, in 8.vo — 2.º *Planetologia*, in 4.to — 3.º *Cometographia*. — 4.º *Harmonia caelestium corporum et humanorum*, door DE MONTLYARD, in het Fransch vertaald, 1580, in 8.vo — 5.º *De arcanis naturæ*, in 8.vo — 6.º *Ephemerides aeris perpetuæ* in 8.vo. — 7.º *Methodica pestis descriptio, ejus præcautio et salutaris curatio*; in het Fransch vertaald, 1562, in 8.vo — 8.º *Opuscula de re medica*, *Keulen*, 1577, in 8.vo enz. Deze zonderlinge maar geleerde en ijverige schrijver, overleed te *Parijs*, in 1578. Men vindt in zijne werken vele dingen, die men in deze eeuw van naschrijvers en letterdieters, voor geheel nieuwe ontdekkingen heeft doen doorgaan.